Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

Ald. 2/1

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
II
I
68
RACCOLTA NENCINI

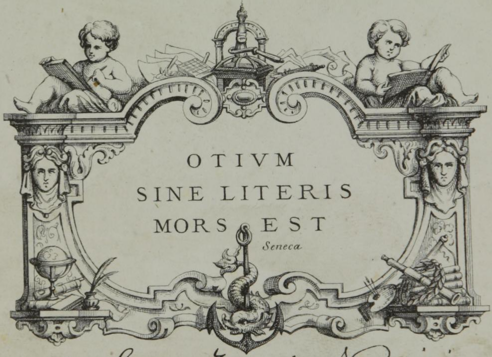

Ex Libris Ioannis Nencini
1874

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ΑΡΙΣΤΟΤΕ

ΛΟΥΣ ΤᾺ ἨΘΙΚᾺ ΜΕΓΆΛΑ, ΚΑῚ ἨΘΙΚᾺ
ΕὐΔΗΜ. ΚΑῚ ἨΘΙΚᾺ ΝΙΚΟΜΑΧ. ΚΑῚ
ΟἸΚΟΝΟΜΙΚᾺ ΚΑῚ ΠΟΛΙΤΙΚᾺ
ΠΕΡΙΈΧΩΝ ΤΌΜΟΣ Ε΄.

ARISTOTE

LIS MORALIA MAGNA, ET MORALIA
EVDEM. ET MORALIA NICOMACH.
ET REI FAMILIARIS, CIVILIS'
QVE DISCIPLINAM CON=
TINENS TOMVS V.

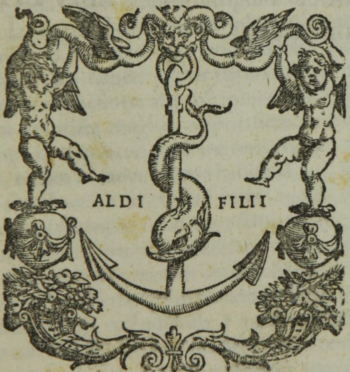

VENETIIS M. D. LII.

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
FIRENZE

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

INDEX SVMMARIVS.

De moralibus magnis.	lib.	II.
De moral. Eudem.	lib.	VIII.
De moral. Nicomach.	lib.	X.
De re familiari.	lib.	II.
De rerum ciuilium administratione.	lib.	VIII.
De uirtutibus.	lib.	I.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

FEDERICVS TVRRISANVS STVDIOSIS S.

VOLVMEN Ariſtotelis quintum uobis exhibemus: quod quidem uolumen ex authoritate doctorum hominum, & ex Camotij ſermone humanæ ac domeſticę philoſophiæ corpus quaſi quoddam ſeparatim per ſe cõficit. In hoc enim eſt de moribus ac de uita hominum inſtituenda, de re familiari tuenda, ac de rep. ordinanda. Quæ quidem diſciplinæ omnes: quanq̃ reliquæ cognitionem rerum plurimam afferunt, ſcientiaq; Deo quodammodo ſimilem hominem reddunt: hæ tamen pręter cæteras tanq̃ humano generi coniunctiores atq; propiores, ad uitam noſtram perutiles magisq; opportunæ exiſtimantur: quippe quæ quocunq; te uerteris, tecum quotidie ſunt, tecum in eadem domo habitant, atq; in eadem rep. ſimul uerſantur. Quod enim tempus eſt: aiunt ſummi philoſophi: quo non ſemper frugi uir eſſe cupias? non ſemper moderatam ac ſapientem uitam ſequaris? non ſemper rei familiaris cura habenda ſit? rectè liberi educandi? domus ſeruanda? uxor pudica caſtaq; cuſtodienda? agro uel mercaturæ opera danda ſit? Quæſo tandem quod tempus unq̃ eſt, quo in optima ac moderatisſima rep. & in cœ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

tu hominum tibi non ſit uiuendum? Inſtituta nanque reip. fuit ad ſocietatem humani generis continendam, quòd homines quondam per agros diſperſi palanteſq; cum ſumma rerum inopia miſeram uitam agitabant in agris & in ſyluis. Nunc huiuſce philoſophiæ uirtute in unum redacti gregem mortales commodiſſimè uiuunt alius alii præſtantes operam ſuam: ſimulq; humanæ naturæ imbecillitatem mutua ope ſuſtentant. Te ipſum igitur ac domum & remp. ſimul tuam ut cures, hæc una philoſophia præcipit diligenter ac docet. hæc una inquam inducit nos in uiam ueræ diſciplinæ ac ciuilis rationis. Quid? ꝙ à ſummis uiris acceptum habemus ex hac philoſophia iura, leges, imperii regimina, atq; fundamenta iuſtitiæ orta radicitus ad homines permanaſſe? Quid? ꝙ rationes non ſolum pacis ſed bellorum quoq; gerendorum, uim, formamq; duelli omnem, iura non tam publici quàm priuati cuiuſq; honoris ac dignitatis tuendæ: ſiquis philoſophiam moralem diligenter attenderit & inueſtigarit: rectè ab ipſa tradi ac præcipi proculdubio cognouerit. Itaq; pleriq; philoſophi omiſſa rerum cœleſtium philoſophia eorumq; quæ ſupra captum humani ingenij ſunt, ad hanc potiſſimum partem omne ſuum ſtudium contulerunt. Quam hoc uno uolumine ab alijs ſeparatim impreſſam uobis damus. Valete.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΆΛΩΝ ΤῸ Α΄.

1 Περὶ τοῦ ἀγαθοῦ καθόλου. 1
2 Τὸ ἀγαθὸν ποσαχῶς λέγεται. 5
3 Ἄλλη διαίρεσις τῶν ἀγαθῶν. 7
4 Ὅτι τὸ ἄριστόν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία. 7
5 Ποία ἕξις ἀρετή. 7
6 Ὅτι ἀρετὴ καὶ κακία οὐκ ἄνευ λύπης καὶ ἡδονῆς. καὶ ὅτι τὸ ἦθος ἀπὸ τοῦ ἔθους λέγεται. 10
7 Ὅτι αἱ ἀρεταὶ τῶν ἐν ψυχῇ γινομένων μεσότητές εἰσι. 10
8 Ὅτι ἀρετή ἐστιν ἕξις πρὸς μεσότητα τῶν παθῶν. 11
9 Τί τῇ μεσότητι ἀντίκειται. καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν τὸ σπουδαίοις εἶναι καὶ τὸ φαύλοις. 11
10 Ὅτι ὡς ἂν ἔχωσιν αἱ ἀρχαί, οὕτως καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν. 13
12 Ὅτι προαίρεσις καὶ βούλησις μεταβάλλουσι. καὶ ὅτι βελτίω μὲν γίνεσθαι ἐφ' ἡμῖν ἐστιν, οὐ μὴν τὸ πάντων βέλτιστον. 13
13 Περὶ τοῦ ἑκουσίου, καὶ εἰδῶν ὀρέξεων, καὶ ὅτι τὰ δι' ἐπιθυμίαν καὶ ἀκρασίαν πραττόμενα, ἑκούσια. 14
14 Ἔνστασις, ὅτι ἀκούσια τὰ κατ' ὄρεξιν πραττόμενα. 15
15 Περὶ βίας καὶ ἀνάγκης. 15
16 Ἔτι περὶ ἀνάγκης καὶ ἀναγκαίου. 16
17 Περὶ τοῦ ἐκ διανοίας γινομένου ἑκουσίου. 16
18 Περὶ προαιρέσεως, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον προαιρετόν. 17
19 Περὶ διανοίας. 18
20 Ὅτι τῆς ἀρετῆς τέλος τὸ καλόν. 19
21 Περὶ ἀνδρίας. 20
22 Περὶ σωφροσύνης. 22
23 Περὶ πρᾳότητος. 23

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

24 Περὶ ἐλευθεριότη 23
25 Περὶ ἀνελευθεριότητος. 23
26 Περὶ μεγαλοψυχίας. 24
27 Περὶ μεγαλοπρεπείας. 24
28 Περὶ νεμέσεως. 25
29 Περὶ σεμνότητος. 25
30 Περὶ αἰδοῦς. 25
31 Περὶ εὐτραπελείας. 25
32 Περὶ φιλίας. 26
33 Περὶ ἀληθείας. 26
34 Περὶ δικαιοσύνης. 26
35 Ὅτι ἑτέρῳ ψυχῆς μορίῳ τὰ αἰσθητά, ἑτέρῳ δὲ τὰ νοητὰ γνωρίζομεν, καὶ περὶ ἐπιστήμης φρονήσεως, νοῦ, σοφίας, ὑπολήψεως, συνέσεως, καὶ δεινότητος. τίς ὅρος ἑκάστων, τί διαφέρουσι, καὶ ἀρεταί. 34

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΆΛΩΝ ΤῸ Β΄.

1 Περὶ ἐπιεικείας. 39
2 Περὶ εὐγνωμοσύνης. 9
3 Περὶ εὐβουλίας, καὶ ὅτι τῷ ἀδίκῳ οὐ παρακολουθεῖ, καὶ ὅτι ἀρετὴ εἰς ὑπερβολὴν γινομένη χείρους οὐ ποιεῖ. 39
4 Περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας. 42
5 Περὶ θηριότητος. 43
6 Περὶ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας. 43
7 Περὶ ἡδονῆς. 51
8 Περὶ τύχης. 57
9 Περὶ καλοκαγαθείας. 59
10 Περὶ ὀρθοῦ λόγου. 59
11 Περὶ φιλίας. 61

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

12 Περὶ συγγενικῆς φιλίας, καὶ περὶ εὐνοίας, καὶ ὁμονοίας, ὅτι οὐ φιλίας, συνεγγὺς δέ. 68
13 Περὶ φιλαυτίας. 69
14 Πῶς ὁ σπουδαῖος ἑαυτὸν φιλήσει. 70
15 Ὅτι καὶ ὁ αὐτάρκης δεήσεται φιλίας. 70
16 Ὅτι οὔτε πολλοὺς οὔτ' ὀλίγους φίλους κτητέον. 72
17 Πῶς δεῖ φίλῳ χρῆσθαι. 72

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Α.

1 Τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν, καὶ πῶς κτητόν. 73
2 Ὅτι διοριστέον, ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν, καὶ ὧν ἄνευ οὐ δυνατόν. 74
3 Ποία προεξετασία, πρὸς τὸ γνῶναι, ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν. 74
4 Διαίρεσις τῶν βίων, καὶ ἐν τίνι τὴν εὐδαιμονίαν τακτέον. 75
5 Ὡς χαλεπὸν τὸ γνῶναι, τί τῶν ἐν τῷ ζῆν αἱρετόν. 76
6 Περὶ μεθόδου διδασκαλικῆς, καθόλου τε, καὶ τῆς ἐνταῦθα. 79
7 Εὐδαιμονία τί, καὶ ὅτι ἄριστον τῶν ἀνθρώπῳ πρακτῶν. 80
8 Τί τὸ ἄριστον, καὶ ποσαχῶς λέγεται, καὶ ὅτι οὐκ ἰδέα, κἂν εἴ τις ἰδέαν εἶναι συγχωρήσειεν, ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἰδέα εἰς τὰ πρακτὰ συμβάλλεται. 80

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Β.

1 Ὅτι ἡ εὐδαιμονία τὸ ἄριστον, καὶ ψυχῆς ἀγαθῆς βελτίστη διάθεσις, καὶ ἐνέργεια. 84
2 Ὅτι τὸ ἦθος περὶ τοῦ ἔθους. 87

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

3 Ὅτι ἐν ἅπαντι συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ ἐστὶν ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μέσον. 88
4 Ὅτι φαῦλον τὸ ἦθος καὶ σπουδαῖον, τῷ διώκειν καὶ φεύγειν ἡδονάς τινας καὶ λύπας. 90
5 Ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ μεσότης. 91
6 Ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία τῶν ἑκουσίων εἰσί. 92
7 Ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον τὸ κατ' ὄρεξιν πράττειν, οὐδ' ἀκούσιον τὸ παρὰ τὴν ὄρεξιν. 94
8 Ὅτι τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον οὐκ ἔστι κατὰ προαίρεσιν. 95
9 Ὅτι τῇ διανοίᾳ τὸ ἑκούσιον ὥρισται. 99
10 Ὅτι οὔτε δόξα οὔτε βούλησίς ἐστι προαίρεσις, ἀλλ' ὡς ἑκάτερον. 99

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Γ.

1 Περὶ ἀνδρείας καὶ δειλίας. 106
2 Περὶ σωφροσύνης, καὶ ἀκολασίας. 111
3 Περὶ πρᾳότητος καὶ χαλεπότητος. 113
4 Περὶ ἐλευθεριότητος καὶ τῶν ἐναντίων. 114
5 Περὶ μεγαλοψυχίας καὶ τῶν ἐναντίων. 115
6 Περὶ μεγαλοπρεπείας. 117
7 Ὅτι καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα τῶν περὶ τὰ ἤθη ἐπαινετῶν καὶ ψεκτῶν, ἢ ὑπερβολαί εἰσιν, ἢ ἐλλείψεις καὶ μεσότητες, καὶ ποῖα ταῦτα. 118

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ ΤΟ Δ.

1 Περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, ποῖαί τε καὶ ποσαχῶς λέγονται. 107

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

2 Περὶ τῆς μερικῆς δικαιοσύνης. τῆς τε ἐν ταῖς διανομαῖς, καὶ τῆς ἐν τοῖς συναλλάγμασι. 124

ΚΑΜΏΤΙΟΣ.

Τὰ κεφάλαια τοῦ ε΄ βιβλίου καὶ τοῦ ζ΄ ἐπειδὰν τὰ αὐτὰ ἔστι τοῖς ἐν τοῖς ἠθικοῖς νικομαχείοις, διὰ τοῦτο παρελείψαμεν ὡς αὐτὰ ἐκθησόμενοι κεφαλαιωδῶς πρὸς τὰ ἠθικὰ νικομάχεια παραγεγονότες.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΊΩΝ ΤῸ Η΄.

1 Περὶ φιλίας τὰ ὑπὸ τῶν ἄλλων λεγόμενα. 173
2 Ὅτι τριχῶς λέγεται ἡ φιλία, ἡ μὲν δι᾽ ἀρετήν, ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον, ἡ δὲ διὰ τὸ ἡδύ. καὶ περὶ ταύτης ἑκάστης. 175
3 Περὶ τῆς καθ᾽ ὑπερβολὴν φιλίας, ἤτοι ἄρχοντός πως καὶ ἀρχομένου. 182
4 Ὅτι τὸ φιλεῖσθαι, καὶ οἱ φίλοι διαφέρουσιν, οἵ τε κατ᾽ ἰσότητα καὶ οἱ καθ᾽ ὑπεροχήν. 182
5 Περὶ τῆς κατὰ τὸ ὅμοιον φιλίας. 184
6 Πότερον ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτῷ φίλον εἶναι. 185
7 Περὶ ὁμονοίας καὶ εὐνοίας. 187
8 Διὰ τί οἱ εὐεργέται τοὺς εὐεργετηθέντας μᾶλλον φιλοῦσιν, ἢ ἀνάπαλιν. 188
9 Ὅτι ἡ φιλία ἐν ἰσότητι. 188
10 Περὶ συγγενικῆς φιλίας καὶ ἑταιρικῆς καὶ κοινωνικῆς. 189
11 Πότερον τὸν φίλον, ἢ τὸν σπουδαῖον εὖ ποιητέον μᾶλλον. 193
12 Πότερον ὁ εὐδαίμων καὶ αὐτάρκης δεῖται φίλων. 195
13 Πῶς τοῖς φίλοις χρηστέον, καὶ ἀλλοῖά τινα καὶ συγ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

κεχωρισμένα περὶ τοῦ τὰς ἀρετὰς οὐκ εἶναι ἐπιστήμας. 199
14 Περὶ εὐτυχίας. 200
15 Τίς ὅρος καλοκαγαθίας, καὶ τίς σκοπὸς τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν. 204

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤΟ Α΄.

1 Τί τ' ἀγαθὸν, καὶ τίνες τελῶν διαφοραί. 207
2 Τί τ' ἀνθρώπινον ἀγαθόν. 207
3 Περὶ τοῦ τῆς ἐνταῦθα διδαχῆς τρόπου καὶ περὶ τοῦ ἀκροατοῦ. 208
4 Περὶ τοῦ ἀκροτάτου ἀγαθοῦ, καὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς τοῦ ἐνταῦθα ἀκροατοῦ ἐσομένου. 209
5 Ὅτι ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἔστιν ἡδονὴ, ἢ τιμὴ, ἢ ἀρετὴ, ἢ πλοῦτος. 210
6 Ὅτι οὐκ ἔστι τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι κατὰ μίαν ἰδέαν. 211
7 Τί τῶν πρακτῶν ἁπάντων τέλος. 213
8 Πῶς συμφωνοῦσιν οἱ ἀρχαῖοι περὶ τοῦ ἁπλοῦ ἀγαθοῦ εἰς εὐδαιμονίαν ἀναγκαίου. 216
9 Ἡ εὐδαιμονία πῶς παραγίνεται. 218
10 Τίς ὁ εὐδαίμων. 219
11 Ὅτι αἱ τῶν ἐγγόνων καὶ φίλων εὐπραξίαι συμβάλλονταί τι εἰς εὐδαιμονίαν, καὶ τοὐναντίον. 221
12 Ὅτι ἔστιν ἡ εὐδαιμονία τῶν τιμίων καὶ οὐκ ἐπαινετῶν. 222
13 Περὶ διττοῦ μέρους ψυχῆς, καὶ ἀρετῆς διαίρεσις. 223

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ ΤΟ Β΄.

1 Πῶς γίνεται καὶ αὔξεται ἀρετὴ διανοητική τε καὶ ἠ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

θική. 226
2 Ὅτι ἡ ἀρετὴ ὑπὸ μὲν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως φθείρεται, διὰ συμμέτρων δὲ πράξεων σώζεται. 227
3 Ὅτι ἐστὶν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας. 228
4 Ὅτι ἐκ τοῦ τὰ δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος, καὶ ἐκ τοῦ τὰ σώφρονα ὁ σώφρων. 238
5 Ὅτι μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ, μήτε δυνάμεις, ἀλλὰ ἕξεις. 231
6 Ὅτι μεσότης τίς ἐστιν ἡ ἀρετὴ, καὶ πῶς. 232
7 Τῶν μεσοτήτων διαγραφή. 234
8 Πῶς αἱ ἀρεταὶ καὶ κακίαι ἀλλήλαις ἀντίκεινται. 237
9 Πῶς τοῦ μέσου καὶ τοῦ εὖ τευξόμεθα. 238

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Γ΄.

1 Τί τὸ ἑκούσιον, καὶ τί τὸ ἀκούσιον. 248
2 Τί ἐστι προαίρεσις. 243
3 Περὶ τοῦ βουλεύεσθαι. 226
4 Περὶ βουλήσεως, καὶ βουλητοῦ. 246
5 Περὶ τῶν κατὰ προαίρεσιν καὶ ἑκουσίων πράξεων. 247
6 Ἀνδρείας διορισμός. 250
7 Περὶ διαφορᾶς τῶν φοβερῶν, καὶ τῶν τῆς ἀνδρείας ἄκρων. 251
8 Ἕτεροι πέντε τρόποι τῆς οὐ γνησίας ἀνδρείας. 252
9 Περὶ ἰδίων τινῶν τῆς ἀνδρείας. 254
10 Περὶ σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας. 255
11 Τῶν ἐπιθυμιῶν εἴδη διάφορα. 257
12 Ὅτι ἑκουσίῳ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς δειλίας. 258

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚῶΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Δ΄.

1 Περὶ ἐλευθεριότητος, καὶ ἀνελευθερίας. 260
2 Περὶ μεγαλοπρεπείας καὶ μικροπρεπείας. 265
3 Περὶ μεγαλοψυχίας καὶ μικροψυχίας. 267
4 Περὶ τῆς ἀμφὶ τιμῶν ἐπιθυμίας ἀνωνύμου ἀρετῆς. 271
5 Περὶ πρᾳότητος καὶ ὀργιλότητος. 272
6 Περὶ τῆς ἐν ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν ἀνωνύμου ἀρετῆς, καὶ τῶν ἐναντίων. 274
7 Περὶ τῶν ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων, ἐν λόγοις τε καὶ πράξεσι, καὶ προσποιήματι. 275
8 Περὶ τῶν εὐτραπέλων καὶ τῶν ἐναντίων. 277
9 Περὶ αἰδοῦς. 278

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚῶΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Ε΄.

1 Περὶ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας. 280
2 Ὅτι εἰσὶ δικαιοσύναι πλείους, καὶ ὅτι ἐστί τις καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετήν, καὶ τίς, καὶ ποία. 282
3 Περὶ τοῦ ἐν ταῖς διανομαῖς δικαίου. 284
4 Περὶ τοῦ ἀντιπάσχειν καὶ ἀντιποιεῖν, καὶ νομίσματος, καὶ ἐνδείας. 287
6 Περὶ ἀδικημάτων, καὶ δικαίου πολιτικοῦ, καὶ δεσποτικοῦ, καὶ πατρικοῦ, καὶ οἰκονομικοῦ. 290
7 Περὶ δικαίου φυσικοῦ καὶ νομικοῦ. 291
8 Τρία ἀδικημάτων εἴδη, οἷς βλάπτονται ἄνθρωποι. 292
9 Περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι πῶς συμβαίνει, καὶ ὅτι οὐδενὶ ἑκόντι. 294
10 Περὶ ἐπιεικείας, καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς. 297
11 Ὅτι οὐδεὶς ἑαυτὸν ἀδικεῖ. 298

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ ϛʹ.

1 Τίς ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τούτου τίς ὅρος. 300

2 Τρία ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, καὶ ὄρεξις. 301

3 Περὶ τῶν πέντε διανοητικῶν ἕξεων, περὶ ἐπιστητοῦ καὶ ἐπιστήμης. 302

4 Περὶ τέχνης. 302

5 Περὶ φρονήσεως. 303

6 Ὅτι ὁ νοῦς μόνος τὰς τῶν ἐπιστητῶν ἀρχὰς ἐνδέχεται. 304

7 Περὶ σοφίας. 305

8 Περὶ τῶν τῆς φρονήσεως μερῶν. 306

9 Περὶ εὐβουλίας. 307

10 Περὶ συνέσεως. 308

11 Περὶ γνώμης. 309

12 Πρὸς τί συμφέρουσιν ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις. 310

13 Περὶ φυσικῆς τε καὶ τῆς κυρίως ἀρετῆς, καὶ τῶν κυρίως ἀρετῶν πρὸς φρόνησιν ἑνώσεως. 311

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Ζʹ.

1 Περὶ ἡρωϊκῆς καὶ θείας ἀρετῆς. καὶ περὶ ἐγκρατείας, καὶ τῶν ἐναντίων. 314

2 Ἀπορίαι, πῶς ὑπολαμβάνων ὀρθῶς ἀκρατεύεταί τις. 315

3 Περὶ εἰδότα, καὶ μὴ, καὶ πῶς εἰδότα ἐνδέχεται ἀκρατεύεσθαι. 317

4 Πότερόν ἐστί τις ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἢ πάντες κατὰ μέρος, καὶ εἰ ἔστι, περὶ ποῖά ἐστι. 319

5 Ὅτι περὶ τὰ παρὰ φύσιν ἡ δία οὐ γίνεται ἀκρασία

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἁπλῶς, ἀλλ' ἑτέρα τις κατὰ μεταφορὰν οὕτως λεγομένη. 321
6 Ὅτι ἡ τοῦ θυμοῦ ἀκρασία ἧττον αἰσχρά, ἢ τῆς ἐπιθυμιῶν. περὶ διαφορᾶς ἡδονῶν, καὶ κακίας ἀνθρωπίνης. 322
7 Περὶ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς, καὶ καρτερικοῦ καὶ μαλακοῦ. 224
8 Ἀκρατὴς καὶ ἀκόλαστος τί διαφέρουσι. 226
9 Ἐγκρατὴς καὶ ἰσχυρογνώμων, τί ὅμοιον ἔχουσι, καὶ τί διαφέρουσι. 227
10 Ὅτι ἐνδέχεται ἅμα φρόνιμον ἀκρατῆ καὶ εἶναι τὸν αὐτόν. 228
11 Τὰ περὶ ἡδονῆς λεγόμενα ὅτι οὐκ ἀγαθόν. 229
12 Λύσις τῶν προειρημένων, καὶ ὅτι ἡδονὴ ἀγαθόν. 330
13 Ὅτι ἡ ἡδονή τις ἄριστον. 331
14 Περὶ τῆς τοῦ σώματος ἡδονῶν. 333

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Η'.

1 Περὶ φιλίας. 336
2 Τί τὸ φιλητόν. 337
3 Περὶ διαφορῶν τῆς φιλίας. 338
4 Ὅτι οἱ ἀγαθοὶ δι' αὑτοὺς καὶ ἁπλῶς φίλοι. ἕτεροι δὲ κατὰ συμβεβηκός. 340
5 Τίνες φιλικοί, καὶ τίνα τῇ τῶν ἀγαθῶν φιλίᾳ ὑπάρχει. 341
6 Ὅτι πολλοῖς εἶναι τέλειος φίλον οὐκ ἐνδέχεται, καὶ ποῖαι τῶν ἐν ἐξουσίαις φιλίαι. 342
7 Περὶ τῆς καθ' ὑπεροχὴν φιλίας. 344
8 Περὶ τῆς ἐν τῷ φιλεῖσθαι μᾶλλον, ἢ τῷ φιλεῖν οὔσης φιλίας, οἷα τῶν φιλοκολάκων. 345
9 Περὶ πολιτικῆς φιλίας. 346

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

10 Πολιτειῶν εἴδη τρία, καὶ τρεῖς παρεκβάσεις. 347
11 Περὶ τῆς καθ' ἑκάστην τῶν πολιτειῶν φιλίας. 349
12 Περὶ ἑταιρικῆς φιλίας, καὶ συγγενικῆς, καὶ οἰκονομικῆς. 350
13 Περὶ τῶν ἐν τῇ κατὰ τὸ χρήσιμον φιλίᾳ ἐγκλημάτων. 352
14 Περὶ μέμψεων τῶν ἐν ταῖς καθ' ὑπεροχὴν φιλίαις. 353

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Θ.

1 Ποῖα τὰ τὴν φιλίαν σώζοντα. 355
2 Τίνα ἐστὶν ἀποδοτέον. 356
3 Περὶ τοῦ διαλύεσθαι τὰς φιλίας. 358
4 Περὶ φιλικῶν ἔργων, καὶ ὅτι φίλος ὁμοίως εἰς ἑαυτόν τε καὶ τὸν φίλον. φαῦλος δὲ οὔτε εἰς ἑαυτόν πως, οὔτ' εἰς ἄλλον φιλικῶς διάκειται. 359
5 Περὶ τῆς εὐνοίας. 361
6 Περὶ τῆς ὁμονοίας. 362
7 Περὶ τῆς εὐεργεσίας. 363
8 Περὶ τῆς φιλαυτίας. 364
9 Ὅτι καὶ εὐδαίμων φίλων σπουδαίων δεήσει. 366
10 Περὶ ἀριθμοῦ τῶν φίλων. 369
11 Πότερον ἐν εὐτυχίαις φίλων μᾶλλον δεῖ, ἢ ἐν ἀτυχίαις. 370
12 Ὅτι τὸ συζῆν ἰδιαίτατον ἔργον ἐν φιλίαις σπουδαίων τε καὶ φαύλων. 371

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ ΤῸ Ι.

1 Περὶ ἡδονῆς. 373
2 Εὐδόξου ὑπόληψις περὶ ἡδονῆς καὶ Πλάτωνος καὶ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἑτέρων. 373
3 Ὅτι ἀγαθὸν ἡ ἡδονὴ καὶ οὐ πᾶσα αἱρετή, καὶ λύσις τῶν ἐναντίων λόγων. 373
4 Τί ποτέ ἐστιν ἡδονή, καὶ ὅτι πᾶσαν ἐνέργειαν τελειοῖ. 377
5 Ὅτι αἱ ἡδοναὶ τῷ εἴδει διαφέρουσι. 379
6 Περὶ εὐδαιμονίας. 382
7 Περὶ τῆς θεωρητικῆς εὐδαιμονίας. 383
8 Ὅτι ὁ σοφὸς μάλιστα εὐδαίμων. 385
9 Ὅτι περὶ ἀρετῆς οὐχ ἱκανὸν τὸ εἰδέναι, ἀλλ' ἔχειν κε-χρῆσθαι πειρατέον. 388

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΟἸΚΟΝΟΜΙΚΩ͂Ν ΤῸ Α´.

1 Οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς διαφορά. 393
2 Οἰκίας διαίρεσις, καὶ τῆς κτήσεως πρώτη ἐπιμέλεια. 393
3 Τοῦ ἄρρενος καὶ τοῦ θήλεως φύσις καὶ ἔργα. 394
4 Πῶς γυναικὶ χρηστέον. 395
5 Πῶς δούλοις χρηστέον. 395
6 Περὶ οἰκονόμου καὶ τῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ τάξεως. 396

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΟἸΚΟΝΟΜΙΚΩ͂Ν ΤῸ Β´.

1 Περὶ τῶν τεττάρων οἰκονομιῶν. 399
2 Παραδείγματα τῶν χρήματα τεχνικῶς πορισαμένων. 400

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤῸ Α´.

1 Τί οἰκία καὶ τί κώμη. 417

2 Περὶ

2 Περὶ πόλεως. 418
3 Οἰκονομίας διαίρεσις, καὶ ὅτι εἰσὶ φύσει τινὲς οἱ μὲν δοῦλοι, οἱ δὲ ἐλεύθεροι. 420
4 Ὅτι ἔνιοι κατὰ νόμον. δουλεύουσιν ἀδίκως, καὶ ὅτι οὐ ταυτόν ἐστι δεσποτεία καὶ πολιτική, οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαί. 423
5 Ὅτι ἔστι τις κτητικὴ κατὰ φύσιν τοῖς οἰκονόμοις καὶ πολιτικοῖς, καὶ δι᾽ ἣν αἰτίαν. 425
6 Περὶ χρηματιστικῆς, τίς ἐστι, καὶ διὰ τί. 412
7 Χρηματιστικῆς διαίρεσις καὶ μόρια. 431
8 Οἰκονομικῆς μέρη, καὶ ποίας δεῖ εἶναι τῆς κατὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀρετάς. 434

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤῸ Β´.

1 Ὅτι οὔτε πάντας πάντων κοινωνεῖν δεῖ τοὺς πολίτας, οὔτε μηδενός. 438
2 Περὶ τῆς περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας σωματικῆς κοινωνίας, ὅτι βλαβερά. 440
3 Ὅτι ἡ Σωκρατικὴ τῆς κτήσεων κοινωνία οὐκ ἀγαθή. 443
4 Τὰ περὶ τὴν Σωκρατικὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς νόμοις ψεκτά. 447
5 Περὶ Φαλαίου τοῦ Χαλκηδονίου πολιτείας, εἴτι τυγχάνει καλῶς εἰρηκὼς ἢ μὴ καλῶς. 451
6 Περὶ τῆς Ἱπποδάμου πολιτείας, καὶ πότερον κινητέοι νόμοι, καὶ τίνος, καὶ πότε. 455
7 Περὶ τῆς Λακεδαιμονίων πολιτείας, ὅτι φαύλη. 459
8 Περὶ τῆς Κρητικῆς πολιτείας, ὅτι οὐκ ἀγαθά. 464

* *

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

9 Περὶ τῆς τῶν Καρχηδονίων πολιτείας, ὅτι φαύλη. 467
10 Περὶ τῶν ἀμφισβητουμένων τι περὶ τῆς πολιτείας, καὶ περὶ τῶν νομοθετῶν. 469

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Γ΄.

1 Τί ποτέ ἐστιν ἡ πόλις, καὶ τίς ὁ πολίτης. 473
2 Πῶς χρὴ λέγειν τὴν πόλιν εἶναι τὴν αὐτὴν ἢ ἑτέραν. 476
3 Ὅτι οὐ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν ἀνδρὸς ἀγαθοῦ καὶ πολίτου σπουδαίου θετέον. 477
4 Ὅτι πλείους θετέον τὰς πολιτείας. 481
5 Πόσαι πολιτεῖαι, τί βασιλεία, καὶ ἀριστοκρατία, καὶ πολιτεία, καὶ τί αἱ τούτων παρεκβάσεις. 483
6 Τίνας ὅρους λέγουσι τῆς ὀλιγαρχίας καὶ δημοκρατίας, καὶ τί τὸ τούτων δίκαιον. 485
7 Τί δεῖ τὸ κύριον εἶναι τῆς πόλεως. 487
8 Ποίῳ ὑπερέχουσι νεμέσθαι χρὴ τὰς ἀρχάς. 491
9 Πῶς ἐν ταῖς πόλεσι χρηστέον τοῖς λίαν ἀρετῇ διαφέρουσι. 495
10 Περὶ τῶν διαφόρων τῆς βασιλείας διαφορῶν. 497
11 Ὅτι αἱρετώτερον ταῖς πόλεσιν ἀριστοκρατία βασιλείας. 498
12 Περὶ παμβασιλείας, ὅτι βλαβερά. 502

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Δ΄.

1 Τί τῷ νομοθέτῃ ἐπισκεπτέον. 806

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

2 Ἀνακεφαλαίωσις τῆς περὶ πολιτείας λόγου. 507

3 Ὅτι δυοῖν ἢ μιᾶς οὔσης τῆς καλῶς συνεστηκυίας πολιτείας, αἱ ἄλλαι παρεκβάσεις εἰσίν. 509

4 Διορισμὸς τῆς δημοκρατείας εἰδῶν. 510

5 Ὀλιγαρχίας εἴδη. 515

6 Ἔτι περὶ τῆς δημοκρατίας καὶ ὀλιγαρχίας διαφορῶν. 516

7 Ἀριστοκρατίας δύο εἴδη, παρὰ τὴν πρώτην. 518

8 Τῆς νομιζομένης πολιτείας διορισμός. 518

9 Τίνα τρόπον γίνεται ἡ καλουμένη πολιτεία, καὶ πῶς αὐτὴν δεῖ καθιστάναι. 520

10 Τυραννίδος εἴδη. 522

11 Τίς ἀρίστη πολιτεία, καὶ διὰ τὴν αἰτίαν. 522

12 Τίς πολιτεία τίσι, καὶ ποία συμφέρει. 526

13 Τὰ ὀλιγαρχικὰ σοφίσματα τῆς νομοθεσίας, καὶ τί ἐν ταῖς δημοκρατίαις πρὸς ταῦτ᾽ ἀντισοφίζονται. 527

14 Περὶ τοῦ βουλευομένου καὶ τοῦ κυρίου τῆς πολιτείας. 529

15 Ἡ περὶ ἀρχὰς διαίρεσις. 131

16 Περὶ τῆς τῶν ἀρχῶν καταστάσεων. 534

17 Ὅσοις τρόποις ἐνδέχεται εἶναι τὰ δικαστήρια. 535

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤῸ Ε΄.

1 Ἐκ τίνων γίγνονται ἐν ταῖς πολιτείαις στάσεις. 537

2 Τῶν στάσεων ἀρχαὶ καὶ αἰτίαι. 539

3 Ἔτι τῶν διαστάσεων αἰτίαι. 540

4 Ἐκ τίνων συμβαίνει γίνεσθαι τὰς μεταβολὰς περὶ πάσας τὰς πολιτείας. 543

5 Τῶν δημοκρατιῶν αἱ μεταβολαὶ διὰ τίνας αἰτίας γίγνονται. 545
6 Διὰ τίνας αἰτίας μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσιν αἱ ὀλιγαρχίαι. 547
7 Διὰ τίνας αἰτίας μεταβάλλουσι καὶ στασιάζουσιν αἱ ἀριστοκρατίαι. 550
8 Τὰ τὰς πολιτείας σώζοντα καθόλου. 552
9 Ἅτινα χρὴ ἔχειν τοὺς μέλλοντας ἄρξειν τὰς κυρίας ἀρχάς. 556
10 Διὰ τίνας αἰτίας φθείρονται αἱ μοναρχίαι. 558
11 Πῶς σώζονται τυραννίδες. 565
12 Ὅτι ὀλιγαρχία καὶ τυραννὶς ὀλιγοχρόνιοι, καὶ ὅτι Σωκράτης ἀμφὶ τὴν περὶ τὰς πολιτείας μεταβολῶν οὐκ ὀρθῶς ἀπεφήνατο. 571

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤῸ Ζʹ.

1 Προοίμιον πῶς τὴν πολιτειῶν ἑκάστην χρὴ κατασκευάζειν, καὶ πρῶτον περὶ δημοκρατίας. 575
2. Τὰ κοινὰ ταῖς δημοκρατίαις. 576
3 Πῶς ἐν τῇ δημοκρατείᾳ, ἕξουσι τὸ ἴσον, ἀξίᾳ. 578
4 Πῶς δεῖ κατασκευάζειν τὴν βελτίστην καὶ πρώτην δημοκρατίαν, τουτέστι τὴν γεωργῶν καὶ νομέων. 579
5 Τί ἔργον τοῦ τῆς δημοκρατίας νομοθέτου. 582
6 Τὰ τὰς ὀλιγαρχίας σώζοντα. 584
7 Πῶς χρὴ καθιστάναι τὰς ὀλιγαρχίας. 585
8 Τὰ περὶ τὰς ἀρχάς, πόσαι, καὶ τίνος, καὶ τίνων. 586

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩ͂Ν ΤΟ͂ Η'.

1 Ὅτι ὁ μετ' ἀρετῆς αἱρετώτατος βίος. 591

2 Πότερον ὁ θεωρητικὸς αἱρετώτερος βίος, ἢ ὁ πρακτικός. καὶ πρὸς τί τέλος δεῖ τὴν ἀρίστην πολιτείαν συντείνειν. 593

3 Ὅτι ἡ αὐτὴ εὐδαιμονία ἐστὶ ἑκάστου καὶ πόλεως. 596

4 Πόσον τι πλῆθος εἶναι δεῖ τῶν πολιτῶν. 698

5 Ποίαν καὶ πόσην δεῖ τῆς πόλεως εἶναι χώραν, καὶ ποῦ. 600

6 Περὶ τῆς πρὸς τὴν θάλατταν κοινωνίας τῆς πόλεως. 601

7 Ποίους τὴν φύσιν εἶναι δεῖ τοὺς πολιτευομένους. 602

8 Πόσα ἐστὶν, ὧν ἄνευ πόλις οὐκ ἂν εἴη. 603

9 Ὅτι μέρη τῆς πόλεως. 604

10 Ὅτι δεῖ διῃρῆσθαι χωρὶς κατὰ γένη τὴν πόλιν, καὶ πῶς. 606

11 Ποίαν δεῖ τὴν θέσιν εἶναι τῆς πόλεως, καὶ ὡς τείχεσι περιβεβλημένην. 608

12 Ποῦ τὰ, φυλακτήρια, καὶ ἀγορὰς καὶ συσσίτια, καὶ ἱερὰ, οἰκοδομητέον. 610

13 Ἐκ τίνων καὶ ἐκ ποίων δεῖ συνιστάναι τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι πόλιν μακαρίαν. 612

14 Ὅτι ἀναγκαῖον πάντας ὁμοίως κοινωνεῖν τοῦ κατὰ μέρος ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι, καὶ τίνων τὸν νομοθέτην στοχάζεσθαι δεῖ. 614

15 Ποίας δεῖ ἔχειν τὴν πόλιν ἀρετάς. 617

16 Πότε καὶ ποίους τινὰς ὄντας χρὴ ποιεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους τὴν γαμικὴν ὁμιλίαν. 619

17 Γενομένων τῶν τέκνων ποίαν τινὰ δεῖ ἀγωγὴν ποιεῖσθαι μέχρι τῆς ἑπταετίας. 622

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΤΟ Θ΄.

1 Ὅτι νομοθετητέον περὶ παιδείαν, καὶ ταύτην κοινὴν ποιητέον. 625

2 Τί ἐστιν ἡ παιδεία, καὶ πῶς χρὴ παιδεύεσθαι. 625

3 Τίνα παιδευτέον τοὺς παῖδας 626

4 Ὅτι χρηστέον τῇ γυμναστικῇ, καὶ πῶς. καὶ περὶ μουσικῆς, καὶ ὅτι τοὺς παῖδας τὴν μουσικὴν παιδευτέον. 628

5 Ἐπιτιμήσεως λύσις, ἥν τινες ἐπιτιμῶσιν, ὡς ποιούσης τῆς μουσικῆς βαναύσους. 634

6 Πότερον πάσαις χρηστέον ταῖς ἁρμονίαις καὶ πᾶσι τοῖς ῥυθμοῖς, ἢ διαιρετέον. 636

Τέλος.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΆ-
ΛΩΝ, ΤῸ Α΄.

ἘΠΕΙΔῊ προαιρούμεθα λέγειν ὑπὲρ ἠ-
θῶν, πρῶτον ἂν εἴη σκεπτέον, τίνος ἐστὶ μέρος
τὸ ἦθος. ὡς μὲν οὖν συντόμως εἰπεῖν, δό-
1 ξειεν οὐκ ἄλλης ἢ τῆς πολιτικῆς εἶναι μέ-
ρος. ἔστι δ' οὐθὲν ἐν τοῖς πολιτικοῖς δυνα-
τὸν πρᾶξαι ἄνευ τοῦ ποιόν τινα εἶναι. λέγω
δ' οἷον σπουδαῖον. τὸ δὲ σπουδαῖον εἶναι, ἔστι τὸ τὰς ἀρετὰς ἔ-
χειν. δεῖ ἄρα εἴ τις μέλλει ἐν τοῖς πολιτικοῖς πρακτικὸς εἶ-
ναι, τὸ ἦθος εἶναι σπουδαῖος. μέρος ἐστὶν ἄρα ὡς ἔοικε καὶ ἀρ-
χὴ, ἡ περὶ τὰ ἤθη πραγματεία, τῆς πολιτικῆς. τὸ δ' ὅλον
καὶ τὴν ἐπωνυμίαν δικαίως δοκεῖ ἄν μοι ἔχειν ἡ πραγμα-
2 τεία, οὐκ ἠθικὴν, ἀλλὰ πολιτικήν. δεῖ ἄρα ὡς ἔοικε πρῶ-
τον ὑπὲρ ἀρετῆς εἰπεῖν, τί τέ ἐστι καὶ ἐκ τίνων γίνεται. οὐθὲν
γὰρ ἴσως ὄφελος εἰδέναι μὲν τὴν ἀρετήν. πῶς δὲ ἂν καὶ ἐκ
» τίνων μὴ ἐπαΐειν. οὐ γὰρ μόνον ὅπως εἰδήσομεν τί ἐστι σκοπεῖ-
» σθαι δεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τίνων ἐστὶ σκέπτεσθαι. ἅμα γὰρ εἰδῆσαι
βουλόμεθα καὶ αὐτοὶ εἶναι τοιοῦτοι. τοῦτο δ' οὐ δυνησόμε-
θα, ἐὰν μὴ εἴδωμεν. καὶ ἐκ τίνων καὶ πῶς ἄν. ἀναγκαῖον μὲν
» οὖν εἰδῆσαι, τί ἐστιν ἀρετή. οὐ γὰρ ῥάδιον εἰδέναι τὸ ἐκ τίνων
3 ἂν, καὶ πῶς ἂν ἀγνοοῦντα τὸ, τί ἐστι. ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ τῶν ἐ-
πιστημῶν. οὐ δεῖ δὲ λανθάνειν, οὐδ' εἴ τινες πρότερον ὑπὲρ
τούτων εἰρήκασι. πρῶτος μὲν οὖν ἐνεχείρησε Πυθαγόρας
περὶ ἀρετῆς εἰπεῖν, οὐκ ὀρθῶς δέ. τὰς γὰρ ἀρετὰς εἰς τοὺς ἀριθ-
μοὺς ἀνάγων, οὐκ οἰκείαν τῶν ἀρετῶν τὴν θεωρίαν ἐποιεῖ-
το. οὐ γάρ ἐστιν ἡ δικαιοσύνη ἀριθμὸς ἰσάκις ἴσος. μετὰ τοῦτον
Σωκράτης ἐπιγενόμενος βέλτιον καὶ ἐπὶ πλεῖον εἶπεν ὑπὲρ
τούτων. οὐκ ὀρθῶς δὲ οὐδ' οὗτος. τὰς γὰρ ἀρετὰς ἐπιστήμας
4 ἐποίει. τοῦτο δ' ἐστὶν εἶναι ἀδύνατον. αἱ γὰρ ἐπιστῆμαι πᾶσαι με-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὰ λόγου. λόγος δὲ ἐν τῷ διανοητικῷ τῆς ψυχῆς γίνεται μό-
νῳ. γίνονται οὖν αἱ ἀρεταὶ πᾶσαι καθ' αὐτὸν ἐν τῷ λογιστικῷ
τῆς ψυχῆς μορίῳ. συμβαίνει οὖν αὐτῷ ἐπιστήμας ποιοῦντι
τὰς ἀρετὰς, ἀναιρεῖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς. τοῦτο δὲ
ποιῶν, ἀναιρεῖ καὶ πάθος καὶ ἦθος. διὸ οὐκ ὀρθῶς ἥψατο ταύ-
τῃ τῶν ἀρετῶν. μετὰ ταῦτα δὲ πλάτων διείλετο τὴν ψυχὴν εἴς
τε τὸ λόγον ἔχον, καὶ εἰς τὸ ἄλογον ὀρθῶς. καὶ ἀπέδωκεν ἑ-
κάστου ἀρετὰς προσηκούσας. μέχρι μὲν οὖν τούτου, καλῶς. 1
μετὰ μέντοι τοῦτο, οὐκέτι ὀρθῶς. τὴν γὰρ ἀρετὴν κατέμιξεν εἰς
τὴν πραγματείαν τὴν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ. οὐ δὴ ὀρθῶς, οὐ γὰρ
οἰκεῖον. ὑπὲρ γὰρ τῶν ὄντων καὶ ἀληθείας λέγοντα οὐκ ἔδει
ὑπὲρ ἀρετῆς φράζειν. οὐδὲν γὰρ τούτῳ κἀκείνῳ κοινόν. οὗτοι
μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἥψαντο καὶ οὕτως. ἐχόμενον δ' ἂν εἴη με-
τὰ ταῦτα σκέψασθαι, τί δεῖ αὐτοὺς λέγειν ὑπὲρ τούτων. πρῶ-
» τον μὲν οὖν ἰδεῖν δεῖ, ὅτι πάσης ἐπιστήμης καὶ δυνάμεως ἐ-
» στί τι τέλος καὶ τοῦτ' ἀγαθόν. οὐδεμία γὰρ, οὔτ' ἐπιστήμη οὔτε 2
» δύναμις ἕνεκεν κακοῦ ἐστιν. εἰ οὖν πασῶν τῶν δυνάμεων ἀγα-
θὸν τὸ τέλος, δῆλον ὡς καὶ τῆς βελτίστης, βέλτιον ἂν εἴη. ἀλ-
λὰ μὴν ἥγε πολιτική, βελτίστη δύναμις. ὥστε τὸ τέλος αὐ-
τῆς ἂν εἴη ἀγαθόν. ὑπὲρ ἀγαθοῦ ἄρα ὡς ἔοικεν ἡμῖν λεκτέον.
καὶ ὑπὲρ ἀγαθοῦ, οὐ τοῦ ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν. οὐ γὰρ τοῦ θεῶν
ἀγαθοῦ. ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τούτου καὶ ἄλλος λόγος καὶ ἀλλοτρία
ἡ σκέψις. ὑπὲρ τοῦ πολιτικοῦ ἄρα ἡμῖν λεκτέον ἀγαθοῦ. πά-
λιν δὲ καὶ τοῦτο διελεῖν δεῖ ὑπὲρ ἀγαθοῦ πῶς λεγομένου. οὐ 3
» γάρ ἐστιν ἁπλοῦν. λέγεται γὰρ ἀγαθὸν ἢ τὸ ἄριστον ἐν ἑκάστῳ
» τῶν ὄντων, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ διὰ τὴν αὑτοῦ φύσιν αἱρετόν, ἢ οὗ τ'
» ἄλλα μεταλαμβάνοντα ἀγαθά ἐστι. τοῦτο δέ ἐστιν ἡ ἰδέα τ' ἀγαθοῦ, πό-
τερον οὖν ὑπὲρ τῆς ἰδέας τοῦ ἀγαθοῦ δεῖ, ἢ οὔ. ἀλλ' ὡς τὸ κοι-
νὸν ἐν ἅπασιν ὑπάρχον ἀγαθόν. ἕτερον γὰρ τῆς ἰδέας τοῦτο δό-
ξειεν ἂν εἶναι. ἡ μὲν γὰρ ἰδέα, χωριστὸν καὶ αὐτὸ καθ' αὑτό. τὸ δὲ
κοινὸν, ἐν ἅπασιν ὑπάρχει. οὐκ ἔστι δὲ ταυτὸν τῷ χωριστῷ. οὐ γὰρ
ἄν ποτε τὸ χωριστὸν καὶ τὸ πεφυκὸς αὐτὸ καθ' αὑτὸ εἶναι, ἐν 4

πᾶσιν ὑπάρχῃ. πότερον οὖν ὑπὲρ τούτου δεῖ λέγειν τἀ-
γαθοῦ τοῦ ἐνυπάρχοντος, ἢ οὔ, διὰ τί. ὅτι ὑπὲρ μέν ἐστι τὸ κοι-
νὸν ὡς ὁ ὁρισμὸς καὶ ἡ ἐπαγωγή. ὁ δὲ ὁρισμὸς, βούλεται τὴν
ἑκάστου οὐσίαν λέγειν. ἤτοι ὅτι ἀγαθὸν, ἢ ὅτι κακὸν, ἢ ὅτι ἄλ-
λο τι. λέγει δὲ ὁ ὅρος, ὅτι τοιόνδ᾽ ἀγαθὸν καθόλου ὃ ἐὰν ᾖ
αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ αἱρετόν. τὸ δὲ ἐν ἅπασιν ἐνυπάρχον, ὅμοιον
τῷ ὅρῳ ἐστίν. ὁ δὲ ὅρος λέγει, ὅτι ἀγαθόν. ἐπιστήμη δ᾽ εἴ γε οὐδὲ
1 δύναμις οὐδεμία λέγει ὑπὲρ τοῦ τέλους τοῦ αὐτῆς, ὅτι ἀγα-
θόν. ἀλλὰ ὑπὲρ μὲν ἄλλης δυνάμεώς ἐστι θεωρῆσαι. οὔτε γὰρ
ὁ ἰατρός. οὔτε ὁ οἰκοδόμος λέγει, ὅτι ἀγαθὸν ἡ ὑγίεια, οὐδὲ
ἡ οἰκία, ἀλλ᾽ ὅτι ὁ μὲν, ὑγίειαν ποιεῖ, καὶ ὡς ποιεῖ. ὁ δ᾽ οἰκίαν.
δῆλον τοίνυν, ὅτι οὐδὲ τῇ πολιτικῇ ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον
τοῦ κοινοῦ. μία γάρ ἐστι καὶ αὕτη τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν. ὑπὲρ
δὲ οὐ μιᾶς τοῦτο λέγειν οὔτε δυνάμεως οὔτ᾽ ἐπιστήμης ὡς τέ-
λους. οὐδ᾽ ἄρα τῆς πολιτικῆς ἐστι τὸ ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγα-
2 θοῦ λέγειν τοῦ κατὰ τὸν ὁρισμὸν, ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ κατὰ
τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ. διὰ τί; ὅτι ὅταν βουλώμεθα δεῖξαί τι
τῶν κατὰ μέρος ἀγαθῶν, ἢ τῷ ὁρισμῷ δείκνυμεν, ὅτι ὁ αὐτὸς
λόγος ἐφαρμόττει ἐπί τε τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐφ᾽ οὗ ὑπὲρ, ἐὰν βου-
λώμεθα δεῖξαι ὅτι ἀγαθὸν, ἢ τῇ ἐπαγωγῇ. οἷον ὅταν θέλω-
μεν δεῖξαι, ὅτι ἡ μεγαλοψυχία ἐστὶν ἀγαθὸν, φαμὲν, ὅτι ἡ δι-
καιοσύνη ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀνδρία, καὶ ἁπλῶς αἱ ἀρεταί. ἡ δὲ
μεγαλοψυχία ἀρετή. ὥστε καὶ ἡ μεγαλοψυχία ἀγαθόν.
3 οὐ δὲ δὴ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον
τῇ πολιτικῇ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἀδύνατα συμβήσεται, ὑπὲρ καὶ
τῷ κατὰ τὸν ὅρον κοινῷ ἀγαθῷ. ὅτι γὰρ ἀγαθὸν, καὶ ἐνταῦ-
θα ἐρεῖ. δῆλον τοίνυν, ὅτι ὑπὲρ τοῦ ἀρίστου ἀγαθοῦ λεκτέον ἐ-
στί, καὶ ἀρίστου τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. τὸ δ᾽ ὅλον ἴδοι ἄν τις ὅτι οὐκ ἔ-
στι μιᾶς οὔτ᾽ ἐπιστήμης οὔτε δυνάμεως τὸ ὑπὲρ παντὸς ἀ-
γαθοῦ σκοπεῖν. διὰ τί; ὅτι τἀγαθὸν ἐν πάσαις ταῖς κατηγο-
ρίαις ἐστί. καὶ γὰρ ἐν τῷ τί, καὶ ἐν τῷ ποιῷ. καὶ ἐν τῷ ποσῷ, καὶ πότε
4 καὶ πρός τι, καὶ τινὶ, καὶ ἁπλῶς ἐν πάσαις. ἀλλὰ μὴν οὐ πότε

ἀγαθόν, ἐν μὲν ἰατρικῇ ὁ ἰατρὸς οἶδεν ἐν δὲ κυβερνητικῇ, ὁ κυβερ-
νήτης. ἐν ἑκάστῃ δ' ἕκαστος. πότε μὲν γὰρ δεῖ τι μαθεῖν, ὁ ἰατρὸς οἶ-
» δε. πότε δὲ δεῖ πλεῖν κυβερνήτης. ἐν ἑκάστῃ δὲ τὸ ποτὲ ἀγα-
» θόν, ἕκαστος τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰδήσει. οὔτε γὰρ ὁ ἰατρὸς τὸ ἐν τῇ κυ-
βερνητικῇ ἀγαθὸν πότε εἰδήσει, οὔτε ὁ κυβερνήτης τὸ ἐν ἰατρι-
κῇ. οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ ἀγαθοῦ λεκτέον. τὸ
γὰρ πότε ἐν πᾶσι κοινόν. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πρός τι ἀγα-
θόν. καὶ τὸ κατὰ τὰς ἄλλας κατηγορίας, κοινὸν μὲν ἅπασι. 1
οὐδὲ μιᾶς δ' ἐστὶν οὔτε δυνάμεως οὔτ' ἐπιστήμης εἰπεῖν ὑπὲρ
τοῦ ἐν ἑκάστῃ ποτὲ ἀγαθοῦ. οὐδ' αὐτῆς πολιτικῆς ὑπὲρ τοῦ
κοινοῦ ἀγαθοῦ λέγειν. ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ ἄρα καὶ ὑπὲρ τοῦ
» ἀρίστου, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἡμῖν ἀρίστου. ἴσως δὲ οὐδὲ δεῖ βουλό-
» μενον δεικνύναι τοῖς μὴ φανεροῖς πράγμασι χρῆσθαι.
» ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς. καὶ ὑπὲρ τῶν νοητῶν
τοῖς αἰσθητοῖς. καὶ ταῦτα γὰρ φανερώτατα. ὅταν οὖν ὑπὲρ ἀ-
γαθοῦ ἐγχειρῇ τις λέγειν, οὐ λεκτέον ἐστὶν ὑπὲρ τῆς ἰδέας λέ- 2
γειν. καίτοι οἴονταί γε δεῖν ὅταν ὑπὲρ τοῦ ἀγαθοῦ λέγωσιν, ὑ-
πὲρ τῆς ἰδέας δεῖ λέγειν, ὑπὲρ γὰρ τοῦ μάλιστα ἀγαθοῦ φα-
σὶ δεῖν λέγειν. αὐτὸ δὲ ἕκαστον μάλιστ' ἐστὶ τὸ τοιοῦτον. ὥστε μά-
λιστ' ἂν εἴη ἀγαθὸν ἡ ἰδέα ὡς οἴονται. ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος, ἀλη-
θὴς μὲν ἐστὶν ἴσως, ἀλλ' οὐχ ἡ πολιτικὴ ἐπιστήμη ἢ δύναμις, ὑ-
πὲρ ἧς νῦν ἐστὶν ὁ λόγος. οὐ γὰρ ὑπὲρ τούτου σκοπεῖν τ' ἀγαθοῦ,
» ἀλλὰ τοῦ ἡμῖν ἀγαθοῦ. οὐδεμία γὰρ οὔτ' ἐπιστήμη οὔτε δύνα-
» μις ὑπὲρ τοῦ τέλους λέγει ὅτι ἀγαθόν, ὥστ' οὐδ' ἡ πολιτική. 3
» διὸ οὐχ ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὴν ἰδέαν ἀγαθοῦ τὸν λόγον ποιεῖ-
» ται. ἀλλ' ἴσως φησὶ, τούτῳ τ' ἀγαθῷ ἀρχῇ χρησάμενος ὑπὲρ
» τῶν καθέκαστα, ἐκ τούτων πρὸς ἃς ὁρῶ, οὐδ' οὕτως ὀρθῶς. δεῖ
γὰρ τὰς ἀρχὰς οἰκείας λαμβάνειν. ἄτοπον γὰρ εἴ τις βουλόμενος
τὸ τρίγωνον, ὡς δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον δεῖξαι, λάβοι ἀρχὴν ὅτι
» ἡ ψυχὴ ἀθάνατος, οὐ γὰρ οἰκεία. δεῖ δὲ τὴν ἀρχὴν οἰκείαν εἶναι
» καὶ συνημμένην. νῦν δὲ καὶ ἄνευ τοῦ τὴν ψυχὴν εἶναι ἀθάνα-
τον, δείξει τις δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχον τὸ τρίγωνον. ὁμοίως δὲ καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἰδεῖ τῶν ἀγαθῶν ἐστὶ θέσθαι τὰ ἄλλα αὐτὸ τὸ καθ' αὑτὸ τὴν ἰ-
δέαν ἀγαθοῦ. διὸ οὐκ οἰκείαν ἀρχὴν ἐπὶ τούτου τ' ἀγαθοῦ. οὐκ
ὀρθῶς δὲ οὐδ' ὁ σωκράτης ἐπιστήμας ἐποίει τὰς ἀρετάς. ἐκεῖ
νος γὰρ οὐδὲν ᾤετο δεῖν μάτην εἶναι. ἐκ δὲ τοῦ τὰς ἀρετὰς ἐπιστή-
μας εἶναι, συνέβαινεν αὐτῷ τὰς ἀρετὰς μάτην εἶναι. διὰ τί, ὅτι ἐπὶ
τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει ἅμα εἰδέναι, τὴν ἐπιστήμην τί ἐστι, καὶ
εἶναι ἐπιστήμονα. εἰ γὰρ ἰατρικὴν τις οἶδε τί ἐστι, καὶ ἰατρὸς οὗτος εὐ-
1 θέως ἐστὶν ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν. ἀλλ' οὐκ ἐπὶ
τῆς ἀρετῆς τοῦτο συμβαίνει. οὐ γὰρ εἴ τις οἶδε τὴν δικαιοσύνην
τί ἐστιν, εὐθέως δίκαιός ἐστιν. ὡς δ' αὔτως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. συμ
βαίνει οὖν καὶ μάτην τὰς ἀρετὰς εἶναι καὶ μὴ εἶναι ἐπιστή-
» μας. Ἐπειδὴ τοίνυν τούτων διώρισται. πειρᾶσθαι μὲν λέγειν τ'
» ἀγαθὸν ποσαχῶς λέγεται. ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια.
τὰ δ' ἐπαινετά. τὰ δὲ, δυνάμεις. τὸ δὲ τίμιον λέγω, τὸ τοιοῦ-
τον, τὸ θεῖον, τὸ βέλτιον. οἷον ψυχή, νοῦς, τὸ ἀρχαιότερον. ἡ ἀρ
2 χή. τὰ τοιαῦτα. τίμια δ' ἐφ' οἷς ἡ τιμή. τοῖς δὲ τοιούτοις πᾶσι
τιμὴ ἀκολουθεῖ. οὐκοῦν καὶ ἡ ἀρετὴ τίμιον, ὅταν γε δὴ ἀπ'-
αὐτῆς σπουδαῖός τις γένηται. ἤδη γὰρ οὗτος εἰς τὸ τῆς ἀρε-
τῆς σχῆμα ἥκει. τὰ δ' ἐπαινετά, οἷον ἀρεταί. ἀπὸ γὰρ τῶν κατ'-
αὐτὰς πράξεων ὁ ἔπαινος γίνεται. τὰ δὲ δυνάμεις, οἷον ἀρ-
χή. πλοῦτος. ἰσχύς. κάλλος. τούτοις γὰρ καὶ ὁ σπουδαῖος εὖ ἂν
δύνηται χρήσασθαι καὶ ὁ φαῦλος κακῶς. διὸ δυνάμει τὰ
τοιαῦτα καλοῦνται ἀγαθά. ἀγαθὰ μὲν δὴ εἰσι. δοκιμάζεται
3 γὰρ τῇ τοῦ σπουδαίου αὐτῶν ἕκαστον χρήσει, οὐ τῇ τοῦ φαύλου.
» τοῖς δ' αὐτοῖς τούτοις συμβέβηκεν ἀγαθοῖς καὶ τὴν τύχην τῆς
» γενέσεως αὐτῶν αἰτίαν εἶναι, ἀπὸ τύχης γὰρ καὶ πλοῦτος γί-
» νεται καὶ ἀρχὴ καὶ ὅλως ὅσα εἰς δυνάμεως τάξιν ἥκει. λοι
» πὸν δὲ καὶ τέταρτον τῶν ἀγαθῶν τὸ σωστικὸν καὶ ποιητικὸν ἀ-
γαθοῦ. οἷον γυμνάσια ὑγιείας καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον. ἀλλ' ἔ-
τι καὶ ἄλλην ἔχει τ' ἀγαθὰ διαίρεσιν. οἷον ἐστι τῶν ἀγαθῶν,
τὰ μὲν πάντη καὶ πάντως αἱρετά τὰ δ' οὔ. οἷον ἡ μὲν δικαιο-
4 σύνη καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί, καὶ πάντη καὶ πάντως αἱρεταί. ἰ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

χὺς δὲ καὶ πλοῦτος καὶ δύναμις καὶ τὰ τοιαῦτα, οὔτε πάν-
τῃ οὔτε πάντως. ἔτι καὶ ἄλλως. τῶν γὰρ ἀγαθῶν, τὰ μέν ἐστι
τέλη. τὰ δ' οὐ τέλη. οἷον, ἡ μὲν ὑγίεια, τέλος. τὰ δὲ τῆς ὑγιείας
ἕνεκεν, οὐ τέλη. καὶ ὅσα οὕτως ἔχει, τούτων ἀεὶ τὸ τέλος βέλ-
τιον. οἷον ὑγίεια βέλτιον ἢ τὰ ὑγιεινά. καὶ ἁπλῶς ἀεὶ καθό-
λου τοῦτο βέλτιον, οὗ ἕνεκεν καὶ τἆλλα. πάλιν αὐτῶν τῶν
τελῶν, βέλτιον ἀεὶ τὸ τέλειον τοῦ ἀτελοῦς. τέλειον δέ ἐστιν οὗ
παραγενομένου μηθενὸς ἔτι προσδεόμεθα. ἀτελὲς δὲ, οὗ 1
παραγενομένου, προσδεόμεθά τινος. οἷον, τῆς δικαιοσύνης
μὲν μόνον παραγενομένης, πολλῶν προσδεόμεθα, τῆς δὲ εὐ-
δαιμονίας παραγενομένης, οὐδενὸς ἔτι προσδεόμεθα. τοῦτο
ἄρα ἐστὶ τὸ ἄριστον ἡμῖν ὃ ζητοῦμεν. ὅ ἐστι τέλος τέλειον. τὸ δὲ
δὴ τέλειον τέλος ἀγαθόν ἐστι. καὶ τὸ τέλος τὸ ἀγαθόν. μετὰ
ταῦτα γίνεται πῶς τὸ ἄριστον δεῖ σκοπεῖν. πότερον οὕτως ὡς
καὶ αὐτοῦ συναριθμουμένου, ἀλλ' ἄτοπον. τὸ γὰρ ἄριστον ἐπει-
δή ἐστι τέλος, τέλειον. τὸ δὲ τέλειον τέλος ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, 2
οὐθὲν ἂν ἄλλο δόξειεν εἶναι, ἢ εὐδαιμονία. τὴν δ' εὐδαιμονίαν
ἐκ πολλῶν ἀγαθῶν συντίθεμεν. ἐὰν δὴ τὸ βέλτιστον σκοπῶν
καὶ αὐτὸ συναριθμῇς, αὐτὸ ἔσται αὑτοῦ βέλτιον. αὐτὸ γὰρ βέλ
τιστον ἔσται. οἷον τὰ ὑγιεινὰ θεὶς καὶ τὴν ὑγίειαν, σκόπει τί τού-
των πάντων βέλτιστον. βέλτιστον, δ' ἐστὶν ὑγίεια. εἰ δὴ τούτων πάν
των βέλτιστον, καὶ αὐτὸ αὑτοῦ βέλτιστον, ἄτοπον δὴ συμβαίνει.
οὐ δὴ ἴσως γε οὕτω σκεπτέον τὸ βέλτιστον, ἀλλ' ἆρά γε οὕτως,
οἷον, χωρὶς αὐτοῦ, ἢ καὶ τοῦτο ἄτοπον. ἡ γὰρ εὐδαιμονία ἐστὶν 3
ἔκ τινων ἀγαθῶν συγκειμένη. τὸ δ' ἐξ ὧν ἀγαθῶν σύγκειται,
σκοπεῖν εἰ τοῦτ' ἐστὶ βέλτιον, ἄτοπον. οὐ γάρ ἐστιν ἄλλο τι χωρὶς
τούτων ἡ εὐδαιμονία, ἀλλὰ ταῦτα. ἀλλ' ἆρά γε οὕτω σκοπῶν ὀρ
θῶς ἄν τις σκοποῖτο συγκρίνων τὸ ἄριστον, οἷον αὐτὴν τὴν εὐ-
δαιμονίαν τὴν ἐκ τούτων τῶν ἀγαθῶν οὖσαν, συγκρίνων πρὸς
ἄλλα, ἃ μή ἐστιν ἐν αὐτῇ ἐνόντα, οὕτως τὸ ἄριστον σκοπῶν, ὀρ=
θῶς ἂν σκοποῖτο. ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἁπλοῦν τὸ ἄριστον, ὃ ζητοῦμεν
νῦν. οἷον λέγοι ἄν τις εἶναι ἄριστον τὴν φρόνησιν ἁπάντων τῶν 4

ἀγαθῶν καθ' ἓν συγκρινομένων. ἀλλ' ἴσως οὐχ οὕτω ζητη-
τέον ἐστὶ τὸ ἄριστον ἀγαθόν. τὸ γὰρ τέλειον ζητοῦμεν ἀγαθόν. ἡ
δὲ φρόνησις μόνη οὖσα, οὐ τέλειον. οὐκ ἄρα τοῦτο τὸ ἄριστον ὃ
ζητοῦμεν. οὐδὲ τὸ οὕτως ἄριστον. μετὰ τοίνυν τοῦτο ἔχει τ' ἀγα-
θὰ ἄλλην διαίρεσιν. ἔστι γὰρ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν, ἐν ψυχῇ,
οἷον αἱ ἀρεταί. τὰ δ' ἐν τῷ σώματι. οἷον ὑγίεια, κάλλος. τὰ δὲ,
ἐκτὸς, πλοῦτος, ἀρχὴ, τιμὴ, ἢ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. τούτων
1 δὲ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ βέλτιστα. τὰ δ' ἐν ψυχῇ ἀγαθὰ διαιρεῖται
εἰς τρία, εἰς φρόνησιν, εἰς ἀρετὴν, καὶ ἡδονήν. ἤδη τοίνυν τὸ με-
τὰ τοῦτο ὃ καὶ λέγομεν πάντες, καὶ δοκεῖ καὶ τέλος τῶν ἀγα-
θῶν. καὶ τελειότατον εἶναι ἡ εὐδαιμονία. καὶ τοῦτο ταυτὸ
φαμὲν εἶναι τὸ εὖ πράττειν καὶ εὖ ζῆν. τὸ δὲ τέλος ἐστὶν οὐχ
ἁπλοῦν, ἀλλὰ διττόν. ἐνὶ μὲν γάρ ἐστι τὸ τέλος, αὕτη ἡ ἐνέρ-
γεια καὶ ἡ χρῆσις, οἷον τῆς ὄψεως. καὶ ἔστι γε ἡ χρῆσις αἱρετω-
τέρα τῆς ἕξεως. τέλος δὲ ἡ χρῆσις. οὐδεὶς γὰρ ἂν βούλοιτο
2 ἔχειν τὴν ὄψιν μὴ μέλλων ὁρᾶν, ἀλλὰ μύειν. ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπ' ἀκοῆς καὶ τῶν τοιούτων, ὧν ἄρα καὶ ἡ χρῆσις καὶ ἕξις ἐ-
στὶν, ἀεὶ βέλτιον καὶ αἱρετώτερον ἡ χρῆσις τῆς ἕξεως. ἡ γὰρ
χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια τέλος. ἡ δ' ἕξις, τῆς χρήσεως ἕνεκα.
μετὰ τοῦτο τοίνυν τοῦτ' ἐάν τις σκοπῇ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν πα-
σῶν, ὄψεται οὐκ ἄλλην μὲν ποιοῦσαν οἰκίαν. ἄλλην δὲ σπου-
δαίαν οἰκίαν, ἀλλὰ τὴν οἰκοδομικήν. καὶ οὗ ποιητικὸς ὁ οἰ-
κοδόμος, ἡ τούτου ἀρετὴ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητική. ὁμοίως
3 καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων. μετὰ τοῦτο τοίνυν ὁρῶμεν, ὅ-
τι οὐθενὶ ἄλλῳ ἢ ψυχῇ ζῶμεν. ἐν ψυχῇ δέ ἐστιν ἀρετή. τὸ
αὐτὸ γέ τοι φαμὲν τήν, τε ψυχὴν ποιεῖν, καὶ τὴν τῆς ψυχῆς
ἀρετήν. ἀλλ' ἡ μὲν ἀρετὴ ἐν ἑκάστῳ τοῦτο ποιεῖ, οὗ ἐστιν ἀρε-
τή. ἡ δὲ ψυχὴ καὶ τ' ἄλλα μέν. ψυχῇ δὲ ζῶμεν. διὰ τὴν τῆς
» ψυχῆς ἀρετὴν ἄρα εὖ ζήσομεν. τὸ δέ γε εὖ ζῆν καὶ εὖ πράτ-
» τειν, οὐθὲν ἄλλο, ἢ τὸ εὐδαιμονεῖν λέγομεν. τὸ ἄρα εὐδαιμο-
» νεῖν καὶ ἡ εὐδαιμονία, ἐν τῷ εὖ ζῆν ἐστί, τὸ δ' εὖ ζῆν, ἐν τῷ κατὰ
4 τὰς ἀρετὰς ζῆν. τοῦτ' ἄρα ἐστὶ τέλος καὶ ἡ εὐδαιμονία καὶ τὸ ἄριστον.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» ἐν χρήσει τινὶ ἂν εἴη καὶ ἐνεργείᾳ τέλος ἡ εὐδαιμονία.
» ὧν γὰρ ἕξις καὶ χρῆσις, ἡ χρῆσις καὶ ἡ ἐνέργεια τέλος. τῆς δὲ
ψυχῆς ἡ ἀρετὴ, ἕξις ἐστίν. ἔστι δὲ ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς
τῆς ἀρετῆς. ὥστε τέλος ἂν εἴη ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ χρῆσις αὐτῆς.
ἡ εὐδαιμονία ἄρα εἴη ἂν ἐν τῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς ζῆν. ἐπειδή-
περ οὖν τὸ ἄριστον ἀγαθόν ἐστιν, ἡ εὐδαιμονία καὶ αὕτη τέλος, ἐ-
νεργείᾳ ζῶντες ἂν κατὰ τὰς ἀρετὰς εὐδαίμονες ἂν εἴημεν. καὶ
ἔχοιμεν τὸ ἄριστον ἀγαθόν. ἐπεὶ οὖν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τέλειον 1
» ἀγαθὸν καὶ τέλος, οὐ δὲ τοίνυν δεῖ λανθάνειν, ὅτι καὶ ἐν τελείῳ
» ἔσται. οὐκ ἔσται ἐν παιδί. οὐ γάρ ἐστι παῖς εὐδαίμων. ἀλλ' ἐν ἀν-
» δρί. οὗτος ὁ τέλειος. οὐδ' ἐν χρόνῳ γε ἀτελεῖ. ἀλλ' ἐν τελείῳ.
» τέλειος δ' ἂν εἴη χρόνος, ὃν ἄνθρωπος βιοῖ. καὶ γὰρ λέγεται ὀρ-
» θῶς παρὰ τοῖς πολλοῖς, ὅτι δεῖ τὸν εὐδαίμονα ἐν τῷ μεγίστῳ
» χρόνῳ τοῦ βίου κρίνειν, ὡς δέον τὸ τέλειον εἶναι καὶ ἐν χρόνῳ τελείῳ
καὶ ἐν ἀνθρώπῳ. ὅτι δὲ ἐνέργειά ἐστιν, ἴδοι ἄν τις καὶ ἐντεῦθεν. ἐν
γὰρ τοῖς ὕπνοις, εἴ τις καθεύδοι διὰ βίου, τὸν τοιοῦτον οὐ πάνυ 2
βουλόμεθα λέγειν εὐδαίμονα εἶναι. τὸ μὲν γὰρ ζῆν αὐτῷ ὑπάρ-
χει. ἀλλὰ τὸ ζῆν αὐτῷ κατὰ τὰς ἀρετὰς οὐχ ὑπάρχει, ὃ ἦν
κατὰ τὴν ἐνέργειαν. μετὰ τοίνυν τὸ μέλλον λέγεσθαι οὔτ' ἂν
λίαν δόξειεν οἰκεῖον εἶναι τοῦτο οὔτε μακρὰν ἀπέχον. οἷον ἐπει-
δή ἐστιν, ὡς δοκεῖ, μόριόν τι τῆς ψυχῆς, ᾧ τρεφόμεθα, ὃ κα-
λοῦμεν θρεπτικόν. τοῦτο γὰρ εὔλογόν ἐστιν εἶναι. τοὺς γοῦν λίθους
ὁρῶμεν ἀδυνάτους τρέφεσθαι ὄντας. ὥστε δῆλον, ὅτι τῶν ἐμ-
ψύχων ἐστὶ τὸ τρέφεσθαι. εἰ δὲ τῶν ἐμψύχων, ἡ ψυχὴ ἂν εἴη αἰ- 3
τία. τῆς δὲ ψυχῆς, τούτων μὲν τῶν μορίων, οὐθὲν αἴτιον ἂν εἴη
τοῦ τρέφεσθαι, οἷον τὸ λογιστικόν, ἢ τὸ θυμικόν, ἢ τὸ ἐπιθυμη-
τικόν. ἄλλο δέ τι παρὰ ταῦτα, ᾧ οὐθὲν ἔχομεν οἰκειότερον ὄνο-
μα ἐπιθεῖναι, ἢ θρεπτικόν. τί οὖν ἄν τις εἴποι. πότερον καὶ
τούτου τοῦ μορίου τῆς ψυχῆς ἐστιν ἀρετή, εἰ γάρ ἐστι, δῆλον ὅ-
τι καὶ ταύτῃ δήσει ἐνεργεῖν. τῆς γὰρ τελείας ἀρετῆς ἡ ἐ-
νέργεια, εὐδαιμονία. εἰ μὲν οὖν ἐστιν ἀρετὴ τούτου. ἢ μὴ ἐστιν, ἄλ-
λος λόγος. εἰ δ' ἄρα ἐστίν, οὐκ ἔστι ταύτης ἐνέργεια. ὧν γὰρ μὴ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἐστιν ὁρμή, οὐδ' ἐνέργεια τούτων ἐστι. οὐκ ἔοικε δὲ εἶναι ὁρμὴ
ἐν τῷ μορίῳ τούτῳ, ἀλλ' ὅμοιον ἔοικεν εἶναι τῷ πυρί. καὶ γὰρ
ἐκεῖνο, ὅτι ἂν ἐμβάλῃς, καταναλώσει καὶ εἰ μὴ ἐμβάλῃς, οὐκ
ἔχει ὁρμὴν πρὸς τὸ λαβεῖν. οὕτω γὰρ ἔχει τὸ μόριον τῆς ψυ-
χῆς ἔχει. ἂν μὲν γὰρ ἐμβάλῃς τροφήν, τρέφει. ἂν δὲ μὴ ἐμβάλῃς
τροφάς, οὐκ ἔχει ὁρμὴν τοῦ τρέφειν. διὸ οὐδὲ ἐνέργεια, οὐ μὴ δὲ
ὁρμή. ὥστ' οὐδὲν συνεργεῖ τὸ μόριον τοῦτο πρὸς εὐδαιμο-
1 νίαν. μετὰ ταῦτα τοίνυν λεκτέον ἂν εἴη, τίς ἐστιν ἡ ἀρετή. ἐπείπερ
ἡ ταύτης ἐνέργειά ἐστιν ἡ εὐδαιμονία. ὡς μὲν οὖν ἁπλῶς εἰ-
πεῖν, ἔστιν ἡ ἀρετή, ἕξις ἡ βελτίστη. ἀλλ' ἴσως οὐχ ἱκανὸν οὕτως
ἁπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ σαφέστερον διορίσαι δεῖ. πρῶτον μὲν οὖν
λεκτέον ὑπὲρ τῆς ψυχῆς, ἐν ᾗ ἐγγίνεται. οὐ τί ἐστιν ἡ ψυχή.
ὑπὲρ μὲν γὰρ τούτου ἄλλος λόγος. ἀλλ' ὡς τύπῳ διελέσθαι.
ἔστι δ' ἡ ψυχὴ ὡς φαμὲν εἰς δύο μέρη διῃρημένη, εἴς τε λόγον ἔ-
χον, καὶ ἄλογον. ἐν μὲν γὰρ δὴ τῷ λόγον ἔχοντι ἐγγίνεται, φρό-
2 νησις, ἀγχίνοια, σοφία, εὐμάθεια, μνήμη, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἐν
δὲ τῷ ἀλόγῳ, αὗται αἱ ἀρεταὶ λεγόμεναι, σωφροσύνη, δι-
καιοσύνη, ἀνδρία καὶ ὅσαι ἄλλαι τοῦ ἤθους δοκοῦσιν ἐπαινε-
ταὶ εἶναι. κατὰ γὰρ ταύτας ἐπαινετοὶ λεγόμεθα. κατὰ δὲ τὰς
τοῦ τὸν λόγον ἔχοντος, οὐδεὶς ἐπαινεῖται. οὔτε γὰρ ὅτι σοφός
οὐδεὶς ἐπαινεῖται, οὔτε ὅτι φρόνιμος, οὐδ' ὅλως κατά τι τῶν
τοιούτων οὐθέν. οὐδὲ δὴ τὸ ἄλογον εἶναι ἢ ὑπηρετικόν ἐστι καὶ
ὑπηρετεῖ, τῷ λόγον ἔχοντι μορίῳ. ἔστι δ' ἡ ἀρετὴ ἡ ἠθικὴ ὑπὸ
3 ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς φθειρομένη. ὅτι δὲ ἡ ἔνδεια καὶ ἡ
» ὑπερβολὴ φθείρει, τοῦτ' ἰδεῖν ἐστὶν ἐκ τῶν ἠθικῶν. δεῖ δ' ὑπὲρ
» τῶν ἀφανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις χρῆσθαι. εὐθέως γὰρ
ἐπὶ γυμνασίων ἴδοι ἄν τις. πολλῶν γὰρ γινομένων φθείρεται ἡ
ἰσχύς. ὀλίγων τε ὡσαύτως. ἐπί τε ποτῶν καὶ σιτίων ὡσαύτως.
πολλῶν τε γὰρ δὴ γινομένων, φθείρεται ἡ ὑγίεια. ὀλίγων τε ὡ-
σαύτως. συμμέτρων δὲ γινομένων σώζεται ἡ ἰσχὺς καὶ ἡ ὑγίεια. ὁ-
μοίως δὲ τούτοις συμβαίνει καὶ ἐπὶ σωφροσύνης καὶ ἐπὶ ἀν-
4 δρίας, καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. ἐὰν μὲν γάρ τινα λίαν ποιήσῃς

ἄφοβον ὥστε μηδὲ τοὺς θεοὺς φοβεῖσθαι, οὐκ ἀνδρεῖος, ἀλλὰ μαινόμενος. ἂν δὲ φοβούμενον πάντα, δειλός. ἀνδρεῖος ἄρα ἔσται, οὔτε ὁ φοβούμενος πάντα, οὔτε ὁ μηδέν. ταῦτ' ἄρα καὶ αὔξει καὶ φθείρει τὴν ἀρετήν. καὶ γὰρ οἱ λίαν φόβοι καὶ πάντες, φθείρουσι. καὶ οἱ περὶ μηδὲν δὲ, ὁμοίως. ἔστι δὴ ἡ ἀνδρία περὶ φόβους. ὥστε οἱ μέτριοι φόβοι αὔξουσι τὴν ἀνδρίαν. ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἄρα καὶ αὔξεται καὶ φθείρεται ἡ ἀνδρία. ὑπὸ φόβων γὰρ τοῦτο πάσχουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταί. ἔτι οὐ μόνον 1
τοῖς τοιούτοις τὴν ἀρετὴν ἀφορίσειεν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ λύπῃ καὶ ἡδονῇ. διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν, τὰ φαῦλα πράττομεν. διὰ δὲ τὴν λύπην, τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. ὅλως τε οὐκ ἔστι λαβεῖν ἀρετὴν καὶ κακίαν ἄνευ λύπης καὶ ἡδονῆς. ἔστιν οὖν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας. ἡ δ' ἠθικὴ ἀρετὴ ἐντεῦθεν ταῖς ἐπωνυμίαις ἔχει. εἰ δεῖ παρὰ γράμμα λέγοντα τὴν ἀλήθειαν ὡς ἔχει σκοπεῖν, δεῖ δ' ἴσως. τὸ γὰρ ἦθος ἀπὸ τοῦ ἔθους ἔχει τὴν ἐπωνυμίαν. ἠθικὴ γὰρ καλεῖται διὰ τὸ ἐθίζεσθαι. ὃ καὶ δῆλον, ὅτι 2
οὐδεμία ἡμῖν τῶν ἀρετῶν τοῦ ἀλόγου μέρους φύσει ἐγγίνεται.
» οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων φύσει, ἔθει ἄλλως γίνεται. οἷον, ὁ λίθος. καὶ
» ὅλως τὰ βαρέα πέφυκε κάτω φέρεσθαι. αὐτὸς ῥίπτῃ πολλάκις, καὶ ἐθίζῃ ἄνω φέρεσθαι. ὅμως οὐκ ἄν ποτε ἄνω ἐνεχθείη, ἀλλ' ἀεὶ κάτω. ὁμοίως οὐδὲ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. μετὰ τοίνυν ταῦτα, δεῖ βουλομένους εἰπεῖν τὸ, τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, εἰδῆσαι τίνα ἐστὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα. ἔστι δ' ἃ γίνεται, ταῦτα. πάθη. δυνάμεις. ἕξεις. ὥστε δῆλον τούτων ἄν τι εἴη ἀρετή. πά- 3
θη μὲν οὖν ἐστιν, ὀργή. φόβος. μῖσος. πόθος. ζῆλος. ἔλεος. τὰ τοιαῦτα, οἷς εἴωθε παρακολουθεῖν λύπη καὶ ἡδονή. δυνάμεις δὲ, καθ' ἃς παθητικοὶ τούτων λεγόμεθα. οἷον καθ' ἃς δυνατοὶ ἐσμὲν ὀργισθῆναι, λυπηθῆναι, ἐλεῆσαι, καὶ τὰ τοιαῦτα. ἕξεις δ' εἰσὶ, καθ' ἃς πρὸς ταῦτα ἔχομεν εὖ, ἢ κακῶς. οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι, εἰ μὲν λίαν ὀργίλως. κακῶς ἔχομεν πρὸς ὀργήν. εἰ δ' ὅλως μὴ ὀργιζόμεθα ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οὕτω κακῶς ἔχομεν πρὸς ὀργήν. τὸ ἄρα μέσως ἔχειν, τὸ μήτε λίαν ὑπερβαλ 4

χειν, μήτε παντελῶς ἀναλγήτως ἔχειν. ὅταν οὖν οὕτως ἔχω
μεν, εὖ διακείμεθα. ὁμοίως δὲ πρὸς τὰ ἄλλα τὰ ὅμοια. ὁ γὰρ
εὐόργητος καὶ ὁ πρᾶος ἐν μεσότητι ἐστὶ ὀργῆς καὶ ἀναλγησίας
τῆς πρὸς ὀργήν. ὁμοίως ἐπ' ἀλαζονείας, ὁ μὲν γὰρ πλείω προσ
ποιεῖσθαι τῶν ὑπαρχόντων ἔχειν, ἀλαζονεία. τὸ δὲ ἐλάττω,
εἰρωνεία. ἡ ἄρα μεσότης ἡ τούτων, ἡ ἀλήθειά ἐστιν. ὁμοίως καὶ
ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων, τοῦτο γάρ ἐστι τῆς ἕξεως, τὸ εὖ ἢ κακῶς
1 πρὸς ταῦτα ἔχειν. τὸ δ' εὖ ἔχειν πρὸς ταῦτα ἐστὶ τὸ μήτε πρὸς
τὴν ὑπερβολὴν ἔχειν, μήτε πρὸς τὴν ἔνδειαν. πρὸς μεσότη
τα ἄρα τῶν τοιούτων καθ' ἃ ἐπαινετοὶ λεγόμεθα, ἡ ἕξις. τὸ
δὲ κακῶς, πρὸς ὑπερβολὴν καὶ ἔνδειαν. ἐπεὶ τοίνυν ἐστὶν ἡ
ἀρετὴ τῶν παθῶν τούτων μεσότης, τὰ δὲ πάθη ἤτοι λῦπαι
εἰσὶν ἢ ἡδοναί, ἢ οὐκ ἄνευ λύπης ἢ ἡδονῆς. ἡ ἄρα ἀρετὴ ἐστὶ περὶ
λύπας καὶ ἡδονάς, καὶ ἐντεῦθεν ἐστὶ δῆλον. ἔστι δὲ καὶ ἄλλα
πάθη ὡς δόξειεν ἄν τινι, ἐφ' ὧν ἡ κακία οὐκ ἔστιν ἐν ὑπερβολῇ
2 καὶ ἐλλείψει τινί, οἷον μοιχεία καὶ ὁ μοιχός, οὐκ ἔστιν οὗτος ὁ
μᾶλλον τὰς ἐλευθέρας διαφθείρων. ἀλλὰ καὶ τοῦτο, καὶ εἴ τι
ἄλλο τοιοῦτόν ἐστιν, ὃ περιέχεται ἡδονῇ τῇ κατ' ἀκολασίαν ἢ καὶ
ὁ ἐν ἐλλείψει. καὶ ὁ ἐν ὑπερβολῇ τὸ ψεκτὸν ἔχει. μετὰ τοίνυν
τοῦτο, ἀναγκαῖόν ἐστιν ἴσως ῥηθῆναι, τί τῇ μεσότητι ἀντίκειται.
πότερον ἡ ὑπερβολή, ἡ ἔνδεια. ἐνίαις μὲν γὰρ μεσότησιν, ἡ ἔν-
δεια ἐναντίον. ἐνίαις δὲ ὑπερβολή. οἷον, ἀνδρία μὲν οὐχ ἡ θρα-
σύτης ὑπερβολὴ οὖσα, ἀλλ' ἡ δειλία ἔνδεια οὖσα. τῇ δὲ σω-
3 φροσύνῃ μεσότητι οὔσῃ ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας τῆς περὶ
ἡδονάς, οὐ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι ἡ ἀναισθησία, ἔνδεια οὖσα. ἀλλ' ἡ
ἀκολασία, οὖσα ὑπερβολή. ἔστι δ' ἀμφότερα ἐναντία τῇ με-
σότητι, καὶ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔνδεια. ἡ γὰρ μεσότης, τῆς μὲν
ὑπερβολῆς ἐνδεέστερον. τῆς δ' ἐνδείας ὑπερβάλλον. διὸ καὶ
οἱ μὲν ἄσωτοι, τοὺς ἐλευθερίους ἀνελευθέρους φασὶν εἶναι.
οἱ δ' ἀνελεύθεροι, τοὺς ἐλευθερίους ἀσώτους. καὶ οἱ μὲν θρα-
σεῖς καὶ προπετεῖς, τοὺς ἀνδρείους καλοῦσι δειλούς. οἱ δὲ δει-
4 λοί, τοὺς ἀνδρείους προπετεῖς καὶ μαινομένους. διὰ δύο αἰτίας

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δόξομεν ἀντιτιθέναι τῇ μεσότητι τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔν-
δειαν. ἢ γὰρ ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος σκοποῦσι, πότερον ἐγ-
γύτερόν ἐστι τοῦ μέσου, ἢ πορρώτερον. οἷον ἐλευθεριότητι πό-
τερον ἀσωτία ἢ ἀνελευθερία πορρώτερον. μᾶλλον γὰρ ἂν δό-
ξειεν ἡ ἐλευθεριότης ἀσωτία ἢ ἀνελευθερία. πορρώτερον ἄ-
» ρα ἡ ἀνελευθερία. τὰ δὲ πλεῖον ἀπέχοντα τοῦ μέσου ἐναντιώ-
» τερα δόξειεν ἂν εἶναι. ἐκ μὲν ἄρα αὐτοῦ τοῦ πράγματος, ἡ ἔν-
» δεια ἐναντιώτερον φαίνεται. ἔστι δὲ καὶ ἄλλως. οἷον, πρὸς ἃ 1
» μᾶλλον πεφύκαμεν, ταῦτα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ. οἷον
πεφύκαμεν πρὸς ἃ μᾶλλον ἀκόλαστοι, ἢ κόσμιοι εἶναι. ἡ οὖν
ἐπίδοσις γίνεται μᾶλλον πρὸς ἃ πεφύκαμεν. πρὸς ἃ δὲ μᾶλ-
λον ἐπιδίδομεν, ταῦτα καὶ μᾶλλον ἐναντία. ἐπιδίδομεν δὲ
πρὸς ἀκολασίαν μᾶλλον ἢ κοσμιότητα. ὥστε ἐναντιώτερον
ἂν εἴη ὑπερβολὴ μεσότητος. ἡ γὰρ ἀκολασία, ὑπερβολὴ σω-
φροσύνης. ὅτι τί μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετή, ἐπισκεπτέον. μεσότης
» γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τῶν παθῶν. ὥστε δέοι ἂν τὸν μέλλοντα κα- 2
τὰ τὸ ἦθος εὐδοκιμήσειν, τὴν μεσότητα τῶν παθῶν ἑκάστου
διατηρεῖν. διὸ καὶ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι. ἐν ἑκάστῳ γὰρ τὸ
μέσον λαβεῖν ἔργον. οἷον κύκλον μὲν γράψαι, παντός ἐστι. τὸ δὲ
μέσον τὸ ἐν αὐτῷ ἤδη λαβεῖν, χαλεπόν. ὁμοίως δὲ ὀργισθῆναι
μὲν, ῥᾴδιον. καὶ τὸ ἐναντίον δὲ τούτου. τὸ δὲ μέσως ἔχειν, χα-
λεπόν. ἁπλῶς δὲ ἐν ἑκάστῳ τῶν παθῶν ἐστὶν ἰδεῖν, ὅτι τὸ ἐμπε-
ριέχον τὸ μέσον, ῥᾴδιόν ἐστι. τὸ δὲ μέσον, χαλεπόν. καθ' ὃ ἐπαινού-
μεθα. διὸ καὶ σπάνιον τὸ σπουδαῖον. ἐπεὶ δ' οὖν ὑπὲρ ἀρετῆς 3
εἴρηται, μετὰ τοῦτ' ἂν εἴη σκεπτέον, πότερον δυνατὴ παραγενέ-
σθαι, ἢ οὔ. ἀλλ' ὥσπερ Σωκράτης ἔφη, οὐκ ἐφ' ἡμῖν γενέσθαι
τὸ σπουδαίους εἶναι ἢ φαύλους. εἰ γάρ τις φησὶν ἐρωτήσειεν
ὁντινοῦν, πότερον ἂν βούλοιτο δίκαιος εἶναι ἢ ἄδικος, οὐθεὶς
ἂν λέγοιτο τὴν ἀδικίαν. ὁμοίως δ' ἐπ' ἀνδρείας καὶ δειλίας
καὶ τῶν ἄλλων ἀρετῶν ἀεὶ ὡσαύτως. δῆλον ὡς εἰς φαῦλοι τι-
νές εἰσιν, οὐκ ἂν ἑκόντες εἴησαν φαῦλοι. ὥστε δῆλον, ὅτι οὐδὲ
σπουδαῖοι. ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος οὐκ ἔστιν ἀληθής. διὰ τί γὰρ ὁ νομο- 4

μοθέτης οὐχ ἐᾷ τὰ φαῦλα πράττειν. τὰ δὲ καλὰ καὶ σπου-
δαῖα κελεύει. καὶ ἐπὶ μὲν τοῖς φαύλοις ζημίαν τάττει, ἂν
πράττῃ. ἐπὶ δὲ τοῖς καλοῖς ἂν μὴ πράττῃ. καίτοι ἄτοπον ἂν εἴη
» ταῦτα νομοθετεῖν ἃ μὴ ἐφ' ἡμῖν ἐστι πράττειν. ἀλλ' ὡς ἔοικεν ἐ-
φ' ἡμῖν τὸ σπουδαίοις εἶναι καὶ τὸ φαύλοις. ἔτι δὲ μαρτυροῦσιν
οἵ τ' ἔπαινοι καὶ ψόγοι γινόμενοι. ἐπὶ μὲν γὰρ τῇ ἀρετῇ, ἔπαι-
νος. ἐπὶ δὲ τῇ κακίᾳ, ψόγος. ἔπαινος δὲ καὶ ψόγος οὐκ ἐπὶ τοῖς
1 ἀκουσίοις. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ οὕτως ἐφ' ἡμῖν καὶ τὰ σπου-
δαῖά ἐστι πράττειν καὶ τὰ φαῦλα. ἔλεγον δὲ καὶ τοιαύτην τινὰ
παραβολὴν βουλόμενοι δεικνύναι, ὅτι οὐχ ἑκούσιον. διατί
γάρ φασιν ὅταν νοσῶμεν ἢ αἰσχροὶ ὦμεν, οὐδεὶς ψέγει τοὺς τοιού-
τους. τὸ δ' οὐκ ἀληθές, ψέγομεν γὰρ καὶ τοὺς τοιούτους, ὅταν αὐτοὺς
οἰηθῶμεν αἰτίους εἶναι τοῦ νοσεῖν, ἢ τοῦ κακῶς ἔχειν τὸ σῶμα.
ὡς οὖν καὶ ἐνταῦθα τὸ ἑκούσιον. ἔοικε δὲ καὶ τὸ κατ' ἀρετὴν
καὶ κακίαν εἶναι τὸ ἑκούσιον. ἔτι δ' αὔτις τοῦτο ἐναργέστερον κἂν
2 ἐντεῦθεν ἴδοι. πᾶσα γὰρ φύσις γεννητική ἐστιν οὐσίας τοιαύ-
» της, οἷα ἐστίν. οἷον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῷα. ἀμφότερα γὰρ γεννητι-
» κά. γεννητικὰ δὲ ἐκ τῶν ἀρχῶν. οἷον τὸ δένδρον ἐκ τοῦ σπέρματος.
» αὕτη γάρ τις ἀρχή. τὸ δὲ μετὰ τὰς ἀρχὰς οὕτως ἔχει. ὡς γὰρ
ἂν ἔχωσιν αἱ ἀρχαί, οὕτως καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἔχει. ἐναρ-
γέστερον δ' ἐστὶ κατιδεῖν τοῦτο ἐν τοῖς κατὰ γεωμετρίαν. καὶ γὰρ
ἐκεῖ ἐπειδή τινες λαμβάνονται ἀρχαὶ ὡς ἂν ἔχωσιν. οὕτω καὶ
τὰ μετὰ τὰς ἀρχάς. οἷον εἰ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, τὸ
3 δὲ τετράγωνον τέτταρσι. καὶ ἐὰν μεταβάλλῃ τὸ τρίγωνον. οὕτω
καὶ τὸ τετράγωνον συμμεταβάλλει. ἀντιστρέφει γὰρ, καὶ ἐὰν τὸ
τετράγωνον μὴ ἔχῃ τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας. οὐδὲ τὸ τρίγωνον ἕξει
δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας. οὕτω τοίνυν καὶ ὁμοίως τούτοις καὶ ἐπ' ἀν-
θρώπου. ἐπειδὴ γὰρ γεννητικόν ἐστιν ἄνθρωπος οὐσίας, ἔκ τινων
ἀρχῶν καὶ τινων πράξεων ὧν πράττει ἄνθρωπος, γεννητικόν
» ἐστι. τί γὰρ ἂν ἄλλο. οὔτε γὰρ ἀψύχων οὐθὲν λέγομεν πράττειν,
» οὔτε τῶν ἐμψύχων ἔξω ἀνθρώπων. δῆλον οὖν, ὅτι ὁ ἄνθρω-
4 πος τῶν πράξεών ἐστι γεννητικός. ἐπεὶ οὖν ὁρῶμεν μεταβαλ-

λύσας τὰς πράξεις. καὶ οὐδέποτε τὰ αὐτὰ πράττομεν. εἰσὶ
δὲ αἱ πράξεις γεγεννημέναι ἔκ τινων ἀρχῶν, δῆλον ὅτι ἐπει-
δὴ καὶ πράξεις μεταβάλλουσι, καὶ αἱ ἀρχαὶ τῶν πράξεων ἐ-
φ' ὧν εἰσι, μεταβάλλουσιν. ὥσπερ ἔφαμεν παραβάλλοντες
ἐπὶ τῆς ἐν γεωμετρίᾳ. ἀρχὴ δ' ἐστὶ πράξεως καὶ σπουδαίας
καὶ φαύλης, προαίρεσις καὶ βούλησις καὶ τὸ κατὰ λόγον πᾶν.
δῆλον τοίνυν, ὅτι καὶ αὗται μεταβάλλουσι. μεταβάλλομεν
γὰρ καὶ ταῖς πράξεσιν ἑκόντες. ὥστε καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ προαί- 1
ρεσις. μεταβάλλει γὰρ ἑκουσίως. ὥστε δῆλον, ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἂν
εἴη καὶ σπουδαίοις εἶναι καὶ φαύλοις. ἴσως οὖν λέγοι ἄν τις,
ἐπειδήπερ ἐν ἐμοί ἐστι τὸ δικαίῳ εἶναι καὶ σπουδαίῳ. ἐὰν βού-
λωμαι, ἔσομαι πάντων σπουδαιότατος. οὐ δὴ δυνατὸν τοῦτο.
διὰ τί; ὅτι οὐδ' ἐπὶ τοῦ σώματος γίνεται τοῦτο. οὐ γὰρ ἄν τις
βούληται ἐπιμελεῖσθαι τοῦ σώματος, καὶ δὴ πάντως ἄριστον ἕξει τὸ
σῶμα. δεῖ γὰρ μὴ μόνον τὴν ἐπιμέλειαν ὑπάρχειν. ἀλλὰ καὶ τῇ
φύσει γίνεσθαι τὸ σῶμα καλὸν κἀγαθόν. βέλτιον μὲν οὖν ἕξει τὸ 2
» σῶμα. ἄριστα μέντοι πάντων οὔ. ὁμοίως δὲ δεῖ ὑπολαμβάνειν
» καὶ ἐπὶ ψυχῆς. οὐ γὰρ ἔσται ὁ προαιρούμενος εἶναι σπουδαιότατος,
ἂν μὴ ἡ φύσις ὑπάρξῃ. βελτίων μέντοι ἔσται. ἐπεὶ οὖν φαίνεται
ἐφ' ἡμῖν ὂν τὸ σπουδαῖον εἶναι, ἀναγκαῖον τὸ μετὰ ταῦτα εἰπεῖν
περὶ ἑκουσίου. τί ἐστι τὸ ἑκούσιον. τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κυριώτατον
κατὰ τὴν ἀρετήν, τὸ ἑκούσιον. ἑκούσιον δὲ, ἁπλῶς μὲν οὕτως
ῥηθῆναί ἐστιν, ὃ πράττομεν μὴ ἀναγκαζόμενοι. ἀλλ' ἴσως σαφέ-
στερόν ἐστι λεκτέον περὶ αὐτοῦ. ἔστι μὲν οὖν καθ' ὃ πράττομεν ὄ- 3
ρεξις. ὀρέξεως δέ ἐστιν εἴδη τρία, ἐπιθυμία, θυμὸς, βούλησις. πρῶ-
τον μὲν οὖν τὴν κατ' ἐπιθυμίαν πρᾶξιν ἐπισκεπτέον. πότερον
ἑκούσιόν ἐστιν ἢ ἀκούσιον. ὅτι, τὸ μὲν οὖν ἀκούσιον, οὐκ ἂν δόξειε
διατί καὶ πόθεν. ὅτι ὅσα μὴ ἑκόντες πράττομεν, ἀναγκαζόμενοι
πράττομεν, ἐπὶ δὲ τοῖς ἐξ ἀνάγκης πραττομένοις πᾶσιν, ἕπε-
ται λύπη. τοῖς δὲ δι' ἐπιθυμίαν πραττομένοις ἡδονὴ ἀκολου-
θεῖ. ὥστε οὕτωσί γε οὐκ ἂν εἴη τὰ δι' ἐπιθυμίαν πραττόμενα
ἀκούσια, ἀλλ' ἑκούσια. ἀλλὰ πάλιν ἄλλος λόγος τις τούτῳ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἐναντιοῦται, ὁ περὶ τὴν ἀκρασίαν. οὐθεὶς γάρ φησι πράττει ἑκὼν
τὰ κακά, εἰδὼς ὅτι κακά ἐστιν. ἀλλὰ μὴν φησὶν ὅ γε ἀκρατὴς
εἰδὼς ὅτι ταῦτα φαῦλά ἐστιν, ὅμως πράττει. καὶ κατ' ἐπιθυ-
» μίαν γε πράττει. οὐκ ἄρα ἑκών, ἀναγκαζόμενος ἄρα. ἐνταῦ-
θα πάλιν ὁ αὐτὸς λόγος ἀπαντήσεται. καὶ γὰρ ἡ κατ' ἐπιθυ-
μίαν οὐκ ἐξ ἀνάγκης. τῇ γὰρ ἐπιθυμίᾳ ἡδονὴ ἀκολουθεῖ, τὰ δὲ
δι' ἡδονὴν, οὐκ ἐξ ἀνάγκης. καὶ ἄλλως τοῦτ' ἂν γένοιτο δῆλον. ὅτι
1 ὁ ἀκρατὴς ἑκὼν πράττει. οἱ μὲν γὰρ ἀδικοῦντες, ἑκόντες ἀδι-
κοῦσιν. οἱ δὲ ἀκρατεῖς, ἄδικοι καὶ ἀδικοῦσιν. ὥστε ὁ ἀκρατὴς
ἑκὼν ἂν πράττοι τὰ κατὰ τὴν ἀκρασίαν. ἀλλὰ πάλιν ἄλλος
λόγος ἐναντιοῦται, ὅς φησιν οὐχ ἑκούσιον εἶναι. ὁ γὰρ ἐγκρα-
τὴς ἑκὼν πράττει τὰ κατὰ τὴν ἐγκράτειαν. ἐπαινεῖται γάρ.
ἐπαινοῦνται δὲ ἐπὶ τοῖς ἑκουσίοις. εἰ δ' ἐστὶ τὸ κατὰ τὴν ἐπιθυ-
μίαν ἑκούσιον, τὸ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκούσιον. ὁ δ' ἐγκρα-
τὴς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττει. ὥστε ὁ ἐγκρατὴς οὐχ ἑ-
2 κὼν ἂν εἴη ἐγκρατής. ἀλλ' οὐ δοκεῖ. οὐδ' ἄρα τὸ κατὰ ἐπιθυ-
μίαν ἑκούσιόν ἐστι. πάλιν ἐπὶ τοῦ κατὰ τὸν θυμὸν ὁμοίως. οἱ
γὰρ αὐτοὶ λόγοι οἱ περὶ καὶ κατὰ τῆς ἐπιθυμίας, ἁρμόττου-
σιν. ὥστε τὴν ἀπορίαν ποιήσουσιν. ἔστι γὰρ ἀκρατῆ καὶ ἐγκρα-
τῆ ὀργῆς εἶναι. ἔτι λοιπὴ ἐστὶ τῶν ὀρέξεων ὧν διειλόμεθα, ἡ βού-
λησις πρὸς τὸ ἐπισκέψασθαι εἰ ἔστιν ἑκούσιον. ἀλλὰ μὴν οἵ γε
ἀκρατεῖς ἐφ' ἃ ὁρμῶσι, ταῦτα πως βούλονται. πράττουσιν
ἄρα οἱ ἀκρατεῖς τὰ φαῦλα βουλόμενοι. ἑκὼν δέ γε οὐ-
3 θεὶς τὰ κακὰ εἰδὼς πράττει, ὅτι κακά ἐστιν. ὁ δὲ ἀκρατὴς
εἰδὼς τὰ κακὰ ὅτι κακά, πράττει βουλόμενος. οὐκ ἄρα
ἑκών, οὐδ' ἡ βούλησις ἄρα ἑκούσιός ἐστιν. ἀλλ' οὗτος ὁ λό-
γος ἀναιρεῖ ἀκρασίαν καὶ τὸν ἀκρατῆ. εἰ γὰρ μὴ ἑκών, οὐκ
ἔστι ψεκτός. ἀλλ' ἔστιν ὁ ἀκρατὴς ψεκτός, ἑκὼν ἄρα. ἡ ἄρα
βούλησις ἑκούσιον. ἐπεὶ οὖν λόγοι τινὲς ἐναντίοι φαίνον-
ται, σαφέστερον λεκτέον περὶ τοῦ ἑκουσίου. πρότερον ἂν
τοίνυν εἴη λεκτέον περὶ βίας καὶ ἀνάγκης. ἡ μὲν γὰρ βία ἐστὶ
4 καὶ ἐν τοῖς ἀψύχοις. ἑκάστοις γάρ ἐστι τῶν ἀψύχων οἰκεῖος

τόπος ἀποδεδομένος. τῷ μὲν πυρὶ, ὁ ἄνω. τῇ δὲ γῇ, ὁ κάτω. ἔστι
μέντοι γε βιάσασθαι καὶ τὸν λίθον ἄνω φέρεσθαι καὶ τὸ πῦρ
κάτω. ἔστι δὲ καὶ τὸ ζῶον βιάσασθαι. οἷον, τὸν ἵππον ἐπ' ὀρθὸν
θέοντα, ἀντιλαμβανόμενον ἀποστρέψαι. ὅσοις μὲν οὖν ἐστὶν ἐκ-
τὸς ἡ αἰτία τοῦ παρὰ φύσιν τι ἢ παρὰ βούλονται ποιεῖν, φήσου-
μεν βιαζομένους ἂν ποιῶσι, ποιεῖν. ἐν οἷς δ' ἐν αὐτοῖς ἐστὶν ἡ αἰ-
τία, οὐκέτι τούτοις βιάζεσθαι φήσομεν. εἰ δὲ μὴ ὁ ἀκρατὴς αὐ-
τὸ ἐρεῖ οὐ φάσκων φαῦλος εἶναι. βιαζόμενος γάρ φησιν ἀπὸ 1
» τῆς ἐπιθυμίας, τὰ φαῦλα πράττειν. τοῦ οὖν βιαίου οὗτος ἡ-
» μῖν ἐστὶν ὁ ὁρισμός. ὧν ἐκτὸς ἐστὶν ἡ αἰτία, ἀφ' ἧς βιάζονται
» πράττειν. ὧν δ' ἐντὸς καὶ ἐν αὐτοῖς ἡ αἰτία, οὐ βία. πάλιν δ' ὑ-
πὲρ ἀνάγκης καὶ τοῦ ἀναγκαίου λεκτέον. τὸ δὲ ἀναγκαῖον, οὐ πάν-
τως οὐδ' ἐν παντὶ λεκτέον ἐστίν. οἷον, ὅσα ἡδονῆς ἕνεκεν πράττο-
μεν. εἰ γάρ τις λέγοι ὅτι ἠναγκάσθην τὴν τοῦ φίλου γυναῖκα
διαφθεῖραι ἀπὸ τῆς ἡδονῆς, ἄτοπον ἂν εἴη. τὸ γὰρ ἀναγκαῖον
οὐκ ἐν παντὶ, ἀλλ' ἤδη ἐν τοῖς ἐκτός. οἷον ἐάν τις καταβλάπτη- 2
ται, ἀντικαταλλαττόμενός τι ἄλλο μεῖζον ἀπὸ τῶν πραγμά-
των. οἷον ἠναγκάσθην συντονώτερον βαδίσαι εἰς ἀγρόν. εἰ γὰρ μὴ,
ἀπολωλότ' ἂν εὗρον τὰ ἐν ἀγρῷ. ἐν τοῖς τοιούτοις ἄρα τὸ ἀναγ-
καῖον. ἐπεὶ δὲ τὸ ἀκούσιον ἐν οὐδεμιᾷ ὁρμῇ ἐστὶ, λοιπὸν ἂν εἴη
τὸ ἐκ διανοίας γινόμενον. τὸ γὰρ ἀκούσιόν ἐστι, τό, τε κατ' ἀνάγ-
κην καὶ κατὰ βίαν γινόμενον. καὶ τρίτον ὃ μὴ μετὰ διανοίας
γίνεται. δῆλον δ' ἐστὶ τοῦτο ἐκ τῶν γινομένων. ὅταν γάρ τις
πατάξῃ τινὰ ἢ ἀποκτείνῃ, ἢ τι τῶν τοιούτων ποιήσῃ μηδὲν προ- 3
διανοηθεὶς, ἄκοντα φαμὲν ποιῆσαι. ὡς τοῦ ἑκουσίου ὄντος ἐν τῷ
διανοηθῆναι. οἷόν φασι ποτέ τινα γυναῖκα φίλτρον τινὶ δοῦναι
πιεῖν. εἶτα τὸν ἄνθρωπον ἀποθανεῖν ἀπὸ τοῦ φίλτρου. τὴν δ' ἄν-
θρωπον ἐν ἀρείῳ πάγῳ ἀποφυγεῖν. οὗ παροῦσαν, δι' οὐθὲν ἄλ-
λο ἀπέλυσαν, ἢ διότι οὐκ ἐκ προνοίας. ἔδωκε μὲν γὰρ φιλίᾳ, διή-
μαρτε δὲ τούτου. διὸ οὐχ ἑκούσιον ἐδόκει εἶναι, ὅτι τὴν δόσιν
τοῦ φίλτρου οὐ μετὰ διανοίας τοῦ ἀπολέσθαι αὐτὸν ἐδίδου. ἐν-
ταῦθα ἄρα τὸ ἑκούσιον πίπτει εἰς τὸ μετὰ διανοίας. Ἔτι δὲ 4

λοιπὸν

λοιπὸν ἐστὶν ἐπισκέψασθαι τὴν προαίρεσιν. πότερόν ἐστιν ὄρε-
ξις ἢ οὔ. ὄρεξις μὲν γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις ἐγγίνεται, προαί-
ρεσις δὲ οὔ. ἡ γὰρ προαίρεσις, μετὰ λόγου. λόγος δ' ἐν οὐδενὶ τῶν
ἄλλων ζώων ἐστί. ὄρεξις μὲν δὴ οὐκ ἂν εἴη. ἀλλ' ἆρά γε βούλη-
σις. ἢ οὐδὲ τοῦτο. βούλησις μὲν γάρ ἐστι καὶ τῶν ἀδυνάτων. οἷον
βουλόμεθα μὲν ἀθάνατοι εἶναι. προαιρούμεθα δὲ οὔ. ἔτι δὲ
προαίρεσις μὲν οὐκ ἔστι τοῦ τέλους, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸ τέλος.
1 οἷον οὐθεὶς προαιρεῖται ὑγιαίνειν. ἀλλὰ τὰ πρὸς τὴν ὑγίειαν
προαιρούμεθα περιπατεῖν, τρέχειν. βουλόμεθα δὲ τὰ τέ-
λη. ὑγιαίνειν γὰρ βουλόμεθα. ὥστε δῆλον καὶ οὕτως, ὅτι οὐ
ταὐτὸν ἡ βούλησις καὶ ἡ προαίρεσις. ἀλλ' ἡ προαίρεσις ἔοι-
κεν οὕτως ἔχειν, ὥσπερ καὶ τοὔνομα αὐτῆς ἔχει. οἷον, προαιρού-
μεθα τόδε ἀντὶ τοῦδε. οἷον, τὸ βέλτιστον, ἀντὶ τοῦ χείρονος, ἐν αἱ-
ρέσει ὄντος. ἐνταῦθα τὸ προαιρεῖσθαι δόξειεν ἂν οἰκεῖον εἶναι.
ἐπεὶ οὖν ἡ προαίρεσις οὐθὲν τούτων ἐστί, ἆρά γε ἐστὶ τὸ κατὰ
2 διάνοιαν ἐν προαιρέσει. ἢ οὐδὲ τοῦτο. πολλὰ γὰρ διανοούμε-
θα καὶ δοξάζομεν κατὰ διάνοιαν. ἆρ' οὖν ἃ διανοούμεθα ταῦ-
τα καὶ προαιρούμεθα, ἢ οὔ. πολλάκις γὰρ διανοούμεθα περὶ
τῶν ἐν Ἰνδοῖς. ἀλλ' οὔτι καὶ προαιρούμεθα. οὐκ ἄρα οὐδὲ διά-
νοιά ἐστιν ἡ προαίρεσις. ἐπεὶ οὖν καθ' ἕκαστον τούτων οὐθὲν ἐστὶν
ἡ προαίρεσις, ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, ἀναγ-
καῖον συνδυαζομένων τινῶν, τούτων εἶναι τὴν προαίρεσιν. ἐπεὶ
οὖν ἐστιν ὥσπερ ἔμπροσθεν ἐλέχθη, ἡ προαίρεσις τῶν πρὸς τὸ
3 τέλος ἀγαθῶν καὶ οὐ τοῦ τέλους, καὶ τῶν δυνατῶν ἡμῖν, καὶ
τῶν ἀντιλογίαν παραδιδόντων, πότερον τοῦτο ἢ τοῦτο αἱρετόν.
δῆλον ὅτι δεῖ αὖ πρότερον διανοηθῆναι περὶ αὐτῶν καὶ βου-
λεύσασθαι. εἶθ' ὅταν ἡμῖν φανῇ κρεῖττον διανοηθεῖσιν, οὕτως
ὁρμή τις τοῦ πράττειν ἐστί. καὶ τοῦτο δὴ πράττοντες, κατὰ προαί-
ρεσιν δοκοῦμεν πράττειν. εἰ τοίνυν ἡ προαίρεσις ὄρεξίς τις βου-
λευτικὴ μετὰ διανοίας, οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον προαιρετόν. ἑκόν-
τες γὰρ πολλὰ πράττομεν πρὸ τοῦ διανοηθῆναι καὶ βουλεύ-
4 σασθαι. οἷον, καθίζομεν καὶ ἀνιστάμεθα. καὶ ἄλλα πολλὰ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τοιαῦτα ἑκόντες μὲν, πρὸ δὲ τοῦ διανοηθῆναι. οὐκ ἄρα τὸ ἑκούσιον προαιρετὸν, ἀλλὰ τὸ προαιρετὸν ἑκούσιον. αὐτίκα γ' προαιρούμεθα πράττειν βουλευσάμενοι, ἑκόντες πράττομεν. φαίνονται δὲ τινὲς ὀλίγοι καὶ τῶν νομοθετῶν διορίζειν τό, τε ἑκούσιον, καὶ τὸ ἐκ προαιρέσεως ἕτερον ὄν, ἐλάττους τὰς ζημίας ἐπὶ τοῖς ἀκουσίοις, ἢ τοῖς κατὰ προαίρεσιν τάττοντες. ἔστιν δ' οὖν ἡ προαίρεσις ἐν τοῖς πρακτικοῖς. καὶ τούτοις, ἐν οἷς ἐφ' ἡμῖν

ἐστι καὶ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι. καὶ οὕτως ἢ μὴ οὕτως. καὶ ἐν 1
οἷς ἐστιν λαβεῖν τὸ διὰ τί. τὸ δὲ διὰ τί, οὐχ ἁπλοῦν ἐστι. ἐν μὲν γὰρ γεωμετρίᾳ, ὅταν φῇ τὸ τετράγωνον τέτταρσιν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν, καὶ ἐρωτᾷ διὰ τί. ὅτι φησὶ καὶ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει. ἐν μὲν οὖν τοῖς τοιούτοις, ἐκ τῆς ἀρχῆς ὡρισμένως ἔλαβον τὸ διὰ τί. ἐν δέ γε τοῖς πρακτικοῖς ἐν οἷς ἡ προαίρεσις, οὐχ οὕτως, οὐδὲ μία γὰρ κεῖται ὡρισμένη. ἀλλ' ἂν ἀπαιτῇ τις, διὰ τί τοῦτο ἔπραξας, ὅτι οὐκ ἐνῆν ἄλλως. ἢ ὅτι βέλτιον

οὕτως ἐξ αὐτῶν τῶν συμβαινόντων, ὅποι ἂν φαίνηται βέλτιον 2
εἶναι, ταῦτα προαιρεῖται καὶ διὰ ταῦτα. διὸ δὴ ἐν τοῖς τοιούτοις τὸ βουλεύσασθαί ἐστι, τὸ πῶς δεῖ. ἐν δὲ ταῖς ἐπιστήμαις οὔ. οὐθεὶς γὰρ βουλεύεται, πῶς δεῖ γράψαι τὸ ὄνομα ἀρχικλέους. ἡ δ' οὖν ἁμαρτία οὐ γίγνεται ἐν τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνεργείᾳ, τῷ γράφειν. ἐν οἷς γὰρ μή ἐστιν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ διανοίᾳ, οὔτε βουλεύονται περὶ τούτων. ἀλλ' ἐν οἷς ἤδη ἀόριστόν ἐστι τὸ ὡς δεῖ, ἐνταῦθα ἡ ἁμαρτία. ἔστι δ' ἐν τοῖς πρακτι-

κοῖς τὸ ἀόριστον, καὶ ἐν οἷς διτταὶ αἱ ἁμαρτίαι. ἁμαρτάνο- 3
μεν οὖν ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ ἐν τοῖς κατὰ τὰς ἀρετὰς ὁμοίως. τῆς γὰρ ἀρετῆς στοχαζόμενοι, ἁμαρτάνομεν ἐπὶ τὰς πεφυκυίας ὁδούς. ἔστι γὰρ καὶ ἐν ἐλλείψει καὶ ἐν ὑπερβολῇ ἁμαρτία. ἐφ' ἑκάτερα δὲ τούτων φερόμεθα δι' ἡδονὴν καὶ λύπην. διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν, τὰ φαῦλα πράττομεν. διὰ δὲ τὴν λύπην, τὰ καλὰ φεύγομεν. ἔτι δ' ἐστὶν ἡ διάνοια, οὐχ ὥσπερ αἴσθησις, οἷον τῇ ὄψει, οὐ καὶ δύναται οὐθὲν ἂν ἄλλο ποιῆσαι, ἢ ἰδεῖν. οὐδὲ τῇ ἀκοῇ οὐθὲν ἄλλο, ἢ ἀκοῦσαι. 4

ὁμοίως δὲ οὐδὲ βουλευόμεθα, πότερον δεῖ ἀκοῦσαι τῇ ἀ-
κοῇ ἢ ἰδεῖν. ἡ δὲ διάνοια οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ καὶ ταῦτα δύνα-
ται πράττειν καὶ ἄλλα. διὰ τοῦτο βουλεύεσθαι ἐνταῦθα ἤ-
δη ὑπάρχειν. ἔστιν οὖν ἡ ἁμαρτία ἐν τῇ αἱρέσει τῶν ἀγαθῶν
οὐ περὶ τὰ τέλη. ταῦτα μὲν γὰρ ἅπαντες ὁμογνωμονοῦσιν,
οἷον τὴν ὑγίειαν ὅτι ἀγαθόν. ἀλλ᾽ ἤδη τὰ κατὰ τὸ τέλος. οἷον
πότερον ἀγαθὸν πρὸς ὑγίειαν φαγεῖν τοῦτο, ἢ οὔ. μάλιστα δ᾽ οὖν
1 ποιεῖ ἐν τούτοις τὸ σφάλλεσθαι ἡδονὴ καὶ λύπη. τὴν μὲν γὰρ,
φεύγομεν. τὴν δὲ αἱρούμεθα. ἐπεὶ οὖν διῄρηται, ἐν τίνι ἁμαρ-
τία καὶ πῶς, λοιπόν ἐστι τίνος ἐστὶν ἡ ἀρετὴ στοχαστική. πότε-
ρον τοῦ τέλους, ἢ τῶν εἰς τὸ τέλος. οἷον, πότερον τοῦ καλοῦ, ἢ
τῶν εἰς τὸ καλόν. πῶς μὲν οὖν ἡ ἐπιστήμη πότερον τῆς οἰκο-
δομικῆς ἐπιστήμης τὸ τέλος καλῶς προθέσθαι, ἢ τὰ εἰς τὸ τέ-
λος ἰδεῖν. ἂν γὰρ τοῦτο καλῶς πρόθηται. οἷον καλὴν οἰκίαν
ποιῆσαι καὶ τὰ εἰς τοῦτο, οὐκ ἄλλος τις εὑρήσει καὶ ποριεῖ, ἢ
2 οἰκοδόμος. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν ἐπιστημῶν.
ὡσαύτως ἄρα δόξειεν ἂν ἔχειν καὶ ἐπ᾽ ἀρετῆς, μᾶλλον εἶναι
αὐτῆς τὸν σκοπὸν εἰς τὸ τέλος. ὃ δεῖ ὀρθῶς προθέσθαι, ἢ τὰ
εἰς τὸ τέλος. καὶ ἐξ ὧν τοῦτ᾽ ἔσται οὐθεὶς ἄλλος ποριεῖ. καὶ εὑ-
ρήσει ἃ δεῖ εἰς τοῦτο. καὶ εὔλογον δὲ τούτου εἶναι προθετικὴν
τὴν ἀρετήν, ἐν οἷς ἡ ἀρχὴ τοῦ βελτίστου ἐστὶν ἕκαστον καὶ ποιη-
τικὸν καὶ προθετικόν. οὐθὲν οὖν βέλτιον τῆς ἀρετῆς ἐστί. ταύ-
» της γὰρ ἕνεκα καὶ τἆλλα ἐστί. καὶ εἰς ταύτην ἐστὶν ἡ ἀρχή. τοῦ
3 τοῦ ἕνεκεν μᾶλλον τὰ εἰς τοῦτ᾽ ἐστίν. τὸ δὲ τέλος ἀρχῇ τινι
» ἔοικε. καὶ τούτου ἕνεκεν ἐστὶν ἕκαστον. ἀλλὰ κατὰ τρόπον τοῦτ᾽
» ἄν. ὥστε δῆλον ὡς κἀπὶ τῆς ἀρετῆς, ἐπειδὴ βελτίστη ἐστὶν
αἰτία, ὅτι τοῦ τέλους ἐστὶ στοχαστικὴ μᾶλλον, ἢ τῶν εἰς τὸ τέ-
λος. τῆς δέ γ᾽ ἐστὶ τέλος τὸ καλόν. τούτου ἄρ᾽ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ
στοχαστικὴ μᾶλλον ἢ ἐξ ὧν ἔσται. ἔστι δὲ καὶ ταυτὸν ταύτῃ. ὅ-
λως δὲ δὴ φαίνεται ἄτοπον. ἴσως γὰρ ἂν ἐν γραφικῇ εἴη τις
ἀγαθὸς μιμητής. ὅμως δὲ, οὐκ ἂν ἐπαινεθείη ἂν μὴ τὸν σκο-
4 πὸν θεὶς τὰ βέλτιστα μιμεῖσθαι, τῆς ἀρετῆς περιπαν-

πλοῦς τοῦτ' ἐστὶ τὸ καλὸν πράττειν. διὰ τί οὖν αὖ τις εἴποι,
πρότερον μὲν ἐλέγομεν τὴν ἐνέργειαν κρείττονα εἶναι, ἢ τὴν
ἀρετὴν αὐτήν, νῦν δ' οὐκ ἐξ ὧν ἡ ἐνέργεια, διὰ τῇ ἀρετῇ ἀπο-
δίδομεν ὡς κάλλιον, ἀλλ' ἐν ᾧ οὐκ ἔστιν ἐνέργεια. ναί. ἀλλὰ καὶ
νῦν φαμὲν διὰ τό, ὁμοίως τὴν ἐνέργειαν τῆς ἕξεως βελτίω εἶναι.
οἱ γὰρ ἄλλοι ἄνθρωποι τὸν σπουδαῖον θεωροῦντες κρίνουσιν
ἐκ τοῦ πράττειν, διὰ τὸ μὴ δυνατὸν εἶναι δηλῶσαι τὴν ἑκάστου
προαίρεσιν, ἣν ἔχει. ἐπεὶ εἰ ἦν εἰδέναι τὴν ἑκάστου γνώμην, ὡς 1
ἔχει πρὸς τὸ καλόν, καὶ ἄνευ τοῦ πράττειν σπουδαῖος ἂν ἐδό-
κει εἶναι. ἐπεὶ δὲ μεσότητάς τινας τῶν παθῶν κατηριθμησά-
σαμεθα, λεκτέον ἂν εἴη, περὶ ποῖα τῶν παθῶν εἰσίν. Ἐπεὶ οὖν
ἐστὶν ἡ ἀνδρεία περὶ θάρρη καὶ φόβους, σκεπτέον ἂν εἴη περὶ
ποίους φόβους καὶ θάρρη. ἆρ' οὖν εἰ μέν τις φοβεῖται, μὴ ἀπο-
βάλῃ τὴν οὐσίαν, οὗτος δειλός. εἰ δέ τις θαρρεῖ περὶ ταῦτα
ἀνδρεῖος ἢ οὔ. ὁμοίως δ' εἴ τις φοβεῖται μόνον ἢ θαρρεῖ. οὔτε
δειλὸν φατέον εἶναι τὸν φοβούμενον, οὔτ' ἀνδρεῖον τὸν μὴ φο- 2
βούμενον. οὐκ ἄρα ἐν τοῖς τοιούτοις φόβοις καὶ θάρρεσιν ἐστὶν
ἡ ἀνδρεία. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἐν τοῖς τοιούτοις οἷον, εἰ μή τις φοβεῖ-
ται βροντάς, ἢ ἀστραπὰς ἢ ἄλλο τι τῶν ὑπὲρ ἄνθρωπον φοβε-
ρῶν, οὐκ ἀνδρεῖος ἀλλὰ μαινόμενός τις. ἐν φόβοις ἄρα καὶ
θάρρεσιν ἐστὶν ὁ ἀνδρεῖος τοῖς κατ' ἄνθρωπον. λέγω δὲ ἃ οἱ
λοιποὶ φοβοῦνται, ἢ οἱ πάντες. πρὸς ταῦτα ὁ ὢν θαρραλέος,
οὗτος ἀνδρεῖος. τούτων τοίνυν διωρισμένων, σκεπτέον ἂν εἴη,
ἐπειδὴ κατὰ πολλά εἰσιν οἱ ἀνδρεῖοι, ὁποῖος ἀνδρεῖος. ἔστι γὰρ 3
καὶ κατ' ἐμπειρίαν τις ἀνδρεῖος, οἷον, οἱ στρατιῶται. οὗτοι γὰρ
οἴδασι δι' ἐμπειρίαν, ὅτι ἐν τοιούτῳ τόπῳ ἢ ἐν τοιούτῳ και-
ρῷ, ἢ οὕτως ἔχοντι, ἀδύνατόν τι παθεῖν. ὁ δὲ ταῦτα εἰδὼς καὶ
διὰ ταῦτα ὑπομένων τοὺς πολεμίους, οὐκ ἀνδρεῖος. ἐὰν γὰρ
τούτων μηθὲν ὑπάρχῃ, οὐχ ὑπομένει. διὸ τοὺς δι' ἐμπειρίαν
οὐ φατέον ἀνδρείους εἶναι. οὐδὲ Σωκράτης γε ὀρθῶς ἔλεγεν,
ἐπιστήμην φάσκων εἶναι τὴν ἀνδρείαν. ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἐξ ἔθους
τὴν ἐμπειρίαν λαβοῦσα, ἐπιστήμη γίνεται. τοὺς δὲ δι' ἐμπειρίαν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὑπομένοντας, οὔ φαμεν. οὐδ' ἄρ' οὖσιν ἀνδρείους αὐτοὺς εἶναι.
οὐκ ἄρα ἡ ἀνδρία ἐπιστήμη ἂν εἴη. πάλιν δ' αὖ εἰσιν ἀνδρεῖοι
ἐκ τοῦ ἐναντίου τῆς ἐμπειρίας. οἱ γὰρ ἄπειροι τῶν ἐκβησομέ-
νων οὐ φοβοῦνται διὰ τὴν ἀπειρίαν. οὐδὲ δὴ οὐδὲ τούτους φα-
τέον ἀνδρείους. εἰσὶ δ' αὖ ἄλλοι δοκοῦντες ἀνδρεῖοι εἶναι διὰ
τὰ πάθη, οἷον οἱ ἐρῶντες, ἢ οἱ ἐνθουσιάζοντες. οὐδὲ δὴ τούτους
φατέον ἀνδρείους εἶναι. ἐὰν γὰρ αὐτῶν τὸ πάθος ἀφαιρεθῇ,
1 οὐκέτι εἰσὶν ἀνδρεῖοι. δεῖ δὲ τὸν ἀνδρεῖον, ἀεὶ εἶναι ἀνδρεῖον.
διὸ οὐδὲ τὰ θηρία οἷον τοὺς σῦς οὐκ ἄν τις εἴποι ἀνδρείους, διὰ
τὸ ἀμύνεσθαι, ἐπειδὰν πληγέντες λυπηθῶσιν. οὐ δεῖ δὲ τὸν
ἀνδρεῖον, διὰ πάθος εἶναι ἀνδρεῖον. πάλιν ἐστὶν ἄλλη ἀνδρία
πολιτικὴ δοκοῦσα εἶναι. οἷον εἰ δι' αἰσχύνην τὴν εἰς τοὺς πολί-
τας ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους, καὶ δοκοῦσιν ἀνδρεῖοι εἶναι.
σημεῖον δὲ τούτου, καὶ γὰρ ὅμηρος πεποίηκε τὸν ἕκτορα λέγον-
» τα. πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. διὸ οἴε-
2 ται δεῖν μάχεσθαι. οὐδὲ τὴν τοιαύτην φατέον εἶναι. ὁ γὰρ αὐ-
τὸς ἐφ' ἑκάστῳ τούτων διορισμὸς ἁρμόσει. οὗ γὰρ ἀφαιρου-
μένου μὴ διαμένει ἡ ἀνδρία, οὐκ ἂν εἴη ἔτι ἀνδρεῖος. ἂν οὖν
τὴν αἰσχύνην περιέλω, δι' ἣν ἦν ἀνδρεῖος, οὐκέτι ἐστὶν ἀνδρεῖ-
ος. ἔτι καὶ ἄλλως εἰσὶν ἀνδρεῖοι δοκοῦντες εἶναι, οἱ δι' ἐλπίδα
καὶ προσδοκίαν ἀγαθοῦ. οὐδὲ δὴ φατέον τούτους εἶναι ἀνδρεί-
ους. ἐπειδὴ τοὺς τοιούτους καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνδρείους λέγειν
ἄτοπον φαίνεται. οὐδένα οὖν τῶν τοιούτων ἀνδρεῖον θετέον εἶναι τὸν
3 ὁποιονοῦν ἀνδρεῖον. καὶ τίς ὁ ἀνδρεῖος, σκεπτέον. ὡς ἁπλῶς
» μὲν εἰπεῖν ὁ διὰ μηδὲν τῶν προειρημένων ἀνδρεῖος ὤν, ἀλλὰ διὰ
» τὸ νομίζειν αὐτὸ εἶναι καλόν, καὶ τοῦτο ποιῶν. κἂν παρῇ τις, κἂν
» μὴ παρῇ. οὐδὲ δὴ παντελῶς ἄνευ πάθους καὶ ὁρμῆς ἐγγίνεται
» ἡ ἀνδρία. δεῖ δὲ τὴν ὁρμὴν γίνεσθαι ἀπὸ τοῦ λόγου διὰ τὸ κα-
» λόν. ὁ δὴ ὁρμῶν διὰ λόγον ἕνεκεν τοῦ καλοῦ ἐπὶ τὸ κινδυνεύειν,
» ἄφοβος ὢν περὶ αὐτά, οὗτος ἀνδρεῖος. καὶ ἡ ἀνδρία περὶ
» ταῦτα. ἄφοβος δέ, οὐχ ὅταν οὕτω συμπέσῃ τῷ ἀνδρείῳ, ὥστε
4 ὅλως μὴ φοβεῖσθαι. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος οὐκ ἀνδρεῖος, ᾧ ὅλως

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μηθὲν ἐστὶ φοβερόν. οὕτω μὲν γὰρ ὁ λίθος εἴη καὶ ἄλλα ἄψυ-
χα ἀνδρεῖα. ἀλλὰ δεῖ φοβεῖσθαι μὲν, ὑπομένειν δὲ, εἰ γὰρ ἂν
μὴ φοβούμενος ὑπομένοι, οὐκ ἂν εἴη ἀνδρεῖος. ἔτι δὲ καὶ ὥσ-
περ ἐπάνω διειλόμεθα περὶ φόβους καὶ κινδύνους, οὐ πάν-
τας, ἀλλὰ τοὺς αἱρετικοὺς τῆς οὐσίας. ἔτι δὲ, οὐδ' ἐν τῷ τυ-
χόντι καὶ παντὶ χρόνῳ. ἀλλ' ἐν ᾧ οἱ φόβοι καὶ οἱ κίνδυνοι πλη-
σίοι εἰσιν. εἰ γάρ τις τὸν εἰς δέκατον ἔτος κίνδυνον μὴ φοβεῖ-
ται, πῶς ἀνδρεῖος. ἔνιοι γὰρ θαρροῦσι διὰ τὸ μακρὰν ἀπέ- 1
χειν. ἂν δὲ πλησίον γένωνται, ἀποθνήσκουσι τῷ δέει. ἡ μὲν οὖν
ἀνδρία καὶ ὁ ἀνδρεῖος τοιοῦτος. σωφροσύνη δ' ἐστὶ μεσότης
ἀκολασίας καὶ ἀναισθησίας τῆς περὶ τὰς ἡδονάς. ἔστι γὰρ ἡ
σωφροσύνη, καὶ ἁπλῶς ἅπασα ἀρετὴ, ἕξις ἡ βελτίστη. ἡ δὲ
βελτίστη ἕξις, τοῦ βελτίστου ἐστίν. βέλτιστον δὲ τῆς ὑπερβολῆς
καὶ τῆς ἐνδείας τὸ μέσον. κατ' ἀμφότερα γάρ εἰσι ψεκτοί,
καὶ καθ' ὑπερβολὴν καὶ κατ' ἔνδειαν. ὥστε εἴπερ τὸ μέσον
βέλτιστον, ἡ σωφροσύνη μεσότης τις ἂν εἴη ἀκολασίας καὶ 2
ἀναισθησίας. μεσότης μὲν ἂν εἴη τούτων. ἔστι δὲ ἡ σωφροσύ-
νη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, οὐ πάσας δὲ, οὐδὲ τὰς περὶ πάν-
τα. οὐ γὰρ εἴ τις ἥδεται θεωρῶν γραφὴν ἢ ἀνδριάντα, ἤ τι
ἄλλο τῶν τοιούτων. καὶ δὴ οὗτος ἀκόλαστος. ὁμοίως δὲ, οὐδὲ περὶ
ἀκοῆς, οὐδὲ περὶ ὀσφρήσεως. ἀλλ' ἐν ἡδοναῖς ταῖς περὶ ἁφὴν
καὶ γεῦσιν. οὐδὲ δὴ περὶ ταύτας ἀνὴρ σώφρων ἔσται οὕτως
ἔχων. ὥστε μὴ δὲ ὑπὸ μιᾶς τῶν τοιούτων ἡδονῶν μηθεὶς πά-
σχειν. ὁ μὲν γὰρ τοιοῦτος ἀναίσθητος, ἀλλ' ἤδη ὁ πάσχων καὶ μὴ 3
ἀγόμενος, ὥστε εἰς ὑπερβολὴν αὐτῶν ἀπολαύων, πάντα τἄλ-
λα ποιεῖσθαι πάρεργα. καὶ αὐτόν γε τὸν ἢ δι' αὐτοῦ καλοῦ ἕνε-
κεν, καὶ μὴ ἄλλου πράττοντα, σώφρονα, ὅστις ἂν τῶν τοιούτων
ἡδονῶν τῆς ὑπερβολῆς ἀπέχηται, ἢ διὰ φόβον, ἢ δι' ἄλλο τι τῶν
τοιούτων, οὐ σώφρων. οὐ γὰρ τἆλλα ζῶα λέγομεν εἶναι σώφρονα
ἔξω ἀνθρώπου, διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐν αὐτοῖς λόγον, ᾧ δοκιμάζοντα τὸ
» καλὸν αἱροῦνται. πᾶσα γὰρ ἀρετὴ τοῦ καλοῦ, καὶ εἰς τὸ καλόν
ἐστιν, ὥστε εἴη ἂν ἡ σωφροσύνη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, καὶ 4

ταύτας τὰς ἐν ἁφῇ καὶ γεύσει γινομένας. ἐχόμενον δ' ἂν εἴη
τούτου λέγειν περὶ πρᾳότητος, καὶ τί ἐστι καὶ ἐν τίσιν. ἔστιν οὖν
» ἡ πρᾳότης ἀναμέσον ὀργιλότητος καὶ ἀοργησίας. καὶ ὅλως
» δὲ δοκοῦσιν αἱ ἀρεταὶ, μεσότητές τινες εἶν. ὅτι δ' εἰσὶ μεσότη-
» τες, καὶ οὕτως ἄν τις εἴποι. εἰ γάρ ἐστιν ἐν μεσότητι τὸ βέλτι-
» στον. ἡ δ' ἀρετή ἐστιν ἡ βελτίστη ἕξις, βέλτιστον δ' ἐστὶ τὸ μέσον, ἡ ἀ-
ρετὴ ἂν εἴη τὸ μέσον. δῆλον δ' ἔσται μᾶλλον καὶ καθ' ἕκαστον σκο-
1 ποῦσιν. ἐπειδὴ γάρ ἐστιν ὀργίλος ὁ παντὶ καὶ πάντως καὶ ἐπὶ
πλεῖον ὀργιζόμενος, καὶ ψεκτὸς δ' ὁ τοιοῦτος. οὔτε γὰρ παντὶ δεῖ
ὀργίζεσθαι, οὔτ' ἐπὶ πᾶσιν, οὔτε πάντως καὶ ἀεί. οὐδ' αὖ πάλιν
οὕτως ἔχειν δεῖ ὥστε μηδενὶ μηδέποτε. καὶ γὰρ οὗτος ψεκτός,
ἀνάλγητός γε ὤν. ἐπεὶ τοίνυν καὶ ὁ κατὰ τὴν ὑπερβολὴν ψεκ-
τὸς, καὶ ὁ κατὰ τὴν ἔλλειψιν, ὁ μέσος ἂν τούτων εἴη καὶ πρᾶος
καὶ ἐπαινετός. ὅτε γὰρ ὁ ἐλλείπων τῇ ὀργῇ, ὅτε ὁ ὑπερβάλλων
ἐπαινετός. ἀλλ' ὁ μέσως ἔχων πρὸς ταῦτα, οὗτος πρᾶος. καὶ ἡ
2 πρᾳότης δὲ, τούτων τῶν παθῶν μεσότης ἂν εἴη. ἐλευθεριότης
δέ ἐστι, μεσότης ἀσωτίας καὶ ἀνελευθερίας. ἔστι δὲ περὶ χρήμα-
τα τοιαῦτα πάθη. ὅτε γὰρ ἄσωτός ἐστιν ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ μὴ
δεῖ. καὶ πλείω ὧν δεῖ, καὶ ὅτε μὴ δεῖ. ὁ δ' ἀνελεύθερος, ἐναντίος
τούτῳ, ὁ μὴ ἀναλίσκων εἰς ἃ δεῖ, καὶ ὅσα δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ. καὶ ἀμ-
φότεροι δ' οὗτοι ψεκτοί. ἔστι δ' τούτων, ὁ μὲν, κατ' ἔλλειψιν. ὁ δὲ,
καθ' ὑπερβολήν. ὁ δ' ἄρα ἐλευθέριος ἐπειδή ἐστιν ἐπαινετὸς,
μεσότης ἂν εἴη τούτων. τίς οὖν ἐστιν, ὁ ἀναλίσκων εἰς ἃ δεῖ καὶ ὅ-
3 σα δεῖ καὶ ὅτε δεῖ. ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀνελευθεριότητος εἴδη πλείω. οἷον
κιμβικάς τινας καλοῦμεν καὶ κυμινοπρίστας καὶ αἰσχροκερδεῖς καὶ
» μικρολόγους. πάντες δ' οὗτοι ὑπὸ τὴν ἀνελευθεριότητα πι-
» πτοῦσι. τὸ μὲν γὰρ κακὸν πολυειδές. τὸ δ' ἀγαθὸν, μονοειδές.
οἷον ἡ μὲν ὑγίεια, ἁπλοῦν. ἡ δὲ νόσος, πολυειδές. ὁμοίως, ἡ μὲν
ἀρετὴ, ἁπλοῦν. ἡ δὲ κακία πολυειδές. πάντες γὰρ οὗτοι πε-
ρὶ χρήματά εἰσι ψεκτοί. πότερον οὖν τοῦ ἐλευθερίου καὶ
τὸ κτήσασθαί ἐστι καὶ τὸ πορίσασθαι χρήματα, ἢ οὔ.
4 οὐδὲ γὰρ ἄλλης ἀρετῆς οὐδεμιᾶς. οὔτε γὰρ τῆς ἀνδρείας ἐστὶ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὰ ὅπλα τρίψασαι, ἀλλ' ἄλλως. ταύτης δὲ λαβούσης, τούτοις ὀρ-
θῶς χρήσασθαι, ὁμοίως ἐπὶ σωφροσύνης καὶ τῶν ἄλλων. οὐ-
δὲ δὴ τῆς ἐλευθεριότητος. ἀλλ' ἤδη χρηματιστική. ἡ δὲ μεγα-
λοψυχία, μεσότης μέν ἐστι χαυνότητος καὶ μικροψυχίας.
ἔστι δὲ περὶ τιμὴν καὶ ἀτιμίαν καὶ περὶ τιμήν, οὐ τὴν παρὰ πολ-
λῶν, ἀλλὰ τὴν παρὰ τῶν σπουδαίων. καὶ μᾶλλον δὲ δεῖ, ἢ περὶ
ταύτην. οἱ γὰρ σπουδαῖοι εἰδότες καὶ κρίνοντες ὀρθῶς, τιμήσου-
σι. βουλήσεται οὖν μᾶλλον ὑπὸ τῶν εἰδότων αὐτόν, ὅτι ἄξιός 1
ἐστι τιμῆς, τιμᾶσθαι. οὐδὲ γὰρ περὶ πᾶσαν τιμὴν ἔσται, ἀλλὰ πε-
ρὶ τὴν βελτίστην, καὶ τὸ τίμιον ἀγαθόν, καὶ ἀρχῆς τάξιν ἔχον.
οἱ μὲν οὖν διακαταφρόνητοι ὄντες καὶ φαῦλοι, μεγάλων δ' αὑ-
τοὺς ἀξιοῦντες, καὶ πρὸς τούτοις τιμᾶσθαι οἰόμενοι δεῖν, χαῦ-
νοι. ὅσοι δὲ ἐλαττόνων αὑτούς, ἀξιοῦσιν ἢ προσήκει αὐτοῖς, μι-
κρόψυχοι. ὁ ἄρα μέσος τούτων ἐστὶν ὃς μήτε ἐλάττονος τιμῆς αὑ-
τὸν ἀξιοῖ, ἧς προσήκει, μήτε μείζονος ἢ ἄξιός ἐστι, μήτε πάσης.
οὗτος δ' ἐστὶν ὁ μεγαλόψυχος. ὥστε δῆλον, ὅτι ἡ μεγαλοψυ- 2
χία μεσότης ἐστὶ χαυνότητος καὶ μικροψυχίας. Μεγαλο-
πρέπεια δ' ἐστὶ μεσότης ἀλαζονείας καὶ μικροπρεπείας. ἔστι
δ' ἡ μεγαλοπρέπεια περὶ δαπάνας, ἃς τῷ πρέποντι γίγνε-
σθαι προσήκει. ὅστις μὲν οὖν δαπανᾷ οὗ μὴ δεῖ, ἀλαζών. οἷον,
εἴ τις ἑστιᾷ ἐρανιστάς, ὡς ἂν γάμους τις ἑστιῶν, ὁ τοιοῦτος ἀλαζών.
ὁ γὰρ τοιοῦτός ἐστιν, ὁ ἐν ᾧ μὴ δεῖ καιρῷ ἐνδεικνύμενος τὴν ἑαυ-
τοῦ εὐπορίαν. ὁ δὲ μικροπρεπής, ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὃς οὗ δεῖ
μὴ μεγαλείως δαπανήσει. ἢ τοῦτο μὴ ποιῶν. οἷον εἰς γάμους ἢ 3
χορηγίαν δαπανῶν, μὴ ἀξίως ἀλλ' ἐνδεῶς, ὁ τοιοῦτος μικρο-
πρεπής. ἡ δὲ μεγαλοπρέπεια καὶ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος φανερά
ἐστιν, οὖσα τοιαύτη, οἷον λέγομεν. ἐπεὶ γὰρ ἐν τῷ καιρῷ τῷ πρέ-
ποντι τὸ μέγα δέον ἐστί. ὀρθῶς τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τοὔνομα κεῖ-
ται. ἡ μεγαλοπρέπεια ἄρα ἂν εἴη, ἐπειδή ἐστιν ἐπαινετή, μεσό-
της ἐλλείψεως καὶ ὑπερβολῆς τῆς περὶ δαπάνας τὰς προ-
σηκούσας. ἔνιοι δέ εἰσιν ὡς οἴονται καὶ πλείους μεγαλο-
πρέπειαι. οἷόν φασι, μεγαλοπρεπῶς τε ἐβάδισε, καὶ 4

ἄλλαι δὴ τοιαῦται μεγαλοπρέπειαι λέγονται μεταφορι-
κῶς καὶ οὐ κυρίως, οὐ γάρ ἐστιν ἐν τούτοις μεγαλοπρέπεια,
ἀλλ' ἐν οἷς εἰρήκαμεν. Νέμεσις δ' ἐστὶ μεσότης φθονερίας καὶ
ἐπιχαιρεκακίας. ἀμφότεραι γὰρ αὗται ψεκταί εἰσιν. ὁ δὲ νεμε-
σητικὸς, ἐπαινετός. ἔστι δ' ἡ νέμεσις περὶ ἀγαθά, ἃ τυγχάνει ὑ-
πάρχοντα ἀναξίῳ ὄντι λύπη τις. νεμεσητικὸς οὖν ὁ ἐπὶ τοῖς
τοιούτοις λυπητικός. καὶ αὐτός γε πάλιν οὗτος λυπήσεται,
1 ἐὰν ἴδῃ κακῶς πράττοντα ἀνάξιον ὄντα. ἡ μὲν οὖν νέμε-
σις καὶ ὁ νεμεσητικὸς, ἴσως τοιοῦτος. ὁ δέ γε φθονερὸς ἐναν-
τίος τούτῳ, ἁπλῶς γάρ, ἄντε ἄξιός τις ᾖ, ἄντε μὴ τῷ εὖ
πράττειν, λυπηθήσεται. ὁμοίως τούτῳ ὁ ἐπιχαιρέκακος ἡσθή-
σεται, κακῶς πράττοντι καὶ τῷ ἀξίῳ καὶ τῷ ἀναξίῳ. ὁ δέ γε νε-
μεσητικὸς οὔ, ἀλλὰ μεσότης τίς ἐστι τούτων. σεμνότης δ' ἐστὶν
αὐθαδείας ἀναμέσον τι καὶ ἀρεσκείας. ἔστι δὲ περὶ τὰς ἐν-
τεύξεις. ὅ, τε γὰρ αὐθάδης τοιοῦτός ἐστιν, οἷος μηθενὶ ἐντυ-
2 χεῖν μὴ δὲ διαλλαγῆναι. ἀλλὰ τοὔνομα ἔοικεν ἀπὸ τοῦ τρόπου
κεῖσθαι. ὁ γὰρ αὐθάδης αὐτάδης τίς ἐστιν ἀπὸ τοῦ αὐτὸς αὐ-
τῷ ἀρέσκειν. ὁ δὲ ἄρεσκος τοιοῦτος, οἷος πᾶσιν ὁμιλεῖν καὶ
πάντως καὶ πανταχῇ. οὐδέτερος δὴ τούτων ἐπαινετός. ὁ δέ
γε σεμνὸς ἀνάμεσον τούτων ὢν ἐπαινετός. οὔτε γὰρ εἰς πάν-
τας, ἀλλὰ εἰς τοὺς ἀξίους. οὔτε εἰς οὐθένα, ἀλλὰ εἰς τοὺς αὐτοὺς
τούτους. Αἰδὼς δ' ἐστὶ μεσότης ἀναισχυντίας, καὶ καταπλή-
ξεως. ἔστι δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. ὁ μὲν γὰρ ἀναίσχυντός
3 ἐστιν ὁ ἐν παντὶ καὶ εἰς πάντας λέγων καὶ πράττων ἃ ἔτυχεν.
ὁ δὲ καταπεπληγμένος, ὁ ἐναντίος τούτῳ, ὁ πάντα καὶ πάν-
τας εὐλαβούμενος καὶ πρᾶξαι καὶ εἰπεῖν. ἄπρακτος γὰρ ὁ
τοιοῦτος, ὁ πάντα καταπληττόμενος. ἡ δὲ αἰδὼς καὶ ὁ αἰδή-
μων μεσότης τούτων. οὔτε γὰρ ἅπαντα καὶ πάντως ὡς ὁ ἀ-
ναίσχυντος, καὶ ἐρεῖ καὶ πράξει. οὔτε ὡς ὁ καταπλήξ, ἐν παν-
τὶ καὶ πάντως εὐλαβηθήσεται. ἀλλὰ πράξει καὶ ἐρεῖ, ἐν οἷς
δεῖ. καὶ ἃ δεῖ καὶ ὅτε δεῖ. Εὐτραπελία δ' ἐστὶ μεσότης βωμο-
4 λοχίας καὶ ἀγροικίας, ἔστι δὲ περὶ τὰ σκώμματα. ὅτε γὰρ

βωμολόχος ἐστὶν ὁ πάντα καὶ πᾶν οἰόμενος δεῖν σκώπτειν. ὅ,
τε ἄγροικος ὁ μήτε σκώπτειν βουλόμενος δεῖν, μήτε σκωφθῆ
ναι, ἀλλ' ὀργιζόμενος. ὁ δ' εὐτράπελος ἀνὰ μέσον τούτων, ὁ μή
τε πάντας καὶ πάντως σκώπτων. μήτ' αὐτὸς ἄγροικος ὤν. ἔ-
σται δὲ ὁ εὐτράπελον διττῶς πως λεγόμενος. καὶ γὰρ ὁ δυνά-
μενος σκῶψαι ἐμμελῶς. καὶ ὃς ὑπομένει σκωπτόμενος, εὐτρά
πελος. καὶ ἡ εὐτραπελία τοιαύτη. φιλία δ' ἐστὶ μεσότης κολα
κίας καὶ ἔχθρας. ἔστι δὲ περὶ πράξεις καὶ λόγους. ὁ μὲν γὰρ 1
κόλαξ, ἐστὶν ὁ πλείω τῶν προσηκόντων καὶ ὄντων προστιθείς. ὁ
δὲ ἀπεχθητικός, ἐχθρός, καὶ τῶν ὑπαρχόντων περιαιρῶν. οὐδέ
τερος οὖν ὀρθῶς ἐπαινετός ἐστιν. ὁ δὲ φίλος ἀναμέσον τού-
των. οὔτε γὰρ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσθήσει, οὔτ' ἐπαινέσει
τὰ μὴ προσήκοντα. οὔτ' αὖ πάλιν ἐλάττω ποιήσει, οὔτε πάν-
τως ἐναντιώσεται παρὰ τὸ δοκοῦν αὐτῷ. ὁ μὲν οὖν φίλος
τοιοῦτος. ἀλήθεια δ' ἐστὶ μεταξὺ εἰρωνείας καὶ ἀλαζονείας. ἔστι
δὴ περὶ λόγους, οὐ πάντως δέ. ὁ μὲν γὰρ ἀλαζών ἐστιν ὁ πλείω 2.
τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, ἢ εἰδέναι ἃ μὴ οἶ
δεν ὁ δὲ εἴρων, ἐναντίος τούτῳ. καὶ ἐλάττω τῶν ὑπαρχόντων
αὐτῷ προσποιούμενος εἶναι, καὶ ἃ οἶδε μὴ φάσκων, ἀλλ' ἐπι-
κρυπτόμενος τὸ εἰδέναι. ὁ δὲ ἀληθής, οὐδέτερον τούτων ποιή
σει. οὔτε γὰρ προσποιήσεται πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, οὔ
τ' ἐλάττω. ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ταῦτα φήσει καὶ εἶναι καὶ
εἰδέναι. εἰ μὲν οὖν εἰσὶν αὗται ἀρεταί, ἄλλος ἂν εἴη λόγος. ὅτι
δὲ μεσότητές εἰσι τῶν εἰρημένων, δῆλον. οἱ γὰρ κατ' αὐτὰς ζῶν 3
τες, ἐπαινοῦνται. περὶ δὲ δικαιοσύνης λοιπὸν ἂν εἴη εἰπεῖν,
τί ἐστι καὶ ἐν τίσι καὶ περὶ τίνα. πρῶτον μὲν οὖν εἰ λάβοιμεν
» τί ἐστι τὸ δίκαιον. ἔστι δὴ διττὸν τὸ δίκαιον. ὧν τὸ μὲν κατὰ νό-
» μον ἐστί. δίκαιά γάρ φασιν εἶναι, ἃ ὁ νόμος προστάττει. ὁ δὲ νό-
» μος κελεύει τ' ἀνδρεῖα πράττειν καὶ τὰ σώφρονα. καὶ ἁπλῶς
» ἅπαντα ὅσα κατὰ τὰς ἀρετὰς λέγεται. διὸ καὶ φασὶ δοκεῖ ἡ
δικαιοσύνη τελεία τις ἀρετὴ εἶναι. εἰ γὰρ δίκαια μέν ἐστιν ἃ ὁ
νόμος κελεύει ποιεῖν. ὁ δὲ νόμος τὰ κατὰ πάσας ἀρετὰς ὀν- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὰ πράττει. ὁ ἄρα τοῖς κατὰ νόμον δικαίοις ἐμμένων, τε-
λέως σπουδαῖος ἄν. ὥστε ὁ δίκαιος καὶ ἡ δικαιοσύνη, τελεία
τις ἀρετή ἐστιν. ἐν μὲν δή τι δίκαιον, ἐν τούτοις ἐστὶ καὶ περὶ
ταῦτα. ἀλλὰ μὴν οὐ δὲ τοῦτο τὸ δίκαιον, οὐ δὲ τὴν περὶ ταῦτα
δικαιοσύνην ζητοῦμεν. κατὰ μὲν γὰρ ταῦτα δίκαιά ἐστι, καθ᾿-
ἑαυτὸν ὄντα δίκαιον εἶναι. ὁ γὰρ σώφρων καὶ ἀνδρεῖος καὶ
ἐγκρατὴς καὶ αὐτὸς καθ᾿ αὑτόν ἐστι τοιοῦτος. ἀλλὰ τὸ δί-
1 καιον τὸ εἰς ἕτερον, ἄλλο τοῦ εἰρημένου κατὰ νόμον δικαίου
ἐστίν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν τοῖς εἰς ἕτερον δικαίοις οὖσι, καθ᾿ αὑτὸν
εἶναι δίκαιον. τοῦτο δ᾿ ἐστὶν ὃ ζητοῦμεν δίκαιον καὶ τὴν δι-
» καιοσύνην τὴν περὶ ταῦτα. τὸ τοίνυν δίκαιόν ἐστι τὸ εἰς ἕτε-
» ρον, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν τὸ ἴσον. τὸ γὰρ ἄδικον, τὸ ἄνισόν ἐστιν. ὅ-
ταν γὰρ τῶν μὲν ἀγαθῶν τὰ μείζω αὑτοῖς νέμωσι, τῶν δὲ κα-
κῶν τὰ ἐλάσσονα, ἄνισον τοῦτ᾿ ἐστί, καὶ οὕτως ἀδικεῖν καὶ ἀδι-
κεῖσθαι οἴονται. δῆλον ἄρα, ὅτι ἐπειδὴ ἡ ἀδικία ἐν ἀνίσοις, ἡ
2 δικαιοσύνη καὶ τὸ δίκαιον ἐν ἰσότητι συμβολαίων. ὥστε δῆ-
λον, ὅτι ἡ δικαιοσύνη μεσότης τις ἂν εἴη ὑπερβολῆς καὶ ἐλ-
λείψεως, καὶ πολλοῦ καὶ ὀλίγου. ὅ, τε γὰρ ἄδικος τῷ ἀδικεῖν
πλεῖον ἔχει. καὶ ὁ ἀδικούμενος δὲ, τῷ ἀδικεῖσθαι ἔλαττον. τὸ
δέ γε μέσον τούτων, δίκαιον ἐστι. τὸ δὲ μέσον, ἴσον. ὥστε τὸ ἴσον
ἄν, πλείονος καὶ ἐλάττονος εἴη δίκαιον. καὶ δίκαιος δὲ, ὁ τὸ
ἴσον βουλόμενος ἔχειν. τὸ δέ γε ἴσον, ἐν ἐλαχίστοις δυσὶν ἐγγί-
νεται. τὸ ἄρα εἰς ἕτερον ἴσον εἶναι, δίκαιόν ἐστι. καὶ δίκαιος ὁ
3 τοιοῦτος ἂν εἴη. ἐπεὶ οὖν ἡ δικαιοσύνη ἐν δικαίῳ καὶ ἐν ἴ-
σῳ καὶ ἐν μεσότητι, τὸ μὲν δίκαιον, ἔν τισι λέγεται δίκαι-
ον. τὸ δὲ ἴσον, τισὶν ἴσον. τὸ δὲ μέσον, τισὶ μέσον. ὥσθ᾿ ἡ δι-
καιοσύνη, καὶ τὸ δίκαιον ἔσται καὶ εἴς τινας καὶ ἐν τισίν. ἐ-
πεὶ οὖν ἐστι τὸ δίκαιον ἴσον, καὶ τὸ τούτῳ ἀνάλογον ἴσον
» δίκαιον ἂν εἴη. τὸ δὲ ἀνάλογον, ἐν τέτταρσι γίνεται ἐλαχί-
» στοις. ὡς γὰρ τὸ α΄ πρὸς τὸ β΄, καὶ τὸ γ΄ πρὸς τὸ δ΄. οἷον
ἀνάλογόν ἐστι, τὸν τὰ πολλὰ κεκτημένον, πολλὰ εἰσφέρειν.
4 τὸν δὲ ὀλίγα κεκτημένον, ὀλίγα. πάλιν ὁμοίως. ὁ μὲν πολλὰ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πεπονηκότα, πολλὰ λαμβάνειν. τὸν δὲ ὀλίγα πεπονηκότα, ὀ-
λίγα λαμβάνειν. ὡς δὲ ὁ πεπονηκὼς ἔχει πρὸς τὸν μὴ πεπονη-
κότα, οὕτω τὰ πολλὰ εἰς τὰ ὀλίγα. ὡς δὲ ὁ πεπονηκὼς πρὸς
» τὰ πολλὰ, οὕτως ὁ μὴ πεπονηκὼς εἰς τὰ ὀλίγα. ἔοικε δὲ καὶ
» πλάτων τῇ ἀναλογίᾳ ταύτῃ τοῦ δικαίου χρῆσθαι ἐν τῇ πο-
λιτείᾳ. ὁ μὲν γὰρ γεωργός φησι, σῖτον ποιεῖ. ὁ δὲ οἰκοδόμος οἰ-
κίαν. ὁ δ' ὑφάντης ἱμάτιον. ὁ δὲ σκυτοτόμος ὑπόδημα. ὁ μὲν
οὖν γεωργὸς, τῷ οἰκοδόμῳ σῖτον δίδωσιν. ὁ δ' οἰκοδόμος τῷ 1
γεωργῷ οἰκίαν. ὁμοίως δὲ οἱ ἄλλοι πάντες οὕτως ἔχουσιν. ὥσ-
τε τὰ παρ' αὐτοῖς ἀντικαταλλάττεσθαι τὰ παρὰ τοῖς ἄλλοις.
ἔστι δ' ἡ ἀναλογία αὕτη. ὡς γὰρ ὁ γεωργὸς τῷ οἰκοδόμῳ, οὕ-
τως ὁ οἰκοδόμος τῷ γεωργῷ. ὁμοίως τῷ σκυτεῖ. τῷ ὑφάντῃ.
τοῖς ἄλλοις πᾶσιν, ἡ αὐτὴ ἀναλογία πρὸς ἀλλήλους γίνεται.
καὶ συνέχει δ' ἡ αὐτὴ ἀναλογία τὴν πολιτείαν. ὥστε τὸ δί-
καιον ἔοικεν εἶναι τὸ ἀνάλογον. τὸ γὰρ δίκαιον συνέχει τὰς πο-
λιτείας. τὸ αὐτὸ δ' ἐστὶ τὸ δίκαιον τῷ ἀνάλογον. ἐπεὶ δὲ ὁ οἰ- 2
κοδόμος πλείονος ἄξιον ποιεῖ τὸ αὑτοῦ ἔργον ἢ ὁ σκυτεὺς.
καὶ τὸ ἔργον ἀντικαταλλάττεσθαι καὶ τῷ σκυτεῖ πρὸς τὸν οἰ-
κοδόμον. ἀνθ' ὑποδημάτων δ' οὐκ ἦν οἰκίαν λαβεῖν. ἐνταῦ-
θα ἤδη ἐνόμισαν ταῦτα πάντα ὠνητὰ καὶ τὸ ἀργύριον προσ-
αγορεύσαντες νόμισμα τούτῳ χρῆσθαι. καὶ πρὸς τὴν ἀξίαν
ἕκαστον ἑκάστου διδόντας, τὴν ἄλλαξιν ποιεῖσθαι παρ' ἀλλήλων.
καὶ τοῦτο τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν συνέχειν. ἐπεὶ οὖν τὸ δί-
καιόν ἐστιν ἐν τούτοις καὶ τοῖς εἰρημένοις ἔμπροσθεν, ἡ περὶ 3
ταῦτα δικαιοσύνη ἂν εἴη τῇ ἕξει ὁρμὴ ἔχουσα μετὰ προαιρέ-
» σεως, περὶ ταῦτα καὶ ἐν τούτοις. ἔστι δὲ δίκαιον καὶ τὸ ἀντιπε-
» πονθός. οὐ μέν τοι γε ὡς οἱ πυθαγόρειοι ἔλεγον. ἐκεῖνοι μὲν γὰρ
ᾤοντο δίκαιον εἶναι, ἃ ἐποίησέ τις, ταῦτα ἀντιπαθεῖν. τὸ δὴ τοι-
οῦτον οὐκ ἔστιν πρὸς ἅπαντας. οὐ γάρ ἐστι δίκαιον οἰκέτῃ πρὸς
ἐλεύθερον ταυτόν. ὁ οἰκέτης γὰρ ἐὰν πατάξῃ τὸν ἐλεύθερον,
οὐκ ἔστι δίκαιος ἀντιπληγῆναι, ἀλλὰ πολλάκις. καὶ τὸ ἀν-
τιπεπονθὸς δὲ δίκαιόν ἐστιν ἐν τῷ ἀνάλογον. ὡς γὰρ ὁ ἐλεύθε- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ρος ἔχει πρὸς τὸν δοῦλον τῷ βελτίων εἶναι, οὕτως τὸ ἀντι-
ποιῆσαι πρὸς τὸ ποιῆσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐλευθέρω πρὸς ἐλεύ-
θερον ἕξει. οὐ γὰρ δίκαιον εἴ τις τὸν ὀφθαλμὸν ἐξέκοψέ τινος,
» ἀντεκκοπῆναι μόνον, ἀλλὰ πλείονα παθεῖν, ἀκολουθήσαν-
τα τῇ ἀναλογίᾳ. καὶ γὰρ ἦρξε πρότερον καὶ ἠδίκησεν. ἀδικεῖ
δὲ κατ᾽ ἀμφότερα. ὥστε ἀνάλογον καὶ τὰ ἀδικήματα. καὶ
τὸ ἀντιπαθεῖν πλείω ὧν ἐποίησε, δίκαιόν ἐστι. ἐπεὶ δὲ τὸ δί-
1 καιον πολλαχῶς λέγεται, διοριστέον ἂν εἴη, ὑπὲρ ποίου δι-
καίου ἐστὶν ἡ ἐπίσκεψις. ἔστι δὲ δίκαιον τὸ ὥς φασιν οἰκέτῃ πρὸς
δεσπότην. καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα. τὸ δ᾽ ἐν τούτοις δίκαιον, ὁ-
μωνύμως ἂν δόξειε λέγεσθαι τῷ πολιτικῷ δικαίῳ. ἔστι γὰρ
δίκαιον ὑπὲρ οὗ ἐστιν ἡ σκέψις, τὸ πολιτικὸν δίκαιον. τοῦτο
γὰρ μάλιστά ἐστιν ἐν ἰσότητι. κοινωνοὶ γὰρ οἱ πολιτικοί τινες, καὶ
ὅμοιοι βούλονται εἶναι τῇ φύσει. ᾧ δὲ τρόπῳ ἕτεροι. τῷ δὲ υἱῷ
πρὸς πατέρα, καὶ οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην, οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι
2 δίκαιον οὐθέν. οὔτε γὰρ τῷ ποδὶ τῷ ἐμῷ πρὸς ἐμέ, οὔτε τῇ
χειρί. ὁμοίως δὲ οὐδ᾽ ἑκάστῳ τῶν μορίων. ὡσαύτως οὖν δό-
ξειεν ἔχειν καὶ ὁ υἱὸς πρὸς πατέρα. ὥσπερ γὰρ μέρος τί ἐστι τοῦ
πατρὸς ὁ υἱός, πλὴν ὅταν ἤδη λάβῃ τὴν τοῦ ἀνδρὸς τάξιν καὶ
χωρισθῇ ὑπ᾽ αὐτῆς, τότ᾽ ἤδη ἐν ἰσότητι καὶ ὁμοιότητι ἐστὶ τῷ
πατρί. οἱ δὲ πολῖται τοιοῦτοί τινες θέλουσιν εἶναι. ὡς δ᾽ αὔτως
οὐδ᾽ οἰκέτῃ πρὸς δεσπότην ἐστὶ δίκαιον διὰ τὴν αἰτίαν. τοῦ γὰρ
δεσπότου ἐστὶν ὁ οἰκέτης. ἀλλὰ δὴ καὶ εἰ ἔστιν αὐτῷ δίκαιον, τὸ
3 οἰκονομικὸν δίκαιον πρὸς αὐτόν ἐστιν. οὐ τοῦτο δέ γε ἡμεῖς ζη-
» τοῦμεν, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν. ἐν ἰσότητι γὰρ καὶ ὁμοιότητι τὸ πο
» λιτικὸν δίκαιον ἔοικεν εἶναι. ἀλλὰ δὴ τὸ μὲν ἐν γυναικὸς καὶ
ἀνδρὸς κοινωνίᾳ δίκαιόν ἐστιν ἐγγὺς τοῦ πολιτικοῦ δικαίου.
χεῖρον μὲν γάρ ἐστιν ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀλλ᾽ οἰκειότερον. καὶ με
μετέχει ἰσότητός πως μᾶλλον, διότι ἐγγὺς τῆς πολιτικῆς κοι-
νωνίας ὁ βίος αὐτῶν. ὥστε καὶ τὸ δίκαιον τὸ γυναικὶ πρὸς
ἄνδρα μάλιστά πως ἤδη τῶν ἄλλων πολιτικόν ἐστιν. ἐπεὶ οὖν
4 δίκαιον τὸ ἐν πολιτικῇ κοινωνίᾳ ὄν, ἡ δικαιοσύνη καὶ ὁ δίκαιος

» πόλει τὸ πολιτικὸν δίκαιον ἔσται. τῶν δὲ δικαίων, ἔστι τὰ μὲν, φύ-
» σει. τὰ δὲ νόμῳ. δεῖ δ' οὕτως ὑπολαμβάνειν, μὴ ὡς μὴ δή πο-
τε ἂν μεταπεσόντα, καὶ γὰρ τὰ φύσει ὄντα μεταλαμβάνου-
σι μεταβολῆς. λέγω δ', οἷον εἰ πάντες τῇ ἀριστερᾷ μελετῷ-
μεν ἀεὶ βάλλειν. γενοίμεθα ἂν ἀμφιδέξιοι. ἀλλὰ φύσει γε ἀ-
ριστερά ἐστι. καὶ τὰ δεξιὰ οὐδὲν ἧττον φύσει βελτίω ἐστὶ τῆς ἀ-
ριστερᾶς, κἂν πάντα ποιῶμεν τῇ ἀριστερᾷ καθάπερ τῇ δε-
ξιᾷ. οὐδ' ὅτι μεταπίπτουσι, διὰ τοῦτ' ἔστιν οὐ φύσει. ἀλλ' εἰ ὡς 1
ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὸν πλείω χρόνον οὕτω διαμένει ἡ ἀριστερά,
ἀριστερὰ οὖσα, καὶ ἡ δεξιά, δεξιά. τοῦτο φύσει ἐστίν. ὡσαύτως
ἐπὶ τῶν φύσει δικαίων μὴ εἰ μεταβάλλοι διὰ τὴν ἡμετέραν
χρῆσιν, διὰ τοῦτ' οὐκ ἔστι φύσει δίκαιον. ἀλλ' ἔστι. τὸ γὰρ ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ διαμένον, τοῦτο φύσει δίκαιον περιφανές, ὃ γὰρ ἂν
ἡμεῖς θώμεθα καὶ νομίσωμεν, τοῦτο καὶ ἔστι δίκαιον ἤδη καὶ
καλοῦμεν κατὰ νόμον δίκαιον. βέλτιον οὖν δίκαιον, τὸ κα-
τὰ φύσιν τοῦ κατὰ νόμον. ἀλλ' ὃ ζητοῦμεν, δίκαιόν ἐστι πολιτι- 2
κόν. τὸ δὲ πολιτικόν ἐστι τὸ νόμῳ, οὐ τὸ φύσει. τὸ δ' ἄδικον καὶ
τὸ ἀδίκημα δόξειεν ἂν εἶναι ταυτό, οὐκ ἔστι δέ. τὸ μὲν γὰρ ἄδι-
κόν ἐστι, τὸ τῷ νόμῳ ὡρισμένον. οἷον τὴν παρακαταθήκην ἀπο-
στερῆσαι ἄδικόν ἐστιν. τὸ δ' ἀδίκημά ἐστι τὸ ἤδη ἀδίκως τι πρά-
ξαι. ὁμοίως δὲ τὸ δίκαιον καὶ τὸ δικαιοπράγημα οὐ ταυτόν.
τὸ μὲν γὰρ δίκαιον τὸ τῷ νόμῳ ὡρισμένον. τὸ δὲ δικαιοπρά-
γημα, τὸ τὰ δίκαια πράττειν. πότε οὖν δίκαιον, καὶ πότε οὔ.
ὡς ἁπλῶς μὲν εἰπεῖν, ὅταν πράττῃ κατὰ προαίρεσιν καὶ ἑ- 3
κουσίως. τὸ δὲ ἑκουσίως ὃ ἦν, εἴρηται ἐν τοῖς ἐπάνω ἡμῖν. καὶ
ὅταν εἰδὼς καὶ ὃν καὶ ᾧ καὶ οὗ ἕνεκα, οὗτος δίκαιον πράττει.
ὁμοίως καὶ ὡσαύτως καὶ ὁ δίκαιος ἔσται, ὁ εἰδὼς καὶ ὃν καὶ ᾧ
καὶ οὗ ἕνεκα. ὅταν δὲ μηδὲν τούτων εἰδὼς πράξῃ τι ἄδικον, ἄ-
δικος μὲν οὐκ ἔστιν. ἀτυχὴς δέ. εἰ γὰρ οἰόμενος τὸν πολέμιον
ἀποκτείνειν, τὸν πατέρα ἀπέκτεινεν. ἄδικον μέν τι ἔπρα-
ξεν. ἀδικεῖ μέντοι οὐθένα. ἀτυχεῖ δέ. ἐπεὶ οὖν τὸ μὴ ἀδικεῖν
τὰ ἄδικα πράττοντα ἐν τῷ ἀγνοεῖν ἐστι τοῦτο, ὃ καὶ μικρὸν ἐ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πάνυ ἔλεγχος. ὅταν μὴ εἰδὼς μήθ᾽ ὃν βλάπτει μήθ᾽ ᾧ, μὴ δ=
οὗ ἕνεκεν. ἀλλ᾽ ἤδη τὴν ἄγνοιαν διοριστέον ἐστὶ, πῶς ἂν γινο-
μένης τῆς ἀγνοίας ὃν βλάπτει οὐκ ἀδικήσει. ἔστω δὴ οὗτος ὁ
διορισμός. ὅταν μὲν γὰρ ἡ ἄγνοια αἰτία ᾖ τοῦ πρᾶξαί τι, οὐχ
ἑκὼν τοῦτο πράττει. ὥστε οὐκ ἀδικεῖ. ὅταν δὲ τῆς ἀγνοίας αὐ-
τὸς ᾖ αἴτιος, καὶ πράττῃ τι κατὰ τὴν ἄγνοιαν, ἧς αὐτὸς αἴ-
τιός ἐστιν, οὗτος ἤδη ἀδικεῖ. καὶ δικαίως αἴτιος ὁ τοιοῦτος κλη
1 θήσεται. οἷον ἐπὶ τῶν μεθυόντων. οἱ γὰρ μεθύοντες καὶ πρά-
ξαντές τι κακὸν, ἀδικοῦσι. τῆς γὰρ ἀγνοίας αὐτοὶ εἰσὶν αἴ-
τιοι. ἐξῆν γὰρ αὐτοῖς μὴ πίνειν τοσοῦτον, ὥστ᾽ ἀγνοήσαντα τύ-
πτειν τὸν πατέρα. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγνοιῶν, ὅσαι
μὲν γίνονται δι᾽ αὐτοὺς, οἱ κατ᾽ αὐτὰς ἀδικοῦντες ἄδικοι. ὧν δὲ
μὴ αὐτοὶ εἰσὶν αἴτιοι, ἀλλ᾽ ἡ ἄγνοια κἀκείνοις ἐστὶν αἰτία τοῖς
πράξασι τοῦ πρᾶξαι, οὐκ ἄδικοι. ἔστι δ᾽ ἡ τοιαύτη ἄγνοια ἡ φυ-
σική. οἷον τὰ παιδία ἀγνοοῦντα τοὺς πατέρας τύπτουσιν. ἀλ-
2 λ᾽ ἡ ἐν τούτοις ἄγνοια φυσικὴ οὖσα, οὐ ποιεῖ διὰ τὴν πρᾶξιν
ταύτην τὰ παιδία λέγεσθαι ἄδικα. ἡ γὰρ ἄγνοια αἰτία τοῦ
πράττειν ταῦτα. τῆς δ᾽ ἀγνοίας οὐκ αὐτὰ αἴτια. διὸ οὐκ ἄδι-
κα λέγονται. περὶ δὲ τοῦ ἀδικεῖσθαι πῶς, πότερον ἑκόντα ἐ-
στὶν ἀδικεῖσθαι, ἢ οὔ. δίκαια μὲν γὰρ καὶ ἄδικα πράττομεν ἑ-
κόντες, ἀδικούμεθα δὲ οὐκέτι ἑκόντες. τὸ γὰρ κολάζεσθαι
φεύγομεν. ὥστε δῆλον, ὅτι οὐκ ἂν ἀδικοίμεθα ἑκόντες. οὐ-
δεὶς γὰρ ἑκὼν βλάπτεσθαι ὑπομένει. τὸ γὰρ ἀδικεῖσθαι βλά
3 πτεσθαί ἐστι. ναί. ἀλλ᾽ εἰσί τινες, οἳ δέον αὐτοὺς τὸ ἴσον ἔχειν, πα-
ραχωροῦσι τισὶν ὥστε εἰ τὸ ἴσον ἔχειν ἦν δίκαιον, τὸ ἔλαττον
ἔχειν ἀδικεῖσθαί ἐστιν. ἔλαττον δὲ ἔχει ἑκών. ἑκὼν ἄρα φησὶν ἀ-
δικεῖται, ἀλλ᾽ ἐντεῦθεν πάλιν δῆλον, ὅτι οὐχ ἑκών. πάντες
γὰρ οἱ ἔλαττον λαμβάνοντες, ἀντικαταλλάττονται ἢ τιμὴν, ἢ
ἔπαινον, ἢ δόξαν, ἢ φιλίαν, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων. ὁ δ᾽ ἀντι-
καταλλαττόμενός τι ἀνθ᾽ οὗ προΐεται, οὐκέτι ἀδικεῖται. εἰ
δὲ μὴ, ἀδικεῖται. ἔτι πάλιν οἱ τὸ ἔλαττον λαμβάνοντες καὶ
4 ἀδικούμενοι ἢ οὐκ ἴσον λαμβάνουσιν, οὗτοι καλλωπίζον-

ται καὶ σεμνύνονται ἐπὶ τῶν τοιούτων. ὅτι φασὶν ἐξόν μοι ἴσον
λαμβάνειν, οὐκ ἐλάμβανον. ἀλλὰ παρῆκα τῷ πρεσβυτέρῳ
ἢ τῷ φίλῳ. ἀδικούμενος δήγε οὐδεὶς σεμνύνεται. εἰ δ' ἐστὶ τοῖς
ἀδικήμασι μὴ σεμνύνονται. ἐπὶ δὲ τούτοις σεμνύνονται, ὅλως
οὐκ ἂν ἀδικοῖντο οὕτως ἐλαττούμενοι. εἰ δὲ μὴ ἀδικοῦνται. οὐ
δ' ἂν ἑκόντες ἀδικοῖντο. πρὸς δὴ ταῦτα τοῖς ἐν τοιούτοις λόγοις
ὁ ἐστὶ τοῦ ἀκρατοῦς λόγος ἐναντιοῦται. ὁ γὰρ ἀκρατὴς, βλάπ
τει αὐτὸς αὑτὸν, εἰδώς. ὥστε ἑκὼν αὐτὸς ὑφ' αὑτοῦ ἀδικεῖται. 1
ἀλλ' ἐνταῦθα ὁ διορισμὸς προστεθεὶς κωλύσει τὸν λόγον
ἕτερον. ἔστι δὲ ὁ διορισμὸς οὗτος, τὸ μηδένα βούλεσθαι ἀδικεῖ-
σθαι. ὁ δήγε ἀκρατὴς, βουλόμενος πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀ-
κρασίαν. ὥστε αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ. βούλεται ἄρα τὰ φαῦλα
πράττειν αὑτῷ. ἀλλ' οὐδεὶς βούλεται ἀδικεῖσθαι. ὥστ' οὐδ' ὁ
ἀκρατὴς αὐτὸς αὑτὸν ἑκὼν ἀδικοίη. ἀλλ' ἴσως ἐνταῦθα πά-
λιν ἀπορήσειεν ἄν τις. ἆρά γε ἐνδέχεται αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖν.
ἐκ μὲν δὴ τοῦ ἀκρατοῦς σκοπουμένῳ ἔοικεν ἐνδέχεσθαι. καὶ πά- 2
λιν οὕτως. εἰ γὰρ ἃ ὁ νόμος πράττειν τάττει ταῦτ' ἐστὶ δίκαια,
ὁ μὴ πράττων ταῦτα, ἀδικεῖ. καὶ εἰ πρὸς ὃν κελεύει πράττειν,
πρὸς τοῦτον εἰ μὴ πράττει, τοῦτον ἀδικεῖ. ὁ δὲ νόμος κελεύει
σώφρονα εἶναι, οὐσίαν κεκτῆσθαι, σώματος ἐπιμελεῖσθαι, καὶ
τἆλλα τὰ τοιαῦτα. ὁ ἄρα ταῦτα μὴ πράττων, ἀδικεῖ αὑτόν.
εἰς οὐδένα γὰρ ἄλλον τῶν τοιούτων ἀδικημάτων ἡ ἀναφορά ἐ-
στιν, ἀλλὰ μή ποτε ταῦτα οὐκ ἀληθῆ ᾖ. οὐδ' ἐνδέχεται αὐ-
τὸν ἀδικεῖν αὑτόν. τὸν γὰρ αὐτὸν οὐκ ἐνδέχεσθαι κατὰ τὸν αὐ- 3
τὸν χρόνον πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλαττον. οὐδ' ἑκόντα ἅμα καὶ ἄ-
κοντα. ἀλλὰ μὴν ὁ ἀδικῶν ᾗ ἀδικεῖ, πλέον ἔχει. ὁ δ' ἀδικούμε-
νος ᾗ ἀδικεῖται, ἔλαττον. εἰ ἄρα αὐτὸς αὑτὸν ἀδικεῖ, ἐνδέχεται
τὸν αὐτὸν κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ πλεῖον ἔχειν καὶ ἔλατ-
τον. ἀλλὰ τοῦτ' ἀδύνατον. οὐκ ἄρα ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδι-
κεῖν. ἔτι ὁ μὲν ἀδικῶν, ἑκὼν ἀδικεῖ. ὁ δὲ ἀδικούμενος ἄκων ἀδι-
κεῖται. ὥστε εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν, ἐνδέχοιτ' ἂν ἅ-
μα καὶ ἀκουσίως καὶ ἑκουσίως πράττειν τι. τοῦτο δὲ ἀδύνα- 4

τον. οὐκ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τον. οὐκ ἄρα οὐδ' οὕτως ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. ἔτι εἰ-
τις λαμβάνει ἐκ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων, ἀδικοῦσι γὰρ
πάντες ἢ τῷ παρακαταθήκην ἀποστεροῦντες, ἢ μοιχεύοντες,
ἢ κλέπτοντες, ἢ τι ἄλλο τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων ποιοῦν-
τες. οὐδεὶς δὲ πώποτε αὐτὸς αὑτὸν παρακαταθήκην ἀπεστέρη-
σεν. οὐδ' ἐμοίχευσε τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα. οὐδ' ἔκλεψεν αὐ-
τὸς τὰ ἑαυτοῦ. ὥστε εἰ τὸ μὲν ἀδικεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐστὶ, τού-
1 των δὲ μηδὲν ἐνδέχεται πρὸς αὐτὸν ποιεῖν, οὐκ ἂν ἐνδέχοιτο
αὑτὸν ἀδικεῖν. εἰ δὲ μὴ, οὔ τό γε πολιτικὸν ἀδίκημα. ἀλλὰ τὸ
οἰκονομικόν. ἡ γὰρ ψυχὴ εἰς πλείω μεμερισμένη ἔχει τι αὐ-
τῆς, τὸ μὲν χεῖρον, τὸ δὲ βέλτιον. ὥστ' ἔτι ἐγγίνεται τῶν ἐν ψυ-
χῇ ἀδικημάτων μερῶν πρὸς ἄλληλα. τὸ οἰκονομικὸν γὰρ ἀ-
δίκημα διελόμεθα τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ βέλτιον. ὡς γίνεσθαι
πρὸς αὐτὸν ἄδικον καὶ δίκαιον. οὐ τοῦτο δ' ἡμεῖς ἐπισκοποῦ-
μεθα, ἀλλὰ τὸ πολιτικόν. ὥστε τοῖς τοιούτοις ἀδικήμασιν ἐν
2 οἷς ἡμεῖς ζητοῦμεν, οὐκ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. πότε-
ρον δὲ πάλιν ἀδικεῖ, καὶ ἐν ποτέρῳ ἐστὶ τὸ ἀδίκημα, ἐν τῷ ἀ-
δίκως ὁποιοῦν ἔχοντι, ἢ τῷ κρίναντι καὶ τῷ ἀπονέμαντι ὥσ-
περ ἐν τοῖς ἀγῶσι. καὶ γὰρ ὁ λαβὼν τὸν φοίνικα παρὰ τοῦ ἐφε-
στῶτος καὶ ταῦτα κρίναντος, οὐκ ἀδικεῖ, κἂν ἀδίκως αὐτῷ ἀπο-
δοθῇ. ἀλλ' ἤδη ὁ κρίνας κακῶς καὶ δοὺς, οὗτος ἀδικεῖ. καὶ οὗ-
τος, ἔστι μὲν ἣ ἀδικεῖ. ἔστι δὲ ἣ οὐκ ἀδικεῖ. ἣ μὲν γὰρ τὸ τῇ ἀλη-
» θείᾳ καὶ τῇ φύσει ὂν δίκαιον μὴ ἔκρινε, ταύτῃ ἀδικεῖ. ᾗ δ' ἐστὶν αὐ-
3 τῷ ἣ δὲ τοῦτο δοκοῦν εἶναι δίκαιον, οὐκ ἀδικεῖ. ἐπεὶ δ' ὑπὲρ
» τῶν ἀρετῶν καὶ τίνες εἰσὶ, καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. καὶ πε-
» ρὶ ἑκάστης αὐτῶν, ὅτι εἰ πράττομεν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τὸ
βέλτιστον. τὸ μὲν οὕτως εἰπεῖν ἐστὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράτ-
τειν, ὅμοιόν ἐστιν ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι, ὅτι ὑγίεια ἀεὶ ἂν γί-
νοιτο, εἴ τις τὰ ὑγιεινὰ προσφέροιτο. τὸ δὴ τοιοῦτον ἀσαφές. ἀλ-
λ' ἐρεῖ μοι τὰ ποῖα διασάφησον ἐστὶν ὑγιεινά. οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ
λόγου τί ἐστιν ὁ λόγος καὶ τίς ὁ ὀρθὸς λόγος. ἀναγκαῖον ἴσως
4 ἐστὶ πρῶτον μὲν ἐν ᾧ ὁ λόγος ἐγγίνεται, ὑπὲρ τούτου διελέ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

θαι. διωρίσθη μὲν οὖν ὑπὲρ ψυχῆς ὡς τύπῳ καὶ πρότερον.
ὅτι τὸ μὲν αὐτῆς ἐστι λόγον ἔχον, τὸ δὲ ἄλογον μόριον τῆς ψυ-
χῆς. ἔστι δὴ εἰς δύο τὴν διαίρεσιν ἔχον, τὸ λόγον ἔχον μόριον
τῆς ψυχῆς. ὧν ἐστι τὸ μὲν, βουλευτικόν. τὸ δὲ, ἐπιστημονικόν.
ὅτι δὲ ἕτερα ἀλλήλων ἐστὶν, ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἂν γένοιτο
φανερόν. ὥσπερ γὰρ δὴ ἕτερά ἐστιν ἀλλήλων χρῶμά τι καὶ
χυμὸς. καὶ ψόφος καὶ ὀσμή. ὡσαύτως καὶ τὰς αἰσθήσεις ἑτέ-
ρας αὐτῶν ἡ φύσις ἀπέδωκε. ψόφον μὲν γὰρ ἀκοῇ, χυμὸν δὲ 1
γεύσει γνωρίζομεν. χρῶμα δὲ ὄψει. ὁμοίως δὲ καὶ τἆλλα τὸν
αὐτὸν τρόπον δεῖ ὑπολαμβάνειν. ἐπεὶ δ' ἕτερα τὰ ὑποκείμε
νά ἐστιν. ἕτερα καὶ τὰ τῆς ψυχῆς εἶναι δεῖ μέρη, οἷς ταῦτα γνω
ρίζομεν. ἕτερον δ' ἐστὶ τὸ νοητὸν καὶ τὸ αἰσθητόν. ταῦτα δὲ ψυ-
χῇ γνωρίζομεν. ἕτερον ἄρ' ἂν εἴη τὸ μόριον τὸ περὶ αἰσθητὰ
καὶ τὰ νοητά. τὸ δὲ βουλευτικὸν, περὶ τὰ αἰσθητὰ καὶ ἐν κι-
νήσει. καὶ ἁπλῶς ὅσα ἐν γενέσει τε καὶ φθορᾷ ἐστιν. βουλευό-
μεθα γὰρ ὑπὲρ τούτων ἃ ἐφ' ἡμῖν ἐστι καὶ πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶ 2
ξαι. προελομένοις περὶ ἅ ἐστι βουλὴ καὶ προαίρεσις τοῦ πρᾶ-
ξαι ἢ μὴ πρᾶξαι. ταῦτα δ' ἐστὶν αἰσθητὰ καὶ ἐν κινήσει τοῦ μετα
βάλλειν. ὥστε τὸ προαιρετικὸν μόριον, τῆς ψυχῆς, κατὰ τὸν
λόγον τὸν αἰσθητόν ἐστι. τούτων δὴ διωρισμένων, μετὰ ταῦτα
λεκτέον ἂν εἴη. ἐπειδὴ ὑπὲρ ἀληθοῦς ἐστιν ὁ λόγος. καὶ τ' ἀ-
ληθὲς ὡς ἔχει σκοπούμεθα. ἔστι δὲ ἐπιστήμη. φρόνησις. νοῦς.
σοφία. ὑπόληψις. περὶ τί δὴ ἕκαστον τούτων ἐστίν. ἡ μὲν οὖν ἐπι-
στήμη ἐστὶ περὶ ἐπιστητὸν, καὶ τοῦτο μετὰ ἀποδείξεως καὶ λό- 3
γου διατεινόμενον. ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ πρακτά, ἐν οἷς αἵρε
σις καὶ φυγή. καὶ ἐφ' ἡμῖν ἐστι πρᾶξαι καὶ μὴ πρᾶξαι. ἔστι δὴ
τῶν ποιουμένων καὶ πραττομένων οὐ ταὐτὸ τὸ ποιητικὸν καὶ
πρακτικόν. τῶν μὲν γὰρ ποιητικῶν ἐστι τὸ παρὰ τὴν ποίησιν ἄλ-
λο τέλος. οἷον παρὰ τὴν οἰκοδομικὴν ἐπειδή ἐστιν οἰκίας ποιη
τική, οἰκία αὐτῆς τὸ τέλος παρὰ τὴν ποίησιν. ὁμοίως ἐπὶ τεκ-
τονικῆς καὶ τῶν ἄλλων τῶν ποιητικῶν. ἐπὶ δὲ τῶν πρακτικῶν,
οὐκ ἔστιν ἄλλο οὐθὲν τέλος παρ' αὐτὴν τὴν πρᾶξιν. οἷον παρὰ τὸ 4

κιθαρίζειν οὐκ ἔστιν ἄλλο τέλος οὐθὲν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο τέλος ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ πρᾶξις. περὶ μὲν οὖν τὴν πρᾶξιν καὶ τὰ πρακτὰ, ἡ φρόνησις. περὶ δὲ τὴν ποίησιν καὶ τὰ ποιητὰ, ἡ τέχνη. ἐν γὰρ τοῖς ποιητικοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς πρακτικοῖς ἐστὶ τὸ τεχνάζειν. ὥστε ἡ φρόνησις ἂν εἴη, ἕξις τις προαιρετικὴ καὶ πρακτικὴ τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων. καὶ πρᾶξαι εἰς τὸ συμφέρον ἤδη καὶ συντείνει. ἔστι δ' ἡ φρόνησις ἀρετὴ ὡς δόξειεν ἂν οὐκ ἐπιστήμη. ἐπαι-

1 νετοὶ γάρ εἰσιν οἱ φρόνιμοι. ὁ δ' ἔπαινος ἀρετῆς. ἔτι δ' ἐπιστήμης μὲν πάσης ἀρετή ἐστι. φρονήσεως δὲ ἀρετὴ οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ὡς ἔοικεν αὐτὴ τί ἐστιν ἀρετή. ὁ δὲ νοῦς ἐστὶ περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν νοητῶν καὶ τῶν ὄντων. ἡ μὲν γὰρ ἐπιστήμη τῶν μετ' ἀποδείξεως ὄντων ἐστίν. αἱ δ' ἀρχαὶ, ἀναπόδεικτοι. ὥστ' οὐκ ἂν εἴη περὶ τὰς ἀρχὰς ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ νοῦς. ἡ δὲ σοφία, ἐστὶν ἐξ ἐπιστήμης καὶ νοῦ συγκειμένη. ἔστι γὰρ ἡ σοφία καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν ἤδη δεικνύμενα, περὶ ἃ ἡ ἐπιστήμη. ᾗ μὲν

2 οὖν τὰς ἀρχὰς, τοῦ νοῦ αὕτη μετέχει, ᾗ δὲ περὶ τὰ μετὰ τὰς ἀρχὰς, μετ' ἀποδείξεως ὄντα, τῆς ἐπιστήμης μετέχει. ὥστε δῆλον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶν ἐκ νοῦ καὶ ἐπιστήμης συγκειμένη. ὥστ' εἴη ἂν περὶ ταῦτα, περὶ ἃ καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ ἐπιστήμη. ἡ δὲ ὑπόληψίς ἐστιν, ἡ περὶ ἁπάντων ἐπαμφοτερίζομεν πότερον καὶ εἶναι ταῦτα, οὕτω καὶ μὴ εἶναι. πότερον δ' ἐστὶν ἡ φρόνησις καὶ ἡ σοφία ταυτὸν, ἢ οὔ. ἡ μὲν γὰρ σοφία ἐστὶ περὶ τὰ μετ' ἀποδείξεως καὶ ἀεὶ ὡσαύτως ὄντα. ἡ δὲ φρόνησις οὐ περὶ ταῦτα, ἀλλὰ

3 περὶ τὰ ἐν μεταβολῇ ὄντα. λέγω δὲ οἷον εὐθὺ μὲν ἢ καμπύλον καὶ κοῖλον καὶ τὰ τοιαῦτα ἔστιν ἢ τοιαῦτα. τὰ δὲ συμφέροντα οὐκ ἔστι οὕτως ἔχουσι τῷ μὴ εἰς ἄλλα μεταβάλλειν. ἀλλὰ μεταβάλλουσι. καὶ νῦν μὲν συμφέρει τοῦτο, αὔριον δ' οὔ. καὶ τῷ μὲν, τῷ δ' οὔ. καὶ οὕτω μὲν συμφέρει, ἐκείνως δὲ οὐ συμφέρει. περὶ δὲ τὰ συμφέροντά ἐστιν ἡ φρόνησις. ἡ δὲ σοφία οὔ. ἕτερον ἄρα ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις. πότερον δ' ἐστὶν ἡ σοφία ἀρετὴ, ἢ οὔ. δῆλον ἂν γένοιτο, ὅτι ἐστὶν ἀρετὴ ἐξ αὐτῆς τῆς φρονήσεως. εἰ γὰρ

4 ἡ φρόνησις ἀρετή ἐστιν ὡς φαμὲν τοῦ μορίου τοῦ ἑτέρου τῆς

λόγον ἐχόντων. ἔστι δὲ χεῖρον ἡ φρόνησις τῆς σοφίας, περὶ χεί-
ρω γάρ ἐστιν. ἡ μὲν σοφία, περὶ τὸ ἀΐδιον καὶ τὸ θεῖον ὥς φα-
μεν. ἡ δὲ φρόνησις, περὶ τὸ συμφέρον ἀνθρώπῳ. εἰ οὖν τὸ χεῖ-
ρον ἀρετή ἐστι, τό γε βέλτιον, εἰκὸς ἐστὶν ἀρετὴν εἶναι. ὥστε δῆ-
λον, ὅτι ἡ σοφία ἀρετή ἐστιν. Ἡ δὲ σύνεσις τί ἐστιν, ἢ περὶ τί.
ἔστι δὴ ἡ σύνεσις ἐν οἷς περ καὶ ἡ φρόνησις, περὶ τὰ πρακτά. ὁ
γὰρ συνετός που λέγεται τῷ δυνατὸς βουλεύεσθαι, καὶ ἐν
τῷ ὀρθῶς κρίναι καὶ ἰδεῖν. περὶ μικρόν τε καὶ ἐν μικροῖς 1
ἡ κρίσις αὐτοῦ. ἔστιν οὖν ἡ σύνεσις καὶ ὁ συνετὸς, μέρος τι φρο-
νήσεως καὶ τοῦ φρονίμου. καὶ οὐκ ἄνευ τούτου. οὐ γὰρ ἂν χωρί-
σαις τὸν συνετὸν τοῦ φρονίμου. ὁμοίως δ' ἂν δόξειεν ἔχειν καὶ
τὰ ἤδη τῆς δεινότητος. ἡ γὰρ δεινότης καὶ ὁ δεινὸς, οὐκ ἔστι μὲν
οὔτε φρόνησις, οὔτε φρόνιμος. ὁ μὲν δὴ φρόνιμος, δεινός. διὸ
καὶ συνεργεῖ πως τῇ φρονήσει ἡ δεινότης. ἀλλὰ δεινὸς μὲν καὶ
ὁ φαῦλος λέγεται. ὅτι, μέντωρ δεινὸς μὲν ἐδόκει εἶναι. ἀλλ' οὐ
φρόνιμος ἦν. τοῦ γὰρ φρονίμου καὶ τῆς φρονήσεώς ἐστι τὸ τῶν 2
βελτίστων ἐφίεσθαι. καὶ τούτων προαιρετικὸν εἶναι καὶ πρακ-
τικὸν ἀεί. τῆς δὲ δεινότητος καὶ τοῦ δεινοῦ σκέψασθαι, ἐκ τίνων
ἂν ἕκαστον γένοιτο τῶν πρακτῶν, καὶ τὸ ταῦτα πορίσασθαι. δό-
ξειεν ἂν οὖν εἶναι ὁ δεινὸς ἐν τοῖς τοιούτοις τε καὶ περὶ ταῦτα.
Απορήσειε δ' ἄν τις καὶ θαυμάσειε, διὰ τί περὶ ἠθῶν λέγον-
τες καὶ πολιτικῆς τινὸς πραγματείας, περὶ σοφίας λέ-
γομεν. ὅτι ἴσως γε πρῶτον μὲν. οὐ δ' ἀλλοτρία δόξειεν ἂν εἶναι
ἡ σκέψις περὶ αὐτῆς, εἴπερ ἐστὶν ἀρετὴ ὥς φαμεν. ἔτι δ' ἴσως 3
ἐστὶ φιλοσόφου καὶ περὶ τούτων τὴν ἐπισκοπεῖν, ὅσα ἐν τῷ
αὐτῷ τυγχάνουσιν ὄντα. καὶ ἀναγκαῖον δὲ ἐπεὶ περὶ τῆς ἐν
ψυχῇ λέγομεν, περὶ ἁπάντων λέγειν. ἔστι δὲ καὶ ἡ σοφία ἐν
ψυχῇ. ὥστε οὐκ ἄλλως περὶ ψυχῆς ποιούμεθα τοὺς λόγους.
ὥσπερ δ' ἔχει ἡ δεινότης πρὸς φρόνησιν, οὕτως δόξειεν ἂν ἔ-
χειν ἐπὶ τῆς ἀρετῆς ἁπασῶν. λέγω δὲ, ὅτι εἰσὶν ἀρεταὶ καὶ φύ-
σει ἐν ἑκάστοις ἐγγινόμεναι, ὅτι ὁρμαί τινες ἐν ἑκάστῳ ἄνευ λό-
γου πρὸς τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια. καὶ καθ' ἑκάστην καὶ πρὸς 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὰ τοιαῦτα. ἔτι δὲ δὴ καὶ ἔθει καὶ προαιρέσει. αἱ δὴ μετὰ λό-
γου οὖσαι, πῶς ἀρεταί εἰσιν ἐπαινεταὶ ἐπιγινόμεναι. ἔστιν οὖν
» ἡ φυσικὴ ἀρετὴ αὕτη ἡ ἄνευ λόγου. χωριζομένη μὲν τοῦ λό-
» γου μικρὰ καὶ ἀπολειπομένη τοῦ ἐπαινεῖσθαι. πρὸς δὲ τὸν
» λόγον καὶ τὴν προαίρεσιν προστιθεμένη τελείαν ποιεῖ τὴν
» ἀρετήν. διὸ καὶ συνεργεῖ τῷ λόγῳ. καὶ οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ λό-
γου ἡ φυσικὴ ὁρμὴ πρὸς ἀρετήν. οὐδ' αὖ ὁ λόγος καὶ ἡ προαί- «
1 ρεσις, οὐ πάνυ τελειοῦται τῷ εἶναι ἀρετή, ἄνευ τῆς φυσικῆς ὁρ- «
μῆς. διὸ οὐκ ὀρθῶς Σωκράτης ἔλεγε φάσκων εἶναι τὴν ἀρε- «
τὴν λόγους. οὐδὲν γὰρ ὄφελος εἶναι πράττειν τὰ ἀνδρεῖα καὶ
τὰ δίκαια, μὴ εἰδότα καὶ προαιρούμενον τῷ λόγῳ. διὸ τὴν ἀ-
ρετὴν ἔφη λόγον εἶναι οὐκ ὀρθῶς. ἀλλ' οἱ νῦν βέλτιον. τὸ γὰρ
κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν τὰ καλά, τοῦτό φασιν εἶναι
ἀρετήν. ὀρθῶς μὲν οὐδ' οὕτω. πράξῃ μὲν γὰρ ἄν τις τὰ δί-
καια προαιρέσει μὲν οὐδεμιᾷ, οὐδὲ γνώσει τῶν καλῶν, ἀλ-
2 λ' ὁρμῇ τινι ἀλόγῳ. ὀρθῶς δὲ ταῦτα καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν λό-
γον. λέγω δὲ ὡς ἂν ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς κελεύσειεν ἄν, οὕτως ἔ-
πραξεν. ἀλλ' ὅμως ἡ τοιαύτη πρᾶξις, οὐκ ἔχει τὸ ἐπαινετόν.
ἀλλὰ βέλτιον ὡς ἡμεῖς ἀφοριζόμεθα τὸ μετὰ λόγου εἶναι τὴν
ὁρμὴν πρὸς τὸ καλόν. τὸ γὰρ τοιοῦτον καὶ ἀρετὴ καὶ ἐπαινε-
τόν. πότερον δ' ἐστὶν ἡ φρόνησις ἀρετή, ἢ οὔ, ἀπορήσειεν ἄν-
τις. οὐ μὴν ἀλλ' ἐντεῦθεν γένοιτ' ἂν δῆλον, ὅτι ἀρετή ἐστι. γὰρ
δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία καὶ αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ διὰ τὸ τῶν κα-
3 λῶν πρακτικαὶ, ἐπαινεταί εἰσι. δῆλον ὡς καὶ ἡ φρόνησις τῶν
ἐπαινετῶν ἄν τις εἴη καὶ τῶν ἐν ἀρετῆς τάξει ὄντων. ἀφ' ἃ γὰρ
» ἡ ἀνδρία ὁρμᾷ πράττειν, ἐπὶ ταῦτα καὶ ἡ φρόνησις. τὸ γὰρ ὅ-
» λον ὡς αὐτὴ προστάττει, οὕτω καὶ ἡ ἀνδρία πράττει. ὥστε εἰ
αὐτὴ ἐπαινετή, τῷ ποιεῖν ἃ ἂν ἡ φρόνησις προστάττῃ. ἥ τε φρό-
νησις τελέως ἂν εἴη καὶ ἐπαινετὴ ἀρετή. πότερον δ' ἐστὶν ἡ
φρόνησις πρακτική, ἢ οὔ, ἴδοι ἄν τις ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰς ἐπιστή-
μας ἐπιβλέψας. οἷον ἐπὶ τὴν οἰκοδομικήν. ἔστι γὰρ ὡς φα-
4 μὲν ἐν οἰκοδομικῇ, ὁ μὲν ἀρχιτέκτων τις καλούμενος. ὁ δὲ ὑ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πηρέτης τούτῳ οἰκοδόμος. οὗτος δ' ἐστὶ ποιητικὸς οἰκίας. ἔτι
δὲ καὶ ὁ ἀρχιτέκτων καθὸ οὗτος ἐπὶ οἰκίαν, ποιητικὸς οἰκίας.
ὁμοίως δὲ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν ποιητικῶν ἔχει. ἐν αἷς ἐστιν ἀρχι-
τέκτων καὶ ὑπηρέτης τούτου, ποιητικὸς ἄρα τινὸς καὶ ὁ ἀρ-
χιτέκτων ἔσται. καὶ τοῦ αὐτοῦ τούτου ποιητικὸς καὶ ὑπηρετικός.
εἰ τοίνυν ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν ἔχει, ὥσπερ εἰκὸς καὶ εὔ-
» λογον, καὶ ἡ φρόνησις ἂν εἴη πρακτική. αἱ γὰρ ἀρεταὶ πᾶσαι
» πρακτικαί εἰσιν. ἡ δὲ φρόνησις, ὥσπερ ἀρχιτέκτων τις αὐτῶν 1
» ἐστίν. ὅπως γὰρ αὕτη προστάξει, οὕτως αἱ ἀρεταὶ καὶ οἱ κατ'-
αὐτὰς πράττουσιν. Ἐπεὶ οὖν αἱ ἀρεταὶ πρακτικαί, καὶ ἡ φρό-
νησις πρακτικὴ ἂν εἴη. πότερον δὲ αὕτη πάντων ἄρχει τῶν
ἐν τῇ ψυχῇ, ὥσπερ δοκεῖ καὶ ἀπορεῖται, ἢ οὔ. τῶν γὰρ βελ-
τιόνων οὐκ ἂν δόξειεν. οἷον τῆς σοφίας οὐκ ἄρχει. ἀλλὰ φη-
σὶν αὕτη ἐπιμελεῖται πάντων. καὶ κυρία ἐστὶ προστάττου-
σα. ἀλλ' ἴσως ἔχει ὥσπερ ἐν οἰκίᾳ ὁ ἐπίτροπος. οὗτος γὰρ πάν-
των κύριος καὶ πάντα διοικεῖ. ἀλλ' οὔπω οὗτος ἄρχει πάν- 2
των, ἀλλὰ παρασκευάζει τῷ δεσπότῃ σχολήν, ὅπως ἂν ἐκεῖνος
μὴ κωλυόμενος ὑπὸ τῶν ἀναγκαίων, ἐκκλείηται τοῦ τῶν
καλῶν τι καὶ προσηκόντων πράττειν. οὕτω καὶ ὁ-
μοίως τούτῳ ἡ φρόνησις. ὥσπερ ἐπίτροπός
τίς ἐστι τῆς σοφίας, καὶ παρασκευά-
ζει ταύτῃ σχολὴν καὶ τὸ ποιεῖν
τὸ αὐτῆς ἔργον, κατέχου-
σα τὰ πάθη καὶ
ταῦτα σω-
φρο-
νίζουσα.

ἈΡΙΣΤΟΤΕ΄ΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΑ΄-
ΛΩΝ, ΤΟ` Β΄.

ΜΕΤΑ` δὲ ταῦτα ὑπὲρ ἐπιεικείας δέοι
ἂν τὴν ἐπίσκεψιν ποιήσασθαι. τί τέ ἐστι
καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ ποῖα. ἔστι δὲ ἡ ἐ-
1 πιείκεια καὶ ὁ ἐπιεικὴς, ὁ ἐλαττωτικὸς
τῶν δικαίων τῶν κατὰ νόμον. ἃ γὰρ ὁ
νομοθέτης ἐξαδυνατεῖ καθ' ἕκαστα ἀ-
κριβῶς διορίζειν, ἀλλὰ καθόλου λέ-
γει. ὁ ἐν τούτοις παραχωρῶν, καὶ ταῦθ' αἱρούμενος ἃ ὁ νομοθέ-
της ἐβούλετο μὲν τῶν καθ' ἕκαστα διορίσαι, οὐκ ἠδυνήθη δὲ, ὁ
τοιοῦτος ἐπιεικής. οὐκ ἔστι δὲ ἐλαττωτικὸς τῶν δικαίων ἁπλῶς.
τῶν μὲν γὰρ φύσει καὶ ὡς ἀληθῶς ὄντων δικαίων οὐκ ἐλατ-
2 τοῦται, ἀλλὰ τῶν κατὰ νόμον, ἃ ὁ νομοθέτης ἐξαδυνατῶν ἀ-
πέλιπεν. ἡ δὲ εὐγνωμοσύνη καὶ ὁ εὐγνώμων ἐστὶ περὶ ταῦτα,
περὶ ἃ καὶ ἡ ἐπιείκεια περὶ τὰ δίκαια καὶ τὰ ἐλλελειμμέ-
να ὑπὸ τοῦ νομοθέτου τῷ μὴ ἀκριβῶς διωρίσθαι, κριτικὸς
ὢν τῶν ἐλλελειμμένων ὑπὸ τοῦ νομοθέτου καὶ γνώσκων, ὅ-
τι ὑπὸ μὲν τοῦ νομοθέτου ἐλλέλειπται. ἔστι μέντοι δίκαια ὁ
τοιοῦτος εὐγνώμων. ἔστι μὲν οὖν οὐκ ἄνευ ἐπιεικείας ἡ εὐγνω-
μοσύνη. τὸ μὲν γὰρ κρῖναι, τοῦ εὐγνώμονος. τὸ δὲ δὴ πράττειν
3 καὶ κατὰ τὴν κρίσιν, τοῦ ἐπιεικοῦς. ἡ δ' ἄρα εὐβουλία ἔστι μὲν
περὶ ταυτὰ τῇ φρονήσει. περὶ γὰρ τὰ πρακτά ἐστι τὰ περὶ
αἵρεσιν καὶ φυγήν. ἔστι δὲ οὐκ ἄνευ φρονήσεως. ἡ μὲν γὰρ φρόνη-
σις πρακτικὴ τούτων ἐστί. ἡ δ' εὐβουλία, ἕξις ἢ διάθεσις, ἤ τι τοιού-
τον. ἡ ἐπιτευκτικὴ τῶν ἐν τοῖς πρακτικοῖς βελτίστων καὶ συμ-
φορωτάτων. διὸ οὐδὲ τὰ τοιαῦτα εὐβουλίας ἂν δόξειε τὰ
ἀπὸ ταὐτομάτου συμβαίνοντα κατὰ τρόπον. οἷς γὰρ μὴ ἔ-
στιν ὁ λόγος ὁ σκοπῶν τὸ βέλτιστον, οὐκ ἔστι κἂν εἴ τις, ὡς συ-
4 νέβη τι κατὰ τρόπον, τοῦτον εὔβουλον, ἀλλ' εὐτυχῆ. τὰ γ' ἄνευ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τοῦ λόγου τοῦ κρίνοντος γινόμενα κατορθώματα, εὐτυχήμα-
τά ἐστι. πότερον δέ ποτε τοῦ δικαίου ἐστὶ τὸ τῇ ἀντιδόσει τὸ ἴσον
ἑκάστῳ ἀποδιδόναι. λέγω δὲ οἷον, ὁποῖος ἂν εἴη ἕκαστος. τοιοῦ-
τον γινόμενον ἀντιτυγχάνειν. ἢ οὔ. τοῦτο μὲν γὰρ καὶ κόλακος
καὶ ἀρεσκοῦ δόξειεν ἂν εἶναι, ἀλλὰ τὸ κατ᾽ ἀξίαν ἑκάστῳ ἀπο-
διδόναι τὴν ἀντίδοσιν, τοῦτο καὶ δικαίου καὶ σπουδαίου ἁπλῶς
ἂν δόξειεν εἶναι. Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις καὶ τοῦτο. εἴπερ ἐστὶ τὸ ἀδι-
κεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα καὶ εἰδότα, καὶ ὃν, καὶ ᾧ, καὶ οὗ ἕνε- 1
κα. ἔστι δὲ ἡ βλάβη καὶ ἡ ἀδικία ἐν ἀγαθοῖς καὶ περὶ ἀγαθά.
ὁ ἀδικῶν ἄρα καὶ ὁ ἄδικος εἰδείη ἂν, ὁποῖα ἀγαθὰ καὶ ὁποῖα
κακά. τὸ δέ γε περὶ τῶν τοιούτων εἰδέναι ἐστὶν ἴδιον τοῦ φρο-
νίμου καὶ τῆς φρονήσεως. ἄτοπον δὴ συμβαίνει, τὸ τῷ ἀδίκῳ
συμπαρακολουθεῖν τὸ μέγιστον τἀγαθὸν τὴν φρόνησιν. ἢ οὐκ
ἂν δόξειε παρακολουθεῖν τῷ ἀδίκῳ ἡ φρόνησις. οὐ γὰρ σκοπεῖ ὁ
ἄδικος, οὐδὲ δύναται κρίνειν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν καὶ τὸ αὐ-
τῷ ἀγαθὸν, ἀλλὰ διαμαρτάνει. τῆς δὲ φρονήσεως τοῦτ᾽ ἐστὶ, 2
ὀρθῶς δύνασθαι ταῦτα θεωρεῖν. ὁμοίως ὥσπερ ἐπὶ τῆς κα-
τὰ τὴν ἰατρικὴν τὸ μὲν ἁπλῶς ὑγιεινὸν καὶ τὸ ὑγιείας ποιη-
τικὸν οἴδαμεν ἅπαντες. ὅτι ἐλλέβορος καὶ τὸ ἐλατήριον. καὶ
αἱ τομαὶ καὶ αἱ καύσεις ὑγιειναί εἰσι. καὶ ὑγιείας ποιητικά,
ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ ἔχομεν τὴν ἰατρικὴν ἐπιστήμην. οὐ γὰρ ἔτι οἴ-
δαμεν τὸ καθέκαστον ἀγαθόν. ὥσπερ ὁ ἰατρὸς οἶδε τίνι ὅ-
τι τοῦτ᾽ ἀγαθὸν καὶ πότε καὶ πῶς διακειμένῳ. ἐν τούτῳ
γὰρ ἤδη ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη. τὰ μὲν οὖν ἁπλῶς ὑγιεινὰ εἰδό- 3
τες, ὅμως οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ παρακολουθεῖ ἡμῖν ἡ ἰατρικὴ ἐ-
πιστήμη. ὡς δ᾽ αὕτως ὁ ἄδικος. ὅτι μὲν οὖν ἁπλῶς καὶ ἡ
τυραννὶς ἀγαθὸν, καὶ ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ἐξουσία, οἶδεν. ἀλλ᾽ εἰ
αὐτῷ ἀγαθὸν ἢ μὴ, ἢ πότε, ἢ πῶς διακειμένῳ, οὐκ ἔτι οἶδε.
τοῦτο δ᾽ ἐστὶ μάλιστα τῆς φρονήσεως. ὥστε τῷ ἀδίκῳ οὐ πα-
ρακολουθεῖ ἡ φρόνησις. αἱρεῖται γὰρ τἀγαθὰ περὶ ὧν ἀ-
» δικεῖ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, οὐ τὰ αὑτῷ ἀγαθά. ὁ γὰρ πλοῦτος
καὶ ἡ ἀρχὴ, ἁπλῶς μὲν ἀγαθόν. αὐτῷ μέντοι ἴσως οὐκ ἀγα- 4

θόν. εὐπορήσας γὰρ καὶ ἄρξας, πολλὰ κακὰ αὐτὸς ἑαυτῷ
ποιήσει καὶ τοῖς φίλοις. οὐ γὰρ δυνήσεται ἀρχῇ ὀρθῶς χρή-
σασθαι. ἔχει δὲ καὶ τοῦτο ἀπορίαν καὶ σκέψιν, πότερόν ἐστι
πρὸς τὸν φαῦλον ἀδικία, ἢ οὔ. εἰ γὰρ ἡ μὲν ἀδικία ἐστὶν ἐν βλά-
βῃ, ἡ δὲ βλάβη, ἐν στερήσει τῶν ἀγαθῶν, οὐκ ἂν δόξειε βλάπτειν.
τὰ γὰρ ἀγαθὰ ἃ αὐτῷ οἴεται εἶναι ἀγαθά, οὐκ ἀγαθά εἰσιν. ἡ
γὰρ ἀρχὴ καὶ ὁ πλοῦτος τὸν φαῦλον οὐ δυνάμενον αὐτοῖς
1 χρῆσθαι ὀρθῶς βλάπτει. εἰ οὖν αὐτὸν βλάπτει παραγινόμενα,
ὁ τούτων στερίσκων οὐκ ἂν δόξειεν ἀδικεῖν. ὁ δὴ τοιοῦτος λόγος
δόξειεν ἂν εἶναι παράδοξος τοῖς πολλοῖς. πάντες γὰρ οἴονται
καὶ ἀρχῇ καὶ δυνάμει καὶ πλούτῳ δυνατοὶ εἶναι χρῆσθαι,
οὐκ ὀρθῶς ὑπολαμβάνοντες. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ νομο-
» θέτου. ὁ γὰρ νομοθέτης οὐ πᾶσιν ἐπιτρέπει τὸ ἄρχειν, ἀλλ' ὡς
» εἴρηται καὶ ἡ ἡλικία καὶ ἡ εὐπορία. ἣν δεῖ ὑπάρχειν τῷ μέλ-
λοντι ἄρχειν, ὡς οὐ δυνατὸν ὂν παντὶ ἄρχειν ὑπάρξαι. εἰ δή
2 τις ἀγανακτοίη ὅτι οὐκ ἄρχει. ἢ οὐδεὶς ἐᾷ αὐτὸν κυβερνᾶν, οὐ
γὰρ ἔχεις, εἴποι ἄν τις οὐδὲν τοιοῦτον ἐν τῇ ψυχῇ, ᾧ δυνήσει καὶ
ἄρχειν καὶ κυβερνᾶν. ἢ ἐπὶ μὲν τοῦ σώματος ὁρῶμεν οὐ δυνα-
μένοις ὑγιαίνειν τοῖς τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ προσφερομένοις. ἀλ-
λ' εἰ μέλλει τις ὑγιαίνειν τὸ σῶμα τὸ φαῦλον, ὕδωρ αὐτῷ πρό-
τερον καὶ ὀλίγα σιτία προσοιστέον. τῷ δὲ τὴν ψυχὴν φαύ-
λην ἔχοντι πρὸς τὸ μηθὲν κακὸν πράξεσθαι, ἀφεκτέον καὶ πλού-
του καὶ ὀργῆς καὶ δυνάμεως καὶ ἁπλῶς τῶν τοιούτων. ὅσῳ
3 εὐκινητότερον καὶ εὐμεταβολώτερον ψυχὴ σώματος. ὥσπερ
γὰρ ὁ φαῦλος τὸ σῶμα οὕτως ἦν ἐπιτήδειος διαιτᾶσθαι. καὶ
ὁ φαῦλος τὴν ψυχὴν οὕτως ἐπιτήδειος διάγειν μηθὲν τῶν
τοιούτων ἔχων. ἔχει δὲ καὶ τὸ τοιοῦτον ἀπορίαν, οἷον ἐπειδὰν
μὴ ᾖ ἅμα πρᾶξαι, τὰ ἀνδρεῖα καὶ τὰ δίκαια πότερ' ἄν τις πρά-
ξειεν. ἐν μὲν δὴ ταῖς φυσικαῖς ἀρεταῖς ἔφαμεν τὴν ὁρμὴν μό-
νον δεῖν πρὸς τὸ καλὸν ὑπάρχειν ἄνευ λόγου. ᾧ δ' ἐστὶν αἵρεσις
ἐν τῷ λόγῳ, καὶ τῷ λόγον ἔχοντί ἐστιν. ὥστε τὸ ἅμα λέγεσθαι
4 καὶ πρίσαι. καὶ ἡ τελεία ἀρετὴ ὑπάρξει, ἣν ἔφαμεν μετὰ φρο-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

νήφως εἶναι. οὐκ ἄνευ δὲ τῆς φυσικῆς ὁρμῆς τῆς ἐπὶ τὸ καλὸν,
οὐδ᾽ ἐναντιώσεται ἀρετῆ. πέφυκε γὰρ ὑπείκειν τῷ λόγῳ. ἢ ὡς
οὗτος προστάττει. ὥστ᾽ ἐφ᾽ ᾧ ἂν οὗτος ἄγῃ, ἐπὶ τοῦτο ἀποκλί-
νει. τὸ γὰρ βέλτιον οὗτός ἐστιν ὁ αἱρούμενος. οὔτε γὰρ ἄνευ τῆς
φρονήσεως αἱ ἄλλαι ἀρεταὶ γίνονται, οὔθ᾽ ἡ φρόνησις τελεία
ἄνευ τῶν ἄλλων ἀρετῶν. ἀλλὰ συνεργοῦσί πως μετ᾽ ἀλλήλων
ἐπακολουθοῦσαι τῇ φρονήσει. οὐχ ἧττον δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα
ἀπορήσεται. πότερόν ποτε καὶ ἐπὶ τῆς ἀρετῆς οὕτως ἔχει ὡς 1
περ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τῶν τ᾽ ἐκτὸς καὶ τῶν περὶ σῶμα.
ταῦτα γὰρ εἰς ὑπερβολὴν γινόμενα, χείρους ποιεῖ. οἷον πλοῦ
τος πολὺς γινόμενος, ὑπερόπτας καὶ ἀηδεῖς ἐποίησεν. ὁ-
μοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ἀρχῆς, τιμῆς, κάλλους,
μεγέθους, πότερον οὖν καὶ ἐπ᾽ ἀρετῆς οὕτως ἔχει, ὥστε ἐάν
τινι δικαιοσύνη ἢ ἀνδρία εἰς ὑπερβολὴν παραγένηται, χεί-
ρων ἔσται; ἢ οὔ φησιν. ἀλλ᾽ ἀπὸ μὲν τῆς ἀρετῆς τιμὴ γίνεται.
ἡ δὲ τιμὴ, μεγάλη γινομένη, χείρους ποιεῖ. ὥστε δῆλον, ὅτι φη 2
σὶν ἀρετὴ εἰς ἐπίδοσιν βαδίζουσα μεγέθους χείρους ποιήσει. τῆς
δὲ τιμῆς ἡ ἀρετὴ αἰτία. ὥστε καὶ ἡ ἀρετή ποιοίη ἂν χείρους
μείζων γινομένη. ἢ οὐ τοῦτο ἀληθές. τῆς γὰρ ἀρετῆς εἰ καὶ ἄλ
» λα πολλά ἐστιν ἔργα ὥσπερ καὶ ἔστι, καὶ τοῦτο ἐν τοῖς μάλι-
» στα, τὸ τοῖς ἀγαθοῖς τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις δύνασθαι ὀρ-
» θῶς παραγινομένοις χρῆσθαι. εἰ δὴ ὁ σπουδαῖος παραγινο-
μένης αὐτῷ ἢ τιμῆς ἢ ἀρχῆς μεγάλης μὴ χρήσεται τούτοις,
οὐκέτι ἂν εἴη σπουδαῖος. οὔτε δ᾽ ἡ τιμὴ οὔτε ἡ ἀρχὴ ποιήσει 3
τὸν σπουδαῖον χείρω, ὥσπερ οὐδ᾽ ἡ ἀρετή. τὸ δ᾽ ὅλον ἐπαι-
δήπερ ἡμῖν ἐν ἀρχῇ διώρισται, ὅτι εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ μεσότη-
τες. καὶ ἡ μᾶλλον ἀρετὴ, μᾶλλον ἐστὶ μεσότης. ὥστ᾽ οὐχ
ὅτι χείρω ποιήσει εἰς μέγεθος ἡ ἀρετὴ ἰοῦσα, ἀλλὰ βελτίω.
ἡ γὰρ μεσότης, ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς τῆς τῶν παθῶν ἦν
μεσότης. ταῦτα μὲν μέχρι τούτου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἀναγκαῖόν
ἐστιν ἑτέραν ἀρχὴν ποιησαμένους, λέγειν περὶ ἐγκρατείας
καὶ ἀκρασίας. ὥσπερ δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία αὐταί εἰσιν 4

ἄτοποι, ὡσαύτως ἀναγκαῖον καὶ τοὺς περὶ τούτων λόγοις λεχ-
θησομένους ἀτόπους γίνεσθαι. οὐ γὰρ ὁμοία ἡ ἀρετὴ αὕτη
ἐστὶ ταῖς ἄλλαις. ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις ἐπὶ ταῦτα καὶ ὁ λό-
γος καὶ τὰ πάθη ὁρμῶσι, καὶ οὐκ ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις. ἐπὶ
δὲ ταύτης ἐναντιοῦνται ἀλλήλοις ὅ, τε λόγος καὶ τὰ πάθη. ἔστι
» δὲ τρία τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμενα, καθ' ἃ φαῦλοι λεγόμεθα,
» κακία, ἀκρασία, θηριότης. ὑπὲρ μὲν οὖν κακίας καὶ ἀρε-
1 τῆς τί ἐστι καὶ ἐν τίσιν, εἴρηται ἡμῖν ἐν τοῖς ἐπάνω. νῦν δὲ ὑπὲρ
ἀκρασίας καὶ θηριότητος λεκτέον ἂν εἴη. Ἔστι δὲ ἡ θηριότης,
ὑπερβάλλουσά τις κακία. ὅταν γάρ τινα παντελῶς ἴδωμεν
φαῦλον, οὐ δ' ἄνθρωπον φαμὲν εἶναι, ἀλλὰ θηρίον. ὡς οὖσαν
τινὰ κακίαν, θηριότητα. ἡ δὲ ἀντικειμένη ἀρετὴ ταύτῃ, ἔστιν ἀ-
» νώνυμος. ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὑπὲρ ἄνθρωπον οὖσα οἷον ἡρωϊκή-
» τις καὶ θεία. ἀνώνυμος δέ ἐστιν αὕτη ἡ ἀρετή, ὅτι οὐκ ἔστι θεοῦ
» ἀρετή. ὁ γὰρ θεὸς βελτίων τῆς ἀρετῆς. καὶ οὐ κατ' ἀρετήν ἐστι
2 σπουδαῖος. οὕτω γὰρ βελτίων ἔσται ἡ ἀρετὴ τοῦ θεοῦ. διὸ ἀνώ-
νυμος ἡ ἀρετὴ ἡ τῇ κακίᾳ τῇ θηριότητι ἀντικειμένη. θέλει δὲ
τῇ τοιαύτῃ ἀντικεῖσθαι ἡ θεία καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. ὥσπερ
γὰρ καὶ ἡ κακία ἡ θηριότης ὑπὲρ ἄνθρωπόν ἐστιν. οὕτω καὶ ἡ
ἀρετὴ ἡ ἀντικειμένη. ὑπὲρ δὲ ἀκρασίας καὶ ἐγκρατείας πρῶ-
τον δέοι εἰπεῖν τὰ ἀπορούμενα πρὸς τοὺς ἐναντιουμένους λό-
γους τοῖς φαινομένοις, ὅπως ἐκ τῶν ἀπορουμένων λόγων συνε-
πισκεψάμενοι, καὶ ταῦτα ἐξετάσαντες, τὴν ἀλήθειαν ὑπὲρ
3 αὐτῶν, εἰς τὸ ἐνδεχόμενον ἴδωμεν. ῥᾷον γὰρ οὕτως ἰδεῖν τἀλη-
θὲς ἔσται. σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης ἀνῄρει ὅλως, καὶ
οὐκ ἔφη ἀκρασίαν εἶναι, λέγων ὅτι οὐθεὶς εἰδὼς τὰ κακὰ, ὅτι
κακά εἰσιν, ἕλοιτ' ἄν. ὁ δὲ ἀκρατὴς δοκεῖ εἰδὼς ὅτι φαῦλά
εἰσιν, αἱρεῖσθαι, ὅμως ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ πάθους. διὰ δὴ τὸν
τοιοῦτον λόγον οὐκ ᾤετο εἶναι ἀκρασίαν οὐ δ' ὀρθῶς. ἄτοπον
γὰρ τῷ λόγῳ τούτῳ πεισθέντας ἀναιρεῖν τὸ πιθανῶς γινό-
μενον. ἀκρατεῖς γάρ εἰσιν ἄνθρωποι καὶ αὐτοὶ εἰδότες ὅτι
4 φαῦλα, ὅμως ταῦτα πράττουσιν. ἐπεὶ δ' οὖν ἐστιν ἀκρασία,

πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐπιστήμην τινὰ ἔχει, ἣ θεωρεῖ καὶ ἐξετάζει
» τὰ φαῦλα; ἀλλὰ πάλιν οὐκ ἂν δόξειεν. ἄτοπον γὰρ τὸ κράτι-
» στον καὶ βεβαιότατον τῶν ἐν ἡμῖν, ἡττᾶσθαι ὑπό τινος. ἐπιστήμη
» γὰρ πάντων τῶν ἐν ἡμῖν, μονιμώτατόν ἐστι καὶ βιαστικώτατον.
ὥστε πάλιν ὁ λόγος οὗτος ἐναντιοῦται τῷ μὴ εἶναι ἐπιστήμην.
ἀλλ' ἆρά γε ἐπιστήμη μὲν οὔ. δόξα δέ. ἀλλ' εἰ δόξαν ἔχει ὁ ἀκρα
τὴς, οὐκ ἂν εἴη ψεκτός. εἰ γὰρ φαῦλόν τι πράττει μὴ ἀκριβῶς
εἰδὼς, ἀλλὰ δοξάζων, συγγνώμην ἄν τις ἀποδοίη προσθέσθαι 1
τῇ ἡδονῇ καὶ πρᾶξαι τὰ φαῦλα μὴ ἀκριβῶς εἰδότα ὅτι τὰ φαῦ
λά εἰσιν, ἀλλὰ δοξάζοντα. οἷς δέ γε συγγνώμην ἔχομεν, τούτους
οὐ ψέγομεν. ὥστε ὁ ἀκρατὴς εἴπερ δόξαν ἔχει, οὐκ ἔσται ψεκτός.
ἀλλ' ἔστι ψεκτός. οἱ δὴ τοιοῦτοι λόγοι ἀπορεῖν ποιοῦσιν. οἱ μὲν
γὰρ, οὐκ ἔφασαν εἶναι ἐπιστήμην. ἄτοπόν τι γὰρ συμβαίνει. οἱ δὲ
πάλιν, οὐδὲ δόξαν. καὶ γὰρ οὗτοι ἄτοπόν τι πάλιν ἐναντίον συμ
βαίνειν. ἀλλὰ δὴ καὶ ταῦτ' ἄν τις ἀπορήσειεν. ἐπεὶ γὰρ δοκεῖ ὁ
σώφρων καὶ ἐγκρατὴς εἶναι. πότερον τῷ σώφρονι τί ποιήσει σφο 2
δρὰς ἐπιθυμίας. εἰ μὲν οὖν ἔσται ἐγκρατὴς, σφοδρὰς δεήσει
ἔχειν αὐτὸν ἐπιθυμίας. οὐ γὰρ ἂν εἴποις ἐγκρατῆ, ὅστις με-
τρίων ἐπιθυμιῶν κρατεῖ. εἰ δέ γε σφοδρὰς μὴ ἕξει ἐπιθυμίας,
οὐκ ἔτι ἔσται σώφρων. οὐ γὰρ σώφρων ἔσται ὁ μὴ ἐπιθυμῶν μὴ
δὲ πάσχων οὐθέν. ἔχει δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα πάλιν ἀπορίαν. συμ
βαίνει γὰρ ἐκ τῶν λόγων καὶ τὸν ἀκρατῆ ποτε ἐπαινετὸν εἶναι.
καὶ τὸν ἐγκρατῆ ψεκτόν. ἔστω γάρ τις φησὶ διημαρτηκὼς τῷ λο
γισμῷ. καὶ δοκείτω αὐτῷ λογιζομένῳ τὰ καλὰ εἶναι φαῦ- 3
λα. ἡ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ τὰ καλά. οὐκ οὖν ὁ μὲν λόγος
οὐκ ἐάσει πράττειν. ὑπὸ δὲ τῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενος πράξ
ει. τοιοῦτος δ' ἦν ὁ ἀκρατής. πράξει ἄρα τὰ καλά. ἡ δ' ἐπι
θυμία ἐπὶ ταῦτα ἀγέτω. ὁ δὲ λόγος κωλύσει. διαμαρτανέτω
γὰρ τῷ λογισμῷ τῶν καλῶν. οὐκοῦν οὗτος ἀκρατὴς μὲν ἔσται.
ἐπαινετὸς μέντοι. ἣ γὰρ πράττει τὰ καλὰ, ἐπαινετός. ἄτοπον
δὴ τὸ συμβαῖνον. πάλιν δ' αὖ διαμαρτανέτω τῷ λόγῳ. καὶ τὰ
καλὰ, αὐτῷ μὴ δοκείτω καλὰ εἶναι. ἡ δ' ἐπιθυμία ἀγέτω ἐπὶ 4

τὰ καλά. ἐγκρατὴς μὲν γάρ ἐστιν ὁ ἐπιθυμῶν μὲν, μὴ πράττων
δὲ ταῦτα διὰ τὸν λόγον. οὐκοῦν ὁ διαμαρτάνων τῷ λόγῳ τῶν
καλῶν κωλύει ὧν ἐπιθυμεῖ, πράττειν. κωλύει ἄρα τὰ καλὰ
πράττειν. ἔστι ταῦτα γὰρ ἡ ἐπιθυμία ἡ φαύλη. ὁ δέ γε τὰ καλὰ
μὴ πράττων δέον πράττειν, ψεκτός. ὁ ἄρα ἐγκρατὴς ἔσται πο-
τε ψεκτός. ἄτοπον δὴ καὶ οὕτω τὸ συμβαῖνον. πότερον δ᾽ ἡ ἀ-
κρασία καὶ ὁ ἀκρατὴς ἐν ἅπασιν ἐστι καὶ περὶ πάντα, οἷον
1 περὶ χρήματα καὶ τιμὴν καὶ ὀργὴν καὶ δόξαν. περὶ γὰρ ταῦτα
πάντα δοκοῦσιν ἀκρατεῖς εἶναι, ἢ οὔ. ἀλλὰ περί τι ἀφωρισμέ-
νον ἐστὶν ἡ ἀκρασία, ἀπορήσειεν ἄν τις. τὰ μὲν οὖν ἀπορίαν πα-
ρέχοντα, ταῦτ᾽ ἐστίν. ἀναγκαῖον δὲ λῦσαι τὰς ἀπορίας. πρῶ-
τον μὲν οὖν τὴν ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης, ἄτοπον γὰρ ἐδόκει εἶναι, ἐπι-
στήμην ἔχοντα ταύτην ἀποβαλεῖν ἢ μεταπίπτειν. ὁ δ᾽ αὐτὸς
λόγος καὶ ἐπὶ τῆς δόξης. οὐθὲν γ᾽ διαφέρει δόξαν εἶναι ἢ ἐπιστή-
μην. εἰ γὰρ ἔσται ἡ δόξα σφόδρα τῷ βέβαιον εἶναι καὶ ἀμετά-
2 πιστον, οὐθὲν διοίσει τῆς ἐπιστήμης, δόξης ἐχούσης τὸ πιστεύειν,
οὕτως ἔχειν ὡς δοξάζουσιν. οἷον ἡράκλειτος ὁ ἐφέσιος τοιαύτην
ἔχει δόξαν, ὑπὲρ ὧν αὐτῷ ἐδόκει. οὐθὲν δὴ ἄτοπον τῷ ἀκρα-
τεῖ, οὔτ᾽ εἰ ἐπιστήμην ἔχει οὔτ᾽ εἰ δόξαν οἵαν λέγομεν, πράττειν
» τι φαῦλον. ἔστι γὰρ ἐπίστασθαι διττόν. ὧν τὸ μὲν ἐστι τὴν ἐπιστή-
» μην ἔχειν. ἐπίστασθαι γὰρ φαμὲν τότε ὅταν τις ἐπιστήμην ἔχῃ. τὸ
» δ᾽ ἕτερον, τὸ ἐνεργεῖν ἤδη τῇ ἐπιστήμῃ. ἀκρατὴς οὖν ἐστιν ὁ ἔχων
τὴν ἐπιστήμην τῶν καλῶν, οὐκ ἐνεργῶν δὲ αὐτῇ. ὅταν οὖν μὴ
3 ἐνεργῇ τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ, οὐδὲν ἄτοπόν ἐστιν αὐτὸν πράττειν τὰ
φαῦλα ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην. ὅμοιον γάρ ἐστιν ὥσπερ ἐπὶ τῶν
καθευδόντων. οὗτοι γὰρ ἔχοντες τὴν ἐπιστήμην, ὅμως ἐν τῷ
ὕπνῳ πολλὰ δυσχερῆ καὶ πράττουσι καὶ πάσχουσιν. οὐ γὰρ ἐνερ-
γεῖ ἐν αὐτοῖς ἡ ἐπιστήμη. ὡσαύτως δ᾽ ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς. ὥσπερ
γὰρ καθεύδοντι ἔοικε, καὶ τῇ ἐπιστήμῃ οὐκ ἐνεργεῖ. λύεται δ᾽ ἡ
ἀπορία οὕτως. ἠπορεῖτο γὰρ, πότερον ὁ ἀκρατὴς ἐκβάλλει πο-
τε τὴν ἐπιστήμην, ἢ μεταπίπτει. ἄτοπον γὰρ ἀμφότερα δοκεῖ
4 εἶναι. ἀλλὰ πάλιν ἐντεῦθεν ἂν γένοιτο φανερὸν, ὥσπερ ἐφα-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μεν ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς, ἐκ δύο προτάσεων γίνεσθαι τὸν συλ-
λογισμόν. καὶ τούτων εἶναι τὴν μὲν πρώτην καθόλου, τὴν δὲ
δευτέραν ἐπ' αὐτήν τε καὶ ἐπὶ μέρους. οἷον ἐπίσταμαι πάντ'
ἄνθρωπον πυρέττοντα ὑγιῆ ποιῆσαι, οὗτος δὲ πυρέττει. ἐπίστα-
μαι ἄρα καὶ τοῦτον ὑγιῆ ποιῆσαι. ἔστιν οὖν, ὃ τῇ μὲν καθόλου
ἐπιστήμῃ ἐπίσταμαι. τῇ δ' ἐπὶ μέρους οὔ. γίνεται οὖν ἁμαρτία
τῷ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντι. καὶ ἐνταῦθ' οἷον ἅπαντα μὲν τὸν πυ-
ρέττοντα ὑγιῆ ποιῆσαι. εἰ μέντοι οὗτος πυρέττει, οὐκ οἶδα. ὡσαύ- 1
τως τοίνυν ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς τοῦ τὴν ἐπιστήμην ἔχοντος ἡ αὐ-
τὴ ἁμαρτία συμβήσεται. ἐνδέχεται γὰρ τὸν ἀκρατῆ, τὴν μὲν
καθόλου ἐπιστήμην ἔχειν, ὅτι τὰ τοιαῦτα φαῦλα καὶ βλα-
βερά. μὴ μέντοι γε ὅτι ἐστὶ ταῦτα φαῦλα, ἐπὶ μέρους εἰδέναι.
ὥστε οὕτως ἔχων τὴν ἐπιστήμην ἁμαρτήσεται. ἔχει γὰρ τὴν κα-
θόλου. τὴν δ' ἐπὶ μέρους, οὔ. οὐδὲν οὖν ἄτοπον οὐδ' οὕτω συμ-
βήσεται ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς, τὸν ἔχοντα τὴν ἐπιστήμην φαῦλόν
τι πράττειν. ἔστι γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν μεθυόντων. οἱ γὰρ μεθύοντες, 2
ὅταν αὐτοῖς ἡ μέθη ἀπαλλαγῇ, πάλιν οἱ αὐτοί εἰσιν. οὐκ ἐξέ-
πεσε δ' αὐτῶν ὁ λόγος, οὐδ' ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐκρατήθη ὑπὸ
τῆς μέθης. ἀπαλλαγείσης δὲ τῆς μέθης, πάλιν οἱ αὐτοί εἰ-
σιν. οὐκ ἐξέπεσε δ' αὐτῶν ὁ λόγος οὐδ' ἡ ἐπιστήμη. ὁμοίως ἔχει
ὁ ἀκρατὴς πάλιν. ἐπικρατῆσαν γὰρ τὸ πάθος ἠρεμεῖν ἐποίησε
τὸν λογισμόν. ὅταν δ' ἀπαλλαγῇ τὸ πάθος ὥσπερ ἡ μέθη, πά-
λιν ὁ αὐτός ἐστιν. ἦν δὲ καὶ ἄλλος τις λόγος ὑπὲρ τῆς ἀκρασίας,
ὃς παρεῖχεν ἀπορίαν ὡς ἐπαινετοῦ ποτε τοῦ ἀκρατοῦς ἐσομέ- 3
νου, καὶ ψεκτοῦ τοῦ ἐγκρατοῦς. οὐ συμβαίνει δὲ τοῦτο. οὐ γάρ ἐστιν
οὔτ' ἐγκρατὴς οὔτ' ἀκρατὴς ὁ τῷ λόγῳ διαψευσάμενος. ἀλλὰ
ὀλίγον ἔχων ὀρθὸν καὶ τούτῳ τὰ φαῦλ' ὄντα κρίνων καὶ τὰ κα-
λά. καὶ ἀκρατὴς μὲν, ὁ τῷ ὡς τοιούτῳ λόγῳ ἀπειθῶν. ἐγκρα-
τὴς δὲ, ὁ πειθόμενος καὶ μὴ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἀγόμενος.
οὐδὲ γὰρ ᾧτινι οὐ δοκεῖ πατέρα τύπτειν αἰσχρὸν εἶναι, ἐπιθυ-
μοῦντι δὲ τύπτειν, ὁ τούτου ἀπεχόμενος ἐγκρατής ἐστι. ὥστε εἰ
μή ἐστιν ἐπὶ τῶν τοιούτων μήτε ἐγκράτεια μήτε ἀκρασία, οὐδ' ἂν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἐπαινετὴ εἴη ἡ ἀκρασία, οὐδὲ ψεκτὴ ἡ ἐγκράτεια, ὥσπερ ἐδόκει.
εἰσὶ δὲ τῶν ἀκρασιῶν αἱ μὲν, νοσηματικαί. αἱ δὲ φύσει. οἷον.
νοσηματικαὶ μὲν, αἱ τοιαῦται. εἰσὶ γάρ τινες οἳ τίλλοντες τρί-
χας διατρώγουσιν. εἰ οὖν τις ταύτης τῆς ἡδονῆς κρατεῖ, οὐκ ἔστιν
ἐπαινετός. οὐδὲ ψεκτός, ἂν μὴ κρατῇ. ἢ οὐ σφόδρα γε. φύσει
δὲ, οἷον υἱόν ποτέ φασι κρινόμενον ἐν δικαστηρίῳ ὅτι τὸν πατέρα
τύπτοι, ἀπολογεῖσθαι λέγονθ' ὅτι, καὶ γὰρ οὗτος τὸν ἑαυτοῦ
1 πατέρα, καὶ ἀποφυγεῖν δεῖ. δοκεῖ γὰρ τοῖς δικασταῖς φυσικὴν
εἶναι τὴν ἁμαρτίαν. εἰ δή τις τοῦ τὸν πατέρα τύπτειν κρατοίη,
οὐκ ἐπαινετός. οὐ δὴ τὰς τοιαύτας ζητοῦμεν νῦν ἀκρασίας, οὐ
δ' ἐγκρατείας. ἀλλὰ καθ' ἃς ψεκτοὶ ἁπλῶς καὶ ἐπαινετοὶ λεγό
μεθα. ἔστι δὲ τῶν ἀγαθῶν τὰ μὲν, ἐκτὸς οἷον, πλοῦτος, ἀρχή, τι
μή, φίλοι, δόξα. τὰ δὴ ἀναγκαῖα, καὶ περὶ σῶμά ἐστιν. οἷον ἁφή-
τε καὶ γεῦσις. ὁ οὖν περὶ ταῦτα ἀκρατής, οὗτος ἁπλῶς ἂν καὶ
ἀκρατὴς δόξειεν εἶναι. καὶ οἷον αἱ σωματικαί. καὶ ἣν ζητοῦμεν
2 ἀκρασίαν ἤδη περὶ ταῦτα δόξειεν εἶναι. ἠπορεῖτο δὲ πάλιν, τί
ποτέ ἐστιν ἡ ἀκρασία. περὶ μὲν οὖν τιμήν, οὐκ ἔστιν ἁπλῶς ἀ-
κρατής. ἐπαινεῖται γάρ πως ὁ περὶ τιμὴν ἀκρατής. φιλότι-
μος γάρ τις. τὸ δ' ὅλον λέγομεν καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων τὸν ἀ-
κρατῆ προστιθέντες, περὶ τιμὴν ἀκρατής, ἢ δόξαν, ἢ ὀργήν.
ἀλλὰ τῷ ἁπλῶς ἀκρατεῖ οὐ προστίθεμεν περὶ ἃ ὑπάρχον-
τος αὐτῷ καὶ φανεροῦ ὄντος αὐτοῦ τῆς προσθέσεως περὶ ἅ ἐστιν,
ἔστι γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας τὰς σωματικάς, ὁ ἁπλῶς
3 ἀκρατής. δῆλον δὲ καὶ ἐντεῦθεν, ὅτι περὶ ταῦτα ἡ ἀκρασία.
ἐπεὶ γὰρ ψεκτὸς ὁ ἀκρατής, ψεκτὰ εἶναι τὰ ὑποκείμενα. τι-
μὴ μὲν οὖν, καὶ δόξα καὶ ἀρχή, καὶ χρήματα, καὶ περὶ ὅ-
σα ἄλλα ἀκρατεῖς λέγονται, οὐκ εἰσὶ ψεκτά. αἱ δ' ἡδοναὶ
αἱ σωματικαί, ψεκταί. διὸ εἰκότως ὁ περὶ ταύτας ὢν
μᾶλλον τοῦ δέοντος, οὗτος ἀκρατὴς τελέως λέγεται.
ἐπειδὴ δ' ἐστὶ τῶν περὶ τὰ ἄλλα ἀκρασιῶν λεγομένων, ἡ
περὶ τὴν ὀργὴν οὖσα, ἀκρασία ψεκτοτάτη, πότερον ψεκ-
4 τοτάτη ἐστὶν ἡ περὶ τὴν ὀργήν. ἢ ἡ περὶ τὰς ἡδονάς.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἔστιν οὖν ἡ περὶ τὴν ὀργὴν ἀκρασία, ὁμοία τῶν παίδων τοῖς
πρὸς τὸ διακονεῖν προθύμως ἔχουσι. καὶ γὰρ οὗτοι ὅταν εἴπῃ
ὁ δεσπότης δός μοι, τῇ προθυμίᾳ ἐξενεχθέντες, πρὶν τὸ ἀκοῦ-
σαι ὃ δεῖ δοῦναι, ἔδωκαν καὶ ἐν τῇ δόσει διήμαρτον. πολλάκις
γὰρ δέον βιβλίον δοῦναι, γραφεῖον ἔδωκαν. ὅμοιον δὲ πέπονθε
τούτῳ, ὁ τῆς ὀργῆς ἀκρατής. ὅταν γὰρ ἀκούσῃ τὸ πρῶτον ῥῆ-
μα ὅτι ἠδίκησεν, ὥρμησεν ὁ θυμὸς πρὸς τὸ τιμωρήσασθαι, οὐκ
ἐπαναμείνας ἀκοῦσαι. πότερον δεῖ, ἢ οὐ δεῖ. ἢ ὅτι γε οὐχ 1
οὕτω σφόδρα. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη ὁρμὴ πρὸς ὀργὴν, εἰ δοκεῖ
ἀκρασία εἶναι ὀργῆς, οὐ λίαν ἐπιτιμητέα ἐστίν. ἡ δὲ πρὸς τὴν
ἡδονὴν ὁρμὴ, ψεκτή γε. ἔστι γὰρ διαφορὰν ἔχουσα πρὸς ταύ-
την διὰ τὸν λόγον, ὃς ἀποτρέπει τοῦ μὴ πράττειν. ἀλλ᾽ ὅμως
πράττει διὰ τὸν λόγον. διὸ ψεκτὴ ἐστὶ μᾶλλον τῆς δι᾽ ὀργὴν ἀ-
κρασίας. ἡ μὲν γὰρ δι᾽ ὀργὴν ἀκρασία, λύπη ἐστίν. οὐδεὶς γὰρ
ὀργιζόμενος οὐ λυπεῖται. ἡ δὲ δι᾽ ἐπιθυμίαν, μεθ᾽ ἡδονῆς. διὸ
μᾶλλον ψεκτή. ἡ γὰρ δι᾽ ἡδονὴν ἀκρασία μεθ᾽ ὕβρεως δοκεῖ 2
εἶναι. πότερον δὲ καὶ ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ καρτερία ταυτόν ἐστιν,
ἢ οὔ. ἡ μὲν γὰρ ἐγκράτεια ἔστι περὶ ἡδονὰς, καὶ ὁ ἐγκρατὴς ὁ
κρατῶν τῶν ἡδονῶν. ἡ δὲ καρτερία περὶ λύπας. ὁ γὰρ καρ-
τερῶν καὶ ὑπομένων τὰς λύπας, οὗτος καρτερικός ἐστι. πάλιν
ἡ ἀκρασία καὶ ἡ μαλακία οὐκ ἔστι ταυτόν. ἡ μὲν γὰρ μαλακία
ἐστὶν ὁ μαλακὸς, ὁ μὴ ὑπομένων πόνους οὐχ ἅπαντας δὲ, ἀλ-
λ᾽ οὓς ἀναγκαίως ἂν ἄλλος τις ὑπομείνειεν. ὁ δ᾽ ἀκρατὴς ὁ μὴ
δυνάμενος ὑπομένειν ἡδονὰς, ἀλλὰ καταμαλακιζόμενος καὶ 3
ὑπὸ τούτων ἀγόμενος. ἔστιν οὖν πάλιν τις καλούμενος ἀκό-
λαστος. πότερον οὖν ὁ ἀκόλαστος ἀκρατὴς, καὶ ὁ ἀκρατὴς ὁ
αὐτὸς, ἢ οὔ; ὁ μὲν γὰρ ἀκόλαστος τοιοῦτός τις, οἷος οἴεσθαι ἃ
πράττει, ταῦτα καὶ βέλτιστα εἶναι αὐτῷ καὶ συμφορώτατα.
καὶ λόγον οὐδένα ἔχειν ἐναντιούμενον τοῖς αὐτῷ φαινομένοις
ἡδέσιν. ὁ δὲ ἀκρατὴς λόγον ἔχει, ὃς ἐναντιοῦται αὐτῷ, ἐφ᾽ ἃ ἡ
ἐπιθυμία ἄγει. πότερον δὲ εὐιατότερος ὁ ἀκόλαστος ἢ ὁ ἀ-
κρατής. οὕτω μὲν οὖν οὐ δόξειεν ἂν ὁ ἀκρατὴς, ὁ δ᾽ ἀκόλαστος 4

εὐιατό-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀνιατότερος. εἰ γὰρ αὐτῷ λόγος ἐγγένοιτο ὁ διδάξων ὅτι φαῦ-
λα, οὐκ ἔτι πράξει. τῷ δέ γε ἐγκρατεῖ ὑπάρχει ὁ λόγος, καὶ ὅ-
μως πράττει. ὥστε ἂν ὁ τοιοῦτος δόξειεν ἀνίατος εἶναι. ἀλλὰ
πότερον διάκειται χεῖρον ᾧ μηδὲν ἀγαθόν τι ὑπάρχει καὶ τῷ
κατὰ ταῦτα. ἢ δῆλον ὅτι ἐκεῖνος. καὶ ὅσῳ γε ὅ,τιμιώτερον κα-
κῶς διάκειται. ἔστι τοίνυν ὁ μὲν ἀκρατὴς, ἀγαθὸν ἔχων τὸν λό-
γον, ὀρθὸν ὄντα. ὁ δὲ ἀκόλαστος οὐκ ἔχει, ὅτι ἐστὶν ὁ λόγος ἑκά-
1 στου ἀρχή. τοῦ μὲν οὖν ἀκρατοῦς ἡ ἀρχὴ τιμιώτατον ὄν, εὖ διά-
κειται. τοῦ δὲ ἀκολάστου, κακῶς. ὥστε χείρων ἂν εἴη ὁ ἀκόλαστος
τοῦ ἀκρατοῦς. ἔτι ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς θηριότητος ἧς ἐλέγομεν
κακίας, οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἐν θηρίῳ οὖσαν ἀλλ' ἐν ἀνθρώπῳ. ἡ γὰρ
θηριότης, ὄνομά ἐστιν τῇ ὑπερβαλλούσῃ κακίᾳ. διὰ τί δ' οὐδέν,
ἢ ὅτι ἡ ἀρχὴ φαύλη ἐν θηρίῳ οὐκ ἔστιν. ἔστι δὲ ἡ ἀρχή, ὁ λόγος.
ἐπεὶ πότερον ἂν πλείω κακὰ ποιήσειε λέων, ἢ διονύσιος ἢ φά-
λαρις ἢ κλέαρχος ἢ τις τούτων τῶν μοχθηρῶν. ἢ δῆλον, ὅτι οὗ-
2 τοι. ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐνοῦσα φαύλη, μεγάλα συμβάλλεται. ἐν δὲ
θηρίῳ ὅλως οὐκ ἔστιν ἀρχή. ἐν μὲν οὖν τῷ ἀκολάστῳ ἔνεστιν ἀρ-
χὴ φαύλη. ἣ γὰρ πράττει φαῦλα ὄντα, καὶ ὁ λόγος σύμφησι
ταῦτα, καὶ δοκεῖ αὐτῷ ταῦτα δεῖν πράττειν, φαῦλος. ἐν αὐτῷ
δ' ἡ ἀρχὴ ἔνεστιν ὑγιής. διὸ βελτίων ἂν δόξειεν εἶναι ὁ ἀκρατὴς
τοῦ ἀκολάστου. ἔστι δὲ καὶ τῆς ἀκρασίας, δύο εἴδη. ἡ μὲν, προ-
πετική τις καὶ ἀπρονόητος καὶ ἐξαίφνης γινομένη. οἷον, ὅταν ἴδω-
μεν καλὴν γυναῖκα, εὐθέως τι ἐπάθομεν, καὶ ἀπὸ τοῦ πάθους
3 ὁρμὴ ἐγένετο πρὸς τὸ πρᾶξαί τι ὧν ἴσως οὐ δεῖ. ἡ δ' ἑτέρα, οἷον
ἀσθενική τις ἡ μετὰ λόγου οὖσα ἀποτρέποντος. ἐκείνη μὲν οὖν, οὐ-
δ' ἂν λίαν δόξειεν εἶναι ψεκτή. καὶ γὰρ ἐν τοῖς σπουδαίοις ἡ
τοιαύτη ἐγγίνεται ἐν τοῖς θερμοῖς καὶ εὐφυέσιν. ἡ δὲ, ἐν τοῖς
ψυχροῖς καὶ μελαγχολικοῖς. οἱ δὲ τοιοῦτοι ψεκτοί, ἔτι τε ἐστὶ
τῷ λόγῳ προσλαβόντα, μηθὲν παθεῖν. οἷον ὅτι ἥξει γυνὴ εὐπρό-
σωπος, δεῖ οὖν κατέχειν αὐτόν. τῷ δὴ τοιούτῳ λόγῳ προκα-
ταλαβὼν ὁ ἐκ τῆς προσφάτου φαντασίας ἀκρατὴς, οὐδὲ πεί-
4 σεται οὐδὲ πράξει οὐδὲν αἰσχρόν. ὁ δὲ τῷ λόγῳ μὲν εἰδὼς ὅτι

οὐδέν, πρὸς δὲ τὴν ἡδονὴν ἐνδιδοὺς καὶ καταμαλακιζόμε-
νος, ὁ τοιοῦτος φευκτότερος. οὔτε γὰρ ὁ σπουδαῖος οὐδέποτε
οὕτω γένοιτ' ἂν ἀκρατής. ὅ,τε λόγος περικαταλαβὼν οὐκ ἂν
ἐάσαι. ἡγεμὼν γὰρ οὗτος ἐν αὐτῷ ὑπάρχει, ᾧ οὔτε πειθαρ-
χεῖ, ἀλλὰ τῇ ἡδονῇ ἐνδίδωσι καὶ καταμαλακίζεται καὶ ἐξασθε-
νεῖ πως. πότερον δ' ὁ σώφρων ἐγκρατής ἐστιν, ἠπορήθη μὲν ἐν
τοῖς ἐπάνω. νῦν δὲ λέγομεν. ἔστι γὰρ ὁ σώφρων καὶ ἐγκρατής. ὁ
γὰρ ἐγκρατής ἐστιν, οὐ μόνον ὁ ἐπιθυμιῶν ἐνουσῶν ταύταις κα- 1
τέχων διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ ὁ τοιοῦτος ὤν, οἷος καὶ μὴ ἐνουσῶν
ἐπιθυμιῶν τοιοῦτος εἶναι οἷος εἰ ἐγγένοιντο κατέχειν. ἔστι δὲ σώ-
φρων, ὁ μὴ ἔχων ἐπιθυμίας φαύλας, τόν τε λόγον ὀρθὸν τὸν
περὶ ταῦτα. ὅ τ' ἐγκρατὴς ὁ ἐπιθυμίας ἔχων φαύλας, τόν τε
λόγον τὸν περὶ ταῦτα ὀρθόν. ὥστ' ἀκολουθήσει τῷ σώφρονι ὁ
ἐγκρατὴς καὶ ἔσται σώφρων. ὁ μὲν γὰρ σώφρων, ὁ μὴ πάσχων. ὁ
δ' ἐγκρατής, ὁ πάσχων καὶ τούτων κρατῶν. ἢ ὁ οἷός τε πάσχειν.
οὐδέτερον δὲ τούτων τῷ σώφρονι ὑπάρχει. διὸ οὐκ ἔστιν ὁ ἐγκρα- 2
τής, σώφρων. πότερον δὲ ὁ ἀκόλαστος ἀκρατής ἐστιν. ἢ ὁ ἀκρα-
τὴς ἀκόλαστος. ἢ οὐδετέρῳ ἕτερος ἀκολουθεῖ. ὁ μὲν γὰρ ἀκρα-
τής ἐστιν, οὗ λόγος τοῖς πάθεσι μάχεται. ὁ δ' ἀκόλαστος, οὐ τοι-
οῦτος, ἀλλ' ὁ πράττων τὰ φαῦλα ἅμα τὸν λόγον σύμψηφον
ἔχων. οὐδὲ δὴ ὁ ἀκόλαστος, οἷος ἀκρατής. οὔθ' ὁ ἀκρατής, οἷος
» ὁ ἀκόλαστος. ἔτι δὲ φαυλότερος ὁ ἀκόλαστος τοῦ ἀκρατοῦς.
» δυσιατότερα γὰρ τὰ φυσικὰ τῶν ἐξ ἔθους γινομένων. καὶ γὰρ
» τὸ ἔθος διὰ τοῦτο δοκεῖ ἰσχυρὸν εἶναι, ὅτι εἰς φύσιν καθίστησιν. 3
ὁ μὲν οὖν ἀκόλαστος αὐτὸς τοιοῦτός ἐστιν, οἷος φαῦλός τις τῇ
φύσει εἶναι. διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ τούτου ὁ λόγος φαῦλος ἐν αὐ-
τῷ ἐστι. ἀλλ' ὁ ἀκρατὴς οὐχ οὕτως. οὐ γὰρ ὅτι αὐτὸς τοιοῦτός
ἐστιν, ὁ λόγος ὁ σπουδαῖος. φαῦλον γὰρ αὐτὸν ἔδει εἶναι. εἰ αὐ-
τὸς τῇ φύσει τοιοῦτος ἦν, οἷος ὁ φαῦλος, ὁ μὲν ἀκρα-
τὴς ἔθει ἔοικε φαῦλος εἶν. ὁ δὲ ἀκόλαστος φύσει. δυσιατότε-
» ρος γὰρ ὁ ἀκόλαστος. τὸ μὲν γὰρ ἔθος ἄλλῳ ἔθει ἐκκρούεται. ἡ
» δὲ φύσις οὐδενὶ ἐκκρούεται. πότερον δ' ἐπεὶ πάρεστιν ὁ ἀκρα- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τῆς τοιοῦτός τις, οἷος εἰδέναι καὶ μὴ διεψεῦσθαι τῷ λόγῳ. ἔστι
δὲ καὶ ὁ φρόνιμος τοιοῦτος, ὁ τῷ λόγῳ τῷ ὀρθῷ ἕκαστα θεω-
ρῶν. πότερον ἐνδέχεται τὸν φρόνιμον ἀκρατῆ εἶναι, ἢ οὔ. ἀπο-
ρήσειε γὰρ ἄν τις τὰ εἰρημένα. ἐὰν δὲ παρακολουθήσωμεν τοῖς
ἔμπροσθεν εἰρημένοις, οὐκ ἔσται ὁ φρόνιμος ἀκρατής. ἔφαμεν
γὰρ τὸν φρόνιμον εἶναι, οὐχ ᾧ ὁ ὀρθὸς λόγος μόνον ὑπάρχει, ἀλ-
λ' ᾧ καὶ τὸ πράττειν τὰ κατὰ λόγον φαινόμενα βέλτιστα. εἰ δὲ
1 πράττει τὰ βέλτιστα ὁ φρόνιμος, οὐδ' ἂν ἀκρατὴς εἴη ὁ φρόνι-
μος. ἀλλ' ὁ τοιοῦτος δεινὸς μέν ἐστι. διῃρήμεθα γὰρ ἐν τοῖς ἐπά-
νω τόν, τε δεινὸν καὶ τὸν φρόνιμον ὡς ἑτέρων ὄντων. περὶ μὲν
γὰρ ταυτά. ἀλλ' ὁ μὲν, πρακτικὸς περὶ ἃ δεῖ. ὁ δ' οὐ πρακτικός.
τὸν οὖν δεινόν, ἀκρατῆ ἐνδέχεται εἶναι. οὐ γὰρ πρακτικὸς περὶ ἃ
καὶ δεινός. τὸν φρόνιμον δ' οὐκ ἐνδέχεται ἀκρατῆ εἶναι. Μετὰ δὲ ταῦ-
τα λεκτέον ἂν εἴη περὶ ἡδονῆς. ἐπειδήπερ ὑπὲρ εὐδαιμονίας
» ἐστὶν ὁ λόγος. τὴν δ' εὐδαιμονίαν οἴονται πάντες, ἤτοι ἡδονὴν
2 εἶναι καὶ τὸ ἡδέως ζῆν, ἢ οὐκ ἄνευ γε ἡδονῆς. οἱ δὲ καὶ τῇ ἡδονῇ δυ-
σχεραίνοντες καὶ οὐκ οἰόμενοι δεῖν τὴν ἡδονὴν ἐναριθμεῖσθαι
τοῖς ἀγαθοῖς, ἀλλὰ τό γε ἄλυπον προστιθέασιν. ἐγγὺς οὖν τὸ
ἀλύπως τῆς ἡδονῆς ἐστι. διόπερ λεκτέον ὑπὲρ ἡδονῆς. οὐ μό-
νον δὲ διότι καὶ οἱ ἄλλοι οἴονται δεῖν. ἀλλὰ δὴ ἀναγκαῖόν
ἐστιν ἡμῖν λέγειν ὑπὲρ ἡδονῆς. ἐπειδὴ γὰρ ὑπὲρ εὐδαι-
» μονίας ἡμῖν ἐστιν ὁ λόγος. τὴν δ' εὐδαιμονίαν διωρίσα-
» μεν, καὶ φαμὲν εἶναι ἀρετῆς ἐνέργειαν ἐν βίῳ τελείῳ. ἡ
3 δ' ἀρετὴ περὶ ἡδονὴν καὶ λύπην. ἐπειδήπερ οὐκ ἔστιν ἡ
εὐδαιμονία ἄνευ ἡδονῆς. πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν ἅ τινες
λέγοντες οὐκ οἴονται δεῖν τὴν ἡδονὴν ὡς ἐν ἀγαθοῦ μέ-
ρει λαμβάνειν. πρῶτον μὲν γάρ φησιν εἶναι τὴν ἡδονὴν
γένεσιν. τὴν δὲ γένεσιν ἀτελές τι. τὸ δὲ ἀγαθὸν οὐδέπο-
τε τὴν τοῦ ἀτελοῦς χώραν ἔχειν. δεύτερον δ' ὅτι εἰσί τινες
φαῦλαι ἡδοναί. τὸ δ' ἀγαθὸν οὐδέποτε ἐν φαυλότητι εἶναι.
πάλιν οὖν ἐν ἅπασιν ἐγγίνεται. καὶ γὰρ ἐν τῷ φαύλῳ καὶ
4 ἐν τῷ σπουδαίῳ καὶ ἐν θηρίῳ καὶ ἐν βοσκήματι. τὸ δ' ἀγα-

θὸν ἀμιγὲς ἐστὶ τοῖς φαύλοις καὶ οὐ πολυκοινόν. καὶ ὅτι οὐ κρά-
τιστον ἡ ἡδονή. τὸ δ' ἀγαθὸν κράτιστον. καὶ ὅτι ἐμπόδιον τῷ πράτ-
τειν τὰ καλά. τὸ δὲ κωλυτικὸν τῶν καλῶν, οὐκ ἂν εἴη ἀγα-
θόν. πρῶτον μὲν οὖν πρὸς τὸ πρῶτον ἂν εἴη λεκτέον πρὸς τὴν
γένεσιν, καὶ πειρατέον τὸν λόγον τοῦτον λύειν, διὰ τὸ μὴ ἀληθῆ
» εἶναι. ἔστι γὰρ πρῶτον μὲν οὐ πᾶσα ἡδονὴ γένεσις. ἡ γὰρ ἀπὸ τοῦ
» θεωρεῖν ἡδονὴ γινομένη, οὐκ ἔστι γένεσις. οὐδ' ἡ ἀπὸ τοῦ ἀκοῦσαι
καὶ ὀσφρανθῆναι. οὐ γὰρ ἐξ ἐνδείας γινομένη ὥσπερ αἱ τῶν 1
ἄλλων. οἷον ἐκ τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν. αὗται μὲν γὰρ ἐξ ἐνδείας καὶ
ὑπερβολῆς γίνονται. τῷ, ἢ τὴν ἔνδειαν ἀναπληροῦσθαι, ἢ
τῆς ὑπερβολῆς ἀφαιρεῖσθαι. διὸ γένεσις δοκεῖ εἶναι. ἡ δ' ἔν-
δεια καὶ ὑπερβολή, λύπη. λύπη οὖν ἐνταῦθα, ἔνθα ἡδονῆς γένε-
σις, ἐπὶ δέ γε τοῦ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ ὀσφρανθῆναι οὐκ ἔστι
προλυπηθῆναι. οὐδεὶς γὰρ ἡδόμενος τῷ ὁρᾶν ἢ τῷ ὀσφραίνε-
σθαι προελυπήθη. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῆς διανοίας ἐστὶ θεω-
ροῦντά τι ἥδεσθαι ἄνευ τοῦ προλυπηθῆναι. ὥστ' εἴη ἄν τις ἡ- 2
δονή. ὡς λόγος ὁ αὐτῆς ἔφη, διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθόν, ὅτι γένε-
σις. ἔστι δέ τις ἡδονή, ἣ οὐκ ἔστι γένεσις. αὕτη ἂν εἴη ἀγαθόν. τὸ
δ' ὅλον οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονή, γένεσις. οὐδὲ γὰρ αὗται αἱ ἀπὸ
τοῦ φαγεῖν καὶ πιεῖν ἡδοναί, οὐκ εἰσὶ γενέσεις. ἀλλὰ διαμαρ-
τάνουσιν οἱ ταύτας φάσκοντες εἶναι τὰς ἡδονάς, γενέσεις. οἴον-
ται γάρ, ἐπειδὴ τῆς προσφορᾶς γινομένης γίνεται ἡδονή, διὰ
τοῦτο γένεσιν εἶναι, ἔστι δ' οὔ. ἐπειδὴ γάρ ἐστι τῆς ψυχῆς τι μέ-
ρος, ᾧ ἡδόμεθα ἅμα τῇ προσφορᾷ, ὧν ἐσμὲν ἐνδεεῖς. τοῦτο 3
μόριον τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖ καὶ κινεῖται. ἡ δὲ κίνησις αὐτοῦ
καὶ ἡ ἐνέργεια ἐστὶν ἡδονή. διὰ τὸ δὴ ἅμα τῇ προσφορᾷ ἐκεῖνο τὸ
μόριον τὸ τῆς ψυχῆς ἐνεργεῖν, ἢ διὰ τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν οἴον-
ται γένεσιν εἶναι τὴν ἡδονήν, τῷ τὴν προσφορὰν δήλην εἶναι.
τὸ δὲ τῆς ψυχῆς μόριον ἄδηλον. ὅμοιον οὖν εἴ τις τὸν ἄνθρω-
πον οἴεται εἶναι σῶμα, ὅτι τοῦτο μὲν ἐστὶν αἰσθητόν. ἡ δὲ ψυχή,
οὔ. ἔστι δέ γε καὶ ἡ ψυχή. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τούτου. ἔστι γὰρ
μόριόν τι τῆς ψυχῆς ᾧ ἡδόμεθα, ὃ ἅμα τῇ προσφορᾷ ἐνερ- 4

γεῖ. διὸ οὐκ ἔστιν οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις. καὶ ἀποκατάστασις
δέ φασιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. καὶ γὰρ μὴ ἀποκαθισταμένοις εἰς
φύσιν, ἔστιν ἡδονή. τὸ γὰρ ἀποκαθίστασθαί ἐστι, τὸ τοῦ ἐνδέους
τῇ φύσει, τούτου τὴν ἀναπλήρωσιν γίνεσθαι. ἔστι δὲ ὥς φα-
μεν μὴ ὄντα ἐνδεᾶ, ἥδεσθαι. ἡ μὲν γὰρ ἔνδεια, λύπη. χωρὶς δὲ
λύπης φαμὲν ἥδεσθαι. ὥστ' οὐκ ἂν εἴη ἡδονὴ ἀποκατάστασις τοῦ
ἐνδέους. ἐνδεὲς γὰρ ἐπὶ τῶν τοιούτων ἡδονῶν οὐδέν. ὥστε εἰ-
1 διότι μὲν γένεσις, ἡ ἡδονὴ οὐκ ἀγαθὸν ἐδόκει εἶναι. οὐκ ἔστι δὲ
οὐδεμία ἡδονὴ γένεσις, ἀγαθὸν ἂν εἴη ἡδονή. ἀλλὰ μετὰ τοῦτο
οὐ πᾶσά φησιν ἡδονὴ ἀγαθόν. συνίδοι δ' ἄν τις καὶ ὑπὲρ τού-
του οὕτως. ἐπεὶ γὰρ τἀγαθόν φαμεν ἐν πάσαις ταῖς κατηγο-
ρίαις λέγεσθαι. καὶ γὰρ ἐν οὐσίᾳ καὶ ἐν τῷ πρός τι καὶ πο-
σῷ καὶ πότε, καὶ ὅλως ἐν ἁπάσαις ἤδη γ' ἐκεῖνο φανερὸν κα-
τὰ πάσας γὰρ ἡδονή τις ἀκολουθεῖ. ὥστ' ἐπειδὴ τὸ ἀγαθὸν ἐν
ἁπάσαις ταῖς κατηγορίαις, καὶ ἡδονὴ ἂν εἴη ἀγαθόν. ὥστ' ἐπεὶ
2 δὴ ἐν τούτοις μὲν τἀγαθά, καὶ ἡδονή. ἡ δ' ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἡ-
δονή. ἀγαθὸν ἂν εἴη πᾶσα ἡδονή. ἅμα δὲ δῆλον ἐκ τούτου, ὅτι
καὶ διάφοροι τῷ εἴδει ἡδοναί εἰσι. διάφοροι γὰρ καὶ κατηγο-
ρίαι, ἐν αἷς ἐστιν ἡδονή. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐπιστημῶν ἔχει, οἷον
τῆς γραμματικῆς ἢ ἄλλης ἧς τινος οὖν. ἐὰν ἔχῃ ὁ Λάμπρος
τὴν γραμματικήν. ὁμοίως δὲ διακείσεται ὑπὸ τῆς γραμματι-
κῆς ταύτης ὁ γραμματικός, ἄλλῳ ὁτῳοῦν ἔχοντι γραμματι-
κήν, οὐ δύο εἰσὶ διάφοροι αἱ γραμματικαί ἥ τ' ἐν Λάμπρῳ καὶ
3 ἐν Ἰλεῖ, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡδονῆς οὐχ οὕτως. ἡ γὰρ ἀπὸ τῆς μέθης
ἡδονή, καὶ ἡ ἀπὸ τοῦ συγγίνεσθαι, οὐχ ὁμοίως διατιθέασι. διὸ
διάφοροι τῷ εἴδει δόξαιεν ἂν εἶναι αἱ ἡδοναί. ἀλλὰ δὴ καὶ διό-
τι φαῦλαί εἰσιν ἡδοναί τινες. καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἐδόκει ἡδονὴ
αὐτοῖς ἀγαθὸν εἶναι. τὸ δὴ τοιοῦτον καὶ ἡ τοιαύτη κρίσις οὐκ
ἴδιός ἐστιν ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φύσεως καὶ ἐπιστήμης. ἔστι γὰρ
καὶ φύσις φαύλη, οἷον ἡ τῶν σκωλήκων καὶ ἡ τῶν κανθάρων,
καὶ ὅλως ἡ τῶν ἀτίμων ζώων. ἀλλ' οὐ διὰ τοῦτο ἡ φύσις τῶν
4 φαύλων. ὁμοίως δ' εἰσὶ καὶ ἐπιστῆμαι φαῦλαι, οἷον αἱ βα-

ναυσοι, ἀλλ' ὅμως οὐ διὰ τοῦτο φαῦλον ἡ ἐπιστήμη, ἀλλ' ἀγα-
θὸν τῷ γένει καὶ ἐπιστήμη καὶ φύσις. ὥσπερ γὰρ οὐδ' ἀνδρίαν
τὸ ποιὸν θεωρεῖν δεῖν ποῖός τις ἐστὶν ἐξ ὧν ἀποτυγχάνει καὶ κακῶς
ἐργάζεται, ἀλλ' ἐξ ὧν εὖ, οὕτως οὐδ' ἐπιστήμην οὐδὲ φύσιν οὐ-
δὲ ἄλλο οὐδὲν ποιόν τι ἐστὶν ἐκ τῶν φαύλων, ἀλλ' ἐκ τῶν σπου-
δαίων. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἡδονή, τῷ γένει ἀγαθόν ἐστι. ἐπεὶ ὅτι
γε εἰσὶ φαῦλαι ἡδοναί, οὐδὲ ἡμᾶς λανθάνει. ἐπεὶ γὰρ καὶ
φύσεις τῶν ζώων εἰσὶ διάφοροι, οἷον καὶ φαύλη καὶ σπουδαία. 1
οἷον ἡ μὲν ἀνθρώπου σπουδαία, ἡ δὲ λύκου ἤ τινος ἄλλου θη-
ρίου φαύλη. ὁμοίως δ' ἑτέρα φύσις ἵππου καὶ ἀνθρώπου
καὶ ὄνου καὶ κυνός. ἡ δὲ ἡδονή ἐστι κατάστασις ἐκ τοῦ παρὰ φύ-
σιν εἰς φύσιν ἑκάστου τὴν αὐτοῦ. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη ἥδιστον τῇ
φαύλῃ φύσει. ἀλλὰ τῇ φαύλῃ φύσει φαύλη ἡδονή. οὐ γάρ
ἐστι ταυτὸν καὶ ἵππῳ καὶ ἀνθρώπῳ, ὁμοίως οὐδὲ τοῖς ἄλλοις,
ἀλλ' ἐπεί περ αἱ φύσεις διάφοροι, καὶ αἱ ἡδοναὶ διάφοροι. ἡ
γὰρ ἡδονὴ ἦν ἀποκατάστασις. καὶ ἡ ἀποκατάστασις φασὶν εἰς 2
φύσιν καθίστησιν. ὥστε τῆς μὲν φαύλης φύσεως ἡ κατάστα-
σις φαύλη. τῆς δὲ σπουδαίας σπουδαία. ἀλλ' οἱ φάσκον-
τες εἶναι τὴν ἡδονὴν οὐ σπουδαίαν, πεπόνθασιν. οἷον οἱ μὴ
εἰδότες τὸ νέκταρ, οἴονται τοὺς θεοὺς οἶνον πίνειν καὶ οὐκ εἶναι
τούτου ἥδιον οὐδέν. τοῦτο δὲ πάσχουσιν διὰ τὴν ἄγνοιαν. οἷς ὅ-
μοιον πεπόνθασιν οἱ πάσας τὰς ἡδονὰς γενέσεις φάσκοντες
εἶναι καὶ οὐκ ἀγαθόν. διὰ γὰρ τὸ μὴ εἰδέναι ἄλλας ἡδονάς,
ἀλλ' ἢ τὰς σωματικάς, ταύτας τε ὁρᾶν γενέσεις τε οὔσας καὶ 3
σπουδαίας, ὅλως οὐκ οἴονται εἶναι τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν. ἐπεί-
δ' οὔσης ἐστὶν ἡ ἡδονὴ καὶ καθισταμένης τῆς φύσεως καὶ καθε-
στηκυίας, οἷον καθισταμένης μὲν αἱ ἐξ ἐνδείας ἀναπληρώ=
σεις. καθεστηκυίας δέ, αἱ ἀπὸ τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ
τῶν τοιούτων οὖσαι. βελτίους ἂν εἴησαν αἱ καθεστηκυῖαι τῆς
φύσεως ἐνέργειαι. αἱ γὰρ ἡδοναί, κατ' ἀμφοτέρους λεγόμε-
ναι τοὺς τρόπους ἐνέργειαί εἰσιν. ὥστε δῆλον ὅτι αἱ ἀπὸ τῆς ὄ-
ψεως ἡδοναὶ καὶ τῆς ἀκοῆς καὶ τοῦ διανοεῖσθαι βελτίους τε ἂν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

εἴησαν. ἐπεὶ αἵ γε σωματικαί, ἐξ ἀναπληρώσεως. ἔτι καὶ ἐκ τοῦ
ἐλέγχου, ὅτι οὐκ ἀγαθόν. τὸ γὰρ ἐν πᾶσιν εἶναι καὶ πᾶσι κοινόν,
οὐκ ἀγαθόν. τὸ δὴ τοιοῦτον ἐπὶ φιλοτίμου μᾶλλον καὶ φιλοτι-
μίας οἰκεῖόν ἐστιν. ὁ γὰρ φιλότιμός ἐστιν ὁ μόνος βουλόμενος
ἔχειν, καὶ τῷ τοιούτῳ τῶν ἄλλων ὑπερέχειν. καὶ τὴν ἡδονὴν
οὕτως εἰ μέλλει τἀγαθὸν εἶναι τοιοῦτον δεῖν εἶναι, ἢ οὔ. ἀλλὰ καὶ
» τοὐναντίον. διὰ τοῦτο δόξειεν ἂν εἶναι ἀγαθόν, ὅτι πάντα τού-
1 του ἐφίεται. τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ πάντα πέφυκεν ἐφίεσθαι. ὥστ' εἰ
» τῆς ἡδονῆς πάντα ἐφίεται, ἀγαθὸν ἂν εἴη τῷ γένει ἡ ἡδονή. πά-
λιν καὶ ὅτι ἐστὶν ἐμπόδιον ἡ ἡδονή, οὐκ ἔφασαν αὐτὴν ἀγαθὸν
εἶναι. τοῦ δὲ ἐμπόδιον φάσκειν εἶναι, διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς σκοπεῖν
φαίνεται αὐτοῖς. οὐ γάρ ἐστιν ἐμπόδιον ἡ ἀπὸ τοῦ πράγματος
τοῦ πραττομένου ἡδονή. ἀλλ' εἰ μέν τοι ἄλλη ἐμπόδιον. οἷον ἡ ἀπὸ
τῆς μέθης ἡδονὴ ἐμπόδιόν ἐστι τοῦ πράττειν. ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ
ἐπιστήμη, ἐπιστήμης ἐμπόδιον ἄν. οὐ γάρ ἐστιν ἅμα ἀμφοτέ-
2 ραις ἐνεργεῖν. ἀλλὰ διὰ τί οὐκ ἀγαθὸν ἡ ἐπιστήμη, ἂν ποιῇ
τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης ἡδονήν, καὶ πότερον ἐμπόδιον ἔσται
ἢ οὔ. ἀλλὰ μᾶλλον πράξει. ἡ γὰρ ἡδονὴ παρορμᾷ πρὸς τὸ
μᾶλλον πράττειν ἀπ' αὐτοῦ γινομένου, ἡ ἐπὶ τὸν σπουδαῖον
ποιήσοντα πράττειν τὰ κατ' ἀρετὴν καὶ ἡδέως ταῦτα πράτ-
τειν. ἀλλ' οὐ πολλῷ μᾶλλον ἐνεργήσει ἄρα κατὰ τὴν
πρᾶξιν. καὶ ἐὰν μέν γε ἡδόμενος πράττῃ, σπουδαῖος ἔσται.
ἂν δὲ λυπούμενος τὰ καλὰ πράττῃ, οὐ σπουδαῖος. ἡ γὰρ
3 λύπη ἐπὶ τοῖς δι' ἀνάγκην ἐστίν. ὥστ' εἰ λυπεῖταί τις τὰ
καλὰ πράττειν ἀναγκαζόμενος πράττει. ὁ δ' ἐξ ἀνάγ-
κης πράττων, οὐ σπουδαῖος. ἀλλὰ μὴν οὐκ ἔστι γε μὴ λυ-
πούμενον, ἢ ἡδόμενον τὰ κατ' ἀρετὴν πράττειν. τὸ δ' ἀνὰ-
1 μέσον, οὐκ ἔστι. διὰ τί, ὅτι ἡ ἀρετὴ ἐν πάθει. τὸ δὲ πάθος
ἐν λύπῃ καὶ ἡδονῇ. ἐν δὲ τῷ ἀνὰ μέσον, οὐκ ἔστι. δῆλον
οὕτως ὡς καὶ ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης καὶ ἡδονῆς. εἰ μὲν οὕτω λυ-
πούμενός τις τὰ καλὰ πράττει, οὐ σπουδαῖος. ὥστε οὐκ ἂν
4 εἴη ἡ ἀρετὴ μετὰ λύπης καὶ μεθ' ἡδονῆς ἄρα. οὐ μόνον ἄρα

οὐκ ἐμποδιόν ἐστιν ἡ ἡδονή, ἀλλὰ καὶ προτρεπτικὸν πρὸς τὸ πράτ-
τειν. καὶ τὸ ὅλον δ' οὐκ ἐνδέχεται ἄνευ ἡδονῆς εἶναι τῆς ἀπ' αὐ-
τῆς γινομένης. ἄλλος ἦν λόγος, ὅτι οὐδεμία ἐπιστήμη ποιεῖ ἡ-
δονήν. ἔστι δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀληθές. οἱ γὰρ λιπνοποιοὶ καὶ στεφα-
νοποιοὶ καὶ οἱ μυρεψοὶ ἡδονῆς εἰσι ποιητικοί. ἀλλὰ δὴ ταῖς ἄλ-
λαις ἐπιστήμαις οὐκ ἔστιν ἡ ἡδονὴ ὡς τέλος, ἀλλὰ μεθ' ἡδονῆς
τι καὶ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς. ἔστιν οὖν ἐπιστήμη ποιητικὴ ἡδονῆς. ἔτι
δὲ καὶ ἄλλως ἐλέγετο, οὐκ ἄριστον. ἀλλ' οὕτω μὲν καὶ τῷ τοιού- 1
τῳ λόγῳ ἀναιρήσεις καὶ τὰς καθ' ἕκαστα λεγομένας ἀρετάς.
ἡ γὰρ ἀνδρία, οὐκ ἔστιν ἄριστον. ἆρ' οὖν διὰ τοῦτο οὐκ ἀγαθόν, ἢ τοῦ-
τ' ἄτοπον. ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. οὐδὲ ἡδονὴ διὰ τοῦτο οὐκ
ἀγαθόν, ὅτι οὐκ ἄριστον. ἀπορήσειε δ' ἄν τις μεταβὰς μὲν καὶ ἐπὶ
τῆς ἀρετῆς, τὸ τοιοῦτον. ἐπειδὴ ὁ λόγος κρατεῖ ποτὲ τῶν
παθῶν. φαμὲν γὰρ ἐπὶ τοῦ ἐγκρατοῦς. καὶ τὰ πάθη δὲ πάλιν ἀν-
τιστρόφως τοῦ λόγου κρατεῖ. οἷον ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς συμβαίνει.
ἐπεὶ οὖν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς ἔχον τὴν κακίαν, κρατεῖ 2
τοῦ λόγου εὖ διακειμένου. ὁ γὰρ ἀκρατὴς τοιοῦτος. καὶ ὁ λόγος
ὁμοίως φαῦλος. διὸ κἀκεῖνος κρατήσει τῶν παθῶν εὖ διακει-
μένων καὶ ἐχόντων τὴν οἰκείαν ἀρετήν. εἰ δὲ τοῦτ' ἐπισυμβήσε-
ται τῇ ἀρετῇ κακῶς χρῆσθαι. ὁ γὰρ λόγῳ φαύλῳ διακείμενος,
καὶ χρώμενος τῇ ἀρετῇ κακῶς αὐτῇ χρήσεται. τὸ δὴ τοιοῦτον
ἄτοπον ἂν συμβαίνειν δόξειεν. πρὸς δὴ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν
ῥᾴδιον ἀντειπεῖν καὶ λύσαι ἐκ τῶν ἔμπροσθεν ἡμῖν εἰρημέ-
» νων περὶ ἀρετῆς. τότε γάρ φαμεν εἶναι ἀρετήν, ὅταν ὁ 3
» λόγος εὖ διακείμενος τοῖς πάθεσιν ἔχουσι τὴν οἰκείαν ἀρε-
» τὴν σύμμετρος ᾖ. καὶ τὰ πάθη τῷ λόγῳ. οὕτω γὰρ διακεί-
» μενα συμφωνήσουσι πρὸς ἄλληλα. ὥστε τὸν μὲν λόγον προσ-
τάττειν ἀεὶ τὸ βέλτιστον. τὰ δὲ πάθη ῥᾳδίως εὖ διακεί-
μενα ποιεῖν, ὅ ἂν λόγος προστάττῃ. ἂν οὖν ὁ λόγος φαῦ-
λος ᾖ διακείμενος, τὰ δὲ πάθη εὖ, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ ἐκλείπον-
τος τοῦ λόγου. ἐξ ἀμφοτέρων γὰρ ἡ ἀρετή. ὥστ' οὐδὲ κακῶς χρῆ-
σθαι ἐνδέχεται ἀρετῇ. ἁπλῶς δ' οὐχ ὥσπερ οἴονται οἱ ἄλλοι, 4

τῆς ἀρετῆς ἀρχὴ καὶ ἡγεμὼν ἐστὶν ὁ λόγος, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ
πάθη. δεῖ γὰρ πρὸς τὸ καλὸν ὁρμήν ἄλογόν τινα πρότερον ἐγ-
γίνεσθαι, ὃ καὶ γίνεται. εἶθ' οὕτως τὸν λόγον ὕστερον ἐπιψηφί-
ζοντα εἶναι καὶ διακρίνοντα. ἴδοι δ' ἄν τις ἐκ τῶν παίδων
καὶ τῶν ἄνευ λόγου ζώντων. ἐν γὰρ τούτοις ἄνευ τοῦ λόγου ἐγ-
γίνονται ὁρμαὶ τῶν παθῶν πρὸς τὸ καλὸν πρότερον. ὁ δὲ λό-
γος ὕστερον ἐπιγινόμενος καὶ σύμψηφος ὤν, ποιεῖ πράττειν τὰ
1 καλά. ἀλλ' οὐκ ἐὰν ἀπὸ τοῦ λόγου τὴν ἀρχὴν λάβῃ πρὸς τὰ
καλά, οὐκ ἀκολουθεῖ τὰ πάθη ὁμογνωμονοῦντα, ἀλλὰ πολ-
λάκις ἐναντιοῦται. διὸ μᾶλλον ἀρχὴ ἔοικε πρὸς τὴν ἀρε-
τὴν τὸ πάθος εὖ διακείμενον, ἢ ὁ λόγος. ἐχόμενον δ' ἂν εἴη τού-
των εἰπεῖν, ἐπειδὴ περὶ εὐδαιμονίας ἐστὶν ὁ λόγος, περὶ εὐ-
» τυχίας. οἴονται γὰρ οἱ πολλοὶ τὸν εὐδαίμονα βίον, τὸν εὐτυ-
» χῆ εἶναι, ἢ οὐκ ἄνευ γε εὐτυχίας. καὶ ὀρθῶς ἴσως. ἄνευ γὰρ
» τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν ὧν ἡ τύχη ἐστὶ κυρία, οὐκ ἐνδέχεται εὐδαί-
2 μονα εἶναι. διὸ ῥητέον ἐστὶν ὑπὲρ εὐτυχίας. καὶ ἁπλῶς ὁ εὐ-
τυχὴς τίς ἐστι. καὶ ἐν τίσι. καὶ περὶ τί. πρῶτον μὲν οὖν ἐπὶ
ταῦτ' ἄν τις ἐλθὼν καὶ ἀποβλέψας ἀπορήσειεν. οὔτε γὰρ
ἂν εἴποι τις τὴν τύχην ὡς ἐστὶ φύσις. ἡ γὰρ φύσις ἀεὶ οὗ ἐστὶν
αἰτία, τούτου ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἢ ὡσαύτως, ποιητική ἐστιν. ἡ δέ
γε τύχη οὐδέποτε, ἀλλ' ἀτάκτως καὶ ὡς ἔτυχε. διὸ ἡ τύχη ἐν
τοῖς τοιούτοις λέγεται. οὔτε δὴ νοῦν γέ τινα ἢ λόγον ὀρθόν. καὶ
γὰρ ἐνταῦθα οὐχ ἧττόν ἐστι τὸ τεταγμένον καὶ τὸ ἀεὶ ὡσαύ-
3 τως. ἡ δὲ τύχη διὸ καὶ οὗ πλεῖστος νοῦς καὶ λόγος, ἐνταῦθα
» ἐλαχίστη τύχη. οὗ δὲ πλείστη τύχη, ἐνταῦθα ἐλάχιστος νοῦς.
» ἀλλ' ἄρα γε ἡ εὐτυχία ἐστὶν ὡς ἐπιμέλειά τις. ἢ τοῦτ' οὐκ ἂν δό-
ξειεν. τὸν γὰρ θεὸν ἀξιοῦμεν κύριον ὄντα τῶν τοιούτων, τοῖς ἀ-
ξίοις ἀπονέμειν καὶ τἀγαθὰ καὶ τὰ κακά. ἡ δὲ τύχη καὶ τὰ
ἀπὸ τῆς τύχης ὡς ἀληθῶς ὡς ἂν τύχῃ γίνεται. εἰ δή γε τῷ θεῷ
τοιοῦτα ἀπονέμομεν, φαῦλον αὐτὸν κριτὴν ποιήσομεν, ἢ οὐ
δίκαιον. καὶ τοῦτ' οὐ πρέπον ἐστὶ θεῷ. ἀλλὰ μὴν ἔξω γε τού-
4 των εἰς οὐδὲν ἄλλο τὴν τύχην ἄν τις τάξειεν. ὥστε δῆλον, ὅτι

τούτων αἰτία εἴη. νοῦς μὲν δὴ καὶ λόγος καὶ ἐπιστήμη, παντε-
λῶς, ἀλλότριόν τι ἔοικεν εἶναι. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ ἐπιμέλεια ἡ
καὶ ἡ εὔνοια παρὰ τοῦ θεοῦ δόξειεν ἂν εἶναι εὐτυχία, διὰ τὸ ἐν
» τοῖς φαύλοις ἐγγίνεσθαι. τὸν δὲ θεὸν τῶν φαύλων οὐκ εἰκὸς
» ἐπιμελεῖσθαι. λοιπὸν τοίνυν καὶ οἰκειότατον τῆς εὐτυχίας
ἐστὶν, ἡ φύσις. ἔστι δ' ἡ εὐτυχία καὶ ἡ τύχη ἐν τοῖς μὴ ἐφ' ἡμῖν οὖ-
σι. μὴ δ' ὧν αὐτοὶ κύριοι ἐσμὲν καὶ δυνατοὶ πρᾶξαι. διὸ τὸν
δίκαιον, οὐθεὶς λέγει εὐτυχῆ, οὐ δὲ τὸν ἀνδρεῖον, οὐδ' ὅλως 1
τῶν κατ' ἀρετὴν οὐδένα. ἐφ' ἡμῖν γάρ ἐστι ταῦτα καὶ ἔχειν καὶ
μὴ ἔχειν. ἀλλ' ἤδη ὧδε τοῖς τοιούτοις οἰκειότερον τὴν εὐτυχίαν
ἐροῦμεν. τὸν γὰρ εὐγενῆ εὐτυχῆ λέγομεν. καὶ ὅλως, ᾧ τοιαῦ-
τα τῶν ἀγαθῶν ὑπάρχει, ὧν μὴ αὐτὸς κύριός ἐστιν. ἀλλ' ὅμως
οὐδ' ἐνταῦθα ἂν κυρίως εὐτυχία λέγοιτο. ἔστι δὲ πολλαχῶς
λεγόμενος. καὶ γὰρ ᾧ παρὰ τὸν λογισμὸν τὸν αὐτοῦ συνέβη
τι ἀγαθὸν πρᾶξαι, εὐτυχῆ φαμέν. καὶ ᾧ κατὰ λόγον ζημίαν
ἣν λαβεῖν, τὸν τοιοῦτον κερδαίνοντα εὐτυχῆ φαμέν. ἔστιν οὖν ἡ 2
εὐτυχία τῷ ἀγαθόν τι ὑπάρξαι παρὰ λόγον. ἀλλὰ μᾶλλον
καὶ οἰκειότερον ἡ εὐτυχία ἂν δόξειεν εἶναι ἐν τῷ ἀγαθὸν λα-
βεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἀγαθὸν λαβεῖν, ὃ καὶ καθ' αὑτὸ δόξειεν εὐτύ-
» χημα εἶναι. ἔστιν οὖν ἡ εὐτυχία ἄλογος φύσις. ὁ γὰρ εὐτυχὴς
» ἐστὶν ὁ ἄνευ λόγου ἔχων ὁρμὴν πρὸς τὰ ἀγαθὰ, καὶ τούτων ἐ-
» πιτυγχάνων. τοῦτο δ' ἔστι φύσεως. ἐν γὰρ τῇ ψυχῇ ἔνεστι τῇ φύ-
σει τοιοῦτον, ᾧ ὁρμῶμεν ἀλόγως, πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχωμεν. καὶ εἴ-
τις ἐρωτήσειε τὸν οὕτως ἔχοντα, διὰ τί τοῦτο ἀρέσκει σοι οὕτω 3
πράττειν, οὐκ οἶδα φησιν, ἀλλ' ἀρέσκει μοι, ὅμοιον πάσχων τοῖς
ἐνθουσιάζουσι. καὶ γὰρ οἱ ἐνθουσιάζοντες, ἄνευ λόγου ὁρμὴν
ἔχουσι πρὸς τὸ πράττειν τι. τὴν δ' εὐτυχίαν, οὐκ ἔχομεν οἰκείῳ καὶ
ἰδίῳ ὀνόματι προσαγορεύειν. ἀλλ' αἰτίαν πολλάκις φαμὲν εἶναι
αὐτήν. ἡ δ' αἰτία ἀλλότριον τοῦ ὀνόματος. ἡ γὰρ αἰτία καὶ οὐκ ἔστιν
αἰτία, ἀλλ' ὅ ἐστι καὶ ἄνευ ὁρμῆς τῆς ἐπιτυγχανούσης τῶν ἀγα-
θῶν αἰτία λεγομένη. οἷον ἡ τοῦ κακὸν μὴ λαβεῖν. ἢ πάλιν τὸ μὴ
οἰόμενον ἀγαθὸν λήψεσθαι, ἀγαθὸν λαβεῖν. ἔστιν οὖν ἡ τοιαύτη 4

εὐτυχία διάφορος ἐκείνης. καὶ ἔοικεν αὕτη, ἐκ τῶν πραγμά-
των τῆς μεταπτώσεως γίνεσθαι καὶ κατὰ συμβεβηκὸς εὐτυχία.
ὥστε ἀλλ' οὖν πρός γε τὴν εὐδαιμονίαν, ἡ τοιαύτη ἂν εἴη εὐ-
τυχία οἰκειοτέρα. ἧς ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ τῆς ὁρμῆς τῶν ἀγαθῶν
ἐστὶ τῆς ἐπιτεύξεως. ἐπεὶ οὖν ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἄνευ τῶν
ἐκτὸς ἀγαθῶν, ταῦτα δὲ γίνεται ἀπὸ τῆς εὐτυχίας, οἷον ἀρ-
τίως ἔφαμεν. συνεργὸς ἂν εἴη τῇ εὐδαιμονίᾳ. περὶ μὲν οὖν εὐ-
1 τυχίας ταῦτα. ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ ἑκάστης τῆς ἀρετῆς, κατὰ μέ-
ρος. εἰρήκαμεν. λοιπὸν ἂν εἴη καθόλου συντιθέντα καθ' ἕκα-
στα κεφαλαιωσαμένους εἰπεῖν. Ἔστι μὲν οὖν οὐ κακῶς λε-
γόμενον τοὔνομα ἐπὶ τοῦ τελείως σπουδαίου, ἡ καλοκαγα-
» θία. καλὸς κἀγαθὸς γάρ φησιν ὅταν τελείως σπουδαῖος.
» ἐπὶ γὰρ τῆς ἀρετῆς τὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν λέγουσιν. οἷον τὸν
» δίκαιον καλὸν, καὶ ἀγαθόν φασι. τὸν ἀνδρεῖον. τὸν σώφρονα.
ὅλως ἐπὶ τῶν ἀρετῶν. ἐπειδὴ οὖν εἰς δύο διαιροῦμεν. καὶ τὰ
2 μὲν φαμὲν εἶναι καλά. τὰ δὲ, καὶ ἀγαθὰ, καὶ τῶν ἀγαθῶν,
τὰ μὲν ἁπλῶς ἀγαθά. τὰ δὲ οὔ καὶ καλὰ μὲν, οἷον τὰς ἀρε-
τὰς, καὶ τὰς ἀπ' ἀρετῆς πράξεις ἀγαθὰ δὲ, ἀρχὴν, πλοῦτον,
δόξαν, τιμὴν, τὰ τοιαῦτα. ἔστιν οὖν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς ᾧ τὰ
ἁπλῶς ἀγαθά ἐστιν ἀγαθά. καὶ τὰ ἁπλῶς καλὰ καλά ἐστιν.
ὁ τοιοῦτος γὰρ καλὸς καὶ ἀγαθός. ᾧ δὲ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ μὴ
ἐστὶν ἀγαθὰ, οὐκ ἔστι καλὸς καὶ ἀγαθός. ὥσπερ οὐδὲ ὑγιαί-
νειν ἂν δόξειεν, ᾧ τὰ ἁπλῶς ὑγιεινὰ μὴ ὑγιεινά ἐστιν. εἰ γὰρ ὁ
3 πλοῦτος καὶ ἡ ἀρχὴ παραγινόμενα τινὰ βλάπτοιεν, οὐκ ἂν
αἱρετὰ εἴη. ἀλλὰ τὰ τοιαῦτα ὅσα ἂν αὐτὸν μὴ βλάψῃ βουλή-
σεται αὐτῷ εἶναι. ὁ δὲ τοιοῦτος ὢν οἷος ὑποστελλόμενος τῶν
ἀγαθῶν πρὸς τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ, οὐκ ἂν δόξειε καλὸς καὶ ἀ-
γαθὸς εἶναι. ἀλλ' ᾧ τἀγαθὰ πάντα ὄντα ἀγαθά ἐστι. καὶ ὑ-
πὸ τούτων μὴ διαφθείρεται, οἷον ὑπὸ πλούτου καὶ ἀρχῆς,
ὁ τοιοῦτος καλὸς καὶ ἀγαθός. ὑπὲρ τοῦ κατὰ τὰς ἀρε-
τὰς ὀρθῶς πράττειν εἴρηται μὲν, οὐχ ἱκανῶς δέ. ἔφαμεν γὰρ
4 τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν. ἀλλ' ἴσως ἄν τις αὐτὸ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀγνοῶν ἐρωτήσειε, τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον τί ποτ' ἐστὶ
καὶ ποῦ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος. ἔστιν οὖν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον
πράττειν, ὅταν τὸ ἄλογον μέρος τῆς ψυχῆς μὴ κωλύῃ τὸ λο-
γικὸν ἐνεργεῖν τὴν αὑτοῦ ἐνέργειαν. τότε γὰρ ἡ πρᾶξις ἐστὶ κα-
τὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ἐπειδὴ γάρ τι τῆς ψυχῆς, τὸ μὲν χεῖρον
ἔχομεν. τὸ δὲ βέλτιον, ἀεὶ δὲ τὸ χεῖρον τοῦ βελτίονος ἕνεκέν ἐ-
στιν ὥσπερ ἐπὶ σώματος καὶ ψυχῆς, τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς ἕνε-
κεν. καὶ τότ' ἐροῦμεν εὖ ἔχειν τὸ σῶμα, ὅταν οὕτως ἔχῃ ὥσ- 1
τε μὴ κωλύειν, ἀλλὰ καὶ συμβάλλεσθαι καὶ συμπαρορμᾶν
πρὸς τὸ τὴν ψυχὴν ἐπιτελεῖν τὸ αὑτῆς ἔργον. τὸ γὰρ χεῖρον
τοῦ βελτίονος ἕνεκεν, πρὸς τὸ συνεργεῖν τῷ βελτίονι. ὅταν οὖν
τὰ πάθη μὴ κωλύωσι τὸν νοῦν τὸ αὑτοῦ ἔργον ἐνεργεῖν, τό-
τ' ἔσται τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον γινόμενον, ναί. ἀλλ' ἴσως εἴ-
ποι τις ἄν. ὅταν πῶς ἔχωσι τὰ πάθη οὐ κωλύουσι. καὶ πότε
οὕτως ἔχουσιν. οὐ γὰρ οἶδα. τὸ δὴ τοιοῦτον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν ῥᾴ-
διον. οὐδὲ γὰρ ὁ ἰατρός, ἀλλ' ὅταν ἐπιτάττῃ τῷ πυρέττοντι πτισάνην 2
προσφέρεσθαι. τὸ δὲ πυρέττειν πῶς αἰσθάνομαι, ὅταν φησὶν
ὁρᾷς ὠχρὸν ὄντα. τὸ δ' ὠχρὸν πῶς εἰδήσω, ἐνταῦθα συνιέτω
ὁ ἰατρός. εἰ γὰρ μὴ ἔχεις παρὰ σαυτοῦ φύσει τῶν τοιούτων αἴ-
σθησιν, οὐκ ἔστιν. ὡσαύτως ὑπὲρ τῶν ἄλλων κοινόν ἐστι τῶν τοιού-
των ὁ λόγος. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν παθῶν τοῦ γνωρίζειν.
δεῖ γὰρ αὐτὸν συμβάλλεσθαι πρὸς αἴσθησίν τι. ἐπιζητήσειε δ'
ἄν τις ἴσως καὶ τὸ τοιοῦτον. ἆρά γε ἐὰν εἰδῶ ταῦτα, καὶ
δὴ εὐδαίμων ἔσομαι, οἴονται γάρ, τὸ δέ ἐστιν οὐ τοιοῦτον. οὐδε- 3
μία γὰρ οὐδὲ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν παραδίδωσι τῷ μανθάνον-
τι τὴν χρῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλὰ τὴν ἕξιν μόνον, οὕτως
οὐδ' ἐνταῦθα παραδίδωσι τὸ εἰδῆσαι ταῦτα τὴν χρῆσιν. ἡ γὰρ
εὐδαιμονία ἐστὶν ἐνέργεια ὡς ἔφαμεν. ἀλλὰ τὴν ἕξιν, οὐδ' ἐν
τῷ εἰδέναι ἐξ ὧν ἐστιν ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ' ἐκ τοῦ τούτοις χρῆσα-
σθαι. τὴν δὲ χρῆσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν τούτων, οὐκ ἔστι ταύ-
της τῆς πραγματείας τὸ παραδιδόναι. οὐδὲ γὰρ ἄλλη ἐπι-
στήμη οὐδεμία τὴν χρῆσιν παραδίδωσιν, ἀλλὰ τὴν ἕξιν. ἐφ' ἁ- 4

πασι δὲ τούτοις, περὶ φιλίας ἀναγκαῖόν ἐστιν εἰπεῖν. τί ἐστιν,
καὶ ἐν τίσι, καὶ περὶ τί. ἐπειδήπερ ὁρῶμεν παρὰ πάντα τὸν
βίον παρατείνουσαν, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ οὖσαν ἀγαθόν, συμ-
παραληπτέα ἂν εἴη πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν. πρῶτον μὲν οὖν
» ἴσως ἃ ἀπορεῖται καὶ ζητεῖται, βέλτιον διελθεῖν. πότερον γάρ
» ἐστιν ἡ φιλία ἐν τοῖς ὁμοίοις ὥσπερ δοκεῖ καὶ λέγεται. καὶ γὰρ
» κολοιός φασι παρὰ κολοιὸν ἱζάνει. καὶ ἀεί τοι τὸν ὁμοῖον ἀ-
1 γει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον. φασὶ δὲ καὶ κυνός ποτε ἀεὶ καθευδού-
σης ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος, ἐρωτηθέντα τὸν Ἐμπεδοκλέα
διὰ τί ποτε ἡ κύων ἐπὶ τῆς αὐτῆς κεραμίδος καθεύδει, εἰπεῖν,
ὅτι ἔχει τι ἡ κεραμὶς ὅμοιον ἡ κύων. ὡς διὰ τὸ ὅμοιον τὴν κύνα
φοιτῶσαν. πάλιν δ᾽ αὖ δοκεῖ ἄλλοις τισὶν ἐν τοῖς ἐναντίοις
μᾶλλον ἐγγίνεσθαι ἡ φιλία. ἐρᾶν μὲν γάρ φησιν ὄμβρου γαῖαν
ὅταν ξηρὸν πέδον. τὸ δὴ ἐναντίον φησὶ τῷ ἐναντίῳ βούλεσθαι
φίλον εἶναι. ἐν μὲν γὰρ τοῖς ὁμοίοις οὐδὲ ἐνδέχεται γίνεσθαι.
2 τὸ γὰρ ὅμοιόν φησι τοῦ ὁμοίου οὐδὲν προσδεῖται. καὶ τὰ τοιαῦ-
τα δή. ἔτι πότερον ἔργον δύσκολόν ἐστι φίλον γενέσθαι. ἢ ῥᾴ-
διον γενέσθαι. οἱ κόλακες ταχέως προσστρεφόμενοί τινες, φίλοι
μὲν οὐκ εἰσί. φαίνονται δὲ φίλοι εἶναι. ἔτι δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα
ἀπορεῖται. πότερον ἔσται ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ φίλος. ἢ οὔ.
ἡ μὲν γὰρ φιλία ἐν πίστει καὶ βεβαιότητι. ὁ δὲ φαῦλος ἥκιστα
τοιοῦτος. πρῶτον μὲν οὖν διοριστέον ἂν εἴη περὶ φιλίας.
ποίας σκοποῦμεν. ἔστι γὰρ ὡς οἴονται φιλία καὶ πρὸς θεόν.
3 καὶ τὰ ἄψυχα, οὐκ ὀρθῶς. τὴν γὰρ φιλίαν ἐνταῦθα φαμὲν
» εἶναι, οὗ ἐστι τὸ ἀντιφιλεῖσθαι. ἡ δὲ πρὸς θεὸν φιλία οὐδὲ ἀν-
» τιφιλεῖσθαι δέχεται. οὐθ᾽ ὅλως τὸ φιλεῖν. ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη εἴ
τις φαίη φιλεῖν τὸν Δία. οὐδὲ δὴ παρὰ τῶν ἀψύχων ἐνδέχε-
ται ἀντιφιλεῖσθαι. φιλία μέν τοι, καὶ πρὸς τὰ ἄψυχά ἐστιν. οἷ,
οἶνον ἢ ἄλλο δή τι τῶν τοιούτων. διὸ οὔτε τὴν πρὸς τὸν θεὸν φι-
λίαν ἐπιζητοῦμεν, οὔτε τὴν πρὸς τὰ ἄψυχα, ἀλλὰ τὴν πρὸς
τὰ ἔμψυχα. καὶ πρὸς ταῦτα, ἐν οἷς ἐστι τὸ ἀντιφιλεῖν. εἰ δή τις
4 μετὰ ταῦτα ἐπισκέψαιτο, τί ἐστι τὸ φιλητόν. ἔστιν οὖν οὐκ ἄλλό τι

ἢ τ' ἀγαθόν. ἕτερον μὲν οὖν ἐστι τὸ φιλητὸν καὶ τὸ φιλητέον. ὥσπερ καὶ τὸ βουλητὸν, καὶ τὸ βουλητέον. βουλητὸν μὲν γὰρ, τὸ ἁπλῶς ἀγαθόν. βουλητέον δὲ, τὸ ἑκάστῳ ἀγαθόν. οὕτω καὶ φιλητὸν μὲν, τὸ ἁπλῶς ἀγαθόν. φιλητέον δὲ, τὸ αὑτῷ ἀγαθόν. ἔστι δὲ τὸ μὲν φιλητέον, καὶ φιλητόν. τὸ δὲ φιλητὸν, οὐκ ἔστι φιλητέον. ἐνταῦθα οὖν ἐστι καὶ διὰ τὸ τοιοῦτον ἡ ἀπορία. πότερόν ἐστιν ὁ σπουδαῖος τῷ φαύλῳ φίλος, ἢ οὔ. συνῆπται γάρ πως τῷ ἀγαθῷ, τὸ αὑτῷ ἀγαθόν. καὶ τὸ φιλητέον τῷ φιλητῷ. ἕπε- 1
ται δὲ καὶ ἀκολουθεῖ τῷ ἀγαθῷ καὶ τὸ ἡδὺ εἶναι καὶ τὸ συμ-
» φέρον. ἡ μὲν οὖν τῶν σπουδαίων φιλία ἐστὶν, ὅταν ἀντιφιλῶ-
» σιν ἀλλήλοις. φιλοῦσι δὲ ἀλλήλοις, ἡ φιλοῦσι. φιλοῦσι δὲ ἡ ἀγαθοί. οὐκ οὖν σπουδαῖός φησι τῷ φαύλῳ οὐκ ἔσται φίλος. ἔσται μὲν οὖν. ἐπειδὴ γὰρ τἀγαθῷ ἠκολούθει τὸ συμφέρον καὶ τὸ ἡδὺ, εἰ ἔστι φαῦλος ὢν ἡδὺς, ταύτῃ φίλος. πάλιν αὖ συμφέρων ἡ συμφέρον, ταύτῃ φίλος. ἀλλ' οὐκ ἔσται γε κατὰ τὸ φιλητὸν ἡ τοιαύτη φιλία. φιλητὸν γὰρ ἦν τἀγαθόν. ὁ δὲ φαῦλος οὐ φι- 2
λητός. οὐ γ', ἀλλὰ κατὰ τὸ φιλητέον. εἰσὶ γὰρ ἀπὸ τῆς παντελοῦς φιλίας τῆς ἐν τοῖς σπουδαίοις καὶ αὗται αἱ φιλίαι, ἥ, τε κατὰ τὸ ἡδὺ καὶ ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. ὁ οὖν κατὰ τὸ ἡδὺ φιλῶν, οὐ φιλεῖ τὴν κατὰ τὸ ἀγαθὸν φιλίαν. οὐδὲ ὁ κατὰ τὸ συμφέρον. εἰσὶ δὲ αἱ φιλίαι αὗται, ἥ τε κατὰ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἡ κατὰ τὸ ἡδὺ, καὶ ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. οὐχ αἱ αὐταὶ μὲν, οὐ παντελῶς δὲ, οὐδὲ ἀλλότριαι ἀλλήλων. ἀλλ' ἀπὸ ταυτοῦ πως ἠρτημέναι εἰσίν. οἷον φαμὲν ἰατρικὸν τὸ μαχαίριον. ἰατρικὸν τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἰατρικὴν 3
τὴν ἐπιστήμην. ταῦτα οὐχ ὁμοίως λέγονται. ἀλλὰ τὸ μὲν μαχαίριον τῷ χρήσιμον εἶναι πρὸς ἰατρικήν, ἰατρικὸν λέγεται. ὁ δ' ἄνθρωπος τῷ ποιητικὸς εἶναι ὑγιείας. ἡ δ' ἐπιστήμη, τῷ αἰτία εἶναι καὶ ἀρχή. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ φιλίαι οὐχ ὡσαύτως, ἥ τε τῶν σπουδαίων ἡ διὰ τὸ ἀγαθόν. καὶ ἡ κατὰ τὸ ἡδύ. καὶ ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. οὔτε δὴ ὁμωνύμως λέγονται, ἀλλ' οὐκ εἰσὶ μὲν αἱ αὐταί. περὶ ταῦτα δέ πως, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν εἰσιν. εἰ δή τις λέγοι, ὁ
κατὰ τὸ ἡδὺ φιλῶν οὐκ ἔστι φίλος τούτῳ. οὐ γὰρ κατὰ τὸ ἀγα 4

» θὸν φίλος ἐστὶ, βαδίζει ὁ τοιοῦτος ἐπὶ τὴν τῶν σπουδαίων φι-
» λίαν τὴν ἐξ ἁπάντων τούτων οὖσαν, ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ ἐκ τοῦ
» ἡδέος, καὶ ἐκ τοῦ συμφέροντος. ὥστ' ἀληθῶς οὐκ ἔστιν ἐκείνῳ
γε τὴν φιλίαν φίλος, ἀλλὰ τὴν κατὰ τὸ ἡδὺ, ἢ κατὰ τὸ συμ-
φέρον. πότερον οὖν ἔσται ὁ σπουδαῖος, τῷ σπουδαίῳ φίλος,
ἢ οὔ. οὐδὲν γὰρ προσδεῖται φησὶν ὅμοιος τοῦ ὁμοίου, ὁ δὴ τοι-
οῦτος λόγος ζητεῖ τὴν κατὰ τὸ συμφέρον φιλίαν. ἧ γὰρ προσ-
1 δεῖται ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου, ταύτῃ ὄντες φίλοι ἐν τῇ κατὰ τὸ
συμφέρον φιλίᾳ εἰσίν. ἀλλὰ ἕτερα διώρισται ἡ κατὰ τὸ συμ-
φέρον φιλία, καὶ ἡ κατ' ἀρετὴν, καὶ ἡδονήν. εἰκὸς δὴ καὶ πο-
λὺ μᾶλλον τούτοις. πάντα γὰρ αὐτοῖς ὑπάρχει τ' ἀγαθὰ
καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον. ἀλλὰ καὶ ὁ σπουδαῖος τῷ φαύ-
λῳ. ἧ γὰρ ἴσως ἡδὺς, ταύτῃ καὶ φίλος. καὶ ὁ φαῦλός γε τῷ
φαύλῳ. ἧ γὰρ ἴσως τὸ αὐτὸ αὐτοῖς συμφέρει, ταύτῃ καὶ φί-
λος. ὁρῶμεν γὰρ τοῦτο γινόμενον, ὅταν τὸ αὐτὸ ᾖ τὸ συμφέ-
2 ρον, φίλοις τούτοις διὰ τὸ συμφέρον. ὥστ' οὐδὲν κωλύει καὶ
» φαύλοις οὖσι ταυτόν τι συμφέρειν. βεβαιοτάτη μὲν οὖν καὶ
» μονιμωτάτη καὶ καλλίστη ἐστὶν ἐν τοῖς σπουδαίοις φιλία ἡ κα-
» τ' ἀρετὴν καὶ τἀγαθὸν οὖσα εἰκότως. ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ, ἀμε-
» τάπτωτον. δι' ἣν ἡ φιλία. ὥστε εἰκὸς τὴν φιλίαν τὴν τοιαύτην
» ἀμετάπτωτον εἶναι. τὸ δὲ συμφέρον, φιλία οὐ βεβαία. ἀλλὰ
» τῷ συμφέροντι μεταπίπτει. ὁμοίως καὶ ἡ κατὰ τὴν ἡδονήν. ἡ
μὲν οὖν τῶν βελτίστων φιλία, ἡ κατ' ἀρετὴν γινομένη ἐστίν. ἡ
3 δὲ τῶν πολλῶν, ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. ἡ δὲ κατὰ τὴν ἡδονὴν
ἐν τοῖς φορτικοῖς καὶ τυχοῦσι. συμβαίνει δὲ καὶ ἀγανακτεῖν,
ὅταν φαύλοις ἐντύχωσι τοῖς φίλοις καὶ θαυμάζειν. ἔστι δὲ
οὐδὲν ἄτοπον. ὅταν γὰρ ἡ φιλία λάβῃ τὴν ἡδονὴν ἀρχὴν,
δι' ἣν φαῦλοι εἰσὶ, ἢ τὸ συμφέρον, ἅμα ταῦτ' ἀπολείπει,
καὶ ἡ φιλία οὐ διαμένει. πολλάκις δὲ μένει μὲν ἡ φιλία, κα-
κῶς δ' ἐχρήσατο τῷ φίλῳ. διὸ ἀγανακτοῦσιν. ἔστι δ' οὐδὲ τοῦ-
το ἄλογον. οὐδὲ γὰρ δι' ἀρετὴν ἡ φιλία σοι πρὸς τοῦτον, ὑ-
4 πῆρχε. διὸ οὐδὲν ἄτοπον μηδὲν ποιεῖν αὐτὸν τῶν κατ' ἀρετήν.

ἀγανακτοῦσιν οὖν οὐκ ὀρθῶς. δι' ἡδονὴν γὰρ κρινάμενοι τὴν φιλίαν, τὴν τ' ἀρετῆς οἴονται δεῖν αὐτοῖς ὑπάρχειν. τὸ δ' οὐ δυνατόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ διὰ ἡδονὴν καὶ τὸ συμφέρον, ἀρετῆς ἐχομένη. κοινωσάμενοι οὖν ἡδονῇ, ἀρετὴν ζητοῦσιν οὐκ ὀρθῶς.
» οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ καὶ τῷ συμφέροντι ἡ ἀρετή. ἀλλὰ
» ἀλλὰ τῇ ἀρετῇ ἀμφότερα ταῦτα ἀκολουθεῖ, ἄτοπον γάρ, εἰ
» μή τις οἰήσεται τοὺς σπουδαίους αὐτοὺς αὑτοῖς ἡδίστους εἶναι.
καὶ γὰρ οἱ φαῦλοι ὥς φησιν Εὐριπίδης, αὐτοὶ ἑαυτοῖς ἡδεῖς 1
» εἰσι. κακὸς κακῷ γὰρ συντέτηκεν. οὐ γὰρ ἀκολουθεῖ τῇ ἡδονῇ ἡ
» ἀρετὴ, ἀλλὰ ἡ ἡδονὴ τῇ ἀρετῇ ἀκολουθεῖ. πότερον δὲ καὶ δεῖ
» ἐν τῇ τῶν σπουδαίων φιλίᾳ τὴν ἡδονὴν εἶναι, ἢ οὐ δεῖ. ἄτοπον γὰρ τὸ μὴ φάναι δεῖν. εἰ γὰρ ἀφελεῖς αὐτῶν τὸ ἡδεῖς εἶναι ἀλλήλοις, ἄλλους ποιοῦνται φίλους εἰς τὸ συζῆν τοὺς ἡδεῖς. εἰς γὰρ τὸ συζῆν οὐδὲν μεῖζόν ἐστι τοῦ ἡδεῖς εἶναι. ἄτοπον οὖν τὸ μὴ οἴεσθαι δεῖν τοὺς σπουδαίους μάλιστα ἀλλήλοις συζῆν. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ ἡδέος. δέοι ἂν ἄρα ὡς ἔοικε μάλιστα τού- 2
τοις ὑπάρχειν τὸ ἥδιστον εἶναι. ἐπεὶ δὲ διῄρηνται αἱ φιλίαι εἰς τρία εἴδη, καὶ ἐν ταύταις ἠπορεῖτο, πότερον ἐν ἰσότητι ἡ φιλία ἐγγίνεται, ἢ ἐν ἀνισότητι. ἔστιν οὖν κατ' ἀμφότερα. ἡ μὲν γὰρ καθ' ὁμοιότητα, ἡ τῶν σπουδαίων, καὶ ἡ τελεία φιλία. ἡ δὲ, κατ' ἀνομοιότητα, ἡ κατὰ τὸ συμφέρον. τῷ γὰρ εὐπόρῳ ὁ πένης, ἢ διὰ τὴν ἔνδειαν ὧν ὁ πλούσιος εὐπορεῖ. φίλος ἐστί. καὶ τῷ σπουδαίῳ ὁ φαῦλος διὰ ταυτό. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἀρετῆς παρ' οὗ οἴεται αὐτῷ ἔσεσθαι, διὰ τοῦτο τούτῳ φίλος. γίνεται 3
οὖν ἐν τοῖς ἀνομοίοις φιλία, κατὰ τὸ συμφέρον. διὸ καὶ Εὐριπίδης ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα, ὅταν ξηρὸν ἦ πέδον. ὡς ἐναντίοις οὖσι τούτοις ἐγγίνεται φιλία ἡ διὰ τὸ συμφέρον. καὶ γὰρ εἰ θέλεις τὰ ἐναντιώτατα κρίνεσθαι, πῦρ καὶ ὕδωρ, ταῦτα ἀλλήλοις χρήσιμα εἰσί. τὸ γὰρ πῦρ φασὶν ἐὰν μὴ ἔχῃ ὑγρὸν, φθείρεσθαι, ὡς τὴν τ' αὐτῷ παρασκευάζον, ὥσπερ τροφὴν ἵνα, ταύτην δὲ τοσαύτην, ὅσης κρατήσειεν. ἂν μὲν γὰρ πλείω ποιήσῃς τὸ ὑγρὸν ἐπικρατῆται, φθείρεσθαι τὸ πῦρ. ἐὰν δὲ σύμμετρον, 4

συνοίσει,

συνοίσει. δῆλον οὖν, ὅτι ἐν τοῖς ἐναντιωτάτοις φιλία ἐγγίνε-
ται διὰ τὸ συμφέρον. ἀνάγονται δὲ πᾶσαι αἱ φιλίαι καὶ αἱ ἐν
ἰσότητι, καὶ αἱ ἐν ἀνισότητι, εἰς τὰς διῃρημένας τρεῖς. ἔστι δ' ἐν ἁ-
πάσαις ταῖς φιλίαις διαφορὰ γινομένη πρὸς ἀλλήλους, ὅταν
μὴ ὁμοίως φιλῶσιν, ἢ εὖ ποιῶσιν, ἢ ὑπηρετῶσιν, ἢ ὅτι ἂν τῶν
τοιούτων, ὅταν μὲν γὰρ ὁ μὲν ἐκτενῶς ποιῇ. ὁ δ' ἐλλείπῃ κατὰ
τὴν ἔλλειψιν, τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ μέμψις. οὐ μὴν ἀλλ' ἐπὶ μὲν τῶν
1 τοιούτων, τὸ αὐτὸ ἐστὶ τέλος τῆς φιλίας. ἔτι οἱ ἀμφότεροι κα-
τὰ τὸ συμφέρον ἀλλήλοις φίλοι, ἢ κατὰ τὸ ἡδὺ, ἢ κατ' ἀρε-
τὴν, εὔδηλος ἡ ἔλλειψις ἡ παρὰ τοῦ ἑτέρου, ἐὰν πλείω ἀγαθὰ
σύ μοι ποιῇς, ἢ ἐγὼ σοί. οὐ δ' ἀμφισβητῶ ἔτι μὴ οὐ πλεῖν σε μᾶλ-
λον ὑπ' ἐμοῦ φιλεῖσθαι. ἐν ᾗ δὲ φιλία μὴ διὰ ταυτὸ φίλοι ἐ-
σμὲν, μᾶλλον αἱ διαφοραί. ἄδηλος γὰρ ἡ ἔλλειψις παρ' ἑκατέ-
ρου. οἷον, εἰ ὁ μὲν δι' ἡδονὴν φίλος ἐστίν. ὁ δὲ διὰ τὸ συμφέρον. ἐν-
ταῦθα ἡ ἀμφισβήτησις. οὔτε γὰρ ὁ τῷ συμφέροντι ὑπερέχων,
2 ἀξίαν οἴεται τὴν ἡδονὴν ἀντικατηλλάχθαι τοῦ συμφέροντος,
οὔτε ὁ τῇ ἡδονῇ ὑπερέχων ἀξίαν τῆς ἡδονῆς ἐν τῷ συμφέροντι
χάριν ἀπολαμβάνει. διὸ μᾶλλον αἱ διαφοραὶ ἐν ταῖς τοιαύ-
ταις φιλίαις γίγνονται. οἱ δὲ ἐν ἀνισότητι φίλοι ὄντες, οἱ μὲν
ὑπερέχοντες πλούτῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τοιούτῳ, οὐκ οἴονται δεῖν
αὐτοὶ φιλεῖν. ἀλλ' ὑπὸ τῶν ἐνδεεστέρων οἴονται δεῖν αὐτοὶ φι-
» λεῖσθαι, ἔστι δὲ βέλτιον τὸ φιλεῖν ἢ τὸ φιλεῖσθαι. τὸ μὲν γὰρ
» φιλεῖν ἐνέργειά τις ἡδονῆς καὶ ἀγαθόν. ἀπὸ δὲ τοῦ φιλεῖσθαι,
3 οὐδεμία τῷ φιλουμένῳ ἐνέργεια γίνεται. ἔτι δὲ βέλτιον τὸ γνω-
ρίζειν, ἢ τὸ γνωρίζεσθαι. τὸ μὲν γὰρ γνωρίζεσθαι καὶ τὸ φιλεῖ-
σθαι, καὶ τοῖς ἀψύχοις ὑπάρχει. τὸ δὲ γνωρίζειν καὶ φιλεῖν τοῖς
ἐμψύχοις. ἔτι τὸ εὖ ποιητικὸν εἶναι βέλτιον, ἢ τὸ μή. ὁ μὲν οὖν
φιλῶν, εὖ ποιητικός ἢ φιλεῖ. ὁ δὲ φιλούμενος, ἢ φιλεῖται, οὔ.
ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι διὰ φιλοτιμίαν φιλεῖσθαι μᾶλλον βούλον-
ται, ἢ φιλεῖν. διὰ τὸ ἐν τῷ φιλεῖσθαι ὑπεροχήν τινα εἶν. ἀεὶ γὰρ
ὁ φιλούμενοι ὑπερέχει ἡδονῇ ἢ εὐπορίᾳ ἢ ἀρετῇ, ὁ δὲ φιλό-
4 τιμος τῆς ὑπεροχῆς ὀρέγεται. καὶ οὐκ οἴονται δεῖν αὐτοὶ φι-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

λεῖν οἱ ἐν ὑπεροχῇ ὄντες, ἀντιδιδόναι γὰρ ἐν οἷς ὑπερέχου-
σι τοῖς φιλοῦσιν αὐτούς. ἔτι δὲ καὶ ἥττους αὐτῶν εἰσι. διὸ οὐκ
οἴονται δεῖν φιλεῖν, ἀλλὰ φιλεῖσθαι. ὁ δ᾽ ἐνδεὴς χρημάτων ἢ
ἡδονῶν ἢ ἀρετῆς; θαυμάζει τὸν ὑπερέχοντα τούτοις. καὶ φι-
λεῖ διὰ τὸ τούτων ἢ τυγχάνειν ἢ οἴεσθαι τεύξεσθαι. εἰσὶ δὲ καὶ τοι-
αῦται φιλίαι ἐξ ὁμοιοπαθείας, ἐκ τοῦ τἀγαθὰ βούλεσθαι τι-
νὶ εἶναι. οὐκέτι δὲ ἡ ἀπὸ τούτων γινομένη φιλία πάντα ταῦτα
ἔχουσα. πολλάκις γὰρ, ἄλλοι μὲν εἶναι βουλόμεθα τἀγαθά, 1
συζῆν μὲν τινὶ μετ᾽ ἄλλου. ἀλλὰ ταῦτα πότερον δεῖ φιλίας
εἰπεῖν, ἢ τῆς τελείας φιλίας τῆς κατ᾽ ἀρετὴν πάσῃ; ἐν ἐκεί-
νῃ γὰρ τῇ φιλίᾳ πάντα ταῦτα ὑπάρχει. καὶ γὰρ συζῆν μετ᾽
οὐδενὸς ἄλλου ἂν θέλοιμεν. καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ συμφέρον
καὶ ἡ ἀρετὴ τῷ σπουδαίῳ ὑπάρχει. καὶ τἀγαθὰ τούτῳ μάλι-
στα βουλοίμεθ᾽ ἄν, καὶ τὸ ζῆν καὶ τὸ εὖ ζῆν οὐκ ἄλλῳ τινί, ἢ τού-
τῳ. πότερον δ᾽ ἐστὶν αὐτῷ φιλία, καὶ πρὸς αὑτὸν φιλία, ἢ οὔ, νῦν
μὲν ἀφείσθω. ὕστερον δ᾽ ἐροῦμεν. πάντα δὲ βουλόμεθα ἡμῖν αὐ- 2
τοῖς. καὶ γὰρ συζῆν μεθ᾽ ἡμῶν αὐτῶν βουλόμεθα. ἴσως δὲ τοῦτο
καὶ ἀναγκαῖον καὶ τὸ εὖ ζῆν καὶ τὸ ζῆν, καὶ τὸ βούλεσθαι τἀγα-
θόν, οὐκ ἄλλῳ τινί, ἔτι ὁμοιοπαθεῖς ἡμῖν αὐτοῖς μάλιστα ἐ-
σμέν. ἂν γὰρ προσπταίσωμεν, ἢ ἄλλῳ τινὶ περιπέσωμεν τῶν
τοιούτων, εὐθὺς λυπούμεθα. διὸ δόξειεν ἂν οὕτως εἶναι αὐ-
τῷ πρὸς αὑτὸν φιλία. τὰ δὴ τοιαῦτα ὅτι τὴν ὁμοιοπάθειαν καὶ
τὸ εὖ ζῆν καὶ τὰ ἄλλα ἤ τι εἰς τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς φιλίαν
ἀναφέροντες λέγομεν, ἢ εἰς τελείαν. ἐν ἀμφοτέραις δὲ πάν- 3
» τα ταῦτα ὑπάρχει. καὶ γὰρ τὸ συζῆν καὶ τὸ εἶναι βούλεσθαι καὶ
» τὸ εὖ εἶναι καὶ τἄλλα πάντα ἐν αὐταῖς ἐστιν. ἔτι δ᾽ ἴσως ἂν
δόξειεν ἐν οἷς ἐστὶ δίκαιον, ἐν τούτοις καὶ φιλίαν εἶναι. διὸ καὶ
ὅσα περὶ δικαίων εἴδη, τοσαῦτα καὶ φιλιῶν. τὸ δὴ δίκαιόν ἐστι
καὶ ξένῳ πρὸς πολίτην, καὶ δούλῳ πρὸς δεσπότην. καὶ πολίτῃ
πρὸς πολίτην. καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, καὶ γυναικὶ πρὸς ἄνδρα.
καὶ ὅσαι ἁπλῶς ἄλλαι κοινωνίαι καὶ φιλίαι ἔνεισιν ἑκάστοις τού-
των. βεβαιοτάτη δ᾽ ἂν δόξειεν εἶναι τῶν φιλιῶν ἡ ξενική. οὐ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

γάρ ἐστιν οὐδὲν αὐτοῖς τέλος κοινόν, ὥσπερ οὐ ἀμφισβητοῦσιν.
οἷον ἐν τοῖς πολίταις. διαμφισβητοῦντες γὰρ πρὸς ἀλλήλους
κατὰ τὴν ὑπεροχήν, οὐ μένουσι φίλοι ὄντες. ἐχόμενον δ' ἂν
εἴη νῦν τοῦτ' εἰπεῖν, πότερόν ἐστι πρὸς αὑτὸν φιλία, ἢ οὔ. ἐπεὶ δ'
οὖν ὁρῶμεν ὥσπερ καὶ μικρὸν ἐπάνω ἐλέγομεν, ὅτι ἐκ μὲν
τῶν καθ' ἕκαστα αὐτοὶ αὑτοῖς ἂν μάλιστα βουλοίμεθα, καὶ γὰρ
τἀγαθά, καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι. ὁμοιοπαθέστατοι δ' αὐ-
1 τοῖς ἡμῖν ἐσμὲν καὶ συζῆν τε μεθ' ἑαυτῶν μάλιστα βουλοίμε-
θα. ὥστ' εἰ μὲν ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γνωρίζεται ἡ φιλία, τὰ δὲ κα-
θ' ἕκαστα ἡμῖν αὐτοῖς ἂν βουλοίμεθα ὑπάρχειν, δῆλόν ἐστιν ὡς
ἔστι πρὸς αὑτὸν φιλία, ὥσπερ καὶ τὴν ἀδικίαν ἔφαμεν πρὸς αὑ-
τὸν εἶναι. ἐπειδὴ γὰρ ἕτερον μὲν ὁ ἀδικῶν. ἕτερος δὲ ὁ ἀδικού-
μενος, ὁ αὐτὸς δὲ εἷς ἐστιν ἕκαστος, διὰ τοῦτο οὐκ ἐδόκει εἶναι
πρὸς αὑτὸν ἀδικία. ἔστι μέν τοι ὡς ἔφαμεν, σκοποῦντες ἐπὶ τῶν
τῆς ψυχῆς μερῶν. ἐπειδὴ ἐστὶ πλείω, ὅταν ταῦτα μὴ ὁμονοῶσι.
2 τότε ἂν πρὸς αὑτὸν τὴν ἀδικίαν. ὁμοίως οὖν τούτῳ καὶ ἡ φι-
λία δόξειεν ἂν πρὸς αὑτόν. ἐπειδὴ γὰρ ὁ φίλος ἐστὶν ὥς φαμεν,
ὅταν βουλώμεθα σφόδρα φίλον εἰπεῖν, μία φαμὲν ψυχή, ἡ ἐ-
» μὴ καὶ ἡ τούτου. ἐπεὶ οὖν ἐστι τῆς ψυχῆς πλείω μέρη, τότ' ἔσται
» μία ψυχή, ὅταν συμφωνῶσι πρὸς ἄλληλα, ὅ τε λόγος καὶ τὰ
πάθη, οὕτω γὰρ μία ἔσται. ὥστε μιᾶς γινομένης, ἔσται πρὸς
αὑτὸν φιλία. αὕτη δ' ἔσται ἡ πρὸς αὑτὸν φιλία ἐν τῷ σπουδαίῳ.
τούτῳ γὰρ μόνῳ τὰ τῆς ψυχῆς εὖ ἔχουσι μέρη πρὸς ἄλληλα
3 τῷ μὴ διαφέρεσθαι. ἐπεὶ ὅ γε φαῦλος οὐδέποτ' ἐστὶν αὐτὸς αὑ-
τῷ φίλος. μάχεται γὰρ ἀεὶ ἑαυτῷ. ὁ γοῦν ἀκρατής, ὅταν πρά-
ξῃ τι τῶν καθ' ἡδονήν, μετ' οὐ πολὺ μεταμελεῖται. καὶ κακίζει
αὐτὸς αὑτόν. ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἄλλων κακιῶν ὁ φαῦλος ἔχει.
διατελεῖ γὰρ αὐτὸς αὑτῷ μαχόμενος καὶ ἐναντιούμενος. ἔστι
δὲ φιλία καὶ ἐν ἰσότητι. οἷον, ἡ μὲν τῶν ἑταίρων ἐν ἰσότητι ἀριθ-
μῷ καὶ δυνάμει ἀγαθοῦ. οὐδ' ἕτερος γὰρ αὐτῶν ἐστιν ἄξιος θα-
τέρου πλέον ἔχειν, οὔτε κατ' ἀριθμὸν ἀγαθῶν, οὔτε κατὰ
4 δύναμιν, οὔτε κατὰ μέγεθος, ἀλλὰ τὸ ἴσον. ἴσοι γάρ τινες

ἐθέλουσιν εἶναι οἱ ἑταῖροι. ἐν ἀνισότητι δὲ οἱ πατέρες πρὸς υἱόν,
καὶ ἀρχομένου πρὸς ἄρχοντας. καὶ κρείττονος καὶ χείρονος. καὶ γυ
ναικὸς καὶ ἀνδρός. καὶ ἁπλῶς ἐν οἷς ἐστὶν ὁ τὴν τοῦ χείρονος καὶ
κρείττονος τάξιν ἔχων ἐν τῇ φιλίᾳ. αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἐν ἀνισότη
τι φιλία κατὰ λόγον. οὐδέποτε γὰρ ἐπ' ἀγαθοῦ δώσει, οὐδεὶς
ἴσον ἂν δοίη τῷ βελτίονι καὶ τῷ χείρονι. ἀλλὰ μεῖζον τῷ καθ' ὑπε
» ροχὴν ὄντι ἀεί. τοῦτο δ' ἴσον ἐστὶ τῷ λόγῳ. ἴσον γάρ πως ἐστὶν ὅ,
» τι ἔλαττον ἔχων ἀγαθὸν χείρων ὤν. τῷ μεῖζον ἔχοντι κρείττονι 1
ὄντι. τῶν δὲ φιλιῶν ἁπασῶν τῶν εἰρημένων οὐσῶν, μάλιστά πως
ἐγγίνεται τὸ φιλεῖν ἐν τῇ συγγενικῇ. καὶ ταύτῃ ἐν τῇ πατρὶ
πρὸς υἱόν, καὶ διατί ποτε ὁ πατὴρ τὸν υἱὸν μᾶλλον φιλεῖ, ἢ ὁ υἱὸς
τὸν πατέρα. πότερον οὖν ὡς ἔνιοι λέγοντες ὀρθῶς πρὸς γε τοὺς
πολλούς, ὅτι ὁ μὲν πατὴρ εὐεργέτηκέ πως τὸν υἱόν. ὁ δὲ υἱὸς
χάριν ὀφείλει τῆς εὐεργεσίας. αὕτη μὲν οὖν ἡ αἰτία ἐν τῇ κα
τὰ τὸ συμφέρον φιλίᾳ δόξειεν ἂν εἶναι. ὥσπερ δὲ καὶ κατὰ τὰς
ἐπιστήμας ὁρῶμεν ἔχον, οὕτω πως ἔχει καὶ ἐνταῦθα. λέγω δ' - 2
ὅτι ἐστίν. ἔστι μὲν οὖν τὸ αὐτὸ τέλος τι καὶ ἐνέργεια. καὶ οὐκ ἄλλό-
τι παρὰ τὴν ἐνέργειαν τέλος. οἷον τῷ αὐλητῇ ἡ αὐτὴ ἐνέργεια
καὶ τέλος. τὸ γὰρ αὐλεῖν καὶ τέλος αὐτῷ ἐστὶ καὶ ἐνέργεια. ἀλλ' οὐ
τῇ οἰκοδομικῇ, καὶ γὰρ ἕτερον τέλος παρὰ τὴν ἐνέργειαν. ἔστιν
» οὖν ἡ φιλία ἐνέργειά τις, οὐδὲν δὲ ἐστὶν ἄλλο τέλος παρὰ τὴν
» ἐνέργειαν τοῦ φιλεῖν. ἀλλὰ τοῦτο αὐτό. ὁ μὲν οὖν πατὴρ, ἐνερ-
γεῖ πως ἀεὶ μᾶλλον παρὰ τὸ αὐτοῦ τι εἶναι ποίημα τὸν υἱόν.
» τοῦτο δ' ὁρῶμεν καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὄν. πάντες γὰρ πρὸς ὃ ἂν αὐ 3
» τοὶ ποιήσωσι, πρὸς τοῦτό πως καὶ εὖνοοί εἰσιν. ὁ οὖν πατὴρ εὐ-
νοεῖ πως πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὄντα ποίημα, τῇ μνήμῃ καὶ τῇ ἐλ
πίδι ἀγόμενος. διὸ μᾶλλον φιλεῖ ὁ πατὴρ τὸν υἱόν, ἢ ὁ υἱὸς τὸν
πατέρα. δεῖ δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων φιλιῶν τῶν λεγομένων καὶ
δοκουσῶν ἐπισκέψασθαι, εἰ εἰσὶ φιλίαι. οἷον ἡ εὔνοια φιλία δο-
κεῖ. ἁπλῶς μὲν οὖν οὐκ ἂν δόξειεν εἶναι ἡ εὔνοια, φιλία. πολλοῖς
γὰρ πολλάκις ἢ ἀπὸ τοῦ ἰδεῖν ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκοῦσαί τι ὑπέρ τινος
ἀγαθόν, εὖνοοι γινόμεθα. ἆρ' οὖν ἤδη καὶ φίλοι, ἢ οὔ. οὐ γὰρ εἴ τις 4

τὴν Δαρείῳ εὔνους ἐν πέρσαις ὄντι ὥσπερ ἴσως τὴν, εὐθέως ἢ
καὶ φιλία τὴν αὐτῷ πρὸς δαρεῖον. ἀλλ' ἀρχὴ μὲν ἄν ποτε φι-
λίας ἡ εὔνοια δόξειεν εἶναι. γένοιτο δ' ἂν ἡ εὔνοια φιλία, εἰ
προσλάβοι βούλησιν τοῦ τ' ἀγαθὰ δυνατὸς ὢν πρᾶξαι, πράτ-
τειν ἐκείνου ἕνεκεν ᾧ ἐστὶν εὔνους. ἔστι δ' ἡ εὔνοια τοῦ ἤθους καὶ
πρὸς τὸ ἦθος. οὐδεὶς γὰρ λέγεται εὔνους οἴνῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ
τῶν ἀψύχων ἀγαθῶν ἢ ἡδέων. ἀλλ' ἄν τις ᾖ τὸ ἦθος σπουδαῖος,
1 πρὸς τοῦτον ἡ εὔνοια. οὐκ ἔστι δὲ χωρὶς τῆς φιλίας ἡ εὔνοια,
ἀλλ' ἐν τῷ αὐτῷ. διὸ δοκεῖ φιλία εἶναι. ἡ δ' ὁμόνοια ἔστι σύνεγ-
γυς τῇ φιλίᾳ, ἐὰν τὴν ὁμόνοιαν λάβῃς τὴν κυρίως λεγομένην.
εἰ γάρ τις ἐμπεδοκλεῖ ὁμοίως ὑπολαμβάνει. καὶ δοκεῖ αὐ-
τῷ τὰ στοιχεῖα εἶναι ἃ κἀκείνῳ, ἆρά γε οὗτος ἐμπεδοκλεῖ ὁμο-
νοεῖ, ἢ οὔ. ἐπείπερ ἔστι ἄλλο τοιοῦτον. πρῶτον μὲν γὰρ οὐκ ἔ-
στιν ἡ ὁμόνοια ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλ' ἐν τοῖς πρακτικοῖς, καὶ ἐν
τούτοις οὐκ ἐννοοῦσι ταυτόν. ἀλλ' εἰ ἅμα τῷ τὸ ταυτὸ νοεῖν,
2 προαίρεσιν ἔχουσι περὶ ἃ νοοῦσιν ἐπὶ ταῦτα. εἰ γὰρ ἐννοοῦσι ἀμ-
φότεροι ἄρχειν. ἀλλ' ὁ μὲν, αὐτὸν, ὁ δ' αὐτόν. ἆρά γε ἤδη ὁμο-
νοοῦσιν, ἢ οὔ. ἀλλ' εἰ κἀγὼ ἐμαυτὸν βούλομαι ἄρχειν. κἀκεῖ-
νος ἐμὲ, οὕτως ἤδη ὁμονοοῦμεν. ἔστι δὴ ὁμονοεῖν ἐν τοῖς πρακ-
τικοῖς μετὰ βουλήσεως ταυτοῦ. περὶ ἄρχοντος ἄρα κατάστα-
σιν ἐν τοῖς πρακτικοῖς τοῦ αὐτοῦ ἐστὶν ἡ ὁμόνοια ἡ κυρίως λεγο-
μένη. ἐπεὶ δ' ἔστιν ὥσφαμεν αὐτῷ πρὸς αὑτὸν φιλία, πότερον
ὁ σπουδαῖος ἂν φίλαυτος, ἢ οὔ. ἔστι δὲ φίλαυτος ὁ αὑτοῦ ἕνε-
3 κεν πάντα πράττων ἐν τοῖς κατὰ τὸ λυσιτελές. ὁ μὲν οὖν φαῦ-
λος, φίλαυτός ἐστι. αὐτὸς αὑτοῦ γὰρ ἕνεκεν πάντα πράττει,
ἀλλ' οὐχ ὁ σπουδαῖος. διὰ τοῦτο γάρ ἐστι σπουδαῖος, ὅτι ἄλ-
λου ἕνεκεν τοῦτο πράττει. διὸ οὐκ ἔστι φίλαυτος. ἀλλ' ὁρμῶσι
μὲν ἅπαντες ἐπὶ τἀγαθὰ, καὶ οἴονται αὑτοῖς δεῖν μάλιστα ὑ-
πάρχειν. τοῦτο δ' ἔστι μάλιστα φανερὸν ἐπὶ πλούτου καὶ ἀρ-
χῆς, ὁ μὲν οὖν σπουδαῖος ἐκστήσεται τούτων ἄλλῳ οὐχ ὡς οὐ
προσῆκον αὐτῷ μάλιστα. ἀλλ' ἂν ὁρᾷ ἄλλον δυνησόμενον μᾶλ-
4 λον τούτοις αὐτοῦ χρῆσθαι. οἱ δ' ἄλλοι τοῦτο οὐ ποιήσουσι δι-

ἄγνοιαν. οὐ γὰρ οἴονται καλῶς ἂν χρήσασθαι τοῖς τοιούτοις ἀ-
γαθοῖς. ἢ διὰ φιλοτιμίαν τοῦ ἄρχειν, ὁ δὲ σπουδαῖος οὐδέτε-
ρον τούτων πείσεται. διὸ οὐδὲ φίλαυτος κατά γε τὰ τοιαῦ-
τα ἀγαθά. ἀλλ' εἰ ἄρα κατὰ τὸ καλόν. τούτου γὰρ μόνου ἄλ-
λῳ οὐκ ἂν ἐκσταίη, τὰ δὲ συμφέροντα καὶ ἡδέα ἐκστήσεται. τὴν
μὲν οὖν κατὰ τὸ καλὸν αἵρεσιν φίλαυτος ἔσται. τὴν δὲ κατὰ
τὸ συμφέρον καὶ καθ' ἡδονὴν λεγομένην οὐκ ἔσται ὁ σπου-
δαῖος, ἀλλ' ὁ φαῦλος. πότερον δ' ἄρα ὁ σπουδαῖος φιλή- 1
σει αὐτὸς ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ οὔ. ἔστι μὲν οὖν αὐτὸς αὑτὸν μά-
λιστα ὡς φιλήσει. ἔστι δ' ὡς οὔ. ἐπειδὴ γάρ φαμεν τὸν σπου-
δαῖον ἐκστήσεσθαι τῶν ἀγαθῶν κατὰ τὸ συμφέρον τῷ φίλῳ,
τὸν φίλον αὐτοῦ μᾶλλον φιλήσει, ναί. ἀλλ' ἢ τούτων ἐξιστάμε-
νος τῷ φίλῳ ἢ αὐτῷ τὸ καλὸν περιποιεῖται, ταύτῃ οὐκ ἐξίστα-
ται τῶν τοιούτων. ἔστι μὲν οὖν ὡς τὸν φίλον αὐτὸς αὑτοῦ μᾶλ-
λον φιλεῖ. ἔστι δὲ ὡς αὐτὸς αὑτὸν μάλιστα. κατὰ μὲν γὰρ τὸ συμ-
φέρον, τὸν φίλον. κατὰ δὲ τὸ καλὸν καὶ ἀγαθόν, αὑτὸν μάλιστα. 2
αὑτῷ γὰρ ταῦτα περιποιεῖται κάλλιστα ὄντα. ἔστι μὲν οὖν καὶ φιλά-
γαθος, οὐ φίλαυτος. μόνον γὰρ εἴπερ φιλεῖ αὐτὸς ἑαυτόν, ὅτι
ἀγαθός. ὁ δὲ φαῦλος, φίλαυτος. οὐδὲν γὰρ ἔχει διὸ φιλήσει αὐ-
τὸς ἑαυτόν, οἷον καλόν τι. ἀλλ' ἄνευ τούτων αὐτὸς ἑαυτὸν φιλή-
σει ἢ αὐτός. διὸ καὶ οὕτως ἂν κυρίως λέγοιτο φίλαυτος. Ἐχόμε-
νον δ' ἂν εἴη περὶ αὐταρκείας καὶ τοῦ αὐτάρκους. πότερον
αὐτάρκης προσδεήσεται φιλίας, ἢ οὔ. ἀλλ' αὐτὸς ἑαυτῷ αὐ-
τάρκης ἔσται καὶ κατὰ τοῦτο. λέγουσι γὰρ τοιαῦτα καὶ οἱ ποιηταί. 3
» ὅταν δὲ δαίμων εὖ διδῷ, τί δεῖ φίλων. ὅθεν καὶ ἡ ἀπορία γίνε-
ται, πότερον ὁ πάντα τἀγαθὰ ἔχων καὶ ὢν αὐτάρκης, προσδεή-
σεται φίλου. ἢ τότε καὶ μάλιστα. τίνα γὰρ εὖ ποιήσει, ἢ μετ' αὐτοῦ
συμβιώσεται. οὐ γὰρ δὴ μόνος γε διάξει, εἰ τούτων δεήσεται.
ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται ἄνευ φιλίας, προσδέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρ-
κης φιλίας. ἡ μὲν οὖν ἐν τοῖς λόγοις εἰωθυῖα ὁμοιότης λαμ-
βάνεσθαι ἐκ τοῦ θεοῦ, οὔτ' ἐκεῖ ὀρθῶς οὔτ' ἂν ἐνταῦθα εἴη
χρήσιμος. οὐ γὰρ εἰ ὁ θεός ἐστιν αὐτάρκης καὶ μηδενὸς δεῖται, 4

διὰ τοῦτ' οὐδ' ἡμεῖς οὐδενὸς δεηθησόμεθα. ἔστι γὰρ καὶ τοιοῦ-
» τός τις λόγος ἀπὸ τοῦ θεοῦ λεγόμενος. ἐπεὶ γάρ φησι πάντα
» ἔχει τἀγαθὰ ὁ θεὸς καὶ ἔστιν αὐτάρκης, τί ποιήσει. οὐ γὰρ κα-
» θευδήσει. θεάσεται δή τι φησιν. τοῦτο γὰρ κάλλιστον καὶ οἰκειό-
» τατον. τί οὖν θεάσεται. εἰ μὲν γὰρ ἄλλο τι θεάσεται, βέλτιον
» θεάσεταί τι αὐτοῦ. ἀλλὰ τοῦτ' ἄτοπον, τὸ τοῦ θεοῦ ἄλλο τι εἶναι
» βέλτιον. αὐτὸς ἑαυτὸν ἄρα θεάσεται, ἀλλ' ἄτοπον. καὶ γὰρ ὁ
1 ἄνθρωπος ὃς ἂν αὐτὸς ἑαυτὸν κατασκοπῆται, ὡς ἀναισθήτῳ
» ἐπιτιμῶμεν. ἄτοπον οὖν ἐστιν εἰ ὁ θεόν φησιν ἔσται αὐτὸς ἑαυ-
» τὸν θεώμενος. τί μὲν οὖν ὁ θεὸς θεάσεται, ἀφείσθω. περὶ δὲ
τῆς αὐταρκείας οὐ τῆς τοῦ θεοῦ τὴν ἐπίσκεψιν ποιούμεθα,
ἀλλ' ἀνθρωπίνης. πότερον ὁ αὐτάρκης δεήσεται φιλίας, ἢ οὔ.
εἰ δή τις ἀπὸ τὸν φίλον ἐπιβλέψας ἴδοι τί ἐστιν, καὶ ὁ ποῖός τις ὁ
φίλος, τοιοῦτος οἷος ἕτερος εἶναι ἐγώ. ἄν γε καὶ σφόδρα φίλος
ποιήσῃς, ὥσπερ τὸ λεγόμενον, ἄλλος οὗτος Ἡρακλῆς. ἄλλος φί-
2 λος ἐγώ. ἐπεὶ οὖν ἐστι καὶ χαλεπώτατον ὥσπερ καὶ τῶν σοφῶν
» τινὲς εἰρήκασι, τὸ γνῶναι αὐτόν, καὶ ἥδιστον. τὸ γὰρ αὑτὸν εἰδέναι
» ἡδύ. αὐτοὶ μὲν οὖν αὑτοὺς ἐξ αὑτῶν οὐ δυνάμεθα θεάσασθαι. ὅτι
δ' αὐτοὶ αὑτοὺς οὐ δυνάμεθα, δῆλον ἐξ ὧν ἄλλοις ἐπιτιμῶμεν.
αὐτοὶ δὲ λανθάνομεν ταὐτὰ ποιοῦντες. τοῦτο δὲ γίνεται δι' εὔ-
νοιαν ἢ διὰ πάθος. πολλοῖς δ' ἡμῶν ταῦτα ἐπισκοτεῖ πρὸς τὸ
κρίνειν ὀρθῶς. ὥσπερ οὖν ὅταν θέλωμεν αὐτοὶ αὑτῶν τὸ πρό-
σωπον ἰδεῖν, εἰς τὸ κάτοπτρον ἐμβλέψαντες ἴδωμεν. ὁμοίως
3 καὶ ὅταν αὐτοὶ αὑτοὺς βουληθῶμεν γνῶναι, εἰς τὸν φίλον ἰδόν-
τες, γνωρίσαιμεν ἄν. ἔστι γὰρ ὡς φαμὲν ὁ φίλος ἕτερος ἐγώ.
εἰ οὖν ἡδὺ μὲν ἂν τὸ αὑτὸν εἰδέναι. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν εἰδέναι ἄ-
νευ ἄλλου φίλου. δέοιτ' ἂν ὁ αὐτάρκης φιλίας πρὸς τὸ αὑ-
τὸς αὑτὸν γνωρίζειν. ἔτι δὲ καὶ εἴπερ ἐστὶ καλὸν ὥσπερ ἐστὶ τὸ
εὖ ποιεῖν ἔχοντα τὰ παρὰ τῆς τύχης ἀγαθά. τίνα εὖ ποιήσει.
μετὰ τίνος δὲ συμβιώσεται. οὐ γὰρ μόνος γε διάξει. τὸ γὰρ συμβιοῦν,
ἡδὺ καὶ ἀναγκαῖον. εἰ τοίνυν ταῦτα καλὰ καὶ ἡδέα καὶ ἀναγ-
4 καῖα, ταῦτα δὲ μὴ ἐνδέχεται εἶναι ἄνευ φιλίας. προσδέοιτ' ἂν καὶ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὁ αὐτάρκης φιλίας. πότερον δὲ πολλοὺς κτητέον φίλους ἢ
ὀλίγους. οὔτε δὴ πολλοὺς ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, οὔτ' ὀλίγους
δεῖ ἀεί. πολλῶν μὲν γὰρ ὄντων, ἔργον ἐφ' ἕκαστον μερίσαι τὸ φι-
λεῖν. ἐφ' ἁπάντων γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἐξαδυνατεῖ ἡμῶν ἡ φύ-
σις ἀσθενὴς οὖσα πρὸς τὸ ἐπὶ πολὺ ἀφικνεῖσθαι. οὔτε γὰρ τῇ
ὄψει ἐπὶ πολὺ ὁρῶμεν, ἀλλ' ἐὰν πλέον ἀποστήσῃς τοῦ συμμέ-
τρου, ἐλλείπει διὰ τὴν ἀσθένειαν τῆς φύσεως. οὔτ' ἐπ' ἀκοῆς, οὔ-
τ' ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὁμοίως ἐπὶ πάντων. ἐλλείπων οὖν τῷ φιλεῖν 1
δι' ἀδυναμίαν, καὶ ἐγκλήματ' ἄν πως ἔχοι δικαίως. καὶ οὐκ ἂν
εἴη φίλος μὴ φιλῶν γε ἀλλ' ἢ τῷ γε λόγῳ. ἡ δὲ φιλία, οὐ τοῦ-
το βούλεται. ἔτι ἂν ὦσι πολλοί, οὐκ ἔστι παύσασθαι λυπούμε-
νον. πολλῶν γὰρ ὄντων, εἰκὸς ἀεὶ περί τινά γε ἕνα συμβαίνειν
τι ἀτύχημα. ὧν γινομένων, ἀναγκαῖον λυπεῖσθαι. οὔτ' αὖ πά-
λιν ὀλίγους, ἕνα ἢ δύο. ἀλλὰ συμμέτρους τῷ καιρῷ τῇ αὐτοῦ
ὁρμῇ πρὸς τὸ φιλεῖν. μετὰ δὲ ταῦτα εἴη σκεπτέον, πῶς δεῖ φί-
λῳ χρῆσθαι. ἔστι δ' οὐκ ἐν ἁπάσῃ φιλίᾳ ἡ σκέψις. ἀλλ' ἐν ᾗ μά- 2
λιστα ἐγκαλοῦσιν ἀλλήλοις οἱ φίλοι. οὐκ ἐγκαλοῦσι δ' ἐν ταῖς
ἄλλαις ὁμοίως, οἷον ἐν τῇ πατρὸς πρὸς υἱὸν οὐκ ἔστιν ἔγκλημα
τοιοῦτον, οἷον ἀξιοῦσιν ἐν ἐνίαις, ὥσπερ ἐγὼ σοί. οὕτω καὶ σὺ ἐ-
μοί. εἰ δὲ μή, ἐνταῦθα τὸ σφοδρὸν ἔγκλημα. ἐν δὲ ἀνίσοις φί-
λοις οὐκ ἔστι τὸ ἴσον. ἔστι δὲ ἡ πατρὸς πρὸς υἱὸν φιλία ἐν ἀνίσῳ
ὁμοίως ἡ γυναικὸς πρὸς ἄνδρα. ἢ οἰκέτου πρὸς δεσπότην.
καὶ ὅλως δὲ χείρονος καὶ βελτίονος. οὐκ ἔχουσι γὰρ τὰ
τοιαῦτα ἐγκλήματα. ἀλλ' ἐν τοῖς ἴσοις φίλοις 3
καὶ τῇ αὐτῇ φιλίᾳ, τὸ τοιοῦτον ἔγκλημα.
σκεπτέον ἂν εἴη τό, πῶς δεῖ χρῆσθαι
φίλῳ. ἐν τῇ ἐν ἴσοις φί-
λοις φιλίᾳ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΜΕΓΆΛΩΝ, ΤΈΛΟΣ.

4

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕὐΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Α.

Ο ΜΕ'Ν ἐν Δήλῳ παρὰ τῷ θεῷ τὴν αὑ-
τοῦ γνώμην ἀποφηνάμενος, συνέγρα-
ψεν ἐπὶ τὸ προπύλαιον τοῦ Λητῴου
1 διελὼν οὐχ ὑπάρχοντα πάντα τῷ αὐ-
τῷ, τό, τε ἀγαθὸν καὶ τὸ καλὸν καὶ τὸ
ἡδύ, ποιήσας κάλλιστον τὸ δικαιότατον.
λῷστον δ' ὑγιαίνειν. πάντων δ' ἥδιστον,
οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν. ἡμεῖς δ' αὐτῷ μὴ συγχωρῶμεν. ἡ γὰρ εὐ-
δαιμονία κάλλιστον καὶ ἄριστον ἁπάντων οὖσα, ἥδιστόν ἐστι. πολ-
λῶν δ' ὄντων θεωρημάτων, ἃ περὶ ἕκαστον πρᾶγμα καὶ περὶ
ἑκάστην φύσιν ἀπορίαν ἔχει, καὶ δεῖται σκέψεως, τὰ μὲν αὐ-
2 τῶν συντείνει πρὸς τὸ γνῶναι μόνον. τὰ δὲ καὶ περὶ τὰς κτή-
σεις καὶ περὶ τὰς πράξεις τοῦ πράγματος. ὅσα μὲν οὖν ἔχει
φιλοσοφίαν μόνον θεωρητικήν, λεκτέον κατὰ τὸν ἐπιβάλλον-
τα καιρόν, ὅ τι περ οἰκεῖον ἦν τῇ μεθόδῳ. πρῶτον δὲ σκεπτέον,
ἐν τίνι τὸ εὖ ζῆν καὶ πῶς κτητόν. πότερον φύσει γίνονται πάν-
τες εὐδαίμονες οἱ τυγχάνοντες ταύτης τῆς προσηγορίας ὥς-
περ μεγάλοι καὶ μικροὶ καὶ τὴν χροιὰν διαφέροντες, ἢ διὰ
μαθήσεως, ὡς οὔσης ἐπιστήμης τινὸς τῆς εὐδαιμονίας. ἢ διά
3 τινος ἀσκήσεως. πολλὰ γὰρ οὔτε κατὰ φύσιν οὔτε μαθοῦσι,
ἀλλ' ἐθισθεῖσιν ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις, φαῦλα μὲν τοῖς φαύ-
λοις ἐθισθεῖσι. χρηστὰ δὲ τοῖς χρηστοῖς. ἢ τούτων μὲν κατ' οὐδέ-
να τῶν τρόπων, δυοῖν δὲ θάτερον, ἤτοι καθάπερ οἱ νυμφόλη-
πτοι καὶ θεόληπτοι τῶν ἀνθρώπων ἐπιπνοίᾳ δαιμονίᾳ τινὸς
ὥσπερ ἐνθουσιάζοντες, ἢ διὰ τύχην. πολλοὶ γὰρ ταυτό φασιν
εἶναι τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν. ὅτι μὲν οὖν ἡ πα-
ρουσία διὰ τούτων ἁπάντων ἢ τινῶν ἢ τινὸς ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώ-
4 ποις, οὐκ ἄδηλον. ἅπασαι γὰρ αἱ γενέσεις σχεδὸν πίπτουσιν εἰς

ταύτας τὰς ἀρχάς. καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς διανοίας ἁπάσας πρὸς
τὰς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης αἴτις συναγάγῃ πράξεις. τὸ δ' εὐδαι-
» μονεῖν καὶ τὸ ζῆν μακαρίως καὶ καλῶς εἴη ἂν ἐν τρισὶ μάλι-
» στα τοῖς εἶναι δοκοῦσιν αἱρετωτάτοις. οἱ μὲν γὰρ τὴν φρόνησιν
» μέγιστον εἶναί φασιν ἀγαθόν. οἱ δὲ, τὴν ἀρετήν. οἱ δὲ, τὴν ἡ-
» δονήν. καὶ πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ἔνιοι περὶ τοῦ μεγέθους
αὐτῶν διαμφισβητοῦσι, συμβάλλεσθαι φάσκοντες θάτερον
θατέρου μᾶλλον εἰς αὐτήν. οἱ μὲν ὡς οὖσαν μεῖζον ἀγαθὸν 1
τὴν φρόνησιν τῆς ἀρετῆς. οἱ δὲ ταύτης τὴν ἀρετήν. οἱ δ' ἀμφο-
τέρων τούτων τὴν ἡδονήν. καὶ τοῖς μὲν ἐκ πάντων δοκεῖ τού-
των. τοῖς δ' ἐκ δυοῖν. τοῖς δ' ἐν ἑνί τινι τούτων εἶναι, τὸ ζῆν εὐ-
δαιμόνως. περὶ δὴ τούτων ἐπιστήσαντας ἅπαντα τὸν δυνά-
μενον ζῆν κατὰ τὴν αὑτοῦ προαίρεσιν θέσθαι τινὰ σκοπὸν τοῦ
καλῶς ζῆν, ἤτοι τιμὴν, ἢ δόξαν, ἢ πλοῦτον, ἢ παιδείαν. πρὸς
» ὃν βλέπων, ποιήσεται πάσας τὰς πράξεις. ὡς τό γε μὴ συντε-
» τάχθαι τὸν βίον πρός τι τέλος, ἀφροσύνης πολλῆς σημεῖόν 2
ἐστι. μάλιστα δὴ δεῖ πρῶτον ἐν αὑτῷ διορίσασθαι μήτε προ-
πετῶς μήτε ῥαθύμως, ἐν τίνι τῶν ἡμετέρων τὸ ζῆν εὖ. καὶ
τίνων ἄνευ τοῖς ἀνθρώποις οὐκ ἐνδέχεται τοῦθ' ὑπάρχειν. οὐ
γὰρ ταυτὸν, ὧν τ' ἄνευ οὐχ οἷόν τε ὑγιαίνειν. καὶ τὸ ὑγιαί-
νειν. ὁμοίως δ' ἔχει τοῦτο καὶ ἐφ' ἑτέρων πολλῶν. ὥστε οὐδὲ
τὸ ζῆν καλῶς, καὶ ὧν ἄνευ οὐ δυνατὸν ζῆν καλῶς. ἔστι δὲ
τῶν τοιούτων τὰ μὲν οὐκ ἴδια τῆς ὑγιείας οὐδὲ τῆς ζωῆς, ἀλ-
λὰ κοινὰ πάντων ὡς εἰπεῖν καὶ τῶν ἕξεων καὶ τῶν πράξεων. οἷον 3
ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν ἢ ἐγρηγορέναι ἢ κινήσεως μετέχειν, οὐθὲν ἂν
ὑπάρξειεν ἡμῖν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε κακόν. τὰ δ' ἴδια μᾶλλον
περὶ ἑκάστων φύσιν. ἃ δεῖ μὴ λανθάνειν. οὐ γάρ τι ὁμοίως οἰκεῖον
πρὸς εὐεξίαν τοῖς εἰρημένοις κρεωφαγία καὶ τῶν περιπάτων
οἱ μετὰ δεῖπνον. ἔστι γὰρ ταῦτ' αἴτια τῆς ἀμφισβητήσεως περὶ
τοῦ εὐδαιμονεῖν, τί ἐστι. καὶ γίνεται διὰ τίνων. ὧν ἄνευ γὰρ οὐχ
οἷόν τε εὐδαιμονεῖν, ἔνιοι μέρη τῆς εὐδαιμονίας εἶναι νομί-
ζουσι. πάσας μὲν οὖν τὰς δόξας ἐπισκοπεῖν, ὅσας ἔχουσί τι- 4

νες περὶ αὐτῆς, περίεργον. πολλὰ γὰρ φαίνεται καὶ τοῖς παι-
δαρίοις καὶ τοῖς κάμνουσι καὶ παραφρονοῦσι, περὶ ὧν ἂν οὐ-
δεὶς νοῦν ἔχων διαπορήσειε. δέονται γὰρ οὐ λόγων. ἀλλ' οἱ μὲν
ἡλικίας, ἐν ᾗ μεταβαλοῦσιν. οἱ δὲ, κολάσεως ἰατρικῆς ἢ πο-
λιτικῆς. κόλασις γὰρ ἡ φαρμακεία τῶν πληγῶν οὐκ ἐλάττων
ἐστίν. ὁμοίως δὲ ταύταις οὐδὲ τὰς τῶν πολλῶν. εἰκῆ γὰρ λέγου-
σι σχεδὸν περὶ ἁπάντων καὶ μάλιστα περὶ * ἐπισκεπτέον μό-
1 νας. ἄτοπον γὰρ προσφέρειν λόγον τοῖς λόγου μηδὲν δεομέ-
νοις, ἀλλὰ πάθους. ἐπεὶ δ' εἰσὶν ἀπορίαι περὶ ἑκάστην πραγ-
ματείαν οἰκεῖαι, δῆλον ὅτι καὶ περὶ βίου τοῦ κρατίστου καὶ
ζωῆς τῆς ἀρίστης εἰσί. ταύτας οὖν καλῶς ἔχει τὰς δόξας ἐξε-
τάζειν. οἱ γὰρ τῶν ἀμφισβητούντων ἔλεγχοι, τῶν ἐναντιουμέ-
νων αὐτοῖς λόγων ἀποδείξεις εἰσίν. ἔτι δὲ πρὸ ἔργου τὸ τοιαῦ-
τα μὴ λανθάνειν μάλιστα, πρὸς ἃ δεῖ συντείνειν πᾶσαν σκέ-
ψιν, ἐκ τίνων ἐνδέχεται μετασχεῖν τοῦ καὶ καλῶς τοῦ ζῆν, εἰ τὸ
2 μακαρίως ἐπιφθονώτερον εἰπεῖν. καὶ πρὸς τὴν ἐλπίδα τὴν
περὶ ἕκαστα γινομένην ἂν τῶν ἐπιεικῶν. εἰ μὲν γὰρ ἐν τοῖς διὰ
τύχην γινομένοις ἢ τοῖς διὰ φύσιν τὸ καλῶς ζῆν ἐστίν, ἀνέλ-
πιστον ἂν εἴη πολλοῖς. οὐ γάρ ἐστι δι' ἐπιμελείας ἡ κτῆσις οὐ-
δὲ ἐπ' αὐτοῖς οὐδὲ τῆς αὐτῶν πραγματείας. εἰ δ' ἐν τῷ αὐ-
τὸν ποιόν τινα εἶναι καὶ τὰς κατ' αὐτὸν πράξεις, κοινότε-
ρον ἂν εἴη τ' ἀγαθὸν καὶ θειότερον. κοινότερον ἐν τῷ πλείο-
σιν ἐνδέχεσθαι μετασχεῖν. θειότερον δὲ τὸ κεῖσθαι τὴν εὐδαι-
3 μονίαν τοῖς αὐτοὺς παρασκευάζουσι ποιούς τινας καὶ τὰς
πράξεις. ἔσται δὲ φανερὰ τὰ πλεῖστα τῶν ἀμφισβητουμένων
καὶ διαπορουμένων, ἂν καλῶς ὁρισθῇ, τί χρὴ νομίζειν εἶναι
τὴν εὐδαιμονίαν. πότερον ἐν τῷ ποιόν τινα μόνον εἶναι τὴν
ψυχὴν, καθάπερ τινὲς ᾠήθησαν τῶν σοφῶν καὶ πρεσβυτέ-
ρων, ἢ δεῖ μὲν καὶ ποιόν τινα ὑπάρχειν αὐτόν. μᾶλλον δὲ δεῖ
τὰς πράξεις εἶναι ποιάς τινας. διῃρημένων δὲ τῶν βίων, καὶ
τῶν μὲν ἀμφισβητούντων τῆς τοιαύτης εὐημερίας, ἀλ-
4 λ' ὡς τῶν ἀναγκαίων χάριν σπουδαζομένων, οἷον τῶν περὶ

τὰς τέχνας τὰς φορτικὰς καὶ τὰς περὶ χρηματισμὸν καὶ τὰς
βαναύσους, λέγω δὲ φορτικὰς μὲν τὰς πρὸς δόξαν πεπραγμα-
τευμένας μόνον. βαναύσους δὲ τὰς ἑδραίας καὶ μισθαρνι-
κάς, χρηματιστικὰς δὲ, τὰς πρὸς ἀγορὰς μὲν καὶ πράσεις κα-
πηλικάς. τῶν οὖν εἰς ἀγωγὴν εὐδαιμονικὴν τεταγμένων τριῶν
ὄντων τῶν καὶ πρότερον ῥηθέντων ἀγαθῶν ὡς μεγίστων, ἀρε-
τῆς καὶ φρονήσεως καὶ ἡδονῆς, τρεῖς ὁρῶμεν καὶ βίους ὄντας,
οὓς οἱ ἐπ' ἐξουσίας τυγχάνοντες προαιροῦνται ζῆν ἅπαντες, 1
πολιτικόν, φιλόσοφον, ἀπολαυστικόν. τούτων γὰρ ὁ μὲν φιλό-
σοφος βούλεται περὶ φρόνησιν εἶναι καὶ τὴν θεωρίαν τὴν περὶ
τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ πολιτικὸς περὶ τὰς πράξεις τὰς καλάς.
αὗται δ' εἰσὶν αἱ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς. ὁ δ' ἀπολαυστικὸς περὶ τὰς
ἡδονὰς τὰς σωματικάς. διὸ περὶ ἕτερον τὸν εὐδαίμονα προ-
σαγορεύει, καθάπερ ἐλέχθη καὶ πρότερον. ἀναξαγόρας μὲν
ὁ κλαζομένιος ἐρωτηθεὶς τίς ὁ εὐδαιμονέστατος, οὐθεὶς εἶπεν
ὧν σὺ νομίζεις. ἀλλ' ἄτοπος ἄν τις σοι φανείη. τοῦτον δ' ἀπεκρί- 2
νατο τὸν τρόπον ἐκεῖνος ὁρῶν τὸν ἐρόμενον, ἀδύνατον ὑπολαμ-
βάνοντα μὴ μέγαν ὄντα καὶ καλὸν ἢ πλούσιον, ταύτης τυγχά-
νειν τῆς προσηγορίας. αὐτὸς δ' ἴσως ᾤετο τὸν ζῶντα ἀλύπως
» καὶ καθαρῶς πρὸς τὸ δίκαιον, ἤ τινος θεωρίας κοινωνοῦντα
» θείας, τοῦτον ὡς ἄνθρωπον εἰπεῖν μακάριον εἶναι. περὶ πολ-
» λῶν μὲν οὖν καὶ ἑτέρων, οὐ ῥᾴδιον τὸ κρῖναι καλῶς. μάλιστα
δὲ περὶ οὗ ῥᾷστον εἶναι δοκεῖ καὶ παντὸς ἀνθρώπου τὸ γνῶναι,
τί τῶν ἐν τῷ ζῆν αἱρετόν. καὶ λαβὼν ἄν τις ἔχοι πλήρη τὴν ἐπι- 3
θυμίαν. πολλὰ γάρ ἐστι τοιαῦτα τῶν ἀποβαινόντων, προΐεν-
ται τὸ ζῆν. οἷον νόσους, περιωδυνίας, χειμῶνας. ὥστε δῆλον
ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς αἱρετὸν ἦν, εἴ τις αἵρεσιν ἐδίδου, διά γε ταῦτα,
τὸ μὴ γενέσθαι. πρὸς δὲ τούτοις ὁ βίος, ὃν ἔτι ζῶσιν ἔτι παῖ-
δες ὄντες. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦτον ἀνακάμψαι πάλιν οὐδεὶς ἂν ὑπο-
μείνειεν εὖ φρονῶν. ἔτι δὲ πολλὰ τῶν τε μηδεμίαν ἐχόντων
μὲν ἡδονὴν ἢ λύπην. καὶ τῶν ἐχόντων μὲν ἡδονὴν μὴ καλὴν δὲ,
τοιαῦτ' ἐστίν, ὥστε τὸ μὴ εἶναι κρεῖττον εἶναι τοῦ ζῆν. ὅλως δ' εἴ τις 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἅπαντα συναγάγοι, ὅσα πάσχουσι μὲν καὶ πράττουσιν ἅπαν-
τες ἑκόντες μέντοι μηθὲν αὐτῶν, διὰ τὸ μὴ δι᾽ αὐτοῦ χάριν, καὶ
προσθείη χρόνου πλῆθος ἀπέραντόν τι, μᾶλλον ἕνεκ᾽ ἄν τις
τούτων ἕλοιτο ζῆν, ἢ μὴ ζῆν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ διὰ τὴν τροφῆς
μόνον ἡδονὴν ἢ τὴν τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρεθεισῶν τῶν ἄλλων
ἡδονῶν, ἃς τὸ γινώσκειν ἢ βλέπειν ἢ τῶν ἄλλων τις αἰσθήσεων πο=
ρίζοιτο τοῖς ἀνθρώποις, οὐδ᾽ ἂν εἷς προτιμήσειε τὸ ζῆν, μὴ παν
1 τελῶς ὢν ἀνδράποδον. δῆλον γὰρ ὅτι τῷ ταύτην ποιουμένῳ
τὴν αἵρεσιν, οὐθὲν ἂν διενέγκοι γενέσθαι θηρίον ἢ ἄνθρωπον.
ὁ γοῦν ἐν αἰγύπτῳ βοῦς ὃν ὡς ἄπιν τιμῶσιν, ἐν πλείοσι τῶν
τοιούτων ἐξουσιάζει πολλῶν μοναρχιῶν. ὁμοίως δὲ οὐδὲ διὰ
τὴν τοῦ καθεύδειν ἡδονήν. τί γὰρ διαφέρει καθεύδειν ἀνέγερ
τον ὕπνον ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας μέχρι τῆς τελευταίας
ἐτῶν ἀριθμὸν χιλίων ἢ ὁποσωνοῦν, ἢ ζῆν ὄντα φυτόν. τὰ γοῦν
φυτὰ τοιαύτης τινὸς ἔοικε μετέχειν ζωῆς, ὥσπερ καὶ τὰ παι-
2 δία. καὶ γὰρ ταῦτα κατὰ τὴν πρώτην ἐν τῇ μητρὶ γένεσιν πε-
φυκότα μὲν διατελεῖ γένεσιν. καθεύδοντα δὲ τὸν πάντα χρό-
νον. ὥστε φανερὸν ἐκ τῶν τοιούτων, ὅτι διαφεύγει σκοπουμέ-
νους τί τὸ εὖ καὶ τί τὸ ἀγαθὸν τὸ ἐν τῷ ζῆν. τὸν μὲν οὖν ἀνα-
ξαγόραν φασὶν ἀποκρίνασθαι πρός τινα διαποροῦντα τοιαῦ-
» τ᾽ ἄττα καὶ διερωτῶντα, τίνος ἕνεκ᾽ ἄν τις ἕλοιτο γενέσθαι μᾶλ
» λον ἢ μὴ γενέσθαι, τοῦ φάναι θεωρῆσαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
περὶ τὸν ὅλον κόσμον τάξιν. οὗτος μὲν οὖν ἐπιστήμης τινὸς
3 ἕνεκεν, τὴν αἵρεσιν ᾤετο τιμίαν εἶναι τοῦ ζῆν. οἱ δὲ, σαρδανά-
παλον μακαρίζοντες ἢ σμινδυρίδην τὸν συβαρίτην, ἢ τῶν ἄλ
λων τινὰς τῶν ζώντων τὸν ἀπολαυστικὸν βίον. οὗτοι δὲ πάντες
ἐν τῷ χαίρειν φαίνονται τάττειν τὴν εὐδαιμονίαν. ἕτεροι δὲ
τινὲς οὔτ᾽ ἂν φρόνησιν οὐδεμίαν, οὔτε τὰς σωματικὰς ἡδο-
νὰς ἕλοιντο μᾶλλον, ἢ τὰς πράξεις τὰς ἀπ᾽ ἀρετῆς. αἱροῦνται
γοῦν οὐ μόνον ἔνιοι δόξης χάριν αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ μὴ μέλλον-
τες εὐδοκιμήσειν. ἀλλ᾽ οἱ πολλοὶ τῶν πολιτικῶν, οὐκ ἀληθῶς
4 τυγχάνουσι τῆς προσηγορίας. οὐ γάρ εἰσι πολιτικοὶ κατὰ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὴν ἀλήθειαν. ὁ μὲν γὰρ πολιτικός, τῶν καλῶν ἐστι πράξεων
προαιρετικός, αὐτῶν χάριν. οἱ δὲ πολλοὶ χρημάτων καὶ πλεο
νεξίας ἕνεκεν, ἅπτονται τοῦ ζῆν οὕτως. ἐκ μὲν οὖν τῶν εἰρημέ-
νων φανερὸν, ὅτι πάντες ἐπὶ τρεῖς βίους φέρουσι τὴν εὐδαιμο
νίαν, πολιτικὸν, φιλόσοφον, ἀπολαυστικόν. τούτων δ' ἡ μὲν
περὶ τὰ σώματα καὶ τὰς ἀπολαύσεις ἡδονὴ, καὶ τίς καὶ ποία-
τις γίνεται καὶ διὰ τίνων, οὐκ ἄδηλον. ὥστ' οὐ τίνες εἰσὶ δεῖ
ζητεῖν αὐτάς. ἀλλ' εἰ συντείνουσί τι πρὸς εὐδαιμονίαν ἢ μή. 1
καὶ πῶς συντείνουσι. καὶ πότερον εἰ δεῖ προσάγειν τῷ ζῆν
καλὰς ἡδονὰς, ταύτας δεῖ προσάπτειν, ἢ τούτων μὲν ἄλλον τι
νὰ τρόπον ἀνάγκη κοινωνεῖν, ἕτεραι δ' εἰσὶν ἡδοναὶ, δι' ἃς ἐν λό-
γῳ οἴονται τὸν εὐδαίμονα ζῆν ἡδέως καὶ μὴ μόνον ἀλύπως.
ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ὕστερον ἐπισκεπτέον. περὶ δ' ἀρετῆς καὶ
φρονήσεως, πρῶτον θεωρήσωμεν τήν τε φύσιν αὐτῶν ἑκατέ-
ρου τίς ἐστι. καὶ πότερον μόρια ταῦτα τῆς ἀγαθῆς ζωῆς ἐστιν, ἢ
αὐτὰ ἢ αἱ πράξεις αἱ ἀπ' αὐτῶν. ἐπειδὴ προσάπτουσιν αὐτὰ, 2
καὶ εἰ μὴ πάντες εἰς τὴν εὐδαιμονίαν, ἀλλ' οὖν οἱ λόγοι ἄξιοι
τῶν ἀνθρώπων πάντες, σωκράτης μὲν οὖν ὁ πρεσβύτης ᾤετ' -
εἶναι τέλος τὸ γινώσκειν τὴν ἀρετήν. καὶ ἐπεζήτει, τί ἐστιν ἡ δι-
καιοσύνη καὶ τί ἡ ἀνδρεία καὶ ἕκαστον τῶν μορίων αὐτῆς. ἐ-
ποίει γὰρ ταῦτ' εὐλόγως. ἐπιστήμας γὰρ ᾤετ' εἶναι πάσας τὰς
ἀρετάς. ὥσθ' ἅμα συμβαίνειν εἰδέναι τε τὴν δικαιοσύνην,
καὶ εἶναι δίκαιον. ἅμα μὲν γὰρ μεμαθήκαμεν τὴν γεωμε-
τρίαν καὶ οἰκοδομίαν, καὶ ἐσμὲν οἰκοδόμοι καὶ γεωμέτραι. 3
διόπερ ἐζήτει τί ἐστιν ἀρετή. ἀλλ' οὐ πῶς γίνεται καὶ ἐκ τίνων.
τοῦτο δὲ ἐπὶ μὲν τῶν ἐπιστημῶν συμβαίνει τῶν θεωρητικῶν.
» οὐθὲν γὰρ ἕτερόν ἐστι τῆς ἀστρολογίας οὐδὲ τῆς περὶ φύσεως
» ἐπιστήμης οὐδὲ γεωμετρίας πλὴν τὸ γνωρίσαι καὶ θεωρῆ-
» σαι τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων τῶν ὑποκειμένων ταῖς ἐπιστή
μαις. οὐ μὴν ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς οὐθὲν κωλύει πρὸς πολ
λὰ τῶν ἀναγκαίων εἶναι χρησίμους αὐτὰς ἡμῖν. τῶν δὲ ποιητι-
κῶν ἐπιστημῶν ἕτερον τὸ τέλος τῆς ἐπιστήμης καὶ γνώσεως. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οἷον ὑγίεια μὲν ἰατρικῆς. εὐνομία δὲ ἢ τι τοιοῦθ' ἕτερον τῆς πολιτικῆς. καλὸν μὲν οὖν καὶ τὸ γνωρίζειν ἕκαστον τῶν καλῶν. οὐ μὴν ἀλλὰ γε περὶ ἀρετῆς, οὐ τὸ εἰδέναι τιμιώτατον τί ἐστιν. ἀλλὰ τὸ γινώσκειν ἐκ τίνων ἐστίν. οὐ γὰρ εἰδέναι βουλόμεθα τί ἐστιν ἀνδρεία. ἀλλ' εἶναι ἀνδρεῖοι. οὐδὲ τί ἐστι δικαιοσύνη. ἀλλ' εἶναι δίκαιοι. καθάπερ καὶ ὑγιαίνειν μᾶλλον, ἢ γινώσκειν τί ἐστι τὸ ὑγιαίνειν. καὶ εὖ ἔχειν τὴν ἕξιν μᾶλλον ἢ γινώσκειν τί

1 ἐστι τὸ εὖ ἔχειν. πειρατέον δὲ περὶ τούτων πάντων ζητεῖν τὴν πίστιν διὰ τῶν λόγων, μαρτυρίοις καὶ παραδείγμασι χρώμενον τοῖς φαινομένοις. κράτιστον μὲν γὰρ πάντας ἀνθρώπους φαίνεσθαι συνομολογοῦντας τοῖς ῥηθησομένοις. εἰ δὲ μή, τρόπον γέ τινα πάντως, ὅπερ μεταβιβαζόμενοι ποιήσουσιν. ἔχει γὰρ ἕκαστος οἰκεῖόν τι πρὸς τὴν ἀλήθειαν. ἐξ ὧν ἀναγκαῖον δεικνύναι πως περὶ αὐτῶν. ἐκ γὰρ τῶν ἀληθῶς λεγομένων οὐ σαφῶς δέ, προϊοῦσιν ἔσται καὶ τὸ σαφῶς, μεταλαμβάνουσιν ἀεὶ

2 τὰ γνωριμώτερα τῶν εἰωθότων λέγεσθαι συγκεχυμένως. διαφέρουσι δ' οἱ λόγοι περὶ ἑκάστην μέθοδον οἵ τε φιλοσόφως λεγόμενοι καὶ μὴ φιλοσόφως. διόπερ καὶ τῶν πολιτικῶν οὐ χρὴ νομίζειν περίεργον εἶναι τὴν τοιαύτην θεωρίαν, δι' ἧς οὐ μόνον τὸ τί φανερόν, ἀλλὰ καὶ τὸ διὰ τί. φιλόσοφον γὰρ τὸ τοιοῦτον περὶ ἑκάστην μέθοδον. δεῖται μέντοι τούτου πολλῆς εὐλαβείας. εἰσὶ γάρ τινες, οἳ διὰ τὸ δοκεῖν φιλοσόφου εἶναι τὸ μηθὲν εἰ μηθὲν λέγειν, ἀλλὰ μετὰ τρόπου πολ-

3 λάκις λανθάνουσι λέγοντες ἀλλοτρίους λόγους τῆς πραγματείας καὶ κενούς. τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ὁτὲ μὲν δι' ἄγνοιαν, ὁτὲ δὲ δι' ἀλαζονείαν. ὑφ' ὧν ἁλίσκεσθαι συμβαίνει καὶ τοὺς ἐμπείρους δυναμένους πράττειν ὑπὸ τούτων τῶν μήτ' ἐχόντων μήτε δυναμένων διάνοιαν ἀρχιτεκτονικὴν ἢ πρακτικήν.

» πάσχουσι δὲ τοῦτο δι' ἀπαιδευσίαν. ἀπαιδευσία γάρ ἐστι περὶ
» ἕκαστον πρᾶγμα, τὸ μὴ δύνασθαι κρίνειν τούς τε οἰκείους
» λόγους τοῦ πράγματος, καὶ τοὺς ἀλλοτρίους. καλῶς δ' ἔχει

4 καὶ τὸ χωρὶς κρίνειν, τὸν τῆς αἰτίας λόγον καὶ τὸ δεικνύ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μένον, διά τε τὸ ῥηθὲν ἀρτίως, ὅτι προσέχειν οὐ δεῖ πάντα τοῖς
διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ πολλάκις μᾶλλον τοῖς φαινομένοις. νῦν
δ' ὁπόταν λύειν μὴ ἔχωσιν, ἀναγκάζονται πιστεύειν τοῖς εἰρημέ-
νοις. καὶ διότι πολλάκις τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ λόγου δεδεῖχθαι δο=
κοῦν, ἀληθὲς μέν ἐστιν. οὐ μέντοι διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, δι' ἣν
φησὶν ὁ λόγος. ἔστι γὰρ διὰ ψεύδους ἀληθὲς δεῖξαι. δῆλον δὲ
ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. πεφροιμιασμένων δὲ καὶ τούτων, λέγω
μεν ἀρξάμενοι πρῶτον ἀπὸ τῶν πρώτων ὥσπερ εἴρηται, οὐ 1
» σαφῶς λεγομένων, ζητοῦντες ἐπὶ τὸ σαφῶς εὑρεῖν τί ἐστιν ἡ εὐ=
» δαιμονία. ὁμολογεῖται δὴ μέγιστον εἶναι καὶ ἄριστον τοῦτο τῶν
» ἀγαθῶν τῶν ἀνθρωπίνων. ἀνθρώπινον δὲ λέγομεν, ὅτι τάχ' ἂν
εἴη καὶ βελτίονος τινὸς ἄλλου τῶν ὄντων εὐδαιμονία. οἷον θεοῦ.
τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ζῴων ὅσα χείρω τὴν φύσιν τῶν ἀνθρώπων
ἐστίν, οὐθὲν κοινωνεῖ ταύτης τῆς προσηγορίας. οὐ γάρ ἐστιν εὐ-
δαίμων ἵππος οὐδ' ὄρνις. οὐδ' ἰχθύς. οὐδ' ἄλλο τῶν ὄντων οὐ=
θέν, ὃ μὴ κατὰ τὴν ἐπωνυμίαν ἐν τῇ φύσει μετέχει θείου τι- 2
νός. ἀλλὰ κατ' ἄλλην τινὰ τῶν ἀγαθῶν μετοχὴν τὸ μὲν βέλ-
τιον ζῇ, τὸ δὲ χεῖρον αὐτῶν. ἀλλ' ὅτι τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον, ὕστε
ρον ἐπισκεπτέον. νῦν δὲ λέγομεν, ὅτι τῶν ἀγαθῶν τὰ μέν ἐστιν
ἀνθρώπῳ πρακτά. τὰ δ' οὐ πρακτά. τοῦτο δὲ λέγομεν οὕτω,
διότι ἔνια τῶν ὄντων οὐθὲν μετέχει κινήσεως, ὥστ' οὐδὲ τῶν
ἀγαθῶν. καὶ ταῦτ' ἴσως ἄριστα τὴν φύσιν ἐστίν. ἔνια δὲ πρα-
κτὰ μέν. ἀλλὰ πρακτὰ κρείττοσιν ἡμῶν. ἐπειδὴ δὲ διχῶς λέ
γεται τὸ πρακτόν. καὶ γὰρ ὧν ἕνεκα πράττομεν καὶ ἃ τούτων 3
ἕνεκα μετέχει πράξεως, οἷον καὶ τὴν ὑγίειαν καὶ τὸν πλοῦτον
τίθεμεν τῶν πρακτῶν, καὶ τὰ τούτων πραττόμενα χάριν τὰ ὑ-
γιεινὰ καὶ τὰ χρηματιστικά, δῆλον ὅτι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν
τῶν ἀνθρώπῳ πρακτῶν ἄριστον θετέον. σκεπτέον τοίνυν, τί τὸ
ἄριστον καὶ λέγεται ποσαχῶς. ἐν τρισὶ δὴ μάλιστα φαίνεται δό
» ξαις εἶναι τοῦτο. φασὶ γὰρ ἄριστον μὲν εἶναι πάντων αὐτὸ τὸ ἀγα
» θόν. αὐτὸ δ' εἶναι τὸ ἀγαθόν, ᾧ ὑπάρχει, τό τε πρώτῳ εἶναι τῶν
» ἀγαθῶν καὶ τῷ αἰτίῳ τῇ παρουσίᾳ τοῖς ἄλλοις τοῦ ἀγαθοῦ εἶναι. 4

ταῦτα

ταύτῃ δ' ὑπάρχει ἀμφότερα τῇ ἰδέᾳ τοῦ ἀγαθοῦ. λέγω δὲ ἀμ-
φότερα. τό, τε πρῶτον τῶν ἀγαθῶν, καὶ τὸ, τοῖς ἄλλοις αἴτιον
ἀγαθοῖς, τῇ παρουσίᾳ τοῦ ἀγαθοῖς εἶναι. μάλιστά τε γὰρ τἀγαθὸν
λέγεσθαι κατ' ἐκείνης ἀληθῶς. κατὰ μετοχὴν γὰρ καὶ ὁμοιότη-
τα τἆλλα ἀγαθὰ ἐκείνης εἶναι, καὶ πρῶτον τῶν ἀγαθῶν. ἀναιρουμέ-
νου γὰρ τοῦ μετεχομένου ἀναιρεῖσθαι καὶ τὰ μετέχοντα τῆς ἰδέας,
ἃ λέγεται τῷ μετέχειν ἐκείνης. τὸ δὲ πρῶτον τοιοῦτον ἔχειν τὸν
1 τρόπον πρὸς τὸ ὕστερον. ὥστε εἶναι αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν τὴν ἰδέαν τοῦ
ἀγαθοῦ. καὶ γὰρ χωριστὴν εἶναι τῶν μετεχόντων ὥσπερ καὶ τὰς ἄλ
λας ἰδέας. ἔστι μὲν οὖν τὸ διασκοπεῖν περὶ ταύτης τῆς δόξης
ἑτέρας τε διατριβῆς καὶ τὰ πολλὰ λογικωτέρας ἐξ ἀνάγκης.
οἱ γὰρ ἅμα ἀναιρετικοί τε καὶ κοινοὶ λόγοι κατ' οὐδεμίαν εἰσὶν
ἄλλην ἐπιστήμην. εἰ δὲ δεῖ συντόμως εἰπεῖν περὶ αὐτῆς, λέγω
μὲν ὅτι πρῶτον μὲν τὸ εἶναι ἰδέαν μὴ μόνον ἀγαθοῦ ἀλλὰ καὶ ἄλ-
λου ὁτουοῦν, λέγεται λογικῶς καὶ κενῶς. ἐπέσκεπται δὲ πολλοῖς πε-
2 ρὶ αὐτῆς τρόποις καὶ ἐν τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς κα-
τὰ φιλοσοφίαν. ἔπειτ' εἰ καὶ ὅτι μάλιστ' εἰσὶν αἱ ἰδέαι, καὶ ἀγα-
θοῦ ἰδέα, μήποτ' οὐδὲ χρήσιμος πρὸς ζωὴν ἀγαθὴν, οὐδὲ
πρὸς τὰς πράξεις. πολλαχῶς γὰρ λέγεται καὶ ἰσαχῶς τῷ ὄντι
ἀγαθόν. τό, τε γὰρ ὂν ὥσπερ ἐν ἄλλοις διῄρηται σημαίνει, τὸ μὲν,
τί ἐστι. τὸ δὲ, ποιόν. τὸ δὲ, ποσόν. τὸ δὲ, πότε. καὶ πρὸς τούτοις τὸ
μὲν, ἐν τῷ κινεῖσθαι. τὸ δὲ ἐν τῷ κινεῖν. καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐν ἑκάστῃ
τῶν πτώσεων ἐστὶ τούτων. ἐν οὐσίᾳ μὲν ὁ νοῦς καὶ ὁ θεός. ἐν δὲ τῷ
3 ποιῷ, τὸ δίκαιον. ἐν δὲ τῷ ποσῷ, τὸ μέτριον. ἐν δὲ τῷ πότε, ὁ και-
ρός. τὸ δὲ διδάσκον καὶ τὸ διδασκόμενον περὶ κίνησιν. ὥσπερ οὖν
οὐδὲ τὸ ὂν ἕν τι ἐστὶ περὶ τὰ εἰρημένα, οὕτως οὐδὲ τὸ ἀγαθόν. οὐ-
δὲ ἐπιστήμη μία οὔτε τοῦ ὄντος οὔτε τοῦ ἀγαθοῦ. ἀλλ' οὐδὲ τὰ
ὁμοιοσχημόνως λεγόμενα ἀγαθὰ, μιᾶς ἐστι θεωρῆσαι. οἷον τὸν
καιρὸν ἢ τὸ μέτριον. ἀλλ' ἑτέρα ἕτερον καιρὸν θεωρεῖ. καὶ ἑτέρα
ἕτερον μέτριον. οἷον περὶ τροφὴν μὲν τὸν καιρὸν καὶ τὸ μέτριον,
ἰατρικὴ καὶ γυμναστική. περὶ δὲ τὰς πολεμικὰς πράξεις, στρα-
4 τηγία. καὶ οὕτως ἑτέρα περὶ ἑτέραν πρᾶξιν. ὥστε σχολῇ αὐ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τό γε τὸ ἀγαθὸν θεωρῆσαι μιᾶς. ἔτι ἐν ὅσοις ὑπάρχει τὸ πρό-
τερον καὶ ὕστερον, οὐκ ἔστι κοινόν τι παρὰ ταῦτα. καὶ τοῦτο χωρι-
στόν. εἴη γὰρ ἄν τι τοῦ πρώτου πρότερον. πρότερον γὰρ τὸ κοινὸν
καὶ χωριστόν, διὰ τὸ ἀναιρουμένου τοῦ κοινοῦ ἀναιρεῖσθαι τὸ πρῶ-
τον. οἷον εἰ τὸ διπλάσιον πρῶτον τῶν πολλαπλασίων, οὐκ ἐνδέ-
χεται τὸ πολλαπλάσιον τὸ κοινῇ κατηγορούμενον εἶναι χωριστόν.
ἔσται γὰρ τοῦ διπλασίου πρότερον, εἰ συμβαίνει τὸ κοινὸν εἶναι
τὴν ἰδέαν. οἷον εἰ χωριστὸν ποιήσειέ τι τὸ κοινόν. εἰ γάρ ἐστι δικαιο- 1
σύνη ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀνδρεία. ἔτι τοίνυν φασὶν αὐτό τι ἀγαθόν.
τὸ οὖν αὐτὸ πρόσκειται πρὸς τὸν λόγον τὸν κοινόν. τοῦτο δέ, τί
ἂν εἴη πλὴν ὅτι ἀΐδιον καὶ χωριστόν. ἀλλ' οὐδὲν μᾶλλον λευ-
κὸν τὸ πολλὰς ἡμέρας λευκόν, τοῦ μίαν ἡμέραν. ὥστε οὐδὲ δὴ
τὸ κοινὸν ἀγαθὸν ταυτὸ τῇ ἰδέᾳ. πᾶσι γὰρ ὑπάρχει κοινόν. ἀλλὰ
πάλιν δὲ καὶ δεικτέον, πῶς νῦν δείκνυσι τὸ ἀγαθὸν αὐτό. νῦν
μὲν γὰρ ἐκ τῶν ὁμολογουμένων ἔχειν τὸ ἀγαθόν, ἐξ ἐκείνων τὰ
ὁμολογούμενα εἶναι ἀγαθὰ δεικνύουσιν. ἐξ ἀριθμῶν ὅτι ἡ 2
δικαιοσύνη καὶ ἡ ὑγίεια ἀγαθόν. τάξεις γὰρ καὶ ἀριθμοί. ὡς
τοῖς ἀριθμοῖς καὶ ταῖς μονάσιν ἀγαθὸν ὑπάρχον, διὰ τὸ εἶναι
τὸ ἓν αὐτὸ ἀγαθόν. δεῖ δ' ἐκ τῶν ὁμολογουμένων, οἷον ὑγιείας,
ἰσχύος, σωφροσύνης. ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀκινήτοις μᾶλλον τὸ κα-
λόν. πάντα γὰρ τάδε τάξις καὶ ἠρεμία. εἰ ἄρα ἐκεῖνα μᾶλ-
λον. ἐκείνοις γὰρ ὑπάρχει αὐτὰ μᾶλλον. παράβολος δὲ καὶ ἡ
ἀπόδειξις, ὅτι τὸ ἓν αὐτὸ ἀγαθόν, ὅτι οἱ ἀριθμοὶ ἐφίενται. οὔ-
τε γὰρ ὡς ἐφίενται, λέγονται φανερῶς. ἀλλὰ λίαν ἁπλῶς 3
τοῦτό φασι καὶ ὄρεξιν εἶναι. πῶς ἄν τις ὑπολάβοι ἐν οἷς ζωὴ
μὴ ὑπάρχει. δεῖ δὲ περὶ τούτου πραγματευθῆναι. καὶ μὴ
» ἀξιοῦν μηθὲν ἀλόγως, ἃ καὶ μετὰ λόγου πιστεῦσαι οὐ ῥᾴδιον.
» τό, τε φάναι πάντα τὰ ὄντα ἐφίεσθαι ἑνός τινος ἀγαθοῦ, οὐκ
» ἀληθές. ἕκαστον γὰρ ἰδίου ἀγαθοῦ ὀρέγεται. ὀφθαλμὸς ὄν-
τος. σῶμα ὑγιείας. οὕτως ἄλλο ἄλλου. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν αὐτό τι
ἀγαθόν, ἔχει ἀπορίας τοιαύτας. καὶ ὅτι οὐ χρήσιμον τῇ πο-
λιτικῇ, ἀλλ' ἴδιόν τι ἀγαθόν. ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις, οἷον γυμ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

νασικῇ δείξια. ἔτι καὶ τὸ ἐν τῷ λόγῳ γεγραμμένον. ἢ γὰρ οὐδε-
μιᾷ χρήσιμον αὐτὸ τὸ τοῦ ἀγαθοῦ εἶδος, ἢ πάσαις ὁμοίως. ἔτι
οὐ πρακτόν. ὁμοίως δ' οὐδὲ τὸ κοινὸν ἀγαθόν, οὔτε αὐτὸ ἀγα-
θόν ἐστι. καὶ γὰρ ἂν μικρῷ ὑπάρξῃ ἀγαθῷ, οὔτε πρακτόν. οὐ γὰρ
ὅπως ὑπάρξῃ τὸ ὁτῳοῦν ὑπάρχον, ἰατρικὴ πραγματεύεται.
ἀλλ' ὅπως ὑγίεια. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν ἑκάστη.
ἀλλὰ πολλαχῶς τὸ ἀγαθόν. καὶ ἔστι τι αὐτοῦ καλόν. καὶ τὸ μὲν
1 πρακτόν. τὸ δ' οὐ πρακτόν. τὸ δὲ τοιοῦτον ἀγαθόν, τὸ οὗ ἕνεκα.
οὐκ ἔστι δὲ τὸ ἐν τοῖς ἀκινήτοις φανερόν. ὅτι οὐδὲ ἡ ἰδέα τἀγα-
θοῦ τὸ ζητούμενον αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστιν, οὔτε τὸ κοινόν. τὸ μὲν
γὰρ, ἀκίνητον καὶ οὐ πρακτόν. τὸ δὲ, κινητὸν μὲν, ἀλλ' οὐ πρα-
κτόν. τὸ δ' οὗ ἕνεκα ὡς τέλος ἄριστον καὶ αἴτιον τῶν ὑφ' αὐ-
τό. καὶ πρῶτον πάντων. ὥστε τοῦτον ἂν εἴη αὐτὸ ἀγαθὸν τὸ
τέλος τῶν ἀνθρώπῳ πρακτῶν. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ὑπὸ τὴν κυρίαν
πασῶν. αὕτη δ' ἐστὶ πολιτικὴ καὶ οἰκονομικὴ καὶ φρόνησις. δια-
2 φέρουσι δὲ αὗται αἱ ἕξεις πρὸς τὰς ἄλλας, τῷ τοιαῦται εἶν.
πρὸς δ' ἀλλήλας εἴ τι διαφέρουσιν, ὕστερον λεκτέον. ὅτι δ' αἴ-
τιον τὸ τέλος τοῖς ὑφ' αὐτό, δηλοῖ ἡ διδασκαλία. ὁρισάμενοι
γὰρ τὸ τέλος, τἆλλα δεικνύουσιν, ὅτι ἕκαστον αὐτῶν ἀγαθόν.
αἴτιον γὰρ τὸ οὗ ἕνεκα. οἷον ἐπειδὴ τὸ ὑγιαίνειν τοδί, ἀνάγκη τόδε
δὲ εἶναι τὸ συμφέρον πρὸς αὐτήν. τὸ δ' ὑγιαίνειν τῆς ὑγιείας
αἴτιον ὡς κινῆσαν. καὶ τότε τοῦ ἄλλου τὸ ἀγαθὸν εἶναι τὴν ὑγί-
ειαν. ἔτι οὐδὲ δεικνύουσιν οὐθ' ὅτι ἀγαθὸν ἡ ὑγίεια, ἂν μὴ σο-
3 φιστὴς ᾖ καὶ μὴ ἰατρός. οὗτοι γὰρ τοῖς ἀλλοτρίοις λόγοις
σοφίζονται. ὥσπερ οὐδ' ἄλλων ἀρχὴν οὐδεμίαν.
τὸ δ' ὡς τέλος ἀγαθὸν ἀνθρώπῳ, καὶ τὸ
ὕστερον τῶν πρακτῶν, σκεπτέον ποσα-
χῶς τὸ ἄριστον πάντων, ἐπειδὴ
τοῦτ' ἄριστον, μετὰ ταῦτα
ἄλλην λαβοῦ-
σιν ἀρχήν.

4 ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Α.

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩΝ ΕὐΔΗΜΙΩΝ, ΤΟ Β.

Μετὰ δὲ ταῦτα ἄλλην λαβοῦσιν ἀρ-
χὴν περὶ τῶν ἑπομένων λεκτέον. πάν-
τα δὴ τὰ ἀγαθὰ ἢ ἐκτὸς ἢ ἐν ψυχῇ. καὶ
τούτων αἱρετώτερα τὰ ἐν τῇ ψυχῇ, 1
καθάπερ διαιρούμεθα καὶ ἐν τοῖς ἐξω-
τερικοῖς λόγοις. φρόνησις γὰρ καὶ ἀρε-
τὴ καὶ ἡδονὴ ἐν ψυχῇ, ὧν ἔνια ἢ πάν-
τα τέλος εἶναι δοκεῖ πᾶσι. τῶν δὲ ἐν ψυχῇ, τὰ μὲν ἕξεις ἢ δυ-
νάμεις εἰσί. τὰ δ' ἐνέργειαι καὶ κινήσεις. ταῦτα δὴ οὕτως ὑπο-
» κείσθω. καὶ περὶ ἀρετῆς ὅτι ἐστὶν ἡ βελτίστη διάθεσις, ἢ ἕξις ἢ
» δύναμις ἑκάστων, ὅσων ἐστί τις χρῆσις ἢ ἔργον. δῆλον δ' ἐκ τῆς
ἐπαγωγῆς. ἐπὶ πάντων γὰρ οὕτω τίθεμεν. οἷον ἱματίου ἀρετή 2
ἐστι καὶ ἔργον τι καὶ χρῆσις. καὶ ἡ βελτίστη ἕξις τοῦ ἱματίου ἀρε-
τή ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ τοῦ πλοίου καὶ οἰκίας καὶ τῶν ἄλλων.
ὥστε καὶ ψυχῆς. ἔστι γάρ τι ἔργον αὐτῆς. καὶ τῆς βελτίονος
δὴ ἕξεως ἔστω βέλτιον τὸ ἔργον. καὶ ὡς ἔχουσιν αἱ ἕξεις πρὸς
ἀλλήλας, οὕτω καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τούτων πρὸς ἄλληλα
ἐχέτω. καὶ τέλος ἑκάστου τὸ ἔργον. φανερὸν τοίνυν ἐκ τούτων,
ὅτι βέλτιον τὸ ἔργον τῆς ἕξεως. τὸ γὰρ τέλος, ἄριστον ὡς τέλος.
ὑπόκειται γὰρ τέλος τὸ βέλτιστον καὶ τὸ ἔσχατον, οὗ ἕνεκα τἄλ- 3
λα πάντα. ὅτι μὲν τοίνυν τὸ ἔργον βέλτιον τῆς ἕξεως καὶ τῆς
διαθέσεως, δῆλον. ἀλλὰ τὸ ἔργον λέγεται διχῶς. τῶν μὲν γάρ
ἐστιν ἕτερόν τι τὸ ἔργον παρὰ τὴν χρῆσιν. οἷον οἰκοδομικῆς οἰκία,
ἀλλ' οὐκ οἰκοδόμησις. καὶ ἰατρικῆς ὑγίεια. ἀλλ' οὐχ ὑγίασις,
οὐδ' ἰάτρευσις. τῶν δ' ἡ χρῆσις ἔργον. οἷον ὄψεως ὅρασις καὶ μα-
θηματικῆς ἐπιστήμης θεωρία. ὥστ' ἀνάγκη ὧν ἔργον ἡ χρῆσις,
τὴν χρῆσιν βέλτιον εἶναι τῆς ἕξεως. τούτων δὲ τοῦτον τὸν τρό-
πον διωρισμένων, λέγωμεν ὅτι τὸ ἔργον τοῦ πράγματος καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τῆς ἀρετῆς ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. οἷον σκυτοτομικῆς καὶ σκυ-
τικῶς ὑπόδημα. εἰ δή τίς ἐστιν ἀρετὴ σκυτικῆς καὶ σπουδαίου
σκυτέως, τὸ ἔργον ἐστὶ σπουδαῖον ὑπόδημα. τὸν αὐτὸν δὲ τρό-
πον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἔτι ἔστω ψυχῆς ἔργον, τὸ ζῆν ποιεῖν.
τοῦ δὲ χρῆσις καὶ ἐγρήγορσις. ὁ γὰρ ὕπνος ἀργία τις καὶ ἡσυ-
χία. ὥστ' ἐπεὶ τὸ ἔργον ἀνάγκη ἓν καὶ ταυτὸ εἶναι τῆς ψυ-
χῆς, καὶ τῆς ἀρετῆς ἔργον ἂν εἴη, ζωὴ σπουδαία. τοῦτ' ἄρ'
1 ἐστὶ τὸ τέλεον ἀγαθόν, ὅπερ ἦν ἡ εὐδαιμονία. δῆλον δὲ ἐκ
τῶν ὑποκειμένων. ἦν μὲν γὰρ ἡ εὐδαιμονία, τὸ ἄριστον. τὰ
δὲ τέλη ἐν ψυχῇ καὶ τὰ ἄριστα τῶν ἀγαθῶν, αὐτὴ δὲ ἢ ἕξις
ἢ ἐνέργεια. ἐπεὶ βέλτιον ἡ ἐνέργεια τῆς διαθέσεως. καὶ τῆς
βελτίστης ἕξεως ἡ βελτίστη ἐνέργεια. ἡ δ' ἀρετὴ βελτίστη ἕξις.
καὶ ἡ ἐκ τῆς ἀρετῆς ἐνέργεια ἢ τῆς ψυχῆς ἄριστον εἶναι. ἦν
δὲ καὶ ἡ εὐδαιμονία, τὸ ἄριστον. ἔστιν ἄρα ἡ εὐδαιμονία,
ψυχῆς ἀγαθῆς ἐνέργεια. ἐπεὶ δὲ ἦν ἡ εὐδαιμονία τέλεόν-
2 τι, καὶ ἔστι ζωὴ καὶ τελεία καὶ ἀτελής, καὶ ἀρετὴ ὡσαύ-
τως. ἡ μὲν γὰρ ὅλη. ἡ δέ, μόριον. ἡ δὲ τῶν ἀτελῶν ἐνέρ-
γεια ἀτελής, εἴη ἂν εὐδαιμονία ζωῆς τελείας ἐνέργεια
κατ' ἀρετὴν τελείαν. ὅτι δὲ τὸ γένος καὶ τὸν ὅρον αὐτῆς
λέγομεν καλῶς, μαρτύρια τὰ δοκοῦντα πᾶσιν ἡμῖν. τό, τε
γὰρ εὖ πράττειν καὶ τὸ εὖ ζῆν τὸ αὐτὸ τῷ εὐδαιμονεῖν. ὧν
ἕκαστον χρῆσίς ἐστι καὶ ἐνέργεια. καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἡ πρᾶξις. καὶ
γὰρ ἡ πρακτικὴ χρηστική ἐστι. ὁ μὲν γὰρ χαλκεὺς ποιεῖ χαλι-
3 νόν. χρῆται δ' ὁ ἱππικός. καὶ τὸ μήτε μίαν ἡμέραν εἶναι εὐ-
δαίμονα μήτε παῖδα μήθ' ἡλικίαν πᾶσαν. διὸ καὶ τὸ σόλω-
νος ἔχει καλῶς τὸ μὴ ζῶντ' εὐδαιμονίζειν, ἀλλ' ὅταν λάβῃ
τέλος. οὐθὲν γὰρ ἀτελὲς εὔδαιμον. οὐ γὰρ ὅλον. ἔτι δ' οἱ
ἔπαινοι τῆς ἀρετῆς διὰ τὰ ἔργα καὶ τὰ ἐγκώμια τῶν ἔργων.
καὶ στεφανοῦνται οἱ νικῶντες. ἀλλ' οὐχ οἱ δυνάμενοι νικᾶν,
μὴ νικῶντες δέ, καὶ τὸ κρίνειν ἐκ τῶν ἔργων, ὁποῖός τίς ἐστιν.
ἔτι, διὰ τί ἡ εὐδαιμονία οὐκ ἐπαινεῖται. ὅτι διὰ ταύτην τἆλ-
4 λα. ἢ τῷ εἰς ταύτην ἀναφέρεσθαι, ἢ τῷ μόρια εἶναι αὐτῆς.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

διὸ ἕτερον εὐδαιμονισμὸς. καὶ ἔπαινος καὶ ἐγκώμιον. τὸ μὲν γὰρ ἐγκώμιον λόγος τοῦ καθ' ἕκαστον ἔργου. ὁ δ' ἔπαινος, τοιοῦτον εἶναι καθόλου. ὁ δ' εὐδαιμονισμὸς τέλος, καὶ τὸ ἀπορούμενον δ' ἐνίοτε δῆλον ἐκ τούτων. διὰ τί ποτ' οὐδὲν βελτίους οἱ σπουδαῖοι τῶν φαύλων τὸ ἥμισυ τοῦ βίου. ὅμοιοι γὰρ καθεύδοντες πάντες. αἴτιον δ' ὅτι ἀργία ψυχῆς ὁ ὕπνος, ἀλλ' οὐκ ἐνέργεια. διὸ καὶ ἄλλο εἴ τι μόριόν

ἐστι ψυχῆς οἷον τὸ θρεπτικὸν, ἡ τούτου ἀρετὴ, οὐκ ἔστι μόριον 1

τῆς ὅλης ἀρετῆς. ὥσπερ οὐδ' ἡ τοῦ σώματος. ἐν τῷ ὕπνῳ γὰρ μᾶλλον ἐνεργεῖ τὸ θρεπτικόν. τὸ δ' αἰσθητικὸν καὶ ὀρεκτικὸν, ἀτελῆ ἐν τῷ ὕπνῳ. ὅσον δὲ τοῦ μὴ κινεῖσθαι μετέχουσι, καὶ αἱ φαντασίαι βελτίους αἱ τῶν σπουδαίων. ἐὰν μὴ διὰ νόσον ἢ πήρωσιν. μετὰ ταῦτα περὶ ψυχῆς θεωρητέον. ἡ γὰρ ἀρετὴ ψυχῆς οὐ κατὰ συμβεβηκός. ἐπεὶ δ' ἀνθρωπίνην ἀρετὴν ζητοῦμεν, ὑποκείσθω δύο μέρη ψυχῆς

τὰ λόγου μετέχοντα. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον μετέχειν λό- 2

γου ἄμφω. ἀλλὰ τὸ μὲν, τῷ ἐπιτάττειν. τὸ δὲ, τῷ πείθεσθαι, καὶ ἀκούειν πεφυκέναι. εἰ δέ τι ἐστὶν ἑτέρως ἄλογον, ἀφείσθω τοῦτο τὸ μόριον. διαφέρει δ' οὐδὲν, οὔτ' εἰ μεριστὴ ἡ ψυχὴ, οὔτ' εἰ ἀμερής. ἔχει μέντοι δυνάμεις διαφόρους καὶ τὰς εἰρημένας. ὥσπερ ἐν τῷ καμπύλῳ τὸ κοῖλον καὶ τὸ κυρτὸν ἀδιαχώριστον. καὶ τὸ εὐθὺ καὶ τὸ λευκόν. καίτοι τὸ εὐθὺ οὐ λευκὸν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. καὶ οὐσία τοῦ

αὐτοῦ. ἀφῄρηται δὲ, καὶ εἴ τι ἄλλο ἐστὶ μέρος ψυχῆς, οἷον τὸ 3

φυτικόν. ἀνθρωπίνης δὲ ψυχῆς τὰ εἰρημένα μόρια ἴδια. διὸ οὐδ' αἱ ἀρεταὶ αἱ τοῦ θρεπτικοῦ καὶ ὀρεκτικοῦ ἀνθρώπου. δεῖ γὰρ εἰ ἡ ἄνθρωπος, λογισμὸν ἐνεῖναι καὶ ἀρχὴν καὶ πρᾶξιν. ἄρχει δ' ὁ λογισμὸς οὐ λογισμοῦ, ἀλλ' ὀρέξεως καὶ παθημάτων. ἀνάγκη ἄρα ταῦτ' ἔχειν τὰ μέρη. καὶ ὥσπερ ἡ εὐεξία σύγκειται ἐκ τῶν κατὰ μόριον ἀρετῶν, οὕτω καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἀρετὴ, ἡ τέλος. ἀρετῆς δὲ εἴδη δύο. ἡ μὲν, ἠθική.

ἡ δὲ, διανοητική. ἐπαινοῦμεν γὰρ οὐ μόνον τοὺς δικαίους, ἀλλὰ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ τὸ συνετὸς καὶ τὸ σοφός. ἐπαινετὸν γὰρ ὑπέκειτο ἡ ἀ-
ρετὴ ἢ τὸ ἔργον. ταῦτα δ' οὐκ ἐνεργεῖ. ἀλλ' εἰσὶν αὐτῶν ἐνέρ-
γειαι. ἐπεὶ δ' αἱ διανοητικαὶ μετὰ λόγου, αἱ μὲν τοιαῦται τοῦ
λόγον ἔχοντος, ὃ ἐπιτακτικόν ἐστι τῆς ψυχῆς, ᾗ λόγον ἔχει. αἱ
δ' ἠθικαὶ τοῦ ἀλόγου μὲν, ἀκολουθητικοῦ δὲ κατὰ φύσιν
τῷ λέγοντι. οὐ γὰρ λέγομεν ποῖός τις τὸ ἦθος, ὅτι σοφὸς ἢ
δεινός. ἀλλ' ὅτι πρᾶος ἢ θρασύς. μετὰ ταῦτα σκεπτέον πρῶ-
1 τον περὶ ἀρετῆς ἠθικῆς τί ἐστι, καὶ ποῖα μόρια αὐτῆς. εἰς
τοῦτο γὰρ ἀνῆκται καὶ γίνεται διά τινων. δεῖ δὴ ζητεῖν ὥσπερ
ἐν τοῖς ἄλλοις ἔχοντές τι ζητοῦσι πάντες. ὥστε δεῖ διὰ τῶν
ἀληθῶς μὲν λεγομένων οὐ σαφῶς δὲ, πειρᾶσθαι λαβεῖν καὶ
τὸ ἀληθῶς καὶ σαφῶς. νῦν γὰρ ὁμοίως ἔχομεν ὥσπερ ἂν εἰ
καὶ ὑγίειαν. ὅτι ἡ ἀρίστη διάθεσις τοῦ σώματος. καὶ κορίσκος
ὁ ἐν τῇ ἀγορᾷ μελάντατος. τί μὲν γὰρ ἑκάτερον τούτων, οὐκ
ἴσμεν, πρὸς μέντοι τὸ εἰδέναι τι ἑκάτερον αὐτῆς πρὸ ἔρ-
2 γου τὸ οὕτως ἔχειν. ὑποκείσθω δὴ πρῶτον ἡ βελτίστη διάθε-
σις ὑπὸ τῶν βελτίστων γίνεσθαι, καὶ πράττεσθαι ἄριστα πε-
ρὶ ἕκαστον ἀπὸ τῆς ἑκάστου ἀρετῆς. οἷον πόνοι τε ἄριστοι καὶ
τροφὴ, ἀφ' ὧν γίνεται εὐεξία. καὶ ἀπὸ τῆς εὐεξίας πονοῦσιν
ἄριστα. ἔτι πᾶσαν διάθεσιν, ὑπὸ τῶν αὐτῶν γίνεσθαι καὶ
φθείρεσθαί πως προσφερομένων. ὥσπερ ὑγίεια ὑπὸ τρο-
φῆς καὶ πόνων καὶ ὥρας. ταῦτα δὲ δῆλα ἐκ τῆς ἐπαγω-
γῆς. καὶ ἡ ἀρετὴ ἄρα ἡ τοιαύτη διάθεσις ἐστὶν, ἣ γίνεταί τε
3 ὑπὸ τῶν ἀρίστων περὶ ψυχὴν κινήσεων. καὶ ἀφ' ἧς πράττε-
ται τὰ ἄριστα τῆς ψυχῆς ἔργα καὶ πάθη. καὶ ὑπὸ τῶν αὐ-
τῶν πῶς μὲν γίνεται, πῶς δὲ φθείρεται. πρὸς ταῦτα ἡ χρῆ-
σις αὐτῆς ὑφ' ὧν καὶ αὔξεται καὶ φθείρεται, πρὸς ἃ βέλ-
» τιστα διατίθησι. σημεῖον δ' ὅτι περὶ ἡδέα καὶ λυπηρὰ καὶ
» ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. αἱ γὰρ κολάσεις ἰατρεῖαι οὖσαι καὶ γι-
» νόμεναι διὰ τῶν ἐναντίων καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων διὰ τού-
» των εἰσίν. ὅτι μὲν τοίνυν ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ περὶ ἡδέα καὶ λυ-
4 πηρά ἐστι, δῆλον. ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἦθος ὥσπερ καὶ τὸ ὄνομα ση-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μαίνει, ὅτι ἀπ' ἔθους ἔχει τὴν ἐπίδοσιν. ἐθίζεται δὲ τὸ ὑπ' ἀ-
γωγῆς μὴ ἐμφύτου τῷ πολλάκις κινεῖσθαί πως, οὕτως ἤδη τὸ
ἐνεργητικόν, ὃ ἐν τοῖς ἀψύχοις οὐχ ὁρῶμεν. οὐδὲ γὰρ ἂν μυ-
ριάκις ῥίψῃς ἄνω τὸν λίθον, οὐδέποτε ποιήσει τοῦτο μὴ βίᾳ.
διὸ ἔστω ἦθος τοῦτο ψυχῆς κατὰ ἐπιτακτικὸν λόγον. δυνάμει
δ' ἀκολουθεῖν ποιότης. λεκτέον δὲ κατὰ τί τῆς ψυχῆς ποῖα
ἄττα ἤθη. ἔσται δὲ κατά τε τὰς δυνάμεις τῶν παθημάτων,
καθ' ἃς ὡς παθητικοὶ λέγονται. καὶ κατὰ τὰς ἕξεις πρὸς τὰ 1
πάθη λέγονται ταῦτα τῷ πάσχειν πως, ἢ ἀπαθεῖς εἶναι. μετὰ
ταῦτα ἡ διαίρεσις ἐν τοῖς ἀπηλεγμένοις τῶν παθημάτων καὶ
τῶν δυνάμεων καὶ τῶν ἕξεων. λέγω δὲ πάθη μὲν τὰ τοιαῦτα,
θυμόν, φόβον, αἰδῶ, ἐπιθυμίαν. ὅλως οἷς ἕπεται ὡς ἐπὶ τὸ
πολὺ ἡ αἰσθητικὴ ἡδονὴ ἢ λύπη καθ' αὑτά. καὶ κατὰ μὲν ταῦτα
οὐκ ἔστι ποιότης, ἀλλὰ πάσχει. κατὰ δὲ τὰς δυνάμεις, ποιότης.
λέγω δὲ τὰς δυνάμεις, καθ' ἃς λέγονται κατὰ τὰ πάθη οἱ ἐνερ-
γοῦντες. οἷον ὀργίλος, ἀνάλγητος, ἐρωτικός, αἰσχυντηλός, ἀναί- 2
σχυντος. ἕξεις δέ εἰσιν, ὅσαι αἴτιαί εἰσι τοῦ ταῦτα ἢ κατὰ λόγον
ὑπάρχειν, ἢ ἐναντίως. οἷον ἀνδρεία, σωφροσύνη, δειλία, ἀκο-
» λασία. διωρισμένων δὲ τούτων ληπτέον, ὅτι ἐν ἅπαντι συνε-
» χεῖ καὶ διαιρετῷ ἐστιν ὑπεροχὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μέσον. καὶ
ταῦτα ἢ πρὸς ἄλληλα ἢ πρὸς ἡμᾶς. οἷον ἐν γυμναστικῇ, ἐν ἰατρι-
κῇ. ἐν οἰκοδομικῇ. ἐν κυβερνητικῇ. καὶ ἐν ὁποιᾳοῦν πράξει, καὶ
ἐπιστημονικῇ, καὶ ἀνεπιστημονικῇ. καὶ τεχνικῇ καὶ ἀτέχνῳ. ἡ
μὲν γὰρ κίνησις, συνεχής. ἡ δὲ πρᾶξις κίνησις. ἐν πᾶσι δὲ τὸ μέ- 3
σον τὸ πρὸς ἡμᾶς βέλτιστον ὡς ἡ ἐπιστήμη κελεύει καὶ ὁ λόγος. παν-
ταχοῦ δὲ τοῦτο καὶ ποιεῖ τὴν βελτίστην ἕξιν. καὶ τοῦτο δῆλον
» διά τε τῆς ἐπαγωγῆς καὶ τοῦ λόγου. τὰ γὰρ ἐναντία φθείρει ἄλ-
» ληλα. τὰ δ' ἄκρα καὶ ἀλλήλοις καὶ τῷ μέσῳ ἐναντία. τὸ γὰρ
» μέσον ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερόν ἐστιν. οἷον ἴσον τοῦ μὲν ἐλάττο-
νος μεῖζον. τοῦ μείζονος δὲ ἔλαττον, ὥστ' ἀνάγκη τὴν ἠθικὴν
περὶ μέσ' ἄττα εἶναι καὶ μεσότητά τινα. ληπτέον ἄρα, ποία
μεσότης ἀρετή. καὶ περὶ ποῖα μέσα. εἰλήφθω δὴ παραδείγ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μασι χαίρειν, καὶ θεωρείσθω ἕκαστον ἐκ τῆς ὑπογραφῆς. ὀργι-
λότης. ἀναλγησία. πρᾳότης. θρασύτης. δειλία, ἀνδρεία. ἀναι-
σχυντία. κατάπληξις. αἰδώς. ἀκολασία. ἀναισθησία. σωφροσύ-
νη σώφρονος. ἀνώνυμον νέμεσις. κέρδος. ζημία. δίκαιον. ἀσω-
τεία. ἀνελευθερία. ἐλευθεριότης. ἀλαζονεία. εἰρωνεία. ἀλή-
θεια. κολακεία. ἀπέχθεια. φιλία. ἀρέσκεια. αὐθάδεια. σεμνό-
της. τρυφερότης. κακοπάθεια. καρτερία. χαυνότης. μικροψυ-
1 χία. μεγαλοψυχία. δαπανηρία. μικροπρέπεια. μεγαλοπρέ-
πεια. πανουργία. εὐήθεια. φρόνησις. τὰ μὲν πάθη ταῦτα καὶ τὰ
τοιαῦτα, συμβαίνει ταῖς ψυχαῖς. πάντα δὲ λέγεται τὰ μὲν
τῷ ὑπερβάλλειν. τὰ δὲ τῷ ἐλλείπειν. ὀργίλος μὲν γάρ ἐστιν ὁ
μᾶλλον ἢ δεῖ ὀργιζόμενος. καὶ θᾶττον καὶ πλείοσιν ἢ οἷς δεῖ.
ἀνάλγητος δὲ, ὁ ἐλλείπων καὶ οἷς καὶ ὅτε καὶ ὡς. θρασὺς δὲ
ὁ μήτε ἃ χρὴ φοβούμενος, μήθ' ὡς. δειλὸς δὲ, ὁ καὶ ἃ μὴ δεῖ
καὶ ὅτ' οὐ δεῖ. καὶ ὡς οὐ δεῖ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος καὶ
2 ἐπιθυμητικὸς καὶ ὁ ὑπερβάλλων πᾶσιν, ὅσοις ἐνδέχεται. ἀ-
ναίσθητος δὲ ἐλλείπων, καὶ μὴ δ' ὅσον βέλτιον καὶ κατὰ τὴν
φύσιν ἐπιθυμῶν. ἀλλ' ἀπαθὴς ὥσπερ λίθος. κερδαλέος δὲ, ὁ
πανταχόθεν πλεονεκτικός. ζημιώδης δὲ, ὁ μηδαμόθεν ἀλλ' ὀ-
λιγαχόθεν. ἀλαζὼν δὲ ὁ πλείω τῶν ὑπαρχόντων προσποιού-
μενος. εἴρων δὲ ὁ ἐλάττω. καὶ κόλαξ μὲν ὁ πλείω συνεπαι-
νῶν, ἢ καλῶς ἔχει. ἀπεχθητικὸς δὲ ἐλάττω. καὶ τὸ μὲν λίαν
πρὸς ἡδονὴν ἀρέσκεια. τὸ δ' ὀλίγα καὶ μόγις αὐθάδεια. ἔτι
3 δ' ὁ μὲν μηδεμίαν ὑπομένων λύπην, μηδ' εἰ βέλτιον τρυφε-
ρός. ὁ δὲ πᾶσαν ὁμοίως ὡς μὲν ἁπλῶς εἰπεῖν ἀνώνυμος. με-
ταφορᾷ δὲ λέγεται σκληρὸς καὶ ταλαίπωρος καὶ κακοπα-
θητικός. χαῦνος δ' ὁ μειζόνων ἀξιῶν αὑτόν. μικρόψυχος δ' ὁ
ἐλαττόνων. ἔτι δ' ἄσωτος ὁ πρὸς ἅπασαν δαπάνην ὑπερβάλ-
λων. ἀνελεύθερος δὲ ὁ πρὸς ἅπασαν ἐλλείπων. ὁμοίως δὲ
καὶ ὁ μικροπρεπὴς καὶ ὁ σαλάκων. ὁ μὲν γὰρ ὑπερβάλλει
τὸ πρέπον. ὁ δ' ἐλλείπει τοῦ πρέποντος. καὶ ὁ μὲν πανοῦργο
4 πάντως καὶ πάντοθεν πλεονεκτικός. ὁ δ' εὐήθης οὐδ' ὅθεν

δεῖ. φθονερὸς δὲ, τῷ λυπεῖσθαι ἐπὶ πλείοσιν εὐπραγίαις ἢ δεῖ.
καὶ γὰρ οἱ ἄξιοι εὐπράττειν λυποῦσι τὸν φθονερὸν εὐπράτ
τοντες. ὁ δ' ἐναντίος ἀνωνυμώτερος. ἔστι δ' ὁ ὑπερβάλλων τῷ
τῷ μὴ λυπεῖσθαι μηδ' ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις εὐπραττοῦσιν. ἀλλ' εὐ
χερὴς ὥσπερ οἱ γαστρίμαργοι πρὸς τροφήν. ὁ δὲ δυσχερὴς κατὰ
τὸν φθόνον ἐστί. τὸ δὲ πρὸς ἕκαστον μὴ κατὰ συμβεβηκὸς οὕτως
ἔχειν, περίεργον διορίζειν. οὐδεμία γὰρ ἐπιστήμη οὔτε θεωρητι
κὴ οὔτε ποιητικὴ, οὔτε λέγει οὔτε πράττει τοῦτο προσδιορίζου 1
σα. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶ πρὸς τὰς συκοφαντίας τῶν τεχνῶν τὰς λο-
γικάς. ἁπλῶς μὲν οὖν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. ἀκριβέστερον
δὲ ὅταν περὶ τῶν ἕξεων λέγωμεν τῶν ἀντικειμένων. αὐτῶν δὲ
τούτων τῶν παθημάτων εἴδη κατονομάζεται, τῷ διαφέρειν κα
τὰ τὴν ὑπερβολὴν ἢ χρόνου ἢ τῷ μᾶλλον ἢ πρός τι τῶν ποιούν
των τὰ πάθη. λέγω δὲ οἷον ὀξύθυμος μὲν τῷ θᾶττον πάσχειν ἢ
δεῖ. χαλεπὸς δὲ, καὶ θυμώδης τῷ μᾶλλον. πικρὸς δὲ τῷ φυ
λακτικὸς εἶναι τῆς ὀργῆς. πλήκτης δὲ καὶ λοιδορητικὸς, ταῖς κο 2
λάσεσι ταῖς ἀπὸ τῆς ὀργῆς. ὀψοφάγοι δὲ καὶ γαστρίμαργοι καὶ
οἰνόφλυγες τῷ πρὸς ὁποτέρας τροφῆς ἀπόλαυσιν ἔχειν τὴν
δύναμιν παθητικὴν παρὰ τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἀγνοεῖν, ὅτι ἔνια
τῶν λεγομένων οὐκ ἔστιν ἐν τῷ πῶς λαμβάνειν ἂν πως λαμβά
νηται τῷ μᾶλλον πάσχειν, οἷον μοιχὸς οὐ τῷ μᾶλλον ἢ δεῖ περὶ
τὰς γαμετὰς πλησιάζειν, οὐ γάρ ἐστιν. ἀλλὰ μοχθηρία τις αὕτη
δή ἐστι. συνειλημμένον γὰρ τὸ, τε πάθος λέγεται καὶ τὸ τοιόνδε εἶναι.
ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ὕβρις. διὸ καὶ ἀμφισβητοῦσι, συγγενέσθαι μὲν 3
φάσκοντες ἀλλ' οὐ μοιχεῦσαι. ἀγνοοῦντες γὰρ ἢ ἀναγκαζόμε-
νοι. καὶ πατάξαι μὲν, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων τῶν τοιούτων. εἰλημμένων δὲ τούτων μετὰ ταῦτα λεκτέον,
ὅτι ἐπειδὴ δύο μέρη τῆς ψυχῆς. καὶ αἱ ἀρεταὶ κατὰ ταῦτα διῄ
ρηνται. καὶ αἱ μὲν τοῦ λόγον ἔχοντος διανοητικαί, ὧν ἔργον ἀλή
θεια. ἢ περὶ τοῦ πῶς ἔχει ἢ περὶ γενέσεως, αἱ δὲ τοῦ ἀλόγου ἔ-
χοντος δ' ὄρεξιν, οὐ γὰρ ὁποιονοῦν μέρος ἔχει ψυχῆς ὄρεξιν, εἰ μερι
στή ἐστιν. ἀνάγκη δὴ φαῦλον τὸ ἦθος καὶ σπουδαῖον εἶναι, τῷ διώκειν 4

καὶ φεύγειν ἡδονάς τινας καὶ λύπας. δῆλον δὲ τοῦτο ἐκ τῶν διαι-
ρέσεων τῶν περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς δυνάμεις καὶ τὰς ἕξεις. αἱ μὲν
γὰρ δυνάμεις καὶ αἱ ἕξεις τῶν παθημάτων. τὰ δὲ πάθη λύπῃ
καὶ ἡδονῇ διώρισται. ὥστε διά τε ταῦτα καὶ διὰ τὰς ἔμπροσθεν θέ-
σεις, συμβαίνει πᾶσαν ἠθικὴν ἀρετὴν περὶ ἡδονὰς εἶναι καὶ λύ-
πας. πάσης γὰρ ψυχῆς ὑφ' οἵων πέφυκε γίνεσθαι χείρων καὶ
βελτίων, πρὸς ταῦτα ἐστὶν ἡ ἡδονή. δι' ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαύ-
1 λους εἶναι, τῷ διώκειν καὶ φεύγειν, ἢ ὡς μὴ δεῖ. ἢ ἃς μὴ δεῖ. διὸ
καὶ διορίζονται πάντες προχείρως ἀπάθειαν καὶ ἠρεμίαν περὶ
ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι, τὰς ἀρετάς. τὰς δὲ κακίας ἐκ τῶν ἐναν-
τίων. ἐπεὶ δ' ὑπόκειται ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη ἕξις, ἀφ' ἧς πρακ-
τικοὶ τῶν βελτίστων, καὶ καθ' ἣν ἄριστα διάκεινται περὶ τὸ βέλ-
» τιστον, βέλτιστον δὲ καὶ ἄριστον τὸ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, τοῦτο
» δ' ἐστὶ τὸ μέσον ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως τῆς πρὸς ἡμᾶς, ἀ-
» ναγκαῖον ἂν εἴη τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν καθ' αὑτὸν ἕκαστον με-
2 σότητα εἶναι. ἢ περὶ μέσ' ἄττα ἐν ἡδοναῖς καὶ λύπαις καὶ ἡδέσι
καὶ λυπηροῖς. ἔσται δ' ἡ μεσότης ὅτε μὲν ἐν ἡδοναῖς, καὶ γὰρ
ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις. ὅτε δ' ἐν λύπαις, ὅτε δ' ἐν ἀμφοτέ-
ραις. ὁ γὰρ ὑπερβάλλων τῷ χαίρειν τῷ ἡδεῖ ὑπερβάλλει. καὶ
ὁ τῷ λυπεῖσθαι τῷ ἐναντίῳ. καὶ ταῦτα ἢ ἁπλῶς ἢ πρός τινα
ὅρον. οἷον ὅταν μὴ ὡς οἱ πολλοί. ὁ δ' ἀγαθὸς ὡς δεῖ. ἐπεὶ δ' ἐστί
τις ἕξις, ἀφ' ἧς τοιοῦτος ἔσται ὁ ἔχων αὐτήν, ὥστε τοῦ αὐτοῦ
πράγματος οὗ μὲν ἀποδέχεσθαι τὴν ὑπερβολήν, οὗ δὲ τὴν
3 ἔλλειψιν, ἀνάγκη ὡς ταῦτ' ἀλλήλοις ἐναντία καὶ τῷ μέσῳ, οὕ-
τω καὶ τὰς ἕξεις ἀλλήλαις ἐναντίας εἶναι καὶ τῇ ἀρετῇ. συμ-
βαίνει μέντοι τὰς ἀντιθέσεις ἔνθα μὲν φανερωτέρας εἶναι
πάσας, ἔνθα δὲ τὰς ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν. ἐνιαχοῦ δὲ τὰς ἐπὶ
τὴν ἔλλειψιν. αἴτιον δὲ τῆς ἐναντιώσεως, ὅτι οὐκ ἀεὶ ἐπὶ ταὐτὰ
τῆς ἀνισότητος ἢ ὁμοιότητος πρὸς τὸ μέσον. ἀλλ' ὅτε μὲν θᾶτ-
τον, ἂν μεταβαίη ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς ἐπὶ τὴν μέσην ἕξιν. ὅτε
δ' ἀπὸ τῆς ἐλλείψεως ἧς πλέον ἀπέχει, ὅτερος δοκεῖ ἐναντιώτερος
4 εἶναι. οἷον περὶ τὸ σῶμα. ἐν μὲν τοῖς πόνοις ὑγιεινότερον ἡ ὑπερβολὴ

τῆς ἐλλείψεως καὶ ἐγγύτερον τοῦ μέσου. ἐν δὲ τῇ τροφῇ ἡ ἔλ-
λειψις ὑπερβολῆς. ὥστε καὶ αἱ προαιρετικαὶ ἕξεις αἱ φιλο
γυμναστικαὶ, φιλουγιεῖς μᾶλλον ἔσονται καθ᾽ ἑκατέραν τὴν
αἵρεσιν. ἔνθα μὲν οἱ πολυπονώτεροι, ἔνθα δ᾽ οἱ ἀποστατικώ-
τεροι. καὶ ἐναντίως τῷ μετρίῳ καὶ τῷ ὡς ὁ λόγος. ἔνθα μὲν ὁ
ἄπονος. καὶ οὐκ ἄμφω. ἔνθα δὲ καὶ ὁ ἀπολαυστικὸς καὶ οὐχ ὁ
πεινητικός. συμβαίνει δὲ τοῦτο, διότι ἡ φύσις εὐθὺς οὐ πρὸς
ἅπαντα ὁμοίως ἀφέστηκε τοῦ μέσου. ἀλλ᾽ ἧττον μὲν φιλόπονοι 1
ἐσμέν. μᾶλλον δ᾽ ἀπολαυστικοί. ὁμοίως δὲ τοῦτ᾽ ἔχει καὶ πε
ρὶ ψυχῆς. ἐναντία δὲ τίθεμεν τὴν ἕξιν, ἐφ᾽ ἣν τε ἁμαρτάνο-
μεν μᾶλλον καὶ ἐφ᾽ ἣν οἱ πολλοί. ἡ δ᾽ ἑτέρα ὥσπερ οὐκ οὖσα
λανθάνει. διὰ γὰρ τὸ ὀλίγον ἀναίσθητος ἐστιν. οἷον ὀργὴν πρᾳό-
τητα. καὶ τὸν ὀργίλον τῷ πρᾴῳ. καίτοι ἐστὶν ὑπερβολὴ, καὶ
ἐπὶ τῷ ἵλεων εἶναι, καὶ τῷ καταλλακτικὸν εἶναι. καὶ ὀργίζε-
σθαι ῥαπιζόμενον. ἀλλ᾽ ὀλίγοι οἱ τοιοῦτοι. ἐπ᾽ ἐκεῖνο δὲ πάντες
ῥέπουσι μᾶλλον. διὸ καὶ οὐ κολακικὸν ὁ θυμός. ἐπεὶ δ᾽ εἴλη- 2
πται ἡ διαλογὴ τῶν ἕξεων καθ᾽ ἕκαστα τὰ πάθη, καὶ αἱ ὑπερ-
βολαὶ καὶ ἐλλείψεις καὶ τῶν ἐναντίων ἕξεων καθ᾽ ἃς ἔχουσι
κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. τίς δ᾽ ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ, πρὸς τίνα δεῖ
ὅρον ἀποβλέποντας λέγειν τὸ μέσον, ὕστερον ἐπισκεπτέον. φα-
νερὸν δ᾽ ὅτι πᾶσαι αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ καὶ κακίαι περὶ ἡδονῶν
καὶ λυπῶν ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις εἰσί. καὶ ἡδοναὶ καὶ λῦ-
παι ἀπὸ τῶν εἰρημένων ἕξεων καὶ παθημάτων γίνονται. ἀλλὰ
μὴν ἥ γε βελτίστη ἕξις ἡ περὶ ἕκαστα, μέση ἐστί. δῆλον τοίνυν ὅτι 3
αἱ ἀρεταὶ ἢ πᾶσαι ἢ τούτων τινὲς ἔσονται τῶν μεσοτήτων. λά-
βωμεν οὖν ἄλλην ἀρχὴν τῆς ἐπιούσης σκέψεως. εἰσὶ δὴ πᾶ-
» σαι μὲν αἱ οὐσίαι, κατὰ φύσιν τινὲς ἀρχαί. διὸ καὶ ἑκάστη πολ
» λὰ δύναται τοιαῦτα γεννᾷν οἷον ἄνθρωπος ἀνθρώπους. καὶ
ζῶον ὅλως ζῶα. καὶ φυτὸν φυτά. πρὸς δὲ τούτοις ὅ γ᾽ ἄν-
θρωπος, καὶ πράξεών τινων ἐστὶν ἀρχὴ μόνον τῶν ζώων. τῶν γὰρ
ἄλλων οὐθὲν εἴποιμεν ἂν πράττειν. τῶν ἀρχῶν ὅσαι τοιαῦ-
» ται, ὅθεν πρῶτον αἱ κινήσεις κύριαι λέγονται. μάλιστα δὲ δι-

» καὶ ὡς ἀφ' ὧν μὴ ἐνδέχεται ἄλλως. ἴσως ὁ θεὸς ἄρχει. ἐν
» δὲ ταῖς ἀκινήτοις ἀρχαῖς οἷον ἐν ταῖς μαθηματικαῖς οὐκ ἔστι
» τὸ κύριον. καίτοι λέγεταί γε καθ' ὁμοιότητα. καὶ γὰρ ἐνταῦ-
θα κινουμένης τῆς ἀρχῆς, πάντα μάλιστ' ἂν τὰ δεικνύμενα
μεταβάλλοι. αὐτὰ δ' αὑτὰ οὐ μεταβάλλει. ἀναιρουμένου
θατέρου ὑπὸ θατέρου ἂν μὴ τῷ τὴν ὑπόθεσιν ἀνελεῖν. καὶ
δι' ἐκείνης δεῖξαι. ὁ δ' ἄνθρωπος ἀρχὴ κινήσεώς τινος. ἡ γὰρ
1 πρᾶξις κίνησις. ἐπεὶ δ' ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ἡ ἀρχὴ αἰτία ἐστὶ
» τῶν δι' αὐτὴν ὄντων ἢ γινομένων, δεῖ νοῆσαι καθάπερ ἐπὶ τῶν
» ἀποδείξεων. εἰ γὰρ ἔχοντος τοῦ τριγώνου δύο ὀρθὰς, ἀνάγκη τὸ
» τετράγωνον ἔχειν τέτταρας ὀρθὰς, φανερὸν ὡς αἴτιον τούτου,
τὸ δύο ὀρθὰς ἔχειν τὸ τρίγωνον. εἰ δέ γε μεταβάλλει τὸ τρίγω-
νον, ἀνάγκη καὶ τὸ τετράγωνον μεταβάλλειν οἷον εἰ τρεῖς ἕξ, εἰ
δὲ τέτταρας ὀκτώ. κἂν μὴ μεταβάλλοι, τοιοῦτον δ' ἐστὶ, κἀκεῖ-
νο, τοιοῦτον ἀναγκαῖον εἶναι. δῆλον δ' ὃ ἐπιχειροῦμεν ὅτι ἀναγ-
2 καῖον ἐκ τῶν ἀναλυτικῶν. νῦν δ' οὔτε μὴ λέγειν οὔτε λέγειν ἀ-
κριβῶς οἷόν τε, πλὴν τοσοῦτον. εἰ γὰρ μηθὲν ἄλλο αἴτιον τοῦ,
τὸ τρίγωνον οὕτως ἔχειν, ἀρχή τις ἂν εἴη τοῦτο, καὶ αἴτιον τῶν
ὑστέρων. ὥστ' εἴπερ ἐστὶν ἔνια τῶν ὄντων ἐνδεχόμενα ἐναντίως
ἔχειν, ἀνάγκη καὶ τὰς ἀρχὰς αὐτῶν εἶναι τοιαύτας. ἐκ γὰρ τῶν
ἐξ ἀνάγκης, ἀναγκαῖον τὸ συμβαῖνόν ἐστι. τὰ δέ γε ἐντεῦθεν ἐν-
δέχεται γίνεσθαι τἀναντία. καὶ ὃ ἐφ' αὐτοῖς ἐστι τοῖς ἀνθρώ-
ποις πολλὰ τῶν τοιούτων καὶ ἀρχαὶ τῶν τοιούτων εἰσίν. ὥστε
3 ὅσων πράξεων ὁ ἄνθρωπός ἐστιν ἀρχὴ καὶ κύριος, φανερὸν ὅ-
τι ἐνδέχεται καὶ γίνεσθαι καὶ μή. καὶ ὅτι ἐφ' αὐτῷ ταῦτ' ἐστὶ
γίνεσθαι καὶ μή. ὧν γε κύριός ἐστι τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι. ὅ-
σα δ' ἐφ' αὐτῷ ἐστι ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν, αἴτιος τούτων οὗτός ἐστι.
καὶ ὅσων αἴτιος ἐφ' αὐτῷ. ἐπεὶ δ' ἥ τε ἀρετὴ καὶ ἡ κακία, καὶ
τὰ ἀπ' αὐτῶν ἔργα. τὰ μὲν ἐπαινετὰ, τὰ δὲ ψεκτὰ, ψέγεται
γὰρ καὶ ἐπαινεῖται, οὐ διὰ τὰ ἐξ ἀνάγκης ἢ τύχης ἢ φύσεως ὑ-
πάρχοντα. ἀλλ' ὅσων αὐτοὶ αἴτιοι ἐσμέν. ὅσων γὰρ ἄλλος αἴ-
4 τιος, ἐκεῖνος καὶ τὸν ψόγον καὶ τὸν ἔπαινον ἔχει, δῆλον ὅτι καὶ

ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία περὶ ταῦτ' ἐστὶν, ὧν αὐτὸς αἴτιος καὶ ἀρ-
χὴ πράξεων. ληπτέον ἄρα, ποίων αὐτὸς αἴτιος καὶ ἀρχὴ πρά=
ξεων. πάντες μὲν δὴ ὁμολογοῦμεν ὅσα μὲν ἑκούσια καὶ κατὰ
προαίρεσιν τὴν ἑκάστου, ἐκεῖνον αἴτιον εἶν. ὅσα δὲ ἀκούσια, οὐκ
αὐτὸν αἴτιον. πάντα δ' ὅσα προελόμενος καὶ ἑκὼν δηλονότι. δῆ-
λον τοίνυν ὅτι ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία τῶν ἑκουσίων ἂν εἴησαν. λη-
πτέον ἄρα, τί τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον. καὶ τί ἐστιν ἡ προαίρεσις.
ἐπειδὴ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία ὁρίζεται τούτοις, πρῶτον σκεπτέον 1
τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον. ἔοικε δὴ τούτων ἕν τι δόξειεν εἶναι,
ἤτοι κατὰ ὄρεξιν ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ κατὰ διάνοιαν. τὸ μὲν
ἑκούσιον κατὰ τούτων τι. τὸ δ' ἀκούσιον παρὰ τούτων τι. ἀλ=
λὰ μὴν ἡ ὄρεξις εἰς τρία διαιρεῖται, εἰς βούλησιν καὶ θυμὸν καὶ
ἐπιθυμίαν. ὥστε ταῦτα διαιρετέον καὶ πρῶτον κατ' ἐπιθυ-
μίαν. δόξειε δ' ἂν πᾶν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον εἶναι. τὸ
γὰρ ἀκούσιον πᾶν δοκεῖ εἶναι βίαιον. τὸ δὲ βίαιον λυπηρὸν καὶ
πᾶν ὃ ἀναγκαζόμενοι ποιοῦσιν ἢ πάσχουσιν. ὥσπερ καὶ Εὔη- 2
νος φησί. πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ. ὥστ' εἴ-
τι λυπηρὸν, βίαιον. καὶ εἰ βίαιον, λυπηρόν. τὸ δὲ παρὰ τὴν ἐπι
θυμίαν πᾶν λυπηρόν. ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. ὥστε βίαιον
καὶ ἀκούσιον, οὐ ἄρα κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον. ἐναντία γὰρ
ταῦτ' ἀλλήλοις. ἔτι ἡ μοχθηρία ἀδικωτέραν πᾶσαν ποιεῖ. ἡ δ'
ἀκρασία, μοχθηρία δοκεῖ εἶναι. ὁ δ' ἀκρατὴς ὁ κατὰ τὴν ἐπι-
θυμίαν, παρὰ τὸν λογισμὸν οἷος πράττειν κατ' ἐπιθυμίαν.
ἑκὼν ἄρα πράξει καὶ ἑκούσιον τὸ κατ' ἐπιθυμίαν. καὶ γὰρ ἄτο- 3
πον, εἰ δικαιότεροι ἔσονται οἱ ἀκρατεῖς γινόμενοι. ἐκ μὲν τοίνυν
τούτων δόξειεν ἂν τὸ κατ' ἐπιθυμίαν ἑκούσιον εἶν. ἐκ δὲ τῶν-
δε, τοὐναντίον. ἅπαν γὰρ ὃ ἑκών τις πράττει, βουλόμενος πράτ
τει. καὶ ὃ βούλεται ἑκών. βούλεται δὲ οὐδεὶς ὃ οἴεται εἶν κακόν.
ἀλλὰ μὴν ὁ ἀκρατευόμενος οὐχ ἃ βούλεται ποιεῖ. τὸ γὰρ
παρ' ὃ οἴεται βέλτιστον εἶναι πράττειν δι' ἐπιθυμίαν, ἀκρατεύε
σθαί ἐστιν. ὥστε ἅμα συμβήσεται τὸ αὐτὸν ἑκόντα καὶ ἄκοντα
πράττειν. τοῦτο δ' ἀδύνατον. ἔτι δ' ὁ ἐγκρατὴς δικαιοπραγήσει 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ μᾶλλον τῆς ἀκρασίας. ἡ γὰρ ἐγκράτεια ἀρετή. ἡ δ' ἀρε-
τὴ δικαιοτέρους ποιεῖ. ἐγκρατεύεται δέ, ὅταν πράττῃ παρὰ
τὴν ἐπιθυμίαν κατὰ τὸν λογισμόν. ὥστ' εἰ τὸ μὲν δικαιοπρα-
γεῖν ἑκούσιον ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν, ἄμφω γὰρ δοκεῖ ταῦτα ἑ-
κούσια εἶναι, καὶ ἀνάγκη εἰ θάτερον ἑκούσιον, καὶ θάτερον.
τὸ δὲ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἑκούσιον. ἅμα ἄρα ὁ αὐτὸς τὸ αὐ-
τὸ πράξει ἑκὼν καὶ ἄκων. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ θυμοῦ.
1 ἀκρασία γὰρ καὶ ἐγκράτεια καὶ θυμοῦ δοκεῖ εἶναι ὥσπερ καὶ
ἐπιθυμίας. καὶ τὸ παρὰ τὸν θυμὸν λυπηρόν. καὶ βίαιον ἡ κά-
θεξις. ὥστ' εἰ τὸ βίαιον ἀκούσιον, τὸ κατὰ τὸν θυμὸν ἑκούσιον
ἂν εἴη πᾶν. ἔοικε δὲ καὶ ἡράκλειτος λέγειν εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ θυ-
μοῦ βλέψας, ὅτι λυπηρὰ ἡ κώλυσις αὐτοῦ. χαλεπὸν γάρ φη-
σι θυμῷ μάχεσθαι. ψυχῆς γὰρ ὠνεῖται. εἰ δ' ἀδύνατον τὸ
αὐτὸ ἑκόντα καὶ ἄκοντα πράττειν ἅμα. τὸ κατὰ τὸ αὐτὸ τοῦ
πράγματος μᾶλλον ἑκούσιος τὸ κατὰ βούλησιν τοῦ κατ' ἐπι-
2 θυμίαν καὶ θυμόν. τεκμήριον δέ. πολλὰ γὰρ πράττομεν ἑκόν-
τες ἄνευ ὀργῆς καὶ ἐπιθυμίας. λείπεται ἄρα εἰ τὸ βουλό-
μενον καὶ ἑκούσιον ταυτὸ σκέψασθαι. φαίνεται δὲ καὶ τοῦτο
ἀδύνατον, ὑπόκειται γὰρ ἡμῖν καὶ δοκεῖ ἡ μοχθηρία ἀδικωτέ-
ρους ποιεῖν. ἡ δ' ἀκρασία μοχθηρία τις φαίνεται. συμβήσεται
δὲ τοὐναντίον. βούλεται μὲν γὰρ οὐθεὶς ἃ οἴεται εἶναι κακά. πράτ-
τει δ' ὅταν γένηται ἀκρατής. εἰ οὖν τὸ μὲν ἀδικεῖν ἑκούσιον,
τὸ δ' ἑκούσιον τὸ κατὰ βούλησιν, ὅταν ἀκρατὴς γένηται, οὐ-
3 κέτι ἀδικήσει. ἀλλ' ἔσται δικαιότερος ἢ πρίν γε ἀκρατής. τοῦ-
το δ' ἀδύνατον. ὅτι μὲν τοίνυν οὐκ ἔστι τὸ ἑκούσιον τὸ κατὰ ὄ-
ρεξιν πράττειν, οὐδ' ἀκούσιον τὸ παρὰ τὴν ὄρεξιν, φανερόν.
ὅτι οὐδὲ κατὰ προαίρεσιν, πάλιν ἐκ τῶνδε δῆλον. τὸ μὲν γὰρ
κατὰ βούλησιν ὡς οὐκ ἀκούσιον ἀπεδείχθη. ἀλλὰ μᾶλ-
λον πᾶν ὃ βούλεται καὶ ἑκούσιον. ἀλλ' ὅτι καὶ μὴ βουλόμε-
νον ἐνδέχεται πράττειν ἑκόντα, τοῦτο δέδεικται μόνον. πολ-
λὰ δὲ βουλόμενοι πράττομεν ἐξαίφνης. προαιρεῖται δ' οὐ-
4 δεὶς οὐδὲν ἐξαίφνης. εἰ δὲ ἀνάγκη μὲν ἦν τῶν τριῶν τούτων, ἕν τι

εἶναι τὸ ἑκούσιον, ἢ κατ' ὄρεξιν ἢ κατὰ προαίρεσιν ἢ κατὰ διά-
νοιαν, τούτων δὲ τὰ δύο μὴ ἔστι, λείπεται ἐν τῷ διανοούμενόν
πως πράττειν εἶναι τὸ ἑκούσιον. ἔτι δὲ μικρὸν προαγαγόν-
τες τὸν λόγον, ἐπιθῶμεν τέλος τῷ περὶ τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀ-
κουσίου διορισμῷ. δοκεῖ γὰρ τὸ βίᾳ καὶ μὴ βίᾳ τι ποιεῖν, οἰκεῖα
τοῖς εἰρημένοις εἶναι. τό, τε γὰρ βίαιον ἀκούσιον. καὶ τὸ ἀκού-
σιον πᾶν, βίαιον εἶναι φαμέν. ὥστε περὶ τοῦ βίᾳ σκεπτέον πρῶ-
τον, τί ἐστι καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὸ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον. δοκεῖ 1
δὴ τὸ βίαιον καὶ τὸ ἀναγκαῖον ἀντικεῖσθαι καὶ ἡ βία καὶ ἡ ἀ-
νάγκη, τῷ ἑκουσίῳ καὶ τῇ πειθοῖ ἐπὶ τῶν πραττομένων. καθό-
λου δὲ τὸ βίαιον καὶ τὴν ἀνάγκην καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων λέ-
γομεν. καὶ γὰρ τὸ πῦρ κάτω βίᾳ καὶ ἀναγκαζόμενον φέρε-
σθαι φαμέν. τοῦτο δ' ὅταν κατὰ τὴν φύσιν καὶ τὴν καθ' αὑτὸ
ὁρμὴν φέρηται, οὐ βίᾳ. οὐ μὴν οὐδ' ἑκούσια λέγεται. ἀλλ' ἀ-
νώνυμος ἡ ἀντίθεσις. ὅταν ᾖ παρὰ ταύτην, βίᾳ φαμέν. ὁμοίως
δὲ καὶ ἐπὶ ἀψύχων καὶ ἐπὶ τῶν ζώων ὁρῶμεν βίᾳ πολλὰ καὶ 2
πάσχοντα καὶ ποιοῦντα, ὅταν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὁρμὴν ἔξω-
θέν τις κινῇ. ἐν μὲν τοῖς ἀψύχοις ἁπλῆ ἡ ἀρχή. ἐν δὲ τοῖς ἐμ-
ψύχοις πλεονάζει. οὐ γὰρ ἀεὶ ἡ ὄρεξις καὶ ὁ λόγος συμφωνεῖ.
ὥστ' ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων ζώων ἁπλοῦν τὸ βίαιον ὥσπερ ἐπὶ
τῶν ἀψύχων. οὐ γὰρ ἔχει λόγον καὶ ὄρεξιν ἐναντίαν. ἀλλὰ τῇ
ὀρέξει ζῇ. ἐν δ' ἀνθρώπῳ ἔνεστιν ἄμφω καὶ ἔν τινι ἡλικίᾳ. ᾗ καὶ
καὶ τὸ πράττειν ἀποδίδομεν. οὐ γὰρ φαμὲν τὸ παιδίον πράτ-
τειν, οὐδὲ τὸ θηρίον. ἀλλ' ὅταν ἤδη διὰ λογισμὸν πράττοντα. 3
δοκεῖ δὴ τὸ βίαιον ἅπαν λυπηρὸν εἶναι. καὶ οὐθεὶς βίᾳ μὲν ποιεῖ
χαίρων δέ. διὸ περὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν ἀκρατῆ πλείστη ἀμ-
φισβήτησίς ἐστιν. ἐναντίας γὰρ ὁρμὰς ἔχων αὐτὸς ἕκαστος αὐ-
τῷ πράττει. ὥσθ' ὅ τ' ἐγκρατής, βίᾳ φασὶν ἀφέλκει αὑτὸν ἀπὸ
τῶν ἡδέων ἐπιθυμιῶν. ἀλγεῖ γὰρ ἀφέλκων πρὸς ἀντιτείνου-
σαν ὄρεξιν. ὅ τ' ἀκρατὴς βίᾳ παρὰ τὸν λογισμόν. ἧττον δὲ δοκεῖ
λυπεῖσθαι, ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἣ ἀκολουθεῖ χαίρων. ὥσ-
θ' ὁ ἀκρατὴς μᾶλλον ἑκὼν καὶ οὐ βίᾳ, ὅτι οὐ λυπηρῶς. ἡ δὲ 4

πειθὼ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πειθῶ τῇ βίᾳ καὶ ἀνάγκῃ ἀντιτίθεται. ὁ δ' ἐγκρατὴς ἐφ' ἃ πέ-
πεισται ἄγει. καὶ πορεύεται οὐ βίᾳ ἀλλ' ἑκών. ἡ δὲ ἐπιθυμία
οὐ πείσασα ἄγει. οὐ γὰρ μετέχει λόγου. ὅτι μὲν οὖν δοκοῦσιν
οὗτοι μόνοι βίᾳ καὶ ἄκοντες ποιεῖν καὶ διὰ τίνα αἰτίαν, ὅτι κα-
θ' ὁμοιότητα τινὰ τοῦ βίᾳ, καθ' ἣν καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων λέγο-
μεν, εἴρηται. οὐ μὴν ἀλλ' εἴ τι προσθείη τὸ ἐν αὐτῷ διορισμῷ
προσκείμενον κἀκεῖ, λύεται τὸ λεχθέν. ὅταν μὲν γάρ τι τῶν ἔ-
1 ξωθεν παρὰ τὴν ἐν αὐτῷ ὁρμὴν κινῇ ἢ ἠρεμίζῃ, βίᾳ φαμέν. ὅ-
ταν δὲ μή, οὐ βίᾳ, ἐν δὲ τῷ ἐγκρατεῖ καὶ ἀκρατεῖ ἡ δὲ καθ'-
αὑτὸν ὁρμὴ ἐνοῦσα ἄγει. ἄμφω γὰρ ἔχει. ὥστ' οὐ βίᾳ οὐδέτε-
ρος. ἀλλ' ἑκὼν διά γε ταῦτα πράττοι ἄν, οὐδ' ἀναγκαζόμενος.
τὴν γὰρ ἔξωθεν ἀρχὴν τὴν παρὰ τὴν ὁρμὴν ἢ ἐμποδίζουσαν ἢ
κινοῦσαν ἀνάγκην λέγομεν. ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα τύ-
πτοι τινὰ ἀντιτείνοντος, καὶ τῷ βούλεσθαι καὶ τὸ ἐπιθυμεῖν.
ὅταν δ' ἔσωθεν ἡ ἀρχή, οὐ βίᾳ. ἐπεὶ καὶ ἡδονὴ καὶ λύπη ἐν
2 ἀμφοτέροις ἔνεστι. καὶ γὰρ ὁ ἐγκρατευόμενος λυπεῖται πα-
ρὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττων ἤδη. καὶ χαίρει τὴν ἀπ' ἐλπίδος
ἡδονήν. ὅτι ὕστερον ὠφεληθήσεται. ἢ καὶ ἤδη ὠφελεῖται ὑγιαί-
νων. καὶ ὁ ἀκρατὴς χαίρει μὲν τυγχάνων ἀκρατευόμενος οὗ
ἐπιθυμεῖ. λυπεῖται δὲ τὴν ἀπ' ἐλπίδος λύπην. οἴεται γὰρ κα-
κὸν πράττειν. ὥστε τὸ μὲν βίᾳ ἑκάτερον φάναι ποιεῖν, ἔχει
λόγον. καὶ διὰ τὴν ὄρεξιν καὶ διὰ τὸν λογισμὸν ἑκάτερον ἄκον-
τα ποτὲ πράττειν. κεχωρισμένα γὰρ ὄντα ἑκάτερα ἐκκρούεται
3 ὑπ' ἀλλήλων. ὅθεν καὶ ἐπὶ τὴν ὅλην μεταφέρουσι ψυχήν, ὅ-
τι τῶν ἐν ψυχῇ τι τοιοῦτον ὁρῶσιν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μορίων ἐν-
δέχεται τοῦτο λέγειν. ἡ δ' ὅλη ἑκοῦσα ψυχὴ καὶ τοῦ ἀκρατοῦς καὶ
τοῦ ἐγκρατοῦς πράττει. βίᾳ δ' οὐδέτερος. ἀλλὰ τῶν ἐν ἐκείνοις
» τι. ἐπεὶ καὶ φύσει ἀμφότερα ἔχομεν. καὶ γὰρ ὁ λόγος φύσει ἄρ-
» χων. ὅτι ἐωμένης τῆς γενέσεως καὶ μὴ πηρωθείσης ἐνέσται καὶ ἡ
» ἐπιθυμία. ὅτι εὐθὺς ἐκ γενετῆς ἀκολουθεῖ καὶ ἔνεστι. σχεδὸν δὲ
τούτοις δυσὶ τὸ φύσει διορίζομεν, τῷ τε ὅσα εὐθὺς γινομένοις
4 ἀκολουθεῖ πᾶσι, καὶ ὅσα ἐωμένης τῆς γενέσεως εὐθυπορεῖν,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

γίνεται ἡμῖν. οἷον πολιὰ καὶ γῆρας καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα.
ὥστε μὴ κατὰ φύσιν ἑκάτερος πράττει. ἁπλῶς δὲ κατὰ
φύσιν ἑκάτερος οὐ τὴν αὐτήν. αἱ μὲν οὖν περὶ τὸν ἐγκρα-
τῆ καὶ ἀκρατῆ ἀπορίαι περὶ τοῦ βίᾳ πράττειν ἢ ἀμφοτέρους
ἢ τὸν ἕτερον, ὥστε ἢ μὴ ἑκόντας, ἢ ἅμα βίᾳ καὶ ἄκοντας. εἰ δὲ
τὸ βίαιον ἀκούσιον. ἅμα ἑκόντας καὶ ἄκοντας πράττειν. σχεδὸν
δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον ἡμῖν, ὡς ἀπαντητέον. λέγονται δὲ
κατὰ ἄλλον τρόπον βίᾳ καὶ ἀναγκασθέντες πρᾶξαι οὐ δια- 1
φωνοῦντος τοῦ λόγου καὶ τῆς ὀρέξεως, ὅταν πράττωσιν, ὃ καὶ
λυπηρὸν καὶ φαῦλον ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλ' ἂν μὴ τοῦτο
πράττωσι, πληγαὶ ἢ θάνατοι ὦσι. ταῦτα γάρ φασιν ἀναγκα-
σθέντες πρᾶξαι ἢ οὔ. ἀλλὰ πάντες ποιοῦσιν αὐτὸ τοῦτο. ἔξε-
στι γὰρ μὴ ποιεῖν, ἀλλ' ἐκεῖνο ὑπομένειν τὸ πάθος. ἔτι ἴσως τού-
των τὰ μὲν, φαίη τις ἄν. τὰ δ' οὔ. ὅσα μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτῷ τῶν
τοιούτων μὴ ὑπάρξαι ἢ ὑπάρξαι δὴ ὅσα πράττει, ἃ μὴ βούλε-
ται, ἑκὼν πράττει καὶ οὐ βίᾳ. ὅσα δὲ μὴ ἐφ' αὐτῷ τῶν τοιού- 2
των βίᾳ πως. οὐ μέντοι γ' ἁπλῶς. ὅτι οὐκ αὐτὸ τοῦτο προαι-
ρεῖται, ὃ πράττει. ἀλλ' οὗ ἕνεκα. ἐπεὶ καὶ ἐν τούτοις ἐστί τις δια-
φορά. οὐ γὰρ ἵνα μὴ λάβῃ ψηλαφῶν ἀποκτείνῃ, γελοῖος ἂν
εἴη, εἰ λέγοι, ὅτι βίᾳ καὶ ἀναγκαζόμενος. ἀλλὰ δεῖ μεῖζον κα-
κὸν καὶ λυπηρότερον εἶναι, ὃ πείσεται μὴ ποιήσας. οὕτω γὰρ
ἀναγκαζόμενος καὶ μὴ βίᾳ πράξει ἢ οὐ φύσει, ὅταν κακὸν ἀ-
γαθοῦ ἕνεκα ἢ μείζονος κακοῦ ἀπολύσεως πράττῃ, καὶ ἄκων
γε. οὐ γὰρ ἐφ' αὐτῷ ταῦτα. διὸ καὶ τὸν ἔρωτα πολλοὶ ἀκούσιον 3
τιθέασι, καὶ θυμοὺς ἐνίους καὶ τὰ φυσικά. ὅτι ἰσχυρὰ καὶ ὑπὲρ
τὴν φύσιν. καὶ συγγνώμην ἔχομεν ὡς πεφυκότα βιάζεσθαι
τὴν φύσιν. καὶ μᾶλλον ἂν δόξειε βίᾳ καὶ ἄκων πράττειν, ἵνα
μὴ ἀλγῇ ἰσχυρῶς ἢ ἵνα μὴ ἠρέμα. καὶ ὅλως ἵνα μὴ χαίρῃ. τὸ γὰρ
ἐφ' αὐτῷ εἰς ὃ ἀνάγεται ὅλον τοῦτό ἐστιν, ὃ ἡ αὐτοῦ φύσις οἵα
τε φέρειν. ὃ δὲ μὴ οἵα τε, μηδ' ἔστι τῆς ἐκείνου φύσει ὀρέξεως
ἢ λογισμοῦ, οὐκ ἐφ' αὐτῷ. διὸ καὶ τοὺς ἐνθουσιῶντας καὶ προ-
λέγοντας, καίπερ διανοίας ἔργον ποιοῦντας, ὅμως οὐ φα- 4

μὲν ἐφ' αὐτοῖς εἶναι, οὔτ' εἰπεῖν ἃ εἶπον, οὔτε πρᾶξαι ἃ ἔπρα-
ξαν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ δι' ἐπιθυμίαν. ὥστε καὶ διάνοιαί τινες
καὶ πάθη οὐκ ἐφ' ἡμῖν εἰσιν. ἢ πράξεις αἱ κατὰ τὰς τοιαύτας
» διανοίας καὶ λογισμούς. ἀλλ' ὥσπερ φιλόλαος ἔφη, εἶναί
» τινας λόγους κρείττους ἡμῶν. ὡς δὲ ἑκούσιον καὶ ἀκούσιον, καὶ
πρὸς τὸ βίᾳ ἔδει σκέψασθαι, ταῦτα μὲν οὕτω διῃρήσθω. οἱ γὰρ
μάλιστ' ἐμποδίζοντες τὸ ἑκούσιον ὡς βίᾳ πράττοντες ἀλλ' ἑκόν-
1 τες. ἐπειδὴ τοῦτ' ἔχει τὸ τέλος, καὶ οὔτε τῇ ὀρέξει οὔτε τῇ προαι-
ρέσει τὸ ἑκούσιον ὥρισται, λοιπὸν δὴ ὁρίσασθαι τὰ κατὰ διά-
νοιαν. δοκεῖ δὴ ἐναντίον εἶναι τὸ ἑκούσιον τῷ ἀκουσίῳ. καὶ τὸ εἰ-
δότα ἢ ὃ ἢ οὗ ἕνεκα. ἐνίοτε γὰρ οἶδε μὲν ὅτι πατήρ. ἀλλ' οὐχ ἵνα
ἀποκτείνῃ. ἀλλ' ἵνα σώσῃ, ὥσπερ αἱ πελιάδες ἢ ἥρων ὡς ὅτι μὲν
πόμα. ἀλλ' ὡς φίλτρον καὶ οἶνον. τὸ δ' ἦν κώνειον. τῷ δ' ἀγνοοῦ-
ντι καὶ ὃν καὶ ᾧ καὶ ὃ δι' ἄγνοιαν μὴ κατὰ συμβεβηκός. τὸ δὲ δι' ἄ-
γνοιαν καὶ ὃ καὶ ᾧ καὶ ὃν ἀκούσιον. τὸ ἐναντίον ἄρα ἑκούσιον. ὅσα
2 μὲν οὖν ἐφ' ἑαυτῷ ὂν μὴ πράττειν, πράττει μὴ ἀγνοῶν καὶ δι' αὐ-
τόν, ἑκούσια ταῦτ' ἀνάγκη εἶναι. καὶ τὸ ἑκούσιον τοῦτ' ἐστίν. ὅσα
» δ' ἀγνοῶν καὶ διὰ τὸ ἀγνοεῖν, ἄκων. ἐπεὶ δὲ τὸ ἐπίστασθαι καὶ τὸ
» εἰδέναι διττόν, ἓν μὲν τὸ ἔχειν. ἓν δὲ τὸ χρῆσθαι τῇ ἐπιστήμῃ, ὁ ἔ-
χων μὴ χρώμενος δέ, ἔστι μὲν ὡς δικαίως ἀγνοῶν λέγοιτο. ἔστι
δ' ὡς οὐ δικαίως, οἷον εἰ δι' ἀμέλειαν μὴ ἐχρῆτο. ὁμοίως δὲ καὶ μὴ
ἔχων τις ψέγοιτο ἄν, εἰ ὃ ῥᾴδιον ἢ ἀναγκαῖον ἦν, μὴ ἔχει δι' ἀμέ-
λειαν ἢ ἡδονὴν ἢ λύπην. ταῦτ' οὖν προσδιοριστέον. περὶ μὲν
3 οὖν τοῦ ἑκουσίου καὶ ἀκουσίου διωρίσθω τοῦτον τὸν τρόπον. περὶ δὲ
προαιρέσεως μετὰ ταῦτα λέγωμεν, διαπορήσαντες πρῶτον τῷ
λόγῳ περὶ αὐτῆς. διστάσειε γὰρ ἄν τις, ἐν τῷ γένει πέφυκε.
καὶ ἐν ποίῳ θεῖναι αὐτὴν χρή. καὶ πότερον οὐ ταὐτὸ τὸ ἑκού-
σιον καὶ τὸ προαιρετόν, ἢ ταὐτά ἐστι. μάλιστα δὲ λέγεται παρά-
τινων, καὶ ζητοῦντι. * δόξειε δ' ἂν δυοῖν εἶναι θάτερον ἡ προαιρέ-
σις. ἤτοι δόξα, ἢ ὄρεξις. ἀμφότερα γὰρ φαίνεται παρακολουθοῦ-
ντα. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὄρεξις, φανερόν. ἢ γὰρ βούλησις ἂν εἴη. ἢ ἐ-
4 πιθυμία ἢ θυμός. οὐδεὶς γὰρ ὀρέγεται μηδὲν πεπονθὼς τῶν

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

των. θυμὸς μὲν οὖν καὶ ἐπιθυμία καὶ τοῖς θηρίοις ὑπάρχει.
προαίρεσις δ' οὔ. ἔτι δὲ καὶ οἷς ὑπάρχει ἄμφω ταῦτα, πολ-
λὰ καὶ ἄνευ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας προαιροῦνται. καὶ ἐν
τοῖς πάθεσιν ὄντες οὐ προαιροῦνται, ἀλλὰ καρτεροῦσιν. ἔτι
ἐπιθυμία μὲν καὶ θυμὸς ἀεὶ μετὰ λύπης. προαιρούμεθα δὲ
πολλὰ καὶ ἄνευ λύπης. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησις καὶ προαί-
ρεσις ταυτόν. βούλονται μὲν γὰρ ταυτὸν, ἔνια καὶ τῶν ἀδυνά-
των εἰδότες οἷον βασιλεύειν τε πάντων ἀνθρώπων, καὶ ἀθάνα- 1
τοι εἶναι. προαιρεῖται δ' οὐδεὶς μὴ ἀγνοῶν, ὅτι ἀδύνατον. οὐδ'
ὅλως ὃ δυνατὸν μὲν μὴ ἐφ' αὑτῷ δ' οἴεται πρᾶξαι ἢ μὴ πρᾶ-
ξαι. ὥστε τοῦτο μὲν φανερὸν, ὅτι ἀνάγκη τὸ προαιρετὸν, τῶν ἐφ'
αὑτῷ τι εἶναι. ὁμοίως δὲ δῆλον, ὅτι οὐδὲ δόξα οὐδ' ἁπλῶς
εἴ τις οἴεταί τι. τῶν γὰρ ἐφ' αὑτῷ ἦν εἶναι, τὸ προαιρετόν. δοξάζο-
» μεν δὲ πολλὰ καὶ τῶν οὐκ ὄντων ἐφ' ἡμῖν. οἷον τὴν διάμετρον σύμ-
» μετρον. ἔτι οὐκ ἔστι προαίρεσις ἀληθὴς ἢ ψευδής. οὐδὲ δὴ ἡ τῶν
ἐφ' αὑτῷ ὄντων πρακτῶν δόξαν, ᾗ τυγχάνομεν οἰόμενοι δεῖν 2
τι πράττειν ἢ ἀπρακτεῖν. κοινὸν δὲ περὶ δόξης τοῦτο καὶ βου-
λήσεως. οὐθεὶς γὰρ τέλος οὐδὲν προαιρεῖται, ἀλλὰ τὰ πρὸς
τὸ τέλος. λέγω δὲ οἷον οὐθεὶς ὑγιαίνειν προαιρεῖται, ἀλλὰ πε-
ριπατεῖν ἢ καθῆσθαι τοῦ ὑγιαίνειν ἕνεκα. οὐδ' εὐδαιμονεῖν,
ἀλλὰ χρηματίζεσθαι ἢ κινδυνεύειν τοῦ εὐδαιμονεῖν ἕνεκα.
καὶ ὅλως δηλοῖ ἀεὶ προαιρούμενος τί, τε καὶ τίνος ἕνεκα
προαιρεῖται. ἔστι δὲ τὸ μὲν τίνος, οὗ ἕνεκα προαιρεῖται, ἄλλο.
τὸ δὲ τί, ὃ προαιρεῖται, ἕνεκα ἄλλου. βούλεται δέ γε μάλιστα 3
τὸ τέλος. καὶ δοξάζειν δεῖ καὶ ὑγιαίνειν καὶ εὖ πράττειν. ὥστε
φανερὸν διὰ τούτων, ὅτι ἄλλο καὶ δόξης καὶ βουλήσεως. βού-
λεσθαι μὲν καὶ δόξα μάλιστα τοῦ τέλους. προαίρεσις δ' οὐκ ἔ-
στιν. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε βούλησις οὔτε δόξα οὔθ' ὑπόλη-
ψις ἁπλῶς ἡ προαίρεσις, τί δὲ διαφέρει τούτων καὶ πῶς ἔχει
πρὸς τὸ ἑκούσιον, ἅμα δὲ δῆλον ἔσται, καὶ τί ἐστι προαίρεσις. ἔστι
δὴ τῶν δυνατῶν καὶ εἶναι καὶ μή. τὰ μὲν τοιαῦτα, ὥστε ἐνδέχεσθαι
βουλεύσασθαι περὶ αὐτῶν. περὶ ἐνίων δ' οὐκ ἐνδέχεται. τὰ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μὲν γὰρ δυνατὰ ἐστὶ καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι. ἀλλ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν αὐ-
τῶν ἡ γένεσις ἐστὶν. ἀλλὰ τὰ μὲν, διὰ φύσιν. τὰ δὲ, δι' ἄλλας αἰ-
τίας γίνεται. περὶ ὧν οὐδεὶς ἂν ἐγχειρήσειε βουλεύεσθαι μὴ
ἀγνοῶν. περὶ ὧν δ' ἐνδέχεται μὴ μόνον τὸ εἶναι καὶ μὴ, ἀλλὰ
καὶ τὸ βουλεύσασθαι τοῖς ἀνθρώποις, ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα ἐφ' ἡ-
μῖν ἐστὶ πρᾶξαι. διὸ οὐ βουλευόμεθα περὶ τῶν ἐν Ἰνδοῖς. οὐδὲ
πῶς ἂν ὁ κύκλος τετραγωνισθείη ἄν. τὰ μὲν γὰρ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.
1 τὸ δ' ὅλως οὐ πρακτόν. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν ἡμῖν πρακτῶν
περὶ ἁπάντων. καὶ δῆλον, ὅτι οὐδὲ δόξα ἁπλῶς ἡ προαίρε-
σίς ἐστιν. τὰ δὲ προαιρετὰ καὶ πρακτὰ, τῶν ἐφ' ἡμῖν ὄντων ἐστί.
διὸ καὶ ἀπορήσειεν ἄν τις, τί δή ποτε οἱ μὲν ἰατροὶ βουλεύονται
περὶ ὧν ἔχουσι τὴν ἐπιστήμην. οἱ δὲ γραμματικοὶ οὔ. αἴτιον δ'
ὅτι διχῇ γινομένης τῆς ἁμαρτίας, ἢ γὰρ λογιζόμενοι ἁμαρ-
τάνομεν, ἢ κατὰ τὴν αἴσθησιν αὐτὸ δρῶντες. ἐν μὲν τῇ ἰατρικῇ
ἀμφοτέρως ἐνδέχεται ἁμαρτεῖν. ἐν τῇ γραμματικῇ κατὰ
2 τὴν αἴσθησιν καὶ πρᾶξιν, ἧς ἂν σκοπῶσιν εἰς ἄπειρον ἥξουσιν.
ἐπειδὴ οὔτε δόξα οὔτε βούλησίς ἐστι, προαίρεσίς ἐστιν ὡς
ἑκάτερον. οὐδ' ἄμφω. ἐξαίφνης γὰρ προαιρεῖται μὲν οὐδεὶς,
δοκεῖ δὲ πράττειν καὶ βούλεται, ὡς ἐξ ἀμφοῖν ἄρα. ἄμφω γὰρ
ὑπάρχει τῷ προαιρουμένῳ ταῦτα. ἀλλὰ πῶς, ἐκ τούτων σκε-
πτέον. δηλοῖ δέ πως καὶ τὸ ὄνομα αὐτό. ἡ γὰρ προαίρεσις μὲν
ἐστὶν οὐχ ἁπλῶς δέ. ἀλλ' ἑτέρου πρὸς ἕτερον. τοῦτο δὲ οὐχ
οἷόν τε ἄνευ σκέψεως καὶ βουλῆς. διὸ ἐκ δόξης βουλευτικῆς
3 ἐστὶν ἡ προαίρεσις. περὶ μὲν δὴ τοῦ τέλους οὐδεὶς βουλεύε-
» ται. ἀλλὰ τοῦτο κεῖται πᾶσι. περὶ δὲ τῶν εἰς τοῦτο τεινόντων
» πότερον τόδε ἢ τόδε συντείνει, ἢ δεδογμένου τοῦτο πῶς ἔ-
σται. βουλευόμεθα δὲ πάντως τοῦτο, ἕως ἂν εἰς ἡμᾶς ἀναγά-
γωμεν τῆς γενέσεως τὴν ἀρχήν. εἰ δὴ προαιρεῖται μὲν μηθεὶς
μὴ παρασκευασάμενος μὴ δὲ βουλευσάμενος ἢ χεῖρον ἢ βέλ-
τιον, βούλεται δὲ ὅσα ἐφ' ἡμῖν ἐστὶ τῶν δυνατῶν εἶναι καὶ μὴ
τῶν πρὸς τὸ τέλος. δῆλον ὅτι ἡ προαίρεσις μὲν ἐστὶν ὄρεξις τῶν
4 ἐφ' αὑτῷ βουλευτική. ἅπαντες γὰρ βουλόμεθα ἃ καὶ προαι-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ρούμεθα. οὐ μέντοι γε ἃ βουλόμεθα, πάντα προαιρούμε-
θα. λέγω δὲ βουλευτικήν, ἧς ἀρχὴ καὶ αἰτία βούλευσίς ἐστι.
καὶ ὀρέγεται διὰ τὸ βουλεύσασθαι. διὸ οὔτε ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις
ἐστὶν ἡ προαίρεσις. οὔτε ἐν πάσῃ ἡλικίᾳ. οὔτε παντὸς ἔχον-
τος ἀνθρώπου. οὐδὲ γὰρ τὸ βουλεύσασθαι, οὐδ᾽ ὑπόληψις
τοῦ διατί. ἀλλὰ δοξάσαι μὲν εἰ ποιητέον, οὐθὲν κωλύει πολ-
λοῖς ὑπάρχειν. τὸ δὲ διὰ λογισμοῦ οὐκέτι. ἔστι γὰρ βουλευ-
τικὸν τῆς ψυχῆς τὸ θεωρητικὸν αἰτίας τινός. εἰ γὰρ οὗ ἕνε- 1
κα μία τῶν αἰτιῶν ἐστι, τὸ μὲν γὰρ διὰ τί, αἰτία. οὗ δ᾽ ἕνεκα
ἐστὶν ἢ γίνεταί τι, τοῦτο αἴτιον φαμὲν εἶναι. οἷον τοῦ βαδίζειν ἡ
κομιδὴ τῶν χρημάτων, εἰ τούτου ἕνεκα βαδίζει. διὸ οἷς μη-
θεὶς κεῖται σκοπός, οὐ βουλευτικοί. ὥστ᾽ ἐπεὶ τὸ μὲν ἐφ᾽-
αὑτῷ ὂν ἢ πράττειν ἢ μὴ πράττειν ἐάν τις πράττῃ ἢ ἀπρακ-
τῇ δι᾽ αὑτὸν καὶ μὴ δι᾽ ἄγνοιαν, ἑκὼν πράττει ἢ πράττει. πολ-
λὰ δὴ τῶν τοιούτων πράττομεν οὐ βουλευσάμενοι, οὐδὲ προ-
νοήσαντες, ἀνάγκη τὸ μὲν προαιρετὸν ἅπαν ἑκούσιον εἶναι. 2
τὸ δ᾽ ἑκούσιον μὴ προαιρετόν. καὶ τὰ μὲν κατὰ προαίρεσιν,
πάντα ἑκούσια εἶναι. τὰ δ᾽ ἑκούσια μὴ πάντα κατὰ προαίρεσιν.
ἅμα δ᾽ ἐκ τούτων φανερὸν, καὶ ὅτι καλῶς διορίζονται οἱ
τῶν παθημάτων τὰ μὲν ἑκούσια, τὰ δ᾽ ἀκούσια. τὰ δ᾽ ἐκ
προνοίας νομοθετοῦσιν. εἰ γὰρ καὶ μὴ διακριβοῦσιν, ἀλλ᾽ ἅ-
πτονταί γέ πῃ τῆς ἀληθείας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἐροῦ-
μεν ἐν τῇ περὶ τῶν δικαίων ἐπισκέψει. ἡ δὲ προαίρεσις ὅτι
οὔτε ἁπλῶς βούλησις οὔτε δόξα ἐστὶ, δῆλον. ἀλλὰ δόξα τε 3
καὶ ὄρεξις, ὅταν ἐκ τοῦ βουλεύσασθαι συμπερανθῶσιν. ἐ-
πεὶ δὲ βουλεύεται ἀεὶ ὁ βουλευόμενος ἕνεκά τινος, καὶ ἐστὶ
σκοπός τις ἀεὶ τῷ βουλευομένῳ. πρὸς ὃν σκοπεῖ τὸ συμφέ-
ρον, περὶ μὲν τοῦ τέλους οὐθεὶς βουλεύεται. ἀλλὰ τοῦτ᾽ ἐστὶν
ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις, ὥσπερ ἐν ταῖς θεωρητικαῖς ἐπιστήμαις
ὑποθέσεις. εἴρηται δὲ περὶ αὐτῶν ἐν μὲν τοῖς ἐν ἀρχῇ βραχ-
χέως. ἐν δὲ τοῖς ἀναλυτικοῖς δι᾽ ἀκριβείας. περὶ δὲ τῶν πρὸς
τὸ τέλος φερόντων ἡ σκέψις καὶ μετὰ τέχνης καὶ ἄνευ τέ- 4

χῆς πᾶσιν ἐστίν. οἷον εἰ πολεμῶσιν ἢ μὴ πολεμῶσι τοῦτο βου-
λευομένοις. ἐκ προτέρου δὲ μᾶλλον ἔσται τὸ δι' οὗ. τουτέστι
τὸ οὗ ἕνεκα. οἷον πλοῦτος ἢ ἡδονὴ ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον, ὃ τυγ-
χάνει οὗ ἕνεκα. βουλεύεται γὰρ ὁ βουλευόμενος ἢ ἀπὸ τοῦ τέ-
λους ἔσκεπται, ὅτι ἐκεῖ συντείνει ὅπως εἰς αὑτὸν ἀγάγῃ ἢ αὐ-
τὸς δύναται πρὸς τὸ τέλος. τὸ δὲ τέλος ἐστὶ φύσει μὲν ἀεὶ
ἀγαθόν. καὶ περὶ οὗ κατὰ μέρος βουλεύονται. οἷον ἰατρὸς
1 βουλεύσαιτο ἄν, εἰ δῴη φάρμακον. καὶ στρατηγὸς, ποῦ στρα-
τοπεδεύσηται οἷς ἀγαθὸν τὸ τέλος, τὸ ἁπλῶς ἄριστόν ἐστι.
παρὰ φύσιν δὲ καὶ διαστροφὴν, οὐ τὸ ἀγαθὸν ἀλλὰ τὸ φαινό-
μενον ἀγαθόν. αἴτιον δ' ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν οὐκ ἔστιν ἐπ' ἄλ-
λῳ χρήσασθαι, ἢ πρὸς ἃ πέφυκεν. οἷον ὄψασθαι. οὐ γὰρ οἷόν
τ' ἰδεῖν οὗ μή ἐστιν ὄψις. οὐδ' ἀκοῦσαι οὗ μή ἐστιν ἀκοή. ἀλλὰ
ἀπ' ἐπιστήμης ποιήσεται, καὶ οὗ μή ἐστιν ἡ ἐπιστήμη. οὐ γὰρ ὁμοίως
τῆς ὑγιείας ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη καὶ νόσου. ἀλλὰ τῆς μὲν κατὰ
2 φύσιν. τῆς δὲ παρὰ φύσιν. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ βούλησις. φύσει
μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἐστι. παρὰ φύσιν δὲ τοῦ κακοῦ. καὶ βούλεται
φύσει μὲν τὸ ἀγαθόν. παρὰ φύσιν δὲ καὶ διαστροφὴν καὶ τὸ
κακόν. ἀλλὰ μὴν ἑκάστου γε φθορὰ καὶ διαστροφὴ οὐκ εἰς τὸ
τυχὸν, ἀλλ' εἰς τὰ ἐναντία τὰ μεταξύ. οὐ γάρ ἐστιν ἐκβῆναι
ἐκ τούτων. ἐπεὶ καὶ ἡ ἀπάτη οὐκ εἰς τὰ τυχόντα γίνεται, ἀλλ'
εἰς τὰ ἐναντία ὅσοις ἐστὶν ἐναντία. καὶ εἰς ταῦτα τῶν ἐναντίων
ἃ κατὰ τὴν ἐπιστήμην ἐναντία ἐστίν. ἀνάγκη ἄρα κατὰ τὴν ἀ-
3 πάτην καὶ τὴν προαίρεσιν ἀπὸ τοῦ μέσου ἐπὶ τὰ ἐναντία γίνε-
σθαι. ἐναντία δὲ τὸ μέσον καὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον. αἴ-
τιον δὲ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν. οὕτω γὰρ ἔχει ὥστε τῇ ψυχῇ φαί-
νεσθαι τὸ μὲν ἡδὺ ἀγαθόν. καὶ τὸ ἥδιον καὶ ἄμεινον. καὶ τὸ λυ-
πηρὸν κακόν. καὶ τὸ λυπηρότερον χεῖρον. ὥστε καὶ ἐκ τούτων δῆλον
ὅτι περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία. περὶ μὲν γὰρ
τὰ προαιρετὰ τυγχάνουσιν οὖσαι. ἡ δὲ προαίρεσις περὶ τὸ ἀ-
γαθὸν καὶ τὸ κακὸν καὶ τὰ φαινόμενα. τοιαῦτα δὲ φύσει ἡ-
4 δονὴ καὶ λύπη. ἀνάγκη τοίνυν, ἐπειδὴ ἀρετὴ μὲν ἡ ἠθικὴ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

αὐτή τι μεσότης ἐστὶ καὶ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας πᾶσα. ἡ δὲ
» κακία ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει. καὶ περὶ ταὐτὰ τῇ ἀρε-
» τῇ, τὴν ἀρετὴν εἶναι τὴν ἠθικὴν, ἕξιν προαιρετικὴν μεσότη-
» τος τῆς πρὸς ἡμᾶς ἐν ἡδέσι καὶ λυπηροῖς. καθ᾽ ὅσα ποιός τις
λέγεται τὸ ἦθος ἢ χαίρων ἢ λυπούμενος. ὁ γὰρ φιλόγλυκος
ἢ φιλόπικρος οὐ λέγεται ποιός τις τὸ ἦθος. τούτων δὲ διω-
ρισμένων λέγωμεν, πότερον ἡ ἀρετὴ ἀναμάρτητον ποιεῖ τὴν
προαίρεσιν, καὶ τὸ τέλος ὀρθὸν, οὕτως ὥστε οὗ ἕνεκα δεῖ 1
προαιρεῖσθαι, ἢ ὥσπερ δοκεῖ τισι τὸν λόγον. ἔστι δὲ τοῦτο ἐγ-
κράτεια. αὕτη γὰρ οὐ διαφθείρει τὸν λόγον. ἔστι δ᾽ ἀρετὴ καὶ
ἐγκράτεια ἕτερον. λεκτέον δ᾽ ὕστερον περὶ αὐτῶν. ἐπεὶ ὅσοις
γε δοκεῖ τὸν λόγον ὀρθὸν παρέχειν ἡ ἀρετὴ, τοῦτο αἴτιον ἡ μὲν
ἐγκράτεια, τοιοῦτον τῶν ἐπαινετῶν δ᾽ ἡ ἐγκράτεια. λέγωμεν
δὲ προαπορήσαντες. ἔστι γὰρ τὸν μὲν σκοπὸν ὀρθὸν εἶναι, ἐν
δὲ τοῖς πρὸς τὸν σκοπὸν διαμαρτάνειν. ἔστι δὲ τὸν μὲν σκοπὸν
ἡμαρτῆσθαι. τὰ δὲ πρὸς ἐκεῖνον περαίνοντα ὀρθῶς ἔχειν. 2
καὶ μηδέτερον. πότερον δ᾽ ἡ ἀρετὴ ποιεῖ τὸν σκοπὸν ἢ τὰ πρὸς
τὸν σκοπὸν, τιθέμεθα δὴ ὅτι τὸν σκοπόν. διότι τούτου οὐκ ἔ-
στι συλλογισμὸς οὐδὲ λόγος. ἀλλὰ δὴ ὥσπερ ἀρχὴ τοῦτο ὑ-
ποκείσθω, οὔτε γὰρ ἰατρὸς σκοπεῖ, εἰ δεῖ ὑγιαίνειν, ἢ μή. ἀλ-
λ᾽ εἰ περιπατεῖν ἢ μή. οὔτε ὁ γυμναστικὸς, εἰ δεῖ εὖ ἔχειν ἢ μή.
ἀλλ᾽ εἰ παλαῖσαι. ὁμοίως δ᾽ οὐδ᾽ ἄλλη οὐδεμία περὶ τοῦ τέ-
» λους. ὥσπερ γὰρ ταῖς θεωρητικαῖς αἱ ὑποθέσεις ἀρχαὶ,
» οὕτω καὶ ταῖς ποιητικαῖς τὸ τέλος ἀρχὴ καὶ ὑπόθεσις. ἐ- 3
πεὶ δεῖ τόδε ὑγιαίνειν, ἀνάγκη τοδὶ ὑπάρξαι, εἰ ἔσται ἐκεῖ-
νο. ὥσπερ ἐκεῖ εἰ ἔστι τὸ τρίγωνον δύο ὀρθαὶ, ἀνάγκη τοδὶ εἶ-
ναι. τῆς μὲν οὖν νοήσεως ἀρχὴ τὸ τέλος. τῆς δὲ πρά-
ξεως ἡ τῆς νοήσεως τελευτή. εἰ οὖν πάσης ὀρθότητος, ἢ ὁ λό-
γος ἢ ἡ ἀρετὴ αἰτία, εἰ μὴ ὁ λόγος, διὰ τὴν ἀρετὴν ἂν ὀρ-
θὸν ἂν εἴη τὸ τέλος, ἀλλ᾽ οὐ τὰ πρὸς τὸ τέλος. τέλος δ᾽ ἐστὶ τὸ
οὗ ἕνεκα. ἔστι γὰρ πᾶσα προαίρεσις τινός. καὶ ἕνεκά τινος. τὸ μὲν
οὖν ἕνεκα τὸ μέσον ἐστὶν, οὗ αἰτία ἡ ἀρετὴ, τὸ προαιρεῖσθαι οὗ 4

ἕνεκα. τὸ μὲν οὖν τυγχάνειν τούτων ἄλλης δυνάμεως, ὅσα δεῖ.
ἔστι μέντοι ἡ προαίρεσις οὐ τούτου ἀλλὰ τῆς τούτου ἕνεκα. ἕνε=
κα τοῦ τέλους δεῖ πράττειν. τοῦ δὲ τὸ τέλος ὀρθὸν εἶναι, τῆς
προαιρέσεως. οὐχ ἡ ἀρετὴ αἰτία. καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τῆς προαιρέ-
σεως κρίνομεν, ποῖός τις. τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ τίνος ἕνεκα πράττει.
ἀλλ' οὐ τί πράττει. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία τῶν ἐναντίων ἕνε-
κα ποιεῖ τὴν προαίρεσιν. εἰ δέ τις ἐφ' αὐτῷ ὂν πράττειν μὲν τὰ
1 καλά, ἀπρακτεῖν δὲ τὰ αἰσχρά, τοὐναντίον ποιεῖ, δῆλον ὅτι
οὐ σπουδαῖός ἐστιν οὗτος ὁ ἄνθρωπος. ὥστ' ἀνάγκη τήν τε κα-
κίαν ἑκούσιον εἶναι καὶ τὴν ἀρετήν. οὐδεμία γὰρ ἀνάγκη τὰ
μοχθηρὰ πράττειν. διὰ ταῦτα καὶ ψεκτὸν ἡ κακία. καὶ ἡ ἀρε-
τὴ ἐπαινετόν. τὰ γὰρ ἀκούσια αἰσχρὰ καὶ κακά, οὐ ψεκτά. οὐ=
δὲ τὰ ἀγαθὰ ἐπαινετά, ἀλλὰ τὰ ἑκούσια. ἔτι πάντας ἐπαι-
νοῦμεν καὶ ψέγομεν εἰς τὴν προαίρεσιν βλέποντες μᾶλλον ἢ
εἰς τὰ ἔργα. καίτοι αἱρετώτερον ἡ ἐνέργεια τῆς ἀρετῆς. ἔτι
2 πράττουσι μὲν φαῦλα καὶ ἀναγκαζόμενοι. προαιρεῖται δ' οὐ-
δείς. ἔτι διὰ τὸ ῥάδιον εἶναι ἰδεῖν τὴν προαίρεσιν ὁποία
τις, διὰ ταῦτα ἐκ τῶν ἔργων ἀναγκαζόμεθα κρίνειν,
ὁποῖός τις. αἱρετώτερον μὲν οὖν ἡ ἐνέργεια.
ἐπαινετώτερον δ' ἡ προαίρεσις. ἔκ τε
τῶν κειμένων οὖν συμβαίνει ταῦ-
τα καὶ ἔτι ὁμολογεῖται
τοῖς φαινο-
3 μένοις.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Β´.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Γ΄.

ὍΤΙ μὲν οὖν μεσότητές εἰσί τε ἐν ἀρε-
ταῖς καὶ αὗται προαιρετικαὶ, καὶ αἱ
ἐναντίαι κακίαι, καὶ τίνες εἰσὶν αὗται,
καθόλου εἴρηται. καθ' ἑκάστην δὲ λαμ- 1
βάνοντες λέγωμεν ἐφεξῆς. καὶ πρῶτον
εἴπωμεν περὶ ἀνδρίας. σχεδὸν δὴ δοκεῖ
πᾶσιν, ὅ, τ' ἀνδρεῖος εἶναι περὶ φόβους,
καὶ ἡ ἀνδρεία μία τῶν ἀρετῶν. διέλομεν δ' ἐν τῇ διαγραφῇ,
πρότερον θράσος καὶ φόβος ἐναντία. καὶ γὰρ ἐστί πως ἀντικείμε-
να ἀλλήλοις. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ οἱ κατὰ τὰς ἕξεις ταύτας λε-
γόμενοι ὁμοίως ἀντικείσονται σφίσιν αὐτοῖς. οἷον ὁ δειλός. οὗ-
τος γὰρ λέγεται κατὰ τὸ φοβεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ. καὶ θαῤ- 2
ῥεῖν ἧττον ἢ δεῖ. καὶ ὁ θρασύς. καὶ γὰρ οὗτος κατὰ τὸ τοιοῦτος
εἶν, οἷος φοβεῖσθαι μὲν ἧττον ἢ δεῖ. θαῤῥεῖν δὲ μᾶλλον ἢ δεῖ.
διὸ καὶ παρωνυμιάζεται, ὁ γὰρ θρασὺς παρὰ τὸ θράσος λέγε-
ται παρωνύμως. ὥστ' ἐπεὶ ἡ ἀνδρία ἐστὶν ἡ βελτίστη ἕξις περὶ
φόβους καὶ θάῤῥη, δεῖ δὲ μήθ' οὕτως ὡς οἱ θρασεῖς. τὰ μὲν
γὰρ ἐλλείπουσι. τὰ δ' ὑπερβάλλουσι. μήθ' οὕτως ὡς οἱ δει-
λοί. καὶ γὰρ οὗτοι ταὐτὸ ποιοῦσι. πλὴν οὐ περὶ ταῦτα ἀλλ' ἐξ
ἐναντίας. τῷ μὲν γὰρ θαῤῥεῖν ἐλλείπουσι. τῷ δὲ φοβεῖσθαι 3
ὑπερβάλλουσι. δῆλον ὡς ἡ μέση διάθεσις θρασύτητος καὶ
δειλίας, ἐστὶν ἀνδρία. αὕτη γὰρ βελτίστη. δοκεῖ δ' ὁ ἀνδρεῖος
ἄφοβος εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ὁ δὲ δειλὸς φοβητικός. καὶ ὁ
μὲν πολλὰ καὶ ὀλίγα καὶ μεγάλα καὶ μικρὰ φοβεῖται καὶ
σφόδρα καὶ ταχύ. ὁ δὲ τὸ ἐναντίον. ἢ οὐ φοβεῖται ἢ ἠρέμα
καὶ μόλις καὶ ὀλιγάκις καὶ μεγάλα. καὶ ὁ μὲν ὑπομένει
τὰ φοβερὰ σφόδρα. ὁ δὲ, οὐδὲ τὰ ἠρέμα. ποῖα οὖν ὑπομέ-
νει ὁ ἀνδρεῖος πρῶτον. πότερον τὰ αὑτῷ φοβερά. ἢ τὰ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἑτέρῳ. εἰ μὲν δὴ τὰ ἑτέρῳ φοβερά, οὐδὲν σεμνὸν φαίη ἄν-
τις εἶναι. εἰ δὲ τὰ αὐτῷ, εἴη ἂν αὐτῷ μεγάλα καὶ φοβερὰ φό-
βου ποιητικὰ ἑκάστῳ ᾧ φοβερά. οἷον εἰ μὲν σφόδρα φοβερά,
εἴη ἂν ἰσχυρὸς ὁ φόβος. εἰ δ' ἠρέμα, ἀσθενής. ὥστε συμβαίνει
τὸν ἀνδρεῖον μεγάλους φόβους καὶ πολλοὺς ποιεῖσθαι. ἐδό-
κει δὲ τοὐναντίον ἡ ἀνδρεία φόβον παρασκευάζειν. τοῦτο δ' εἶ-
ναι ἐν τῷ ἢ μηθὲν ἢ ὀλίγα φοβεῖσθαι, καὶ ἠρέμα καὶ μόλις.
1 ἀλλ' ἴσως τὸ φοβερὸν λέγεται ὥσπερ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τἀγαθὸν
διχῶς. τὰ μὲν γὰρ ἁπλῶς. τὰ δὲ τινὶ μὲν καὶ ἡδέα καὶ ἀγαθά
ἐστιν. ἁπλῶς δ' οὔ. ἀλλὰ τοὐναντίον φαῦλα καὶ οὐχ ἡδέα. ὅ-
σα τοῖς πονηροῖς ὠφέλιμα καὶ ὅσα ἡδέα τοῖς παιδίοις ᾗ παι-
δία. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ φοβερὰ τὰ μὲν, ἁπλῶς εἰσι. τὰ δὲ τι-
νί. ἃ μὲν δὴ δειλὸς φοβεῖται ᾗ δειλός, τὰ μὲν, οὐδενί ἐστι φοβε-
ρά, τὰ δ' ἠρέμα. τὰ δὲ τοῖς πλείστοις φοβερά, καὶ ὅσα τῇ ἀν-
θρωπίνῃ φύσει, ταῦθ' ἁπλῶς λέγομεν. ὁ δ' ἀνδρεῖος πρὸς
2 ταῦτα ἔχει ἀφόβως. καὶ ὑπομένει τὰ τοιαῦτα φοβερά, ἅ ἐστι
μὲν ὡς φοβερὰ αὐτῷ. ἔστι δ' ὡς οὔ. ᾗ μὲν ἄνθρωπος, φοβερά. ᾗ
δ' ἀνδρεῖος, οὐ φοβερά. ἀλλ' ἢ ἠρέμα ἢ οὐδαμῶς. ἔστι μέντοι
φοβερὰ ταῦτα. τοῖς γὰρ πλείστοις φοβερά. διὸ καὶ ἐπαινεῖται
ἡ ἕξις. ὥσπερ γὰρ ὁ ἰσχυρὸς καὶ ὑγιεινὸς ἔχει. καὶ γὰρ οὗτοι, οὐ
τῷ ὑπὸ μηθενὸς ὁ μὲν πόνου θλίβεσθαι, ὁ δ' ὑπὸ μηδεμιᾶς
ὑπερβολῆς, τοιοῦτοί εἰσιν. ἀλλὰ τῷ ὑπὸ τούτων ἀπαθεῖς
εἶναι ἢ ἁπλῶς ἢ ἠρέμα, ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ καὶ οἱ πλεῖστοι. οἱ μὲν
3 οὖν νοσώδεις καὶ ἀσθενεῖς καὶ δειλοί, καὶ ὑπὸ τῶν κοινῶν
παθημάτων πάσχουσί τι. πλὴν θᾶττόν τε καὶ μᾶλλον ἢ οἱ πολ-
λοί. καὶ ἔτι ὑφ' ὧν οἱ πολλοὶ πάσχουσιν, ὑπὸ τούτων ἀπαθεῖς ἢ
ὅλως ἢ ἠρέμα. ἀπορεῖται δ' εἰ τῷ ἀνδρείῳ οὐδέν ἐστι φοβερόν.
οὐδ' ἂν φοβηθείη. ἢ οὐθὲν κωλύει τὸν εἰρημένον τρόπον. ἡ δ' ἀνδρία
ἀκολούθησις τῷ λόγῳ ἐστίν. ὁ δὲ λόγος τὸ καλὸν αἱρεῖσθαι
κελεύει. διὸ καὶ ὁ μὴ διὰ τοῦτο ὑπομένων αὐτά, οὗτος ἤτοι
ἐξέστηκεν ἢ θρασύς. ὁ δὲ διὰ τὸ καλὸν ἄφοβος καὶ ἀνδρεῖος
4 μόνος. ὁ μὲν οὖν δειλὸς καὶ ἃ μὴ δεῖ, φοβεῖται. ὁ δὲ θρασὺς

καὶ ἃ μὴ δεῖ, θαρρεῖ. ὁ δ' ἀνδρεῖος, ἀμφῶ ἃ δεῖ καὶ ταύτῃ μέ-
σος ἐστίν. ἃ γὰρ ἂν ὁ λόγος κελεύῃ, ταῦτα καὶ θαρρεῖ καὶ φοβεῖ-
ται. ὁ δὲ λόγος τὰ μεγάλα λυπηρὰ καὶ φθαρτικὰ οὐ κελεύει
ὑπομένειν, ἂν μὴ καλὰ ᾖ. ὁ μὲν οὖν θρασὺς καὶ εἰ μὴ κελεύῃ,
ταῦτα θαρρεῖ. ὁ δειλὸς, οὐδ' ἂν κελεύῃ. ὁ δ' ἀνδρεῖος μόνος,
» ἐὰν κελεύῃ. ἔστι δὲ εἴδη ἀνδρείας πέντε λεγόμενα καθ' ὁμοιό-
» τητα, αὐτὰ γὰρ ὑπομένουσιν ἀλλ' οὐ διὰ ταὐτά. μία μὲν πο-
λιτική. αὕτη δ' ἐστὶν ἡ δι' αἰδῶ οὖσα. δευτέρα ἡ στρατιωτική. αὕ- 1
τη δὲ δι' ἐμπειρίαν καὶ τὸ εἰδέναι οὐχ ὥσπερ Σωκράτης ἔφη
τὰ δεινὰ, ἀλλ' ὅτι τὰς βοηθείας τῶν δεινῶν. τρίτη δ' ἡ δι' ἀπει-
ρίαν καὶ ἄγνοιαν, δι' ἣν τὰ παιδία καὶ οἱ μαινόμενοι, οἱ μὲν ὑ-
πομένουσι τὰ φοβερά. οἱ δὲ λαμβάνουσι τοὺς ὄφεις. ἄλλη δ' ἡ
κατ' ἐλπίδα. καθ' ἣν οἵ τε κατευωχηκότες πολλάκις ὑπο-
μένουσι τοὺς κινδύνους. καὶ οἱ μεθύοντες. εὐέλπιδας γὰρ ποιεῖ
ὁ οἶνος. ἄλλη δ' ἡ διὰ πάθος ἀλόγιστον. οἷον δι' ἔρωτα καὶ θυμόν.
ἄν τε γὰρ ἐρᾷ θρασὺς μᾶλλον ἢ δειλός. ἢ ὑπομένει πολλοὺς 2
κινδύνους ὥσπερ ὁ ἐν Μεταποντίῳ τὸν τύραννον ἀποκτείνας.
καὶ ὁ ἐν Κρήτῃ μυθολογούμενος. καὶ δι' ὀργὴν καὶ θυμὸν ὡσαύ-
τως. ἐκστατικὸν γὰρ ὁ θυμός. διὸ καὶ οἱ ἄγριοι θῆρες ἀνδρεῖοι
δοκοῦσιν εἶναι οὐκ ὄντες. ὅταν γὰρ ἐκστῶσι, τοιοῦτοι εἰσίν. εἰ δὲ μὴ,
ἀνώμαλοι ὥσπερ οἱ θρασεῖς. ὅμως δὲ μάλιστα φυσικὴ ἡ τοῦ
θυμοῦ. ἀήττητον γὰρ ὁ θυμός. διὸ καὶ οἱ παῖδες ἄριστα μάχον-
ται. διὰ νόμον δὲ ἡ πολιτικὴ ἀνδρεία. κατ' ἀλήθειαν δὲ μία
τούτων. ἀλλὰ πρὸς τὰς παρακελεύσεις τὰς ἐν τοῖς κινδύνοις 3
χρήσιμα ταῦτα πάντα. περὶ δὲ τῶν φοβερῶν νῦν μὲν ἁπλῶς
εἰρήκαμεν. βέλτιον δὲ διορίσασθαι μᾶλλον. ὅλως μὲν οὖν φο-
βερὰ λέγεται τὰ ποιητικὰ φόβου. τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα φαίνε-
ται ποιητικὰ λύπης φθαρτικῆς. τοῖς γὰρ ἄλλην τινὰ προσδο-
κωμένοις λύπην, ἑτέρα μὲν ἄν τις ἴσως λύπη γένοιτο. καὶ πά-
θος ἕτερον, φόβος δ' οὐκ ἔσται. οἷον εἴ τις προορῷτο, ὅτι λύπη
ἔσται, λύπην ἣν φθονοῦντες λυποῦνται, ἢ αὐτὴν οἵαν οἱ ζηλοῦν-
τες ἢ οἱ αἰσχυνόμενοι. ἀλλ' ἐπὶ μόναις ταῖς τοιαύταις φαινο- 4

μένοις ἔσονται λύπαις φόβος γίνεται, ὅσων ἡ φύσις ἀναιρετι-
κὴ τῆς ζωῆς. διὸ καὶ σφόδρα τινὲς ὄντες μαλακοὶ περὶ ἔνια ἀν-
δρεῖοί εἰσι. καὶ ἔνιοι σκληροὶ καὶ καρτερικοὶ, καὶ δειλοί. καὶ δὴ
δοκεῖ σχεδὸν ἴδιον τῆς ἀνδρείας εἶναι, τὸ περὶ τὸν θάνατον καὶ
τὴν τούτου λύπην ἔχειν πως. εἰ γάρ τις εἴη τοιοῦτος πρὸς ἀ-
λέας καὶ ψύχη καὶ τὰς τοιαύτας λύπας ὑπομενητικὸς ὡς ὁ λό-
γος ἀκινδύνους οὔσας. πρὸς δὲ τὸν θάνατον καὶ μαλακὸς καὶ
1 περίφοβος μὴ δι' ἄλλο τι πάθος ἀλλὰ δι' αὐτὴν τὴν φθοράν.
ἄλλος δὲ πρὸς μὲν ἐκείνας μαλακὸς, πρὸς δὲ τὸν θάνατον ἀπα-
θὴς, ἐκεῖνος μὲν ἂν εἶναι δόξειε δειλός. οὗτος δ' ἀνδρεῖος. καὶ
γὰρ κίνδυνος ἐπὶ τοῖς τοιούτοις λέγεται μόνοις τῶν φοβερῶν,
ὅταν πλησίον ᾖ τὸ τῆς τοιαύτης φθορᾶς ποιητικόν. φαίνεται δὲ
κίνδυνος, ὅταν πλησίον φαίνηται. τὰ μὲν οὖν φοβερὰ περὶ
ὅσα φαμὲν εἶναι τὸν ἀνδρεῖον, εἴρηται. διότι τὰ φαινόμενα ποιη-
τικὰ λύπης τῆς φθαρτικῆς. ταῦτα μέντοι πλησίον τε φαινό-
2 μενα, καὶ μὴ πόρρω. καὶ τοσαῦτα τῷ μεγέθει ὄντα ἢ φαινόμενα
ὥστ' εἶναι σύμμετρα πρὸς ἄνθρωπον. ἔνια γὰρ ἀνάγκη παντὶ φαί-
νεσθαι ἀνθρώπῳ καὶ διαταράττειν. οὐδὲν γὰρ κωλύει ὥσπερ θερ-
μὰ καὶ ψυχρὰ καὶ τῶν ἄλλων δυνάμεων ἔνιας ὑπὲρ ἡμᾶς
εἶναι καὶ τὰς τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἕξεις, οὕτω καὶ τῶν περὶ
τὴν ψυχὴν παθημάτων, οἱ μὲν δειλοὶ καὶ θρασεῖς διαψεύδον-
ται διὰ τὰς ἕξεις. τῷ μὲν γὰρ δειλῷ, τά, τε μὴ φοβερὰ, δοκεῖ
φοβερὰ εἶναι. καὶ τὰ ἠρέμα, σφόδρα. τῷ δὲ θρασεῖ τοὐναντίον.
3 τά τε φοβερὰ, θαρραλέα. καὶ τὰ σφόδρα, ἠρέμα. τῷ δὲ ἀν-
δρείῳ τἀληθῆ μάλιστα. διόπερ οὔτ' εἴ τις ὑπομένει τὰ φο-
βερὰ δι' ἄγνοιαν, ἀνδρεῖος. οἷον εἴ τις τοὺς κεραυνοὺς ὑπομένει
φερομένους διὰ μανίαν. οὔτ' εἰ γινώσκων ὅσος ὁ κίνδυνος,
διὰ θυμόν. οἷον οἱ κελτοὶ πρὸς τὰ κύματα ὅπλα ἀπαντῶσι λα-
βόντες. καὶ ὅλως ἡ βαρβαρικὴ ἀνδρεία μετὰ θυμοῦ ἐστιν. ἔνιοι
δὲ καὶ δι' ἄλλας ἡδονὰς ὑπομένουσι. καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ἡδονὴν
ἔχει τινά. μετ' ἐλπίδος γάρ ἐστι τιμωρίας. ἀλλ' ὅμως οὔτ' εἰ
4 διὰ ταύτην οὔτ' εἰ δι' ἄλλην ἡδονὴν ὑπομένει τις τὸν θάνατον,

ἢ φυγὴν μειζόνων λυπῶν, οὐδεὶς δικαίως ἀνδρεῖος λέγοιτο
τούτων. εἰ γὰρ καὶ ἡδὺ τὸ ἀποθνήσκειν πολλάκις ἂν δι᾽ ἀκρα-
σίαν ἀπέθνησκον, οἱ ἀκόλαστοι ὥσπερ καὶ νῦν. αὐτοῦ μὲν τοῦ
ἀποθνήσκειν οὐκ ὄντος ἡδέος. τῶν ποιητικῶν δ᾽ αὐτοῦ πολλοῖς
δι᾽ ἀκρασίαν περιπίπτουσιν εἰδότες. ὧν οὐδεὶς ἀνδρεῖος εἶναι
δόξειεν εἰ καὶ πάνυ ἑτοίμως ἀποθνήσκειν. οὔτ᾽ εἰ φεύγοντες
τὸ πονεῖν, ὅπερ πολλοὶ ποιοῦσιν, οὐδὲ τῶν τοιούτων οὐδεὶς ἀν-
δρεῖος καθάπερ καὶ ἀγάθων φησί. φαῦλοι βροτῶν γὰρ τοῦ 1
πονεῖν ἡσσώμενοι, θανεῖν ἐρῶσιν. ὥσπερ καὶ τὸν χείρωνα μυθο
λογοῦσιν οἱ ποιηταὶ διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἕλκους ὀδύνην εὔξασθαι
ἀποθανεῖν ἀθάνατον ὄντα. παραπλησίως δὲ τούτοις, καὶ ὅσοι
δι᾽ ἐμπειρίαν ὑπομένουσι τοὺς κινδύνους. ὃν τρόπον σχε-
δὸν οἱ πλεῖστοι τῶν στρατιωτικῶν ἀνθρώπων ὑπομένουσιν. αὐ
τὸ γὰρ τοὐναντίον ἔχει ἢ ὡς ᾤετο σωκράτης, ἐπιστήμην οἰόμε-
νος τὴν ἀνδρείαν εἶναι. οὔτε γὰρ διὰ τὸ εἰδέναι τὰ φοβερά, θαρ
ῥοῦσιν οἱ ἐπὶ τοὺς ἱστοὺς ἀναβαίνειν ἐπιστάμενοι. ἀλλ᾽ ὅτι ἴσασι 2
τὰς βοηθείας τῶν δεινῶν, οὔτε διὸ θαρραλεώτερον ἀγωνίζον
ται, τοῦτο ἀνδρεία. καὶ γὰρ ἂν ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ πλοῦτος κατὰ θεο
γνιν ἀνδρεία εἴη. πᾶς γὰρ ἀνὴρ πενίῃ δεδμημένος. φανερῶς
ἔνιοι δειλοὶ ὄντες ὅμως ὑπομένουσι δι᾽ ἐμπειρίαν. τοῦτο δέ,
ὅτι οὐκ οἴονται κίνδυνον εἶναι. ἴσασι γὰρ τὰς βοηθείας. σημεῖον
δέ, ὅταν γὰρ μὴ ἔχειν οἴωνται βοήθειαν. ἀλλ᾽ ἤδη πλησίον ᾖ τὸ
δεινόν, οὐχ ὑπομένουσιν. ἀλλὰ πάντων τῶν τοιούτων αἰτίων
οἱ διὰ τὴν αἰδῶ ὑπομένοντες μάλιστα φανεῖεν ἀνδρεῖοι. κα- 3
θάπερ καὶ ὅμηρος τὸν ἕκτορα φησὶν ὑπομεῖναι τὸν κίνδυνον
τὸν πρὸς τὸν ἀχιλλέα. ἕκτορα δ᾽ αἰδὼς εἷλε. πουλυδάμας
μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει. καὶ ἔστιν ἡ πολιτικὴ ἀνδρεία
αὕτη. ἡ δ᾽ ἀληθὴς οὔτε αὕτη, οὔτε ἐκείνων οὐδεμία. ἀλλὰ ὁ-
μοία μὲν ὥσπερ καὶ ἡ τῶν θηρίων. ἃ διὰ τὸν θυμὸν ὁμόσε τῇ
πληγῇ φέρεται. οὔτε γὰρ ὅτι ἀδοξήσει, δεῖ μένειν φοβούμε-
νους. οὔτε δι᾽ ὀργήν. οὔτε διὰ τὸ μὴ νομίζειν ἀποθανεῖσθαι,
ἢ διὰ τὸ δυνάμεις ἔχειν φυλακτικάς. οὔτε γὰρ οἰήσεται οὕτω γε 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» φοβερὸν εἶναι οὐδὲν. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ πᾶσα ἀρετὴ προαιρετική.
» τοῦτο δὲ πῶς λέγομεν, εἴρηται πρότερον, ὅτι ἕνεκά τινος πάν
» τα αἱρεῖσθαι ποιεῖ. καὶ τοῦτο ἐστὶ τὸ, οὗ ἕνεκα τὸ καλὸν, δῆλον
ὅτι καὶ ἡ ἀνδρεία ἀρετή τις οὖσα ἕνεκά τινος ποιήσει τὰ φο-
βερὰ ὑπομένειν. ὥστε δι᾽ ἄγνοιαν. ὀρθῶς γὰρ μᾶλλον ποιεῖ
κρίνειν. οὔτε δι᾽ ἡδονήν. ἀλλ᾽ ὅτι καλόν. ἐπεὶ ἄν γε μὴ καλὸν
ᾖ ἀλλὰ μανικὸν, οὐχ ὑπομένει. αἰσχρὸν γάρ. περὶ ποῖα μὲν
1 οὖν ἐστὶν ἡ ἀνδρεία μεσότης καὶ τίνων καὶ διὰ τί καὶ τὰ φοβε-
ρὰ τίνα δύναμιν, σχεδὸν εἴρηται κατὰ τὴν παροῦσαν ἔφοδον ἱκα-
νῶς. περὶ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀκολασίας μετὰ ταῦτα διελέ-
σθαι πειρατέον. λέγεται δ᾽ ὁ ἀκόλαστος πολλαχῶς. ὅτι γὰρ μὴ
κεκολασμένος πως μὴ δ᾽ ἰατρευόμενος ὥσπερ ἄτμητος ὁ μήτε
τμημένος. καὶ τούτων ὁ μὲν δυνατός. ὁ δ᾽ ἀδύνατος. ἄτμη-
τον γὰρ τό, τε δυνάμενον τμηθῆναι. καὶ τὸ δυνατὸν μὲν μήτε
τμημένον δέ. τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ τὸ ἀκόλαστον. καὶ γὰρ τὸ μὴ
2 πεφυκὸς δέχεσθαι κόλασιν. καὶ τὸ πεφυκὸς μὲν μὴ κεκολασμέ-
νον δὲ περὶ ἁμαρτίας, περὶ ἃς ὀρθοπραγεῖ ὁ σώφρων ὥσπερ
οἱ παῖδες. κατὰ ταύτην γὰρ ἀκόλαστοι λέγονται τὴν ἀκολα-
σίαν. ἔτι δ᾽ ἄλλον τρόπον οἱ δυσίατοι καὶ ἀνίατοι πάμπαν διὰ
κολάσεως. πλεοναχῶς δὲ λεγομένης τῆς ἀκολασίας, ὅτι μὲν
περὶ ἡδονάς τινας καὶ λύπας εἰσὶ, φανερόν. καὶ ὅτι ἐν τῷ
περὶ ταύτας διακεῖσθαι πως, καὶ ἀλλήλων διαφέρουσι καὶ τῶν
ἄλλων. διεγράψαμεν δὲ πρότερον, πῶς τὴν ἀκολασίαν ὀνο-
3 μάζοντες μεταφέρομεν. τοὺς γὰρ ἀκινήτως ἔχοντας δι᾽ ἀναι-
σθησίαν πρὸς τὰς αὐτὰς ἡδονάς, οἱ μὲν καλοῦσιν ἀναισθήτους.
οἱ δὲ ἄλλοις ὀνόμασι τοιούτοις προσαγορεύουσιν. ἔστι δ᾽ οὐ πά
» νυ γνώριμον τὸ πάθος οὐδὲ ἐπιπόλαιον διὰ τὸ πάντας ἐπὶ
» θάτερον ἁμαρτάνειν μᾶλλον, καὶ πᾶσιν εἶναι σύμφυτον τὴν
τῆς τοιούτων ἡδέων ἧτταν καὶ αἴσθησιν. μάλιστα δ᾽ εἰσὶ τοιοῦ-
τοι, οἵους οἱ κωμῳδοδιδάσκαλοι παράγουσιν ἀγροίκους. οἱ οὐδὲ
τὰ μέτρια καὶ τὰ ἀναγκαῖα πλησιάζουσι τοῖς ἡδέσιν. ἐπεὶ δ᾽ ὁ
4 σώφρων ἐστὶ περὶ ἡδονάς, ἀνάγκη καὶ περὶ ἐπιθυμίας τινὰς

αὐτῶν εἶναι. δεῖ δὴ λαβεῖν περί τινας. οὐ γὰρ περὶ πάσας. οὐ
δὲ περὶ ἅπαντα τὰ ἡδέα ὁ σώφρων ἐστί. ἀλλὰ τῇ μὲν δόξῃ, περὶ
δύο τῶν αἰσθητῶν. περί τε τὸ γευστὸν καὶ τὸ ἁπτόν. τῇ δ᾽ ἀληθείᾳ
περὶ τὸ ἁπτόν. περὶ γὰρ τὴν διὰ τῆς ὄψεως ἡδονὴν τῶν κα-
λῶν ἄνευ ἐπιθυμίας ἀφροδισίων, ἢ λύπην τῶν αἰσχρῶν. καὶ
περὶ τὴν διὰ τῆς ἀκοῆς τῶν εὐαρμόστων ἢ ἀναρμόστων, ἔτι δὲ
πρὸς τὰς δι᾽ ὀσφρήσεως τάς τε ἀπ᾽ εὐωδίας καὶ τὰς ἀπ᾽ δυ-
σωδίας οὐκ ἔστιν ὁ σώφρων. οὐδὲ γὰρ ἀκόλαστος οὐδεὶς λέγε- 1
ται τῷ πάσχειν ἢ μὴ πάσχειν. εἰ γοῦν τις ἢ καλὸν ἀνδριάντα θεώ-
μενος ἢ ἵππον ἢ ἄνθρωπον, ἢ ἀκροώμενος ᾄδοντος, μὴ βούλοιτο
τὸ μήτε ἐσθίειν μήτε πίνειν μήτε ἀφροδισιάζειν, ἀλλὰ τὰ μὲν
καλὰ θεωρεῖν, τῶν δ᾽ ᾀδόντων ἀκούειν, οὐκ ἂν δόξειεν ἀκόλα-
στος εἶναι. ὥσπερ οὐδ᾽ οἱ κηλούμενοι παρὰ ταῖς σειρῆσιν. ἀλλὰ
περὶ τὰ δύο τῶν αἰσθητῶν ταῦτα, περὶ ἅπερ καὶ τἆλλα θηρία
μόνα τυγχάνει αἰσθητικῶς ἔχοντα καὶ χαίροντα καὶ λυπούμε-
να, περὶ τὰ γευστὰ καὶ ἁπτά, περὶ δὲ τὰ τῶν ἄλλων αἰσθητῶν 2
ἡδέα σχεδὸν ὁμοίως ἅπαντα φαίνεται ἀναισθήτως διακείμενα.
οἷον περὶ εὐαρμοστίαν ἢ κάλλος. οὐδὲν γὰρ ὅ τι καὶ ἄξιον λόγου
φαίνεται πάσχοντα αὐτῇ τῇ θεωρίᾳ τῶν καλῶν, ἢ τῇ ἀκροά-
σει τῶν εὐαρμόστων, εἰ μή τί που συμβέβηκε τερατῶδες, ἀλλ᾽ οὐ
δὲ πρὸς τὰ εὐώδη ἢ δυσώδη. καίτοι τάς γε αἰσθήσεις ὀξυτέ-
ρας ἔχουσι πάσας. ἀλλὰ καὶ τῶν ὀσμῶν ταύταις χαίρουσιν,
ὅσαι κατὰ συμβεβηκὸς εὐφραίνουσιν, ἀλλὰ μὴ καθ᾽ αὑτάς.
λέγω δὲ καθ᾽ αὑτάς, αἷς μὴ ἐλπίζοντες χαίρομεν ἢ μεμνημέ- 3
νοι οἷον ὄψων καὶ ποτῶν. δι᾽ ἑτέραν γὰρ ἡδονὴν ταύταις χαίρο-
μεν, τὴν τοῦ φαγεῖν ἢ πιεῖν. καθ᾽ αὑτὰς δέ, οἷον αἱ τῶν ἀνθῶν
εἰσί. διὸ ἐμμελῶς ἔφη Στρατόνικος τὰς μὲν καλὸν ὄζειν, τὰς δὲ
ἡδύ. ἐπεὶ καὶ τῶν περί τι γευστὸν οὐ περὶ πᾶσαν ἡδονὴν ἐπτόη-
ται τὰ θηρία. οὐδ᾽ ὅσον τῷ ἄκρῳ τῆς γλώττης ἡ αἴσθησις, ἀλ-
λ᾽ ὅσον τῷ φάρυγγι. διὸ οἱ ὀψοφάγοι, οὐκ εὔχονται τὴν γλῶτ-
ταν ἔχειν μακράν, ἀλλὰ τὸν φάρυγγα γεράνου ὥσπερ Φιλό-
ξενος ὁ Ἐρύξιδος. ὥστε περὶ τὰ ἁπτόμενα ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν 4

θετέον τὴν ἀκολασίαν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκόλαστος περὶ τὰς
τοιαύτας ἐστίν. οἰνοφλυγία γὰρ καὶ γαστριμαργία καὶ λαγνεία
καὶ ὀψοφαγία, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα, περὶ τὰς εἰρημένας
» ἐστὶν αἰσθήσεις. εἰς ἅπερ μόρια ἡ ἀκολασία διαιρεῖται. περὶ δὲ
» τὰς δι' ὄψεως ἢ ἀκοῆς ἢ ὀσφρήσεως ὀσμάς, οὐθεὶς λέγεται ἀκό-
λαστος, ἐὰν ὑπερβάλλῃ. ἀλλ' ἄνευ ὀνείδους τὰς ἁμαρτίας ψέ-
γομεν ταύτας, καὶ ὅλως περὶ ὅσα μὴ λέγονται ἐγκρατεῖς. οἱ
1 δ' ἀκρατεῖς οὐκ εἰσὶν ἀκόλαστοι οὐδὲ σώφρονες. ἀναίσθητος
μὲν οὖν ἢ ὅπως δεῖ ὀνομάζειν, ὁ οὕτως ἔχων ὥστε καὶ ἐλλεί-
πειν ὅλων, ἀνάγκη κοινωνεῖν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πάντας καὶ χαί-
ρειν. ὁ δ' ὑπερβάλλων, ἀκόλαστος. πάντες γὰρ τούτοις φύσει
τε χαίρουσι καὶ ἐπιθυμίας λαμβάνουσι, καὶ οὐκ εἰσὶν οὐδὲ
λέγονται ἀκόλαστοι. καὶ γὰρ ὑπερβάλλουσι τῷ χαίρειν μᾶλ-
λον ἢ δεῖ τυγχάνοντες, καὶ λυπεῖσθαι μᾶλλον ἢ δεῖ μὴ τυγ-
χάνοντες. οὐδ' ἀνάλγητοι. οὐ γὰρ ἐλλείπουσι τῷ χαίρειν ἢ λυ-
2 πεῖσθαι ἀλλὰ μᾶλλον ὑπερβάλλουσιν. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ὑπερβο-
λὴ καὶ ἔλλειψις περὶ αὐτά, δῆλον ὅτι καὶ μεσότης. καὶ βελ-
τίστη αὕτη ἡ ἕξις, καὶ ἀμφοῖν ἐναντία. ὥστε σωφροσύνη ἡ βελ-
τίστη ἕξις, περὶ ἃ ὁ ἀκόλαστος, ἡ περὶ τὰ ἡδέα τὰ εἰρημένα τῶν
» αἰσθητῶν μεσότης, σωφροσύνη ἂν εἴη, μεσότης οὖσα ἀκολα-
» σίας καὶ ἀναισθησίας. ἡ δ' ὑπερβολή, ἀκολασία. ἡ δ' ἔλλει-
ψις, ἤτοι ἀνώνυμος ἢ τοῖς εἰρημένοις ὀνόμασι προσαγορευο-
μένη. ἀκριβέστερον δὲ περὶ τοῦ γένους τῶν ἡδονῶν, ἔσται διαιρετέον
3 ἐν τοῖς λεγομένοις ὕστερον περὶ ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας. τὸν
αὐτὸν δὲ τρόπον ληπτέον καὶ περὶ πρᾳότητος καὶ χαλεπότη-
τος. καὶ γὰρ τὸν πρᾷον περὶ λύπην τὴν ἀπὸ θυμοῦ γιγνομέ-
νην ὁρῶμεν ὄντα τῷ πρὸς ταύτην ἔχειν πως. διεγράψαμεν δὲ
καὶ ἀντεθήκαμεν τῷ ὀργίλῳ καὶ χαλεπῷ καὶ ἀγρίῳ. πάντα
γὰρ τὰ τοιαῦτα τῆς αὐτῆς ἐστι διαθέσεως, τὸν ἀνδραποδώδη καὶ
ἀνόητον. σχεδὸν γὰρ ταῦτα μάλιστα καλοῦσι. τοὺς μὴ δ' ἐφ' ὅσοις
δεῖ κινουμένους τὸν θυμόν, ἀλλὰ προπηλακιζομένους εὐχε-
4 ρῶς καὶ ταπεινοὺς πρὸς τὰς ὀλιγωρίας. ἔστι γὰρ ἀντικείμε-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

νον τῷ γὰρ μὲν ταχεῖ, τῷ μόλις. τῷ δ' ἠρέμα, τὸ σφόδρα. τῷ δὲ πολὺν χρόνον, τῷ ὀλίγον λυπεῖσθαι ταύτην τὴν λύπην, ἣν καλοῦμεν θυμόν. ἐπεὶ δ' ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων εἴπομεν, καὶ ἐνταῦθ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ὁ μὲν γὰρ χαλεπὸς τοιοῦτός ἐστιν, ὁ καὶ θᾶττον καὶ μᾶλλον πάσχων καὶ πλείω χρόνον. καὶ ὅτ' οὐ δεῖ, καὶ ὁποίοις οὐ δεῖ. καὶ ἐπὶ πολλούς. ὁ δ' ἀνδραποδώδης, τοὐναντίον, δῆλον ὅτι ἐστί τις καὶ ὁ μέσος τῆς ἀνισότητος. ἐπεὶ οὖν ἡμαρτημέναι ἀμφότεραι αἱ ἕξεις ἐκεῖναι, φανερὸν ὅτι ἐπιει- 1
κὴς ἡ μέση τούτων ἕξις. οὔτε γὰρ προτερεῖ, οὔθ' ὑπερέχει. οὔτε οἷς οὐ δεῖ, ὀργίζεται. οὔτε οἷς δεῖ, οὐκ ὀργίζεται. ὥστ' ἐπεὶ καὶ πρᾳότης ἡ βελτίστη ἕξις περὶ ταῦτα τὰ πάθη ἐστίν, εἴη καὶ ἡ πρᾳότης μεσότης τις, καὶ ὁ πρᾷος μέσος τοῦ χαλεποῦ καὶ ἀνδραποδώδους. ἔστι δὲ καὶ ἡ μεγαλοψυχία καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια καὶ ἡ ἐλευθεριότης μεσότητες. ἡ μὲν ἐλευθεριότης περὶ χρημάτων κτῆσιν καὶ ἀποβολήν. ὁ μὲν γὰρ κτήσει μὲν πάσῃ χαίρων μᾶλλον ἢ δεῖ. ἀποβολῇ δὲ πάσῃ λυπούμενος μᾶλλον ἢ 2
δεῖ, ἀνελεύθερος. ὁ δ' ἀμφότερα ἧττον ἢ δεῖ, ἄσωτος. ὁ δ' ἀμ-
» φω ὡς δεῖ, ἐλευθέριος. τοῦτο δὲ λέγω τὸ ὡς δεῖ, καὶ ἐπὶ τούτων
» καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τὸ ὡς ὁ λόγος ὁ ὀρθός. ἐπεὶ δ' ἐκεῖνοι μέν εἰσιν ἐν ὑπερβολῇ καὶ ἐλλείψει, ὅπου δὲ ἔσχατά εἰσι, καὶ μέσον, καὶ τοῦτο βέλτιστον. ἓν δὲ περὶ ἕκαστον τῷ εἴδει τὸ βέλτιστον, ἀνάγκη καὶ τὴν ἐλευθεριότητα τῆς ἀσωτίας καὶ ἀνελευθερίας περὶ χρημάτων κτῆσιν καὶ ἀποβολήν. διχῶς δὲ τὰ χρήματα λέγομεν καὶ τὴν χρηματιστικήν. ἡ μὲν γὰρ καθ' αὑτὸ κτῆσις τοῦ χρήματός ἐστιν οἷον 3
ὑποδήματος ἢ ἱματίου, ἡ δὲ κατὰ συμβεβηκὸς μέν, οὐ μέντοι οὕτως ὡς ἂν εἴ τις σταθμῷ χρήσαιτο τῷ ὑποδήματι. ἀλλ' οἷον ἡ πώλησις καὶ ἡ μίσθωσις. χρῆται γὰρ ὑποδήματι. ὁ δὲ φιλάργυρος ὁ περὶ τὸ νόμισμα τῆς κτήσεως χάριν τῆς κατὰ συμβεβηκὸς χρήσεώς ἐστιν. ὁ δ' ἀνελεύθερος εἴη ἂν καὶ ἄσωτος περὶ τὸν κατὰ συμβεβηκὸς τρόπον τοῦ χρηματισμοῦ. καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦ κατὰ φύσιν χρηματισμοῦ τὴν αὔξησιν διώκει. ὁ δ' ἄσωτος ἐλλείπει τῶν ἀναγκαίων. ὁ δ' ἐλευθέριος τὴν περιουσίαν δίδωσιν. αὐ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τῶν δὲ τούτων εἴδη λέγονται διαφέροντα, τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον
περὶ μόρια. οἷον ἀνελεύθερος, φειδωλὸς, καὶ κίμβιξ, καὶ αἰσχρο
κερδής. φειδωλὸς μὲν ἐν τῷ μὴ προΐεσθαι. αἰσχροκερδὴς δ᾿ ἐν
τῷ ὁποθενοῦν προσίεσθαι. κίμβιξ δὲ, ὁ σφόδρα περὶ σμικρὰ δια-
τεινόμενος. παραλογιστὴς δὲ καὶ ἀποστερητὴς ὁ ἄδικος κατ᾿ ἀνε
λευθερίαν, καὶ τοῦ ἀσώτου ὡσαύτως φυλάκτης μὲν ὁ ἐν τῷ
ἀτάκτως ἀναλίσκειν. ἀλόγιστος δὲ ὁ ἐν τῷ μὴ ὑπομένειν τὴν
1 ἀπὸ λογισμοῦ λύπην. περὶ δὲ μεγαλοψυχίας ἐκ τῶν τοῖς
μεγαλοψύχοις ἀποδιδομένων δεῖ διορίσαι τὸ ἴδιον. ὥσπερ γὰρ
καὶ τὰ ἄλλα κατὰ τὴν γειτνίασιν καὶ ὁμοιότητα μέχρι του λαν
θάνειν πόρρω προϊόντα, καὶ περὶ τὴν μεγαλοψυχίαν ταυτὸ
» συμβέβηκε. διὸ ἐνίοτε οἱ ἐναντίοι τοῦ αὐτοῦ ἀντιποιοῦνται. οἷον
» ὁ ἄσωτος τῷ ἐλευθερίῳ. καὶ ὁ αὐθάδης τῷ σεμνῷ. καὶ ὁ θρα
» σὺς τῷ ἀνδρείῳ. εἰσὶ γὰρ καὶ περὶ ταυτὰ καὶ ὅμοροι μέχρι τι
νός. ὥσπερ ὁ ἀνδρεῖος ὑπομενητικὸς κινδύνων καὶ ὁ θρασύς.
2 ἀλλ᾿ ὁ μὲν ὡδί. ὁ δ᾿ ὡδί. ταῦτα δὲ διαφέρει πλεῖστον. λέγομεν δὲ
τὸν μεγαλόψυχον κατὰ τὴν τοῦ ὀνόματος προσηγορίαν ὥσπερ
ἐν μεγέθει τινὶ ψυχῆς καὶ δυνάμεως. ὥστε καὶ τῷ σεμνῷ καὶ
τῷ μεγαλοπρεπεῖ ὅμοιος εἶναι δοκεῖ. ὅτι καὶ πάσαις ταῖς ἀρε-
» ταῖς ἀκολουθεῖν φαίνεται. καὶ γὰρ τὸ ὀρθῶς κρῖναι τὰ μεγάλα
» καὶ μικρὰ τῶν ἀγαθῶν, ἐπαινετόν. δοκεῖ δὲ ταῦτ᾿ εἶναι μεγά-
» λα, ἃ διώκει ὁ τὴν κρατίστην ἔχων ἕξιν περὶ τὰ τοιαῦτ᾿ εἶναι
» ἡδέα. ἡ δὲ μεγαλοψυχία κρατίστη. κρίνει δὲ περὶ τὰ ἕκαστον
3 ἀρετὴ, τὸ μεῖζον καὶ τὸ ἔλαττον ὀρθῶς. ἅπερ ὁ φρόνιμος ἂν
κελεύσειε καὶ ἡ ἀρετή. ὥστε ἕπεσθαι αὐτῇ πάσας τὰς ἀρε-
τὰς, ἢ αὐτὴν ἕπεσθαι πάσαις. ἔτι δοκεῖ μεγαλοψύχου εἶναι, τὸ κα
ταφρονητικὸν εἶναι. ἑκάστη δ᾿ ἀρετὴ καταφρονητικὴ τῶν πα-
ρὰ τὸν λόγον μεγάλων. οἷον ἀνδρεία κινδύνων. μέγα γὰρ οἴε-
ται εἶναι τῶν αἰσχρῶν. καὶ πλῆθος οὐ πᾶν φοβερόν. καὶ σώ-
φρων ἡδονῶν μεγάλων καὶ πολλῶν. καὶ ἐλευθέριος χρημά-
των. μεγαλοψύχου δὲ τοῦτο δοκεῖ, διὰ τὸ περὶ ὀλίγα σπου-
4 δάζειν καὶ ταῦτα μεγάλα. καὶ οὐχ ὅτι δοκεῖ ἑτέρῳ τινί. καὶ

μᾶλλον ἂν φροντίσειεν ὁ μεγαλόψυχος. τί δοκεῖ ἑνὶ σπουδαίῳ ἢ πολλοῖς τυγχάνουσιν. ὥσπερ ἀντιφῶν ἔφη πρὸς ἀγάθωνα κατεψηφισμένος τὴν ἀπολογίαν ἐπαινέσαντα. καὶ τὸ ὀλίγωρον τοῦ μεγαλοψύχου μάλιστ' εἶναι πάθος ἴδιον. πάλιν περὶ τιμῆς καὶ τοῦ ζῆν καὶ πλούτου, περὶ ὧν σπουδάζειν δοκοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐθὲν φροντίζειν περὶ τῶν ἄλλων πλὴν περὶ τιμῆς. καὶ λυπηθήσοιτ' ἂν ἀτιμαζόμενος καὶ ἀρχόμενος ὑπὸ ἀναξίου. καὶ χαίρειν μάλιστα τυγχάνων. οὕτω μὲν οὖν δό- 1
ξειεν ἂν ἐναντίως ἔχειν. τὸ γὰρ εἶναί τι μάλιστα περὶ τιμὴν, καὶ καταφρονητικὸν εἶναι τῶν πολλῶν καὶ δόξης οὐχ ὁμολογεῖσθαι. δεῖ δὲ τοῦτο διορίσαντας εἰπεῖν. ἔστι γὰρ τιμὴ καὶ μικρὰ καὶ μεγάλη διχῶς. ἢ γὰρ τῷ ὑπὸ πολλῶν τῶν τυχόντων, ἢ τῷ ὑπὸ τῶν ἀξίων λόγου. καὶ πάλιν τῷ ἐπὶ τίνι ἡ τιμὴ διαφέρει. μεγάλη γὰρ οὐ τῷ πλήθει τῶν τιμώντων οὐδὲ τῷ ποιῷ μόνον. ἀλλὰ καὶ τῷ τιμίαν εἶναι. τῇ ἀληθείᾳ δὲ καὶ ἀρχαὶ καὶ τἆλλα ἀγαθὰ τίμια καὶ ἄξια σπουδῆς ταῦτα, ὅσα μεγάλα ἀληθῶς ἐστι. ὥστε 2
καὶ ἀρετὴ οὐδεμία ἄνευ μεγέθους. διὸ δοκοῦσι μεγάλους ποιεῖν ἑκάστη, περὶ ὃ ἐστὶν ἑκάστη αὐτῶν, ὥσπερ εἴπομεν. ἀλλ' ὅμως ἐστί τις παρὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς μία μεγαλοψυχία, ὥσπερ καὶ ἰδίᾳ μεγαλόψυχον τοῦτον λεκτέον, τὸν ἔχοντα ταύτην. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἔνια τῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν τίμια τὰ δ' ὡς διωρίσθη πρότερον, τῶν τοιούτων δ' ἀγαθῶν ἐστι τὰ μὲν μεγάλα κατὰ ἀλήθειαν. τὰ δὲ, μικρὰ, καὶ τούτων ἔνιοι ἄξιοι καὶ ἀξιοῦσιν αὐτοὺς, ἐν τούτοις ζητητέος ὁ μεγαλόψυχος. τετραχῶς δ' ἀ- 3
νάγκη διαφέρειν. ἔστι μὲν γὰρ ἄξιον εἶναι μεγάλων, καὶ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τούτων. ἔστι δὲ μικρὰ καὶ ἄξιον εἶναι τηλικούτων, καὶ ἀξιοῦν ἑαυτὸν τούτων. ἔστι δ' ἀνάπαλιν πρὸς ἑκάτερα αὐτῶν. ὁ μὲν γὰρ ἂν εἴη τοιοῦτος, οἷος ἄξιος ὢν μικρῶν, μεγάλων δ' ἀξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν. ὁ δὲ ἄξιος ὢν μεγάλων, ἀξιῶν ἂν μικρῶν ἑαυτόν. ὁ μὲν οὖν ἄξιος μικρῶν, μεγάλων δ' ἀξιῶν ἑαυτὸν ψεκτός. ἀνόητον γὰρ καὶ οὐ καλὸν, τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν τυγχάνειν. ψεκτὸς δὲ καὶ ὅστις ἄξιος ὢν ὑπαρχόντων αὐτῷ· 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τῶν τοιούτων μετέχειν μὴ ἀξιοῖ ἑαυτόν. λείπεται δὲ ἐνταῦθα ἐναντίος τούτοις ἀμφοτέροις. ὅστις ἄξιος ὢν μεγάλων, ἀξιοῖ αὐτὸς ἑαυτὸν τούτων. καίτοι οὗτός ἐστιν οἷος ἀξιοῦν ἑαυτόν, οὗτος ἐπαινετὸς καὶ μέσος τούτων. ἐπεὶ οὖν περὶ τιμῆς αἵρεσιν καὶ χρῆσιν καὶ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν τῶν ἐντίμων ἀρίστη ἐστὶ διάθεσις ἡ μεγαλοψυχία, καὶ τοῦτ' ἀποδίδομεν καὶ οὐ περὶ τὰ χρήσιμα τὸν μεγαλόψυχον, ἅμα δὲ καὶ ἡ μεσότης αὕτη ἐπαι-
1 νετωτάτη, δῆλον ὅτι καὶ μεγαλοψυχία, μεσότης ἂν εἴη. τῶν δ' ἐναντίων ὥσπερ διεγράψαμεν, ἡ μὲν, ἐπὶ τῷ ἀξιοῦν ἑαυτὸν ἀγαθῶν μεγάλων ἀνάξιον ὄντα, χαυνότης. τοὺς τοιούτους γὰρ χαύνους λέγομεν, ὅσοι μεγάλων οἴονται ἄξιοι εἶναι οὐκ ὄντες. ἡ δὲ περὶ τὸ ἄξιον ὄντα μὴ ἀξιοῦν ἑαυτὸν μεγάλων, μικροψυχία. μικροψύχου γὰρ εἶναι δοκεῖ, ὅστις ὑπαρχόντων δι' ἃ δικαίως ἂν ἀξιοῦτο, μὴ ἀξιοῖ μηδενὸς μεγάλου ἑαυτόν. ὥστ' ἀνάγκη καὶ τὴν μεγαλοψυχίαν εἶναι μεσότητα χαυνότητος καὶ
2 μικροψυχίας. ὁ δὲ τέταρτος τῶν διορισθέντων οὔτε πάμπαν ψεκτὸς οὔτε μεγαλόψυχος περὶ οὐδὲν ἔχων μέγεθος. οὔτε γὰρ ἄξιος οὔτε ἀξιοῖ μεγάλων. διὸ οὐκ ἐναντίος. καίτοι δόξειεν ἂν ἐναντίον εἶναι, τῷ μεγάλων ἀξίῳ ὄντι, μεγάλων τὸ μικρῶν ὄντα ἄξιον, ἀξιοῦν ἑαυτόν. οὐκ ἔστι δὲ ἐναντίος οὔτε τῷ μεμπτὸς εἶναι, ὡς γὰρ ὁ λόγος κελεύει ἔχει. καὶ ὁ αὐτός ἐστι τῇ φύσει τῷ μεγαλοψύχῳ. ὧν γὰρ ἄξιοι τούτων, ἀξιοῦσιν αὑτοὺς ἄμφω. καὶ ὁ μὲν γένοιτ' ἂν μεγαλόψυχος. ἀξιώσει γὰρ ὧν ἐστιν ἄ-
3 ξιος. ὁ δὲ μικρόψυχος ὃς ὑπαρχόντων αὐτῷ μεγάλων κατὰ τιμὴν ἀγαθῶν οὐκ ἀξιοῖ, τί ἂν εἴποι, εἰ μικρῶν ἄξιος ἦν. ἢ γὰρ ἂν μεγάλων ἀξιῶν χαῦνος ἦν ἤτοι ἐλαττόνων. διὸ καὶ οὐθεὶς ἂν εἴποι μικρόψυχον. εἴ τις μέτοικος ὢν ἄρχειν μὴ ἀξιοῖ ἑαυτόν, ἀλλ' ὑπείκει. ἀλλ' εἴ τις εὐγενὴς ὢν καὶ ἡγούμενος μέγα εἶναι τὸ ἄρχειν. ἔστι δὲ ὁ μεγαλοπρεπὴς οὐ περὶ τὴν τυχοῦσαν πρᾶξιν καὶ προαίρεσιν, ἀλλὰ τὴν δαπάνην. εἰ μή που κατὰ μεταφορὰν λέγομεν. ἄνευ δὲ δαπάνης, μεγαλοπρέπεια οὐκ
4 ἔστι. τὸ μὲν γὰρ πρέπον, ἐν κόσμῳ ἐστίν. ὁ δὲ κόσμος οὐκ ἐκ τῶν

τυχόντων ἀναλωμάτων, ἀλλ' ἐν ὑπερβολῇ τῶν ἀναγκαίων
ἐστί. ὁ δὲ ἐν μεγάλῃ δαπάνῃ τοῦ πρέποντος μεγέθους προαι-
ρετικὸς καὶ τῆς τοιαύτης μεσότητος, καὶ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ἡδο-
νῇ ὀρεκτικός, μεγαλοπρεπής. ὁ δ' ἐπὶ τὸ μεῖζον καὶ παρὰ μέ-
λος ἀνώνυμος· οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει τινὰ γειτνίασιν, οὓς καλοῦ-
σι τινὰς ἀπειροκάλους καὶ σαλάκωνας. οἷον εἰ εἰς γάμον δα-
πανῶν τις τοῦ ἀγαπητοῦ πλούσιος ὢν δοκεῖ πρέπειν ἑαυτῷ
τοιαύτην κατασκευήν. οἷον ἀγαθοδαιμονιαστὰς ἑστιῶν, τοιοῦ- 1
τος μὲν μικροπρεπής. ὁ δὲ τοιούτους δεχόμενος, ἐκείνως μὴ
δόξης χάριν μηδὲ δι' ἐξουσίαν, ὅμοιος τῷ σαλάκωνι. ὁ δὲ κα-
τ' ἀξίαν καὶ ὡς ὁ λόγος, μεγαλοπρεπής. τὸ γὰρ πρέπον κα-
τ' ἀξίαν ἐστίν. οὐδὲν γὰρ πρέπει τῷ παρὰ τὴν ἀξίαν. δεῖ δὲ πρέ-
πον εἶναι. καὶ γὰρ τοῦ πρέποντος κατ' ἀξίαν. καὶ πρέπον καὶ
περὶ ὅ. οἷον περὶ οἰκέτου γάμον ἕτερον τὸ πρέπον. καὶ περὶ
ἐρωμένου. καὶ αὐτῷ εἴπερ ἐπὶ τοσοῦτον ἢ τοιοῦτον. οἷον τὴν
θεωρίαν οὐκ ᾤετο θεμιστοκλεῖ πρέπειν, ἣν ἐποιήσατο ὀλυμ- 2
πίαζε, διὰ τὴν προϋπάρξασαν ταπεινότητα, ἀλλὰ κίμωνι. ὁ
δ' ὅπως ἔτυχεν ἔχων πρὸς τὴν ἀξίαν οὐθεὶς τούτων. καὶ ἐπὶ ἐ-
λευθεριότητος ὡσαύτως. ἔστι γάρ τις ὡς ἐλευθέριος, ὅταν
ἐλεύθερος. σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα τῶν περὶ τὸ ἦθος ἐπαι-
νετῶν καὶ ψεκτῶν. τὰ μὲν γὰρ, ὑπερβολαί. τὰ δ', ἐλλείψεις. τὰ
δὲ, μεσότητές εἰσι παθητικαί. οἷον ὁ φθονερὸς καὶ ἐπιχαιρέκα-
κος. καθ' ἃς γὰρ ἕξεις λέγονται, ὁ μὲν φθόνος τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ
τοῖς κατ' ἀξίαν εὖ πράττουσίν ἐστι. τὸ δὲ τοῦ ἐπιχαιρεκάκου πά- 3
θος ἐπὶ τῷ αὐτῷ ἀνώνυμον. ἀλλ' ὁ ἔχων δῆλος ἐπὶ τῷ χαίρειν
ταῖς παρὰ τὴν ἀξίαν κακοπραγίαις καὶ εὐπραγίαις. χαίρειν
δὲ ἐπὶ ταῖς ἀξίαις. μέσος δὲ τούτων ὁ νεμεσητικός. καὶ ὃ ἐκά-
λουν οἱ ἀρχαῖοι τὴν νέμεσιν. τὸ λυπεῖσθαι μὲν ἐπὶ ταῖς παρὰ
τὴν ἀξίαν κακοπραγίαις. διὸ καὶ θεὸν οἴονται εἶναι τὴν νέμε-
σιν. αἰδὼς δὲ μεσότης ἀναισχυντίας καὶ καταπλήξεως. ὁ μὲν
γὰρ μηδεμιᾶς φροντίζων δόξης, ἀναίσχυντος. ὁ δὲ πάσης ὁμοί-
ως, καταπλήξ. ὁ δὲ τῆς τῶν φαινομένων ἐπιεικῶν, αἰδήμων. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

φιλία δὲ μεσότης ἔχθρας καὶ κολακείας. ὁ μὲν γὰρ εὐχερῶς
ἅπαντα πρὸς τὰς ἐπιθυμίας ὁμιλῶν. ὁ δὲ πρὸς ἁπάσας ἀν-
τικρούων, ἀπεχθητικός. ὁ δὲ μήτε πρὸς ἅπασαν ἡδονὴν μήτ᾽-
ἀκολουθῶν μήτ᾽ ἀντιτείνων ἀλλὰ πρὸς τὸ φαινόμενον βέλ-
τιστον, φίλος. σεμνότης δὲ μεσότης αὐθαδείας καὶ ἀρεσκείας.
ὁ μὲν γὰρ μηδὲν πρὸς ἕτερον ζῶν, ἀλλὰ καταφρονητικὸς, αὐθά-
δης. ὁ δὲ πάντα πρὸς ἄλλον ἢ καὶ πάντων ἐλάττων, ἄρεσκος.
1 ὁ δὲ τὰ μὲν, τὰ δὲ μὴ, καὶ πρὸς τοὺς ἀξίους οὕτως ἔχων, σεμνός.
ὁ δ᾽ ἀληθὴς καὶ ἁπλοῦς ὃν καλοῦσιν αὐθέκαστον, μέσος τοῦ εἴρω-
νος καὶ ἀλαζόνος. ὁ μὲν γὰρ ἐπὶ τὰ χείρω κατ᾽ αὐτοῦ ψευδόμενος
μὴ ἀγνοῶν, εἴρων. ὁ δ᾽ ἐπὶ τὰ βελτίω, ἀλαζών. ὁ δ᾽ ὡς ἔχει, ἀλη-
θὴς καὶ καθ᾽ ὅμηρον πεπνυμένος. καὶ ὅλως ὁ μὲν, φιλαλήθης.
ὁ δὲ, φιλοψευδής. ἔστι δὲ καὶ ἡ εὐτραπελία, μεσότης. καὶ ὁ εὐ-
τράπελος, μέσος τοῦ ἀγροίκου καὶ δυστραπέλου καὶ τοῦ βωμο-
λόχου. ὥσπερ γὰρ περὶ τροφὴν ὁ σικχὸς τοῦ παμφάγου διαφέ-
2 ρει τῷ, ὁ μὲν μηθὲν ἢ ὀλίγα καὶ χαλεπῶς προσίεσθαι, ὁ δὲ πάν-
τα εὐχερῶς, οὕτω καὶ ὁ ἄγροικος ἔχει πρὸς τὸν φορτικὸν καὶ
βωμολόχον. ὁ μὲν γὰρ οὐθὲν γελοῖον, ἀλλὰ χαλεπῶς προσίεται.
ὁ δὲ πάντα εὐχερῶς καὶ ἡδέως. δεῖ δ᾽ οὐδέτερον. ἀλλὰ τὰ μὲν,
τὰ δὲ μή. καὶ κατὰ λόγον. οὗτος δ᾽ εὐτράπελος, ἡ δ᾽ ἀπόδειξις
ἡ αὐτή. ἥτε γὰρ εὐτραπελία ἡ τοιαύτη. καὶ μὴ ἣν μεταφέρον-
τες λέγομεν, ἐπιεικεστάτη ἕξις καὶ ἡ μεσότης ἐπαινετή. τὰ δ᾽ ἄ-
κρα ψεκτά. οὔσης δὲ διττῆς εὐτραπελίας, ἡ μὲν γὰρ ἐν τῷ χαί-
3 ρειν ἐστὶ τῷ γελοίῳ καὶ τῷ εἰς αὐτὸν ἐὰν ᾖ τοιονδὶ, ὧν ἐν καὶ σκῶμ-
μά ἐστιν. ἡ δ᾽ ἐν τῷ δύνασθαι τοιαῦτα πορίζεσθαι, ἕτεραι μὲν
εἰσιν ἀλλήλων. ἀμφότεραι μέντοι μεσότης, καὶ γὰρ τὸν δυνά-
μενον τοιαῦτα πορίζεσθαι, ἐφ᾽ ὅσοις ἡσθήσεται εὖ κρίνων, κἂν
εἰς αὐτὸν ᾖ τὸ γελοῖον, μέσος ἔσται τοῦ φορτικοῦ καὶ τοῦ ψυ-
χροῦ. ὁ δ᾽ ὅρος οὗτος βελτίων, ἢ τὸ λυπηρὸν εἶναι τὸ λεχθὲν τῷ
σκωπτομένῳ ὄντι ὁποιωοῦν. μᾶλλον γὰρ δεῖ τῷ ἐν μεσότητι
ὄντι, ἀρέσκειν. οὗτος γὰρ κρίνει εὖ. πᾶσαι δ᾽ αὗται αἱ μεσότη-
4 τες ἐπαινεταὶ μὲν, οὐκ εἰσὶ δ᾽ ἀρεταί. οὐδὲ αἱ ἐναντίαι κακίαι.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἄνευ προαιρέσεως γάρ. ταῦτα δὲ πάντ' ἐστὶν ἐν ταῖς τῶν παθη-
μάτων διαιρέσεσιν. ἕκαστον γὰρ αὐτῶν πάθος τί ἐστι. διὰ δὲ τὸ
φυσικὰ εἶναι, εἰς τὰς φυσικὰς συμβάλλεται ἀρετάς. ἔστι γὰρ ὥσ-
περ λεχθήσεται ἐν τοῖς ὕστερον, ἑκάστη πως ἀρετή. καὶ φυσι-
κὴ καὶ ἄλλως μετὰ φρονήσεως. ὁ μὲν οὖν φθόνος εἰς ἀδικίαν συμ-
βάλλεται. πρὸς γὰρ ἄλλον αἱ πράξεις αἱ ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἡ νέ-
μεσις εἰς δικαιοσύνην. ἡ αἰδὼς εἰς σωφροσύνην. διὸ καὶ ὁρί-
ζονται ἐν τῷ γένει τούτῳ τὴν σωφροσύνην. ὁ δ' ἀληθὴς καὶ 1
» ψευδὴς ὁ μὲν, ἔμφρων, ὁ δ' ἄφρων. ἔστι δ' ἐναντιώτερον τοῖς
» ἄκροις τὸ μέσον, ἢ ἐκεῖνα ἀλλήλοις. διότι τὸ μὲν μετ' οὐδετέρου
γίνεται αὐτῶν. τὰ δὲ, πολλάκις μετ' ἀλλήλων. καὶ εἰσὶν ἔνιο-
τε οἱ αὐτοὶ θρασύδειλοι. καὶ τὰ μὲν ἄσωτοι. τὰ δὲ, ἀνελεύθε-
ροι. καὶ ὅλως ἀνώμαλοι κακῶς. ὅταν μὲν γὰρ καλῶς ἀνώμα-
λοι εἰσὶν, μέσοι γίνονται. ἐν τῷ μέσῳ γάρ ἐστί πως τὰ ἄκρα. αἱ
δὲ ἐναντιώσεις οὐ δοκοῦσιν ὑπάρχειν τοῖς ἄκροις πρὸς τὸ μέ-
σον ὁμοίως ἀμφότεραι. ἀλλ' ὁτὲ μὲν κατὰ ὑπερβολήν. ὁτὲ 2
δὲ κατὰ ἔλλειψιν. αἴτια δὲ τά τε πρῶτα ῥηθέντα δύο. ὀλιγό-
της δὲ, οἷον τῶν πρὸς τὰ ἡδέα ἀναισθήτων. καὶ ὅτι ἐφ' ὃ ἁμαρ-
τάνομεν, μᾶλλον τοῦτο ἐναντιώτατον εἶναι δοκεῖ. τὸ δὲ τρίτον
ὅτι τὸ ὁμοιότερον, ἧττον ἐναντιώτερον φαίνεται, οἷον
πέπονθε τὸ θάρσος πρὸς τὸ θράσος. καὶ ἀσωτία
πρὸς ἐλευθεριότητα. περὶ μὲν οὖν τῶν
ἄλλων ἀρετῶν τῶν ἐπαινετῶν εἴρη-
ται σχεδόν. περὶ δὲ δικαιο-
σύνης ἤδη λέ-
κτέον. 3

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Γ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕὐΔΗ-
ΜΊΩΝ, ΤῸ Δ΄.

ΠΕΡῚ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκε-
πτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὖ-
σαι πράξεις. καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ
1 δικαιοσύνη. καὶ τὸ δίκαιον τίνων μέ-
σον. ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν
αὐτὴν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. ὁ-
ρῶμεν δὲ πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν
βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ' ἧς πρακτικοὶ τῶν δι-
καίων εἰσί. καὶ ἀφ' ἧς δικαιοπραγοῦσι καὶ βούλονται τὰ δί-
καια. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ' ἧς ἀδικοῦσι
καὶ βούλονται τὰ ἄδικα. διὸ καὶ ἡμῖν πρῶτον ὡς ἐν τύπῳ ὑ-
2 ποκείσθω ταῦτα. οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπί τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ
δυνάμεων. καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δο-
κεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι. ἕξις δ' ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων,
οὔ. οἷον ἀπὸ τῆς ὑγιείας οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ
τὰ ὑγιεινὰ μόνον. λέγομεν γάρ, ὡς ὑγιεινῶς βαδίζει, ὅταν βα-
δίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑγιαίνων. πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναν-
τία ἕξις ἀπὸ τῆς ἐναντίας. πολλάκις δὲ αἱ ἕξεις ἀπὸ τῶν ὑπο-
κειμένων. ἐάν τε γὰρ ἡ εὐεξία ᾖ φανερά. καὶ ἡ καχεξία φανε-
3 ρὰ γίνεται. καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν ἡ εὐεξία. καὶ ἐκ ταύτης τὰ
εὐεκτικά. εἰ γάρ ἐστιν ἡ εὐεξία πυκνότης σαρκός, ἀνάγκη καὶ
τὴν καχεξίαν εἶναι μανότητα σαρκός. καὶ τὸ εὐεκτικόν, τὸ
ποιητικὸν πυκνότητος ἐν σαρκί. ἀκολουθεῖ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ,
ἐὰν θάτερα πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς
λέγεσθαι. οἷον εἰ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία. ἔοικε δὲ πλεοναχῶς
λέγεσθαι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἀδικία. ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς
εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν, λανθάνει. καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ
4 τῶν πόρρω δήλη μᾶλλον. ἡ γὰρ διαφορὰ πολλὴ ἡ κατὰ τὴν

ἰδέαν. οἷον ὅτι καλεῖται κλεὶς ὁμωνύμως. ἥ, τε ὑπὸ τὸν αὐ-
χένα τῶν ζώων, καὶ ἡ τὰς θύρας κλείουσα. εἰλήφθω δὴ ὁ ἄ=
δικος, ποσαχῶς λέγεται. δοκεῖ δὲ, ὅτι παράνομος ἄδικος εἶν.
» καὶ ὁ πλεονέκτης καὶ ἄδικος. ὥστε δῆλον ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔ-
» σται ὅ, τε νόμιμος καὶ ὁ ἴσος. τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον
» καὶ τὸ ἴσον. τὸ δ' ἄδικον τὸ παράνομον καὶ τὸ ἄνισον. ἐπεὶ δὲ
πλεονέκτης ὁ ἄδικος, περὶ τὰ ἀγαθὰ οὐ πάντα. ἀλλὰ περὶ
ὅσα εὐτυχία, καὶ ἀτυχία. ἃ ἐστὶ μὲν ἁπλῶς ἀεὶ ἀγαθά, τινὶ 1
δ' οὐκ ἀεί, οἱ δ' ἄνθρωποι ταῦτα εὔχονται καὶ διώκουσι. δεῖ δ'-
οὔ. ἀλλ' εὔχεσθαι μὲν τὰ ἁπλῶς ἀγαθά, καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ
εἶναι. αἱρεῖσθαι δὲ τὰ αὐτοῖς ἀγαθά. ὁ δ' ἄδικος οὐκ αἰεὶ τὸ
πλεῖον αἱρεῖται, ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κα-
κῶν. ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ τὸ μὴ κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι. τοῦ δ'=
ἀγαθοῦ ἐστιν ἡ πλεονεξία. διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. ἔ=
» στι δὲ ἄνισος. τοῦτο γὰρ περιέχει καὶ κοινόν. καὶ παράνομος. τοῦτο
» γὰρ ἡ παρανομία ἤτοι ἡ ἀνισότης, περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, 2
» καὶ κοινόν ἐστι πάσης ἀδικίας. ἐπεὶ δ' ὁ παράνομος ἄδικος ἦν,
» ὁ δὲ νόμιμος δίκαιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμα ἐστί πως δί-
» καια. τά, τε γὰρ ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς νόμιμά ἐστι. καὶ
» ἕκαστον τούτων δίκαιον εἶναι φαμέν. οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ
πάντων στοχαζόμενοι ἢ τοῦ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀεί-
στοις, ἢ τοῖς κυρίοις, ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τοιοῦτον. ὥστε ἕνα
μὲν τρόπον δίκαια λέγομεν, τὰ ποιητικὰ καὶ φυλακτικὰ εὐδαι-
μονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς τῇ πολιτικῇ κοινωνίᾳ. προστάττει 3
δ' ὁ νόμος, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποιεῖν. οἷον μὴ λιπεῖν τὴν τά-
ξιν μηδὲ φεύγειν. μηδὲ ῥίπτειν τὰ ὅπλα. καὶ τὰ τοῦ σώφρονος
οἷον μὴ μοιχεύειν, μηδὲ ὑβρίζειν, καὶ τὰ τοῦ πράου. οἷον μὴ τύπτειν
μηδὲ κακηγορεῖν. ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ μο-
χθηρίας τὰ μὲν κελεύων. τὰ δ' ἀπαγορεύων, ὀρθῶς μὲν ὁ κεί=
μενος ὀρθῶς. χεῖρον δὲ ὁ ἀπεσχεδιασμένος. αὕτη μὲν οὖν, ἡ
δικαιοσύνη ἀρετὴ μέν ἐστι τελεία, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ διὰ
» τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιοσύνη, καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὔθ' ἕσπερος οὔτε ἑῷος οὕτω θαυμαστός. καὶ παροιμιαζόμενοι
φαμέν. ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ' ἀρετή ἐστι. καὶ τε-
λεία μάλιστα ἀρετή, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρῆσίς ἐστι. τε-
λεία δ' ἐστὶν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν καὶ πρὸς ἕτερον δύναται τῇ ἀρε-
τῇ χρῆσθαι. ἀλλ' οὐ μόνον καθ' αὑτόν. πολλοὶ γὰρ, ἐν μὲν τοῖς
οἰκείοις, τῇ ἀρετῇ δύνανται χρῆσθαι. ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτερον
ἀδυνατοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ Βίαντος. ὅτι ἀρ-
1 χὴ ἄνδρα δείξει. πρὸς ἕτερον γάρ. καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἤδη ὁ ἄρ-
χων. διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο τὸ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ εἶναι ἡ δι-
καιοσύνη μόνη τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν. ἄλλῳ γὰρ τὰ
συμφέροντα πράττει ἢ ἄρχοντι ἢ κοινωνῷ. κάκιστος μὲν οὖν ὁ καὶ
πρὸς αὑτὸν καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ μοχθηρίᾳ. ἄρι-
στος δ' οὐχ ὁ πρὸς αὑτὸν τῇ ἀρετῇ, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. τοῦτο
γὰρ ἔργον χαλεπόν. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη οὐ μέρος ἀρε-
τῆς, ἀλλ' ὅλη ἀρετή ἐστιν. οὐδ' ἡ ἐναντία ἀδικία μέρος κακίας,
2 ἀλλ' ὅλη κακία. τί δὲ διαφέρει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὕτη,
δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. ἔστι μὲν γὰρ ἡ αὐτή. τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό.
ἀλλ' ᾗ μὲν πρὸς ἕτερον ἡ δικαιοσύνη. ᾗ δὲ τοιάδε ἕξις ἁπλῶς
ἀρετή. ζητοῦμεν δὲ τὴν ἐν μέρει ἀρετῆς δικαιοσύνην. ἔστι γάρ
τις ὥς φαμέν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀδικίας τῆς κατὰ μέρος.
σημεῖον δ' ὅτι ἐστί. κατὰ μὲν γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν,
ἀδικεῖ μὲν, πλεονεκτεῖ δ' οὐδέν. οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα διὰ δει-
λίαν. ἢ ὁ κακῶς εἰπὼν διὰ χαλεπότητα. ἢ οὐ βοηθήσας χρήμα-
3 σι δι' ἀνελευθερίαν. ὅταν δὲ πλεονεκτῇ πολλάκις κατ' οὐδεμίαν
τούτων. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας. κατὰ πονηρίαν δέ γε τινά. ψέ-
γομεν γὰρ κατ' ἀδικίαν. ἔστιν ἄρα γε ἄλλη τις ἀδικία ὡς μέρος
τῆς ὅλης. καὶ ἄδικόν τι ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου τοῦ παρὰ τὸν νό-
μον. ἔτι εἰ ὁ μὲν τοῦ κερδαίνειν ἕνεκα μοιχεύει καὶ προσλαμβάνει,
ὁ δὲ προστιθεὶς καὶ ζημιούμενος δι' ἐπιθυμίαν, οὗτος μὲν ἀκόλαστος
μᾶλλον δόξειεν εἶναι, ἢ πλεονέκτης. ἐκεῖνος δ' ἄδικος. ἀκόλαστος
δ' οὔ. δῆλον ἄρα, ὅτι διὰ τὸ κερδαίνειν. ἔτι περὶ μὲν τὰ ἄλλα πάν-
4 τα ἀδικήματα γίνεται ἡ ἐπαναφορὰ ἐπί τινα μοχθηρίαν ἀεί. οἷον εἰ

ἐμοίχευσεν, ἐπ' ἀκολασίαν. εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παραστάτην,
ἐπὶ δειλίαν. εἰ δ' ἐπάταξεν, ἐπὶ ὀργήν. εἰ δὲ ἐκέρδανεν, ἐπ'
οὐδεμίαν μοχθηρίαν, ἀλλ' ἢ ἐπ' ἀδικίαν. ὥστε φανερὸν, ὅτι
ἔστι τις ἀδικία παρὰ τὴν ὅλην ἄλλη ἐν μέρει συνώνυμος, ὅτι
ὁ ὁρισμὸς ἐν τῷ αὐτῷ γένει. ἄμφω γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἕτερον ἔ-
χουσι τὴν δύναμιν. ἀλλ' ἡ μὲν περὶ τιμὴν ἢ χρήματα ἢ σω-
τηρίαν ἢ εἴ τινα ἔχοιμεν ἑνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν ταῦτα πάν-
τα, καὶ δι' ἡδονὴν τὴν ἀπὸ τοῦ κέρδους. ἡ δὲ, περὶ πάντα περὶ 1
ὅσα ὁ σπουδαῖος. ὅτι μὲν οὖν εἰσὶν αἱ δικαιοσύναι πλείους,
καὶ ὅτι ἔστι τις καὶ ἑτέρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν, δῆλον. τίς
καὶ ποία τις, ληπτέον. διώρισται δὲ τὸ ἄδικον, τό, τε παράνομον
καὶ τὸ ἄνισον. τὸ δὲ δίκαιον τό, τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. κατὰ
τὸ παράνομον ἡ πρὸς ἕτερον εἰρημένη ἀδικία ἐστίν. ἐπεὶ δὲ ἄ-
νισον καὶ τὸ παράνομον πλέον, οὐ ταυτὸν, ἀλλ' ἕτερον ὡς μέ-
ρος πρὸς ὅλον, τὸ μὲν πλέον ἅπαν ἄνισον. τὸ δ' ἄνισον οὐ πᾶν
πλέον. καὶ τὸ ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταυτά. ἀλλ' ἕτερα ἐκεί- 2
νων. τὰ μὲν ὡς μέρη. τὰ δὲ ὡς ὅλα. μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία
τῆς ὅλης ἀδικίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιο-
σύνης. ὥστε περὶ τῆς ἐν μέρει ἀδικίας λεκτέον καὶ τοῦ δι-
καίου ὡσαύτως. ἡ μὲν οὖν κατὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν τεταγ-
μένη δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ μὲν τῆς ὅλης οὖσα χρῆσις πρὸς
ἄλλον. ἡ δὲ, τῆς κακίας, ἀφείσθω. καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδι-
» κον τὸ κατὰ ταύτας, φανερὸν ὡς διοριστέον σχεδὸν γὰρ τὰ πολ-
» λὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς προσταττόμενά ἐστι. 3
» καθ' ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν προστάττει ζῆν. καὶ καθ' ἑκάστην μο-
» χθηρίαν κωλύει ὁ νόμος. τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης ἀρετῆς,
» ἐστὶ τῶν νομίμων, ὅσα νενομοθέτηται περὶ παιδείαν τὴν πρὸς
τὸ κοινόν. περὶ δὲ τῆς καθ' ἕκαστον παιδείας καθ' ἣν ἁπλῶς
ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστιν ἢ ἑτέρας, ὕστε-
ρον διοριστέον. οὐ γὰρ ἴσως ταυτὸν ἀνδρὶ ἀγαθῷ εἶναι καὶ πο-
λίτῃ παντί. τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης καὶ τοῦ κατ' αὐ-
τὸν δικαίου ἓν μέν ἐστιν εἶδος τὸ ἐν ταῖς διανομαῖς τιμῆς ἢ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

χρημάτων ἢ τῶν ἄλλων, ὅσα μεριστὰ τοῖς κοινωνοῦσι τῆς πο-
λιτείας. ἐν τούτοις γάρ ἐστι καὶ ἄνισον ἔχειν καὶ ἴσον ἕτερον ἑτέ-
ρου. ἓν δὲ τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι διορθωτικόν. τούτου δὲ
μέρη δύο. τῶν γὰρ ἀδικημάτων, τὰ μὲν, ἑκούσιά ἐστι. τὰ δ᾽ ἀκού-
σια, ἑκούσια μὲν, τὰ τοιάδε. οἷον πρᾶσις. ὠνή. δανεισμός. ἐγγύη.
χρῆσις. παρακαταθήκη. μίσθωσις. ἑκούσια δὲ λέγεται, ὅτι ἡ
ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων ἑκούσιος. τῶν δὲ ἀκουσίων τὰ
1 μὲν λαθραῖα. οἷον κλοπή. μοιχεία. φαρμακεία. προαγωγή.
δουλαπατία. δολοφονία. ψευδομαρτυρία. τὰ δὲ βίαια οἷον αἰ-
κία. δεσμός. θάνατος, ἁρπαγή. πήρωσις. κακηγορία. προπη-
λακισμός. ἐπεὶ δ᾽ ὅ τ᾽ ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον,
δῆλον ὅτι καὶ μέσον τι ἐστὶ τοῦ ἀνίσου. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ ἴσον. ἐν
ὁποίᾳ γὰρ πράξει ἐστὶ τὸ πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ἔστι καὶ τὸ ἴ-
σον καὶ τὸ ἄνισον. εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον, τὸ δίκαιον ἴσον. ὅ-
περ καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον μέσον, καὶ
2 τὸ δίκαιον μέσον ἄν τι εἴη. ἔστι δὲ τὸ ἴσον, ἐν ἐλαχίστοις δυσίν.
ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον μέσον τε εἶναι. καὶ ἴσον καὶ τισί. καὶ
πρός τι. καὶ ᾗ μὲν μέσον τινῶν. ταῦτα δ᾽ ἐστὶ πλεῖον καὶ ἔλατ-
τον. ᾗ δ᾽ ἴσον δυοῖν. ᾗ δὲ δίκαιον τισίν. ἀνάγκη ἄρα τὸ δίκαιον
ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν. οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγχάνει ὄν,
δύ᾽ ἐστί. καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα δύο. καὶ ἡ αὐτὴ ἰσότης ἔσται
οἷς καὶ ἐν οἷς. ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει τὰ ἐν οἷς, οὕτω κἀκεῖνα ἔ-
χει. εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἕξουσιν. ἀλλ᾽ ἐντεῦθεν αἱ μάχαι
3 καὶ τὰ ἐγκλήματα. ὅταν ἢ μὴ ἴσα ἴσοι, ἢ μὴ ἴσοι ἴσα ἔχωσι καὶ
νέμωνται. ἐκ τοῦ κατ᾽ ἀξίαν τοῦτο δῆλον. τὸ γὰρ δίκαιον ἐν
ταῖς νομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ᾽ ἀξίαν δεῖν εἶναι. τὴν
μέντοι ἀξίαν οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες. ἀλλ᾽ οἱ μὲν δημο-
κρατικοί, ἐλευθερίαν. οἱ δ᾽ ὀλιγαρχικοί, πλοῦτον. οἱ δ᾽ ἀρι-
στοκρατικοί, ἀρετήν. ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι. τὸ γὰρ
ἀνάλογον οὐ μόνον ἐστὶ μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ᾽ ὅλως
ἀριθμοῦ. ἡ γὰρ ἀναλογία ἰσότης ἐστὶ λόγων καὶ ἐν τέτταρσιν
4 ἐλαχίστοις. ἡ μὲν οὖν διῃρημένη, ὅτι ἐν τέτταρσι δῆλον. ἀλλὰ

καὶ ἡ συνεχής. τῷ γὰρ ἑνὶ, δυσὶ χρῆται. καὶ δὶς λέγει. οἷον ὡς ἡ
τοῦ α΄. πρὸς τὴν τοῦ β΄. οὕτως ἡ τοῦ β΄. πρὸς τὴν τοῦ γ΄. δὶς οὖν ἡ
τοῦ β΄ εἴρηται. ὥστε ἐὰν τὸ β΄ δὶς τεθῇ, τέσσαρα ἔσται τὰ ἀνά-
» λογα. ἔστι δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λό-
» γος ὁ αὐτός. διῄρηται γὰρ ὁμοίως, οἷς τε καὶ ἅ. ἔσται ἄρα ὡς ὁ
α΄. ὅρος πρὸς τὸν β΄, οὕτως ὁ γ΄. πρὸς τὸν δ΄. ἐναλλὰξ ἄρα
ὡς ὁ α΄ πρὸς τὸν γ΄, ὁ β΄, πρὸς τὸν δ΄. καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον.
ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει. κἂν οὕτω συντεθῇ, δικαίως συν- 1
δυάζει. ἡ ἄρα τοῦ α΄. ὅρου τῷ γ΄. καὶ ἡ τοῦ β΄. τῷ δ΄. σύζευξις, τὸ
ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι. καὶ μέσον τὸ δίκαιον. τοῦτ' ἐστι τὸ παρὰ τὸ
ἀνάλογον. τὸ γὰρ ἀνάλογον, μέσον. τὸ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον.
καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν γεωμετρικὴν οἱ μαθη-
ματικοί. ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ συμβαίνει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅ-
λον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον. ἔστι δ' οὐ συνεχὴς αὕτη
ἡ ἀναλογία. οὐ γὰρ γίνεται ἰσάριθμος ᾧ καὶ ὅ. τὸ μὲν οὖν δίκαιον
τοῦτο τὸ ἀνάλογον. τὸ δὲ ἄδικον τοῦτο τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. τὸ ἀ- 2
νάλογον γίνεται ἄρα τὸ μὲν πλέον. τὸ δὲ ἔλαττον. ὅπερ καὶ ἐπὶ
τῶν ἔργων συμβαίνει, ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν πλέον ἔχει. ὁ δ' ἀδικού-
μενος ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ κακοῦ ἀνάπαλιν. ἐν ἀγα-
θοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κακὸν πρὸς τὸ μεῖζον κακόν.
ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν, μᾶλλον αἱρετὸν τοῦ μείζονος. τὸ δὲ
αἱρετὸν ἀγαθόν. τὸ δὲ μᾶλλον, μεῖζον. τὸ μὲν οὖν ἓν εἶδος τοῦ δι-
καίου, τοῦτ' ἐστι. τὸ δὲ λοιπὸν ἓν τὸ διορθωτικόν. ὃ γίνεται ἐν τοῖς
συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἑκουσίοις καὶ τοῖς ἀκουσίοις. τοῦτο δὲ τὸ 3
δίκαιον ἄλλο εἶδος τοῦ προτέρου. τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν τῶν
κοινῶν, ἀεὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην. καὶ γὰρ
ἀπὸ χρημάτων κοινῶν ἐὰν γίνηται διανομὴ, ἔσται κατὰ τὸν
λόγον τὸν αὐτὸν, ὅνπερ ἔχουσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἰσενεχθέντα.
καὶ τὸ ἄδικον τὸ ἀντικείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, τὸ παρὰ τὸ ἀ-
νάλογον ἐστί. τὸ δ' ἐν τοῖς συναλλάγμασι δίκαιον, ἔστι μὲν ἴσον
τι. καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον. ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην.
ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμητικήν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὴς 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

φαῦλον ἀπεστέρησεν. ἢ φαῦλος ἐπιεικῆ, οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν
ἐπιεικὴς ἢ φαῦλος. ἀλλὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν βλέ-
πει μόνον ὁ νόμος. καὶ χρῆται ὡς ἴσοις. εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ, ὁ δ' ἀ-
δικεῖται. καὶ εἰ ἔβλαψεν. ὁ δὲ βέβλαπται. ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο
ἄνισον ὂν πειρᾶται ἰσάζειν ὁ δικαστής. καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν πλη-
γῇ, ὁ δὲ πατάξῃ ἢ καὶ κτείνῃ, ὁ δ' ἀποθάνῃ, διῄρηται τὸ πάθος
καὶ ἡ πρᾶξις εἰς ἄνισα. ἀλλὰ πειρᾶται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν ἀφαι-
1 ρῶν τοῦ κέρδους. λέγεται γὰρ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιού-
τοις, κἂν εἰ μή τισιν οἰκεῖον ὄνομα ᾖ, τὸ κέρδος. οἷον τῷ πατά-
ξαντι. καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι. ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πά-
θος, καλεῖται τὸ μὲν, ζημία. τὸ δὲ, κέρδος. ὥστε τοῦ μὲν πλείο-
νος καὶ ἐλάττονος, τὸ ἴσον μέσον. τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία τὸ
μὲν, πλέον. τὸ δὲ ἔλαττον ἐναντίως. τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλέον.
τὸ δὲ τοῦ κακοῦ, ἔλαττον κέρδος. τὸ δ' ἐναντίον ζημία. ὧν ἦν μέ-
σον τὸ ἴσον. ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον. ὥστε τὸ ἐπανορθωτικὸν
2 δίκαιον ἂν εἴη τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. διὸ καὶ ὅταν ἀμ-
φισβητῶσιν, ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι. τὸ δ' ἐπὶ τὸν δι-
καστὴν ἰέναι, τὸ ἰέναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον. ὁ γὰρ δικαστὴς βούλε-
ται εἶναι οἷον δίκαιον ἔμψυχον. καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον. καὶ κα-
λοῦσιν ἔνιοι μεσιδίους. ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσι τοῦ δικαίου
τευξόμενοι. μέσον ἄρα, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής. ὁ δὲ δικαστὴς
ἐπανισοῖ. καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισον τετμημένης, ᾧ τὸ
μεῖζον τμῆμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ' ἀφεῖλε τῷ ἐ-
3 λάττονι τμήματι. ὅταν δὲ διαιρεθῇ τὸ ὅλον δίχα, τότε φασὶν
ἔχειν τὸ αὑτοῦ. ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον. τὸ δ' ἴσον μέσον ἐστὶ τῆς
μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν.
διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον ὅτι δίχα ἐστί. ὥσπερ ἂν εἴ-
τις εἴποι δίχαιον. καὶ ὁ δικαστής. ἐπὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαι-
ρεθῇ ἀπὸ θατέρου. πρὸς θάτερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τού-
των ὑπερέχει τὸ θάτερον. εἰ γὰρ ἀφῃρέθη μὲν, μὴ προσε-
τέθη δὲ, ἑνὶ ἂν μόνον ὑπερεῖχε τοῦ μέσου. ἑνὶ καὶ τὸ μέσον,
4 ἀφ' οὗ ἀφῃρέθη. ἑνὶ τούτῳ ἄρα γνωριοῦμεν, τί ἀφελεῖν δεῖ

ἀπὸ τοῦ πλείον ἔχοντος. καὶ τί προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι. ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει, τοῦτο προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι. ᾧ δὲ ὑπερέχεται, ἀφελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. ἴσαι αἱ ἐφ' ὧν αα. ββ. γγ. ἀλλήλαις ἀπὸ τῆς αα. ἀφῄρηται τὸ αε. καὶ πρόσκειται τῇ γγ. τὸ ἐφ' ὧν γδ. ὥστε ὅλη ἡ δγγ. τῆς εα. ὑπερέχει τὸ γδ. καὶ τὸ γζ. τῆς ἄρα ββ. τῷ γδ. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. ἀνῃροῦντο γάρ, εἰ

ἐποίουν τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον οἷον, καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο καὶ 1

τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον. ἐλήλυθε δὲ ὀνόματα ταῦτα ἥ τε ζημία καὶ τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἑκουσίου ἀλλαγῆς. τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχειν ἢ τὰ αὑτοῦ κερδαίνειν λέγεται. τὸ δὲ ἔλαττον τῶν ἐξ ἀρχῆς ζημιοῦσθαι. οἷον γὰρ τὸ ὠνεῖσθαι καὶ πωλεῖν καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις δέδωκεν ὁ νόμος. ὅταν δὲ μήτε πλέον μήτε ἔλαττον, ἀλλ' αὐτὰ δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὑτῶν φασὶν ἔχειν. καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι οὔτε κερδαίνειν. ὥστε κέρδους τινὸς καὶ ζημίας,

μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι. τῶν παρὰ τὸ ἑκούσιον τὸ ἴσον ἔχειν πρό- 2

τερον καὶ ὕστερον. δοκεῖ δέ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς ἁπλῶς εἶναι δίκαιον. ὥσπερ οἱ πυθαγόρειοι ἔφασαν. ὡρίζοντο γὰρ ἁπλῶς τὸ δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθός. τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς οὐκ ἐφαρμόττει οὔτ' ἐπὶ τὸ νεμητικὸν δίκαιον, οὔτ' ἐπὶ τὸ διορθωτικόν. καίτοι βούλονται λέγειν τοῦτο καὶ τὸ ῥαδαμάνθυος δίκαιον. εἴκε πάθοι τά κ' ἔρεξε δίκη δ' ἰθεῖα γένοιτο. πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ. οἷον εἰ ἀρχὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπλη-

γῆναι. καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπάταξεν, οὐ πληγῆναι μόνον δεῖ. ἀλ- 3

λὰ καὶ κολασθῆναι. ἔτι τὸ ἑκούσιον καὶ τὸ ἀκούσιον διαφέρει πολύ. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοινωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει

» τὸ τοιοῦτον δίκαιον τὸ ἀντιπεπονθὸς κατ' ἀναλογίαν καὶ μὴ

» κατ' ἰσότητα, τῷ ἀντιποιεῖν γὰρ ἀνάλογον συμμένει ἡ πόλις.

τὸ γὰρ ἢ κακῶς ζητοῦσιν. εἰ δὲ μή, δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσει. ἢ τὸ εὖ. εἰ δὲ καὶ μετάδοσις οὐ γίνεται, τῇ μεταδόσει δὲ συμμένουσι. διὸ καὶ χάριτος ἕτερον ἐμποδὼν ποιοῦ-

ται, ἵνα ἀνταπόδοσις ᾖ. τοῦτο γὰρ ἴδιον χάριτος. ἀνθυπηρετῆ- 4

σαι γὰρ

σαι γὰρ δεῖ τὸν χαρισάμενον. καὶ πάλιν αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. ποιεῖ τὴν ἀντίδοσιν τὴν κατ' ἀναλογίαν, ἡ κατὰ διάμετρον σύζευξις. οἷον οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ α'. σκυτοτόμος ἐφ' ᾧ β'. οἰκία ἐφ' ᾧ γ'. ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ'. δεῖ οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ σκυτοτόμου τὸ ἐκείνου ἔργον. καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ μεταδιδόναι τοῦ αὐτοῦ. ἐὰν οὖν πρῶτον ᾖ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἴσον, εἶτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένηται, ἔσται λεγόμενον. εἰ δὲ μή, οὐκ ἴσον οὐδὲ συμμένει. οὐδὲν γὰρ κωλύει κρεῖττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον, ἢ τὸ θατέρου. δεῖ οὖν ταῦτα ἰσασθῆναι. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. ἀνῃροῦντο γὰρ εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν. καὶ ὅσον καὶ οἷον. καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο. οὐ γὰρ ἐκ δύο ἰατρῶν γίνεται κοινωνία. ἀλλ' ἐξ ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ. καὶ ὅλως ἑτέρων καὶ οὐκ ἴσων. ἀλλὰ τούτους δεῖ ἰσασθῆναι. διὸ πάντα συμβλητὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστιν ἀλλαγή. ἐφ' ὃν τὸ νόμισμα ἐλήλυθε καὶ γίνεταί πως μέσον. πάντα γὰρ μετρεῖ. ὥστε καὶ τὴν ὑπεροχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν μετρεῖ δηλονότι τὸ νόμισμα. πόσα ὑποδήματα ἴσον οἰκίας τροφῇ. δεῖ τοίνυν ὅπερ οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον, τοσάδε ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν ἢ τροφήν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, οὐκ ἔσται ἀλλαγὴ οὐδὲ κοινωνία. τοῦτο δ' εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ ἔσται. δεῖ ἄρα ἑνί τινι πάντα μετρεῖσθαι ὥσπερ ἐλέχθη πρότερον. τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἡ χρεία ἣ πάντα συνέχει. εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγή. ἢ οὐχ ἡ αὐτή. οἷον ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κατὰ συνθήκην. καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα ὅτι οὐ φύσει ἀλλὰ νόμῳ ἐστί. καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβαλεῖν καὶ ποιῆσαι ἄχρηστον. ἔσται δὴ ἀντιπεπονθὸς, ὅταν ἰσασθῇ. ὥστε ὅπερ δὴ γεωργὸς πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τὸ τοῦ σκυτοτόμου πρὸς τὸ τοῦ γεωργοῦ. εἰς σχῆμα δ' οὐ δεῖ ἄγειν ἀναλογίας, ὅταν ἀλλάξωνται. εἰ δὲ μή, ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον ἄκρον. ἀλλ' ὅταν ἔχωσι τὰ αὑτῶν. οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί. ὅτι αὕτη ἡ ἰσότης δύναται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι. γεωργὸς τὸ α'. τροφὴ, γ'. σκυτοτόμος, β'. τὸ ἔργον

αὐτοῦ τοῦ ἰσασμένου δ'. εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἂν ἦν κοινωνία. ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσπερ ἕν τι ὄν, δηλοῖ. ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὦσιν ἀλλήλων ἢ ἀμφότεροι ἢ ἅτερος, οὐκ ἀλλάττονται. ὥσπερ ὅταν οὗ ἔχει αὐτὸς οὐ δέηται. οἷον οἴνου διδόντες, σίτου ἐξαγωγῆς. δεῖ ἄρα τοῦτο ἰσασθῆναι. ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς εἰ νῦν μηδὲν δεῖται ὅτι ἔσται. ὅτι ἂν δεηθῇ τὸ νόμισμα. οἷον ἐγγυητής ἐσθ' ἡμῖν. δεῖ γὰρ τοῦτο φέροντι εἶναι λαβεῖν. πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐτό. οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσον δύνα- 1
ται. ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλλον. διὸ δεῖ πάντα τετιμῆσθαι. οὕτω γὰρ ἔσται ἀλλαγή. εἰ δὲ τοῦτο κοινωνία. τὸ δὴ νόμισμα ὥσπερ μέτρον σύμμετρα ποιῆσαν ἰσάζει. οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς, κοινωνία ἦν. οὔτ' ἀλλαγὴ, ἰσότητος μὴ οὔσης. οὔτ' ἰσότης, μὴ οὔσης συμμετρίας. τῇ μὲν οὖν ἀληθείᾳ, ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέροντα σύμμετρα γενέσθαι. πρὸς δὲ τὴν χρείαν ἐνδέχεται ἱκανῶς. ἓν δή τι δεῖ εἶναι. τοῦτο δ' ἐξ ὑποθέσεως. διὸ νο-
» μίσματα καλεῖται. τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα. μετρεῖται 2
» γὰρ πάντα νομίσματι. οἰκία, α'. μναῖ δέκα, β'. κλίνη, γ'. τὸ α', τοῦ β', ἥμισυ. εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία. ἢ ἴσον. ἡ δὲ κλίνη δέκατον μέρος τὸ γ', τοῦ β'. δῆλον τοίνυν, πόσαι κλῖναι ἴσον οἰκία, ὅτι πέντε. ὅτι δὲ οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν πρὶν τὸ νόμισμα ἦ, δῆλον. διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ κλῖναι πέντε ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσου αἱ πέντε κλῖναι. τί μὲν οὖν τὸ ἄδικον καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν, εἴρηται. διωρισμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσον ἐστὶ τοῦ ἀδι-
κεῖν καὶ ἀδικεῖσθαι. τὸ μὲν γὰρ πλέον ἔχει. τὸ δ' ἔλαττόν ἐστιν. ἡ 3
δὲ δικαιοσύνη μεσότης τίς ἐστιν. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς. ἀλλ' ὅτι μέσου ἐστίν. ἡ δ' ἀδικία τῶν ἄκρων. καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστί, καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται πρακτικὸς κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου καὶ διανεμητικὸς. καὶ αὐτῷ πρὸς ἄλλον. καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον. οὐχ οὕτως ὥστε τοῦ μὲν αἱρετοῦ τὸ πλέον αὐτῷ. ἔλαττον δὲ τῷ πλησίον. τοῦ βλαβεροῦ δ' ἀνάπαλιν. ἀλλὰ τοῦ ἴσου τοῦ κατὰ ἀναλογίαν. ὁμοίως δὲ καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλον. ἡ δὲ ἀδικία τοὐναντίου τοῦ ἀδίκου. τοῦτο δ' ἐστὶν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, ἡ ἀδικία. ὅτι ὑπερβολῆς καὶ ἐλλεί-
ψεώς ἐστιν. ἐφ' ἑαυτοῦ μὲν ὑπερβολῆς τοῦ ἁπλῶς ὠφελίμου.
ἐλλείψεως δὲ τοῦ βλαβεροῦ. ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων τὸ μὲν ὅλον ὁ-
μοίως. τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον ὁποτέρως ἔτυχεν. τοῦ δὲ ἀδική-
ματος, τὸ μὲν ἔλαττόν ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι. τὸ δὲ μεῖζον τὸ ἀδικεῖν.
περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας, τίς ἑκατέρας ἐστὶν ἡ
φύσις, εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρόπον. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δικαίου
1 καὶ ἀδίκου. καθόλου ἐπεὶ δ' ἔστιν ἀδικοῦντα μή πω ἄδικον εἶ-
ναι, ὁ ποῖα ἀδικήματα ἀδικῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν ἑκάστην ἀδικίαν,
οἷον κλέπτης ἢ μοιχὸς ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν διοίσει. καὶ γὰρ ἂν συγ
γένοιτο γυναικί, εἰδὼς τὸ ᾗ, ἀλλ' οὐ διὰ προαιρέσεως ἀρχήν.
ἀλλὰ διὰ πάθος ἀδικεῖ μὲν οὖν. ἄδικος δ' οὐκ ἔστι. οἷον οὐ κλέ
πτης, ἔκλεψε. οὐδὲ μοιχὸς ἐμοίχευσε δέ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ
τῶν ἄλλων. πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον,
εἴρηται πρότερον. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστιν,
2 οὐ τὸ ἁπλῶς δίκαιον καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον, ἀλλά τι δίκαιον
καὶ καθ' ὁμοιότητα. ἔστι γὰρ δίκαιον, οἷς καὶ νόμος πρὸς αὐ-
τούς. καὶ νόμος δ' ἐν οἷς ἀδικία. ἡ γὰρ δίκη κρίσις τοῦ δικαίου
καὶ τοῦ ἀδίκου. ἐν οἷς δ' ἀδικία, καὶ τὸ ἀδικεῖν ἐν τούτοις. ἐν οἷς
δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ἀδικία. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ πλέον αὑτῷ νέ-
μειν τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν. ἔλαττον δὲ τῶν ἁπλῶς κακῶν.
διὸ οὐκ ἐῶμεν ἄρχειν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν λόγον. ὅτι ἑαυτῷ
τοῦτο ποιεῖ. καὶ γίνεται τύραννος. ἔστι δ' ὁ ἄρχων φύλαξ τοῦ
3 δικαίου καὶ τοῦ ἴσου. ἐπεὶ δ' οὐδὲν αὐτῷ πλέον εἶναι δοκεῖ, εἴ-
περ δίκαιος. οὐ γὰρ νέμει πλέον τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ αὑτῷ
εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν ἀνάλογόν ἐστι. διὸ ἑτέρῳ πονεῖ. καὶ διὰ
τοῦτο ἀλλότριον εἶναί φασιν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην, καθά-
περ ἐλέχθη καὶ πρότερον. μισθὸς ἄρα τις δοτέος. τοῦτο δὲ
τιμὴ καὶ γέρας. ὅτῳ δὲ μὴ ἱκανὰ τὰ τοιαῦτα, οὗτοι γίνονται
τύραννοι. τὸ δὲ δεσποτικὸν δίκαιον καὶ τὸ πατρικὸν οὐ ταὐτὸν
τούτοις, ἀλλ' ὅμοιον. οὐ γάρ ἐστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὑτοῦ ἁπλῶς.
4 τὸ δὲ κτῆμα καὶ τὸ τέκνον ἕως ἂν ᾖ πηλίκον καὶ χωρισθῇ,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὥσπερ μέρος αὐτοῦ, αὑτὸν δ' οὐδεὶς προαιρεῖται βλάπτειν.
διὸ οὐκ ἔστιν ἀδικία πρὸς αὑτόν. οὐδ' ἄρα ἄδικον οὐδὲ δίκαιον
τὸ πολιτικόν. κατὰ νόμον γὰρ ἦν. καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νό-
μος. οὗτοι δ' ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι.
διὸ μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δίκαιον ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτή-
ματα. ἐν τούτοις γάρ ἐστι τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον. ἕτερον δὲ καὶ
τοῦτο τοῦ πολιτικοῦ δικαίου. τὸ μὲν φυσικόν ἐστι. τὸ δὲ νόμι-
μον. φυσικὸν μὲν τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν, καὶ 1
οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή. νομικὸν δὲ, ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν οὐδὲν διαφέρει
οὕτως ἢ ἄλλως. ὅταν δὲ θῶνται. οἷον διαφέρει τὸ μνᾶς λυ-
τροῦσθαι τὸ αἶγα θύειν. ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα. ἔτι ὅσα ἐπὶ
τῶν καθέκαστα νομοθετοῦσιν. οἷον τὸ θύειν βρασίδᾳ καὶ τὰ ψη-
φισματώδη. δοκεῖ δ' ἐνίοις εἶναι πάντα τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν
» φύσει, ἀκίνητον. καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. ὥσπερ
» τὸ πῦρ καὶ ἐνθάδε, καὶ ἐν πέρσαις καίει. τὰ δὲ δίκαια κινούμενα
» ὁρῶσι. τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον. ἀλλ' ἔστιν ὥς. καίτοι παρά γε 2
» τοῖς θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς ἔχον. παρ' ἡμῖν δ' ἔστι μέν τι καὶ φύσει
» κινητὸν μέντοι πᾶν. ἀλλ' ὅμως ἔστι τὸ μὲν φύσει. τὸ δ' οὐ φύσει.
ποῖον δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν. καὶ ποῖον οὔ.
ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκῃ εἴπερ ἄμφω κινητά. ὁμοίως δῆλον
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. καὶ ὁ αὐτὸς ἁρμόσει διορισμός. φύσει γὰρ
ἡ δεξιὰ κρείττων. καίτοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδεξίους γενέ-
σθαι. τὰ δὲ κατὰ συνθήκην καὶ συμφέρον τῶν δικαίων ὅμοιά
ἐστι τοῖς μέτροις. οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνηρὰ καὶ σιτηρὰ μέτρα. 3
ἀλλ' οὗ μὲν ὠνοῦνται μείζω. οὗ δὲ πωλοῦσιν ἐλάττω. ὁμοίως
δὲ καὶ τὰ φυσικὰ ἀλλ' ἀνθρώπινα δίκαια, οὐ ταυτὰ πανταχοῦ.
ἐπεὶ οὐδὲ πολιτεία. ἀλλὰ μία μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν
ἡ ἀρίστη. τῶν δὲ δικαίων καὶ νομίμων ἕκαστον ὡς τὰ καθόλου
πρὸς ἕκαστα ἔχει. τὰ μὲν γὰρ πραττόμενα πολλά. ἐκείνων δ' ἕκα-
στον ἕν. καθόλου γάρ. διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ
τὸ δικαίωμα καὶ τὸ δίκαιον. ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύσει ἢ τά-
ξει. τοῦτο δὲ τοῦτο ὅταν πραχθῇ ἀδίκημα. πρὶν δὲ πραχθῆ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ναι, οὔπω. ἀλλ' ἄδικον. ὅτι ὅταν πραχθῇ, ἀδίκημά ἐστιν. ὁμοίως
δικαίωμα. καλεῖται δὲ μᾶλλον δικαιοπράγημα τὸ κοινόν. δι-
καίωμα δὲ τὸ ἐπανόρθωμα τοῦ ἀδικήματος. καθ' ἕκαστον δὲ αὐ-
τῶν ποῖά τε εἴδη καὶ πόσα καὶ περὶ ποῖα τυγχάνει ὄντα, ὕστερον
ἐπισκεπτέον. ὄντων δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων τῶν εἰρημέ-
νων, ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιοπραγεῖ, ὅταν ἑκών τις αὐτὰ πράττῃ.
ὅταν δ' ἄκων, οὔτε δικαιοπραγεῖ. ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός.
1 οἷς γὰρ συμβέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττουσιν. ἀδίκημα
δὲ καὶ δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ. ὅταν γὰρ ἑκούσιον
ᾖ, ψέγεται. ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν. ὥστ' ἔσται τι ἄδικον
μὲν, ἀδίκημα δὲ οὔπω. ἂν μὴ τὸ ἑκούσιον προσῇ. λέγω δὲ ἑκού-
σιον μὲν ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ ἄν τις τῶν ἐφ' αὑτῷ ὄν-
των εἰδὼς καὶ μὴ ἀγνοῶν πράττῃ μήτε ὃ, μήτε ᾧ, μήτε οὗ. οἷον
τίνα τύπτει καὶ τίνι. καὶ τίνος ἕνεκα. μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, μηδὲ
βίᾳ. ὥσπερ εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ τύπτει ἕτερον οὐχ
2 ἑκών· οὐ γὰρ ἐπ' αὐτῷ. ἐνδέχεται δὲ τὸν τυπτόμενον πατέρα εἶ-
ναι. τὸν δ' ὅτι μὲν ἄνθρωπος ἢ τῶν παρόντων, γινώσκειν. πατὴρ
δὲ ἀγνοεῖν. ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον διωρίσθω καὶ ἐπὶ τοῦ οὗ ἕνεκα.
καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν ὅλην. τὸ δὴ ἀγνοούμενον ἢ μὴ ἀγνοούμενον
μὲν μὴ ἐπ' αὐτῷ δ' ὂν ἢ βίᾳ, ἀκούσιον. πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύ-
σει ὑπαρχόντων εἰδότες καὶ πάσχομεν καὶ πράττομεν. ὧν οὐθὲν
οὔτε ἑκούσιον οὔτε ἀκούσιόν ἐστιν. οἷον τὸ γηρᾶν, ἢ ἀποθνήσκειν.
ἔστι δ' ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων καὶ τὸ κατὰ
3 συμβεβηκός. καὶ γὰρ ἂν τὴν παρακαταθήκην ἀποδοίη τις ἄκων
καὶ διὰ φόβον, ὃν οὔτε δίκαια πράττειν οὔτε δικαιοπραγεῖν
φατέον, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν ἀναγκαζό-
μενον καὶ ἄκοντα τὴν παρακαταθήκην μὴ ἀποδιδόντα κατὰ
συμβεβηκὸς φατέον ἀδικεῖν καὶ τὰ ἄδικα πράττειν. τῶν δὲ ἑ-
κουσίων τὰ μὲν προελόμενοι πράττομεν, τὰ δ' οὐ προελόμε-
νοι. προελόμενοι μὲν, ὅσα προβουλευσάμενοι. ἀπροαίρετα δὲ,
ὅσα ἀπροβούλευτα. τριῶν δὴ οὐσῶν βλαβῶν τῶν ἐν ταῖς κοι-
4 νωνίαις, τὰ μὲν μετ' ἀγνοίας ἁμαρτήματά ἐστιν. ὅταν μήτε ὃ,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μήτε ὃ, μήτε οὗ ἕνεκα ὑπέλαβε, πράξῃ. ἢ γὰρ οὐ βάλλειν, ἢ οὐ
τούτῳ, ἢ οὐ τοῦτον, ἢ τούτου ἕνεκα ᾠήθη. ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὗ
ἕνεκα ᾠήθη. οἷον οὐχ ἵνα τρώσῃ. ἀλλ' ἵνα κεντήσῃ, ἢ οὐχ ὅν. ἢ οὐχ
ᾧ. ὅταν μὲν οὖν παραλόγως ἡ βλάβη γένηται, ἀτύχημα. ὅταν δὲ
μὴ παραλόγως ἄνευ δὲ κακίας, ἁμάρτημα. ἁμαρτάνει μὲν γὰρ,
ὅταν ἡ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ ᾖ τῆς αἰτίας. ἀτυχεῖ δ', ὅταν ἔξωθεν. ὅταν
δὲ εἰδὼς μὲν προβουλεύσαντος δ', ἀδίκημα. οἷον ὅσα τε διὰ θυμὸν
ἢ ἄλλα πάθη ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώ- 1
ποις. ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες, ἀδικοῦσι μὲν καὶ
ἀδικήματά ἐστιν, οὐ μέντοι πω ἄδικοι. διὰ ταῦτα οὐδὲ πονηροί.
οὐ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ βλάβη. ὅταν δ' ἐκ προαιρέσεως, ἄδικος
καὶ μοχθηρός. διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ προνοίας γίνεται.
οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν. ἀλλ' ὁ ὀργίσας. ἔτι δὲ οὐ περὶ τοῦ
γενέσθαι ἢ μὴ, ἀμφισβητεῖται, ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου. ἐπὶ φαινο
μένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν. οὐ γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμα
σι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβητοῦσιν. ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μο- 2
χθηρόν, ἂν μὴ διὰ λήθην αὐτὸ δρῶσιν. ἀλλ' ὁμολογοῦντες πε-
ρὶ τοῦ πράγματος, περὶ δὲ τοῦ ποτέρως δίκαιον, ἀμφισβητοῦ-
σιν. ὁ δ' ἐπιβουλεύσας οὐκ ἀγνοεῖ. ὥστε ὁ μὲν οἴεται ἀδικεῖσθαι,
ὁ δ' οὔ. ὁ ἐὰν δ' ἐκ προαιρέσεως βλάπτῃ, ἀδικεῖ. καὶ κατὰ ταῦτα
ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ ἀδικῶν ἄδικος, ὅταν παρὰ τὸ ἀνάλογον ᾖ,
ἢ ἴσον. ὁμοίως δὲ καὶ δίκαιος ὅταν προελόμενος δικαιοπρα
γῇ. δικαιοπραγεῖ δὲ, ἐὰν μόνον ἑκὼν πράττῃ. τῶν δ' ἀκουσίων
τὰ μέν ἐστι συγγνωμονικά. τὰ δ' οὐ συγγνωμονικά. ὅταν μὲν γὰρ 3
μὴ μόνον ἀγνοοῦντες ἀλλὰ καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνω
μονικά. ὅσα δὲ δι' ἄγνοιαν. ἀλλ' ἀγνοοῦντες μὲν, διὰ πάθος δὲ
μήτε φυσικὸν μήτ' ἀνθρωπικὸν, οὐ συγγνωμονικά. ἀπορήσειε
δ' ἄν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι καὶ ἀδικεῖν.
» πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν ὥσπερ Εὐριπίδης εἴρηκε λέγων, τὸ πῶς μη
» τέρα κατέκτα τὴν ἐμὴν, βραχὺς λόγος. ἑκὼν ἑκοῦσαν, ἢ θέλου
» σαν οὐχ ἑκών. πότερον γάρ ἐστιν ὡς ἀληθῶς ἑκόντα ἀδικεῖσθαι
ἢ οὔ. ἀλλ' ἀκούσιον ἅπαν. ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν ἅπαν ἑκούσιον, 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ ἆρα ἅπαν οὕτως ἢ ἐκείνως ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν ἢ πᾶν
ἑκούσιον, ἢ τὸ μὲν, ἑκούσιον. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι.
τὸ γὰρ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἑκούσιον. ὥστε εὔλογον ἀντικεῖσθαι
ὁμοίως καθ' ἑκάτερον, τό τ' ἀδικεῖσθαι καὶ δικαιοῦσθαι, ἢ ἑκού-
σιον ἢ ἀκούσιον εἶναι. ἄτοπον δ' ἂν δόξειε καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι,
εἰ πᾶν ἑκούσιον. ἔνιοι γὰρ δικαιοῦνται οὐχ ἑκόντες. ἐπεὶ καὶ τό-
δε διαπορήσειεν ἄν τις, πότερον ὁ τὸ ἄδικον πεπονθὼς ἀδικεῖ-
1. ται πᾶς, ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πράττειν καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστί. κα-
τὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται ἐπ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν
τῶν δικαίων. ὁμοίως δὲ δῆλον ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων. οὐ γὰρ ταὐ-
τὸν τὸ, τἄδικα πράττειν τῷ ἀδικεῖν. οὐδὲ τὸ ἄδικα πάσχειν τῷ
ἀδικεῖσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιοῦσθαι.
ἀδύνατον γὰρ ἀδικεῖσθαι μὴ ἀδικοῦντος. ἢ δικαιοπραγοῦντος,
εἰ δ' ἔστιν ἁπλῶς τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα τινά. τὸ δ' ἑκόν-
τα εἰδότα, καὶ ὃν, καὶ ᾧ, καὶ ὥς. ὁ δὲ ἀκρατὴς ἑκὼν βλάπτει
2 αὐτὸς αὑτὸν, ἑκών τε ἂν ἀδικοῖτο. κἂν ἐνδέχοιτο αὐτὸν αὑτὸν
ἀδικεῖν ἔτι δὲ καὶ τοῦτο ἓν τῶν ἀπορουμένων, εἰ ἐνδέχοιτο αὐτὸν
αὑτὸν ἀδικεῖν, ἔτι ἑκὼν ἄν τις δι' ἀκρασίαν ὑπ' ἄλλου βλάπτοι-
το ἀδικοῦντος. ὥστ' εἴη ἂν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι. ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ διο-
ρισμός. ἀλλὰ προσθετέον τῷ βλάπτειν εἰδότα, καὶ ᾧ καὶ ὡς παρὰ
τὴν ἐκείνου βούλησιν. βλάπτεται μὲν οὖν τις ἑκὼν, καὶ τἄδικα
πάσχει. ἀδικεῖται δὲ οὐδεὶς ἑκών. οὐδεὶς γὰρ βούλεται οὐδ' ὁ
ἀκρατής. ἀλλὰ παρὰ τὴν βούλησιν πράττει. οὔτε γὰρ βούλεται
3 οὐδεὶς, ὃ μὴ οἴεται εἶναι σπουδαῖον, οὔθ' ὁ ἀκρατὴς, οὐχ ἃ οἴεται
» δεῖν πράττειν, πράττει. ὁ δὲ τὰ αὑτοῦ διδοὺς ὥσπερ ὅμηρος φη-
» σὶ δοῦναι τὸν γλαῦκον τῷ διομήδει χρύσεα χαλκείων ἑκατόμ-
» βοι ἐννεαβοίων, οὐκ ἀδικεῖται. ἐπ' αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ διδόναι. τὸ δ' ἀ-
δικεῖσθαι οὐκ ἐπ' αὐτῷ. ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ ὑπάρχειν. περὶ
μὲν οὖν τοῦ ἀδικεῖσθαι ὅτι οὐχ ἑκούσιον, δῆλον. ὅτι δ' ὧν προειλό-
μεθα δύ' ἐστὶν εἰπεῖν, πότερόν ποτε ἀδικεῖ ὁ νείμας, ἢ ὁ παρὰ τὴν
ἀξίαν τὸ πλεῖον ἔχων, εἰ ἔστιν αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. εἰ γὰρ ἐνδέχεται τὸ
4 πρότερον λεχθὲν, καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ. ἀλλ' οὐχ ὁ ἔχων τὸ πλέον

εἴ τις πλέον αὐτοῦ ἑτέρῳ νέμει εἰδὼς, καὶ ἑκὼν αὐτὸς αὑτὸν
ἀδικεῖ. ὅπερ δοκοῦσιν οἱ μέτριοι ποιεῖν. ὁ γὰρ ἐπιεικὴς ἐλαττωτι-
κός ἐστιν. ἢ οὐδὲ τοῦτο ἁπλοῦν. ἑτέρου γὰρ ἀγαθοῦ εἰ ἔτυχε,
πλεονεκτεῖ, οἷον δόξης ἢ τοῦ ἁπλῶς καλοῦ. ἔτι λύεται κατὰ τὸν
διορισμὸν ἀδικεῖν. οὐδὲν γὰρ παρὰ τὴν αὐτοῦ πάσχει βούλη-
σιν. ὥστε οὐκ ἀδικεῖται διά γε τοῦτο. ἀλλ' εἴπερ βλάπτεται μό-
νον. φανερὸν δ', ὅτι καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ. ἀλλ' οὐχ ὁ τὸ πλέον
ἔχων ἀεί. οὐ γὰρ ᾧ τὸ ἄδικον ὑπάρχει ἀδικεῖ. ἀλλ' ᾧ τὸ ἑκόντα 1
τοῦτο ποιεῖν. τοῦτο δ' ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως, ἥ ἐστιν ἐν τῷ δια-
νέμοντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι. ἔτι ἐπεὶ πολλαχῶς τὸ ποιεῖν
λέγεται, καὶ ἔστιν ὥστε ἄψυχα κτήνη, καὶ ἡ χεὶρ καὶ ὁ οἰκέτης,
ἐπιτάξαντος μὲν οὐκ ἀδικεῖ. ποιεῖ δὲ τὰ ἄδικα. ἔτι εἰ μὲν ἀγνο-
ῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν δίκαιον. οὐδ' ἄδικος ἡ
κρίσις ἐστίν. ἔστι δ' ὡς ἄδικος. ἕτερον γὰρ τὸ νομικὸν δίκαιον καὶ
τὸ πρῶτον. εἰ δὲ γινώσκων ἔκρινεν ἀδίκως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτὸς
ἢ χάριτος ἢ τιμωρίας. ὥσπερ οὖν καὶ εἴ τις μερίσαιτο τοῦ ἀδι- 2
κήματος. καὶ ὁ ταῦτα κρίνας ἀδίκως πλέον ἔχει. καὶ γὰρ ἐπ' ἐκεί-
νῳ κρίνας τὸν ἀγρὸν, οὐκ ἀγρὸν ἀλλ' ἀργύριον ἔλαβεν. οἱ δ' ἄν-
θρωποι ἐφ' ἑαυτοῖς οἴονται εἶναι τὸ ἀδικεῖν. διὸ καὶ τὸ δίκαιον
εἶναι ῥᾴδιον. τὸ δ' οὐκ ἔστι. συγγενέσθαι μὲν γὰρ τῇ τοῦ γείτονος
γυναικὶ καὶ πατάξαι τὸν πλησίον, καὶ δοῦναι τῇ χειρὶ τὸ ἀρ-
γύριον, ῥᾴδιον καὶ ἐπ' αὐτοῖς. ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχοντας ταυτὸ ποιεῖν
οὔτε ῥᾴδιον οὔτε ἐπ' αὐτοῖς. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ δίκαια τὸ γνῶ-
ναι καὶ τὰ ἄδικα, οὐδὲν οἴονται σοφὸν εἶναι ὅτι περὶ ὧν οἱ νό- 3
μοι λέγουσιν, οὐ χαλεπὸν συνιέναι. ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δί-
καια ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ πῶς πραττόμενα καὶ
πῶς νεμόμενα δίκαια. τοῦτο δὲ πλέον ἔργον ἢ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέ-
ναι. ἐπεὶ κἀκεῖ μέλι καὶ οἶνον καὶ ἐλλέβορον καὶ καῦσιν καὶ
τομὴν εἰδέναι ῥᾴδιον. ἀλλὰ πῶς δεῖ εἶναι πρὸς ὑγίειαν καὶ τίνι
καὶ πότε, τοσοῦτον ἔργον, ὅσον ἰατρὸν εἶναι. διὰ ταυτὸ δὲ τοῦτο
καὶ τοῦ δικαίου οἴονται εἶναι οὐδὲν ἧττον τὸ ἀδικεῖν. ὅτι οὐχ ἧττον
ὁ δίκαιος ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δύναιτ' ἂν ἕκαστον πρᾶξαι τούτων. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ γὰρ συγγενέσθαι γυναικὶ καὶ πατάξαι. καὶ ὁ ἀνδρεῖος τὴν
ἀσπίδα ἀφεῖναι καὶ στραφεὶς ἐφ' ὁποτεραοῦν τρέχειν. ἀλλὰ
τὸ δειλαίνειν καὶ τὸ ἀδικεῖν οὐ τὸ ταῦτα ποιεῖν ἐστὶ πλὴν κα-
τὰ συμβεβηκός. ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχοντα ταῦτα ποιεῖν, ὥσπερ καὶ
τὸ ἰατρεύειν καὶ τὸ ὑγιάζειν. οὐ τὸ τέμνειν. ἢ μὴ τέμνειν. ἢ φαρμα-
κεύειν, ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστίν. ἀλλὰ τὸ ὡδί. ἔστι δὲ καὶ τὰ δί-
καια ἐν τούτοις, οἷς μέτεστι τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν. ἔχουσι δ' ὑ-
1 περβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν. τοῖς μὲν γάρ ἐστιν ὑπερβο-
λὴ αὐτῶν, οἷον ἴσως τοῖς θεοῖς. τοῖς δ' οὐδὲν μόριον ὠφέλι-
μον τοῖς ἀνιάτως κακοῖς. ἀλλὰ πάντα βλάπτει. τοῖς δὲ μέχρι
του, τὸ ἀνθρώπινόν ἐστι. περὶ δὲ ἐπιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς ἔ-
χει, ἡ μὲν ἐπιείκεια πρὸς δικαιοσύνην, τὸ δ' ἐπιεικὲς πρὸς
τὸ δίκαιον, ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν. οὔτε γὰρ ὡς ταυτὸν ἁ-
πλῶς, οὔτε ὡς ἕτερον τῷ γένει φαίνεται σκοπουμένοις.
καὶ ὅτε μὲν τὸ ἐπιεικὲς ἐπαινοῦμεν, καὶ ἄνδρα τὸν τοιοῦ-
2 τον. ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦντες μεταφέρομεν ἀντὶ
τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἐπιεικέστερον ὅτι βέλτιον δηλοῦντες. ὅτε δὲ τῷ
λόγῳ ἀκολουθοῦσι, φαίνεται ἄτοπον, εἰ τὸ ἐπιεικὲς παρὰ τὸ
δίκαιόν τι ὂν ἐπαινετόν. ἢ γὰρ ἢ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, ἢ
τὸ ἐπιεικὲς οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο. ἢ εἰ ἄμφω σπουδαῖα ἐστιν. ἡ μὲν
οὖν ἀπορία σχεδὸν συμβαίνει διὰ ταῦτα περὶ τὸ ἐπιεικές. ἔχει
δὲ ἅπαντα τρόπον ὀρθῶς. καὶ οὐδὲν ὑπεναντίον ἑαυτοῖς. τό,
τε γὰρ ἐπιεικὲς δικαίου τινὸς ὂν, βέλτιόν ἐστι τοῦ δικαίου. ταυ-
3 τὸν ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιεικές. καὶ ἀμφοῖν σπουδαίων ὄντων,
κρεῖττον τὸ ἐπιεικές. ποιεῖ δὲ τὴν ἀπορίαν, ὅτι τὸ ἐπιεικὲς,
δίκαιον μέν ἐστιν οὐ κατὰ νόμον δέ. ἀλλ' ἐπανόρθωμα δικαίου
» νομίμου. αἴτιον δ' ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς. περὶ ἐ-
» νίων δὲ οὐχ οἷόν τε ὀρθῶς εἰπεῖν καθόλου. ἐν οἷς οὖν ἀνάγ-
» κη μὲν εἰπεῖν καὶ μὴ, οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον
» λαμβάνει ὁ νόμος οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον. καὶ ἔστιν οὐ-
δὲν ἧττον ὀρθῶς. τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδ' ἐν
4 τῷ νομοθέτῃ. ἀλλ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν. εὐθὺς γὰρ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τοιαύτη ἡ τῶν πρακτῶν ὕλη ἐστίν. ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος
καθόλου, συμβῇ δ' ἐπὶ τούτοις παρὰ τὸ καθόλου, τό, τε ὀρ-
θῶς ἔχειν παραλείπει ὁ νομοθέτης. καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰ-
πὼν ἐπανορθοῦν τὸ ἐλλειφθέν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης αὐτὸς εἶπε
παρών, καὶ εἰ ᾔδει ἐνομοθέτησε. διὸ δίκαιον μέν ἐστι καὶ βέλτι
στον τινὸς δικαίου, οὐ τοῦ ἁπλῶς δέ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς
ἁμαρτήματος. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐπανόρθω
μα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ 1
» μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περί τινων, ἀδύνατον θέσθαι
» νόμον. ὥστε ψηφίσματος δεῖ. τοῦ γὰρ ἀορίστου ἀόριστος καὶ ὁ-
» κανών ἐστιν. ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομίας ὁ μολίβδι-
» νος κανών. πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖται καὶ οὐ
» μένει ὁ κανών. καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγματα. τί μὲν οὖν
ἐστὶ τὸ ἐπιεικές, καὶ τί τὸ δίκαιον καὶ τινὸς δικαίου βέλτιον,
δῆλον. φανερὸν δ' ἐκ τούτου, καὶ ἐπιεικὴς τίς ἐστιν. ὁ γὰρ τῶν
τοιούτων προαιρετικὸς καὶ μὴ ὁ ἀκριβοδίκαιος ἐπὶ τὸ χεῖρον, 2
ἀλλ' ἐλαττωτικός, καίπερ ἔχων τὸν νόμον βοηθόν, ἐπιεικής
ἐστι. καὶ ἡ ἕξις αὕτη ἐπιείκεια δικαιοσύνη τις οὖσα καὶ οὐχ
ἑτέρα τις ἕξις. πότερον δὲ ἐνδέχεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ οὔ, φα-
νερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων. τὰ μὲν γάρ ἐστι τῶν δικαίων τὰ κατὰ
πᾶσαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου τεταγμένα. οἷον οὐ κελεύει
ἑαυτὸν ἀποκτιννύναι ὁ νόμος, ἃ δὲ μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει. ἔ-
τι ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπτῃ μὴ ἀντιβλάπτων, ἑκὼν ἀ-
δικεῖ. ἑκὼν δὲ ὁ εἰδὼς καὶ ὃν καὶ ᾧ. ὁ δὲ ὀργῇ ἑαυτὸν σφάτ- 4
των ἑκὼν τοῦτο δρᾷ παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ὃν οὐκ ἐᾷ ὁ νόμος.
ἀδικεῖ ἄρα. ἀλλὰ τίνα ἢ τὴν πόλιν, αὐτὸν δ' οὔ. ἑκὼν γὰρ πά-
σχει ἀδικεῖται δ' οὐδεὶς ἑκών. διὸ καὶ ἡ πόλις ζημιοῖ. καί τις
ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθείραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδι-
κοῦντι. ἔτι καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδικῶν καὶ μὴ ἁπλῶς φαῦ-
λος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι ἑαυτόν. τοῦτο γὰρ ἄλλο ἐκείνου. ἔστι γάρ
πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρὸς ὥσπερ ὁ δειλός. οὐχ ὡς ὅλην
ἔχων τὴν πονηρίαν. ὥστ' οὐδὲ καθ' αὐτὴν ἀδικίαν. ἅμα τε αὐ 4

τῷ εἶναι ἀφαιρεῖσθαι καὶ προσνέμεσθαι τὸ αὐτό. τοῦτο δ' ἀδύνα-
τον. ἀλλ' ἀεὶ ἐν πλείοσιν ἀνάγκη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδι-
κον. ἔτι δὲ ἑκούσιόν τε καὶ ἐκ προαιρέσεως καὶ πρότερον. ὁ
γὰρ, διότι ἔπαθε καὶ τὸ αὐτὸ ἀντιποιῶν οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν. αὐ-
τὸς δ' αὑτὸν ταῦτα ἅμα καὶ πάσχει καὶ ποιεῖ. ἔτι εἴη ἂν ἑκόν-
τα ἀδικεῖσθαι. πρὸς δὲ τούτοις ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικη-
μάτων ἀδικεῖ οὐδείς. μοιχεύει δ' οὐδεὶς τὴν ἑαυτοῦ. οὐδὲ τοι-
1 χωρυχεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῖχον. οὐδὲ κλέπτει τὰ ἑαυτοῦ. ὅλως δὲ
λύεται τὸ αὑτὸν ἀδικεῖν καὶ κατὰ τὸν διορισμὸν τὸν περὶ τοῦ
ἑκουσίως ἀδικεῖσθαι. φανερὸν δὲ, καὶ ὅτι ἄμφω μὲν φαῦλα
καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ ἀδικεῖν. τὸ μὲν γὰρ ἔλαττον, τὸ δὲ
πλέον ἔχειν ἐστὶ τοῦ μέσου. καὶ ὥσπερ ὑγιεινὸν μὲν ἐν ἰατρικῇ,
εὐεκτικὸν δὲ ἐν γυμναστικῇ, ἀλλ' ὅμως χεῖρον τὸ ἀδικεῖν. τὸ μὲν
γὰρ ἀδικεῖν μετὰ κακίας καὶ ψεκτόν, καὶ κακίας ἢ τῆς τε-
λείας ἁπλῶς ἢ ἐγγύς. οὐ γὰρ πᾶν τὸ ἑκούσιον μετὰ ἀδικίας.
2 τὸ δ' ἀδικεῖσθαι ἄνευ κακίας, ἀδικίας. καθ' αὑτὸ μὲν οὖν τὸ
ἀδικεῖσθαι ἧττον φαῦλον. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ οὐδὲν κωλύει
μεῖζον κακόν. ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ. ἀλλὰ πλευρῖτιν λέ-
γει μείζω νόσον προσπταίσματος. καίτοι γένοιτ' ἄν ποτε θά-
τερον κατὰ συμβεβηκός. εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν συμ-
βαίη ἢ ὑπὸ τῶν πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἀπο-
θανεῖν. κατὰ μεταφορὰν δὲ καὶ ὁμοιότητα ἔστιν οὐχ αὑτῷ
πρὸς αὑτὸν δίκαιον. ἀλλὰ τῶν αὐτοῦ τισίν. οὐ πᾶν δὲ δίκαιον,
4 ἀλλὰ τὸ δεσποτικὸν ἢ τὸ οἰκονομικόν. ἐν τούτοις γὰρ τοῖς λό-
γοις διέστηκε, τὸ λόγον ἔχον μέρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλο-
γον, εἰς ἃ δὴ βλέπουσι καὶ δοκεῖ εἶναι ἀδικία πρὸς αὑτόν. ὅτι
ἐν τούτοις ἔστι πάσχειν τι παρὰ τὰς ἑαυτῶν ὀρέξεις. ὥσπερ οὖν
ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ εἶναι πρὸς ἄλληλα δίκαιόν τι καὶ τού-
τοις. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ τῶν ἄλλων ἠθικῶν ἀρε-
τῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

4 ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Δ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΊΩΝ, ΤῸ Ε.

ΕΠΕῚ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες,
ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι μὴ τὴν ὑπερβο-
λὴν μὴ δὲ τὴν ἔλλειψιν, τὸ δὲ μέσον ἐστὶν ὡς ὁ
λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν. ἐν πά- 1
σαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις πράξεσι καθάπερ
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἔστι τις σκοπός. πρὸς ὃν
ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι. καὶ τίς
ἐστιν ὅρος τῶν μεσοτήτων, ἅς μεταξύ φαμεν εἶναι τῆς ὑπερ-
βολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, οὔσης κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ἔστι
δὲ τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθὲς μὲν, οὐθὲν δὲ σαφές. καὶ γὰρ
ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις, περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτ' ἀ-
ληθὲς εἰπεῖν. ὅτι οὔτε πλείω οὔτε ἐλάττω δεῖ πονεῖν, οὐδὲ 2
ῥαθυμεῖν. ἀλλὰ τὰ μέσα καὶ ὡς ὁ ὀρθὸς λόγος. τοῦτο δὲ μό-
νον ἔχων ἄν τις οὐδὲν ἂν εἰδείη πλέον. οἷον ποῖα δεῖ προσφέ-
ρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴπειεν. ὅτι ὡς ἡ ἰατρικὴ κελεύει
καὶ ὡς ὁ ταύτην ἔχων. διὸ δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις
μὴ μόνον ἀληθῶς εἶναι τοῦτ' εἰρημένον ἀλλὰ καὶ διωρισμέ-
νον, τίς τε ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος. καὶ τούτου τίς ὅρος. τὰς δὲ τῆς
ψυχῆς ἀρετὰς διελόμενοι, τὰς μὲν εἶναι τοῦ ἤθους ἔφαμεν, τὰς
δὲ, τῆς διανοίας. περὶ μὲν οὖν τῶν ἠθικῶν διεληλύθαμεν. 3
περὶ δὲ τῶν λοιπῶν. περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες λέγωμεν
οὕτω. πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι τῆς ψυχῆς μέρη,
τό, τε λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον, νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔχον-
τος τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον.. καὶ ὑποκείσθω δύο τὰ λόγον
ἔχοντα. ἓν μὲν, ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, ὅσων αἱ
ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν. ἓν δὲ, τῶν ἃ ἐνδέχονται.
πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα. καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων, ἕ-
τερον τῷ γένει τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκός. εἴπερ καθ' ὁμοιό- 4

τητα καὶ οἰκειότητα ἡ γνῶσις ὑπάρχει αὐτοῖς. λεγέσθω δὲ
τούτων, τὸ μὲν ἐπιστημονικὸν. τὸ δὲ, λογιστικόν. τὸ γὰρ βουλεύε-
σθαι καὶ λογίζεσθαι ταυτόν. οὐδεὶς δὲ βουλεύεται περὶ τῶν
μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστιν ἕν τι μέ-
ρος τοῦ λόγον ἔχοντος. ληπτέον ἄρα, ἑκατέρου τούτων τίς ἡ
βελτίστη ἕξις. αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου. ἡ δ' ἀρετὴ πρὸς τὸ
ἔργον τὸ οἰκεῖον. τρία δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια πράξεως καὶ
1 ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις. τούτων δ' ἡ αἴσθησις οὐδε-
μιᾶς ἀρχὴ πράξεως. δῆλον δὲ, τῷ τὰ θηρία αἴσθησιν μὲν ἔ-
χειν, πράξεως δὲ μὴ κοινωνεῖν. ἔστι δ' ὅπερ ἐν διανοίᾳ κατάφα-
σις καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὀρέξει δίωξις καὶ φυγή. ὥστ' ἐπει-
δὴ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἡ δὲ προαίρεσις ἕξις βου-
λευτικὴ, δεῖ διὰ μὲν ταῦτα τόν τε λόγον ἀληθῆ εἶναι καὶ τὴν
ὄρεξιν ὀρθὴν εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία. καὶ τὰ αὐτὰ τὸν
μὲν φάναι. τὴν δὲ, διώκειν. αὕτη μὲν οὖν ἡ διάνοια καὶ ἡ ἀλή-
2 θεια πρακτική. τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας καὶ μὴ πρακτι-
κῆς μηδὲ ποιητικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς, τἀληθές ἐστι καὶ τὸ ψεῦ-
δος. τοῦτο γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ ἔργον. τοῦ δὲ πρακτι-
κοῦ καὶ διανοητικοῦ ἀλήθεια ὁμολόγως ἔχουσα τῇ ὀρέξει τῇ
ὀρθῇ. πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ προαίρεσις, ὅθεν ἡ κίνησις, ἀλ-
λ' οὐχ οὗ ἕνεκα. προαιρέσεως δὲ ὄρεξις καὶ ὁ λόγος ὁ ἕνεκά
τινος. διὸ οὔτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὔτ' ἄνευ ἠθικῆς ἐστιν ἕ-
ξεως ἡ προαίρεσις, εὐπραξία γάρ. καὶ τὸ ἐναντίον ἐν πρά-
3 ξει ἄνευ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι. διάνοια δὲ αὕτη οὐθὲν
κινεῖ. ἀλλ' ἡ ἕνεκά του καὶ πρακτική. αὕτη γὰρ καὶ τῆς ποιη-
τικῆς ἄρχει. ἕνεκα γάρ του ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν. καὶ οὐ τέλος ἁ-
πλῶς, ἀλλὰ πρός τι καὶ τινος τὸ ποιητικόν. ἀλλ' οὐ τὸ πρακ-
τόν. ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος. ἡ δ' ὄρεξις τούτου. διὸ ἡ ὀρεκτικὸς
νοῦς ἡ προαίρεσις. ἢ ὄρεξις διανοητική. καὶ ἡ τοιαύτη ἀρχὴ
ἄνθρωπος. οὐκ ἔστι δὲ προαιρετὸν οὐδὲν γεγονός. οἷον οὐδεὶς
προαιρεῖται ἴλιον πεπορθηκέναι. οὐδὲ γὰρ βουλεύεται πε-
4 ρὶ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐσομένου καὶ ἐνδεχομένου. τὸ

δὲ γεγονὸς οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. διὸ ὀρθῶς Ἀγάθων,
μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, ἀγένητα ποιεῖν, ἅσσ' ἂν
ᾖ πεπραγμένα. ἀμφοτέρων δὴ τῶν νοητικῶν μορίων ἀλήθεια
τὸ ἔργον. καθ' ἃς οὖν μάλιστα ἕξεις ἀληθεύσει, ἑκάτερον, αὗ-
ται αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν. ἀρξάμενοι οὖν ἄνωθεν περὶ αὐτῶν πά-
λιν λέγωμεν, ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ψυχὴ, τῷ καταφάναι ἢ ἀπο-
φάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν. ταῦτα δ' ἐστὶ τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνη-
σις, σοφία, νοῦς. ὑπολήψει γὰρ καὶ δόξῃ ἐνδέχεται διαψεύδε- 1
σθαι, ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ἐστιν, ἐντεῦθεν φανερόν. εἰ δεῖ ἀκρι-
βολογεῖσθαι καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς ὁμοιότησι. πάντες γὰρ
ὑπολαμβάνομεν, ὃ ἐπιστάμεθα μὴ ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν.
τὰ δ' ἐνδεχόμενα ἄλλως ὅταν ἔξω τοῦ θεωρεῖν γένηται, λανθάνει
εἰ ἔστιν ἢ μή. ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶ τὸ ἐπιστητόν. ἀΐδιον ἄρα. τὰ
γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα ἁπλῶς πάντα ἀΐδια. τὰ δ' ἀΐδια, ἀγένη-
τα καὶ ἄφθαρτα. ἔτι διδακτὴ ἅπασα ἡ ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι.
καὶ τὸ ἐπιστητὸν μαθητόν. ἐκ προγινωσκομένων δὲ πᾶσα δι- 2
δασκαλία, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς ἐλέγομεν. ἡ μὲν γὰρ
δι' ἐπαγωγῆς. ἡ δὲ, συλλογισμῷ. ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ, ἀρχή ἐστι
καὶ τοῦ καθόλου. ὁ δὲ συλλογισμὸς ἐκ τῶν καθόλου. εἰσὶν ἄ-
ρα ἀρχαὶ, ἐξ ὧν συλλογισμὸς ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμός. ἐπα-
γωγὴ ἄρα. ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη ἐστὶν, ἕξις ἀποδεικτική. καὶ ὅσα
ἄλλα προσδιοριζόμεθα ἐν τοῖς ἀναλυτικοῖς. ὅταν γάρ πως
πιστεύῃ, καὶ γνώριμοι αὐτῷ ὦσιν αἱ ἀρχαὶ, ἐπίσταται. εἰ γὰρ
μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος, κατὰ συμβεβηκὸς ἕξει τὴν ἐ- 4
πιστήμην. περὶ μὲν οὖν ἐπιστήμης διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦ-
τον. τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως ἔχειν ἐστί τι καὶ ποιητὸν καὶ
πρακτὸν, ἕτερον δ' ἐστὶ ποίησις καὶ πρᾶξις. πιστεύομεν δὲ πε-
ρὶ αὐτῶν καὶ τοῖς ἐξωτερικοῖς λόγοις. ὥστε καὶ ἡ μετὰ λόγου
ἕξις πρακτικὴ, ἕτερόν ἐστι τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως. διὸ
οὐδὲ περιέχεται ὑπ' ἀλλήλων, οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις ποίησις,
οὔτε ἡ ποίησις πρᾶξίς ἐστιν. ἐπεὶ δ' ἡ οἰκονομικὴ τέχνη τίς ἐστι.
καὶ ὥσπερ ἕξις τις μετὰ λόγου ποιητική, καὶ οὐδεμία οὔτε τέ- 4

χνη ἐστὶν, ἥτις οὐ μετὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστίν. οὔτε τοιαύτη ἣ οὐ τέχνη, τὸ αὐτὸ ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική. ἔστι δὲ τέχνη πᾶσα περὶ γένεσιν. καὶ τὸ τεχνάζειν καὶ θεωρεῖν ὅπως ἂν γένηταί τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ ποιουμένῳ. οὔτε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων ἢ γινομένων ἡ τέχνη ἐστὶν οὔτε τῶν κατὰ φύσιν. ἐν αὐτοῖς γὰρ ἔχουσι ταῦ-
1 τα ἀρχήν. ἐπεὶ δὲ ποίησις καὶ πρᾶξις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν τέχνην ποιήσεως ἀλλ' οὐ πράξεως εἶναι. καὶ τρόπον τινὰ πε-
» ρὶ ταὐτ' ἐστὶν ἡ τύχη. καθάπερ καὶ ἀγάθων φησί. τέχνη τύ-
» χην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην. ἡ μὲν οὖν τέχνη, ὥσπερ εἴρηται ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική ἐστιν. ἡ δ' ἀτεχνία, τοὐναντίον μετὰ λόγου ψευδοῦς ποιητικὴ ἐστὶν ἕξις, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν. περὶ δὲ φρονήσεως οὕτως ἂν λάβοιμεν θεωρήσαντες, τίνας λέγομεν τοὺς φρονίμους. δοκεῖ δὴ
2 φρονίμου εἶναι, τὸ δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὰ αὑτῷ ἀγαθὰ καὶ συμφέροντα οὐ κατὰ μέρος, οἷον οὐ πρὸς ὑγίειαν ἢ ἰσχὺν, ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν. σημεῖον δ' ὅτι καὶ τοὺς περί τι φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τὸ τέλος τι σπουδαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μὴ ἐστι τέχνη. ὥστε καὶ ὅλως ἂν φρόνιμος εἴη ὁ βουλευτικός. βουλεύεται δ' οὐδεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶξαι. ὥστ' εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετ' ἀποδείξεως. ὧν δ' αἱ ἀρ-
4 χαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μὴ ἐστιν ἀπόδειξις. πάντα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν. καὶ οὐκ ἔστι βουλεύσασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐπιστήμη οὔτε τέχνη. ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακτὸν ἄλλως ἔχειν. τέχνη δὲ, ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως καὶ ποιήσεως. λείπεται δ' ἄρ' αὐτὴν εἶναι ἕξιν ἀληθῆ μετὰ λόγου πρακτικὴν περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ καὶ κακά. τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως ἕτερον τὸ τέλος. τῆς δὲ πράξεως οὐκ ἂν εἴη. ἔστι γ' αὐτὴ ἡ εὐπραξ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ξία τέλος. διὰ τοῦτο Περικλέα καὶ τοὺς τοιούτους οἰόμεθα φρο-
νίμους εἶναι, ὅτι τὰ αὑτοῖς ἀγαθὰ καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώποις δύ-
νανται θεωρεῖν. εἶναι δὲ τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκονομικοὺς
καὶ πολιτικούς. ἔνθεν καὶ τὴν σωφροσύνην τούτῳ προσαγο-
ρεύομεν τῷ ὀνόματι, ὡς σώζουσαν τὴν φρόνησιν. σώζει δὲ τὴν
τοιαύτην ὑπόληψιν οὐ διαφθείρει, οὐδὲ διαστρέφει τὸ ἡδὺ καὶ
λυπηρόν. οἷον ὅτι τὸ τρίγωνον δύο ὀρθὰς ἴσας ἔχει ἢ οὐκ ἔχει.
ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ πρακτόν. αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν πρακτῶν. 1
τὸ οὗ ἕνεκα τὰ πρακτά. τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡδονὴν ἢ λύ-
πην, εὐθὺς οὐ φαίνεται ἀρχή. οὐδὲ δεῖ τούτου ἕνεκα, οὐδὲ
διὰ τοῦτο αἱρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν. ἔστι γὰρ ἡ κακία φθαρ-
τικὴ ἀρχῆς. ὥστ' ἀνάγκη τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι μετὰ λόγου
ἀληθῆ περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν. ἀλλὰ μὴν τέ-
χνης μέν ἐστιν ἀρετή. φρονήσεως δ' οὐκ ἔστι. καὶ ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν
ἁμαρτάνων αἱρετώτερος. περὶ δὲ φρόνησιν ἧττον. ὥσπερ καὶ
περὶ τὰς ἀρετάς. δῆλον οὖν, ὅτι ἀρετή τίς ἐστι καὶ οὐ τέχνη. 2
δυοῖν δὲ ὄντοιν μεροῖν τῆς ψυχῆς τῶν λόγον ἐχόντων, θατέρου
ἂν εἴη ἀρετὴ τοῦ δοξαστικοῦ. ἥ τε γὰρ δόξα περὶ τὸ ἐνδεχόμενον
ἄλλως ἔχειν ἐστὶ καὶ ἡ φρόνησις. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἕξις μετὰ λό-
γου μόνον. σημεῖον δ' ὅτι λήθη μὲν τῆς τοιαύτης ἕξεώς ἐστι, φρο-
νήσεως δ' οὐκ ἔστιν. ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστήμη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν
ὑπόληψις καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, εἰσὶ δ' αἱ ἀρχαὶ τῶν ἀ-
ποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης. μετὰ λόγου καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς
ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ. οὔτ' ἂν ἐπιστήμη εἴη οὔτε τέχνη οὔτε φρό- 3
νησις. τὸ μὲν ἐπιστητὸν ἀποδεικτόν. αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὖσαι
περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν. οὐδ' ἡ σοφία τούτων ἐστίν.
τοῦ γὰρ σοφοῦ περὶ ἐνίων ἔχειν ἀπόδειξίν ἐστιν. εἰ δὴ οἷς ἀλη-
θεύομεν, καὶ μὴ διαψευδόμεθα ποτὲ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἢ
καὶ μὴ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν, ἐπιστήμη καὶ φρόνησίς ἐστι καὶ
σοφία καὶ νοῦς. τούτων δὲ τῶν τριῶν μηδὲν ἐνδέχεται εἶναι.
λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, ἐπιστήμην, σοφίαν, λείπεται νοῦν εἶναι
τῶν ἀρχῶν. τὴν δὲ σοφίαν, ἔν τε ταῖς τέχναις τοῖς ἀκριβεστά- 4

τοις ταῖς

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τοῖς τὰς τέχνας ἀποδίδομεν. οἷον φειδίαν λιθουργὸν σοφὸν. καὶ
πολύκλειτον ἀνδριαντοποιὸν σοφόν, ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐδὲν ἄλ-
λο σημαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι ἀρετὴ τέχνης ἐστὶν εἶναι δὲ
τινὰς σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως, οὐ κατὰ μέρος οὐδ' ἄλλο τι
» σοφοὺς ὥσπερ ὅμηρος ἐν τῷ μαργίτῃ, τὸν δ' οὔτ' ἄρ σκαπτῆ-
» ρα θεοὶ θέσαν οὔτ' ἀροτῆρα. οὔτ' ἄλλως τι σοφόν. ὥστε δῆλον,
» ὅτι ἀκριβεστάτη τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία. δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν
1 μὴ μόνον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς
ἀληθεύειν. ὥστε εἴη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη ὥσπερ κε-
φαλὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων. ἄτοπον γάρ εἴ τις
τὴν πολιτικὴν ἐπιστήμην ἢ τὴν φρόνησιν σπουδαιοτάτην οἴε-
ται εἶναι, εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἄνθρωπος ἐστιν. εἰ
δὴ ὑγιεινὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι. τὸ δὲ
λευκὸν καὶ εὐθὺ τὸ αὐτὸ ἀεί, καὶ τὸ σοφὸν ταὐτὸ πάντες
ἂν εἴποιεν. φρόνιμον δὲ ἕτερον. τὸ γὰρ περὶ αὐτὸ ἕκαστα εὖ
2 θεωροῦν φήσει εἶναι φρόνιμον. καὶ τούτῳ ἐπιτρέψει αὐτά. διὸ
καὶ τῶν θηρίων φρόνιμά φησιν εἶναι ἔνια, ὅσα περὶ τὸν αὐτῶν
βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν. φανερὸν δέ, καὶ
ὅτι οὐκ ἂν εἴη ἡ σοφία καὶ ἡ πολιτικὴ ἡ αὐτή. εἰ γὰρ τὴν περὶ
τὰ ὠφέλιμα τὰ αὐτοῖς ἐροῦσι σοφίαν. πολλαὶ ἔσονται σοφίαι.
οὐ γὰρ μία περὶ τὸ ἁπάντων ἀγαθὸν τῶν ζῴων. ἀλλ' ἑτέρα
περὶ ἕκαστον. εἰ μὴ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων. εἰ δ'-
ὅτι βέλτιστον ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζῴων, οὐδὲν διαφέρει. καὶ
3 γὰρ ἀνθρώπου ἄλλα πολὺ θειότερα τὴν φύσιν οἷον τὰ φανερώ-
» τατα, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. ἐκ δὲ τῶν εἰρημένων δῆ-
» λον, ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ
» φύσει. διὸ καὶ ἀναξαγόραν καὶ θαλῆν καὶ τοὺς τοιούτους σο-
φοὺς μέν, φρονίμους δ' οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦν-
τας τὰ συμφέροντα ἑαυτοῖς. καὶ περιττὰ μὲν καὶ θαυμαστὰ
καὶ χαλεπὰ καὶ δαιμόνια εἶναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δ', ὅτι
οὐ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀν-
4 θρώπινα καὶ περὶ ὧν βουλεύσασθαι. τοῦ γὰρ φρονίμου μάλιστα

τοῦτο ἔργον εἶναι φαμὲν, τὸ εὖ βουλεύσασθαι. βουλεύεται
δ' οὐδεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν. οὐδ' ὅσων μὴ τέ-
λος τί ἐστι, καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν. ὁ δ' ἁπλῶς εὔβουλος
τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ τὸν λογι-
σμόν. οὐδ' ἐστὶν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ
τὰ καθ' ἕκαστα γνωρίζειν. πρακτικὴ γάρ. ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ
καθ' ἕκαστα. διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες ἑτέρων εἰδότων πρακτι-
κώτεροι. καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι. εἰ γὰρ εἰδείη, ὅτι τὰ κοῦ 1
φα εὔπεπτα κρέα καὶ ὑγιεινὰ, ὁποῖα δὲ κοῦφα, ἀγνοεῖ, οὐ
ποιήσει ὑγίειαν. ἀλλ' ὁ εἰδὼς, ὅτι τὰ ὀρνίθεια κοῦφα καὶ ὑγιει
νὰ, ποιήσει μᾶλλον. ἡ δὲ φρόνησις πρακτική. ὥστε δεῖ ἄμφω
ἔχειν ἢ ταύτην μᾶλλον. εἴη δ' ἄν τις καὶ ἐνταῦθα ἀρχιτεκ-
τονική. ἔστι δ' ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ φρόνησις ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις. τὸ μέν
τοι εἶναι οὐ ταυτὸν αὐταῖς. τῆς δὲ περὶ πόλιν, ἡ μὲν ὡς ἀρχι
τεκτονικὴ φρόνησις νομοθετική. ἡ δὲ ὡς τὰ καθ' ἕκαστα κοι-
νὸν ἔχει ὄνομα πολιτική. αὕτη δὲ πρακτικὴ βουλευτική. τὸ γὰρ 2
ψήφισμα πρακτὸν, ὡς τὸ ἔσχατον. διὸ πολιτεύεσθαι τούτους
μόνους λέγουσι. μόνοι γὰρ πράττουσιν οὗτοι ὥσπερ οἱ χειροτέ-
χναι. δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις μάλιστ' εἶναι ἡ περὶ αὐτὸν καὶ ἕνα.
καὶ ἔχει αὕτη τὸ κοινὸν ὄνομα φρόνησις. ἐκείνων δ' ἡ μὲν οἰκο
νομία. ἡ δὲ νομοθεσία. ἡ δὲ πολιτική. καὶ ταύτης ἡ μὲν βου-
λευτική, ἡ δὲ στοχαστική. εἶδος μὲν οὖν τι ἂν εἴη γνώσεως τὸ αὑ
τῷ εἰδέναι. ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν. καὶ δοκεῖ ὁ τὰ περὶ αὑ
τὸν εἰδὼς καὶ διατρίβων φρόνιμος εἶναι. οἱ δὲ πολιτικοὶ πολυ 3
» πράγμονες. διὸ Εὐριπίδης πῶς δ' ἂν φρονοίην ᾧ παρῆν ἀ-
» πραγμόνως, ἐν τοῖσι πολλοῖς ἠριθμημένῳ στρατοῦ ἴσον μετα-
σχεῖν. τοὺς γὰρ περισσοὺς καί τι πράττοντας πλέον. ζητοῦσι γὰρ
τὸ αὑτοῖς ἀγαθόν. καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν πράττειν. ἐκ ταύτης
» οὖν τῆς δόξης ἐλήλυθε, τὸ τούτους εἶναι φρονίμους. καίτοι ἴσως
» οὐκ ἔστι τὸ αὑτοῦ εὖ ἄνευ οἰκονομίας οὐδ' ἄνευ πολιτείας.
ἔτι δὲ τὰ αὑτοῦ πῶς δεῖ διοικεῖν, ἄδηλον, καὶ σκεπτέον. σημεῖον
δ' ἐστὶ τοῦ εἰρημένου. καὶ διότι γεωμετρικοὶ μὲν νέοι καὶ μαθη- 4

μαθηματικοὶ γίνονται καὶ σοφοὶ τὰ τοιαῦτα. φρόνιμος δ' οὐ δο-
κεῖ γίνεσθαι. αἴτιον δ' ὅτι καὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἃ
» γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπειρίας. νέος δ' ἔμπειρος οὐκ ἔστι. πλῆ-
» θος γὰρ χρόνου ποιεῖ τὴν ἐμπειρίαν. ἐπεὶ καὶ τοῦτ' ἄν τις σκέ-
ψαιτο, διατί μαθηματικὸς μὲν παῖς γένοιτ' ἄν. σοφὸς δ' ἢ
φυσικὸς οὔ. ἢ ὅτι τὰ μὲν δι' ἀφαιρέσεώς ἐστι. τῶν δ' αἱ ἀρχαὶ ἐξ
ἐμπειρίας. καὶ τὰ μὲν οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι. ἀλλὰ λέγουσι.
1 τῶν δὲ, τὸ τί ἐστιν ἄδηλον. ἔτι ἡ ἁμαρτία ἢ περὶ τὸ καθόλου
ἐν τῷ βουλεύεσθαι, ἢ περὶ τὸ καθ' ἕκαστον. ἢ γὰρ ὅτι πάντα τὰ
βαρύσταθμα φαῦλα, ἢ ὅτι τοδὶ τὸ βαρύσταθμον. ὅτι δ' ἡ φρό-
νησις οὐκ ἐπιστήμη, φανερόν. τοῦ γὰρ ἐσχάτου ἐστὶν ὥσπερ εἴρη-
ται. τὸ γὰρ πρακτὸν τοιοῦτον. ἀντίκειται μὲν δὴ τῷ νῷ. ὁ μὲν
γὰρ νοῦς τῶν ὅρων, ὧν οὐκ ἔστι λόγος. ἡ δὲ τοῦ ἐσχάτου οὐκ ἔστιν ἐ-
πιστήμη, ἀλλ' αἴσθησις οὐχ ἡ τῶν ἰδίων. ἀλλ' οἷα, ᾗ αἰσθανόμε-
θα ὅτι τὸ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς ἔσχατον τρίγωνον. στήσεται γὰρ
2 κἀκεῖ. ἀλλ' αὕτη μᾶλλον αἴσθησις ἢ φρόνησις. ἐκείνης δὲ ἄλλο
εἶδος. τὸ ζητεῖν δὲ καὶ τὸ βουλεύεσθαι διαφέρει. τὸ γὰρ βου-
λεύεσθαι ζητεῖν τί ἐστι. δεῖ δὲ διαλαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας,
τί ἐστι. πότερον ἐπιστήμη τις ἢ δόξα ἢ εὐστοχία ἢ ἄλλό τι γένος.
ἐπιστήμη μὲν δὴ οὐκ ἔστιν. οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασιν. ἡ δ' εὐ-
βουλία βουλή τις. ὁ δὲ βουλευόμενος ζητεῖ καὶ λογίζεται.
ἀλλὰ μὴν οὐδ' εὐστοχία. ἄνευ τε γὰρ λόγου καὶ ταχύ τι ἡ
εὐστοχία. βουλεύονται δὲ πολὺν χρόνον. καὶ φασὶ πράττειν
3 μὲν δεῖν ταχὺ τὰ δόξαντα, βουλεύεσθαι δὲ βραδέως. ἔτι οὐ
» δ' ἡ ἀγχίνοια. οὐ δὲ δὴ δόξα ἡ εὐβουλία οὐδεμία. ἀλλ' ἐπεὶ ὁ
μὲν κακῶς βουλευόμενος ἁμαρτάνει, ὁ δὲ εὖ, ὀρθῶς βουλεύε-
ται, δῆλον ὅτι ὀρθότης τις ἡ εὐβουλία ἐστίν. οὔτε ἐπιστήμη δόξης,
ἐπιστήμης μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὀρθότης, οὐδὲ γὰρ ἁμαρτία. δόξης δ' ὀρ-
θότης ἀλήθεια. ἅμα δὲ καὶ διώρισται ἤδη πᾶν, οὗ δόξα ἐστίν. ἀλ-
λὰ μὴν οὐδ' ἄνευ λόγου ἡ εὐβουλία. διανοίας ἄρα λείπεται.
αὔξησις γὰρ οὔπω φάσις. καὶ ἡ δόξα οὐ ζήτησις. ἀλλὰ φάσις
4 τις ἤδη. ὁ δὲ βουλευόμενος ἐάντε καὶ κακῶς βουλεύεται ζητεῖ τι.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ λογίζεται. ἀλλ' ὀρθότης τίς ἐστιν ἡ εὐβουλία βουλῆς. διὸ ἡ
βουλὴ ζητητέα πρῶτον τί καὶ περὶ τί. ἐπεὶ δ' ἡ ὀρθότης πλεο
ναχῶς, δῆλον ὅτι οὐ πᾶσα. καὶ γὰρ ὁ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος,
ὃ προτίθεται ἰδεῖν ἐκ τοῦ λογισμοῦ τεύξεται. ὥστε ὀρθῶς ἔ-
σται βεβουλευμένος, κακὸν δὲ μέγα εἰληφώς. δοκεῖ δ' ἀγα-
» θόν τι τὸ εὖ βεβουλεῦσθαι. ἡ γὰρ τοιαύτη ὀρθότης, βουλῆς
» εὐβουλία ἡ ἀγαθοῦ τευκτική. ἀλλ' ἔστι καὶ τούτου ψευδεῖ συλ
λογισμῷ τυχεῖν. καὶ ὃ μὲν δεῖ ποιῆσαι τυχεῖν. ὃ δ' οὔ. ἀλλὰ 1
τὸν μέσον ὅρον εἶναι. ὥστε οὐδ' αὕτη πως εὐβουλία καθ' ἣν
οὗ δεῖ μὲν, τυγχάνει. οὐ μὴν δι' οὗ ἔδει τι ἐστὶ πολὺν χρό-
νον βουλευόμενον τυχεῖν. ἔστι δὲ πολὺν χρόνον βουλευόμενον
τυχεῖν. τὸν δὲ ταχύ. οὐκοῦν οὐδ' ἐκείνη πω εὐβουλία. ἀλλ' ὀρ
θότης ἡ κατὰ τὸ ὠφέλιμον. καὶ ὃ δικαίως καὶ ὅτι ὃ ἔτι ἐστὶ καὶ ἁ-
πλῶς ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς κατορθοῦσα. ἡ τὶ δὲ ἡ πρὸς τι
τέλος. εἰ δὴ τῶν φρονίμων τὸ εὖ βεβουλεῦσθαι, ἡ εὐβουλία εἴη ἂν
ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρὸς τὸ τέλος, οὗ ἡ φρόνησις ἀλη- 2
θὴς ὑπόληψις. ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἃς λέγο
μεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὔτε ὅλως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμῃ ἢ δόξῃ,
πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί, οὔτε τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστη-
μῶν. οἷον ἡ ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινῶν. ἡ γεωμετρία περὶ μεγέθη. οὔ-
τε γὰρ περὶ τῶν ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ σύνεσίς ἐστιν, οὔτε
περὶ τῶν γινομένων ὁτουοῦν. ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν-
» τις καὶ βουλεύσαιτο. διὸ περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστὶν,
» οὐκ ἔστι δὲ τὸ αὐτὸ σύνεσις καὶ φρόνησις. ἡ μὲν γὰρ φρόνησις ἐπι 3
τακτική ἐστι. τί γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μὴ, τὸ τέλος αὐτῆς ἐστιν. ἡ δὲ
σύνεσις κριτικὴ μόνον. ταυτὸ γὰρ ξύνεσις καὶ εὐξυνεσία. καὶ γὰρ
οἱ ξυνετοὶ καὶ εὐξύνετοι. ἔστι δ' οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν οὔτε τὸ
λαμβάνειν ἡ ξύνεσις. ἀλλ' ὥσπερ καὶ μανθάνειν λέγεται ξυνιέ-
ναι, ὅταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἐπὶ
τὸ κρίνειν περὶ τούτων, περὶ ὧν ἡ φρόνησίς ἐστιν ἄλλου λέγοντος,
καὶ κρίνειν καλῶς. τὸ γὰρ εὖ τῷ καλῶς, τὸ αὐτό. καὶ ἐντεῦθεν ἐλή
λυθε τοὔνομα ἡ σύνεσις καθ' ἣν εὐσύνετοι ἐκ τῆς ἐν τῷ μαν- 4

θάνειν. λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν συνιέναι πολλάκις. οἱ δὲ κα-
λούμενοι εὐγνώμονες, οὓς ἔχειν φαμὲν γνώμην, ἡ τοῦ ἐπιει-
κοῦς ἐστι κρίσις ὀρθή. σημεῖον δέ. τὸν γὰρ ἐπιεικῆ μάλιστα φα-
μὲν εἶναι συγγνωμονικόν. καὶ ἐπιεικὲς τὸ ἔχειν περὶ ἔνια συγγνώ-
μην. ἡ δὲ συγγνώμη, γνώμη ἐστὶ τοῦ ἐπιεικοῦς ὀρθή. ὀρθὴ δ' ἡ τοῦ
ἀληθοῦς. εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἕξεις εὐλόγως εἰς ταὐτὸ τείνουσαι.
λέγομεν γὰρ γνώμην καὶ σύνεσιν καὶ φρόνησιν καὶ νοῦν ἐπὶ τοὺς αὐ-
1 τοὺς ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν καὶ νοῦν, ἤδη καὶ φρονίμους καὶ συ-
νετούς. πᾶσαι γὰρ αἱ δυνάμεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν
καθ' ἕκαστα. καὶ ἐν μὲν τῷ κριτικὸς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρόνιμος, συνε-
τὸς ἐστὶ καὶ εὐγνώμων. τὰ γὰρ ἐπιεικῆ κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἁπάν-
των ἐστὶν ἐν τῷ πρὸς ἄλλον. ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχά-
των πάντα τὰ πρακτά. καὶ γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ γινώσκειν αὐ-
τά. καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ πρακτά. ταῦτα δ' ἔσχατα,
καὶ ὁ νοῦς τῶν ἐσχάτων ἐπ' ἀμφότερα. καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων
2 καὶ τῶν ἐσχάτων, νοῦς ἐστὶ καὶ οὐ λόγος. καὶ ὁ μὲν κατὰ τὰς ἀποδεί-
» ξεις τῶν ἀκινήτων ὅρων καὶ τῶν πρώτων. ὁ δ' ἐν ταῖς πρακταῖς
» τοῦ ἐσχάτου καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως. ἀρχαὶ
» γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα, αὗται. ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὰ καθόλου. τού-
των οὖν δεῖ ἔχειν αἴσθησιν. αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς. διὸ καὶ φυσικὰ δοκεῖ
εἶναι ταῦτα. καὶ φύσει σοφὸς μὲν οὐδείς, γνώμην δ' ἔχει καὶ σύνε-
σιν καὶ νοῦν. σημεῖον δ' ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις οἰόμεθα ἀκολου-
θεῖν. καὶ ἡ ἡλικία δὲ νοῦν ἔχει καὶ γνώμην, ὡς τῆς φύσεως αἰτίας
3 οὔσης. διὸ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος, νοῦς. ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀποδείξεις
» καὶ περὶ τούτων. ὥστε δεῖ προσέχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβυτέ-
» ρων ἢ φρονίμων ταῖς ἀναποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ
» ἧττον τῶν ἀποδείξεων. διὰ γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμ-
μα, ὁρῶσιν ἀρχάς. τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ φρόνησις καὶ ἡ σοφία, καὶ
περὶ τί ἑκατέρα τυγχάνει οὖσα, καὶ ὅτι ἄλλου τῆς ψυχῆς μο-
ρίου ἀρετὴ ἑκατέρου ἑκατέρα, εἴρηται. διαπορήσειε δ' ἄν τις
περὶ αὐτῶν, τί χρήσιμοί εἰσιν. ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐδὲν θεωρή-
4 σει, ἐξ ὧν ἔσται εὐδαίμων ἄνθρωπος. οὐδὲ μιᾶς γάρ ἐστι γενέ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

σεως. ἡ δὲ φρόνησις τοῦτο μὲν ἔχει. ἀλλὰ τίνος ἕνεκα δεῖ αὐτῆς.
εἴπερ ἡ μὲν φρόνησίς ἐστιν ἡ περὶ τὰ δίκαια καὶ καλὰ καὶ ἀ-
γαθὰ ἀνθρώπῳ. ταῦτα δ' ἐστὶν, ἃ τοῦ ἀγαθοῦ ἐστιν ἀνδρὸς πράτ-
τειν. οὐδὲν δὲ πρακτικώτεροι τῷ αὐτὰ εἰδέναι ἐσμέν. εἴπερ
ἕξεις αἱ ἀρεταί εἰσιν. ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινὰ οὐδὲ τὰ εὐεκτι-
κὰ ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς ἕξεως εἶναι λέγεται. οὐ
θὲν γὰρ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν ἰατρικὴν καὶ γυμναστικὴν
ἐσμέν. εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρόνιμον ῥητέον, ἀλλὰ τῷ γίνε- 1
σθαι, τοῖς οὖσι σπουδαίοις. ἔτι δ' οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν. οὐδὲν
γὰρ διοίσει αὐτοῖς ἔχειν ἢ ἄλλοις ἔχουσι πείθεσθαι. ἱκανῶς τ'
ἔχοι ἂν ἡμῖν ὥσπερ καὶ περὶ τὴν ὑγίειαν. βουλόμενοι γὰρ
ὑγιαίνειν ὅμως οὐ μανθάνομεν ἰατρικήν. πρὸς δὲ τούτοις ἄ-
τοπον ἂν εἶναι δόξειεν, εἰ χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριωτέρα
αὐτῆς ἔσται. ἡ γὰρ ποιοῦσα ἄρχει καὶ ἐπιτάττει περὶ ἕκαστον.
περὶ δὲ τούτων λεκτέον. νῦν μὲν γὰρ ἠπόρηται περὶ αὐτῶν
μόνον. πρῶτον μὲν οὖν λέγωμεν, ὅτι καθ' αὑτὰς αὐτὰς ἀναγ- 2
καῖον αἱρετὰς εἶναι. ἀρετάς γοῦν οὔσας ἑκατέραν ἑκατέρου
μορίου, καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηδὲν μηδετέρα αὐτῶν. ἔπειτα καὶ
ποιοῦσι μὲν οὐχ ὡς ἰατρικὴ δὲ ὑγίειαν, ἀλλ' ὡς ἡ ὑγίεια, οὔ-
τως ἡ σοφία εὐδαιμονίαν. μέρος γὰρ οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς,
τῷ ἔχεσθαι ποιεῖ καὶ τῷ ἐνεργεῖν εὐδαίμονα. ἔτι τὸ ἔργον ἀ-
ποτελεῖται κατὰ τὴν φρόνησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν. ἡ μὲν
γὰρ ἀρετὴ τὸν σκοπὸν ποιεῖ ὀρθόν. ἡ δὲ φρόνησις τὰ πρὸς
τοῦτον. τοῦ δὲ τετάρτου μορίου τῆς ψυχῆς οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοι- 3
αύτη τοῦ θρεπτικοῦ. οὐδὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πράττειν ἢ μὴ πράτ-
τειν. ἀλλὰ τῆς φύσεως δηλονότι. περὶ δὲ τοῦ μηθὲν εἶναι
πρακτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν τῶν καλῶν καὶ δικαίων,
μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέον λαβόντας ἀρχὴν ταύτην. ὥσπερ
γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττοντάς τινας οὔπω δι-
καίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τεταγμένα ποιοῦν-
τας ἢ ἄκοντας ἢ δι' ἄγνοιαν ἢ δι' ἕτερόν τι, καὶ μὴ δι' αὐτὰ
ταῦτα. καίτοι πράττουσί γε ἃ δεῖ καὶ ὅσα χρὴ τὸν σπουδαῖον. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὕτως ὥς ἔοικεν ἐστὶ τὸ πῶς καὶ ἔχοντα πράττειν ἕκαστα, ὥστ᾽
εἶναι ἀγαθόν. λέγω δ᾽ οἷον διὰ προαίρεσιν, καὶ αὐτῶν ἕνεκα
τῶν πραττομένων. τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν ὀρθὴν ποιεῖ ἡ ἀρε-
τή. τὸ δ᾽ ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράττεσθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἀ-
ρετῆς ἀλλ᾽ ἑτέρας δυνάμεως. λεκτέον δ᾽ ἐπιστήσασι σαφέστε-
ρον περὶ αὐτῶν. ἔστι δὴ δύναμις, ἣν καλοῦσι δεινότητα. αὕ-
τη δ᾽ ἐστὶ τοιαύτη, ὥστε τὰ πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συν-
1 τείνοντα, δύνασθαι ταῦτα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτῶν. ἂν
μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ᾖ καλὸς, ἐπαινετή ἐστιν. ἐὰν δὲ φαῦλος, πα-
νουργία. διὸ καὶ τοὺς φρονίμους δεινοὺς καὶ πανούργους φα-
μὲν εἶναι. ἔστι δ᾽ ἡ φρόνησις οὐχὶ τῆς δεινότητος δύναμις, ἀλλ᾽
οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύτης. ἡ δ᾽ ἕξις τῷ ὄμματι τούτῳ
γίνεται τῆς ψυχῆς, οὐκ ἄνευ ἀρετῆς ὡς εἴρηται. καὶ ἔστι δῆλον.
οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν. ἐπει-
δὴ τοιόνδε τὸ τέλος καὶ τὸ ἄριστον ὅτι δήποτε ὄν. ἔστω γὰρ λό-
2 γου χάριν τὸ τυχόν. τοῦτο δ᾽ εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ οὐ φαίνεται. δια-
» στρέφει γὰρ ἡ μοχθηρία καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτι-
» κὰς ἀρχὰς, ὥς φανερὸν ὅτι ἀδύνατον φρόνιμον εἶναι μὴ ὄντα
» ἀγαθόν. σκεπτέον δὲ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς. καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ
παραπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δεινότητα. οὐ ταυ-
τὸ μὲν, ὅμοιον δέ. οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ ἀρετὴ πρὸς τὴν κυρίαν.
πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα τῶν ἠθῶν ὑπάρχειν φύσει πως. καὶ γὰρ
δίκαιοι καὶ σωφρονικοὶ καὶ ἀνδρεῖοι, καὶ τἆλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ
3 γενετῆς. ἀλλ᾽ ὅμως ζητοῦμεν ἕτερόν τι τὸ κυρίως ἀγαθὸν εἶναι
καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλον τρόπον ὑπάρχειν. καὶ γὰρ παισὶ καὶ θη-
ρίοις αἱ φυσικαὶ ὑπάρχουσιν ἕξεις. ἀλλ᾽ ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαί-
νονται οὖσαι. πλὴν τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώ-
ματι ἰσχυρῷ ἄνευ ὄψεως κινουμένῳ, συμβαίνει σφάλλεσθαι
ἰσχυρῶς διὰ τὸ μὴ ἔχειν ὄψιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν
ἐν τῷ πράττειν, διαφέρει. ἡ δ᾽ ἕξις ὁμοία οὖσα τῇ δεινότητι τό-
τ᾽ ἔσται κυρίως ἀρετή. ὥστε καθάπερ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ
4 δύο ἐστὶν εἴδη, δεινότης καὶ φρόνησις, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ

δύο ἐστί. τὸ μὲν ἀρετὴ φυσική, τὸ δὲ κυρία. καὶ τούτων ἡ κυρία
οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως. διό φασί τινες πάσας τὰς ἀρετὰς
φρονήσεις εἶναι. καὶ σωκράτης τῇ μὲν ὀρθῶς ἐζήτει. τῇ δ' ἡ-
μάρτανεν. ὅτι μὲν γὰρ φρονήσεις ᾤετ' εἶναι πάσας τὰς ἀρε-
τάς ἡμάρτανεν ὅτι δ' οὐκ ἄνευ φρονήσεως καλῶς ἔλεγε, ση-
μεῖον δέ. καὶ γὰρ νῦν πάντες ὅταν ὁρίζωνται τὴν ἀρετὴν προσ-
τιθέασι τὴν ἕξιν εἰπόντες, καὶ πρὸς ἅ ἐστι κατὰ τὸν ὀρθὸν λό-
γον. ὀρθὸς δ' ὁ κατὰ τὴν φρόνησιν. ἐοίκασι δὴ μαντεύεσθαί 1
πως ἅπαντες, ὅτι ἡ τοιαύτη ἕξις ἀρετή ἐστιν ἡ κατὰ τὴν φρό-
νησιν. δεῖ δὲ μικρὸν μεταβῆναι. ἔστι γὰρ οὐ μόνον ἡ κατὰ τὸν
ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' ἡ μετὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις, ἀρετή ἐστιν. ὀρ-
θὸς δὲ λόγος περὶ τῶν τοιούτων ἡ φρόνησίς ἐστι. σωκράτης
μὲν οὖν λόγους τὰς ἀρετὰς ᾤετο εἶναι. ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πά-
σας. ἡμεῖς δὲ μετὰ λόγου. δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐχ
οἷόν τε ἀγαθὸν κυρίως ἄνευ φρονήσεως, οὐδὲ φρόνιμον ἄνευ
τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς. ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτῃ λύοιτ' ἄν, ᾧ, 2
διαλεχθείη τις ἂν ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταί. οὐ γὰρ
ὁ αὐτὸς εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας. ὥστε τὴν μὲν ἤδη, τὴν δ'
οὔπω εἰληφὼς ἔσται. τοῦτο γὰρ κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς
ἐνδέχεται. καθ' ἃς δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθός, οὐκ ἐνδέχε-
ται. ἅμα γὰρ τῇ φρονήσει μιᾷ ὑπαρχούσῃ, πᾶσαι ὑπάρξουσι.
δῆλον δὲ κἂν εἰ μὴ πρακτικὴ ἦν ὅτι ἔδει αὐτῆς διὰ τὸ τοῦ μο-
ρίου ἀρετὴν εἶναι καὶ ὅτι οὐκ ἔσται ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ
φρονήσεως, οὐδ' ἄνευ ἀρετῆς. ἡ μὲν γὰρ τὸ τέλος. ἡ δέ, τὰ 3
» πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία γε ἐστὶ
» τῆς σοφίας. οὐδὲ τοῦ βελτίονος μορίου ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑ-
» γιείας ἡ ἰατρική. οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ. ἀλλ' ὁρᾷ, ὅπως γένη-
ται ἐκείνης οὖν ἕνεκα ἐπιτάττει. ἀλλ' οὐκ ἐκείνῃ ἔτι ὅμοιον, κἂν εἴ
τις τὴν πολιτικὴν φαίη ἄρχειν τῶν θεῶν, ὅτι ἐπιτάττει περὶ
πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ Ε. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ᾽ΔΗΜΙΩΝ, ΤΟ᾽ Ζ´.

ΜΕΤᾺ δὲ ταῦτα λεκτέον ἄλλην ποιη-
σαμένους ἀρχήν, ὅτι τῶν περὶ τὰ ἤθη
φευκτῶν τρία ἐστὶν εἴδη κακία, ἀκρα-
1 σία, θηριότης. τὰ δὲ ἐναντία τοῖς μὲν
δυσὶ, δῆλα. τὸ μὲν γὰρ ἀρετὴν τὸ δὲ ἐγκρά-
τειαν καλοῦμεν. πρὸς δὲ τὴν θηριό-
τητα μάλιστα ἂν ἁρμόττοι λέγειν, τὴν
ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν ἡρωϊκήν τινα καὶ θείαν. ὥσπερ ὅμηρος
περὶ ἕκτορος πεποίηκε λέγοντα τὸν πρίαμον, ὅτι σφόδρα ἦν
» ἀγαθός. οὐδὲ ἐῴκει ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι ἀλλὰ
θεοῖο. ὥστ᾽ εἰ καθάπερ φασὶν ἐξ ἀνθρώπων γίνονται θεοὶ δι᾽ ἀ-
2 ρετῆς ὑπερβολήν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δῆλον ὅτι ἡ τῇ θηριώ-
δει ἀντιτιθεμένη ἕξις, καὶ γὰρ ὥσπερ θηρίου ἐστὶ κακία οὐδ᾽ ἀρε-
τή, οὕτως οὐδὲ θεοῦ. ἀλλ᾽ ἡ μὲν τιμιώτερον ἀρετῆς. ἡ δὲ ἕτε-
ρόν τι γένος κακίας. ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ θεῖον ἄνδρα εἶναι,
καθάπερ οἱ λάκωνές φασιν εἰώθασι προσαγορεύειν, ὅταν ἀ-
γασθῶσι σφόδρα του, θεῖος ἀνήρ φασιν, οὕτω καὶ ὁ θηριώδης
ἐν τοῖς ἀνθρώποις σπάνιος μάλιστα δ᾽ ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστί.
γίνεται δ᾽ ἔνια καὶ διὰ νόσους καὶ πηρώσεις. καὶ τοὺς διὰ κα-
4 κίαν δὲ τῶν ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας οὕτως ἐπιδυσφημοῦ-
μεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς διαθέσεως τῆς τοιαύτης ὕστερον ποιη-
τέον τινὰ μνείαν. περὶ δὲ κακίας εἴρηται πρότερον. περὶ δὲ
ἀκρασίας καὶ μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ περὶ ἐγ-
κρατείας καὶ καρτερίας. οὔτε γὰρ ὡς περὶ τῶν αὐτῶν ἕξεων
τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ ἑκατέραν αὐτῶν ὑποληπτέον. οὔ-
τε ὡς ἕτερον γένος. δεῖ δὲ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων τιθέντας τὰ
φαινόμενα καὶ πρῶτον διαπορήσαντας, οὕτω δεικνύναι μά-
4 λιστα μὲν πάντα τὰ ἔνδοξα περὶ ταῦτα τὰ πάθη. εἰ δὲ μή, τὰ

πλεῖστα καὶ κυριώτατα. ἐὰν γὰρ λύηταί τε τὰ δυσχερῆ καὶ
καταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκανῶς. δοκεῖ
δὴ ἥ ἐγκράτεια καὶ ἡ καρτερία, τῶν σπουδαίων καὶ τῶν ἐπαινε-
τῶν εἶναι. ἡ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία τῶν φαύλων τε καὶ
ψεκτῶν. καὶ ὁ αὐτὸς ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενετικὸς τῷ λογισμῷ.
καὶ ἀκρατὴς καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ, καὶ ὁ μὲν ἀκρατὴς
εἰδὼς, ὅτι φαῦλα διὰ τὸ πάθος πράττοι. ὁ δὲ ἐγκρατὴς εἰ-
δὼς, ὅτι φαύλαις ἐπιθυμίαις οὐκ ἀκολουθεῖ διὰ τὸν λόγον. 1
καὶ τὸν σώφρονα μὲν, ἐγκρατῆ καὶ καρτερικόν. τὸν δὲ τοιοῦτον
οἱ μὲν, πάντη σώφρονα, οἱ δ᾽ οὔ. καὶ τὸν ἀκόλαστον ἀκρατῆ. καὶ
τὸν ἀκρατῆ ἀκόλαστον συγκεχυμένως. οἱ δ᾽ ἑτέρους εἶναι φασί.
τὸν δὲ φρόνιμον ὁτὲ μὲν οὔ φασιν ἐνδέχεσθαι εἶναι ἀκρατῆ.
ὁτὲ δ᾽ ἐνίους φρονίμους ὄντας καὶ δεινοὺς, ἀκρατεῖς. ἔτι ἀ-
κρατεῖς λέγονται καὶ θυμοῦ καὶ τιμῆς καὶ κέρδους. τὰ μὲν
οὖν λεγόμενα ταῦτ᾽ ἐστίν. ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις, πῶς ὑπολαμ-
βάνων ὀρθῶς ἀκρατεύεταί τις. ἐπιστάμενον μὲν οὖν οὔ φασί 2
τινες οἷόν τε εἶναι. δεινὸν γὰρ ἐπιστήμης ἐνούσης, ὡς ᾤετο Σω-
* κράτης, ἄλλό τι κρατεῖν καὶ περὶ   αὐτὴν
ὥσπερ ἀνδράποδον. Σωκράτης μὲν γὰρ ὅλως ἐμάχετο πρὸς
τὸν λόγον ὡς οὐκ οὔσης ἀκρασίας. οὐθένα γὰρ ὑπολαμβάνον-
τα πράττειν παρὰ τὸ βέλτιον, ἀλλὰ δι᾽ ἄγνοιαν. οὗτος μὲν οὖν
ὁ λόγος ἀμφισβητεῖ τοῖς φαινομένοις ἐναργῶς. καὶ δέον ζη-
τεῖν περὶ τὸ πάθος εἰ δι᾽ ἄγνοιαν τίς ὁ τρόπος γίνεται τῆς ἀγνοίας.
ὅτι γὰρ οὐκ οἴεταί γε ὁ ἀκρατευόμενος πρὶν ἐν τῷ πάθει γενέ- 4
σθαι, φανερόν. εἰσὶ δή τινες, οἳ τὰ μὲν συγχωροῦσι. τὰ δ᾽ οὔ. τὸ
μὲν γὰρ ἐπιστήμης μηθὲν εἶναι κρεῖττον, ὁμολογοῦσι. τὸ δὲ μηδέ-
να πράττειν παρὰ τὸ δόξαν βέλτιον, οὐχ ὁμολογοῦσι. καὶ διὰ
τοῦτο τὸν ἀκρατῆ φασὶν οὐκ ἐπιστήμην ἔχοντα κρατεῖσθαι ὑπὸ
τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ δόξαν. ἀλλὰ μὴν εἴγε δόξα καὶ μὴ ἐπιστήμη, μὴ
δὲ ἰσχυρὰ ὑπόληψις ἡ ἀντιτείνουσα ἀλλ᾽ ἠρεμαία καθάπερ ἐν
τοῖς διστάζουσι, συγγνώμη τὸ μὴ μένειν ἐν αὐταῖς πρὸς ἐπιθυ-
μίας ἰσχυράς. τῇ δὲ μοχθηρίᾳ οὐ συγγνώμη. οὐδὲ τῶν ἄλλων 4

οὐδενὶ τῶν, φρονίμως ἄρα ἀντιτεινούσης. αὕτη δ' ἰσχυρώτα-
τον. ἀλλ' ἄτοπον. ἔσται γὰρ ὁ αὐτὸς ἅμα φρόνιμος καὶ ἀκρα-
τής. φήσειε δ' ἂν οὐδεὶς φρονίμου εἶναι, τὸ πράττειν ἑκόντα τὰ
φαυλότατα. πρὸς δὲ τούτοις δέδεικται πρότερον, ὅτι πρα-
κτικός γε ὁ φρόνιμος. τῶν γὰρ ἐσχάτων τις καὶ τὰς ἄλλας ἔχων
ἀρετάς. ἔτι εἰ μὲν ἐν τῷ ἐπιθυμίας ἔχειν ἰσχυρὰς καὶ φαύ-
λας ὁ ἐγκρατής, οὐκ ἔσται ὁ σώφρων ἐγκρατής. οὐδ' ὁ ἐγκρα-
1 τὴς σώφρων. οὔτε γὰρ τὸ ἄγαν σώφρονος οὔτε τὸ φαύλως
ἔχειν. ἀλλὰ μὴν δεῖ γε. εἰ μὲν γὰρ χρησταὶ αἱ ἐπιθυμίαι, φαύ
λη ἡ κωλύουσα ἕξις μὴ ἀκολουθεῖν. ὥσθ' ἡ ἐγκράτεια οὐ πᾶ-
σα σπουδαία. εἰ δ' ἀσθενεῖς καὶ μὴ φαῦλαι, οὐθὲν σεμνόν. οὐ
δ' εἰ φαῦλαι καὶ ἀσθενεῖς, οὐδὲν μέγα. ἔτι εἰ πάσῃ δόξῃ ἐμμενε
τικὸν ποιεῖ ἡ ἐγκράτεια, φαύλη. οἷον εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ. καὶ εἰ
πάσης δόξης ἡ ἀκρασία ἐκστατικόν, ἔσται τις σπουδαία ἀκρα-
σία. οἷον καὶ ὁ σοφοκλέους νεοπτόλεμος ἐν τῷ φιλοκτήτῃ.
2 ἐπαινετὸς γὰρ ὁ οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ ὀδυσσέως
διὰ τὸ λυπεῖσθαι ψευδόμενος. ἔτι ὁ σοφιστικὸς λόγος ψευδόμε-
νος, ἀπορία. διὰ γὰρ τὸ παράδοξα βούλεσθαι ἐλέγχειν, ἵνα δει-
νοὶ ὦσιν ὅταν ἐπιτύχωσιν, ὁ γινόμενος συλλογισμὸς ἀπορία
γίνεται. δέδεται γὰρ ἡ διάνοια, ὅταν μένειν μὴ βούληται διὰ τὸ
μὴ ἀρέσκειν τὸ συμπερανθέν. προϊέναι δὲ μὴ δύνηται διὰ τὸ
λῦσαι, μὴ ἔχειν τὸν λόγον. συμβαίνει δ' ἔκ τινος λόγου μετὰ
ἀκρασίας ἀρετή. τἀναντία γὰρ πράττει ὧν ὑπολαμβάνει
4 διὰ τὴν ἀκρασίαν. ὑπολαμβάνει δὲ τἀγαθὰ κακὰ εἶναι. καὶ οὐ
δεῖν πράττειν, ὥστε τὰ ἀγαθὰ καὶ οὐ τὰ κακὰ πράξει. ἔτι ὁ τῷ
πεπεῖσθαι πράττων καὶ διώκων τὰ ἡδέα καὶ προαιρούμενος, βελ-
τίων δόξειεν ἂν τοῦ μὴ διὰ λογισμὸν ἀλλὰ δι' ἀκρασίαν. εὐιατώτε-
» ρος γὰρ διὰ τὸ μεταπεισθῆναι ἄν. ὁ δ' ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ πα-
» ροιμίᾳ. ἐν ᾗ φαμέν, ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιπίνειν. εἰ
μὲν γὰρ μὴ ἐπέπειστο ἃ πράττει, μεταπεισθεὶς ἂν ἐπαύσατο. νῦν δὲ πε-
πεισμένος, οὐδὲν ἧττον ἄλλα πράττει. εἰ περὶ πάντα ἀκρασία
4 ἐστὶ καὶ ἐγκράτεια, τίς ὁ ἁπλῶς ἀκρατής. οὐδεὶς γὰρ ἁπάσας

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἔχει τὰς ἀκρασίας. φαμὲν δὴ εἶναί τινας ἁπλῶς. αἱ μὲν οὖν
ἀπορίαι, τοιαῦταί τινες συμβαίνουσι. τούτων δὲ τὰ μὲν ἀνελεῖν
δεῖ. τὰ δὲ καταλιπεῖν. ἡ γὰρ λύσις τῆς ἀπορίας εὕρεσις ἐστί.
πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον, πότερον εἰδότες ἢ οὔ. καὶ πῶς εἰδό-
τες. εἶτα περὶ ποῖα τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἐγκρατῆ θετέον. λέ-
γω δὲ, πότερον περὶ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ λύπην, ἢ περί τινας
ἀφωρισμένας. καὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν καρτερικὸν πότερον
ὁ αὐτὸς ἢ ἕτερος ἐστὶν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὅσα συγ- 3
γενῆ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης. ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς σκέψεως, πότε-
ρον οἱ ἐγκρατεῖς εἰσὶ τῷ περὶ ἃ ἢ τῷ πῶς ἔχοντες τὴν διαφο-
ράν. λέγοντες δὲ πότερον τῷ περὶ ἃ εἶναι μόνον ἀκρατὴς ἢ
οὔ. ἀλλὰ τῷ ὡς ἢ οὔ. ἀλλ' ἐξ ἀμφοῖν. ἔπειτ' εἰ περὶ πάντ' ἐστὶν ἀ-
κρασία καὶ ἐγκράτεια, ἢ οὔ. οὔτε γὰρ περὶ ἅπαντ' ἐστὶν ὁ ἁπλῶς
ἀκρατής. ἀλλὰ περὶ ἅπερ ὁ ἀκόλαστος, οὔτε τῷ πρὸς ταῦτα
ἁπλῶς ἔχειν. ταυτὸν γὰρ ἦν τῇ ἀκολασίᾳ. ἀλλὰ τῷ ὡδὶ ἔχειν.
ὁ μὲν γὰρ ἄγεται προαιρούμενος νομίζων ἀεὶ δεῖν τὸ παρὸν ἡδὺ 2
διώκειν. ὁ δ' οὐκ οἴεται μὲν, διώκει δέ. περὶ μὲν οὖν τοῦ δόξαν
ἀληθῆ ἀλλὰ μὴ ἐπιστήμην εἶναι, παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐδὲν
διαφέρει πρὸς τὸν λόγον. ἔνιοι γὰρ τῶν δοξαζόντων οὐ διστά-
ζουσιν. ἀλλ' οἴονται ἀκριβῶς εἰδέναι. εἰ οὖν διὰ τὸ ἠρέμα πι-
στεύειν οἱ δοξάζοντες μᾶλλον τῶν ἐπισταμένων παρὰ τὴν ὑπό-
ληψιν πράξουσιν, οὐθὲν διοίσει ἐπιστήμη δόξης. ἔνιοι γὰρ πι-
στεύουσιν οὐθὲν ἧττον, οἷς δοξάζουσιν. ἢ ἕτεροι οἷς ἐπίστανται.
» δηλοῖ δ' Ἡράκλειτος. ἀλλ' ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι, καὶ 4
» γὰρ ὁ ἔχων μὲν, οὐ χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ. καὶ ὁ χρώμενος
» λέγεται ἐπίστασθαι, διοίσει τὸ ἔχοντα μὲν, μὴ θεωροῦντα δὲ,
καὶ θεωροῦντα ἃ μὴ δεῖ πράττειν. τοῦτο γὰρ δοκεῖ δεινόν. ἀλ-
λ' οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν. ἔτι ἐπεὶ δύο τρόποι τῶν προτάσεων, ἔχον-
τα μὲν ἀμφοτέρας οὐδὲν κωλύει πράττειν παρὰ τὴν ἐπιστή-
μην, χρώμενον μέντοι τῇ καθόλου, ἀλλὰ μὴ τῇ κατὰ μέρος.
πρακτὰ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα. διαφέρει δὲ καὶ τὸ καθόλου. τὸ
μὲν γὰρ ἐφ' ἑαυτοῦ, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ πράγματός ἐστιν. οἷον ὅτι παν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τι ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ ξηρά. καὶ ὅτι ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος. ἢ
ὅτι ξηρὸν τὸ τοιόνδε. ἀλλ' εἰ τόδε τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει, ἢ οὐκ ἐνερ-
γεῖ. κατά τε δὴ τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὅσον,
ὥστε δοκεῖν οὕτω μὲν εἶναι μηδὲν ἄτοπον. ἄλλως δὲ θαυμα-
στόν. ἔτι τὸ ἔχειν τὴν ἐπιστήμην ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων,
ὑπάρχει τοῖς ἀνθρώποις. ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μὲν, μὴ χρῆσθαι δὲ,
διαφέρουσαν ὁρῶμεν τὴν ἕξιν, ὡς καὶ ἔχειν πως καὶ μὴ ἔχειν.
1 οἷον τὸν καθεύδοντα καὶ οἰνωμένον. ἀλλὰ μὴν οὕτω διατίθεν-
» ται οἱ ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες. θυμὸς γὰρ καὶ ἐπιθυμίαι ἀφρο-
» δισίων καὶ ἔνια τῶν τοιούτων, ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθι-
» στᾶσιν. ἐνίοις δὲ καὶ μανίας ποιοῦσι. δῆλον οὖν, ὅτι ὁμοίως
ἔχειν λεκτέον τοὺς ἀκρατεῖς τούτοις. τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους
τοὺς ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης, οὐδὲν σημεῖον. καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι
τούτοις ὄντες, ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν Ἐμπεδοκλέους. καὶ
οἱ πρῶτον μαθόντες συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους, ἴσασι δ' οὔ-
2 πω. δεῖ γὰρ συμφῦναι. τοῦτο δὲ χρόνου δεῖ. ὥστε καθάπερ τοὺς
ὑποκρινομένους, οὕτως ὑποληπτέον λέγειν καὶ τοὺς ἀκρα-
τευομένους. ἔτι καὶ ὧδε φυσικῶς ἄν τις ἐπιβλέψειε τὴν αἰ-
τίαν. ἡ μὲν γὰρ καθόλου δόξα. ἡ δ' ἑτέρα περὶ τῶν καθ' ἕκα-
στά ἐστιν. ὧν αἴσθησις ἤδη κυρία. ὅταν δὲ μία γένηται ἐξ αὐτῶν,
ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν ἔνθα μὲν φάναι τὴν ψυχήν. ἐν δὲ ταῖς
ποιητικαῖς πράττειν εὐθύς. οἷον εἰ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ,
τουτὶ δὲ γλυκὺ ὡς τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ
4 μὴ κωλυόμενον, ἅμα τοῦτο καὶ πράττειν. ὅταν οὖν ἡ μὲν κα-
θόλου ἡ κωλύουσα γεύεσθαι, ἡ δ' ὅτι πᾶν γλυκὺ ἡδύ. τουτὶ
δὲ γλυκὺ, αὕτη δὲ ἐνεργῇ, τύχῃ δὲ ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἡ μὲν,
λέγει φεύγειν τοῦτο, ἡ δὲ ἐπιθυμία ἄγει. κινεῖν γὰρ ἑκάστην
δύναται τῶν μορίων, ὥστε συμβαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δό-
ξης ἀκρατεύεσθαι, οὐκ ἐναντίας δὲ καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ κατὰ
συμβεβηκός. ἡ γὰρ ἐπιθυμία ἐναντία. ἀλλ' οὐχ ἡ δόξα τῷ ὀρ-
» θῷ λόγῳ. ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὰ θηρία οὐκ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ
4 ἔχει καθόλου ὑπόληψιν, ἀλλὰ καθ' ἕκαστα φαντασίαν καὶ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μνήμην. πῶς δὲ λύεται ἡ ἄγνοια, καὶ πάλιν γίνεται ἐπιστήμων
ὁ ἀκρατής. ὁ αὐτὸς δὲ λόγος καὶ περὶ οἰνωμένου καὶ καθεύ-
δοντος, καὶ οὐκ ἴδιος τούτου τοῦ πάθους, ὃν δεῖ παρὰ τῶν φυσιο-
λόγων ἀκούειν. ἐπεὶ δ' ἡ τελευταία πρότασις δόξα τε αἰσθη-
τοῦ καὶ κυρία τῶν πράξεων, ταύτην οὐκ ἔχει ἐν τῷ πάθει ὤν, ἢ
οὕτως ἔχει, ὡς οὐκ ἦν τὸ ἔχειν ἐπίστασθαι. ἀλλὰ λέγειν ὥσπερ
ὁ οἰνωμένος τὰ ἐμπεδοκλέους, καὶ διὰ τὸ μὴ καθόλου μηδὲ
ἐπιστημονικὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τῆς καθόλου τὸν ἔσχατον ὅ- 1
ρον. καὶ ἔοικεν ὃ ἐζήτει σωκράτης, συμβαίνειν. οὐ γὰρ τῆς κυ-
ρίως ἐπιστήμης εἶναι δοκούσης παρούσης γίνεται τὸ πάθος. οὐ
δὲ αὕτη περιέλκεται διὰ τὸ πάθος ἀλλὰ τῆς αἰσθητικῆς. πε-
ρὶ μὲν οὖν τοῦ εἰδότα καὶ μὴ καὶ πῶς εἰδότα ἐνδέχεται ἀκρα-
τεύεσθαι, τοσαῦτα εἰρήσθω. πότερον δ' ἐστί τις ἁπλῶς ἀκρα-
τὴς ἢ πάντες κατὰ μέρος, καὶ εἰ ἔστι περὶ ποῖά ἐστι, λεκτέον ἐφε-
ξῆς. ὅτι μὲν οὖν περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας εἰσὶν, οἵ τε ἐγκρατεῖς
καὶ καρτερικοὶ καὶ οἱ ἀκρατεῖς καὶ μαλακοὶ, φανερόν. ἐπεὶ δ' ἐστὶ 2
τὰ μὲν, ἀναγκαῖα τῶν ποιούντων ἡδονὴν, τὰ δ' αἱρετὰ μὲν οὐ
καθ' αὑτὰ, ἔχοντα δ' ὑπερβολήν. ἀναγκαῖα μὲν τὰ σωματι-
κά. λέγω δὲ τὰ τοιαῦτα, τά, τε περὶ τὴν τροφὴν καὶ τὴν τῶν
ἀφροδισίων χρείαν καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωματικῶν, περὶ ἃ
τὴν ἀκολασίαν ἔθεμεν καὶ τὴν σωφροσύνην. τὰ δ' οὐκ ἀναγ-
καῖα μὲν, αἱρετὰ δὲ, λέγω δὲ οἷον νίκην, τιμὴν, πλοῦτον καὶ
τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡδέων, τοὺς μὲν πρὸς ταῦτα παρὰ
τὸν ὀρθὸν λόγον ὑπερβάλλοντας τὸν ἐν αὑτοῖς, ἁπλῶς μὲν 4
οὐ λέγομεν ἀκρατεῖς. προστιθέντες δὲ τὸ χρημάτων ἀκρα-
τεῖς, καὶ κέρδους καὶ τιμῆς καὶ θυμοῦ. ἁπλῶς δ' οὔ. ὡς ἑτέ-
ρους καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένους. ὥσπερ ἄνθρωπος ὁ τὰ
ὀλύμπια νικῶν. ἐκείνῳ γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ ἰδίου μικρὰ
διέφερεν. ἀλλ' ὅμως ἕτερος ἦν. σημεῖον δὲ, ἡ μὲν ἀκρασία
ψέγεται οὐχ ὡς ἁμαρτία μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς κακία τις ἁ-
πλῶς οὖσα, ἢ κατά μέρος τι. τούτων δ' οὐδείς. τῶν δὲ περὶ τὰς
σωματικὰς ἀπολαύσεις, περὶ ἃς λέγομεν τὸν σώφρονα καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀκόλαστον, ὁ μὴ τῷ προαιρεῖσθαι τῶν δὲ ἡδέων διώκων τὰς ὑ-
περβολὰς καὶ τῶν λυπηρῶν φεύγων, πείνης καὶ δίψης καὶ
ἀλέας καὶ ψύχους καὶ πάντων τῶν περὶ ἁφὴν καὶ γεῦσιν,
ἀλλὰ παρὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἀκρατὴς λέγε-
ται. οὐ κατὰ πρόσθεσιν, ὅτι περὶ τάδε, καθάπερ ὀργῆς, ἀλ-
λ' ἁπλῶς μόνον. σημεῖον δὲ, οἱ γὰρ μαλακοὶ λέγονται περὶ
ταύτας. περὶ ἐκείνων δ' οὐδεμίαν, καὶ διὰ τοῦτο εἰς ταυτὸ τὸν
1 ἀκρατῆ καὶ τὸν ἀκόλαστον τίθεμεν, καὶ ἐγκρατῆ καὶ σώφρο-
να, ἀλλ' οὐκ ἐκείνων οὐδένα. διὰ τὸ περὶ τὰς αὐτὰς ἡδονὰς καὶ λύ-
πας εἶναι. οἱ δ' εἰσὶ μὲν περὶ ταῦτα, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως εἰσίν.
ἀλλ' οἱ μὲν προαιροῦνται. οἱ δ' οὐ προαιροῦνται. διὸ μᾶλλον
ἀκόλαστον ἂν εἴποιμεν, ὅστις μὴ ἐπιθυμῶν ἢ ἠρέμα διώκει τὰς
ὑπερβολὰς, καὶ φεύγει μετρίας λύπας, ἢ τοῦτον ὅστις διὰ
τὸ ἐπιθυμεῖν σφόδρα. τί γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιήσειεν, εἰ προσ-
γένοιτο ἐπιθυμία νεανική. καὶ περὶ τὰς τῶν ἀναγκαίων ἐν-
2 δείας λύπη ἰσχυρά. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἡδο-
νῶν, αἱ μὲν εἰσὶ τῶν γένει καλῶν καὶ σπουδαίων, τῶν γὰρ
ἡδέων ἔνια φύσει αἱρετά. τὰ δ' ἐναντία τούτων, τὰ δὲ με-
ταξὺ καθάπερ διείλομεν πρότερον, οἷον χρήματα καὶ κέρ-
δος, καὶ νίκη. πρὸς πάντα δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὰ μετα-
ξὺ, οὕτω πάσχειν καὶ ἐπιθυμεῖν καὶ φιλεῖν ψέγονται. ἀλλὰ
τῷ πῶς καὶ ὑπερβάλλειν. διὸ ὅσοι μὲν παρὰ τὸν λόγον ἢ κρα-
τοῦνται ἢ διώκουσι τῶν φύσει τι καλῶν ἢ ἀγαθῶν, οἷον εἰ πε-
4 ρὶ τιμὴν μᾶλλον ἢ δεῖ σπουδάζοντες, ἢ περὶ τέκνα καὶ γονεῖς.
καὶ γὰρ ταῦτα τῶν ἀγαθῶν. καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα
σπουδάζοντες, ἀλλ' ὅμως ἔστι τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις, εἴ-
τις ὥσπερ ἡ νιόβη μάχοιτο πρὸς τοὺς θεούς. ἢ ὥσπερ ὁ σάτυρος
ὁ φιλοπάτωρ ἐπικαλούμενος, περὶ τὸν πατέρα. λίαν γὰρ ἐδόκει
μωραίνειν. μοχθηρία μὲν οὖν οὐδεμία περὶ ταῦτ' ἐστὶ διὰ τὸ εἰρη-
μένον. ὅτι φύσει τῶν αἱρετῶν ἕκαστόν ἐστι δι' αὐτό. φαῦλαι δὲ καὶ
» φευκταὶ αὐτῶν εἰσὶν αἱ ὑπερβολαί. ὁμοίως δὲ οὐδὲ ἀκρα-
4 σία. ἡ γὰρ ἀκρασία οὐ μόνον φευκτὸν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψεκτῶν ἐστι.

δι' ὁμοιότητα δὲ τοῦ πάθους προσεπιτιθέντες τὴν ἀκρασίαν περὶ ἕκαστον λέγουσιν. οἷον κακὸν ἰατρὸν καὶ κακὸν ὑποκριτήν. ὃν ἁπλῶς οὐκ ἂν εἴποιεν κακόν. ὥσπερ οὖν οὐ δὲ ἐνταῦθα διὰ τὸ μὴ κακίαν εἶναι ἑκάστην αὐτῶν. ἀλλὰ τῷ ἀνάλογον ὁμοίαν, οὕτω δηλονότι κἀκεῖ ὑποληπτέον μόνην ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν εἶναι. ἥτις ἐστὶ περὶ ταὐτὰ τῇ σωφροσύνῃ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ. περὶ δὲ θυμὸν καθ' ὁμοιότητα λέγομεν. διὸ προστιθέντες ἀκρατοῦς θυμοῦ ὥσπερ τιμῆς καὶ κέρδους φαμέν. 1
ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἔνια μὲν ἡδέα φύσει. καὶ τούτων τὰ μὲν ἁπλῶς. τὰ δὲ κατὰ γένη καὶ ζῴων καὶ ἀνθρώπων, τὰ δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τὰ μὲν διὰ πηρώσεις. τὰ δὲ ἔθει γίνεται, τὰ δὲ διὰ μοχθηρὰς φύσεις, ἔστι καὶ περὶ τούτων ἕκαστα παραπλησίας ἰδεῖν ἕξεις. λέγω δὲ τὰς θηριώδεις. οἷον τὴν ἄνθρωπον, ἣν λέγουσι τὰς κυούσας ἀνασχίζουσαν τὰ παιδία κατεσθίειν. ἢ οἷς χαίρειν φασὶν ἐνίους τῶν ἀπηγριωμένων περὶ τὸν πόντον, τοὺς μὲν ὠμοῖς. τοὺς δὲ ἀνθρώπων κρέασι. τοὺς δὲ τὰ παιδία δανείζειν ἀλ- 2
λήλοις εἰς εὐωχίαν. ἢ τὸ περὶ φάλαριν λεγόμενον, αὗται μὲν θηριώδεις, αἱ δὲ διὰ νόσους γίνονται καὶ διὰ μανίαν ἐνίοις. ὥσπερ ὁ τὴν μητέρα καθιερεύσας καὶ φαγὼν καὶ ὁ τοῦ συνδούλου τὸ ἧπαρ. αἱ δὲ νοσηματώδεις ἐξ ἔθους. οἷον αἱ τῶν τριχῶν τίλσεις, καὶ ὀνύχων τρώσεις. ἔτι δ' ἀνθράκων καὶ γῆς. πρὸς δὲ τούτοις ἡ τῶν ἀφροδισίων τοῖς ἄρρεσι. τοῖς μὲν γὰρ φύσει. τοῖς δ' ἐξ ἔθους συμβαίνουσιν. οἷον τοῖς γυμναζομένοις ἐκ παίδων. ὅσοις μὲν οὖν ἡ φύσις αἰτία, τούτους μὲν οὐδεὶς ἂν εἴ- 4
ποιεν ἀκρατεῖς, ὥσπερ οὐδὲ τὰς γυναῖκας ὅτι οὐκ ὀπύουσιν ἀλλ' ὀπύονται. ὡσαύτως καὶ τοῖς νοσηματωδῶς ἔχουσι δι' ἔθος. τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἕκαστα τούτων ἔξω τῶν ὅρων ἐστὶ τῆς κακίας, καθάπερ καὶ ἡ θηριότης. τὸν δ' ἔχοντα καρτερεῖν ἢ κρατεῖσθαι, οὐχ ἁπλῆ ἡ ἀκρασία ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα. καθάπερ καὶ τὸν περὶ τοὺς θυμοὺς ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ πάθους. ἀκρατῆ δ' οὐ λεκτέον. πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα καὶ ἀφροσύνη καὶ δειλία καὶ ἀκολασία καὶ χαλεπότης, αἱ μὲν θηριώ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δεις, αἱ δὲ νοσηματώδεις εἰσίν. ὁ μὲν γὰρ φύσει τοιοῦτος οἷος
δεδιέναι, πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη δειλίαν δειλός.
ὁ δὲ τὴν γαλῆν ἐδεδίει διὰ νόσον. καὶ τῶν ἀφροδισίων, οἱ μὲν
ἐκ φύσεως ἀλόγιστοι καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶντες, θηριώδεις.
ὥσπερ ἔνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων. οἱ δὲ, διὰ νόσους οἷον
τὰς ἐπιληπτικὰς μανίας ἢ νοσηματώδεις, τούτων δ' ἔστι μὲν
ἔχειν τινὰ ἐνίοτε μὲν μόνον. μὴ κρατεῖσθαι δέ. λέγω δὲ οἷον
1 εἰ φάλαρις κατεῖχεν ἐπιθυμῶν παιδίου φαγεῖν, ἢ πρὸς ἀφρο
δισίων ἄτοπον ἡδονήν. ἔστι δὲ καὶ κρατεῖσθαι μὴ μόνον ἔχειν,
ὥσπερ οὖν καὶ μοχθηρίας ἡ μὲν κατ' ἄνθρωπον, ἁπλῶς λέγε
ται μοχθηρία. ἡ δὲ κατὰ πρόσθεσιν ὅτι θηριώδης ἢ νοσηματώ
δης ἁπλῶς δ' οὔ, τὸν αὐτὸν τρόπον δῆλον ὅτι καὶ ἀκρασία ἐστὶν,
ἡ μὲν θηριώδης. ἡ δὲ, νοσηματώδης. ἁπλῶς δὲ ἡ κατ' ἀνθρω
πίνην ἀκολασίαν μόνη. ὅτι μὲν οὖν ἀκρασία καὶ ἐγκράτειά ἐστι μό-
νον, περὶ ἅπερ ἀκολασία καὶ σωφροσύνη, καὶ ὅτι περὶ τὰ ἄλ-
2 λα ἐστὶν ἄλλο εἶδος ἀκρασίας λεγόμενον κατὰ μεταφορὰν καὶ
οὐχ ἁπλῶς, δῆλον. ὅτι δὲ καὶ ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ θυ
μοῦ ἢ τῶν ἐπιθυμιῶν, θεωρήσωμεν. ἔοικε γὰρ ὁ θυμὸς ἀκούειν
μέν τι τοῦ λόγου. παρακούειν δὲ καθάπερ οἱ ταχεῖς τῶν διακό-
νων. οἳ πρὶν ἀκοῦσαι πᾶν τὸ λεγόμενον, ἐκθέουσιν. εἶτα ἁμαρτά
νουσι τῆς προστάξεως. καὶ οἱ κύνες πρὶν σκέψασθαι εἰ φίλος, ἂν
μόνον ψοφήσῃ, ὑλακτοῦσιν, οὕτως ὁ θυμὸς διὰ θερμότητα
καὶ ταχύτητα τῆς φύσεως, ἀκούσας μὲν, οὐκ ἐπίταγμα δ' ἀ-
3 κούσας, ὁρμᾷ πρὸς τὴν τιμωρίαν. ὁ μὲν γὰρ λόγος ἢ φαντα-
σία, ὅτι ὕβρις ἢ ὀλιγωρία, ἐδήλωσεν. ὁ δ' ὥσπερ συλλογισάμε
νος, ὅτι δεῖ τῷ τοιούτῳ πολεμεῖν, χαλεπαίνει δ' εὐθύς. ἡ δ' ἐπι=
θυμία, ἐὰν μόνον εἴπῃ ὅτι ἡδὺ ὁ λόγος ἢ ἡ αἴσθησις, ὁρμᾷ πρὸς
τὴν ἀπόλαυσιν. ὥσθ' ὁ μὲν θυμὸς ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ πως.
ἡ δ' ἐπιθυμία οὔ. αἰσχίων οὖν. ὁ μὲν γὰρ τοῦ θυμοῦ ἀκρατὴς, τοῦ
λόγου πως ἡττᾶται. ὁ δὲ τῆς ἐπιθυμίας, οὐ τοῦ λόγου. ἔτι
ταῖς φυσικαῖς μᾶλλον συγγνώμη ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν. ἐπεὶ καὶ
4 ἐπιθυμίαις ταῖς τοιαύταις μᾶλλον, ὅσαι κοιναὶ πᾶσι. καὶ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἐφ' ὅσον κοιναί. ὁ δὲ θυμὸς φυσικώτερον. καὶ ἡ χαλεπότης τῶν
ἐπιθυμιῶν τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων. ὥσπερ
ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι. καὶ γὰρ οὗτος ἔφη
τὸν ἑαυτοῦ. κἀκεῖνος τὸν ἄνωθεν. καὶ τὸ παιδίον δείξας. καὶ
οὗτος ἐμὲ ἔφη ὅταν ἀνὴρ γένηται. συγγενὲς γὰρ ἡμῖν. καὶ ὁ ἑλ-
κόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ παύεσθαι ἐκέλευε πρὸς ταῖς θύραις. καὶ
γὰρ αὐτὸς ἑλκύσαι τὸν πατέρα μέχρις ἐνταῦθα. ἔτι ἀδικώ-
τεροι οἱ ἐπιβουλότεροι. ὁ μὲν οὖν θυμώδης οὐκ ἐπίβουλος: 1
οὐδ' ὁ θυμός. ἀλλ' ὁ φθονερός. ἡ δ' ἐπιθυμία καθάπερ τὴν
» ἀφροδίτην φασί. δολοπλόκου γὰρ κυπρογενοῦς. καὶ τὸν κεστὸν
» ἱμάντα ὅμηρος πάρφασιν ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα περ φρονέον
» τος. ὥστ' εἴπερ ἀδικωτέρα καὶ αἰσχίων ἡ ἀκρασία αὕτη, τῆς
περὶ τὸν θυμόν. καὶ ἁπλῶς ἀκρασία καὶ κακία πως. ἔτι οὐδεὶς
ὑβρίζει λυπούμενος. ὁ δ' ὑβρίζων μεθ' ἡδονῆς. εἰ οὖν οἷς ὀργίζε
σθαι μάλιστα δίκαιον, ταῦτα ἀδικώτερα, καὶ ἡ ἀκρασία ἡ δι-
ἐπιθυμίαν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν θυμῷ ὕβρις. ὡς μὲν οὖν αἰσχίων ἡ πε 2
ρὶ ἐπιθυμίας ἀκρασία τῆς περὶ τὸν θυμόν, καὶ ὅτι ἐστὶν ἡ ἐγ-
κράτεια καὶ ἡ ἀκρασία περὶ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς σωμα-
τικάς, δῆλον. αὐτῶν δὲ τούτων τὰς διαφορὰς ληπτέον. ὥσπερ
» γὰρ εἴρηται κατ' ἀρχάς, αἱ μὲν ἀνθρώπιναί εἰσι καὶ φυσικαὶ τῷ
μεγέθει καὶ τῷ γένει. αἱ δὲ θηριώδεις. αἱ δὲ, διὰ πηρώσεις καὶ
νοσήματα. τούτων δὲ περὶ τὰς πρώτας σωφροσύνη καὶ ἀκο-
λασία ἐστί. διὸ καὶ τὰ θηρία οὔτε σώφρονα καὶ ἀκόλαστα λέ-
γομεν. ἀλλ' ἢ κατὰ μεταφοράν, καὶ εἴ τινι ὅλως ἄλλο πρὸς ἄλ 3
λο διαφέρει γένος τῶν ζῴων ὕβρει καὶ σιναμωρείᾳ. καὶ τῷ παμ
φάγον εἶναι. οὐ γὰρ ἔχει προαίρεσιν οὐδὲ λογισμόν. ἀλλ' ἐξέστη
κε τῆς φύσεως, ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων. ἔλαττον δὲ
θηριότης κακίας, φοβερώτερον δέ. οὐ γὰρ διέφθαρται τὸ βέλ
τιον ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ. ἀλλ' οὐκ ἔχει. ὅμοιον οὖν ὥσπερ
ἄψυχον συμβάλλειν πρὸς ἔμψυχον κάκιον, ἀσινεστέρα γὰρ ἡ φαυ
λότης ἀεὶ ἡ τοῦ μὴ ἔχοντος ἀρχήν. ὁ δὲ νοῦς ἀρχή. παραπλήσιον
οὖν τὸ συμβάλλειν ἀδικίαν πρὸς ἄνθρωπον ἄδικον. ἔστι γὰρ ὡς 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» ἑκάτερον κάκιον. μυριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἄνθρω-
» πος κακὸς θηρίου. περὶ δὲ ἁφῆς καὶ γεύσεως ἡδονὰς καὶ λύπας
καὶ ἐπιθυμίας καὶ φυγάς, περὶ ἃς ἥ τε ἀκολασία καὶ ἡ σωφροσύ-
νη, διωρίσθη πρότερον. ἔστι μὲν οὕτως ἔχειν, ὥστε ἡττᾶσθαι
καὶ ὧν οἱ πολλοὶ κρείττους. ἔστι δὲ κρατεῖν καὶ ὧν οἱ πολλοὶ ἥτ-
τους. τούτων δ' ὁ μὲν περὶ ἡδονὰς ἀκρατής. ὁ δ' ἐγκρατής. ὁ δὲ
περὶ λύπας μαλακός. ὁ δὲ, καρτερικός. μεταξὺ δ' ἡ τῶν πλεί-
1 στων ἕξις καὶ εἰ ῥέπωσι μᾶλλον πρὸς τὰς χείρους. ἐπεὶ δ' ἔνιαι
τῶν ἡδονῶν ἀναγκαῖαί εἰσι μέχρι τινός, αἱ δ' ὑπερβολαὶ οὔ,
οὐδ' αἱ ἐλλείψεις. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἐπιθυμίας ἔχει καὶ λύ-
πας, ὁ μὲν τὰς ὑπερβολὰς διώκων τῶν ἡδέων ἢ καθ' ὑπερβο-
λάς. ἢ διὰ προαίρεσιν δι' αὐτὰς καὶ μηδὲν δι' ἕτερον ἀποβαῖνον,
ἀκόλαστος. ἀνάγκη γὰρ τοῦτον μὴ εἶναι μεταμελητικόν, ὥστ' ἀνία-
τος. ὁ γὰρ ἀμεταμέλητος ἀνίατος. ὁ δ' ἐλλείπων ὁ ἀντικείμε-
νος. ὁ δὲ μέσος ὁ σώφρων. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φεύγων τὰς σωμα-
2 τικὰς λύπας μὴ δι' ἧτταν ἀλλὰ διὰ προαίρεσιν. τῶν δὲ μὴ προαι-
ρουμένων ὁ μὲν ἄγεται διὰ τὴν ἡδονήν, ὁ δὲ διὰ τὸ φεύγειν τὴν λύ-
πην, ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας. ὥστε διαφέρουσιν ἀλλήλων. παντὶ
δ' ἂν δόξειε χείρων, εἴ τις μὴ ἐπιθυμῶν ἢ ἠρέμα πράττοι τι αἰ-
σχρόν. ἢ εἰ σφόδρα ἐπιθυμῶν. καὶ μὴ ὀργιζόμενος τύπτοι, ἢ εἰ
ὀργιζόμενος. τί γὰρ ἂν ἐποίει ἐν πάθει ὤν. διὸ ὁ ἀκόλαστος, χεί-
ρων τοῦ ἀκρατοῦς. τῶν δὲ λεχθέντων, τὸ μὲν μαλακίας εἶδος
μᾶλλον. ὁ δ' ἀκόλαστος. ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν ἐγκρατεῖ ὁ ἀκρα-
3 τής. τῷ δὲ μαλακῷ ὁ καρτερικός. τὸ μὲν γὰρ καρτερεῖν ἐστὶν
ἐν τῷ ἀντέχειν. ἡ δ' ἐγκράτεια ἐν τῷ κρατεῖν. ἕτερον δὲ τὸ ἀν-
τέχειν καὶ κρατεῖν. ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἡττᾶσθαι τοῦ νικᾶν. διὸ
καὶ αἱρετώτερον ἐγκράτεια καρτερίας ἐστίν. ὁ δ' ἐλλείπων
πρὸς ἃ οἱ πολλοὶ καὶ ἀντιτείνουσι καὶ δύνανται, οὗτος μαλα-
κὸς καὶ τρυφῶν. καὶ γὰρ ἡ τρυφὴ μαλακία τίς ἐστιν, ὃς ἕλκει τὸ
ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἴρειν λύπην καὶ μιμού-
μενος τὸν κάμνοντα οὐκ οἴεται ἄθλιος εἶναι, ἀθλίῳ ὅμοιος ὤν. ὁ-
4 μοίως δ' ἔχει καὶ περὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν. οὐ γὰρ εἴ τις ἰσχ

ρῶν ὑπερβαλλουσῶν ἡδονῶν ἡττᾶται ἢ λυπῶν, θαυμαστόν.
ἀλλὰ συγγνωμονικόν, εἰ ἀντιτείνων. ὥσπερ ὁ θεοδέκτου φι-
λοκτήτης ὑπὸ τοῦ ἔχεως πεπληγμένος. ἢ ὁ καρκίνου ἐν τῇ
ἀλώπῃ κερκύων. καὶ ὥσπερ οἱ κατέχειν πειρώμενοι τὸν γέ-
λωτα ἀθρόοι ἐκκαγχάζουσιν, οἷον συνέπεσε ξενοφάντῳ. ἀλ-
λ' εἴ τις πρὸς ἃς οἱ πολλοὶ δύνανται ἀντέχειν, τούτων ἡττᾶ-
ται. καὶ μὴ δύναται ἀντιτείνειν μὴ διὰ φύσιν τοῦ γένους ἢ διὰ
νόσον. οἷον ἐν τοῖς σκυθῶν βασιλεῦσιν, ἡ μαλακία διὰ τὸ γένος. 1
καὶ ὡς τὸ θῆλυ πρὸς τὸ ἄρρεν διέστηκε. δοκεῖ δὲ καὶ ὁ παιδιώ-
δης ἀκόλαστος εἶναι. ἔστι δὲ μαλακός. ἡ γὰρ παιδιὰ ἄνεσίς ἐστιν,
εἴπερ οὖν ἀνάπαυσις. τῶν δὲ πρὸς αὐτὴν ὑπερβαλλόντων ὁ
παιδιώδης ἐστίν. ἀκρασίας δὲ, τὸ μὲν προπέτεια. τὸ δ' ἀσθέ-
νεια. οἱ μὲν γὰρ βουλευσάμενοι οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλεύ-
σαντο. οἱ δὲ διὰ τὸ μὴ βουλεύσασθαι ἄγονται ὑπὸ τοῦ πάθους.
» ἔνιοι γὰρ ὥσπερ προγαργαλίσαντες οὐ γαργαλίζονται, οὕτω
» καὶ προαισθανόμενοι καὶ προϊδόντες καὶ προεγείραντες ἑαυ- 2
τοὺς τὸν λογισμόν, οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους, οὔτ' ἂν
ἡδὺ ᾖ, οὔτ' ἂν λυπηρόν. μάλιστα δ' οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοί,
τὴν προπετῆ ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς. οἱ μὲν γὰρ διὰ τὴν τα-
χύτητα. οἱ δὲ, διὰ τὴν σφοδρότητα οὐκ ἀναμένουσι τὸν λό-
γον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῇ φαντασίᾳ. ἔστι δ' ὁ μὲν ἀκό-
λαστος ὥσπερ ἐλέχθη, οὐ μεταμελητικός πως. διὸ οὐχ ὥσ-
περ ἠπορήσαμεν, οὕτω καὶ ἔχει. ἀλλ' ὁ μὲν ἀνίατος. ὁ δ' ἰατός.
ἔοικε γὰρ ἡ μὲν μοχθηρία, τῶν νοσημάτων οἷον ὑδέρῳ καὶ φθί- 3
σει. ἡ δ' ἀκρασία τοῖς ἐπιληπτικοῖς. ἡ μὲν γὰρ συνεχὴς, ἡ δ' οὐ
συνεχὴς πονηρία. καὶ ὅλως δ' ἕτερον τὸ γένος ἀκρασίας καὶ
κακίας. ἡ μὲν γὰρ κακία λανθάνει. ἡ δ' ἀκρασία οὐ λανθά-
νει. αὐτῶν δὲ τούτων βελτίους οἱ ἐκστατικοὶ οἱ τὸν λόγον μὲν
ἔχοντες, μὴ ἐμμένοντες δέ. ὑπ' ἐλάττονος γὰρ πάθους ἡττῶν-
ται, καὶ οὐκ ἀπροβούλευτοι ὥσπερ ἅτεροι. ὅμοιος γὰρ ὁ ἀ-
κρατής ἐστι τοῖς ταχὺ μεθυσκομένοις καὶ ὑπὸ ὀλίγου οἴνου
καὶ ἐλάττονος, ἢ ὡς οἱ πολλοί. ὅτι μὲν οὖν κακία ἡ ἀκρασία οὐκ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἔστι, φανερόν. ἀλλ' ἄπη ἴσως. τὸ μὲν γὰρ παρὰ προαίρεσιν. τὸ δὲ
κατὰ τὴν προαίρεσίν ἐστιν. οὐ μὴν ἀλλ' ὅμοιόν γε κατὰ τὰς
πράξεις, ὥσπερ τὸ δημοδόκου εἰς μιλησίους. μιλήσιοι ἀξύ-
νετοι μὲν οὐκ εἰσί. δρῶσι δ' οἷάπερ οἱ ἀξύνετοι. καὶ οἱ ἀκρα-
τεῖς ἄδικοι μὲν οὐκ εἰσίν, ἀδικήσουσι δέ. ἐπεὶ δ' ὁ μὲν, τοιοῦτος,
οἷος διὰ τὸ μὴ πεπεῖσθαι διώκειν τὰς καθ' ὑπερβολὴν καὶ πα-
ρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον σωματικὰς ἡδονάς. ὁ δὲ, πέπεισται διὰ τὸ
1 τοιοῦτος εἶναι οἷος διώκειν αὐτάς, ἐκεῖνος μὲν οὖν μετάπει-
στος. οὗτος δ' οὔ. ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ μοχθηρία, τὴν ἀρχὴν ἡ μὲν
» φθείρει. ἡ δὲ, σώζει. ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τὸ οὗ ἕνεκα ἀρχή. ὥσπερ
» ἐν τοῖς μαθηματικοῖς αἱ ὑποθέσεις. οὔτε δὴ ἐκεῖ ὁ λόγος δι-
δασκαλικὸς τῶν ἀρχῶν, οὔτ' ἐνταῦθα. ἀλλ' ἀρετὴ ἡ φυσικὴ,
ἢ ἐθιστὴ τοῦ ὀρθοδοξεῖν περὶ τὴν ἀρχήν. σώφρων μὲν οὖν ὁ τοιοῦ-
τος. ἀκόλαστος δ' ὁ ἐναντίος. ἔστι δέ τις διὰ τὸ πάθος ἐκστατι-
κὸς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ὃν ὥστε μὲν μὴ πράττειν κατὰ τὸν
2 ὀρθὸν λόγον, κρατεῖ τὸ πάθος. ὥστε δ' εἶναι τοιοῦτον, οἷον πε-
πεῖσθαι διώκειν ἀναίδην δεῖν τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὐ κρατεῖ.
οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ἀκρατὴς, βελτίων ὢν τοῦ ἀκολάστου. ὁ δὲ, φαῦ-
λος ἁπλῶς. σώζεται γὰρ τὸ βέλτιστον ἡ ἀρχή. ἄλλος δ' ἐναν-
τίος ὁ ἐμμενετικὸς καὶ οὐκ ἐκστατικὸς, διά γε τὸ πάθος. φανε-
ρὸν δὴ ἐκ τούτων, ὅτι ἡ μὲν σπουδαία ἕξις, ἡ δὲ, φαύλη. πότε-
ρον οὖν ἐγκρατής ἐστιν ὁ ὁποιῳοῦν λόγῳ καὶ ὁποιᾳοῦν προαι-
ρέσει ἐμμένων ἢ ὁ τῇ ὀρθῇ. καὶ ἀκρατὴς δὲ ὁ ὁποιᾳοῦν προαιρέ-
3 σει μὴ ἐμμένων καὶ ὁποιῳοῦν λόγῳ, ἢ ὁ τῷ ψευδεῖ λόγῳ, καὶ
ὁ τῇ προαιρέσει τῇ μὴ ὀρθῇ. ὥσπερ ἠπορήθη πρότερον. ἢ κατὰ
μὲν συμβεβηκὸς ὁ ὁποιῳοῦν. καθ' αὑτὸ δὲ ὁ τῷ ἀληθεῖ λόγῳ
καὶ τῇ προαιρέσει τῇ ὀρθῇ. ὁ μὲν, ἐμμένει. ὁ δ' οὐκ ἐμμένει. εἰ γάρ
τις τοδὶ διὰ τοδὶ αἱρεῖται ἢ διώκει, καθ' αὑτὸ μὲν τοῦτο διώκει
καὶ αἱρεῖται κατὰ συμβεβηκὸς δὲ τὸ πρότερον. ἁπλῶς δὲ λέ-
γομεν τὸ καθ' αὑτό. ὥστε ἔστι μὲν ὡς ὁποιᾳοῦν δόξῃ ὁ μὲν ἐμμέ-
νει. ὁ δ' ἐξίσταται. ἁπλῶς δὲ ὁ τῇ ἀληθεῖ. εἰσὶ δέ τινες, οἳ ἐμμε-
4 νετικοὶ τῇ δόξῃ εἰσίν. οὓς καλοῦσιν ἰσχυρογνώμονας. οἱ δύσπει-

στοι καὶ δυσμετάπιστοι, οἳ ὅμοιον μέν τι ἔχουσι τῷ ἐγκρατεῖ.
οἷον ὁ ἄσωτος ἐλευθερίῳ, καὶ ὁ θρασὺς τῷ θαῤῥαλέῳ. εἰσὶ
δ' ἕτεροι κατὰ πολλά. ὁ μὲν γὰρ διὰ πάθος καὶ ἐπιθυμίαν
οὐ μεταβάλλει ὁ ἐγκρατής. ἐπεὶ εὔπιστος ὅταν τύχῃ, ἔσται
ὁ ἐγκρατής. ὁ δὲ, οὐχ ὑπὸ λόγου. ἐπεὶ ἐπιθυμίας γε λαμ
βάνουσι, καὶ ἄγονται πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἡδονῶν. εἰσὶ δὲ ἰσχυ-
ρογνώμονες οἱ ἰδιογνώμονες, καὶ οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄγροι-
κοι. οἱ μὲν ἰδιογνώμονες, δι' ὑπερβολὴν καὶ λύπην. χαίρου 1
σι γὰρ νικῶντες, ἐὰν μὴ μεταπείθωνται. καὶ λυποῦνται, ἂν
ἄκυρα τὰ αὐτῶν ᾖ ὥσπερ ψηφίσματα. ὥστε μᾶλλον τῷ ἀκρα
τεῖ ἐοίκασιν ἢ τῷ ἐγκρατεῖ. εἰσὶ δέ τινες, οἳ τοῖς δόξασιν οὐκ
ἐμμένουσιν, οὐ δι' ἀκρασίαν. οἷον ἐν τῷ φιλοκτήτῃ τῷ σοφο-
κλέους ὁ νεοπτόλεμος. καίτοι δι' ἡδονὴν οὐκ ἐνέμεινεν. ἀλλὰ
καλήν. τὸ γὰρ ἀληθεύειν αὐτῷ, καλὸν ἤδη ἦν. ἐπείσθη δ' ὑπὸ
τοῦ ὀδυσσέως ψεύδεσθαι. οὐ γὰρ πᾶς ὁ δι' ἡδονήν τι πράττων,
οὔτ' ἀκόλαστος. οὔτε φαῦλος. οὔτ' ἀκρατής. ἀλλ' ὁ δι' αἰσχράν. 2
ἐπεὶ δ' ἐστί τις καὶ τοιοῦτος, οἷος ἧττον ἢ δεῖ τοῖς σωματικοῖς
χαίρων καὶ οὐκ ἐμμένων τῷ λόγῳ ὁ τοιοῦτος, τούτου καὶ τοῦ
ἀκρατοῦς μέσος ὁ ἐγκρατής. ὁ μὲν γὰρ ἀκρατὴς οὐκ ἐμμένει τῷ
λόγῳ, διὰ τὸ μᾶλλόν τι. οὗτος δὲ διὰ τὸ ἧττόν τι. ὁ δ' ἐγκρατὴς
ἐμμένει, καὶ οὐδὲ δι' ἕτερον μεταβάλλει. δεῖ δὲ εἴπερ ἡ ἐγκρά
τεια σπουδαῖον, ἀμφοτέρας τὰς ἐναντίας ἕξεις φαύλας
εἶναι ὥσπερ καὶ φαίνεται. ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἑτέραν ἐν ὀλίγοις
καὶ ὀλιγάκις εἶναι φανεράν. ὥσπερ ἡ σωφροσύνη τῇ ἀκολα- 3
σίᾳ δοκεῖ ἐναντία εἶναι μόνον, οὕτω καὶ ἡ ἐγκράτεια τῇ ἀκρα-
σίᾳ. ἐπεὶ δὲ καθ' ὁμοιότητα πολλὰ λέγεται, καὶ ἡ ἐγκράτεια
ἡ τοῦ σώφρονος, καθ' ὁμοιότητα ἠκολούθηκεν. ὅ, τε γὰρ ἐγκρα
τὴς οἷος μηδὲν παρὰ τὸν λόγον διὰ τὰς σωματικὰς ἡδονὰς
ποιεῖν, καὶ ὁ σώφρων. ἀλλ' ὁ μὲν ἔχων, ὁ δ' οὐκ ἔχων φαύλας
ἐπιθυμίας. καὶ ὁ μὲν τοιοῦτος, οἷος μὴ ἥδεσθαι παρὰ τὸν λό-
γον. ὁ δ' οἷος ἥδεσθαι ἀλλὰ μὴ ἄγεσθαι. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀκρα
τὴς καὶ ὁ ἀκόλαστος, ἕτεροι μὲν ὄντες, ἀμφότεροι δὲ τὰ σω- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ματικὰ ἡδέα διώκουσιν. ἀλλ' ὁ μὲν, καὶ οἰόμενος δεῖν. ὁ δ' οὐκ
οἰόμενος. οὐδ' ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκρατῆ ἐνδέχεται εἶναι
» τὸν αὐτόν. ἅμα γὰρ φρόνιμος καὶ σπουδαῖος τὸ ἦθος δέδει-
» κται ὤν. ἔτι, οὐ τῷ εἰδέναι μόνον φρόνιμος, ἀλλὰ καὶ τῷ
πρακτικός. ὁ δ' ἀκρατὴς οὐ πρακτικός. τὸν δὲ δεινὸν οὐδὲν
κωλύει ἀκρατῆ εἶναι. διὸ καὶ δοκοῦσιν ἐνίοτε φρόνιμοι μὲν
εἶναί τινες, ἀκρατεῖς δὲ, διὰ τὸ τὴν δεινότητα διαφέρειν τῆς
1 φρονήσεως τὸν εἰρημένον τρόπον ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. καὶ
κατὰ μὲν τὸν λόγον ἐγγὺς εἶναι. διαφέρειν δὲ κατὰ τὴν προαί-
ρεσιν. οὐδὲ δὴ ὡς εἰδὼς καὶ θεωρῶν. ἀλλ' ὡς ὁ καθεύδων ἢ
οἰνωμένος καὶ ἑκὼν μὲν, τρόπον γάρ τινα εἰδὼς καὶ ὃ ποιεῖ
καὶ οὗ ἕνεκα. πονηρὸς δ' οὔ. ἡ γὰρ προαίρεσις ἐπιεικής. ὥσ-
τ' εἰ μὴ πονηρὸς καὶ οὐκ ἄδικος. οὐ γὰρ ἐπίβουλος. ὁ μὲν
γὰρ αὐτῶν οὐκ ἐμμενετικὸς, οἷς ἂν βουλεύσηται. ὁ δὲ με-
λαγχολικὸς οὐδὲ βουλευτικὸς ὅλως. καὶ ἔοικε δ' ὁ ἀκρα-
2 τὴς πόλει, ἣ ψηφίζεται μὲν ἅπαντα τὰ δέοντα καὶ νόμους ἔ-
χει σπουδαίους. χρῆται δ' οὐδέν. ὥσπερ ἀναξανδρίδης ἔσκω-
ψεν. ἡ πόλις ἐβούλεθ' ἣ νόμων οὐδὲν μέλει. ὁ δὲ πονηρὸς, χρω-
μένῃ μὲν τοῖς νόμοις, πονηροῖς δὲ χρωμένῃ. ἔστι δ' ἀκρασία καὶ
ἐγκράτεια περὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τῶν πολλῶν ἕξεως.
ὁ μὲν γὰρ ἐμμένει μᾶλλον. ὁ δ' ἧττον τῆς τῶν πλείστων δυνά-
μεως. εὐιατοτέρα δὲ τῶν ἀκρασιῶν, ἣν οἱ μελαγχολικοὶ
ἀκρατεύονται, τῶν βουλευσαμένων μὲν μὴ ἐμμενόντων δέ. καὶ
3 οἱ δι' ἐθισμοῦ ἀκρατεῖς τῶν φυσικῶν. ῥᾷον γὰρ ἔθος με-
» τακινῆσαι φύσεως. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ ἔθος χαλεπὸν, ὅτι μὲν
» τῇ φύσει ἔοικεν. ὥσπερ καὶ εὔηνος λέγει. φημὶ πολυχρόνιον
» μελέτην ἔμμεναι φίλε. καὶ δὴ, ταύτην ἀνθρώποισι τελευτῶσαν
φύσιν εἶναι. τί μὲν οὖν ἐστιν ἐγκράτεια καὶ τί ἀκρασία, καὶ
τί καρτερία καὶ τί μαλακία, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ ἕξεις αὗται
πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται. περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ λύπης θεωρῆ-
σαι, τοῦ τὴν πολιτικὴν φιλοσοφοῦντος γὰρ τοῦ τέλους ἀρχι-
4 τέκτων. πρὸς ὃ βλέποντες ἕκαστον, τὸ μὲν κακόν. τὸ δ' ἁπλῶς

ἀγαθὸν λέγομεν. ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐπισκέψασθαι πε-
ρὶ αὐτῆς. τήν τε γὰρ ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν τὴν ἠθικὴν περὶ
λύπας καὶ ἡδονὰς ἔθεμεν. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οἱ πλεῖστοι με-
θ' ἡδονῆς εἶναί φασι. διὸ καὶ τὸν μακάριον ὠνομάκασιν ἀπὸ τοῦ
χαίρειν. τοῖς μὲν οὖν δοκεῖ οὐδεμία ἡδονὴ εἶναι ἀγαθὸν οὔτε κα-
θ' αὑτὸ, οὔτε κατὰ συμβεβηκός. οὐ γὰρ εἶναι τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ
ἡδονήν. τοῖς δ' ἔνιαι μὲν εἶναι. αἱ δὲ πολλαὶ, φαῦλαι. ἔτι δὲ
τούτων τρίτον, εἰ καὶ πᾶσαι ἀγαθὸν, ὅμως μὴ ἐνδέχεσθαι εἶναι 1
τὸ ἄριστον ἡδονήν. ὅλως μὲν οὖν οὐκ ἀγαθόν. ὅτι πᾶσα ἡδονὴ γέ-
νεσίς ἐστιν εἰς φύσιν αἰσθητήν. οὐδεμία δὲ γένεσις συγγενὴς τοῖς
τέλεσιν. οἷον οὐδεμία οἰκοδόμησις οἰκία. ἔτι ὁ σώφρων φεύγει
τὰς ἡδονάς. ἔτι ὁ φρόνιμος τὸ ἄλυπον διώκει, οὐ τὸ ἡδύ. ἔτι ἐμπό-
διον τῷ φρονεῖν αἱ ἡδοναὶ καὶ ὅσῳ μᾶλλον χαίρει, μᾶλλον τῇ
τῶν ἀφροδισίων. οὐδένα γὰρ δύνασθαι νοῆσαί τι ἐν αὐτῇ. ἔτι
τέχνη οὐδεμία ἡδονῆς. καίτοι πᾶν ἀγαθὸν τέχνης ἔργον. ἔτι παι-
δία καὶ θηρία διώκει τὰς ἡδονάς. τοῦ δὲ μὴ πάσας σπουδαίας, 2
ὅτι εἰσὶ καὶ αἰσχραὶ καὶ ὀνειδιζόμεναι. καὶ ὅτι βλαβεραί. νο-
σώδη γὰρ ἔνια τῶν ἡδέων. ἔτι δ' οὐκ ἄριστον ἡ ἡδονή. ὅτι οὐ τέ-
λος ἀλλὰ γένεσις. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα ταῦτα ἐστὶ σχεδόν. ὅτι
δ' οὐ συμβαίνει διὰ ταῦτα μὴ εἶναι ἀγαθὸν μὴ δὲ τὸ ἄριστον, ἐκ
τῶνδε δῆλον. πρῶτον μὲν ἐπεὶ τὸ ἀγαθὸν διχῶς, τὸ μὲν γὰρ
ἁπλῶς. τὸ δὲ τινὶ, καὶ αἱ φύσεις καὶ αἱ ἕξεις ἀκολουθήσου-
σιν. ὥστε καὶ αἱ κινήσεις καὶ αἱ γενέσεις ἀκολουθήσουσι. καὶ
αἱ φαῦλαι δοκοῦσαι ἁπλῶς φαῦλαι. τινὶ δ' οὔ. αἱ δὲ, οὐθ' ἡ- 3
δοναί. ἀλλὰ φαίνονται, ὅσαι μετὰ λύπης καὶ ἰατρείας ἕνεκεν.
οἷον αἱ τῶν καμνόντων. ἔτι ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ μὲν ἐνέργεια. τὸ
δ' ἕξις, κατὰ συμβεβηκὸς αἱ καθιστᾶσαι εἰς τὴν φυσικὴν ἕξιν,
ἡδεῖαί εἰσιν. ὅτι αἱ ἐνέργειαι ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ὑπολοί-
λύπου ἕξεως καὶ φύσεως. ἐπεὶ καὶ ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυ-
» μίας εἰσὶν ἡδοναί. οἷον αἱ τοῦ θεωρεῖν ἐνέργειαι, τῆς μὲν φύ-
» σεως οὐκ ἐνδεούσης. σημεῖον δ' ὅτι, οὐ τῷ αὐτῷ ἡδεῖ χαίρου-
» σιν. ἀναπληρουμένης τε τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας, ἀλλὰ 4

καθεστηκυίας μὲν τοῖς ἁπλῶς ἡδέσιν. ἀναπληρουμένης δὲ καὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ γὰρ ὀξέσι καὶ πικροῖς χαίρουσιν, ὧν οὐδὲν ὅτε φύσει ἡδὺ, οὔθ' ἁπλῶς ἡδύ. ὥστ' οὐδ' ἡδοναί. ὡς γὰρ τὰ ἡδέα πρὸς ἄλληλα συνέστηκεν, οὕτω καὶ αἱ ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ τούτων. ἔτι οὐκ ἀνάγκη ἕτερόν τι εἶναι βέλτιον τῆς ἡδονῆς, ὥσπερ τινές φασι τὸ τέλος τῆς γενέσεως. οὐ γὰρ γενέσεις εἰσίν. οὐδὲ μετὰ γενέσεως πᾶσαι. ἀλλ' ἐνέργειαι καὶ τέλος. οὐδὲ γι-

1 νομένων συμβαίνουσιν ἀλλὰ χρωμένων. καὶ τέλος οὐ πασῶν ἕτερόν τι, ἀλλὰ τῶν εἰς τελείωσιν ἀγομένων τῆς φύσεως, διὸ οὐ καλῶς ἔχει τὸ αἰσθητὴν γένεσιν φάναι εἶναι τὴν ἡδονήν. ἀλλὰ μᾶλλον λεκτέον ἐνέργειαν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως, ἀντὶ τοῦ αἰσθητὴν ἀνεμπόδιστον. δοκεῖ δὲ γένεσις εἶναι, ὅτι κυρίως ἀγαθόν. τὴν γὰρ ἐνέργειαν γένεσιν οἴονται εἶναι. ἔστι δ' ἕτερον. τὸ δ' εἶναι φαύλας ὅτι νοσώδη ἔνια ἡδέα, τὸ αὐτὸ ὅτι ὑγιεινὰ ἔνια, φαῦλα πρὸς χρηματισμόν. ταύτῃ οὖν φαῦλα ἄμφω.

2 ἀλλ' οὐ φαῦλα κατά γε τοῦτο. ἐπεὶ καὶ τὸ θεωρεῖν, ποτὲ βλάπτει πρὸς ὑγίειαν. ἐμποδίζει δὲ οὔτε φρονήσει οὔθ' ἕξει οὐδεμιᾷ ἡ ἀφ' ἑκάστης ἡδονή. ἀλλ' αἱ ἀλλότριαι. ἐπεὶ καὶ αἱ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν καὶ μανθάνειν μᾶλλον ποιήσουσι θεωρεῖν καὶ μανθάνειν. τὸ δὲ τέχνης μὴ εἶναι ἔργον ἡδονὴν μηδεμίαν εὐλόγως συμβέβηκεν. οὐδὲ γὰρ ἄλλης ἐνεργείας οὐδεμιᾶς τέχνη ἐστίν. ἀλλὰ τῆς δυνάμεως. καίτοι καὶ ἡ μυρεψικὴ τέχνη καὶ ἡ ὀψοποιηκὴ, δοκεῖ ἡδονῆς εἶναι. τὸ δὲ τὸν σώφρονα φεύγειν καὶ τὸν φρό-

4 νιμον διώκειν τὸν ἄλυπον βίον, καὶ τὸ τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκειν, τῷ αὐτῷ λύεται πάντα. ἐπεὶ γὰρ εἴρηται πῶς ἀγαθαὶ ἁπλῶς, καὶ πῶς οὐκ ἀγαθαὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναί, τὰς τοιαύτας τὰ θηρία καὶ τὰ παιδία διώκει. καὶ τὴν τούτων ἀλυπίαν ὁ φρόνιμος, τὰς μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης, καὶ τὰς σωματικάς. τοιαῦται γὰρ αὗται. καὶ τὰς τούτων ὑπερβολὰς καθ' ἃς ὁ ἀκόλαστος. διὸ ὁ σώφρων φεύγει ταύτας. ἐπεὶ εἰσὶν ἡδοναὶ καὶ σώφρονος. ἀλλὰ μὴν ὅτι καὶ ἡ λύπη κακὸν, ὁμολογεῖ-

4 ται, καὶ φευκτόν. ἡ μὲν γὰρ ἁπλῶς κακόν. ἡ δὲ τῷ πῇ ἐμπο-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

διστική· τῷ δὲ φευκτῷ τὸ ἐναντίον, ἢ φευκτόν τι. καὶ κακὸν, ἢ
ἀγαθόν. ἀνάγκη οὖν τὴν ἡδονὴν ἀγαθόν τι εἶν. ὡς γὰρ σπεύ-
σιππος ἔλεγεν, οὐ συμβαίνει ἡ λύσις ὥσπερ τὸ μεῖζον τῷ ἐ-
λάττονι, καὶ τῷ ἴσῳ τὸ ἐναντίον. οὐ γὰρ ἂν φαίη ὅπερ κακόν
τι εἶναι τὴν ἡδονήν. ἄριστον δ' οὐδὲν κωλύει ἡδονήν τινα εἶναι,
εἰ ἔνιαι φαῦλαι ἡδοναὶ ὥσπερ καὶ ἐπιστήμην τινὰ ἐνίων φαύ-
λων οὐσῶν. ἴσως καὶ ἀναγκαῖον εἴπερ ἑκάστης ἕξεως εἰσὶν ἐνέρ-
γειαι ἀνεμπόδιστοι. εἴθ' ἡ πασῶν ἐνέργειά ἐστιν εὐδαιμονία, εἴ- 1
τε ἡ τινὸς αὐτῶν ἂν ᾖ ἀνεμπόδιστος, αἱρετωτάτην εἶναι. τοῦτο
δ' ἐστὶν ἡδονή. ὥστ' εἴη ἄν τις ἡδονὴ, τὸ ἄριστον τῶν πολλῶν ἡδο-
νῶν φαύλων οὐσῶν, εἰ ἔτυχεν ἁπλῶς. καὶ διὰ τοῦτο πάντες
τὸν εὐδαίμονα ἡδὺν οἴονται βίον. καὶ ἐμπλέκουσι τὴν ἡδονὴν
» εἰς τὴν εὐδαιμονίαν εὐλόγως. οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια τέλειος
» ἐμποδιζομένη. ἡ δ' εὐδαιμονία τῶν τελείων. διὸ προσδεῖται ὁ
» εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν, καὶ τῶν ἐκτὸς. καὶ τῆς τύ-
χης ὅπως μὴ ἐμποδίζηται ταῦτα. οἱ δὲ τὸν τροχιζόμενον καὶ 2
τὸν δυστυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα εὐδαίμονα φάσκον-
τες εἶναι ἐὰν ᾖ ἀγαθὸς, ἢ ἑκόντες ἢ ἄκοντες οὐδὲν λέγουσι.
διὰ δὲ προσδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισι ταυτὸν εἶναι ἡ εὐ-
τυχία τῇ εὐδαιμονίᾳ οὐκ οὖσα. ἐπεὶ καὶ αὕτη ὑπερβάλ-
λουσα ἐμπόδιός ἐστι. καὶ ἴσως οὐκέτι εὐτυχίαν καλεῖν δί-
καιον. πρὸς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ὁ ὅρος αὐτῆς. καὶ τὸ διώ-
κειν δ' ἅπαντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους αὐτὴν, σημεῖόν τι
» τοῦ εἶναι πως τὸ ἄριστον αὐτήν. φήμη δ' οὔτις πάμπαν ἀπόλ 4
» λυται, ἥν τινα πολλοί. ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἡ αὐτὴ οὔτε φύσις οὔθ'-
» ἕξις ἡ ἀρίστη οὔτε ἐστὶν οὔτε δοκεῖ, οὐδ' ἡδονὴν διώκουσι τὴν αὐ-
» τὴν πάντες. ἡδονὴν μέντοι πάντες ἴσως καὶ διώκουσιν. οὐχ
» ἣν οἴονται. οὐδ' ἣν ἂν φαῖεν, ἀλλὰ τὴν αὐτήν. πάντα γὰρ
» φύσει ἔχει τι θεῖον. ἀλλ' εἰλήφασι τὴν τοῦ ὀνόματος κληρονο-
μίαν αἱ σωματικαὶ ἡδοναί. διὰ τὸ πλειστάκις τε παραβάλλειν
εἰς αὐτὰς καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν. διὰ τὸ μόνας οὖν
γνωρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶναι. φανερὸν δὲ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ ὅτι εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἔσται ζῆν ἡδέως
τὸν εὐδαίμονα. τίνος γὰρ ἕνεκα δέοι ἂν αὐτῆς, εἴπερ μὴ ἀγα-
θόν. ἀλλὰ καὶ λυπηρῶς ἐνδέχεται ζῆν. οὔτ᾽ ἀγαθὸν γὰρ, οὔ-
τε κακὸν ἡ λύπη. εἴπερ μηδ᾽ ἡδονή. ὥστε διὰ τί ἂν φεύγη. οὐ
δὲ δὴ ἡδίων ὁ βίος ὁ τοῦ σπουδαίου, εἰ μὴ καὶ ἐνέργεια αὐτοῦ.
περὶ δὲ δὴ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν. ἐπισκεπτέον τοῖς λέγουσιν,
ὅτι ἔνιαί γε ἡδοναὶ αἱρεταὶ σφόδρα. οἷον αἱ καλαί, ἀλλ᾽ οὐχὶ αἱ
1 σωματικαὶ καὶ περὶ ἃς ὁ ἀκόλαστος. διὰ τί οὖν ἐναντίαι λυ-
παι μοχθηραί. κακῷ γὰρ ἀγαθὸν ἐναντίον. ἢ οὕτως. ἀγαθαὶ
αἱ ἀναγκαῖαι. ὅτι καὶ τὸ μὴ κακὸν ἀγαθόν ἐστιν. ἢ μέχρι του
ἀγαθαί. τῶν μὲν γὰρ ἕξεων καὶ κινήσεων ὅσων μή ἐστι τοῦ βελ-
τίονος ὑπερβολὴ οὐ δὲ τῆς ἡδονῆς. ὅσων δ᾽ ἐστί, καὶ τῆς ἡδο-
νῆς ἐστιν. ἔστι δὲ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν ὑπερβολή. καὶ ὁ φαῦ-
λος τῷ διώκειν τὴν ὑπερβολήν ἐστιν. ἀλλ᾽ οὐ τὰς ἀναγκαίας.
πάντες γὰρ χαίρουσί πως καὶ ὄψοις καὶ οἴνοις καὶ ἀφροδι-
2 σίοις. ἀλλ᾽ οὐχ ὡς δεῖ. ἐναντίως δὲ ἐπὶ τῆς λύπης. οὐ γὰρ
τὴν ὑπερβολὴν φεύγει. ἀλλ᾽ ὅλως. οὐ γάρ ἐστι τῇ ὑπερβο-
» λῇ λύπη ἐναντία. ἀλλ᾽ ἢ τῷ διώκοντι τὴν ὑπερβολήν. ἐπεὶ
» δ᾽ οὐ μόνον τἀληθὲς δεῖ εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ψεύ-
» δους, τοῦτο γὰρ συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν. ὅταν γὰρ εὔλο-
» γον φανῇ τὸ διὰ τί φαίνεται ἀληθὲς οὐκ ὂν ἀληθές, πιστεύειν
ποιεῖ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον. ὥστε λεκτέον, διὰ τί φαίνονται αἱ
σωματικαὶ ἡδοναὶ αἱρετώτεραι. πρῶτον μὲν οὖν δὴ ὅτι ἐκ-
4 κρούει τὴν λύπην. καὶ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῆς λύπης ὡς
οὔσης ἰατρείας τὴν ἡδονὴν διώκουσι τὴν ὑπερβάλλουσαν,
καὶ ὅλως τὴν σωματικήν. σφοδραὶ δὲ γίνονται ἰατρεῖαι. διὸ
καὶ διώκονται διὰ τὸ παρὰ τὸ ἐναντίον φαίνεσθαι. καὶ σπου-
δαῖον δὴ δοκεῖ ἡ ἡδονὴ διὰ δύο ταῦτα ὥσπερ εἴρηται ὅτι αἱ μὲν
φαύλης φύσεώς εἰσι πράξεις ἐκ γενετῆς ὥσπερ θηρίου. ἢ δι᾽
ἔθος, οἷον αἱ τῶν φαύλων ἀνθρώπων. αἱ δέ, ἰατρεῖαι ὅτι ἐνδεοῦς.
καὶ ἔχειν βέλτιον ἢ γίνεσθαι. αἱ δέ, συμβαίνουσι τελειουμένων.
4 κατὰ συμβεβηκὸς οὖν σπουδαῖαι. ἔτι διώκονται διὰ τὸ σφοδραὶ

εἶναι ἀπὸ τῆς ἄλλης μὴ δυναμένων χαίρειν. αὐτοὶ γοῦν αὐ-
τοῖς δίψας τινὰς παρασκευάζουσιν. ὅταν μὲν οὖν ἀβλαβεῖς,
ἀνεπιτίμητον. ὅταν δὲ βλαβεράς, φαῦλον. ὅτι γὰρ ἔχουσιν ἕ-
τερα ἐφ' οἷς χαίρουσι, τότε μηδέτερον πολλοῖς λυπηρὸν διὰ
» τὴν φύσιν. ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον ὥσπερ καὶ οἱ φυσικοὶ μαρ=
» τυροῦσι, τὸ ὁρᾶν καὶ τὸ ἀκούειν φάσκοντες εἶναι λυπηρόν. ἀλ
» λ' ἤδη συνήθεις ἐσμὲν ὥς φασιν. ὁμοίως δὲ ἐν τῇ νεότητι διὰ
τὴν αὔξησιν ὥσπερ οἱ οἰνώμενοι διάκεινται. καὶ ἡδὺ ἡ νεότης. οἱ 1
δὲ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν δέονται ἀεὶ ἰατρείας. καὶ γὰρ τὸ
σῶμα δακνόμενον διατελεῖ τὴν κρᾶσιν. καὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ
εἰσιν. ἐξελαύνει δὲ ἡ ἡδονὴ λύπην ἥ τε ἐναντία καὶ ἡ τυχοῦσα,
ἐὰν ᾖ ἰσχυρά. καὶ διὰ ταῦτα ἀκόλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται. αἱ
δ' ἄνευ λυπῶν οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολήν. αὗται δὲ τῆς φύσει
ἡδέων καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός. λέγω δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἰα
τρεύοντα. ὅτι γὰρ συμβαίνει ἰατρεύεσθαι τοῦ ὑπομένοντος ὑ-
γιοῦς πράγματος, διὰ τοῦτο δοκεῖ εἶναι. φύσει δ' ἡδέα, ἃ ποιεῖ 2
πρᾶξιν τῆς τοιᾶσδε φύσεως. οὐκ ἀεὶ δ' οὐθὲν ἡδὺ τὸ αὐτὸ διὰ
τὸ μὴ ἁπλῆν ἡμῶν εἶναι τὴν φύσιν. ἀλλ' ἐνεῖναί τι καὶ ἕτερον
καθὸ φθαρτά. ὥστ' ἄν τι θάτερον πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύ
» σει παρὰ φύσιν. ὅταν δ' ἰσάζῃ, οὔτε λυπηρὸν δοκεῖ, οὔθ' ἡδὺ τὸ
» πραττόμενον. ἐπεὶ εἴ του ἡ φύσις ἁπλῆ εἴη, ἀεὶ ἡ αὐτὴ πρᾶξις
» ἡδίστη ἔσται. διὸ ὁ θεὸς ἀεὶ μίαν καὶ ἁπλῆν χαίρει ἡδονήν. οὐ
» γὰρ μόνον κινήσεώς ἐστιν ἐνέργεια ἀλλὰ καὶ ἀκινησίας. καὶ ἡ-
» δονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ ἐστὶν ἢ ἐν κινήσει. μεταβολὴ δὲ πάντων 4
» γλυκύτατον κατὰ τὸν ποιητήν, διὰ πονηρίαν τινά. ὥσπερ γὰρ
ἄνθρωπος εὐμετάβολος πονηρός, καὶ ἡ φύσις ἡ δεομένη μετα
βολῆς. οὐ γὰρ ἁπλῆ, οὐδ' ἐπιεικής. περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας
καὶ ἀκρασίας καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης εἴρηται. καὶ τί ἕ-
καστον. καὶ πῶς τὰ μὲν ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστι. τὰ δὲ κακά. λοιπὸν
δὲ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

ΤΕ΄ΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Ζ. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΕΥΔΗΜΙΩΝ, ΤΟ Η.

ΠΕΡΙ φιλίας τί ἐστι καὶ ποῖόν τι καὶ
τίς ὁ φίλος, καὶ πότερον μοναχῶς λέ
γεται ἡ φιλία ἢ πλεοναχῶς. καὶ εἰ πλεο
1 ναχῶς πόσα ἐστίν. ἔτι δὲ πῶς χρηστέον
τῷ φίλῳ, καὶ τί τὸ δίκαιον τὸ φιλικόν,
ἐπισκεπτέον οὐθενὸς ἧττον τῶν περὶ
τὰ ἤθη καλῶν καὶ αἱρετῶν. τῆς τε γὰρ
πολιτικῆς ἔργον εἶναι δοκεῖ μάλιστα ποιῆσαι φιλίαν. καὶ τὴν
ἀρετὴν διὰ τοῦτο φασὶν εἶναι χρήσιμον. οὐ γὰρ ἐνδέχεσθαι φί
λους ἑαυτοῖς τοὺς ἀδικουμένους ὑπ' ἀλλήλων. ἔτι τὸ δίκαιον,
καὶ τὸ ἄδικον περὶ τοὺς φίλους εἶναι μάλιστα πάντες φαμέν.
2 καὶ ὁ αὐτὸς δοκεῖ ἀνὴρ εἶναι, καὶ ἀγαθὸς καὶ φίλος. καὶ φι-
λία ἠθική τις εἶναι ἕξις. καὶ ἐάν τις βούληται ποιῆσαι, ὥστε
μὴ ἀδικεῖν. ἀλλ' εἰς φίλους ποιῆσαι. οἱ γὰρ ἀληθινοὶ φίλοι οὐκ
ἀδικοῦσιν. ἀλλὰ μὴν καὶ ἐὰν δίκαιοι ὦσιν, οὐκ ἀδικήσουσιν. ἢ
» ταυτὸν ἄρα ἢ ἐγγύς τι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φιλία. πρὸς δὲ τού
» τοις τῶν μεγίστων ἀγαθῶν τὸν φίλον εἶναι ὑπολαμβάνομεν.
» τὴν δὲ ἀφιλίαν καὶ τὴν ἐρημίαν δεινότατον. ὅτι ὁ βίος ἅπας
» καὶ ἡ ἑκούσιος ὁμιλία μετὰ τούτων. μετ' οἰκείων γὰρ ἢ μετὰ
4 συγγενῶν ἢ μεθ' ἑταίρων συνδιημερεύομεν ἢ τέκνων ἢ γονέων ἢ
γυναικός. καὶ τὰ ἴδια δίκαια τὰ πρὸς τοὺς φίλους ἐστὶν ἐφ' ἡ-
μῖν μόνον. τὰ δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους νενομοθέτηται καὶ οὐκ ἐφ' ἡ
μῖν. ἀπορεῖται δὲ πολλὰ περὶ τῆς φιλίας. πρῶτον μὲν ὡς
ἔξωθεν περιλαμβάνοντες, καὶ ἐπὶ πλέον λέγοντες. δοκεῖ γὰρ
τοῖς μὲν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ εἶναι φίλον. ὅθεν εἴρηται, ὡς αἰεὶ
τὸν ὁμοῖον ἄγει θεὸς ἐς τὸν ὁμοῖον. καὶ γὰρ κολοιὸς παρὰ κο-
» λοιόν. ἔγνω δὲ φώρ τε φῶρα, καὶ λύκος λύκον. οἱ δὲ φυσιολό
4 γοι καὶ τὴν ὅλην φύσιν διακοσμοῦσιν, ἀρχὴν λαβόντες τὸ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὅμοιον ἰέναι. διὸ καὶ Ἐμπεδοκλῆς καὶ τὴν κύν' ἔφη καθῆσθαι
ἐπὶ τῆς κεραμίδος, διὰ τὸ ἔχειν πλεῖστον ὅμοιον. οἱ μὲν οὖν οὔ-
τω τὸν φίλον λέγουσιν. οἱ δὲ τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φασὶν
εἶναι φίλον. τὸ μὲν γὰρ ἐρώμενον καὶ ἐπιθυμητὸν πᾶσιν εἶναι
φίλον. ἐπιθυμεῖ δὲ οὐ τὸ ξηρὸν τοῦ ξηροῦ ἀλλ' ὑγροῦ. ὅθεν εἴρη-
ται ἐρᾷ μὲν ὄμβρου γαῖα. καὶ τὸ, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. ἡ δὲ
μεταβολὴ εἰς τοὐναντίον. τὸ δ' ὅμοιον ἐχθρὸν τῷ ὁμοίῳ. καὶ γὰρ
κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τὰ ἀπὸ τῆς αὐτῆς τρεφόμενα πο- 1
λέμια ἀλλήλοις ζῶα, αὗται μὲν οὖν αἱ ὑπολήψεις τοσοῦτον
διεστᾶσιν. αἱ μὲν γὰρ τὸ ὅμοιον φίλον, τὸ ἐναντίον πολέμιον.
τῷ πλέονι δ' ἀεὶ πολέμιον καθίσταται τὸ ἔλασσον. ἐχθρὰς τε
ἡμέρα κατέρχεται. ἔτι δὲ καὶ οἱ τόποι κεχωρισμένοι τῶν ἐναν-
» τίων. ἡ φιλία δοκεῖ συνάγειν. οἱ δὲ τὰ ἐναντία φίλα. καὶ Ἡρά-
» κλειτος ἐπιτιμᾷ τῷ ποιήσαντι. ὡς ἔρις ἔκ τε θεῶν καὶ ἀνθρώ-
» πων ἀπόλοιτο. οὐ γὰρ ἂν εἶναι ἁρμονίαν, μὴ ὄντος ὀξέος καὶ
» βαρέος. οὐδὲ τὰ ζῶα ἄνευ θήλεος καὶ ἄρρενος ἐναντίων ὄν- 2
των. δύο μὲν αὗται δόξαι περὶ φιλίας εἰσί. λίαν τε καθόλου
κεχωρισμέναι τοσοῦτον. ἄλλαι δὲ ἤδη ἐγγύτεραι καὶ οἰκεῖαι
τῶν φαινομένων. τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἐνδέχεσθαι δοκεῖ τοὺς φαύ-
λους εἶναι φίλους, ἀλλὰ μόνον τοὺς ἀγαθούς. τοῖς δ' ἄτοπον, εἰ
μὴ φιλοῦσιν αἱ μητέρες τὰ τέκνα. φαίνεται δὲ καὶ ἐν τοῖς θη-
ρίοις ἐνοῦσα φιλία. προαποθνήσκειν οὖν αἱροῦνται τῶν τέκνων.
τοῖς δὲ τὸ χρήσιμον δοκεῖ φίλον εἶναι μόνον. σημεῖον δ', ὅτι καὶ
διώκουσι ταῦτα πάντες. τὰ δὲ ἄχρηστα καὶ αἱ τοιαῦται τῶν 4
* ἀποβάλλουσιν. ὥσπερ Σωκράτης ὁ γέρων ἔλεγε τὸν πτύε-
λον καὶ τὰς τρίχας καὶ τοὺς ὄνυχας περιβάλλων καὶ τὰ μόρια
ὅτι ῥίπτουμεν τὰ ἄχρηστα. καὶ τέλος τὸ σῶμα, ὅταν ἀποθάνῃ.
ἄχρηστος γὰρ ὁ νεκρός. οἷς δὲ χρήσιμον φυλάττουσιν ὥσπερ
ἐν Αἰγύπτῳ. ταῦτα δὴ πάντα δοκεῖ μὲν ὑπεναντία ἀλλήλοις
εἶναι. τό τε γὰρ ἄχρηστον τῷ ὁμοίῳ. καὶ ἐναντιότης ὁμοιότητος
» ἀπέχει πλεῖστον. καὶ τῶν ἐναντίον ἀχρηστότατον τῷ ἐναντίῳ.
» φθαρτικὸν γὰρ τοῦ ἐναντίου τὸ ἐναντίον. ἔτι δοκεῖ τοῖς μὲν, 4

ῥᾷδιον τὸ κτήσασθαι φίλον. τοῖς δὲ σπανιώτατον γνῶναι. καὶ οὐκ ἐνδέχεσθαι ἀλλ' εὐτυχίαις. τοῖς γὰρ εὖ πράττουσι, βούλονται πάντες δοκεῖν φίλοι εἶναι. οἱ δ' οὐδὲ τοῖς συνδιαμένουσιν ἐν ταῖς ἀτυχίαις ἀξιοῦσι πιστεύειν. ὡς ἐξαπατῶντας καὶ περισποιουμένους, ἵνα κτήσωνται διὰ τῆς τῶν ἀτυχούντων ὁμιλίας πάλιν εὐτυχούντων φιλίαν. ληπτέος δὲ λόγος, ὅστις ἡμῖν ἅμα τά τε δοκοῦντα περὶ τούτων μάλιστα ἀποδώσει.
1 καὶ τὰς ἀπορίας λύσει. καὶ τὰς ἐναντιώσεις. τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν εὐλόγως φαίνηται τὰ ἐναντία δοκοῦντα. μάλιστα γὰρ ὁμολογούμενος ὁ τοιοῦτος ἔσται λόγος τοῖς φαινομένοις. συμβαίνει δὲ μένειν τὰς ἐναντιώσεις, ἐὰν ὡς ἀληθὲς ᾖ τὸ λεγόμενον. ἔστι δ' ὡς οὔ. ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ πότερον τὸ ἡδὺ ἢ τὸ ἀγαθόν ἐστι τὸ φιλούμενον. εἰ μὲν γὰρ φιλοῦμεν ἐπιθυμοῦμεν, καὶ μάλιστα ὁ ἔρως τοιοῦτον· οὐδεὶς γὰρ ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ. ἡ δ' ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος. ταύτῃ μὲν τὸ φιλούμενον τὸ ἡδὺ, ὃ
2 βουλόμεθα τὸ ἀγαθόν. ἔστι δ' ἕτερον τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ἀγαθὸν, περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων τῶν συγγενῶν τούτοις πειρατέον διορίσαι λαβοῦσιν ἀρχὴν τήνδε. τὸ γὰρ ὀρεκτὸν καὶ βουλητὸν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ φαινόμενον ἀγαθόν. διὸ καὶ τὸ ἡδὺ ὀρεκτόν. φαινόμενον γάρ τι ἀγαθόν. τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ. τοῖς δὲ φαίνεται, κἂν μὴ δοκῇ. οὐ γὰρ ἐν ταὐτῷ τῆς ψυχῆς ἡ φαντασία καὶ ἡ δόξα. ὅτι μέντοι φίλον καὶ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ ἡδὺ, δῆλον. τούτου δὲ διωρισμένου ληπτέον ὑπόθεσιν ἑτέραν. τῶν γὰρ
4 ἀγαθῶν τὰ μὲν, ἁπλῶς ἐστὶν ἀγαθά. τὰ δέ τινι. ἁπλῶς δ' οὔ. καὶ τὰ αὐτὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ καὶ ἁπλῶς ἡδέα. τὰ γὰρ τῷ ὑγιαίνοντι φαμὲν σώματι συμφέροντα, ἁπλῶς εἶναι σώματι ἀγαθά. τὰ δὲ τῷ κάμνοντι οὔ. οἷον φαρμακείας καὶ τομάς. ὁμοίως δὲ, καὶ ἡδέα ἁπλῶς σώματι τὰ τῷ ὑγιαίνοντι καὶ ὁλοκλήρῳ. οἷον τὸ ἐν τῷ φωτὶ ὁρᾶν καὶ οὐ τὸ ἐν τῷ σκότει. καί τοι τῷ ὀφθαλμιῶντι ἐναντίως. καὶ οἶνος ἡδίων, οὐ-
» χὶ τῷ διεφθαρμένῳ τὴν γλῶτταν ὑπὸ οἰνοφλυγίας. ἐπεὶ
4 οὔτ' εἰς ὄξος. παρεγχέουσιν. ἀλλὰ τῇ ἀδιαφθόρῳ αἰσθήσει. ὁ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ψυχῆς, οὐχ αἱ τοῖς παιδίοις καὶ τοῖς θηρίοις,
ἀλλὰ τοῖς καθεστῶσιν. ἀμφοτέρων γοῦν μεμνημένοι ταῦθ' αἱ-
ρούμεθα, ὡς δ' ἔχει παιδίον καὶ θηρίον πρὸς ἄνθρωπον καθε-
στῶτα, οὕτως ἔχει ὁ φαῦλος καὶ ἄφρων, πρὸς τὸν ἐπιεικῆ καὶ
φρόνιμον. τούτοις δὲ ἡδέα τὰ κατὰ τὰς ἕξεις. ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ ἀ-
γαθὰ καὶ τὰ καλά. ἐπεὶ οὖν τὰ ἀγαθὰ πλεοναχῶς, τὸ μὲν
γὰρ τῷ τοιόνδ' εἶναι λέγομεν ἀγαθόν. τὸ δέ, τῷ ὠφέλιμον καὶ
χρήσιμον. ἐπεὶ δὲ τὸ ἡδὺ τὸ μὲν ἁπλῶς καὶ ἀγαθὸν ἁπλῶς. 1
τὸ δὲ τινὶ ἢ φαινόμενον ἀγαθὸν ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων,
δι' ἕκαστον τούτων ἐνδέχεται ἡμᾶς αἱρεῖσθαί τι καὶ φιλεῖν ὥσ-
περ καὶ ἄνθρωπον. τὸν μὲν γὰρ τοιόνδε καὶ δι' ἀρετήν, τὸν δ',
ὅτι ὠφέλιμος καὶ χρήσιμος. τὸν δ', ὅτι ἡδὺς καὶ δι' ἡδονήν.
» φίλος δὴ γίνεται, ὅταν φιλούμενος ἀντιφιλῇ. καὶ τοῦτο μὴ
» λανθάνῃ πως αὐτούς. ἀνάγκη ἄρα τρία φιλίας εἴδη εἶναι. καὶ
» μήτε καθ' ἓν ἁπάσας μήθ' ὡς εἴδη ἑνὸς γένους, μήτε πάμπαν
» λέγεσθαι ὁμωνύμως. πρὸς μίαν γάρ τινα λέγονται καὶ πρώ- 2
την. ὥσπερ τὸ ἰατρικὸν καὶ ψυχὴν ἰατρικὴν καὶ σῶμα λέγο-
μεν καὶ ὄργανον καὶ ἔργον. ἀλλὰ κυρίως τὸ πρῶτον, δι' οὗ λό-
γος ἐν ἡμῖν ὑπάρχει. οἷον ὄργανον ἰατρικὸν ᾧ ἂν ὁ ἰατρὸς χρήσαι-
το. ἐν δὲ τῷ τοῦ ἰατροῦ λόγῳ, οὐκ ἔστιν ὁ τοῦ ὀργάνου. ζητεῖται μὲν
οὖν πανταχοῦ τὸ πρῶτον. διὰ δὲ τὸ καθόλου εἶναι τὸ πρῶ-
τον, λαμβάνουσι καὶ πρῶτον καθόλου. τοῦτο δ' ἐστὶ ψεῦδος,
ὥστε καὶ περὶ τῆς φιλίας οὐ δύνανται πάντ' ἀποδιδόναι τὰ
φαινόμενα, οὐ γὰρ ἐφαρμόττοντος ἑνὸς λόγου, οὐκ οἴονται ἀλ- 4
λας φιλίας εἶναι. αἱ δ' εἰσὶ μέν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως εἰσίν. αἱ δ'
ὅταν ἡ πρώτη μὴ ἐφαρμόττῃ ὡς οὖσαν καθόλου ἄν, εἴπερ ἦν
πρώτη, οὐδ' εἶναι φιλίας τὰς ἄλλας φασίν. ἔστι δὲ πολλὰ
εἴδη φιλίας. τῶν γὰρ ῥηθέντων ἦν εἴδη. ἐπειδὴ διώρισται τρι-
» χῶς λέγεσθαι τὴν φιλίαν. ἡ μὲν γὰρ διώρισται δι' ἀρετήν. ἡ
» δὲ διὰ τὸ χρήσιμον. ἡ δὲ διὰ τὸ ἡδύ. τούτων ἡ μὲν διὰ τὸ χρήσι-
» μον ἐστίν, ἡ διὰ τῶν πλείστων φιλία. διὰ γὰρ τὸ χρήσιμοι εἶναι,
» φιλοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ μέχρι τούτου. ὥσπερ ἡ παροιμία, 4

γλαῦκ'

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» γλαῦκ' ἐπίκουρος ἀνὴρ τὸν σοφὸν φίλον ἔσκε μάχηται, καὶ
» οὐκέτι γινώσκουσιν ἀθηναῖοι μεγαρῆας. ἡ δὲ δι' ἡδονὴν τῶν νέων. μεταβαλλόντων γὰρ τὰ ἤθη κατὰ τὰς ἡλικίας, μεταβάλλει καὶ τὸ ἡδύ, ἡ δὲ κατὰ ἀρετὴν τῶν βελτίστων. φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ὅτι ἡ πρώτη φιλία, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀντιφιλία καὶ ἀντιπροαίρεσις πρὸς ἀλλήλους. φίλον μὲν γὰρ τὸ φιλούμενον τῷ φιλοῦντι. φίλος δὲ τῷ φιλουμένῳ καὶ ἀντι-
1 φιλῶν. αὕτη μὲν οὖν ἐν ἀνθρώποις μόνον ὑπάρχει φιλία. μόνον γὰρ αἰσθάνεται προαιρέσεως. αἱ δ' ἄλλαι καὶ ἐν τοῖς θηρίοις. καὶ χρήσιμον ἐνθὶ μικρόν τι φαίνεται ἐνυπάρχον καὶ πρὸς ἀνθρώπων τοῖς ἡμέροις καὶ πρὸς ἄλλα. οἷον τὸν τρόχιλον φησὶν ἡρόδοτος τῷ κροκοδείλῳ. καὶ ὡς οἱ μάντεις τὰς συνεδρείας καὶ διεδρείας λέγουσι. καὶ οἱ φαῦλοι ἂν εἶεν φίλοι ἀλλήλοις καὶ διὰ τὸ χρήσιμον καὶ διὰ τὸ ἡδύ. οὐ δ' ὅτι ἡ πρώτη οὐχ ὑπάρχει αὐτοῖς, οὔ φασι φίλους εἶναι. ἀδικήσει
2 γὰρ ὅγε φαῦλος τὸν φαῦλον. οἱ δ' ἀδικούμενοι οὐ φιλοῦσι σφᾶς αὐτούς. οἱ δὲ φιλοῦσι μὲν, ἀλλ' οὐ τὴν πρώτην φιλίαν. ἐπεὶ τάς γε ἑτέρας οὐδεὶς κωλύει. δι' ἡδονὴν γὰρ ὑπομένουσιν ἀλλήλους βλαπτόμενοι ὡς ἂν ὦσιν ἀκρατεῖς, οὐ δοκοῦσι δ' οὐ δι' ἡδονὴν φιλοῦντες ἀλλήλους φίλοι εἶναι, ὅταν κατ' ἀκρίβειαν ζητῶσιν, ὅτι οὐχ ἡ πρώτη. ἐκείνη μὲν γὰρ βέβαιος, ἡ δ' ἔστι μὲν ὥσπερ εἴρηται φιλία. οὐκ ἐκείνη δὲ ἀλλ' ἐπ' ἐκείνης. τὸ μὲν οὖν ἐκείνως μόνον λέγειν τὸν φίλον βιάζεσθαι, τὰ
3 φαινόμενά ἐστι καὶ παράδοξα λέγειν ἀναγκαῖον, καθ' ἕνα δὲ λόγον πάσας ἀδύνατον. λείπεται τοίνυν, ὅτι ἔστι μὲν ὡς μόνον πρώτη φιλία. ἔστι δὲ ὡς πᾶσαι. οὔτε ὡς ὁμώνυμοι καὶ ὡς ἔτυχεν ἔχουσαι πρὸς ἑαυτάς. οὔτε καθ' ἓν εἶδος. ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ἕν. ἐπεὶ δ' ἁπλῶς ἀγαθὸν καὶ ἁπλῶς ἡδὺ τὸ αὐτὸ καὶ ἅμα, ἂν μή τι ἐμποδίζῃ. ὁ δ' ἀληθινὸς φίλος καὶ ἁπλῶς ὁ πρῶτός ἐστιν. ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ δι' αὑτὸν αὐτὸς αἱρετός. ἀνάγκη δ' εἶναι τοιοῦτον. ὡς γὰρ βούλεταί τις δι' αὑτὸν εἶναι
4 τἀγαθά. ἀνάγκη καὶ αὐτὸν αἱρεῖσθαι, ὁ δ' ἀληθινὸς φίλος

καὶ ἡδύς ἐστιν ἁπλῶς. διὸ δοκεῖ καὶ ὁ ὁποσοῦν φίλος ἡδύς.
ἔτι δὲ διοριστέον περὶ τούτου, μᾶλλον ἔχει ἐπίτασιν. πότερον
γὰρ τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν, ἢ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν φίλον. καὶ πότε-
ρον τὸ κατ' ἐνέργειαν φιλεῖν μεθ' ἡδονῆς, ὥστε καὶ τὸ φιλη-
τὸν ἡδὺ, ἢ οὔ. ἄμφω γὰρ εἰς ταυτὸ συνακτέον. τά τε γὰρ μὴ ἁ-
πλῶς ἀγαθὰ ἀλλὰ κακὰ, ἁπλῶς τύχῃ φευκτά. καὶ τὸ μὴ
αὑτῷ ἀγαθὸν, οὐθὲν πρὸς αὐτόν. ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν ὃ ζητεῖται,
τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ οὕτως εἶναι ἀγαθά. ἔστι γὰρ αἱρετὸν μὲν τὸ 1
ἁπλῶς ἀγαθόν. αὑτῷ δὲ τὸ αὑτῷ ἀγαθόν, ἃ δεῖ συμφωνῆ-
σαι, καὶ τοῦτο ἀρετὴ ποιεῖ. καὶ ἡ πολιτικὴ ἐπὶ τούτῳ, ὅπως
οἷς μήπω ἐστὶ γένηται, εὔθετος δὲ καὶ πρὸ ὁδοῦ ἄνθρωπος ὤν,
φύσει γὰρ αὐτῷ ἀγαθὰ τὰ ἁπλῶς ἀγαθά. ὁμοίως δὲ καὶ ἀ-
νὴρ ἀντὶ γυναικὸς καὶ ἀφυὴς εὐφυοῦς, διὰ τοῦ ἡδέος δὲ ἡ ὁδὸς,
ἀνάγκη εἶναι τὰ καλὰ ἡδέα. ὅταν δὲ τοῦτο διαφωνῇ οὔπω
σπουδαῖον τελέως. ἐνδέχεται γὰρ ἐγγενέσθαι ἀκρασίαν, τὸ
γὰρ διαφωνεῖν τἀγαθὸν τῷ ἡδεῖ ἐν τοῖς πάθεσιν ἀκρασία ἐ- 2
στίν. ὥστ' ἐπειδὴ ἡ πρώτη φιλία κατ' ἀρετὴν, ἔσονται καὶ αὐ-
τοὶ ἁπλῶς ἀγαθοί. τοῦτο δ' οὐχ ὅτι χρήσιμοι ἀλλ' ἄλλον τρό-
πον, διχῶς γὰρ ἔχει τὸ τῷδι ἀγαθὸν καὶ ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ
ὁμοίως ἐπὶ τοῦ ὠφελίμου καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. ἄλλο γὰρ τὸ ἁ-
πλῶς ὠφέλιμον, καὶ τὸ καλὸν τοιοῦτον γυμνάζεσθαι πρὸς
τὸ φαρμακεύεσθαι, ὥστε καὶ ἡ ἕξις ἡ ἀνθρώπου ἀρετή. ἔστω
γὰρ ὁ ἄνθρωπος τῶν φύσει σπουδαίων. ἡ γὰρ τοῦ φύσει σπου-
δαίου ἀρετὴ, ἁπλῶς ἀγαθὸν, ἡ δὲ τοῦ μὴ, ἐκείνῳ. ὁμοίως δὴ 3
ἔχει καὶ τὸ ἡδύ. ἐνταῦθα γὰρ ἐπιστατέον καὶ σκεπτέον, πότε-
ρόν ἐστιν ἄνευ ἡδονῆς φιλία. καὶ τί διαφέρει. καὶ ἐν ποτέρῳ
ποτ' ἐστὶ τὸ φιλεῖν. καὶ πότερον ὅτι ἀγαθὸς κἂν εἰ μὴ ἡδύς. ἀλ-
λ' οὐ διὰ τοῦτο. διχῶς δὴ λεγομένου τοῦ φιλεῖν, πότερον ὅτι ἀ-
γαθὸς τὸ κατ' ἐνέργειαν, οὐκ ἄνευ ἡδονῆς φαίνεται. δῆλον
δ', ὅτι ὥσπερ ἐπιστήμης αἱ πρόσφατοι θεωρίαι καὶ μαθή-
σεις, αἰσθηταὶ μάλιστα τῷ εἴδει, οὕτω καὶ αἱ τῶν συνήθων ἀ-
ναγνωρίσεισ. καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτὸς ἐπ' ἀμφοῖν. φύσει οὖν τὸ 4

ἁπλῶς ἀγαθὸν, ἡδὺ ἁπλῶς. καὶ οἷς ἀγαθὸν, τούτοις ἡδύ. διὸ εὐθὺς τὰ ὅμοια ἀλλήλοις χαίρει. καὶ ἀνθρώπῳ ἥδιστον ἄνθρωπος. ὥστε ἐπεὶ καὶ ἀτελῆ δηλονότι καὶ τελειωθέντα. ὁ δὲ σπουδαῖος τέλειος. εἰ δὲ τὸ κατ' ἐνέργειαν φιλεῖν μεθ' ἡδονῆς ἀντιπροαιρέσεως τῆς ἀλλήλων γνωρίσεως, δηλονότι καὶ ὅλως ἡ φιλία πρώτη ἀντιπροαίρεσις τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν καὶ ἡδέων, ὅτι ἀγαθὰ καὶ ἡδέα. ἔστι δ' αὕτη ἡ φιλία ἕξις. ἀφ'

1 ἧς ἡ τοιαύτη προαίρεσις. τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς, ἐνέργεια. αὕτη δ' οὐκ ἔξω, ἀλλ' ἐν αὐτῷ τῷ φιλοῦντι. δυνάμεως δὲ πάσης ἔξω. ἢ γὰρ ἐν ἑτέρῳ. ἢ ἕτερον. διὸ τὸ φιλεῖν χαίρειν, ἀλλ' οὐ τὸ φιλεῖσθαί ἐστι. τὸ μὲν γὰρ φιλεῖσθαι φιλητοῦ ἐνέργεια. τὸ δὲ, καὶ φιλίας. καὶ τὸ μὲν ἐν ἐμψύχῳ. τὸ δὲ καὶ ἐν ἀψύχῳ. φιλεῖται γὰρ καὶ τὰ ἄψυχα. ἐπεὶ δὲ τὸ φιλεῖν τὸ κατ' ἐνέργειαν τὸ φιλούμενον, ὅ ἐστι χρῆσθαι ᾗ φιλούμενον, ὁ δὲ φίλος φιλούμενον. καὶ φίλῳ ᾗ φίλος, ἀλλὰ μὴ ᾗ μουσικὸς. ἢ ἰατρικός.

2 ἡδονὴ κινεῖν ἡ ἀπ' αὐτοῦ ᾗ αὐτὸς αὕτη φιλική. αὐτὸν γὰρ φιλεῖ, οὐχ ὅτι ἄλλο. ὥστ' ἂν μὴ χαίρῃ ᾗ ἀγαθὸς, οὐχ ἡ πρώτη φιλία. οὐδὲ δὴ ἐμποδίζειν οὐθὲν τῶν συμβεβηκότων μᾶλλον, ἢ τὸ ἀγαθὸν εὐφραίνειν. τί γὰρ σφόδρα δυσώδης λείπεται, ἀγαπᾶται γὰρ τὸ εὐνοεῖν, συζῆν δὲ μή, αὕτη μὲν οὖν ἡ πρώτη φιλία, ἣν πάντες ὁμολογοῦσιν, αἱ δ' ἄλλαι δι' αὐτὴν καὶ δοκοῦσι καὶ ἀμφισβητοῦνται, βέβαιον γάρ τι δοκεῖ ἡ φιλία, μόνη δ' αὕτη βέβαιος, τὸ γὰρ κεκριμένον βέβαιον, τὰ μὴ

3 ταχὺ γινόμενα μηδὲ ῥᾳδίως οὐ ποιεῖ τὴν κρίσιν ὀρθὴν, οὐκ ἔ-
» στι δ' ἄνευ πίστεως φιλία βέβαιος. ἡ δὲ πίστις. δεῖ γὰρ πεῖραν
» λαβεῖν ὥσπερ λέγει καὶ Θέογνις, οὐ γὰρ ἂν εἰδείης ἀνδρὸς
» νόον οὐδὲ γυναικὸς, πρὶν πειραθείης ὥσπερ ὑποζυγίου.
» οὐδ' ἄνευ χρόνου φίλος. ἀλλὰ βούλονται φίλοι. καὶ μάλιστα λανθάνει ἡ τοιαύτη ἕξις, ὡς φιλία. ὅταν γὰρ προθύμως ἔχωσι φίλοι εἶναι, διὰ τὸ πάνθ' ὑπηρετεῖν τὰ φιλικὰ ἀλλήλοις, οἴονται οὐ βούλεσθαι φίλοι, ἀλλ' εἶναι φίλοι. τὸ

4 δ' ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὐ γὰρ εἰ βούλονται ὑγιαίνειν ὑγιαίνουσιν, ὥστ' οὐδ' εἰ φίλοι
βούλονται, ἤδη καὶ φίλοι εἰσί. σημεῖον δὲ, εὐδιάβλητοι γὰρ οἱ
διακείμενοι ἄνευ πείρας τοῦτον τὸν τρόπον. περὶ ὧν μὲν γὰρ
οὐκ εὐδιάβλητοι. περὶ ὧν δὲ μὴ, πεισθεῖεν ἄν, ὅταν σύμβολα
λέγωσιν οἱ διαβάλλοντες. ἅμα δὲ φανερὸν, ὅτι οὐδ' ἐν τοῖς
φαύλοις αὕτη ἡ φιλία. ἄπιστος γὰρ ὁ φαῦλος καὶ κακοή-
θης πρὸς πάντας. αὑτῷ γὰρ μετρεῖ τοὺς φαύλους. διὸ εὐε-
ξαπατητότεροι εἰσὶν οἱ ἀγαθοὶ, ἂν μὴ διὰ πεῖραν ἀπιστῶσιν, 1
οἱ δὲ φαῦλοι αἱροῦνται τὰ φύσει ἀγαθὰ ἀντὶ τοῦ φίλου, καὶ
οὐθεὶς φιλεῖ μᾶλλον ἄνθρωπον ἢ πράγματα. ὥστ' οὐ φί-
λοι. οὐ γὰρ γίνεται οὕτω κοινὰ τὰ φίλων. προσνέμεται γὰρ ὁ
φίλος τοῖς πράγμασιν, οὐ τὰ πράγματα τοῖς φίλοις. οὐ
γίνεται γὰρ ἡ φιλία ἡ πρώτη ἐν πολλοῖς, ὅτι χαλεπὸν πολ-
λῶν πεῖραν λαβεῖν. ἑκάστῳ γὰρ ἂν δεῖ συζῆσαι. οὐ δὲ δὴ αἱ-
ρετέον ὁμοίως ἱματίου καὶ φίλου. καίτοι ἐν πᾶσι δοκεῖ τοῦ
νοῦν ἔχοντος, δυοῖν τὸ βέλτιον αἱρεῖσθαι. καὶ εἰ μὲν τῷ χείρο- 2
νι πάλαι ἐχρῆτο τῷ βελτίονι. μηδέπω τοῦθ' αἱρετέον. ἀλλ' οὐκ
ἀντὶ τοῦ πάλαι φίλου τὸν ἀγνῶτα, εἰ βελτίων. οὐ γὰρ ἔστιν
ἄνευ πείρας οὐδὲ μίαν ἡμέραν ὁ φίλος ἀλλὰ χρόνου δεῖ.
διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν. ἅμα δὲ εἰ
μὴ μόνον ἁπλῶς ἀγαθὸν εἶναι, ἀλλὰ καὶ σοὶ εἶναι φίλος, ἔ-
σται σοι φίλος. ἀγαθὸς μὲν γὰρ ἁπλῶς ἐστι, τῷ ἀγαθὸς εἶναι.
φίλος δὲ τῷ ἄλλῳ ἀγαθός. ἁπλῶς ἀγαθὸς καὶ φίλος, ὅ-
ταν συμφωνήσῃ ταῦτα ἄμφω. ὥστε ὅ ἐστιν ἁπλῶς ἀγαθὸν, 3
τῷ τούτου ἄλλῳ. ἢ καὶ μὴ ἁπλῶς μὲν σπουδαίῳ, ἄλλῳ δ' ἀ-
γαθὸς ὅτι χρήσιμος. τὸ δὲ πολλοῖς ἅμα εἶναι φίλος. καὶ τὸ
φιλεῖν κωλύει. οὐ γὰρ οἷόν τε ἅμα πρὸς πολλοὺς ἐνεργεῖν.
ἐν δὴ τούτων φανερὸν, ὅτι ὀρθῶς λέγεται, ὅτι ἡ φιλία τῶν
βεβαίων, ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τῶν αὐτάρκων. καὶ ὀρθῶς εἴ-
ρηται. ἡ γὰρ φύσις βέβαιον, οὐ τὰ χρήματα. πολὺ δὲ κάλ-
λιον εἰπεῖν, ὅτι ἡ ἀρετὴ τῆς φύσεως. καὶ ὅτι χρόνος λέγε-
ται δεικνύναι τὸν φιλούμενον, καὶ αἱ ἀτυχίαι μᾶλλον τῶν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

εὐτυχίαν τότε γὰρ δῆλον ὅτι κοινὰ τὰ τῶν φίλων. οὐ γὰρ μό-
νοι αὐτοὶ τῆς φύσει ἀγαθῶν καὶ φύσει κακῶν, περὶ ἃ αἱ εὐ-
τυχίαι καὶ αἱ δυστυχίαι, αἱροῦνται μᾶλλον ἄνθρωπον. ἢ τού-
των τὰ μὲν εἶναι. τὰ δὲ μὴ εἶναι, ἡ δ' εὐτυχία δηλοῖ τοὺς μὴ ὄν-
τως ὄντως φίλους. ἀλλὰ διὰ τὸ χρήσιμον ἀτυχ
ὁ δὲ χρόνος δηλοῖ ἀμφοτέρους, οὐδὲ γὰρ ὁ χρήσιμος ταχὺ
δῆλος. ἀλλ' ὁ ἡδὺς μᾶλλον. πλὴν οὐδ' ὁ ἁπλῶς ἡδὺς, τα-
1 χύς. ὅμοιοι γὰρ οἱ ἄνθρωποι τοῖς οἴνοις, καὶ ἐδέσμασιν. ἐκεί-
νων τε γὰρ τὸ μὲν ταχὺ δηλοῖ. πλείω δὲ χρόνον
γινόμενον ἀηδὲς καὶ οὐ γλυκύ. καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων ὁμοίως.
ἔστι γὰρ καὶ τὸ ἁπλῶς ἡδὺ τῷ τέλει ὁριστέον καὶ τῷ χρόνῳ. ὁ-
μολογήσειαν δ' ἂν καὶ οἱ πολλοὶ οὐκ ἐκ τῶν ἀποβαινόντων
μόνον, ἀλλ' ὥσπερ ἐπὶ τοῦ πόματος καλοῦσι γλύκιον. τοῦτο
γὰρ διὰ τὸ ἀποβαῖνον οὐχ ἡδὺ, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ συνεχὲς, ἀλ-
λὰ τὸ πρῶτον ἐξαπατᾶν. ἡ μὲν οὖν πρώτη φιλία, καὶ δι' ἣν
2 αἱ ἄλλαι λέγονται, ἡ κατ' ἀρετήν ἐστι. καὶ δι' ἡδονὴν τῆς ἀρε-
τῆς ὥσπερ εἴρηται πρότερον. αἱ δ' ἄλλαι ἐγγίνονται φιλίαι,
» καὶ ἐν παισὶ καὶ θηρίοις, καὶ τοῖς φαύλοις. ὅθεν λέγεται, ἧ-
» λιξ ἥλικα τέρπει. καὶ κακὸς κακῷ συντέτηκεν ἡδονῇ. ἐνδέ-
χεται δὲ καὶ ἡδεῖς ἀλλήλοις εἶναι τοὺς φαύλους. καὶ ἢ φαῦ-
λοι ἢ μηδέτεροι. ἀλλ' οἷον ᾠδικοὶ ἄμφω. ἢ ὁ μὲν, φιλῳδός.
ὁ δ' ᾠδικός ἐστι. καὶ ἣ πάντες ἔχουσιν ἀγαθὸν, καὶ ταύτῃ συ-
ναρμόττουσιν ἀλλήλοις. ἔτι χρήσιμοι ἂν εἶεν ἀλλήλοις καὶ
3 ὠφέλιμοι οὐχ ἁπλῶς. ἀλλὰ πρὸς προαίρεσιν. ἢ οὐδέτεροι. ἐνδέ-
χεται δὲ καὶ τῷ ἐπιεικεῖ φαῦλον εἶναι φίλον. καὶ γὰρ χρήσι-
μον ἂν εἴη πρὸς τὴν προαίρεσιν. ὁ μὲν φαῦλος πρὸς τὴν ὑ-
πάρχουσαν τῷ σπουδαίῳ. ὁ δὲ, τῷ μὲν ἀκρατεῖ πρὸς τὴν ὑ-
πάρχουσαν. τῷ δὲ φαύλῳ, πρὸς τὴν κατὰ φύσιν. καὶ βου-
λήσεται τὰ ἀγαθὰ ἁπλῶς μὲν τὰ ἁπλᾶ. τὰ δ' ἐκείνῳ ἐξ ὑ-
ποθέσεως, ἢ πενία συμφέρει ἢ νόσος. ταῦτα τῶν ἁπλῶν ἀγα-
θῶν ἕνεκα, ὥσπερ καὶ αὐτὸ τὸ φάρμακον πιεῖν. οὐ γὰρ βού-
4 λεται ἀλλὰ τοῦ δ' ἕνεκα βούλεται. ἔτι καθ' οὓς τρόπους καὶ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀλλήλοις οἱ μὴ σπουδαῖοι εἶεν ἂν φίλοι. εἴη γὰρ ἂν ἡδὺς οὐχ
ᾗ φαῦλος. ἀλλ' ᾗ τῶν κοινῶν τινὸς μετέχει. οἷον εἰ μουσικός.
ἔτι ᾗ ἐστι πᾶσιν ἐπιεικές. διὸ ἔνιοι ὁμιλητικοὶ εἶεν ἂν καὶ
σπουδαῖοι. ἢ εἰ προσαρμόττουσιν ἑκάστῳ, ἔχουσι γάρ τι πάν-
τες τοῦ ἀγαθοῦ. τρία μὲν οὖν εἴδη ταῦτα φιλίας. ἐν πᾶσι δὲ
τούτοις κατ' ἰσότητά πως λέγεται ἡ φιλία. καὶ γὰρ οἱ κατ'-
ἀρετὴν φίλοι ἐν ἰσότητί πως ἀρετῆς εἰσι φίλοι ἀλλήλοις.
ἄλλη δὲ διαφορὰ τούτων ἡ καθ' ὑπερβολήν. ὥσπερ θεοῦ ἀ- 1
ρετὴ πρὸς ἄνθρωπον. τοῦτο γὰρ ἕτερον εἶδος φιλίας καὶ ὅλως
» ἄρχοντος καὶ ἀρχομένου. καθάπερ καὶ τὸ δίκαιον ἕτερον.
» κατ' ἀναλογίαν γὰρ ἴσον. κατ' ἀριθμὸν δ' οὐκ ἴσον. ἐν τού-
τῳ τῷ γένει πατὴρ πρὸς υἱόν, καὶ ὁ εὐεργέτης πρὸς τὸν εὐερ-
γετηθέντα. αὐτῶν δὲ τούτων διαφοραί εἰσιν ἄλλη πατρὸς
πρὸς υἱόν, καὶ ἀνδρὸς πρὸς γυναῖκα. αὕτη μὲν ὡς ἄρχοντος
καὶ ἀρχομένου. ἡ δὲ εὐεργέτου πρὸς εὐεργετηθέντα, ἐν ταύ-
ταις δὲ ἢ οὐκ ἔνεστιν, ἢ οὐχ ὁμοίως τὸ ἀντιφιλεῖσθαι. γελοῖον 2
γὰρ, εἴ τις ἐγκαλοίη τῷ θεῷ. ὅτι οὐχ ὁμοίως τῷ ἀντιφιλεῖσθαι
ὡς φιλεῖται. ἢ τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ. φιλεῖσθαι γὰρ οὐ
φιλεῖν τοῦ ἄρχοντος, ἢ φιλεῖν ἄλλον τρόπον. καὶ ἡδονῇ διαφέ-
ρει οὐδέν. ἔτι τοῦ αὐτάρκους ἐπὶ τῷ αὐτοῦ κτήματι ἢ παιδί.
καὶ τοῦ ἐνδεοῦς ἐπὶ τῷ γινομένῳ. ὡς δ' αὕτως καὶ ἐπὶ τῶν διὰ
τὴν χρῆσιν φίλων καὶ ἐπὶ τῶν δι' ἡδονήν, οἱ μὲν κατ' ἰσότητα
εἰσίν. οἱ δὲ καθ' ὑπεροχήν. διὸ καὶ οἱ ἐκείνως οἰόμενοι ἐγκα-
λοῦσιν, ἐὰν μὴ ὁμοίως χρήσιμοι καὶ εὖ ποιῶσι καὶ ἐπὶ τῆς 3
ἡδονῆς. δῆλον δ' ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς. τοῦτο γὰρ αἴτιον τοῦ μά-
χεσθαι ἀλλήλοις πολλάκις. ἀγνοεῖ γὰρ ὁ ἐρῶν, ὅτι οὐχ ὁ αὐ-
τὸς λόγος τοῖς ἐπὶ τὴν προθυμίαν. διὸ εἰρηκέναι νεῖκος ὁ
ἐρώμενος. τοιαῦτ' ἂν οὐκ ἐρῶν λέγοι. οἱ δὲ νομίζουσι τὸν αὐ-
» τὸν εἶναι λόγον. ὥσπερ οὖν εἴρηται τριῶν ὄντων εἰδῶν φιλίας,
» κατ' ἀρετήν, κατὰ τὸ χρήσιμον, καὶ κατὰ τὸ ἡδύ, αὗται
» πάλιν διῄρηνται εἰς δύο. αἱ μὲν γὰρ κατὰ τὸ ἴσον. αἱ δὲ καθ'
» ὑπεροχήν εἰσι. φιλίαι μὲν οὖν ἀμφότεραι. φίλοι δ' οἱ κατὰ 4

τὴν ἰσότητα. ἄτοπον γὰρ ἂν εἴη, εἰ ἀνὴρ παιδίῳ φιλεῖ δέ γε καὶ
φιλεῖται. ἐνιαχοῦ φιλεῖσθαι μὲν δεῖ τὸν ὑπερέχοντα. ἐὰν
δὲ φιλῇ, ὀνειδίζεται ὡς ἀνάξιον φιλῶν. τῇ γὰρ ἀξίᾳ τῶν φίλων
μετρεῖται καὶ τινὶ ἴσῳ. τὰ μὲν οὖν δι' ἡλικίας ἔλλειψιν, ἀνά-
ξια ὁμοίως φιλεῖσθαι. τὰ δὲ κατ' ἀρετὴν ἢ γένος ἢ κατὰ ἄλ-
λην τοιαύτην ὑπεροχήν. ἀεὶ δὲ τὸν ὑπερέχοντα ἢ ἧττον ἢ μὴ
φιλεῖν ἀξιοῦν, καὶ ἐν τῷ χρησίμῳ καὶ ἐν τῷ ἡδεῖ κατ' ἀρετήν.
1 ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς ὑπεροχαῖς εἰκότως γίνονται ἀμφι-
σβητήσεις. τὸ γὰρ μικρὸν ἐνιαχοῦ, οὐδὲν ἰσχύει. ὥσπερ ἐν ξύ-
λου σταθμῷ ἀλλ' ἐν χρυσίῳ. ἀλλὰ τὸ μικρὸν κακῶς κρίνουσι.
φαίνεται γὰρ τὸ μὲν οἰκεῖον ἀγαθὸν διὰ τὸ ἐγγὺς μέγα. τὸ δ'-
ἀλλότριον διὰ τὸ πόρρω μικρόν. ὅταν δὲ ὑπερβολὴ ᾖ, οὐδ'-
αὐτοὶ ἐπιζητοῦσιν ὡς δεῖ ἢ ἀντιφιλεῖσθαι, ἢ ὁμοίως ἀντιφιλεῖ-
σθαι. οἷον εἴ τις ἀξιοῖ τὸν θεόν. φανερὸν δὲ, ὅτι φίλοι μὲν ὅταν
ἐν τῷ ἴσῳ. τὸ ἀντιφιλεῖν δ' ἔστιν, ἄνευ τοῦ, φίλους εἶναι. δῆ-
2 λον δὲ, καὶ διὰ τί ζητοῦσι μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι τὴν καθ' ὑπερο-
χὴν φιλίαν τῆς κατ' ἰσότητα. ἅμα γὰρ ὑπάρχει οὕτως αὐ-
τοῖς τό, τε φιλεῖσθαι καὶ ἡ ὑπεροχή. διὸ ὁ κόλαξ παρ' ἐνίοις
ἐντιμότερος τοῦ φίλου. ἄμφω γὰρ φαίνεσθαι ποιεῖ ὑπάρ-
χειν τῷ κολακευομένῳ. μάλιστα δ' οἱ φιλότιμοι τοιοῦτοι. τὸ
γὰρ θαυμάζεσθαι ἐν ὑπεροχῇ. φύσει δὲ γίνονται οἱ μὲν φιλη-
τικοί. οἱ δὲ φιλότιμοι. φιλητικὸς δὲ ὁ τῷ φιλεῖν χαίρων μᾶλ-
λον, ἢ τῷ φιλεῖσθαι. ἐκεῖνος δὲ φιλότιμος μᾶλλον. ὁ μὲν οὖν
3 χαίρων τῷ θαυμάζεσθαι καὶ φιλεῖσθαι τῆς ὑπεροχῆς φί-
λος. ὁ δὲ τῆς ἐν τῷ φιλεῖν ἡδονῆς, ὁ φιλητικός. ἔνεστι δ' ἀνάγκη
ἐνεργοῦντα. τὸ μὲν γὰρ φιλεῖν συμβεβηκός. ἔστι γὰρ λανθάνειν
φιλοῦντα δ' οὔ. ἔστι δὲ καὶ κατὰ τὴν φιλίαν τὸ φιλεῖν μᾶλλον
ἢ τὸ φιλεῖσθαι. τὸ δὲ φιλεῖσθαι κατὰ τὸ φιλητόν. σημεῖον δ',
ἕλοιτ' ἂν ὁ φίλος μᾶλλον εἰ μὴ ἐνδέχοιτ' ἄμφω, γινώσκειν ἢ
γινώσκεσθαι. οἷον ἐν ταῖς ὑποβολαῖς αἱ γυναῖκες ποιοῦσι καὶ
ἡ Ἀνδρομάχη ἡ Ἀντιφῶντος. καὶ γὰρ ἔοικε τὸ μὲν ἐθέλειν γι-
4 νώσκεσθαι αὐτοῦ ἕνεκα καὶ τοῦ πάσχειν τι ἀγαθὸν, ἀλλὰ μὴ

ποιεῖν. τὸ δὲ γινώσκειν, τοῦ ποιεῖν καὶ τοῦ φιλεῖν ἕνεκα. διὸ καὶ
τοὺς ἐμμένοντας τῷ φιλεῖν πρὸς τοὺς τεθνεῶτας ἐπαινοῦμεν.
» γινώσκουσι γὰρ ἀλλ' οὐ γινώσκονται. ὅτι μὲν οὖν πλείονες
» τρόποι φιλίας, καὶ πόσοι τρόποι ὅτι τρεῖς, καὶ ὅτι τὸ φιλεῖ-
σθαι καὶ οἱ φίλοι διαφέρουσι, οἵ τε κατ' ἰσότητα. καὶ οἱ κα=
θ' ὑπεροχὴν, εἴρηται. ἐπεὶ δὲ τὸ φίλον λέγεται καὶ καθό=
λου μᾶλλον, ὥσπερ καὶ κατ' ἀρχὰς ἐλέχθη ἀπὸ τῶν ἔξωθεν
συμπεριλαμβανόντων, οἱ μὲν γὰρ τὸ ὅμοιόν φασιν εἶναι φί- 1
λον, οἱ δὲ τὸ ἐναντίον, λεκτέον καὶ περὶ τούτων, πῶς εἰσι
πρὸς τὰς εἰρημένας φιλίας. ἀνάγεται δὲ τὸ μὲν ὅμοιον, καὶ
» εἰς τὸ ἡδὺ καὶ εἰς τὸ ἀγαθόν. τό, τε γὰρ ἀγαθὸν ἁπλοῦν. τὸ
» δὲ κακὸν πολύμορφον. καὶ ἀγαθὸς μὲν ὅμοιος ἀεί. καὶ οὐ με
» ταβάλλεται τὸ ἦθος. ὁ δὲ φαῦλος καὶ ὁ ἄφρων οὐδὲν ἔοικεν
ἕωθεν καὶ ἑσπέρας. διὸ ἐὰν μὴ συμβάλλωσιν οἱ φαῦλοι, οὐ
φίλοι ἑαυτοῖς. ἀλλὰ διΐστανται. ἡ δ' οὐ βεβαία φιλία. ὥστε
οὕτω μὲν τὸ ὅμοιον φίλον, ὅτι ἀγαθὸν ὅμοιον. ἔστι δὲ ὡς καὶ 2
κατὰ τὸ ἡδύ. τοῖς γὰρ ὁμοίοις ταῦθ' ἡδέα. καὶ ἕκαστον δὲ φύ-
σει αὐτὸ αὑτῷ ἡδύ. διὸ καὶ φωναὶ καὶ ἕξεις καὶ συνημερεύ=
σεις τοῖς ὁμογενέσιν ἥδισται ἀλλήλοις, καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις.
καὶ ταύτῃ ἐνδέχεται καὶ φαύλοις ἀλλήλοις φιλεῖν. κακὸς
δὲ κακῷ συντέτηκεν ἡδονῇ. τὸ δ' ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ φίλον
ὡς τὸ χρήσιμον. αὐτὸ γὰρ αὑτῷ ὅμοιον ἄχρηστον. διὸ δεσπότης
δούλου δεῖται. καὶ δοῦλος δεσπότου. καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἀλλή-
λων. καὶ ἡδὺ καὶ ἐπιθυμητὸν τὸ ἐναντίον ὡς χρήσιμον. καὶ 3
οὐχ ὡς ἐν τέλει ἀλλ' ὡς πρὸς τὸ τέλος. ὅταν γὰρ τύχῃ οὗ ἐ-
πιθυμεῖ, ἐν τῷ τέλει μέν ἐστιν. οὐκ ὀρέγεται δὲ τοῦ ἐναντίου.
οἷον τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ. ἔστι δέ πως καὶ ἡ τοῦ ἐναντίου φι-
λία τοῦ ἀγαθοῦ. ὀρέγεται γὰρ ἀλλήλων διὰ τὸ μέσον. ὡς σύμ-
βολα γὰρ ὀρέγεται ἀλλήλων. διὸ οὐ τῷ γίνεσθαι ἐξ ἀμφοῖν ἓν
μέσον. ἔτι κατὰ συμβεβηκός ἐστι τοῦ ἐναντίου. καθ' αὑτὸ δὲ τῆς
μεσότητος. ὀρέγονται γὰρ οὐκ ἀλλήλων τὰ ἐναντία, ἀλ-
λὰ τοῦ μέσου. ὑπερψυχθέντες γὰρ ἐὰν θερμανθῶσιν, εἰς τὸ 4

μέσον καθίστανται. καὶ ἀποθερμανθέντες ἐὰν ψυχθῶσιν.
ὁμοίος δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. εἰ δὲ μὴ ἀεὶ ἐν ἐπιθυμίᾳ οὐκ ἐν
τοῖς μέσοις, ἀλλὰ χαίρει ὁ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ἐπιθυμίας, τοῖς
φύσει ἡδέσιν. οἱ δὲ, πᾶσι τοῖς ἐξιστᾶσι τῆς φύσει ἕξεως. τοῦτο
μὲν οὖν εἶδος καὶ ἐπὶ τῶν ἀψύχων ἐστί. τὸ φιλεῖν δὲ γίνεται, ὅ-
ταν ᾖ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων. διὸ ἐνίοτε ἀνομοίοις χαίρουσιν. οἷον
αὐστηροὶ εὐτραπέλοις. καὶ ὀξεῖς ῥαθύμοις. εἰς τὸ μέσον γὰρ κα-
1 θίστανται ὑπ' ἀλλήλων. κατὰ συμβεβηκὸς οὖν ὥσπερ ἐλέχθη,
» τὰ ἐναντία φίλα καὶ διὰ τὸ ἀγαθόν. πόσα μὲν οὖν εἴδη φι-
λίας, καὶ τίνες διαφοραὶ καθ' ἃς λέγονται οἵ, τε φίλοι καὶ οἱ
φιλοῦντες καὶ οἱ φιλούμενοι, καὶ οὕτως ὥστε φίλοι εἶναι καὶ
ἄνευ τούτου, εἴρηται. περὶ δὲ τοῦ αὐτὸν αὑτῷ φίλον εἶναι ἢ μή,
πολλὴν ἔχει ἐπίσκεψιν. δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς
αὑτῷ φίλος εἶναι. καὶ τούτῳ χρώμενοι κανόνι, κινοῦσι τὴν
πρὸς τοὺς ἄλλους φιλίαν. κατὰ δὲ τοὺς λόγους καὶ τὰ δοκοῦν-
2 θ' ὑπάρχειν τοῖς φίλοις, τὰ μὲν ὑπεναντιοῦται, τὰ δ' ὅμοια
φαίνεται ὄντα. ἔστι γάρ πως κατ' ἀναλογίαν αὕτη ἡ φιλία.
ἁπλῶς δ' οὔ. ἐν δυσὶ γὰρ διῃρημένοις τὸ φιλεῖσθαι καὶ φιλεῖν.
δι' ἃ μᾶλλον οὕτως αὑτῷ φίλος ἐπὶ τοῦ ἀκρατοῦς καὶ ἐγκρα-
τοῦς εἴρηταί πως ἑκὼν ἢ ἄκων τῷ τὰ μέρη ἔχειν πῶς πρὸς ἀλ-
ληλα τὰ τῆς ψυχῆς καὶ ὅμοιον τὰ τοιαῦτα πάντα, εἰ φίλος
αὐτὸς αὑτῷ καὶ ἐχθρός. καὶ εἰ ἀδικεῖ τις αὐτὸς αὑτόν. πάντα
γὰρ ἐν δυσὶ ταῦτα καὶ διῃρημένως. ἡ δὲ δύο πῶς καὶ ἡ ψυχὴ, ὑ-
4 πάρχει πῶς ταῦτα. ἡ δ' οὐ διῃρημένα οὐχ ὑπάρχει. ἀπὸ δὲ τῆς
πρὸς αὐτὸν ἕξεως, ὡς οἱ λοιποὶ τρόποι τοῦ φιλεῖν διωρισμένοι,
καθ' οὓς ἐν τοῖς λόγοις ἐπισκοπεῖν εἰώθαμεν. δοκεῖ γὰρ φίλος
εἶναι, ὁ βουλόμενός τινι τἀγαθὰ ἢ οἷα οἴεται ἀγαθὰ μὴ δι' αὑ-
τὸν ἀλλ' ἐκείνου ἕνεκεν. ἄλλον δὲ τρόπον ᾧ τὸ εἶναι βούλεται
δι' ἐκεῖνον καὶ μὴ δι' αὐτόν. κἂν εἰ μὴ διανέμων τἀγαθὰ μὴ τὸ

δόξειε μάλιστα φιλεῖν. ἄλλον
4 δὲ τρόπον ᾧ συζῆν αἱρεῖται δι' αὐτὴν τὴν ὁμιλίαν καὶ μὴ δι' ἕτε

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ρόν τι. οἷον οἱ πατέρες τὸ μὲν εἶναι τοῖς τέκνοις. συζῆν δ' ἑτέ-
ροις. μάχεται δὴ ταῦτα πάντα πρὸς ἄλληλα. ὁ μὲν γὰρ αὖ
μὴ τὸ ἑαυτοῖς. ὁ δὲ, κἂν μὴ τὸ εἶναι. οἱ δὲ, τὸ συζῆν οὐκ οὐκ οἴον-
ται φιλεῖσθαι. ἔτι τῷ ἀλγοῦντι συναλγεῖν μὴ δι' ἕτερόν τι, ἀ-
γαπᾶν θήσομεν. οἷον οἱ δοῦλοι πρὸς τοὺς δεσπότας ὅτι χαλε-
ποὶ ἀλγοῦντες. ἀλλ' οὐ δι' αὐτοὺς ὥσπερ αἱ μητέρες τοῖς τέκ-
νοις καὶ οἱ συνωδίνοντες ὄρνιθες. βούλεται γὰρ μάλιστά τε οὐ
μόνον συλλυπεῖσθαι ὁ φίλος τῷ φίλῳ, ἀλλὰ καὶ τὴν αὐτὴν 1
λύπην. οἷον διψῶντι συνδιψῆν εἰ ἐνεδέχετο, ὅτι μὴ ἐγγύτα-
τα. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τοῦ χαίρειν μὴ δι' ἕτερόν τι ἀλλὰ
δι' ἐκεῖνον ὅτι χαίρει φιλικόν. ἔτι τὰ τοιάδε λέγεται περὶ φι-
λίας. ὡς ἰσότης φιλότης. καὶ μὴ μίαν φιλίαν εἶναι τοὺς ἀληθῶς
φίλους, ἅπαντα ταῦτα ἐπαναφέρεται πρὸς τὸν ἕνα. καὶ γὰρ βού-
λεται τἀγαθὰ αὑτῷ τοῦτον τὸν τρόπον. οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑ-
τὸν εὖ ποιεῖ διά τι ἕτερον. οὐδὲ χάριτος οὐδὲ λέγει ὅτι ἐποίη-
σεν ἢ εἷς. δοκεῖ γὰρ φιλεῖν βούλεσθαι ὁ δῆλον ποιῶν ὅτι φι- 2
λεῖ, ἀλλ' οὐ φιλεῖν. καὶ τὸ εἶναι μάλιστα καὶ τὸ συζῆν καὶ τὸ
συγχαίρειν καὶ τὸ συναλγεῖν. καὶ μία δὴ ψυχή. καὶ τὸ μὴ δύ-
νασθαι ἄνευ ἀλλήλων μὴ δὲ ζῆν ἀλλὰ συναποθνήσκειν. οὕτω
γὰρ ἔχει ὁ εἷς. καὶ ἴσως ὁμιλεῖ αὐτὸς αὑτῷ. πάντα δὲ ταῦτα
τῷ ἀγαθῷ ὑπάρχει πρὸς αὑτόν. ἐν δὲ τῷ πονηρῷ διαφωνεῖ. οἷον
ἐν τῷ ἀκρατεῖ· καὶ διὰ τοῦτο δοκεῖ καὶ ἐχθρὸν ἐνδέχεσθαι αὐ-
τὸν αὑτῷ εἶναι. ἢ δ' εἷς καὶ ἀδιαίρετος, ὀρεκτὸς αὐτὸς αὑτῷ
τοιοῦτος ὁ ἀγαθὸς καὶ ὁ κατ' ἀρετὴν φίλος. ἐπεὶ ὅγε μο- 4
χθηρὸς οὐχ εἷς ἀλλὰ πολλοί. καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας ἕτερος
καὶ ἔμπληκτος. ὥστε καὶ ἡ αὐτοῦ πρὸς αὑτὸν φιλία, ἀνά-
γεται πρὸς τὴν τοῦ ἀγαθοῦ. ὅτι γὰρ πῆ ὅμοιοι καὶ εἷς καὶ αὐ-
τὸς αὑτῷ ἀγαθὸς, ταύτῃ αὐτὸς αὑτῷ φίλος καὶ ὀρεκτός. φύ-
σει δὲ τοιοῦτος. ἀλλ' ὁ πονηρὸς παρὰ φύσιν. οὐ δ' ὁ ἀγαθός.
οὔθ' ἅμα λοιδορεῖται ἑαυτῷ ὥσπερ ὁ ἀκρατής. οὔθ' ὁ ὕστερος
τῷ πρότερον ὥσπερ ὁ μεταμελητικός. οὔτε ὁ ἔμπροσθεν τῷ
ὕστερον, ὥσπερ ὁ ψεύστης. ὅλως τε εἰ δεῖ ὥσπερ οἱ σοφισταὶ διο- 4

ρίζουσιν. ὥσπερ τῷ κρείσκος καὶ κρείσκος σπουδαῖος. δῆλον
γὰρ ὡς τὸ αὐτὸ πόσον σπουδαῖον αὐτόν. ἐπεὶ ὅταν ἐγκαλέσω-
σιν αὐτοῖς, ἀποκτιννύασιν αὐτ * ἀλλὰ δοκεῖ πᾶς
αὐτὸς αὑτῷ ἀγαθός. ζητεῖ δὲ ὁ ἁπλῶς ὢν ἀγαθὸς εἶναι καὶ
αὐτὸς αὑτῷ φίλος. ὥσπερ εἴρηται. ὅτι δύ' ἔχει ἐν αὑτῷ ἃ φύ-
σει βούλεται εἶναι φίλα. καὶ διασπάσαι ἀδύνατον. διὸ ἐπ' ἀν-
θρώπου μὲν δοκεῖ ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος. τῶν δὲ τῶν ἄλλων
1 ζώων οἷον ἵππος αὐτὸς αὑτῷ, οὐκ ἄρα φίλος. ἀλλ' οὐδὲ τὰ
παιδία. ἀλλ' ὅταν ἤδη ἔχῃ προαίρεσιν. ἤδη γὰρ τότε διαφω-
νεῖ ὁ νοῦς πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν. ἔοικε δ' ἡ φιλία ἡ πρὸς αὑ-
τὸν τῇ κατὰ συγγένειαν. οὐδέτερον γὰρ ἐφ' αὑτοῖς λῦσαι. ἀλλὰ
κἂν διαφέρωνται, ὅμως οὗτοι μὲν συγγενεῖς ἔτι. ὁ δὲ ἔτι εἷς,
ἕως ἂν ζῇ. ποσαχῶς μὲν οὖν τὸ φιλεῖν λέγεται, καὶ ὅτι πᾶσαι αἱ
φιλίαι ἀνάγονται πρὸς τὴν πρώτην, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων.
οἰκεῖον δὲ τῇ σκέψει θεωρῆσαι καὶ περὶ ὁμονίας καὶ εὐνοίας.
2 δοκεῖ γὰρ τοῖς μὲν εἶναι ταὐτά. τοῖς δ' οὐκ ἄνευ ἀλλήλων. ἔστι
δ' ἡ εὔνοια τῆς φιλίας οὔτε πάμπαν ἕτερον οὔτε ταυτόν. διῃ-
ρημένης γὰρ τῆς φιλίας κατὰ τρεῖς τρόπους οὔτ' ἐν τῇ χρησί-
μῃ οὔτ' ἐν τῇ καθ' ἡδονὴν ἐστίν. εἴτε γὰρ ὅτι χρήσιμον βούλονται
αὐτῷ τἀγαθά, οὐ δι' ἐκεῖνον, ἀλλὰ δι' αὑτὸν βούλοιτ' ἄν. δοκεῖ
δ' ὥσπερ καὶ ἡ * οὐκ αὐτοῦ εὔνοια τοῦ εὐνοιζομένου εἶναι. ἀλ-
λὰ τοῦ ᾧ εὐνοεῖ. εἰ δ' ἦν ἐν τῇ τοῦ ἡδέος φιλίᾳ, κἂν τοῖς ἀψύχοις
εὐνόουν. ὥστε δῆλον ὅτι περὶ τὴν ἠθικὴν φιλίαν ἡ εὔνοιά ἐστιν.
4 ἀλλὰ τοῦ μὲν εὐνοοῦντος βούλεσθαι μόνον ἐστί, τοῦ δὲ φίλου καὶ
πράττειν ἃ βούλεται. ἔστι γὰρ ἡ εὔνοια ἀρχὴ φιλίας. ὁ μὲν γὰρ
φίλος πᾶς εὔνους. ὁ δ' εὔνους οὐ πᾶς φίλος. ἀρχομένῳ γὰρ ἔοι-
κεν ὁ εὐνοῶν μόνον. διὸ ἀρχὴ φιλίας. ἀλλ' οὐ φιλία. δοκοῦσι γὰρ οἵ
τε φίλοι ὁμονοεῖν. καὶ οἱ ὁμονοοῦντες φίλοι εἶναι. ἔστι δ' οὐ περὶ πάν-
τα ἡ ὁμόνοια ἡ φιλική. ἀλλὰ περὶ τὰ πράγματα τοῖς ὁμονοοῦ-
σι καὶ ὅσα εἰς τὸ συζῆν συντείνει. οὔτε μόνον κατὰ διάνοιαν ἢ κα-
τὰ ὄρεξιν. ἔστι γὰρ τἀναντία τὸ κινοῦν ἐπιθυμεῖν, ὥσπερ ἐν τῷ ἀ-
4 κρατεῖ διαφωνεῖ τοῦτο. οὐ δεῖ κατὰ τὴν προαίρεσιν ὁμονοεῖν,

καὶ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ἔστι δὲ τῶν ἀγαθῶν, ἡ ὁμόνοια. οἱ γὰρ
φαῦλοι ταὐτὰ προαιρούμενοι καὶ ἐπιθυμοῦντες βλάπτου-
σιν ἀλλήλοις. ἔοικε δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια οὐχ ἁπλῶς λέγεσθαι,
ὥσπερ οὐδ' ἡ φιλία. ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη καὶ φύσει σπουδαία.
διὸ οὐκ ἔστι τοῖς φαύλοις ὁμονοεῖν. ἑτέρα καθ' ἣν καὶ οἱ φαῦ-
λοι ὁμονοοῦσιν, ὅταν τῶν αὐτῶν τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν ἐπι-
θυμίαν ἔχωσιν. οὕτω δὲ δεῖ τῶν αὐτῶν ὀρέγεσθαι, ὥστ' ἐνδέ-
χεσθαι ἀμφοτέροις ὑπάρχειν οὗ ὀρέγονται. ἂν γὰρ τοιούτου 1
ὀρέγωνται ὃ μὴ ἐνδέχεται ἀμφοῖν, μαχοῦνται. οἱ ὁμονοοῦντες
δ' οὐ μαχοῦνται. ἔστι δ' ἡ ὁμόνοια, ὅταν περὶ τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρ-
χεσθαι ἡ αὐτὴ προαίρεσις ᾖ, μὴ τοῦ ἑκατέρου ἀλλὰ τοῦ *

καὶ ἔστιν ἡ ὁμόνοια φιλία πολιτική. περὶ μὲν οὖν ὁμο-
νοίας εἰρήσθω τοσαῦτα. Ἀπορεῖται δὲ διὰ τί μᾶλλον φιλοῦν-
τες οἱ ποιήσαντες αὐτοὺς παθόντας. ἢ οἱ παθόντες ἑαυτοὺς
ποιήσαντας. δοκεῖ δὲ δίκαιον εἶναι τοὐναντίον. τοῦτο δ' ὑπο-
λάβοι μὲν κἄν τις διὰ τὸ χρήσιμον. καὶ τὸ αὑτῷ ὠφέλιμον συμ- 2
βαίνει. τὸν μὲν γὰρ ὠφελεῖσθαι. τὸν δ' ἀποδοῦναι δεῖ. οὐκ ἔστι
δὲ τοῦτο μόνον ἀλλὰ καὶ φυσικόν. ἡ γὰρ ἐνέργεια αἱρετωτέρον.
τὸν αὐτὸν δὴ λόγον ἔχει τὸ ἔργον καὶ ἡ ἐνέργεια. ὁ δ' εὖ παθὼν
ὥσπερ ἔργον τοῦ εὖ ποιήσαντος. διὸ καὶ ἐν τοῖς ζώοις ἡ περὶ τὰ
τέκνα σπουδή ἐστι καὶ τοῦ γεννῆσαι καὶ γεννώμενα σώζειν. καὶ
φιλοῦσι δὴ μᾶλλον οἱ πατέρες τὰ τέκνα. καὶ αἱ μητέρες τῶν
» πατέρων, ἢ φιλοῦνται. καὶ οὗτοι πάλιν τὰ αὐτῶν ἢ τοὺς γεννή-
» σαντας. διὰ τὸ τὴν ἐνέργειαν εἶναι τὸ ἄριστον. καὶ αἱ μητέρες τῶν 4
πατέρων, ὅτι μᾶλλον οἴονται αὐτῶν εἶναι ἔργον τὰ τέκνα. τὸ
γὰρ ἔργον τῷ χαλεπῷ διορίζουσι. πλείω δὲ λυπεῖται περὶ τὴν
γένεσιν μήτηρ. καὶ περὶ μὲν φιλίας τῆς πρὸς αὐτὸν καὶ τῆς
ἐν πλείοσι, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. δοκεῖ δὲ τό, τε δίκαιον
εἶναι ἴσον τι. καὶ ἡ φιλία ἐν ἰσότητι, εἰ μὴ μάτην λέγεται ἰσό-
της ἡ φιλότης. αἱ δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι δικαίου τι εἶδος. κοινω-
νία γάρ. τὸ δὲ κοινὸν πᾶν διὰ τοῦ δικαίου συνέστηκεν, ὥστις ἀεὶ διὰ
φιλίας καὶ δικαίου κοινωνίας καὶ πάντα ταῦτα συνορᾷ ἀλ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀλλήλοις. καὶ ἐγγὺς ἔχει τὰς διαφοράς. ἐπεὶ δ' ὁμοίως ἔχει ψυ-
χὴ πρὸς σῶμα καὶ τεχνίτης πρὸς ὄργανον καὶ δεσπότης πρὸς
δοῦλον, τούτων μὲν οὐκ ἔστι κοινωνία. οὐ γὰρ δύ' ἐστὶν, ἀλλὰ τὸ
μὲν ἓν, τὸ δὲ τοῦ ἑνὸς, οὐδέν. οὐδὲ διαιρετὸν τὸ ἀγαθὸν ἑκατέρῳ,
ἀλλὰ τὸ ἀμφοτέρων τοῦ ἑνὸς οὗ ἕνεκά ἐστι. τό, τε γὰρ σῶμα ἐστὶν
ὄργανον σύμφυτον, καὶ τοῦ δεσπότου ὁ δοῦλος ὥσπερ μόριον
καὶ ὄργανον ἀφαιρετόν. τὸ δ' ὄργανον ὥσπερ δοῦλος ἄψυχος.
1 αἱ δ' ἄλλαι κοινωνίαι εἰσὶν, ἢ μόριον τῶν τῆς πόλεως κοινω-
νιῶν, οἷον ἡ τῶν φρατόρων ἢ τῶν ὀργίων. ἢ αἱ χρηματικαί. ἔτι
πολιτεῖαι. αἱ δὲ πολιτεῖαι πᾶσαι ἐν οἰκείοις συνυπάρχουσι
καὶ αἱ ὀρθαὶ. καὶ αἱ παρεκβάσεις. ἔστι γὰρ τὸ αὐτὸ ὥσπερ ἐπὶ
» τῶν ἁρμονιῶν καὶ τῶν ἐν ταῖς πολιτείαις. βασιλικὴ μὲν ἡ τοῦ
» γεννήσαντος. ἀριστοκρατικὴ δὲ ἡ ἀνδρὸς καὶ γυναικός. πολι-
» τεία δ' ἡ τῶν ἀδελφῶν. παρέκβασις δὲ τούτων τυραννίς. ὀλι-
» γαρχία, δῆμος. καὶ τὰ δίκαια δὴ τοσαῦτα. ἐπεὶ δὲ τὸ ἴσον τὸ
2 μὲν κατ' ἀριθμὸν. τὸ δὲ κατ' ἀναλογίαν, καὶ τοῦ δικαίου εἴδη
ἔσται καὶ τῆς φιλίας καὶ τῆς κοινωνίας κατ' ἀριθμὸν μὲν γὰρ
ἡ κοινωνία, καὶ ἡ ἑταιρικὴ φιλία. τῷ γὰρ αὐτῷ ὅρῳ μετρεῖται.
κατ' ἀναλογίαν δὲ ἡ ἀριστοκρατικὴ ἀρίστη καὶ βασιλική. οὐ
γὰρ ταυτὸν δίκαιον τῷ ὑπερέχοντι καὶ τῷ ὑπερεχομένῳ, ἀλλὰ
τὸ ἀνάλογον. καὶ ἡ φιλία δὲ ὁμοίως πατρὸς καὶ παιδός. καὶ ἐν
ταῖς κοινωνίαις ὁ αὐτὸς τρόπος. λέγονται δὲ φιλίαι. συγγενι-
κή. ἑταιρική. κοινωνική. ἡ λεγομένη πολιτική. ἔστι μὲν συγγενι-
4 κὴ πολλὰ ἔχουσα εἴδη. ἡ μὲν ὡς ἀδελφῶν. ἡ δ' ὡς πατρὸς καὶ
υἱῶν. καὶ γὰρ κατ' ἀναλογίαν, οἷον ἡ πατρική. καὶ κατ' ἀριθ-
μὸν, οἷον ἡ τῶν ἀδελφῶν. ἐγγὺς γὰρ αὕτη τῆς ἑταιρικῆς. ἀντιλαμ-
βάνουσι γὰρ καὶ ἐνταῦθα πρεσβείων. ἡ δὲ πολιτικὴ συνέστηκε
μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ μάλιστα. διὰ γὰρ τὸ μὴ αὐτάρκη δο-
κοῦσι συνελθεῖν. ἐπεὶ συνῆλθον γ' ἂν καὶ τοῦ συζῆν χάριν. μό-
νη δ' ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ παρ' αὐτὴν παρέκβασις, οὐ μόνον φιλίαι
ἀλλὰ καὶ ὡς φίλοι κοινωνοῦσιν. αἱ δ' ἄλλαι καθ' ὑπεροχήν.
4 μάλιστα δὲ δίκαιον τὸ ἐν τῇ τῶν χρησίμων φιλίᾳ, διὰ τὸ τοῦτ'

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

εἶναι τὸ πολιτικὸν δίκαιον. ἄλλον γὰρ τρόπον συνῆλθων πρίων
καὶ τέχνη. οὐχ ἕνεκα κοινοῦ τινος. ὅλον γὰρ ὄργανον καὶ ψυχή.
ἀλλὰ τοῦ χρωμένου ἕνεκεν. συμβαίνει δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ὄργανον ἐπι
μελείας τυγχάνειν. ἧς δίκαιον πρὸς τὸ ἔργον. ἐκείνου γὰρ ἕνε
κέν ἐστι. καὶ τῷ τρυπάνῳ εἶναι διττόν. ὧν τὸ κυριώτερον ἡ ἐνέργεια,
ἡ τρύπησις. καὶ ἐν τούτῳ τῷ εἴδει σῶμα καὶ δοῦλος, ὥσπερ εἴρη
ται πρότερον. τὸ ζητεῖν, πῶς δεῖ τῷ φίλῳ ὁμιλεῖν. τὸ ζητεῖν δί
καιόν τι. ἔστι γὰρ ὅλως τὸ δίκαιον ἅπαν πρὸς φίλον. τό, τε γὰρ 1
δίκαιον τισί, καὶ κοινωνοῖς. καὶ ὁ φίλος κοινὸς ὁ μὲν γένους. ὁ δὲ
βίου. ὁ γὰρ ἀνθρώπου μόνον, οὐ πολιτικὸς. ἀλλὰ καὶ οἰκονομι-
κὸν ζῷον. καὶ οὐχ ὥσπερ τἆλλα ποτὲ συνδυάζεται καὶ τῷ τυχόν
* τι καὶ θήλει καὶ ἄρρενι. ἀλλ' αἱ διάδυμον αὐλικόν. ἀλλὰ κοινωνι
κὸν ἄνθρωπος ζῷον πρὸς οὓς φύσει συγγένειά ἐστι. καὶ κοινωνία
τοίνυν καὶ δίκαιόν τι. καὶ εἰ μὴ πόλις εἴη. οἰκία δ' ἐστί τις φιλία. δε
σπότου μὲν οὖν καὶ δούλου ἥπερ καὶ τέχνης καὶ ὀργάνων καὶ ψυχῆς
καὶ σώματος. αἱ δὲ τοιαῦται, οὔτε φιλίαι οὔτε δικαιοσύναι. ἀλ 2
λ' ἀνάλογον. ὥσπερ καὶ τὸ ὑγιεινὸν οὐ δίκαιον, ἀλλ' ἀνάλογον.
» γυναικὸς δὲ καὶ ἀνδρὸς φιλία, ὡς χρήσιμον καὶ κοινωνία. πατρὸς
» δὲ καὶ υἱοῦ ἡ αὐτή, ἥπερ θεοῦ πρὸς ἄνθρωπον, καὶ τοῦ εὖ ποιήσαν-
» τος πρὸς τὸν παθόντα. καὶ ὅλως τοῦ φύσει ἄρχοντος πρὸς τὸ φύ
» σει ἀρχόμενον. ἡ δὲ τῶν δὲ ἀδελφῶν πρὸς ἀλλήλους ἑταιρικὴ
μάλιστα ἡ κατ' ἰσότητα. οὐ γάρ τι νόθος τῷ δ' ἀπεδείχθη. ἀμ-
φοῖν δὲ πατὴρ αὐτὸς ἐκλήθη ζεὺς ἐμὸς ἄρχων. ταῦτα γὰρ ὡς ἴσον
ζητούντων λέγεται. διὸ ἐν οἰκίᾳ πρῶτον ἀρχαὶ καὶ πηγαὶ φι- 4
λίας καὶ πολιτείας καὶ δικαίου. ἐπεὶ δὲ φιλίαι τρεῖς, κατ' ἀρε
τήν. κατὰ τὸ χρήσιμον. κατὰ τὸ ἡδύ. τούτων δὲ ἑκάστης δύο δια
φοραί. ἡ μὲν γὰρ καθ' ὑπεροχήν. ἡ δὲ κατ' ἰσότητά ἐστιν ἑκάστη
αὐτῶν. τὸ δὲ δίκαιον τὸ περὶ αὐτὰς ἐκ τῶν ἀμφισβητησάντων δῆ
λον. ἐν μὲν τῷ καθ' ὑπεροχήν, ἀξιοῦται τὸ ἀνάλογον οὐχ ὡσαύ
τως, ἀλλ' ὁ μὲν ὑπερέχων ἀνεστραμμένως τὸ ἀνάλογον ὡς αὐ
τὸ πρὸς τὸν ἐλάττω, οὕτω τὸ παρὰ τοῦ ἐλάττονος γινόμενον πρὸς
τὸ αὐτὸ παρ' αὐτοῦ διακείμενον ὥσπερ ἄρχων πρὸς ἀρχόμενον. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

εἰ δὲ μὴ τοῦτο, ἀλλὰ τὸ ἴσον κατ' ἀριθμὸν ἀξιοῖ. καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐπὶ
» τῶν ἄλλων κοινωνιῶν οὕτω συμβαίνει. ὁτὲ μὲν γὰρ ἀριθμῷ τοῦ
» ἴσου μετέχουσιν, ὁτὲ δὲ λόγῳ. εἰ μὲν γὰρ ἴσον ἀριθμῷ εἰσήνεγ-
καν ἀργύριον ἴσον, καὶ τῷ ἴσῳ ἀριθμῷ διαλαμβάνουσιν. εἰ δὲ μὴ
ἴσον ἀνάλογον. ὁ δ' ὑπερεχόμενος τοὐναντίον στρέφει τὸ ἀνά-
λογον, καὶ κατὰ διάμετρον συζεύγνυσι. δόξειε δ' ἂν οὕτως ἐλατ-
τοῦσθαι ὁ ὑπερέχων. καὶ λειτουργία ἡ φιλία καὶ ἡ κοινωνία. δεῖ
1 ἄρα τινὶ ἑτέρῳ ἀνισάσαι καὶ ποιῆσαι ἀνάλογον. τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ
τιμή. ὅπερ καὶ τῷ ἄρχοντι φύσει καὶ θεῷ πρὸς τὸ ἀρχόμενον.
δεῖ καὶ ἰσασθῆναι τὸ κέρδος πρὸς τὴν τιμήν. ἡ δὲ κατ' ἴσα φιλία
ἐστὶν ἡ πολιτική. ἡ δὲ πολιτικὴ ἔστι μὲν κατὰ τὸ χρήσιμον καὶ ὥς-
» περ αἱ πόλεις φίλαι ἀλλήλαις οὕτω καὶ οἱ πολῖται. καὶ ὁμοίως
υ οὐκέτι γινώσκουσιν ἀθηναῖοι μεγαρεῖς. καὶ οἱ πολῖται ὅταν μὴ
» χρήσιμοι ἀλλήλοις, ἀλλ' ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα ἡ φιλία. ἔστι δὲ ἐν-
» ταῦθα καὶ ἄρχον καὶ ἀρχόμενον, οὔτε τὸ φυσικὸν, οὔτε τὸ βασιλι-
2 κὸν, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ μέρει οὐ δὲ τούτου ἕνεκα ὅπως εὖ ποιῇ ὁ θεός.
ἀλλ' ἵνα ἴσον ᾖ τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ τῆς λειτουργίας. κατ' ἰσότητα δὴ βού-
λεται εἶναι ἡ πολιτικὴ φιλία. ἔστι δὲ τῆς χρησίμου φιλίας εἴδη δύο.
ἡ μὲν νομικὴ ἡ δ' ἠθική. βλέπει δ' ἡ μὲν πολιτικὴ εἰς τὸ ἴσον καὶ εἰς
τὸ πρᾶγμα ὥσπερ οἱ πωλοῦντες καὶ οἱ ὠνούμενοι. διὸ εἴρηται μι-
σθὸς ἀνδρὶ φίλῳ. ὅταν μὲν οὖν καθ' ὁμολογίαν, ἡ πολιτικὴ αὕ-
τη φιλία, καὶ νομική. ὅταν δ' ἐπιτρέπωσιν αὐτοῖς, ἠθικὴ βούλεται
εἶναι φιλία, καὶ ἑταιρική. διὸ μάλιστα ἔγκλημα ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ.
4 αἴτιον δ' ὅτι παρὰ φύσιν. ἕτεραι γὰρ φιλίαι, ἡ κατὰ τὸ χρήσιμον
καὶ ἡ κατὰ τὴν ἀρετήν. οἱ δ' ἀμφότερα βούλονται ἅμα ἔχειν. καὶ
ὁμιλοῦσι μὲν τοῦ χρησίμου ἕνεκα. ἠθικὴν δὲ ποιοῦσιν ὡς ἐπιεικεῖς.
διὸ ὡς πιστεύοντες οὐ νομικὴν ποιοῦσιν. ὅλως μὲν γὰρ ἐν χρησίμῃ
τῶν ἄλλων πλεῖστα ἐγκλήματα. ἡ μὲν γὰρ ἀρετὴ ἀνέγκλητον. οἱ δ' ἡ-
δεῖς ἔχοντες καὶ δόντες ἀπαλλάττονται. οἱ δὲ χρήσιμοι, οὐκ εὐθὺς
διαλύονται, ἂν μὴ νομικῶς καὶ ἑταιρικῶς προσφέρωνται. ὅ-
μως δὲ τῆς χρησίμου ἡ νομικὴ ἀνέγκλητος. ἔστι δ' ἡ μὲν νομικὴ
4 διάλυσις πρὸς νόμισμα. μετρεῖται γὰρ τούτῳ τὸ ἴσον. ἡ δ' ἠθικὴ

ἑκούσιος. διὸ ἐνιαχοῦ νόμος ἐστὶ τοῖς, οὕτως ὁμιλοῦσι φιλι-
κῶς. μὴ εἶναι δὴ καὶ τῶν ἑκουσίων συναλλαγμάτων ὀρθῶς.
τοῖς γὰρ ἀγαθοῖς οὐ πέφυκε δίκαιον εἶναι. οἱ δ' ὡς ἀγαθοὶ, καὶ
τοῖς συναλλάττουσιν. ἔστι δὲ ἐν ταύτῃ τῇ φιλίᾳ τὰ ἐγκλήματα
» ἀμφιβάλλονται αὐτοῖς ἀμφότερα πῶς ἑκάτερος ἐγκαλεῖ, ὅ-
» ταν ἠθικῶς ἀλλὰ μὴ νομικῶς πιστεύσωσι. καὶ ἔχει δὴ ἀπο-
» ρίαν, ποτέρως δεῖ κρίνειν τὸν δίκαιον. πότερα πρὸς τὸ πράγ
» μα βλέποντα τὸ ὑπηρετηθὲν ποσὸν ἢ ποιὸν, ἢ τῷ πεπονθότι. 1
ἐνδέχεται δ' εἶναι ὅπερ λέγει θέογνις. σοὶ μὲν τοῦτο θεὰ σμι-
κρόν. ἐμοὶ δὲ μέγα. ἐνδέχεται γὰρ καὶ τοὐναντίον γενέσθαι ὥς-
περ ἐν τῷ λόγῳ σοὶ μὲν παιδιὰν τοῦτ' εἶναι, ἐμοὶ δὲ θάνατον.
ἐντεῦθεν δ' εἴρηται τὰ ἐγκλήματα. ὁ μὲν γὰρ ἀξιοῖ ἀντιπαθεῖν
ὡς μέγα ὑπηρετήσας, ὅτι δεομένῳ ἐποίησεν. ἤ τι ἄλλο τοιοῦτο
λέγων πρὸς τὴν ἐκείνου ὠφέλειαν πόσον ἠδύνατο. ἀλλ' ὅτι
ἦν αὐτῷ. ὁ δὲ τοὐναντίον ὅσον ἐκείνῳ ἀλλ' οὐχ ὅσον αὐτῷ, ὅτι
δὲ καὶ μεταλαμβάνων καὶ ἀμφιβάλλει. ὁ μὲν γὰρ ὅτι ἂν αὐτῷ 2
μικρὸν ἀπέβη. ὁ δ' ὅσον αὐτῷ μέγα ἐδύνατο. οἷον εἰ κινδυνεύ-
σας δραχμῆς ἄξιον ὠφέλησεν. ὁ μὲν τὸ τοῦ κινδύνου μέγεθος.
ὁ δὲ, τὸ τοῦ ἀργυρίου. ὥσπερ ἐν τῇ τῶν νομισμάτων ἀποδόσει.
καὶ γὰρ ἐνταῦθα περὶ τούτων ἡ ἀμφισβήτησις. ὁ μὲν γὰρ ἀξιοῖ,
» πῶς τότ' ἦν. ὁ δὲ πῶς νῦν ἂν μὴ διέπονται. ἡ μὲν οὖν πολιτι
» κὴ βλέπει εἰς τὴν ὁμολογίαν καὶ εἰς τὸ πρᾶγμα. ἡ δ' ἠθικὴ
» εἰς τὴν προαίρεσιν. ὥστε καὶ δίκαιον τοῦτο μᾶλλόν ἐστι. καὶ δι-
καιοσύνη φιλική. αἴτιον δὲ τοῦ μάχεσθαι. διότι καλλίων μὲν 4
ἡ ἠθικὴ φιλία, ἀναγκαιοτέρα δὲ ἡ χρησίμη. οἱ δ' ἄρχονται μὲν
ὡς ἠθικοὶ φίλοι καὶ δι' ἀρετὴν ὄντες. ὅταν δ' ἀντικρίσῃ τι
τῶν ἰδίων, δῆλοι γίνονται ὅτι ἕτεροι ἦσαν. ἐκ περιουσίας γὰρ
διώκουσιν οἱ πολλοὶ τὸ καλόν. διὸ καὶ τῇ καλλίῳ φιλίᾳ. ὥστε
φανερὸν, πῶς διαιρετέον περὶ τούτων. εἰ μὲν γὰρ ἠθικοὶ φί-
λοι, εἰς τὴν προαίρεσιν βλεπτέον εἰ ἴσῳ. καὶ οὐθὲν ἄλλο ἀξιω-
τέον θατέρῳ παρὰ θατέρου. εἰ δ' ὡς χρήσιμοι καὶ πολιτικοὶ
ὡς ἂν ἐλυσιτέλει ὁμολογοῦσιν. ἂν δ' ὁ μὲν φῇ ὧδε, ὁ δ' ἐκεί- 4

νως, οὐ

καλὸν μὲν ἀντιποιῆσαι δέον τοὺς καλοὺς λέγειν λόγους. ὁμοί-
ως δὲ καὶ ἐπὶ θατέρου. ἀλλ' ἐπειδὴ οὐ διέπονται ὡς ἠθικῶς,
δεῖ κρίνειν τινά. μὴ δ' ὑποκρινόμενος μηδέτερος αὐτῶν ἐξα-
πατᾶν. ὥστε δεῖ στέργειν αὐτὸν τὴν τύχην. ὅτι δ' ἐστὶν ἡ ἠθικὴ
κατὰ προαίρεσιν, δῆλον. ἐπεὶ καὶ εἰ μεγάλα παθὼν μὴ ἀπο-
» δῷ ἢ δι' ἀδυναμίαν, ἀλλ' ὡς ἐδύνατο καλῶς καὶ ὁ θεὸς ἀνέχε-
» ται κατὰ δύναμιν λαμβάνων τὰς θυσίας. ἀλλὰ τῷ πωλοῦν-
1 τι οὐχ ἱκανῶς ἕξει, ἂν μὴ φήσῃ δύνασθαι πλέον δοῦναι. οὐδὲ
τῷ δανείζοντι πολλὰ ἐγκλήματα γίνεται ἐν ταῖς φιλίαις, ταῖς
μὴ κατ' εὐθυωρίαν καὶ τὸ δίκαιον ἰδεῖν. οὐ ῥᾴδιον γὰρ χαλε-
πὸν μετρῆσαι ἑνὶ τῷ μὴ κατ' εὐθυωρίαν, ὅτι συμβαίνει ἐπὶ τῶν
ἐρωτικῶν. ὁ μὲν γὰρ διώκει ὡς τὸν ἡδὺν ἐπὶ τὸ συζῆν. ὁ δ' ἐκεῖνον
ἐνίοτε ὡς χρήσιμον. ὅταν δὲ παύσηται τοῦ ἐρᾶν, ἄλλου γινο-
μένου, ἄλλος γίνεται. καὶ τότε λογίζονται πᾶν τινος. καὶ ὥσπερ πύ-
θων καὶ παμμένης διεφέροντο. καὶ ὅλως διδάσκαλος καὶ μα-
2 θητής. ἐπιστήμη μὲν γὰρ καὶ χρήματα οὐχ ἑνὶ μετρεῖται, καὶ ὡς πρό-
δικος ὁ ἰατρὸς πρὸς τὸν ἀποδιδόντα μικρὸν τὸν μισθόν. καὶ ὡς
ὁ κιθαρῳδὸς καὶ ὁ βασιλεύς. ὁ μὲν γὰρ ὡς ἡδεῖ ὁ δ' ὡς χρησί-
μῳ ὡμίλει. ὁ δ' ἐπεὶ ἔδει ἀποδιδόναι αὐτὸν, αὐτὸν ὡς ἡδὺν ἐ-
ποίησεν. καὶ ἔφη ὥσπερ ἐκεῖνον ᾄσαντα εὐφρᾶναι. οὕτω καὶ αὐ-
τὸς ὑπισχόμενος ἐκείνῳ. ὅπως δὲ φανερὸν, καὶ ἐνταῦθά πως
γνωριστέον. ἑνὶ γὰρ μετρητέον καὶ ἐνταῦθ' ἀλλ' οὐχ ὅρῳ. ἀλλὰ
λόγῳ. τὸ ἀνάλογον γὰρ μετρητέον ὥσπερ καὶ ἡ πολιτικὴ μετρεῖ-
3 ται κοινωνία. πῶς γὰρ κοινωνήσει γεωργῷ σκυτοτόμος, εἰ μὴ τὸ
ἀνάλογον ἰσασθήσεται τὰ ἔργα. τοῖς δὲ μὴ κατ' εὐθυωρίαν τὸ
ἀνάλογον μέτρον. ὅτι εἰ ὁ μὲν σοφίαν δοῦναι ἐγκαλεῖ. ὁ δ' ἐκεί-
νῳ ἀργύριον. τῇ σοφίᾳ πρὸς τὸ πλούσιον. εἶτα τί δοθὲν πρὸς
» ἑκάτερον. εἰ γὰρ ὁ μὲν τοῦ ἐλάττονος ἥμισυ ἔδωκεν. ὁ δὲ τοῦ μεί-
ζονος μὴ πολλοστὸν μέρος, δῆλον ὅτι οὗτος ἀδικεῖ. ἔστι δὲ κἀν-
ταῦθα ἐν ἀρχῇ ἀμφισβήτησις, ἂν φῶσιν μὲν ὡς χρησίμοις
συνελθεῖν αὐτούς. ὁ δὲ μὴ ἄλλως κατ' ἄλλην τινὰ φιλίαν. πε-
4 ρὶ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ κατ' ἀρετὴν φίλου σκεπτέον, πότερον

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δεῖ ἐκείνῳ τὰ χρήσιμα ὑπηρετεῖν καὶ βοηθεῖν. ἢ τῷ αὐτὸ ποιοῦντι καὶ δυναμένῳ. ἔχει δὲ τὸ αὐτὸ πρόβλημα ἔτι. πότερον τὸν φίλον ἢ τὸν σπουδαῖον εὖ ποιητέον μᾶλλον. ἂν μὲν γὰρ φίλος καὶ σπουδαῖος ἴσως, οὐ λίαν χαλεπὸν ἂν μή τις τὸ μὲν αὐξήσῃ. τὸ δὲ, ταπεινώσῃ. φίλον μὲν σφόδρα ποιῶν, ἐπιεικῆ δὲ ἠρέμα. εἰ δὲ μὴ, πολλὰ προβλήματα γίνεται. οἷον εἰ ὁ μὲν ἦν, οὐκ ἔσται δέ. ὁ δὲ, ἔσται οὔπω δέ. ἢ ὁ μὲν ἐγένετο ἔστι δ' οὔ. διὸ ἔστιν.
οὐκ ἦν δὲ, οὐδὲ ἔσται. ἀλλ' ἐκείνῳ ἐργωδέστερον. μὴ γάρ τι λέγῃ 1
εὐριπίδης ποιήσας λόγων δίκαιον μισθὸν ἂν λόγου εἰς φέρῃς. ἔργων δ' ἐκείνοις ἔργα παρέσχετο καὶ οὐ πάντα δεῖ τῷ πατρὶ ἀλλ' ἔστιν. ἄλλα δὲ τῇ μητρί. καίτοι βελτίων ὁ πατήρ. οὐδὲ γὰρ τῷ διὶ πάντα θύεται. οὐδ' ἔχει πάσας τὰς τιμὰς ἀλλὰ τινάς. ἴσως οὖν ἐστιν ἃ δεῖ τῷ χρησίμῳ. ἄλλα δὲ τῷ ἀγαθῷ. ὅτι οὐχὶ σῖτον δίδωσι καὶ τἀναγκαῖα. καὶ συζῆν τούτῳ δεῖ. οὐδ' ᾧ οἶνον τὸ εὖ ζῆν. τούτῳ ἃ μὴ οὗτος δίδωσιν. ἀλλὰ χρήσιμος. ἀλλ' οἱ τοῦτο
ποιοῦντες τούτῳ πάντα τῷ ἐρωμένῳ διδόασιν οὐ δέον. οὐδ' εἰ- 2
σὶν ἄξιοι. καὶ οἱ ἐν τοῖς λόγοις ὅροι τῆς φιλίας, πάντες μέν πως εἰσὶ φιλίας, ἀλλ' οὐ τῆς αὐτῆς. τῷ μὲν γὰρ χρησίμῳ, τὸ βούλεσθαι τἀκείνῳ ἀγαθά. καὶ τῷ εὖ ποιήσαντι τῷ ὁποῖος δεῖ. οὐ γὰρ ἐπισημαίνει οὗτος ὁ ὁρισμὸς τῆς φιλίας. ἄλλῳ δὲ τὸ εἶναι. καὶ ἄλλῳ τὸ συζῆν. τῷ δὲ καθ' ἡδονὴν τὸ συναλγεῖν καὶ συγχαίρειν. πάντες δ' οὗτοι οἱ ὅροι κατὰ φιλίαν μὲν λέγονταί τινα. οὐ πρὸς μίαν δ' οὐδείς. διὸ πολλοί εἰσι. καὶ ἕκαστος μιᾶς εἶναι δο
κεῖ φιλίας οὐκ ὤν. ὅτι ἡ τοῦ εἶναι προαίρεσις. καὶ γὰρ ὁ καθ' ὑ- 3
περοχὴν καὶ ποιήσας, οὐ βούλεται τῷ ἔργῳ τῷ αὐτοῦ ὑπάρχειν. καὶ τῷ διδόντι τὸ εἶναι δεῖ καὶ αἴτια προδιδόναι. ἀλλὰ συζῆν οὐ τούτῳ, ἀλλὰ τῷ ἡ δεῖ, ἀδικοῦσιν οἱ φίλοι ἐνίοι ἀλλήλους. τὰ γὰρ πράγματα μᾶλλον, ἀλλ' οὐ φιλοῦσι τὰ ἔχοντα. διὸ φίλοι κἀκείνοις. ὅτι διότι ἡδὺς, τὸν οἶνον εἵλετο. καὶ ὅτι χρήσιμος, τὸν πλοῦτον εἵλετο. χρησιμώτερος γάρ. διὸ δεῖ ἀγανακτεῖν, ὥσπερ ἂν εἰ μᾶλλον εἵλετο αὐτὴ ἢ πόνος. ὁ δ' ἐγκαλοῦσιν.
ἐκεῖνον γὰρ νῦν ζητοῦσι τὸν ἀγαθὸν πρότερον ζητοῦντες τὸν ἡδύν, 4

ἢ τὸν χρήσιμον. σκεπτέον δὲ καὶ περὶ αὐταρκείας καὶ φιλίας,
πῶς ἔχουσι πρὸς τὰς ἀλλήλων δυνάμεις. ἀπορήσειε γὰρ ἄν τις.
πότερον εἴ τις κατὰ πάντα αὐτάρκης ἔσται τούτῳ φίλος. ἢ *
ἔσται ἀγαθὸς αὐταρκέστατος, εἰ ὁ μετ᾿ ἀρετῆς εὐδαί-
μων, τί ἂν δέοι φίλου. οὔτε γὰρ τῶν χρησίμων δεῖσθαι αὐταρ-
κῶς, οὔτε τῶν εὐφρανούντων, οὔτε τοῦ συζῆν. οὗτος γὰρ ἱκα-
» νὸς αὐτῷ συνεῖναι. μάλιστα δὲ τοῦτο φανερὸν ἐπὶ θεοῦ. δῆ-
1 λον γὰρ, ὡς οὐδενὸς προσδεόμενος οὐδὲ φίλου δεήσεται. οὐ
» δ᾿ ἔσται αὐτῷ οὔτε μηθὲν δεσπότου. ὥστε καὶ ὁ ἄνθρωπος εὐ-
» δαιμονέστατος ἥκιστα δεήσεται φίλου. ἀλλ᾿ ἢ καθ᾿ ὅσον ἀδύνα-
τον εἶναι αὐτάρκη. ἀνάγκη ἄρα ἐλαχίστους εἶναι φίλους τῷ ἄρι-
στα ζῶντι. καὶ ἀεὶ ἐλάττους γίνεσθαι. καὶ μὴ σπουδάζειν, ὅπως
ὦσι φίλοι. ἀλλ᾿ ὀλιγωρεῖν μὴ μόνον τῶν χρησίμων ἀλλὰ καὶ
εἰς τὸ συζῆν αἱρετῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ τότε φανερὸν ἂν εἶναι δό-
ξειεν ὡς οὐ χρήσεως ἕνεκα ὁ φίλος, οὐδ᾿ ὠφελείας. ἀλλ᾿ ὁ
2 δι᾿ ἀρετὴν φίλος μόνος. ὅταν γὰρ μηθενὸς ἐνδεεῖς ὦμεν, τότε
» τοὺς συναπολαυσομένους ζητοῦσι πάντες. καὶ τοὺς εὖ πεισομέ-
» νους μᾶλλον ἢ τοὺς ποιήσοντας. ἀμείνω δ᾿ ἔχομεν κρίσιν αὐτάρ-
» κεις ὄντες. ἢ μετ᾿ ἐνδείας τε μάλιστα τῶν συζῆν ἀξίων δεό-
μεθα φίλων. περὶ δὲ τῆς ἀπορίας ταύτης σκεπτέον, μή ποτε
τὸ μέν τι λέγεται καλῶς, τὸ δὲ λανθάνει διὰ τὴν παραβολήν.
δῆλον δὲ λαβοῦσι τί τὸ ζῆν κατ᾿ ἐνέργειαν καὶ ὡς τέλος.
φανερὸν οὖν, ὅτι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ γνωρίζειν. ὥστε καὶ τὸ
3 συζῆν τὸ συναισθάνεσθαι καὶ τὸ συγγνωρίζειν ἐστίν. ἔστι δὲ τὸ
αὐτὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ αὐτὸ γνωρίζειν αἱρετώτατον ἑκάστῳ.
καὶ διὰ τοῦτο ζῆν πᾶσιν ἔμφυτος ἡ ὄρεξις. τὸ γὰρ ζῆν δεῖ τιθέ-
ναι γνῶσιν τινά. εἰ οὖν τις ἀποτέμοι καὶ ποιήσειε τὸ γινώσκειν
» αὐτὸ καθ᾿ αὑτὸ καὶ μή. ἀλλὰ τοῦτο μὲν λανθάνει ὥσπερ ἐν
τῷ λόγῳ γέγραπται. τῷ μέντοι πράγματι ἔστι μὴ λανθάνειν,
οὐθὲν ἂν διαφέροι ἢ τὸ γινώσκειν ἄλλον ἀντ᾿ αὐτοῦ. τὸ δ᾿ ὅ-
μοιον τῷ ζῆν ἀνθ᾿ αὑτοῦ ἄλλον. εὐλόγως δὲ τὸ ἑαυτοῦ αἰσθά-
4 νεσθαι καὶ γνωρίζειν αἱρετώτερον. δεῖ γὰρ ἅμα συνθεῖναι

δύο ἐν τῷ λόγῳ. ὅτι τε τὸ ζῆν καὶ αἱρετόν, καὶ ὅτι τὸ ἀγαθὸν καὶ ἐκ τούτων ὅτι τὸ αὐτοῖς ὑπάρχειν τὴν τοιαύτην φύσιν. εἰ δ' οὖν ἐστιν ἀεὶ τῆς τοιαύτης συστοιχίας ἡ ἑτέρα ἐν τῇ τοῦ αἱρετοῦ τάξει. καὶ τὸ γνωστὸν καὶ τὸ αἱρετόν ἐστιν, ὡς ὅλως εἰπεῖν τὸ κοινωνεῖν τῆς ὡρισμένης φύσεως. ὥστε τὸ αὐτοῦ βούλεσθαι αἰσθάνεσθαι τὸ αὐτὸν εἶναι τοιονδὶ βούλεσθαι ἐστίν. ἐπεὶ οὖν οὐ κατ' αὐτὸ ἐσμὲν ἕκαστον τούτων ἀλλὰ κατὰ μετάληψιν τῶν δυνάμεων ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι ἢ γνωρίζειν. αἰσθανόμενος γὰρ αἰσθη- 1

τὸς γίνεται ταύτῃ καὶ κατὰ ταῦτα καθὰ πρότερον αἰσθάνεται καὶ ᾗ καὶ οὗ. γνωστὸς δὲ γνώσκων, ὥστε διὰ ταῦτα καὶ ζῆν ἀεὶ βούλεται, ὅτι βούλεται ἀεὶ γνωρίζειν. τοῦτο δέ, ὅτι αὐτὸς εἶναι τὸ γνωστόν. τὸ δὴ συζῆν αἱρεῖσθαι, δόξειε μὲν ἂν εἶναι σκοπουμένοις πως εὔηθες, ἐπὶ τῶν κοινῶν πρῶτον καὶ τοῖς ἄλλοις ζῴοις, οἷ τὸ συνεσθίειν ἢ τὸ συμπίνειν. τί γὰρ διαφέρει τὸ πλησίον οὖσι ταῦτα συμβαίνειν, ἢ χωρὶς ἀφελόντι τὸν λόγον. ἀλλὰ μὴ καὶ τοῦ λόγου κοινωνεῖν τοῦ τυχόντος ἑτέρου τοιούτου. ἅμα τ' οὔ- 2

τε δοκεῖν οὔτε μανθάνειν τοῖς αὐτάρκεσι φίλοις οἷόν τε. μανθάνειν μὲν γὰρ αὐτὸς οὐκ ἔχει ὡς δεῖ. διδάσκοντος δ' οὐ φίλος. ἡ δ' ὁμοιότης φιλία. ἀλλὰ μὴν φαίνεταί γε. καὶ πάντες ἥδιον τῶν ἀγαθῶν μετὰ τῶν φίλων κοινωνοῦμεν, καθ' ὅσον ἐπιβάλλει ἕκαστον καὶ οὗ δύναται ἀρίστου. ἀλλὰ τούτων τῶν μὲν ἡδονῆς σωματικῆς, τῶν δὲ θεωρίας μουσικῆς. τῶν δέ, φιλοσοφίας. καὶ ἅμα δεῖ εἶναι τῷ φίλῳ. διό φησι μόχθος οἱ τηλοῦ φίλοι. ὥστ' οὐ δεῖ γίνεσθαι ἀπ' ἀλλήλων τούτου γινόμενον. ὅθεν καὶ 3

ὁ ἔρως δοκεῖ φιλίᾳ ὅμοιον εἶναι. τοῦ γὰρ συζῆν ὀρέγεται ὁ ἐρῶν. ἀλλ' οὐχ ᾗ μάλιστα δεῖ. ἀλλὰ κατ' αἴσθησιν. ὁ μὲν τοίνυν λόγος ἐκεῖνά φησι διαπορῶν. τὸ δ' ἔργον οὕτω φαίνεται γινόμενον. ὥστε δῆλον, ὅτι παρακρούεταί πως ἡμᾶς ὁ διαπορῶν.

» σκεπτέον ἐνθεν τἀληθές. ὁ γὰρ φίλος βούλεται εἶναι ὥσπερ ἡ

» παροιμία φησίν. ἄλλος ἡρακλῆς. ἄλλος οὗτος. διέσπασται δὲ καὶ χαλεπὸν τὰ ἐφ' ἑνὸς γίνεσθαι. ἀλλὰ κατὰ μὲν φύσιν ὁ συγγενέστατον. κατὰ δὲ σῶμα ὅμοιος ἕτερος. ἄλλος δὲ κατὰ 4

τὴν ψυχήν. καὶ τούτων καθ' ἑκάτερον μέρος ἕτερον. ἀλλ' οὐθέν τι ἧτ-
τον βούλεται ὥσπερ αὐτὸς διαιρετὸς εἶναι ὁ φίλος. τὸ οὖν τοῦ
φίλου αἰσθάνεσθαι, τὸ αὐτοῦ πως ἀνάγκη αἰσθάνεσθαι εἶναι καὶ
τὸ αὐτόν πως γνωρίζειν. ὥστε καὶ τὰ φορτικὰ μὲν συνήδεσθαι
καὶ συζῆν τῷ φίλῳ. ἡδὺ εὐλόγως. συμβαίνει γὰρ ἐκείνου ἅμα
αἴσθησις ἀεί. μᾶλλον δὲ τὰς θειοτέρας ἡδονάς. αἴτιον δ' ὅτι
ἀεὶ ἥδιον ἑαυτὸν θεωρεῖν ἐν τῷ βελτίονι ἀγαθῷ. τοῦτο δ' ἐστὶν
1 ὁτὲ μὲν πάθος. ὁτὲ δὲ πρᾶξις. ὁτὲ δὲ ἕτερόν τι εἰ δ' αὐτὸν εὖ
ζῆν καὶ οὕτω καὶ τὸν φίλον. ἐν δὲ τῷ συζῆν συνεργεῖν, ἡ κοι-
νωνία τῆς ἐν τέλει μάλιστά γε. διὸ συνθεωρεῖν καὶ συνευω-
χεῖσθαι οὐ τὰ διὰ τροφὴν καὶ τὰ ἀναγκαῖα αἱ τοιαῦται ὁμι-
λίαι δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ ἀπολαύσεις. ἀλλ' ἕκαστος οὗ δύνα-
ται τυγχάνειν τέλους, ἐν τούτῳ βούλεται συζῆν. εἰ δὲ μή, καὶ
ποιεῖν εὖ καὶ πάσχειν ὑπὸ τῶν φίλων αἱροῦνται μάλιστα. ὅτι
μὲν τοίνυν καὶ δεῖ συζῆν καὶ ὅτι μάλιστα βούλονται πάντες,
2 καὶ ὅτι ὁ εὐδαιμονέστατος καὶ ἄριστος μάλιστα τοιοῦτος, φανε-
ρόν. ὅτι δὲ κατὰ τὸν λόγον οὐκ ἐφαίνετο. καὶ τοῦτ' εὐλόγως
συνέβαινε λέγοντος ἀληθῆ. κατὰ τὴν σύνθεσιν γὰρ τῆς παρα-
βολῆς ἀληθοῦς οὔσης, ἡ λύσις ἐστίν. ὅτι γὰρ ὁ θεὸς οὐ τοιοῦ-
» τος, οἷος δεῖσθαι φίλου καὶ τὸν ὅμοιον ἀξίου. καίτοι κατὰ τοῦτον
» τὸν λόγον, οὐδὲ νοήσει ὁ σπουδαῖος. οὐ γὰρ οὕτως ὁ θεὸς εὖ
» ἔχει. ἀλλὰ βέλτιον ἢ ὥστε ἄλλο τι νοεῖν παρ' αὐτὸς αὑτόν. αἴ-
» τιον δ' ὅτι ἡμῖν μὲν τὸ εὖ καθ' ἕτερον. ἐκείνῳ δὲ αὐτὸς αὑτοῦ τὸ
3 εὖ ἐστι. καὶ τὸ ζητεῖν ἡμῖν καὶ εὔχεσθαι πολλοὺς φίλους. ἅμα
» δὲ λέγειν ὡς οὐθεὶς φίλος, ᾧ πολλοὶ φίλοι, ἄμφω λέγεται ὀρ-
» θῶς. ἐνδεχομένου γὰρ πολλοῖς συζῆν ἅμα καὶ συναισθάνεσθαι
ὡς πλείστοις αἱρετώτατον. ἐπεὶ δὲ χαλεπώτατον ἐν ἐλάττο-
σιν, ἀνάγκη τὴν ἐνέργειαν τῆς συναισθήσεως εἶναι. ὥστ' οὐ μό-
νον χαλεπὸν τὸ πολλοὺς κτήσασθαι. πείρας γὰρ δεῖ, ἀλλὰ καὶ
οὖσι χρήσασθαι. καὶ ὁτὲ μὲν ἀπεῖναι εὖ πράττοντα τὸν φιλού-
μενον βουλόμεθα. ὁτὲ δὲ μετέχειν τῶν αὐτῶν. καὶ τὸ ἅμα
4 βούλεσθαι εἶναι φιλικόν. ἐνδεχομένου μὲν γὰρ ἅμα καὶ εὖ τοῦτο

πάντες αἱροῦνται. μὴ ἐνδεχομένου δέ, ἀλλ' ὥσπερ τῷ ἡρα-
κλεῖ, ἴσως ἂν ἡ μήτηρ ἕλοιτο θεὸν εἶναι μᾶλλον ἢ μετ' αὐτῆς
ὄντα τῷ εὐρυσθεῖ θητεύειν. ὁμοίως γὰρ ἂν εἴποιεν καὶ ὃν ὁ λά-
κων ἔσκωψεν· ἐπεί τις ἐκάλεσεν αὐτὸν χειμαζόμενον ἐπικα-
λέσασθαι τοὺς διοσκούρους. δοκεῖ δὲ τοῦ μὲν φιλοῦντος τὸ ἀπείρ-
γειν εἶναι τῆς συμμεθέξεως τῶν χαλεπῶν. τοῦ δὲ βουλομέ-
» νου τὸ βούλεσθαι συμμετέχειν. καὶ ταῦτα ἀμφότερα συμβαίνει
» εὐλόγως. δεῖ γὰρ τῷ φίλῳ μηθὲν εἶναι οὕτω λυπηρὸν, ὡς ἡδὺ 1
» τὸν φίλον. δοκεῖ δὲ δεῖν αἱρεῖσθαι μὴ τὸ αὑτοῦ. διὸ κωλύου-
σι συμμετέχειν. ἱκανοὶ γὰρ αὐτοὶ κακοπαθοῦντες. ἵνα μὴ φαί-
νωνται τὸ αὑτοῦ σκοποῦντες καὶ αἱρεῖσθαι τὸ χαίρειν λυπου-
μένου τοῦ φίλου. ἔτι δὲ κουφότεροι εἶναι μὴ μόνον φέροντες
τὰ κακά. ἐπεὶ δ' αἱρετὸν τό τ' εὖ καὶ τὸ ἅμα. δῆλον, ὅτι καὶ
τὸ ἅμα εἶναι μετ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ, αἱρετόν πως ἢ χωρὶς
μετὰ μείζονος. ἐπειδὴ ἄδηλον τὸ πόσον δύναται τὸ ἅμα ἤδη δια-
φέρονται. καὶ οἴονται καὶ τὸ μετέχειν ἅμα πάντων φιλικόν. καὶ 2
ὥσπερ συνδειπνεῖν ἅμα φασὶν ἥδιον ταῦτα ἔχοντας. οἱ δ' αὖ
μέντοι οὐ βούλονται. ἐπεὶ δέχεταί τις ὑπερβολὰς ποιήσει, ὁμο-
λογοῦσιν ἅμα κακῶς πράττοντας σφόδρα ἢ εὖ σφόδρα χω-
ρίς. παραπλήσιον δὲ τοῦτο καὶ περὶ τὰς ἀτυχίας. ὁτὲ μὲν γὰρ
βουλόμεθα τοὺς φίλους εἶναι οὐδὲ λυπεῖν. ὅταν μηθὲν μέλλωσι
ποιήσειν πλέον. ὁτὲ δὲ τοῖς ἥδιστον παρεῖναι. τὸν δὲ τῆς ὑπεναντιώ-
σεως ταύτης καὶ μάλ' εὔλογον. διὰ γὰρ τὰ προειρημένα συμβαί-
νει, καὶ ὅτι μὲν τὸ λυπούμενον ἢ ἐν φαύλῳ ὄντα ἔξει τὸν φίλον 3
θεωρεῖν φεύγομεν ἁπλῶς ὥσπερ καὶ ἡμᾶς αὐτούς. τὸ δ' ὁρᾶν
τὸν φίλον ἡδὺ ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ἡδίστων, διὰ τὴν εἰρημένην
αἰτίαν καὶ μὴ κάμνοντα εἰ αὐτός. ὥστε ὁπότερον αὖ τούτων
ἡ, μᾶλλον ἡδὺ ποιεῖ τὴν ῥοπὴν τοῦ βούλεσθαι παρεῖναι ἢ μή, καὶ
τότ' ἐπὶ τῶν χειρόνων συμβαίνει διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν γίνε-
σθαι. μάλιστα γὰρ φιλοτιμοῦνται τοὺς φίλους μὴ πράττειν εὖ,
μηδ' εἶναι ἀνάγκη * αὐτοῖς κακῶς. διὸ ἐνίοτε τοὺς ἐρωμέ-
νους συναποκτιννύασι. μᾶλλον γὰρ τοῦ οἰκείου αἰσθάνεσθαι κα- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

κοῦ. ὥσπερ ἂν εἰ καὶ μεμνημένος, ὅ,τι ποτὲ οὖν ἔπραττε μᾶλ-
λον, ἢ εἰ ᾤετο ἀεὶ κακῶς πράττειν,

*

Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἔστιν ἑκάστῳ φίλῳ χρήσασθαι καὶ ἐφ' ἃ πέ-
φυκε καὶ ἄλλως. καὶ τοῦτο ἢ αὐτὸ ᾗ αὐτὸ, ἢ κατὰ συμβεβηκός. οἷον ἢ
ὀφθαλμὸς ἰδεῖν, ἢ καὶ ἄλλως παριδεῖν διαστρέψαντα. ὥστε
δύο τὸ ἓν φανῆναι. αὗται μὲν δὴ ἄμφω ὅτι μὲν ὀφθαλμὸς. ὅτι
1 ἦν δ' ὀφθαλμῷ. ἄλλη δὲ κατὰ συμβεβηκός. οἷον εἰ ἦν ἀποδό-
σθαι ἢ φαγεῖν. ὁμοίως δὴ καὶ ἐπιστήμη. καὶ γὰρ ἀληθῶς καὶ
ἁμαρτεῖν. οἷον ὅταν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράψῃ, ὡς ἀγνοίᾳ δὴ
χρῆσθαι. ὥσπερ μεταστρέψας τὴν χεῖρα, καὶ τῷ ποδὶ ποτὲ
ὡς χειρὶ καὶ ταύτῃ ὡς ποδὶ χρῶνται. ὀρχηστριάδες ἤδη πᾶσαι
αἱ ἄρισται ἐπιστῆμαι εἶπε. καὶ τῇ δικαιοσύνῃ ὡς ἀδικίᾳ χρῆ-
σθαι. εἰ δίκης. εἰ ἄρα ἀπὸ δικαιοσύνης τὰ ἄδικα πράττων, ὥσ-
περ καὶ τὰ ἀγνοητικὰ ἀπὸ ἐπιστήμης. εἰ δὲ τοῦτ' ἀδύνατον,
2 φανερὸν ὅτι οὐκ ἂν εἶεν ἐπιστῆμαι αἱ ἀρεταί. οὐδ' εἰ μὴ ἔστιν
ἀγνοεῖν ἀπὸ ἐπιστήμης, ἀλλὰ ἁμαρτάνειν μόνον. καὶ τὰ αὐτὰ
ἀπὸ ἀγνοίας ποιεῖν, οὔτοι ἀπὸ δικαιοσύνης γε ὡς ἀπὸ ἀδικίας
πράξει. ἀλλ' ἐπεὶ φρόνησις ἐπιστήμη καὶ ἀληθές τι, τὸ αὐτὸ
ποιήσει κἀκείνη. ἐνδέχοιτο γὰρ ἂν ἀφρόνως ἀπὸ φρονήσεως καὶ
ἁμαρτάνειν ταὐτὰ, ἅπερ ὁ ἄφρων. εἰ δὲ ἁπλῆ ἡ ἑκάστου χρεία
ᾗ ἕκαστον, κἂν φρονίμως ἔπραττον οὕτω πράττοντες. ἐπὶ μὲν
οὖν ταῖς ἄλλαις ἐπιστήμαις, ἄλλη κυρία ποιεῖ τὴν στροφήν. αὐ-
3 τῆς δὲ τῆς πασῶν κυρίας τίς. οὐ γὰρ ἔτι ἐπιστήμη γε ἢ νοῦς. ἀλ-
λὰ μὴν οὐδ' ἀρετή. χρῆται γὰρ αὐτῇ. ἡ γὰρ τοῦ ἄρχοντος ἀρε-
τὴ τῇ τοῦ ἀρχομένου χρῆται. τίς οὖν ἐστιν, ἢ ὥσπερ λέγεται
ἀκρασία κακία τοῦ ἀλόγου τῆς ψυχῆς καὶ πῶς ἀκόλαστος
ὁ ἀκρατὴς ἔχων νοῦν. ἀλλ' ἤδη ἂν ἰσχυρὰ ᾖ ἡ ἐπιθυμία, στρέ-
ψει καὶ λογιεῖται τἀναντία. * σφι * δῆλον ὅτι. κἂν
μὲν ἐν τούτῳ ἀρετὴ. ἐν δὲ τῷ λόγῳ ἄνοια ᾖ, ἕτεραι μετα-
ποιοῦνται. ὥστε ἔσται δικαιοσύνῃ, τὸ δικαίως χρῆσθαι καὶ κα-
4 κῶς, καὶ φρονήσει ἀφρόνως ὥστε καὶ τἀναντία. ἄτοπον γὰρ,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

εἰ τῆς μὲν ἐν τῷ λογιστικῷ ἀρετῆς μοχθηρία τις ἐγγινομένη
μὲν τῷ λόγῳ στρέφει καὶ ποιήσει ἀγνοεῖν. ἡ δ' ἀρετὴ ἐν τῷ λό-
γῳ ἀνοίας ἐνούσης, οὐ στρέφει ταύτην καὶ ποιήσει φρονίμως
κρίνειν καὶ τὰ δέοντα. καὶ πάλιν ἡ φρόνησις, ἡ ἐν τῷ λογιστι-
κῷ τὴν ἐν τῷ ἀλόγῳ κόλασιν ἂν σωφρόνως πράττειν, ὅπερ
δοκεῖ ἡ ἐγκράτεια· ὥστ' ἔσται ἡ ἀπ' ἀγνοίας φρονίμως, ἐπί τι
ταῦτα ἄτοπα. ἄλλως τε καὶ ἀπ' ἀγνοίας χρῆσθαι φρονίμως.
τοῦτο γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐδαμῶς ὁρῶμεν. ὥσπερ τὴν ἰατρι- 1
κὴν ἡ γραμματικὴν στρέφει ἀκολασία. ἀλλ' οὐδὲ τὴν ἄγνοιαν
εἰ ἦν ἡ ἐναντία, διὰ τὸ μὴ ἐνεῖναι τὴν ὑπεροχὴν ἀλλὰ τὴν ἀρε-
τήν, ὅλως μᾶλλον εἶναι πρὸς τὴν κακίαν οὕτως ἔχουσαν. καὶ
γὰρ ὁ ἄδικος πάντα ὁ δίκαιος δύναται. καὶ ὅλως ἔνεστιν ἐν τῇ
δυνάμει ἡ ἀδυναμία. ὥστε δηλονότι ἅμα φρόνιμοι καὶ ἀγα-
θοὶ ἐκεῖναι αἱ ἄλλαι ἕξεις καὶ ὀρθῶς τὸ σῶμα κρατητικόν. ὅτι
οὐδὲν ἰσχυρότερον φρονήσεως. ἀλλ' ὅτι ἐπιστήμην ἔφη οὐκ ὀρθόν.
ἀρετὴ γάρ ἐστι καὶ οὐκ ἐπιστήμη, ἀλλὰ γένος ἄλλο γνώσεως * 2

ἐπεὶ δ' οὐ μόνον ἡ φρόνησις ποιεῖ τὴν εὐπραγίαν καὶ ἀρε-
τήν, ἀλλὰ φαμὲν καὶ τοὺς εὐτυχεῖς εὖ πράττειν, ὡς καὶ τῆς εὐτυ
χίας εὖ ποιούσης εὐπραγίαν, καὶ τὰ αὐτὰ τῆς ἐπιστήμης, σκε
πτέον ἄρ' ἐστὶ φύσει, ὁ μὲν εὐτυχὴς ὁ δ' ἀτυχὴς ἢ οὔ. καὶ πῶς
ἔχει περὶ τούτων. ὅτι μὲν γάρ εἰσι τινὲς εὐτυχεῖς, ὁρῶμεν. ἄ-
φρονες γὰρ ὄντες κατορθοῦσι πολλά. ἐν οἷς ἡ τύχη κυρία. εἰ
δὲ καὶ ἐν οἷς τέχνη ἐστί, πολλοὶ μέντοι καὶ τύχης ἐνυπάρχει,
οἷον ἐν στρατηγίᾳ καὶ κυβερνητικῇ. πότερον οὖν ἀπό τινος ἕξεως 3
οὗτοί εἰσιν. ἢ οὐ τῷ αὐτοὶ ποιοί τινες εἶναι, πρακτικοί εἰσι τῶν εὐ-
» τυχημάτων. νῦν μὲν γὰρ οὕτως οἴονται ὡς φύσει τινῶν ὄντων,
» ἡ δὲ φύσις ποιούς τινας ποιεῖ. καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς διαφέρου
σιν ὥσπερ οἱ μὲν γλαυκοὶ οἱ δὲ μελανόμματοι τῷ δεῖν τοιονδὶ
ἔχειν, οὕτω καὶ οἱ εὐτυχεῖς καὶ ἀτυχεῖς. ὅτι μὲν γὰρ οὐ φρονήσει
κατορθοῦσι, δῆλον. οὐ γὰρ ἄλογος ἡ φρόνησις, ἀλλ' ἔχει λόγον, διὰ
τί οὕτω πράττοι. οἱ δ' οὐκ ἂν ἔχοιεν εἰπεῖν, διὰ τί κατορθοῦσι, τέ-
χνη γὰρ ἂν ἦν. ἔτι δὲ φανερὸν ὄντες ἄφρονες οὐχ ὅτι περὶ ἄλλα, 4

ἔτι γὰρ οὐθὲν ἄτοπον. οἷον Ἱπποκράτης γεωμετρικὸς ὤν,
ἀλλὰ περὶ τὰ ἄλλα δοκεῖ βλὰξ καὶ ἄφρων εἶναι. καὶ πολὺ
χρυσίον πλέον ἀπώλεσεν ὑπὸ τῶν ἐν βυζαντίῳ πεντηκοστο-
λόγων δι' εὐήθειαν ὡς λέγουσιν. ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν ἐνίοις εὐτυχοῦ-
» σιν ἄφρονες. περὶ γὰρ ναυκληρίαν οὐχ οἱ δεινότατοι εὐτυ-
» χεῖς. ἀλλ' ὥσπερ ἐν κύβων πτώσει ὁ μὲν, οὐδέν. ἄλλος δὲ βάλ-
» λει, καθ' ἣν φύσει ἐστὶν εὐτυχής, ἢ τῷ φιλεῖσθαι ὥσπερ φασὶν
1 ὑπὸ θεοῦ καὶ ἔξωθέν τι εἶναι τὸ κατορθοῦν. οἷον πλοῖον κα-
» κῶς νεναυπηγημένον ἄμεινον. πολλάκις δὲ πλεῖ. ἀλλ' οὐ δι'
» αὐτό. ἀλλ' ὅτι ἔχει κυβερνήτην ἀγαθόν. ἀλλ' οὕτως εὐτυχῶν
» τὸν δαίμον' ἔχει κυβερνήτην ἀγαθόν. ἀλλ' ἄτοπον θεὸν ἢ δαί-
» μονα φιλεῖν τὸν τοιοῦτον, ἀλλὰ μὴ τὸν βέλτιστον καὶ τὸν φρο-
» νιμώτατον. εἰ δὴ ἀνάγκη, ἢ φύσει, ἢ νόῳ ἢ ἐπιτροπίᾳ τινὶ κα-
» τορθοῦν. τὰ δὲ δύο μή ἐστι, φύσει ἂν εἶεν οἱ εὐτυχεῖς. ἀλλὰ
» μὴν ἥ γε φύσις αἰτία, ἢ τοῦ ἀεὶ ὡσαύτως, ἢ τοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πο-
2 λύ. ἡ δὲ τύχη τοὐναντίον. εἰ μὲν οὖν τὸ παραλόγως ἐπιτυγ-
χάνειν, τύχης δοκεῖ εἶναι. ἀλλ' εἰ παρὰ τὴν τύχην εὐτυχής, οὐκ
ἂν τοιοῦτον εἶναι τὸ αἴτιον, οἷον ἀεὶ τοῦ αὐτοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ.
ἔτι ἢ τοιόσδε ἐπιτυγχάνει ἢ ἀποτυγχάνει, ὥσπερ ὅτι ὁ γλαυ-
κὸς οὐκ ὀξὺ ὁρᾷ οὐ τύχης αἰτία, ἀλλὰ φύσις. οὐκ ἄρα ἐστὶν εὐ-
τυχής. ἀλλ' οἷον εὐφυής. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη λεκτέον. ὅτι οὓς λέ-
γομεν εὐτυχεῖς, οὐ διὰ τύχην εἰσίν. οὐκ ἄρα εἰσὶν εὐτυχεῖς.
τύχης γὰρ ὅσων αἰτία τύχη ἀγαθὴ ἀγαθῶν. εἰ δ' οὕτω, πό-
4 τερον ἢ ἔσται τύχη ὅλως, ἢ ἔσται μὲν ἀλλ' οὐκ ἔτι. ἀλλ' ἀνάγ-
κη καὶ εἶναι καὶ αἰτίαν εἶναι. ἔσται ἄρα καὶ ἀγαθῶν τισιν αἰτία
ἢ κακῶν. εἰ δ' ὅλως ἐξαιρετέον, καὶ οὐδὲν ἀπὸ τύχης φατέον
γίνεσθαι. ἀλλ' ἡμεῖς ἄλλης οὔσης αἰτίας διὰ τὸ μὴ ὁρᾶν, τύ-
» χην εἶναι φαμὲν αἰτίαν. διὸ καὶ ὁριζόμενοι τὴν τύχην τιθέα-
» σιν αἰτίαν ἀνάλογον ἀνθρωπίνῳ λογισμῷ, ὡς οὔσης τινὸς
φύσεως, τοῦτο μὲν οὖν ἄλλο πρόβλημ' ἂν εἴη. ἐπειδὴ ὁρῶμεν
τινὰς ἅπαξ εὐτυχήσαντας, διὰ τί οὐ καὶ πάλιν ἄν, διὰ τὸ
4 αὐτὸ κατορθῶσαι καὶ πάλιν καὶ πάλιν. τὸ γὰρ αὐτὸ τοῦ αὐ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

που οὐκ ἄρα ἔσται τύχης. οὐ τἄλλο τ' αὐτὸ συμβαίνοι ἀπεί-
ρων καὶ ἀορίστων. ἔσται μὲν τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν. ἐπιστήμη δ' οὐκ
ἔσται αὐτοῦ ἡ δι' ἀπειρίαν. ἐπεὶ ἐμάνθανον ἄν τινες εὐτυχεῖς.
ἢ καὶ πᾶσαι ἂν αἱ ἐπιστῆμαι ὥσπερ ἔφη σωκράτης εὐτυχίαι
ἦσαν. τί οὖν κωλύει συμβῆναι τινὶ ἐφεξῆς τὰ τοιαῦτα πολ-
λάκις, οὐχ ὅτι   δεῖ. ἀλλ' ὅτι ἂν εἴη τὸ κύβους ἀεὶ
μακρὰ βάλλειν. τί δὲ δή. ἆρ' οὐκ ἔνεισιν ὁρμαὶ ἐν τῇ ψυχῇ,
αἱ μὲν ἀπὸ λογισμοῦ, αἱ δ' ἀπὸ ὀρέξεως ἀλόγου. καὶ πρότεραι 1
αὗται. εἰ γάρ ἐστι φύσει ἡ δι' ἐπιθυμίαν ἡδέος καὶ ἡ ὄρεξις φύ=
σει γε, ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν βαδίζοι ἂν πᾶν. εἰ δή τινές εἰσιν εὐφυεῖς
ὥσπερ οἱ ᾠδικοὶ οὐκ ἐπιστάμενοι ᾄδειν, οὕτως οὐ πεφύκασι καὶ
αὐτοῦ λόγου ὁρμῶσιν ᾗ ἡ φύσις πέφυκε, καὶ ἐπιθυμοῦσι καὶ τού-
του καὶ τότε. καὶ οὕτως ὡς δεῖ, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὅτε, οὗτοι κατορθοῦ-
σι. κἂν τύχωσιν ἄφρονες ὄντες καὶ ἄλογοι ὥσπερ καὶ εὖ ᾄσον-
ται οἱ διδασκαλικοὶ ὄντες. οἱ δέ γε τοιοῦτοι εὐτυχεῖς. ὅσοι ἄνευ
λόγου κατορθοῦσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. φύσει ἄρα οἱ εὐτυχεῖς 2
εἶεν ἄν, ἢ ἄν. ἢ πλεοναχῶς λέγεται ἡ εὐτυχία. τὰ μὲν γάρ,
πράττεται ἀπὸ τῆς ὁρμῆς καὶ προελομένων πρᾶξαι. τὰ δ' οὔ.
ἀλλὰ τοὐναντίον. καὶ ἐν ἐκείνοις κακῶς λογίσασθαι δοκοῦσι
κατορθοῦντας καὶ εὐτυχῆσαι φαμέν, καὶ πάλιν ἐν τούτοις εἰ ἐ-
βούλοντο ἄν, ἢ ἔλαττον ἔλαβον τἀγαθόν. ἐκείνοις μὲν τοίνυν εὐ-
τυχεῖν διὰ φύσιν ἐνδέχεται. ἡ γὰρ ὁρμὴ καὶ ὄρεξις οὖσα οὗ ἔδει
κατώρθωσεν. ὁ δὲ λογισμὸς ἦν ἠλίθιος. καὶ τοὺς μὲν ἐνταῦ-
θα ὅταν μὲν λογισμὸς μὴ δοκῶν ὀρθῶς εἶναι, τύχη δ' αὐτοῦ 4
αἰτία οὖσα, αὕτη δ' ὀρθὴ οὖσα, ἔσωσεν. ἀλλ' ἐνίοτε δι' ἐπιθυ-
μίαν ἐλογίσατο πάλιν, οὕτω καὶ ἠτύχησεν. ἐν δὲ δὴ τοῖς ἑ-
τέροις πῶς ἔσται ἡ εὐτυχία κατ' εὐφυΐαν ὀρέξεως καὶ ἐπιθυ-
μίας. ἀλλὰ μὴν ἡ ἐνταῦθα εὐτυχία καὶ τύχη διττή, κἀκεί-
» νη ἡ αὐτή. ἢ πλείους αἱ εὐτυχίαι. ἐπεὶ δ' ὁρῶμεν παρὰ πάσας
» τὰς ἐπιστήμας καὶ τοὺς λογισμοὺς τοὺς ὀρθοὺς εὐτυχοῦντας
» τινάς, δῆλον ὅτι ἕτερον ἄν τι εἴη τὸ αἴτιον τῆς εὐτυχίας. ἐκεί-
» νη δὲ πότερον ἡ εὐτυχία. ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ ἐπεθύμησεν ὧν ἔδει. καὶ 4

ὅτι ἐλάττω λογισμὸς ἀνθρώπινος, οὐκ ἂν τούτου εἴη. οὐ γὰρ δὴ
πάμπαν ἄλογον τοῦτο, οὔτε φυσικὴ οὖσιν ἡ ἐπιθυμία. ἀλλὰ
διαφθείρεται ὑπό τινος. εὐτυχεῖν μὲν οὖν δοκεῖ, ὅτι ἡ τύχη
τῶν παρὰ λόγον αἰτία. τοῦτο δὲ παράλογον. παρὰ γὰρ τὴν ἐπι-
στήμην καὶ τὸ καθόλου, ἀλλ' ὡς ἔοικεν οὐκ ἀπὸ τύχης. ἀλλὰ
δοκεῖ διὰ τοῦτο ὥσθ' οὗτος μὲν ὁ λόγος οὐ δείκνυσιν, ὅτι φύσει
εὐτυχεῖν. ἀλλ' ὅτι οὐ πάντες οἱ δοκοῦντες εὐτυχεῖν, διὰ τύχην
1 κατορθοῦσιν, ἀλλ' οὐ διὰ φύσιν. οὐδ' ὅτι οὐκ ἔστι τύχη αἰτία
οὐθενός, δείκνυσιν. ἀλλ' οὐ τῶν πάντων, ὧν δοκεῖ. τοῦτο μὲν τ' ἂν
ἀπορήσειέ τις. ἆρ' αὐτοῦ τούτου τύχη αἰτία τοῦ ἐπιθυμῆσαι, οὗ
δεῖ, καὶ ὅτε δεῖ. ἢ οὕτω γε πάντων ἔσται. καὶ γὰρ τοῦ νοῆσαι καὶ
βουλεύσασθαι. οὐ γὰρ ἐβουλεύσατο βουλευσάμενος. καὶ τοῦ-
τ' ἐβουλεύσατο. ἀλλ' ἔστιν ἀρχή τις. οὐδ' ἐνόησε νοήσας πρό-
τερον νοῆσαι. καὶ τοῦτο εἰς ἄπειρον. οὐκ ἄρα τοῦ νοῆσαι συνεῦ-
σα ἀρχή. οὐδὲ τοῦ βουλεύσασθαι βουλή. τί οὖν ἄλλο πλὴν
2 τύχη. ὥστ' ἀπὸ τύχης ἅπαντα ἔσται. εἰ ἔστι τις ἀρχή, ἣν οὐκ ἔστιν
» ἄλλη ἔξω. αὕτη δὲ διὰ τί τοιαύτη τὸ εἶναι τοῦτο δύναται ποιεῖν.
» τὸ δὲ ζητούμενον τοῦτ' ἐστί, τίς ἡ τῆς κινήσεως ἀρχὴ ἐν τῇ ψυχῇ.
» δῆλον δὴ ὥσπερ ἐν τῷ ὅλῳ θεός, καὶ πᾶν ἐκείνῳ. κινεῖ γάρ-
» πως πάντα τὸ ἐν ἡμῖν θεῖον. λόγου δ' ἀρχὴ οὐ λόγος. ἀλλά τι
» κρεῖττον. τί οὖν ἂν κρεῖττον καὶ ἐπιστήμης εἴποι πλὴν θεός. ἡ γὰρ
» ἀρετὴ τοῦ νοῦ ὄργανον. καὶ διὰ τοῦτο οἱ πάλαι ἔλεγον. εὐτυχεῖς κα-
» λοῦνται οἳ ἂν ὁρμήσωσι κατορθοῦν ἄλογοι ὄντες καὶ βουλεύεσθαι,
3 οὐ συμφέρει αὐτοῖς. ἔχουσι γὰρ ἀρχὴν τοιαύτην, ἣ κρείττων καὶ τοῦ νοῦ καὶ
» τῆς βουλήσεως. οἱ δὲ τὸν λόγον. τοῦτο δ' οὐκ ἔχουσι. καὶ ἐνθουσιασμοί.
» τοῦτο δ' οὐ δύνανται. ἄλογοι γὰρ ὄντες ἀποτυγχάνουσι καὶ τού-
» των φρονίμων καὶ σοφῶν ταχεῖαν εἶναι τὴν μαντικήν. καὶ μόνον οὐ
» τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου δεῖ ἀπολαβεῖν. ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἐμπειρίαν. οἱ
» δὲ, διὰ συνήθειάν τε ἐν τῷ σκοπεῖν χρῆσθαι. τῷ θεῷ δὲ αὗται.
» τοῦτο καὶ εὖ ὁρᾷ καὶ τὸ μέλλον καὶ τὸ ὄν. καὶ ὧν ἀπολύεται ὁ λόγος οὗ-
» τος. διὸ οἱ μελαγχολικοί, καὶ εὐθυώνειροι. ἔοικε γὰρ ἡ ἀρχὴ ἀπο-
4 λυομένου τοῦ λόγου ἰσχύειν μᾶλλον. καὶ ὥσπερ οἱ τυφλοὶ μνη

μονεύουσι

» μᾶλλον ἀφελυθέντες τοῦ πρὸς τοῖς εἰρημένοις εἶναι τὸ μνη-
» μονεύειν. φανερὸν δὲ, ὅτι δύο εἴδη εὐτυχίας. ἡ μὲν θεία. διὸ
» καὶ δοκεῖ ὁ εὐτυχὴς διὰ θεὸν κατορθοῦν. οὗτος δέ ἐστιν ὁ κα-
» τὰ τὴν ὁρμὴν διορθωτικός. ὁ δ' ἕτερος ὁ παρὰ τὴν ὁρμήν. ἄ-
» λογοι δ' ἀμφότεροι. καὶ ἡ μὲν συνεχὴς εὐτυχία μᾶλλον. αὕ-
τη δὲ οὐ συνεχής. κατὰ μέρος μὲν οὖν περὶ ἑκάστης ἀρετῆς
εἴρηται πρότερον. ἐπεὶ δὲ χωρὶς διείλομεν τὴν δύναμιν αὐ-
τῶν, καὶ περὶ τῆς ἀρετῆς δι   τέον τῆς ἐκ τούτων. ἣν ἐ- 1
καλοῦμεν ἤδη καλοκαγαθίαν. ὅτι μὲν οὖν ἀνάγκη τὸν ταύ-
της ἀληθῶς τευξόμενον τῆς προσηγορίας ἔχειν τὰς κατὰ
μέρος ἀρετὰς, φανερόν. οὐδὲν γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων οὐθενὸς οἷόν
τ' ἄλλως ἔχειν. οὐδεὶς γὰρ ὅλον μὲν τὸ σῶμα ὑγιαίνει, μέρος
δὲ οὐθὲν, ἀλλ' ἀναγκαῖον πάντα ἢ τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτα-
τα. τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον τῷ ὅλῳ. ἔστι δὴ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ
καὶ τὸ καλὸν κἀγαθὸν οὐ μόνον κατὰ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ
κατ' αὐτὰ ἔχοντα διαφοράν. τῶν γὰρ ἀγαθῶν πάντων τέλη 2
ἐστὶν, ἃ αὐτὰ αὑτῶν ἕνεκά ἐστιν αἱρετά. τούτων δὲ καλὰ, ὅσα
δι' αὑτὰ ὄντα πάντα ἐπαινετά ἐστι. ταῦτα γάρ ἐστιν, ἐφ' ὧν αἵ-
τε πράξεις εἰσὶν ἐπαινεταὶ καὶ αὐτὰ ἐπαινετὰ δικαιοσύνη καὶ
αὐτή. καὶ αἱ πράξεις καὶ οἱ σώφρονες. ἐπαινετὴ γὰρ καὶ ἡ σω-
φροσύνη. οὐ μὴν οὐχ ὑγίεια ἐπαινετόν. οὐ δὲ γὰρ τὸ ἔργον. οὐ
δὲ τὸ ἰσχυρῶς. ἀλλ' ἀγαθὰ μὲν ἐπαινετὰ δ' οὔ. ὁμοίως δὲ τοῦτο
δῆλον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων διὰ τῆς ἐπαγωγῆς. ἀγαθὸς μὲν οὖν ἐστιν,
ᾧ τὰ φύσει ἀγαθά ἐστιν ἀγαθά. τὰ γὰρ περιμάχητα καὶ μέγι- 4
στα εἶναι δοκοῦντα ἀγαθὰ, τιμὴ καὶ πλοῦτος καὶ σώματος
ἀρεταὶ καὶ εὐτυχίαι καὶ δυνάμεις, ἀγαθὰ μὲν φύσει ἐστίν. ἐν-
δέχεται δ' εἶναι βλαβερὰ τισὶ διὰ τὰς ἕξεις. οὔτε γὰρ ἄφρων
οὔτ' ἄδικος ἢ ἀκόλαστος ὢν οὐ δ' ὀνήσειε χρώμενος αὐτοῖς. ὥσ-
» περ οὐδ' ὁ κάμνων τῇ τοῦ ὑγιαίνοντος τροφῇ χρώμενος. οὐδ' ὁ
» ἀσθενὴς καὶ ἀνάπηρος τοῖς τοῦ ὑγιοῦς τοῦ ὁλοκλήρου κόσμοις.
» καλὸς δὲ κἀγαθὸς τῷ τῶν ἀγαθῶν τὰ καλὰ ὑπάρχειν αὐτῷ
» δι' αὑτά. καὶ τῷ πρακτικὸς εἶναι τῶν καλῶν καὶ αὐτῶν ἕνε- 4

καλὰ δ᾽ ἐστὶν αἵ τε ἀρεταὶ καὶ τὰ ἔργα τὰ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.
ἔστι δὲ τις ἕξις πολιτική. οἵαν οἱ λάκωνες ἔχουσιν. ἢ ἄλλοι τοιοῦ-
τοι ἔχοιεν ἂν αὕτη δέ ἐστιν ἕξις τοιαύτη. εἰσὶ γάρ, οἳ οἴονται τὴν
ἀρετὴν δεῖν μὲν ἔχειν, ἀλλὰ τῶν φύσει ἀγαθῶν ἕνεκεν. διὸ ἀ-
γαθοὶ μὲν ἄνδρες εἰσί. τὰ γὰρ φύσει μὲν ἀγαθὰ αὐτοῖς ἐστι.
καλοκἀγαθίαν γὰρ οὐκ ἔχουσιν. οὐ γὰρ ὑπάρχει αὐτοῖς κα-
λὰ δι᾽ αὐτά. καὶ προαιροῦνται καλοὶ κἀγαθοί. καὶ οὐ μόνον
1 ταῦτα ἀλλὰ καὶ τὰ μὴ καλὰ μὲν φύσει ὄντα, ἀγαθὰ δὲ φύ-
σει ὄντα τούτοις καλά. καλὰ γάρ ἐστιν, ὅταν οὗ ἕνεκα πράττω-
σι καὶ αἱροῦνται καλά. ἢ διότι τῷ καλῷ κἀγαθῷ καλά ἐστι τὰ
φύσει ἀγαθά. καλὸν γὰρ τὸ δίκαιον. τοῦτο δὲ τὸ κατ᾽ ἀξίαν.
ἄξιος δ᾽ οὗτος τούτων. καὶ τὸ πρέπον καλόν. πρέπει δὲ ταῦ-
τα τούτῳ πλοῦτος, εὐγένεια, δύναμις. ὥστε τῷ καλῷ κἀ-
γαθῷ καὶ αὐτὰ συμφέροντα καὶ καλά ἐστι. τοῖς δὲ πολλοῖς δια
φωνεῖ τοῦτο. οὐ γὰρ τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ κἀκείνοις ἀγαθά ἐστι.
2 τῷ δ᾽ ἀγαθῷ ἀγαθὰ καὶ καλά. πολλὰς γὰρ καὶ καλὰς πρά-
ξεις δι᾽ αὐτὰ ἔπραξεν. ὁ δ᾽ οἰόμενος τὰς ἀρετὰς ἔχειν δεῖν ἕνε-
κα τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, κατὰ τὸ συμβεβηκὸς τὰ καλὰ πράτ-
τειν. ἔστιν οὖν καλοκἀγαθία ἀρετὴ τέλειος. καὶ περὶ ἡδονῆς
δ᾽ εἴρηται ποῖόν τι καὶ πῶς ἀγαθόν. καὶ ὅτι τά τε ἁπλῶς ἡ-
δέα καὶ καλά. καὶ τά τε ἁπλῶς ἀγαθὰ ἡδέα. οὐ δὲ γίνεται δὲ
ἡδονὴ μὴ ἐν πράξει. διὰ τοῦτο ὁ ἀληθῶς εὐδαίμων καὶ ἥδιστα
ζήσει. καὶ τοῦτο οὐ μάτην οἱ ἄνθρωποι ἀξιοῦσι. ἐπεὶ δ᾽ ἐστί τις
4 ὅρος καὶ τῷ ἰατρῷ, πρὸς ὃ ἀναφέρων κρίνει τὸ ὑγιεινὸν σῶμα,
καὶ πρὸς ὃν μέχρι ποσοῦ ποιητέον ἕκαστον καὶ εὖ ὑγιαῖνον. εἰ
δὲ ἔλαττον ἢ πλέον οὐκέτι. οὕτω καὶ τῷ σπουδαίῳ περὶ τὰς
πράξεις καὶ αἱρέσεις τῶν φύσει μὲν ἀγαθῶν οὐκ ἐπαινετῶν
δέ, δεῖ τινα εἶναι ὅρον καὶ τῆς ἕξεως καὶ τῆς αἱρέσεως καὶ πε-
ρὶ φυγῆς χρημάτων πλήθους καὶ ὀλιγότητος καὶ τῶν εὐτυ-
χημάτων. ἐν μὲν οὖν τοῖς πρότερον ἐλέχθη τὸ ὡς ὁ λόγος.
τοῦτο δ᾽ ἐστίν, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐν τοῖς περὶ τὴν τροφὴν εἴποι
4 ὡς ἡ ἰατρικὴ καὶ ὁ λόγος ταύτης. τοῦτο δ᾽ ἀληθὲς μέν, οὐ σα-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

φὶς δέ. δεῖ δὴ ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις πρὸς τὸ ἄρχον ζῆν καὶ
πρὸς τὴν ἕξιν κατὰ τὴν ἐνέργειαν τὴν τοῦ ἄρχοντος, οἷον δοῦ-
λον πρὸς δεσπότου, καὶ ἕκαστον πρὸς ἑκάστου καθήκουσαν ἀρ-
χήν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἄνθρωπος φύσει συνέστηκεν ἐξ ἄρχοντος καὶ ἀρ-
χομένου, καὶ ἕκαστον δὴ δέοι πρὸς τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν ζῆν. αὕ-
τη δὲ διττή. ἄλλως γὰρ ἡ ἰατρικὴ καὶ ἄλλως ἡ ὑγίεια. ταύτης
δὲ ἕνεκα ἐκείνη. οὕτω δ᾽ ἔχει κατὰ τὸ θεωρητικόν. οὐ γὰρ ἐπι-
τακτικῶς ἄρχων ὁ θεός. ἀλλ᾽ οὗ ἕνεκα ἡ φρόνησις ἐπιτάττον ἢ 1
τὸ οὗ ἕνεκα. διώρισται δ᾽ ἐν ἄλλοις. ἐπεὶ κεῖνός γε οὐδενὸς δεῖ-
ται. ἥτις οὖν αἵρεσις καὶ κτῆσις τῶν φύσει ἀγαθῶν, ποιήσει
τὴν τοῦ θεοῦ μάλιστα θεωρίαν, ἢ σώματος ἢ χρημάτων ἢ φί-
λων ἢ τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, αὕτη ἀρίστη. καὶ οὗτος ὁ ὅρος κάλλι-
στος. ἥτις δ᾽ ἢ δι᾽ ἔνδειαν ἢ δι᾽ ὑπερβολὴν κωλύει τὸν θεὸν
θεραπεύειν καὶ θεωρεῖν, αὕτη δὲ φαύλη. ἔχει δὲ τοῦτο
τῇ ψυχῇ. καὶ οὗτος τῆς ψυχῆς ὁ ὅρος ἄριστος,
τὸ ἥκιστα αἰσθάνεσθαι τοῦ ἄλλου μέρους τῆς 2
ψυχῆς, ᾗ τοιοῦτον. τίς μὲν οὖν ὅρος
τῆς καλοκαγαθίας καὶ τίς ὁ
σκοπὸς τῶν ἁπλῶς ἀ-
γαθῶν, ἔστω εἰρη-
μένον.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΕΥ̓ΔΗΜΊΩΝ, ΤΈΛΟΣ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟ-ΜΑΧΕΊΩΝ, ΤΟ` Α.

ΠΑ͂ΣΑ τέχνη καὶ πᾶσα μέθοδος, ὁ-
μοίως δὲ πρᾶξίς τε καὶ προαίρεσις,
1 ἀγαθοῦ τινος ἐφίεσθαι δοκεῖ. διὸ κα-
λῶς ἀπεφήναντο τἀγαθὸν οὗ πάντα
ἐφίεται. διαφορὰ δέ τις φαίνεται τῶν
τελῶν. τὰ μὲν γάρ εἰσιν, ἐνέργειαι,
τὰ δὲ παρ' αὐτὰς, ἔργα τινά. ὧν δ' εἰσὶ
τέλη τινὰ παρὰ τὰς πράξεις, ἐν τούτοις βελτίω πέφυκε τῶν ἐ-
νεργειῶν τὰ ἔργα. πολλῶν δὲ πράξεων οὐσῶν καὶ τεχνῶν καὶ
ἐπιστημῶν, πολλὰ γίνεται καὶ τὰ τέλη. ἰατρικῆς μὲν γὰρ, ὑ-
2 γίεια. ναυπηγικῆς δὲ, πλοῖον. στρατηγικῆς δὲ, νίκη. οἰκονομικῆς
δὲ, πλοῦτος. ὅσαι δ' εἰσὶ τῶν τοιούτων, ὑπὸ μίαν τινὰ δύνα-
μιν, καθάπερ ὑπὸ τὴν ἱππικὴν, χαλινοποιητική. καὶ ὅσαι
ἄλλαι τῶν ἱππικῶν ὀργάνων εἰσίν. αὕτη δὲ καὶ πᾶσα πολε-
μικὴ πρᾶξις ὑπὸ τὴν στρατηγικήν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἄλ-
λαι ὑφ' ἑτέρας. ἐν ἁπάσαις δὲ, τὰ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν, τέ-
λη, πάντων ἐστὶν αἱρετώτερα τῶν ὑφ' αὐτά, τούτων γὰρ χάριν
κἀκεῖνα διώκεται. διαφέρει δ' οὐδὲν τὰς ἐνεργείας αὐτὰς εἶναι
4 τὰ τέλη τῶν πράξεων, ἢ παρὰ ταύτας ἄλλο τι, καθάπερ ἐπὶ
τῶν λεχθεισῶν ἐπιστημῶν. Εἰ δή τι τέλος ἐστὶ τῶν πρακτῶν, ὃ δι'
αὐτὸ βουλόμεθα, τὰ ἄλλα δὲ διὰ τοῦτο, καὶ μὴ πάντα δι'
ἕτερον αἱρούμεθα, πρόεισι γὰρ οὕτω γ' εἰς ἄπειρον, ὥστ' εἶναι
κενὴν καὶ ματαίαν τὴν ὄρεξιν, δῆλον ὡς τοῦτ' ἂν εἴη τἀγα-
θὸν, καὶ τὸ ἄριστον. ἆρ' οὖν καὶ πρὸς τὸν βίον ἡ γνῶσις αὐ-
τοῦ μεγάλην ἔχει ῥοπήν. καὶ καθάπερ τοξόται, σκοπὸν ἔ-
χοντες, μᾶλλον ἂν τυγχάνομεν τοῦ δέοντος. εἰ δ' οὕτω,
4 πειρατέον τύπῳ γε περιλαβεῖν αὐτὸ, τί ποτέ ἐστι. καὶ τί-

νος τῶν ἐπιστημῶν ἢ δυνάμεων. δόξειε δ' ἂν τῆς κυριωτάτης
καὶ μάλιστα ἀρχιτεκτονικῆς. τοιαύτη δ' ἡ πολιτικὴ φαί-
νεται, τίνας γὰρ εἶναι χρεὼν τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς πόλεσι, καὶ
ποίας ἑκάστους μανθάνειν, καὶ μέχρι τίνος, αὕτη διατάσσει.
ὁρῶμεν δὲ καὶ τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὑπὸ ταύ-
την οὔσας, οἷον στρατηγικὴν, οἰκονομικὴν, ῥητορικὴν. χρω-
μένης δὲ ταύτης ταῖς λοιπαῖς πρακτικαῖς τῶν ἐπιστημῶν, ἔ-
τι δὲ νομοθετούσης, τί δεῖ πράττειν, καὶ τίνων ἀπέχεσθαι, τὸ 1
ταύτης τέλος περιέχοι ἂν τὰ τῶν ἄλλων. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη
τἀνθρώπινον ἀγαθόν. εἰ γὰρ καὶ ταὐτόν ἐστιν ἑνὶ καὶ πόλει, μεῖ-
ζόν γε καὶ τελειότερον τὸ τῆς πόλεως φαίνεται καὶ λαβεῖν
καὶ σώζειν. ἀγαπητὸν μὲν γὰρ καὶ ἑνὶ μόνῳ, κάλλιον δὲ καὶ
θειότερον ἔθνει καὶ πόλεσιν. ἡ μὲν οὖν μέθοδος τούτων ἐφίε-
» ται, πολιτική τις οὖσα. Λέγοιτο δ' ἂν ἱκανῶς, εἰ κατὰ τὴν
» ὑποκειμένην ὕλην διασαφηθείη, τὸ γὰρ ἀκριβὲς οὐχ ὁμοίως
ἐφ' ἑκάστου γένους, ἐπιζητητέον, ὥσπερ οὐδὲ ἐν τοῖς δημιουρ- 2
γουμένοις. τὰ δὲ καλὰ καὶ τὰ δίκαια, περὶ ὧν ἡ πολιτικὴ σκο-
πεῖται, τοσαύτην ἔχει διαφορὰν καὶ πλάνην, ὥστε δοκεῖν νό-
μῳ μόνον εἶναι, φύσει δὲ, μή. τοιαύτην δέ τινα πλάνην ἔχει καὶ
τἀγαθὰ, διὰ τὸ πολλοῖς συμβαίνειν βλάβας ἀπ' αὐτῶν, ἤδη
γάρ τινες ἀπώλοντο διὰ πλοῦτον. ἕτεροι δὲ δι' ἀνδρείαν. ἀγα-
πητὸν οὖν, περὶ τοιούτων καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, παχυ-
λῶς καὶ τύπῳ τἀληθὲς ἐνδείκνυσθαι. καὶ περὶ τῶν ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ. καὶ ἐκ τοιούτων λέγοντας, τοιαῦτα καὶ συμπεραίνε- 4
σθαι. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἀποδέχεσθαι, χρεὼν ἕκαστον τῶν
» λεγομένων. πεπαιδευμένου γάρ ἐστιν ἐπὶ τοσοῦτον τἀκριβὲς
» ἐπιζητεῖν καθ' ἕκαστον γένος, ἐφ' ὅσον ἡ τοῦ πράγματος φύσις
» ἐπιδέχεται. παραπλήσιον γὰρ φαίνεται, μαθηματικοῦ τε πι-
θανολογοῦντος ἀποδέχεσθαι, καὶ ῥητορικὸν ἀποδείξεις ἀπαι-
τεῖν. ἕκαστος δὲ κρίνει καλῶς, ἃ γινώσκει. καὶ τούτων ἐστὶν ἀγα-
θὸς κριτής. καθ' ἕκαστον ἄρα ὁ πεπαιδευμένος, ἁπλῶς δὲ, ὁ
περὶ πᾶν πεπαιδευμένος. διὸ τῆς πολιτικῆς οὐκ ἔστιν οἰκεῖος 4

ἀκροατὴς

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀκροατὴς ὁ νέος, ἄπειρος γὰρ τῶν κατὰ τὸν βίον πράξεων.
οἱ λόγοι δὲ ἐκ τούτων καὶ περὶ τούτων. Ἔτι δὲ τοῖς πά-
θεσιν ἀκολουθητικὸς ὢν, ματαίως ἀκούσεται καὶ ἀνωφελῶς.
ἐπειδὴ τὸ τέλος ἐστὶν οὐ γνῶσις, ἀλλὰ πρᾶξις. διαφέρει δ᾽
οὐδὲν νέος τὴν ἡλικίαν, ἢ τὸ ἦθος νεαρὸς, οὐ γὰρ παρὰ τὸν
χρόνον ἡ ἔλλειψις, ἀλλὰ διὰ τὸ κατὰ πάθος ζῆν καὶ διώκειν
ἕκαστα, τοῖς γὰρ τοιούτοις ἀνόνητος ἡ γνῶσις γίνεται, καθά-
1 περ τοῖς ἀκρατέσι. τοῖς δὲ κατὰ λόγον τὰς ὀρέξεις ποιουμέ-
νοις καὶ πράττουσι, πολυωφελὲς ἂν εἴη τὸ περὶ τούτων εἰ-
δέναι. καὶ περὶ μὲν ἀκροατοῦ, καὶ πῶς ἀποδεκτέον, καὶ τί
» προτιθέμεθα, πεφροιμιάσθω τοσαῦτα. Λέγωμεν δὲ
» ἀναλαβόντες. ἐπειδὴ πᾶσα γνῶσις καὶ προαίρεσις ἀγαθοῦ
τινὸς ὀρέγεται, τί ἐστιν οὗ λέγομεν καὶ πολιτικὴν ἐφίεσθαι.
καὶ τί τὸ πάντων ἀκρότατον τῶν πρακτῶν ἀγαθόν. ὀνόμα-
τι μὲν οὖν σχεδὸν ὑπὸ τῶν πλείστων ὁμολογεῖται, τὴν γὰρ
2 εὐδαιμονίαν, καὶ οἱ πολλοὶ, καὶ χαρίεντες λέγουσι. τὸ δὲ
εὖ ζῆν, καὶ τὸ εὖ πράττειν, ταυτὸν ὑπολαμβάνουσι τῷ εὐ-
δαιμονεῖν. περὶ δὲ τῆς εὐδαιμονίας τί ἐστιν ἀμφισβητοῦσι.
» καὶ οὐχ ὁμοίως οἱ πολλοὶ τοῖς σοφοῖς ἀποδιδόασιν, οἱ μὲν
γὰρ, τῶν ἐναργῶν τι καὶ φανερῶν. οἷον ἡδονὴν, ἢ πλοῦτον,
ἢ τιμὴν, ἄλλοι δὲ, ἄλλο. πολλάκις δὲ καὶ ὁ αὐτὸς ἕτερον,
νοσήσας μὲν γὰρ, ὑγίειαν, πενόμενος δὲ, πλοῦτον, συνειδό-
τες δὲ ἑαυτοῖς ἄγνοιαν, τοὺς μέγα τι καὶ ὑπὲρ αὐτοὺς λέγον-
3 τας, θαυμάζουσιν. ἔνιοι δὲ ᾤοντο παρὰ τὰ πολλὰ ταῦτα ἀ-
γαθὰ, ἄλλο τι καθ᾽ αὑτὸ εἶναι, ὃ καὶ τοῖς δὲ πᾶσιν αἴτιόν ἐστι
τοῦ εἶναι ἀγαθά. ἁπάσας μὲν οὖν ἐξετάζειν τὰς δόξας μα-
ταιότερον ἴσως ἐστίν. ἱκανὸν δὲ τὰς μάλιστα ἐπιπολαζούσας,
ἢ δοκούσας ἔχειν τινὰ λόγον. μὴ λανθανέτω δ᾽ ἡμᾶς, ὅτι δια-
φέρουσιν οἱ ἀπὸ τῶν ἀρχῶν λόγοι, καὶ οἱ ἐπὶ τὰς ἀρχὰς, εὖ
γὰρ καὶ Πλάτων ἠπόρει τοῦτο καὶ ἐζήτει. πότερον ἀπὸ τῶν
ἀρχῶν ἢ ἐπὶ τὰς ἀρχάς ἐστιν ἡ ὁδός. ὥσπερ ἐν τῷ σταδίῳ ἀπὸ
4 τῶν ἀθλοθετῶν, ἐπὶ τὸ πέρας, ἢ ἀνάπαλιν. ἀρκτέον μὲν

γὰρ ἀπὸ τῶν γνωρίμων, ταῦτα δὲ διττῶς, τὰ μὲν γὰρ, ἡμῖν, τὰ
δὲ ἁπλῶς. ἴσως οὖν ἡμῖν γε ἀρκτέον, ἀπὸ τῶν ἡμῖν γνωρί-
μων. διὸ δεῖ τοῖς ἔθεσιν ἦχθαι καλῶς τὸν περὶ καλῶν καὶ δι-
καίων, καὶ ὅλως τῶν πολιτικῶν, ἀκουσόμενον ἱκανῶς, ἀρχὴ
γὰρ τὸ ὅτι. καὶ εἰ τοῦτο φαίνοιτο ἀρκούντως, οὐδὲν προσδεή-
σει τοῦ διότι. ὁ δὲ τοιοῦτος ἢ ἔχει, ἢ λάβοι ἂν ἀρχὰς ῥαδίως. ᾧ
» δὲ μηδέτερον ὑπάρχει τούτων, ἀκουσάτω τῶν Ἡσιόδου.
» Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ φρασσάμενος τά κ' 1
» ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω. Ἐσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος, ὃς
» εὖ εἰπόντι πίθηται. Ὃς δέ κε μήτ' αὐτὸς νοέῃ, μήτ' ἄλλου ἀ-
» κούων ἐν θυμῷ βάλληται, ὁ δ' αὖτ' ἀχρήιος ἀνήρ.
» Ἡμεῖς δὲ λέγωμεν, ὅθεν παρεξέβημεν. τὸ γὰρ ἀγαθὸν καὶ
τὴν εὐδαιμονίαν οὐκ ἀλόγως ἐοίκασιν ἐκ τῶν βίων ὑπολαμ-
βάνειν. οἱ μὲν πολλοὶ καὶ φορτικώτατοι, τὴν ἡδονήν. διὸ καὶ
τὸν βίον ἀγαπῶσι τὸν ἀπολαυστικόν, τρεῖς γάρ εἰσι μάλιστα
οἱ προέχοντες, ὅ, τε νῦν εἰρημένος, καὶ ὁ πολιτικὸς, καὶ τρί- 2
τος ὁ θεωρητικός. οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, παντελῶς ἀνδραπο-
δώδεις φαίνονται, βοσκημάτων βίον προαιρούμενοι. τυγχά-
νουσι δὲ λόγου, διὰ τὸ πολλοὺς τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις ὁμοιο-
παθεῖν Σαρδαναπάλῳ. οἱ δὲ χαρίεντες καὶ πρακτικοὶ, τι-
μὴν, τοῦ γὰρ πολιτικοῦ βίου σχεδὸν τοῦτο τὸ τέλος. φαίνεται
δὲ ἐπιπολαιότερον εἶναι τοῦ ζητουμένου, δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τι-
μῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ, τἀγαθὸν δὲ, οἰκεῖόν τι
καὶ δυσαφαίρετον εἶναι μαντευόμεθα. Ἔτι δὲ ἐοίκασι τὴν 3
τιμὴν διώκειν, ἵνα πιστεύσωσιν ἑαυτοὺς ἀγαθοὺς εἶναι. ζητοῦ-
σι γοῦν ἀπὸ τῶν φρονίμων τιμᾶσθαι, καὶ παρ' οἷς γινώσκον-
ται, καὶ ἐπ' ἀρετῇ. δῆλον οὖν, ὅτι κατά γε τούτους ἡ ἀρε-
τὴ κρείττων. τάχα δὲ καὶ μᾶλλον ἄν τις τέλος τοῦ πολιτι-
κοῦ βίου ταύτην ὑπολάβοι. φαίνεται δὲ ἀτελεστέρα καὶ
αὕτη, δοκεῖ γὰρ ἐνδέχεσθαι καὶ καθεύδειν, ἔχοντα τὴν ἀρε-
τὴν, ἢ ἀπρακτεῖν διὰ βίου. καὶ πρὸς τούτοις κακοπαθεῖν καὶ
ἀτυχεῖν τὰ μέγιστα, τὸν δὲ οὕτω ζῶντα οὐδεὶς ἂν εὐδαιμο- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

νίσειεν εἰ μὴ θέσιν διαφυλάττων. καὶ περὶ μὲν τούτων ἅλις,
ἱκανῶς γὰρ καὶ ἐν τοῖς ἐγκυκλίοις εἴρηται περὶ αὐτῶν. τρίτος
δὲ ἐστὶν ὁ θεωρητικός. ὑπὲρ οὗ τὴν ἐπίσκεψιν ἐν τοῖς ἑπομένοις
ποιησόμεθα. ὁ δὲ χρηματιστὴς, βίαιός τίς ἐστι, καὶ ὁ πλοῦ-
τος δηλονότι, οὐ τὸ ζητούμενον ἀγαθὸν, χρήσιμον γὰρ καὶ
ἄλλου χάριν. διὸ μᾶλλον τὰ πρότερον λεχθέντα τέλη τις ἂν
ὑπολάβοι, δι᾽ αὐτὰ γὰρ ἀγαπᾶται. φαίνεται δ᾽ οὐδ᾽ ἐκεῖνα.
1 καίτοι πολλοὶ λόγοι πρὸς αὐτὰ καταβέβληνται. ταῦτα μὲν
οὖν ἀφείσθω. Τὸ δὲ καθόλου βέλτιον ἴσως ἐπισκέψα-
σθαι καὶ διαπορῆσαι, πῶς λέγεται. καίπερ προσάντους τῆς
τοιαύτης γινομένης ζητήσεως, διὰ τὸ φίλους ἄνδρας εἰσα-
» γαγεῖν τὰ εἴδη. δόξειε δ᾽ ἂν ἴσως βέλτιον εἶναι, καὶ δεῖν ἐπὶ
» σωτηρίᾳ γε τῆς ἀληθείας, καὶ τὰ οἰκεῖα ἀναιρεῖν, ἄλλως τε
» καὶ φιλοσόφους ὄντας, ἀμφοῖν γὰρ ὄντοιν φίλοιν, ὅσιον προ-
τιμᾶν τὴν ἀλήθειαν. οἱ δὲ κομίσαντες τὴν δόξαν ταύτην, οὐκ
2 ἐποίουν ἰδέας, ἐν οἷς τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον ἔλεγον.
διόπερ οὐδὲ τῶν ἀριθμῶν ἰδέαν κατεσκεύαζον, τὸ δὲ ἀγα-
θὸν λέγεται καὶ ἐν τῷ τί ἐστι, καὶ ἐν τῷ ποιῷ καὶ ἐν τῷ πρός τι,
τὸ δὲ καθ᾽ αὑτὸ καὶ ἡ οὐσία πρότερον τῇ φύσει, τοῦ πρός τι,
παραφυάδι γὰρ τοῦτ᾽ ἔοικε καὶ συμβεβηκότι τοῦ ὄντος. ὥστ᾽ οὐκ
ἂν εἴη κοινή τις ἐπὶ τούτων ἰδέα. ἔτι ἐπεὶ ἀγαθὸν ἰσαχῶς λέγε-
ται τῷ ὄντι, καὶ γὰρ ἐν τῷ τί, λέγεται. οἷον ὁ θεὸς καὶ ὁ νοῦς, καὶ
ἐν τῷ ποιῷ, αἱ ἀρεταὶ, καὶ ἐν τῷ ποσῷ, τὸ μέτριον, καὶ ἐν τῷ
3 πρός τι, τὸ χρήσιμον, καὶ ἐν χρόνῳ, καιρὸς, καὶ ἐν τόπῳ, δίαι-
τα, καὶ ἕτερα τοιαῦτα, δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη κοινόν τι καθόλου
καὶ ἓν, οὐ γὰρ ἂν ἐλέγετ᾽ ἐν πάσαις ταῖς κατηγορίαις, ἀλλ᾽ ἐν
μιᾷ μόνῃ. ἔτι δὲ, ἐπεὶ τῶν κατὰ μίαν ἰδέαν, μία καὶ ἐπιστήμη, καὶ
τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἦν μία τις ἐπιστήμη. νῦν δ᾽ εἰσὶ πολλαὶ
καὶ τῶν ὑπὸ μίαν κατηγορίαν, οἷον καιροῦ, ἐν πολέμῳ μὲν, στρα-
τηγικὴ, ἐν νόσῳ δὲ, ἰατρική. καὶ τοῦ μετρίου, ἐν τροφῇ μὲν, ἰατρικὴ,
ἐν πόνοις δὲ, γυμναστική. Ἀπορήσειε δ᾽ ἄν τις, τί ποτε καὶ βούλον-
4 ται λέγειν αὐτοέκαστον. εἴπερ ἔν τε αὐτοανθρώπῳ, καὶ ἀνθρώ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πῳ, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς λόγος ἐστὶν ὁ τοῦ ἀνθρώπου. ᾗ γὰρ ἄνθρωπος
οὐδὲν διοίσουσιν. εἰ δ' οὕτως, οὐδ' ᾗ ἀγαθόν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῷ
ἀΐδιον εἶναι μᾶλλον ἀγαθὸν ἔσται, εἴπερ μηδὲ λευκότερον τὸ
πολυχρόνιον τοῦ ἐφημέρου. πιθανώτερον δ' ἐοίκασιν οἱ Πυθα-
γόρειοι λέγειν περὶ αὐτοῦ, τιθέντες ἐν τῇ τῶν ἀγαθῶν συστοι-
χίᾳ τὸ ἕν. οἷς δὴ καὶ Σπεύσιππος ἐπακολουθῆσαι δοκεῖ, ἀλλὰ
περὶ μὲν οὖν τούτων, ἄλλος ἔστω λόγος. τοῖς δὲ λεχθεῖσιν ἀμφι-
σβήτησίς τις ὑποφαίνεται, διὰ τὸ μὴ περὶ παντὸς ἀγαθοῦ 1
τοὺς λόγους εἰρῆσθαι, λέγεσθαι δὲ καθ' ἓν εἶδος, τὰ καθ' αὑτὰ
διωκόμενα καὶ ἀγαπώμενα, τὰ δὲ ποιητικὰ τούτων, ἢ φυλακ-
τικά πως ἢ τῶν ἐναντίων κωλυτικά, διὰ ταῦτα λέγεσθαι, καὶ
τρόπον ἄλλον. δῆλον οὖν, ὅτι διττῶς λέγοιτ' ἂν τἀγαθά. καὶ τὰ
μὲν, καθ' αὑτά, θάτερα δὲ, διὰ ταῦτα. χωρίσαντες οὖν ἀπὸ τῶν
ὠφελίμων τὰ καθ' αὑτά, σκεψώμεθα, εἰ λέγεται κατὰ μίαν
ἰδέαν. καθ' αὑτὰ δὲ ποῖα θείη τις ἄν, ἢ ὅσα καὶ μονούμενα διώκε-
ται. οἷον τὸ φρονεῖν. καὶ ὁρᾶν. καὶ ἡδοναί τινες καὶ τιμαί, ταῦτα γάρ, 2
εἰ καὶ δι' ἄλλο τι διώκομεν, ὅμως τῶν καθ' αὑτὰ ἀγαθῶν θείη
αὖ τις. ἢ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν, πλὴν τῆς ἰδέας. ὥστε μάταιον ἔσται
τὸ εἶδος. εἰ δὲ καὶ ταῦτ' ἐστὶ τῶν καθ' αὑτά, τόντ' ἀγαθοῦ λό-
γον ἐν ἅπασιν αὐτοῖς τὸν αὐτὸν ἐμφαίνεσθαι δεήσει, καθάπερ
ἐν χιόνι καὶ ψιμμυθίῳ, τὸν τῆς λευκότητος. τιμῆς δὲ καὶ φρο-
νήσεως καὶ ἡδονῆς, ἕτεροι καὶ διαφέροντες οἱ λόγοι, ταύτῃ ᾗ
ἀγαθά. οὐκ ἔστιν ἄρα τὸ ἀγαθὸν κοινόν τι κατὰ μίαν ἰδέαν, ἀλ-
λὰ πῶς δὴ λέγεται, οὐ γὰρ ἔοικε τοῖς γε ἀπὸ τύχης ὁμωνύ- 3
μοις, ἀλλ' ἆρά γε τῷ ἀφ' ἑνὸς εἶναι, ἢ πρὸς ἓν ἅπαντα συντε-
λεῖν, ἢ μᾶλλον κατ' ἀναλογίαν. ὡς γὰρ ἐν σώματι, ὄψις, ἐν
ψυχῇ, νοῦς. καὶ ἄλλο δὴ ἐν ἄλλῳ. ἀλλ' ἴσως ταῦτα μὲν ἀφε-
τέον νῦν, ἐξακριβοῦν γὰρ ὑπὲρ αὐτῶν, ἄλλης ἂν εἴη φιλοσο-
φίας οἰκειότερον. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῆς ἰδέας. εἰ γὰρ καὶ
ἔστιν ἕν τι τὸ κοινῇ κατηγορούμενον ἀγαθὸν, ἢ χωριστόν τι αὐτὸ
καθ' αὑτό. δῆλον ὡς οὐκ ἂν εἴη πρακτὸν, οὐδὲ κτητὸν ἀνθρώ-
πῳ. νῦν δὲ τοιοῦτόν τι ζητεῖται. τάχα δέ τῳ δόξειεν ἂν βέλτιον 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

εἶναι γνωρίζειν αὐτὸ πρὸς τὰ κτητὰ καὶ πρακτὰ τῶν ἀγαθῶν.
οἷον γὰρ παράδειγμα τοῦτ' ἔχοντες, μᾶλλον εἰσόμεθα καὶ τὰ
ἡμῖν ἀγαθὰ, κἂν εἰδῶμεν, ἐπιτευξόμεθα αὐτῶν. πιθανότητα
μὲν οὖν ἔχει τινὰ ὁ λόγος, ἔοικε δὲ ταῖς ἐπιστήμαις διαφωνεῖν,
πᾶσαι γὰρ ἀγαθοῦ τινος ἐφιέμεναι, καὶ τὸ ἐνδεὲς ἐπιζητοῦσαι,
παραλείπουσι γνῶσιν αὐτοῦ. καίτοι βοήθημα τηλικοῦτον ἅ-
παντας τοὺς τεχνίτας ἀγνοεῖν, καὶ μὴ δὲ ἐπιζητεῖν, οὐκ εὔλο-
1 γον. ἄπορον δὲ καὶ τί ὠφεληθήσεται ὑφάντης ἢ τέκτων πρὸς
τὴν αὑτοῦ τέχνην, εἰδὼς αὐτὸ τἀγαθόν. ἢ πῶς ἰατρικώτερος
ἢ στρατηγικώτερος ἔσται, ὁ τὴν ἰδέαν αὐτὴν τεθεαμένος, φαί-
νεται μὲν γὰρ οὐδὲ τὴν ὑγίειαν οὕτως ἐπισκοπεῖν ὁ ἰατρὸς, ἀλ-
λὰ τὴν ἀνθρώπου. μᾶλλον δ' ἴσως τὴν τοῦδε. καθ' ἕκαστον γὰρ
ἰατρεύει. καὶ περὶ μὲν τούτων, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. Πάλιν
δ' ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὸ ζητούμενον ἀγαθὸν, τί ποτ' ἂν εἴη, φαί-
νεται μὲν γὰρ ἄλλο ἐν ἄλλῃ πράξει καὶ τέχνῃ, ἄλλο γὰρ ἐν ἰα-
2 τρικῇ καὶ στρατηγικῇ, καὶ ταῖς λοιπαῖς ὁμοίως. τί οὖν ἑκάστης
τἀγαθόν. ἢ οὗ χάριν τὰ λοιπὰ πράττεται. τοῦτο δ' ἐν ἰατρικῇ
μὲν, ὑγίεια, ἐν στρατηγικῇ δὲ, νίκη, ἐν οἰκοδομικῇ δὲ, οἰκία, ἐν
ἄλλῳ δὲ, ἄλλο, ἐν ἁπάσῃ δὲ πράξει καὶ προαιρέσει, τὸ τέλος,
τούτου γὰρ ἕνεκα, τὰ λοιπὰ πράττουσι πάντες. ὥστ' εἴ τι τῶν
πρακτῶν ἁπάντων ἐστὶ τέλος, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ πρακτὸν ἀγαθὸν,
εἰ δὲ πλείω, ταῦτα. μεταβαίνων δὴ ὁ λόγος εἰς ταὐτὸ ἀφῖκ-
ται. τοῦτο δ' ἔτι μᾶλλον διασαφῆσαι πειρατέον. Ἐπεὶ δὲ πλείω
3 φαίνεται τὰ τέλη, τούτων δ' αἱρούμεθά τινα δι' ἕτερα. οἷον
πλοῦτον, αὐλοὺς, καὶ ὅλως τὰ ὄργανα, δῆλον ὡς οὐκ ἔστι
πάντα τέλεια, τὸ δ' ἄριστον, τέλειόν τι φαίνεται. ὥστ' εἰ μέν ἐ-
στιν ἕν τι μόνον τέλειον, τοῦτ' ἂν εἴη τὸ ζητούμενον, εἰ δὲ πλείω,
τὸ τελειότατον τούτων. τελειότερον δὲ λέγομεν τὸ καθ' αὑτὸ
διωκτὸν, τοῦ δι' ἕτερον. καὶ τὸ μηδέποτε δι' ἄλλο αἱρετὸν, τῶν
καθ' αὑτὰ, καὶ διὰ τοῦθ', αἱρετῶν. καὶ ἁπλῶς δὴ τέλειον τὸ κα-
θ' αὑτὸ αἱρετὸν ἀεὶ, καὶ μηδέποτε δι' ἄλλο. τοιοῦτον δ' ἡ εὐδαι-
4 μονία μάλιστ' εἶναι δοκεῖ, ταύτην γὰρ αἱρούμεθα ἀεὶ δι' αὐ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὴν, καὶ οὐδέποτε δι' ἄλλο. τιμὴν δὲ καὶ ἡδονὴν καὶ νοῦν καὶ
πᾶσαν ἀρετὴν αἱρούμεθα μὲν καὶ δι' αὐτὰ, μηδενὸς γὰρ ἀπο-
βαίνοντος ἑλοίμεθ' ἂν, ἕκαστον αὐτῶν. αἱρούμεθα δὲ καὶ τῆς
εὐδαιμονίας χάριν, διὰ τούτων ὑπολαμβάνοντες εὐδαιμο-
νήσειν. τὴν δ' εὐδαιμονίαν, οὐδεὶς αἱρεῖται τούτων χάριν, οὐδ'
ὅλως δι' ἄλλο. φαίνεται δὲ καὶ ἐκ τῆς αὐταρκείας τὸ αὐτὸ
συμβαίνειν, τὸ γὰρ τέλειον ἀγαθὸν, αὔταρκες εἶναι δοκεῖ. τὸ
δ' αὔταρκες λέγομεν, οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ ζῶντι βίον μονώ- 1
την, ἀλλὰ καὶ γονεῦσι καὶ τέκνοις καὶ γυναικὶ καὶ ὅλως τοῖς
φίλοις καὶ πολίταις, ἐπειδὴ φύσει πολιτικὸν, ἄνθρωπος. τού-
των δὲ ληπτέος ὅρος τις, ἐπεκτείνοντι γὰρ ἐπὶ τοὺς γονεῖς καὶ
τοὺς ἀπογόνους, καὶ τῶν φίλων τοὺς φίλους, εἰς ἄπειρον πρόει-
σιν. ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰσαῦθις ἐπισκεπτέον. τὸ δ' αὔταρκες τί-
θεμεν, ὃ μονούμενον, αἱρετὸν ποιεῖ τὸν βίον καὶ μηδενὸς ἐν-
δεᾶ, τοιοῦτον δὲ τὴν εὐδαιμονίαν οἰόμεθα εἶναι. ἔτι δὲ πάν-
των αἱρετωτάτην, μὴ συναριθμουμένην, συναριθμουμέ- 2
νην δὲ, δῆλον ὡς αἱρετωτέραν μετὰ τοῦ ἐλαχίστου τῶν ἀγα-
θῶν, ὑπεροχὴ γὰρ ἀγαθῶν γίνεται τὸ προστιθέμενον. ἀγα-
θῶν δὲ τὸ μεῖζον, αἱρετώτερον ἀεί. τέλειον δή τι φαίνεται καὶ
» αὔταρκες ἡ εὐδαιμονία, τῶν πρακτῶν οὖσα τέλος. ἀλλ' ἴ-
» σως τὴν μὲν εὐδαιμονίαν τὸ ἄριστον λέγειν, ὁμολογούμε-
» νόν τι φαίνεται. ποθεῖται δὲ ἐναργέστερον, τί ἐστιν ἔτι λεχ-
θῆναι. τάχα δὴ γένοιτ' ἂν τοῦτο, εἰ ληφθείη τὸ ἔργον τοῦ ἀν-
θρώπου. ὥσπερ γὰρ αὐλητῇ καὶ ἀγαλματοποιῷ καὶ παν- 3
τὶ τεχνίτῃ καὶ ὅλως ὧν ἐστιν ἔργον τι καὶ πρᾶξις, ἐν τῷ ἔρ-
γῳ δοκεῖ τὸ ἀγαθὸν εἶναι καὶ τὸ εὖ, οὕτω δόξειεν ἂν καὶ ἀν-
θρώπῳ. εἴπερ ἐστί τι ἔργον αὐτοῦ. πότερον οὖν, τέκτονος μὲν
καὶ σκυτέως ἐστὶν ἔργα τινὰ καὶ πράξεις, ἀνθρώπου δὲ οὐδέν
ἐστιν. ἀλλ' ἀργὸν πέφυκεν. ἢ καθάπερ ὀφθαλμοῦ καὶ χει-
ρὸς καὶ ποδὸς, καὶ ὅλως ἑκάστου τῶν μορίων φαίνεταί τι ἔρ-
γον, οὕτω καὶ ἀνθρώπου παρὰ πάντα ταῦτα θείη τις ἂν ἔργον
τι. τί οὖν δὴ τοῦτ' ἂν εἴη ποτὲ, τὸ μὲν γὰρ ζῆν, κοινὸν εἶναι φαί- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

νεται καὶ τοῖς φυτοῖς, ζητεῖται δὲ τὸ ἴδιον. ἀφοριστέον ἄ-
ρα τὴν θρεπτικὴν καὶ αὐξητικήν. ἑπομένη δὲ αἰσθητική τις ἂν
εἴη. φαίνεται δὲ καὶ αὕτη κοινὴ καὶ ἵππῳ καὶ βοῒ καὶ παντὶ
ζώῳ. λείπεται δὴ πρακτική τις τοῦ λόγον ἔχοντος. τούτου δὲ,
τὸ μὲν, ὡς ἐπιπειθὲς λόγῳ, τὸ δ᾽, ὡς ἔχον καὶ διανοούμε-
νον. διττῶς δὲ καὶ ταύτης λεγομένης, τὴν κατ᾽ ἐνέργειαν
θετέον, κυριώτερον γὰρ αὕτη δοκεῖ λέγεσθαι. εἰ δ᾽ ἐστὶν ἔρ=
1 γον ἀνθρώπου, ψυχῆς ἐνέργεια κατὰ λόγον, ἢ μὴ ἄνευ λό-
γου, τὸ δ᾽ αὐτὸ φαμὲν ἔργον εἶναι τῷ γένει τοῦδε καὶ τοῦδε
σπουδαίου, ὥσπερ κιθαριστοῦ, καὶ σπουδαίου κιθαριστοῦ.
καὶ ἁπλῶς δὴ τοῦτ᾽ ἐπὶ πάντων, προστιθεμένης τῆς κατ᾽ ἀ-
ρετὴν ὑπεροχῆς πρὸς τὸ ἔργον. κιθαριστοῦ μὲν γὰρ τὸ κι-
θαρίζειν. σπουδαίου δὲ, τὸ εὖ. εἰ δ᾽ οὕτως, ἀνθρώπου δὲ τί-
θεμεν ἔργον ζωήν τινα, ταύτην δὲ ψυχῆς, ἐνέργειαν καὶ
πράξεις μετὰ λόγου. σπουδαίου δ᾽ ἀνδρὸς εὖ ταῦτα καὶ κα-
2 λῶς. ἕκαστον δὲ εὖ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρετὴν ἀποτελεῖται.
» εἰ δ᾽ οὕτω, τὸ ἀνθρώπινον ἀγαθὸν, ψυχῆς ἐνέργεια γίνεται
» κατ᾽ ἀρετήν. εἰ δὲ πλείους αἱ ἀρεταὶ, κατὰ τὴν ἀρίστην
» καὶ τελειοτάτην. ἔτι δὲ ἐν βίῳ τελείῳ, μία γὰρ χελι-
δὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ. οὐδὲ μία ἡμέρα. οὕτω δὲ οὐδὲ μακά-
ριον καὶ εὐδαίμονα, μία ἡμέρα. οὐδὲ ὀλίγος χρόνος. πε-
ριγεγράφθω μὲν οὖν τὸ ἀγαθὸν ταύτῃ. δεῖ γὰρ ἴσως ὑ-
ποτυπῶσαι πρῶτον. εἶθ᾽ ὕστερον ἀναγράφειν. δόξειε δ᾽ ἂν
3 παντὸς εἶναι προαγαγεῖν καὶ διαρθρῶσαι τὰ καλῶς ἔ-
χοντα τῇ περιγραφῇ. καὶ ὁ χρόνος τῶν τοιούτων εὑρε=
τὴς, ἢ συνεργὸς ἀγαθὸς, εἶναι. ὅθεν καὶ τῶν τε-
» χνῶν γεγόνασιν ἐπιδόσεις, παντὸς γὰρ προσθεῖναι τὸ ἐλ-
» λεῖπον. μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῶν προειρημένων χρὴ, καὶ τὴν
» ἀκρίβειαν μὴ ὁμοίως ἐν ἅπασιν ἐπιζητεῖν, ἀλλ᾽ ἐν ἑκά-
στοις κατὰ τὴν ὑποκειμένην ὕλην. καὶ ἐπὶ τοσοῦτον, ἐφ᾽ ὅ=
σον οἰκεῖον τῇ μεθόδῳ. καὶ γὰρ τέκτων καὶ γεωμέτρης,
4 διαφερόντως ἐπιζητοῦσι τὴν ὀρθήν, ὁ μὲν γὰρ, ἐφ᾽ ὅσον

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

χρησίμη πρὸς τὸ ἔργον. ὁ δὲ, τί ἐστιν. ἢ ποῖόν τι, θεατὴς γὰρ τἀ-
ληθοῦς. τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ποιητέον, ὅ-
πως μὴ τὰ πάρεργα τῶν ἔργων πλείω γίγνηται. οὐκ ἀπαιτη-
τέον δ᾽ οὐδὲ τὴν αἰτίαν ἐν ἅπασιν ὁμοίως, ἀλλ᾽ ἱκανὸν ἔν τισι
τὸ, ὅτι δειχθῆναι καλῶς. οἷον καὶ περὶ τὰς ἀρχάς. τὸ δ᾽ ὅ-
τι, πρῶτον καὶ ἀρχή. τῶν ἀρχῶν δὲ, αἱ μὲν, ἐπαγωγῇ θεω-
ροῦνται, αἱ δὲ, αἰσθήσει, αἱ δὲ, ἐθισμῷ τινι. καὶ ἄλλαι δὲ ἄλ-
λως. μετιέναι δὲ πειρατέον ἑκάστας ᾗ πεφύκασι. καὶ σπου- 1
δαστέον, ὅπως ὁρισθῶσι καλῶς, μεγάλην γὰρ ἔχουσι ῥο-
πὴν πρὸς τὰ ἑπόμενα. δοκεῖ γὰρ πλεῖον ἢ ἥμισυ τοῦ παν-
τὸς εἶναι ἡ ἀρχή. καὶ πολλὰ ἐμφανῆ γίνεσθαι δι᾽ αὐτῆς τῶν
ζητουμένων. Σκεπτέον δὴ περὶ αὐτῆς, οὐ μό-
νον ἐκ τοῦ συμπεράσματος, καὶ ἐξ ὧν ὁ λόγος, ἀλλὰ καὶ ἐκ
» τῶν λεγομένων περὶ αὐτῆς, τῷ μὲν γὰρ ἀληθεῖ πάντα συ-
» νᾴδει τὰ ὑπάρχοντα, τῷ δὲ ψευδεῖ, ταχὺ διαφωνεῖ τἀλη-
» θές. νενεμημένων δὴ τῶν ἀγαθῶν τριχῇ, καὶ τῶν μὲν, ἐκτὸς 2
λεγομένων, τῶν δὲ, περὶ ψυχὴν καὶ σῶμα, τὰ περὶ ψυ-
χὴν κυριώτατα λέγομεν, καὶ μάλιστα ἀγαθά. τὰς δὲ πρά-
ξεις καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς ψυχικὰς, περὶ ψυχὴν τίθεμεν,
ὥστε καλῶς ἂν λέγοιτο κατά γε ταύτην τὴν δόξαν πα-
λαιὰν οὖσαν καὶ ὁμολογουμένην ὑπὸ τῶν φιλοσοφού-
των. ὀρθῶς δὲ καὶ ὅτι πράξεις τινὲς λέγονται καὶ ἐνέρ-
γειαι, τὸ τέλος, οὕτω γὰρ τῶν περὶ ψυχὴν ἀγαθῶν γίνεται,
καὶ οὐ τῶν ἐκτός. συνᾴδει δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ εὖ ζῆν, καὶ τὸ 3
εὖ πράττειν τὸν εὐδαίμονα, σχεδὸν γὰρ εὐζωΐα τις εἴρηται καὶ
εὐπραξία. φαίνεται δὲ καὶ τὰ ἐπιζητούμενα περὶ τὴν εὐδαι-
μονίαν ἅπαντα ὑπάρχειν τῷ λεχθέντι, τοῖς μὲν γὰρ, ἀρετὴ,
τοῖς δὲ, φρόνησις, ἄλλοις δὲ, σοφία τις εἶναι δοκεῖ. τοῖς δὲ
ταῦτα, ἢ τούτων τι, μεθ᾽ ἡδονῆς, ἢ οὐκ ἄνευ ἡδονῆς. ἕτεροι δὲ
καὶ ἐκτὸς εὐετηρίαν συμπεριλαμβάνουσι. τούτων δὲ
τὰ μὲν, πολλοὶ καὶ παλαιοὶ λέγουσι. τὰ δὲ, ὀλίγοι καὶ ἔν-
δοξοι ἄνδρες. οὐδετέρους δὲ τούτων εὔλογοι διαμαρτά- 4

ἐν τοῖς ὅλοις, ἀλλ' ἕν γέ τι, ἢ τὰ πλεῖστα, κατορθοῦν. τοῖς μὲν
οὖν λέγουσι τὴν πᾶσαν ἀρετὴν, ἢ ἀρετήν τινα, συνῳδός ἐστιν ὁ
λόγος, ταύτης γάρ ἐστιν ἡ κατ' αὐτὴν ἐνέργεια. διαφέρει δὲ ἴ-
σως οὐ μικρὸν ἐν κτήσει ἢ χρήσει τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν, καὶ
ἐν ἕξει ἢ ἐνεργείᾳ. τὴν μὲν γὰρ ἕξιν, ἐνδέχεται μηδὲν ἀγαθὸν
ἀποτελεῖν ὑπάρχουσαν. οἷον τῷ καθεύδοντι ἢ καὶ ἄλλως πως
ἐξηργηκότι, τὴν δὲ ἐνέργειαν, οὐχ οἷόν τε, πράξει γὰρ ἐξ ἀνάγ-
1 κης, καὶ εὖ πράξει. ὥσπερ δὲ ὀλυμπίασιν, οὐχ οἱ κάλλιστοι καὶ
ἰσχυρότατοι στεφανοῦνται, ἀλλ' οἱ ἀγωνιζόμενοι, τούτων γάρ τι-
νες νικῶσιν, οὕτω καὶ τῶν ἐν τῷ βίῳ καλῶν κἀγαθῶν, οἱ πράτ-
τοντες ὀρθῶς ἐπήβολοι γίγνονται. ἔστι δὲ καὶ ὁ βίος αὐτῶν
καθ' αὑτὸν ἡδύς, τὸ μὲν γὰρ ἥδεσθαι, τῶν ψυχικῶν, ἑκάστῳ δ' ἐστὶν
ἡδὺ πρὸς ὃ λέγεται φιλοτοιοῦτος, οἷον ἵππος μὲν, τῷ φιλίπ-
πῳ, θέαμα δὲ, τῷ φιλοθεώρῳ. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ δί-
καια, τῷ φιλοδικαίῳ, καὶ ὅλως τὰ κατ' ἀρετὴν, τῷ φιλαρέ-
2 τῳ. τοῖς μὲν οὖν πολλοῖς τὰ ἡδέα μάχεται, διὰ τὸ μὴ φύσει
τοιαῦτ' εἶναι, τοῖς δὲ φιλοκάλοις ἐστὶν ἡδέα, τὰ φύσει ἡδέα,
τοιαῦται δὲ αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις. ὥστε καὶ τούτοις εἰσὶν
ἡδεῖαι, καὶ καθ' αὑτάς. οὐδὲν δὴ προσδεῖται τῆς ἡδονῆς ὁ βίος
αὐτῶν ὥσπερ περιάπτου τινὸς, ἀλλ' ἔχει τὴν ἡδονὴν ἐν ἑαυ-
τῷ, πρὸς τοῖς εἰρημένοις γὰρ, οὐδ' ἔστιν ἀγαθὸς ὁ μὴ χαίρων ταῖς
καλαῖς πράξεσιν, οὔτε γὰρ δίκαιον οὐδεὶς ἂν εἴποι, τὸν μὴ
χαίροντα τῷ δικαιοπραγεῖν, οὔτε ἐλευθέριον τὸν μὴ χαί-
3 ροντα ταῖς ἐλευθερίοις πράξεσιν ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν
ἄλλων. εἰ δ' οὕτω, καθ' αὑτὰς ἂν εἶεν αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις
ἡδεῖαι. ἀλλὰ μὴν, καὶ ἀγαθαί γε καὶ καλαὶ, καὶ μάλιστα τού-
των ἕκαστον, εἴπερ καλῶς κρίνει περὶ αὐτῶν ὁ σπουδαῖος. κρί-
νει δ' ὡς εἴπομεν. ἄριστον ἄρα καὶ κάλλιστον καὶ ἥδιστον ἡ εὐδαι-
μονία. καὶ οὐ διώρισται ταῦτα κατὰ τὸ δηλιακὸν ἐπίγραμμα.
» Κάλλιστον, τὸ δικαιότατον, λῷστον δ', ὑγιαίνειν. ἥδιστον δὲ πέ-
» φυχ' οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν, ἅπαντα γὰρ ὑπάρχει ταῦτα ταῖς
4 ἀρίσταις ἐνεργείαις. ταύτας δὲ, ἢ μίαν τούτων τὴν ἀρίστην,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

εἶναί φαμεν τὴν εὐδαιμονίαν, φαίνεται δ' ὅμως καὶ τῶν ἐκτὸς
ἀγαθῶν προσδεομένη καθάπερ εἴπομεν, ἀδύνατον γάρ, ἢ οὐ
ῥᾴδιον, τὰ καλὰ πράττειν, ἀχορήγητον ὄντα, πολλὰ μὲν γὰρ
πράττεται καθάπερ δι' ὀργάνων, καὶ διὰ φίλων καὶ πλούτου
καὶ πολιτικῆς δυνάμεως. ἐνίων δὲ τητώμενοι, ῥυπαίνουσι τὸ
μακάριον. οἷον εὐγενείας, εὐτεκνίας, κάλλους, οὐ πάνυ γὰρ
εὐδαιμονικὸς ὁ τὴν ἰδέαν παναισχής, ἢ δυσγενής, ἢ μονώτης,
καὶ ἄτεκνος. ἔτι δ' ἴσως ἧττον, εἴ τῳ πάγκακοι παῖδες εἶεν, ἢ φί- 1
λοι ἢ ἀγαθοὶ ὄντες τεθνᾶσι. καθάπερ οὖν εἴπομεν, ἔοικε
προσδεῖσθαι καὶ τῆς τοιαύτης εὐημερίας. ὅθεν εἰς ταυτὸ
τάττουσιν ἔνιοι τὴν εὐτυχίαν τῇ εὐδαιμονίᾳ, ἔνιοι δέ, τὴν ἀ-
ρετήν. Ὅθεν καὶ ἀπορεῖται, πότερόν ἐστι μαθητόν, ἢ ἐθιστόν,
ἢ ἄλλως πως ἀσκητόν, ἢ κατά τινα θείαν μοῖραν. ἢ καὶ διὰ τύ-
χην παραγίνεται. εἰ μὲν οὖν καὶ ἄλλό τι θεῶν ἐστὶ δώρημα ἀν-
» θρώποις, εὔλογον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν θεόσδοτον εἶναι. καὶ
» μάλιστα τῶν ἀνθρωπίνων, ὅσῳ βέλτιστον. ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἴσως 2
ἄλλης ἂν εἴη σκέψεως οἰκειότερον. φαίνεται δὲ κἂν εἰ μὴ θεό-
πεμπτός ἐστιν, ἀλλὰ δι' ἀρετὴν καί τινα μάθησιν ἢ ἄσκησιν πα-
» ραγίνεται, τῶν θειοτάτων εἶναι, τὸ γὰρ τῆς ἀρετῆς ἆθλον καὶ τέ-
» λος, ἄριστον φαίνεται καὶ θεῖόν τι καὶ μακάριον. εἴη δ' ἂν καὶ
πολύκοινον, δυνατὸν γὰρ ὑπάρξαι πᾶσι, τοῖς μὴ πεπηρωμένοις
πρὸς ἀρετήν, διά τινος μαθήσεως καὶ ἐπιμελείας. εἰ δ' ἐστὶν
οὕτω βέλτιον ἢ διὰ τύχην εὐδαιμονεῖν, εὔλογον ἔχειν οὕτως.
εἴπερ τὰ κατὰ φύσιν ὡς οἷόν τε κάλλιστα ἔχειν, οὕτω πέφυ- 3
κεν, ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τέχνην, καὶ πᾶσαν αἰτίαν, καὶ μάλι-
στα κατὰ τὴν ἀρίστην. τὸ δὲ μέγιστον καὶ κάλλιστον ἐπιτρέψαι τύ-
χῃ, λίαν πλημμελὲς ἂν εἴη. συμφανὲς δ' ἐστὶ καὶ ἐκ τοῦ λόγου
τὸ ζητούμενον, εἴρηται γάρ, ψυχῆς ἐνέργεια κατ' ἀρετὴν ποιά-
τις. τῶν δὲ λοιπῶν ἀγαθῶν, τὰ μὲν ὑπάρχειν ἀναγκαῖον, τὰ
δέ, συνεργὰ καὶ χρήσιμα πέφυκεν ὀργανικῶς. ὁμολογού-
μενα δὲ ταῦτ' ἂν εἴη καὶ τοῖς ἐν ἀρχῇ, τὸ γὰρ τῆς πολιτι-
κῆς τέλος, ἄριστον ἐτίθεμεν, αὕτη δὲ πλείστην ἐπιμέλειαν 4

ποιεῖται, τοῦ ποιούς τινας καὶ ἀγαθοὺς τοὺς πολίτας ποιῆ-
σαι, καὶ πρακτικοὺς τῶν καλῶν. εἰκότως οὖν οὔτε βοῦν οὔτε ἵπ-
πον, οὔτε ἄλλο τι τῶν ζώων οὐδὲν, εὐδαίμονα λέγομεν, οὐ-
δὲν γὰρ αὐτῶν οἷόν τε κοινωνῆσαι τοιαύτης ἐνεργείας. διὰ
ταύτην δὲ τὴν αἰτίαν, οὐδὲ παῖς εὐδαίμων ἐστίν, οὔπω γὰρ
πρακτικὸς τῶν τοιούτων διὰ τὴν ἡλικίαν. οἱ δὲ λεγόμενοι,
διὰ τὴν ἐλπίδα μακαρίζονται, δεῖ γὰρ ὥσπερ εἴπομεν, καὶ
1 ἀρετῆς τελείας καὶ βίου τελείου, πολλαὶ γὰρ μεταβο-
λαὶ γίνονται καὶ παντοῖαι τύχαι κατὰ τὸν βίον. καὶ ἐνδέ-
χεται τὸν μάλιστα εὐθηνοῦντα, μεγάλαις συμφοραῖς περι-
πεσεῖν ἐπὶ γήρως, καθάπερ ἐν τοῖς ἡρωϊκοῖς περὶ Πριάμου
μυθεύεται. τὸν δὲ τοιαύταις χρησάμενον τύχαις, καὶ τε-
λευτήσαντα ἀθλίως, οὐδεὶς εὐδαιμονίζει. Πότερον οὖν
οὐδ' ἄλλον οὐδένα ἀνθρώπων εὐδαιμονιστέον, ἕως ἂν ζῇ,
κατὰ Σόλωνα δὲ χρεὼν τέλος ὁρᾶν. εἰ δὲ δὴ, καὶ θετέον
2 οὕτως. ἆρά γε καὶ ἔστιν εὐδαίμων τότε, ἐπειδὰν ἀποθάνῃ,
ἢ τοῦτό γε παντελῶς ἄτοπον ἄλλως τε καὶ τοῖς λέγουσιν ἡ-
μῖν ἐνέργειάν τινα τὴν εὐδαιμονίαν. εἰ δὲ μὴ λέγομεν τὸν
τεθνεῶτα εὐδαίμονα, μηδὲ Σόλων τοῦτο βούλεται, ἀλλ' ὅ-
τι τηνικαῦτα ἄν τις ἀσφαλῶς μακαρίσειεν ἄνθρωπον, ὡς ἐκ-
τὸς ἤδη τῶν κακῶν ὄντα καὶ δυστυχημάτων, ἔχει μὲν καὶ
τοῦτο ἀμφισβήτησίν τινα, δοκεῖ γὰρ εἶναί τι τῷ τεθνεῶτι καὶ
κακὸν καὶ ἀγαθὸν, εἴπερ καὶ τῷ ζῶντι, μὴ αἰσθανομένῳ δὲ,
3 οἷον τιμαὶ καὶ ἀτιμίαι καὶ τέκνων καὶ ὅλως ἀπογόνων εὐ-
πραξίαι τε καὶ δυστυχίαι. ἀπορίαν δὲ καὶ ταῦτα παρέχει,
τῷ γὰρ μακαρίως βεβιωκότι μέχρι γήρως καὶ τελευτήσαντι
κατὰ λόγον, ἐνδέχεται πολλὰς μεταβολὰς συμβαίνειν πε-
ρὶ τοὺς ἐκγόνους. καὶ τοὺς μὲν αὐτῶν, ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ τυ-
χεῖν βίου τοῦ κατ' ἀξίαν. τοὺς δ', ἐξ ἐναντίας. δῆλον δ', ὅτι
» καὶ τοῖς ἀποστήμασι πρὸς τοὺς γονεῖς παντοδαπῶς ἔχειν αὐ-
» τοὺς ἐνδέχεται. ἄτοπον δὴ γίνοιτ' ἄν, εἰ συμμεταβάλλοι καὶ
4 ὁ τεθνεὼς, καὶ γίνοιτο, ὁτὲ μὲν, εὐδαίμων, πάλιν δὲ, ἄθλιος.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἄτοπον δὲ καὶ τὸ, μηδὲν μηδ' ἐπί τινα χρόνον συγκινεῖσθαι τὰ
τῶν ἐκγόνων τοῖς γονεῦσιν. ἀλλ' ἐπανιτέον ἐπὶ τὸ πρότερον ἀ-
πορηθὲν, τάχα γὰρ ἂν θεωρηθείη καὶ τὸ νῦν ἐπιζητούμενον ἐξ ἐκεί-
νου. εἰ δὴ τὸ τέλος ὁρᾷν δεῖ καὶ τότε μακαρίζειν ἕκαστον, οὐχ
ὡς ὄντα μακάριον, ἀλλ' ὅτι πρότερον ἦν, πῶς οὐκ ἄτοπον. εἰ
ὅτε ἐστὶν εὐδαίμων, μὴ ἀληθεύσεται κατ' αὐτοῦ τὸ ὑπάρχον;
διὰ τὸ μὴ βούλεσθαι τοὺς ζῶντας εὐδαιμονίζειν, διὰ τὰς μετα-
βολὰς, καὶ διὰ τὸ μόνιμόν τι τὴν εὐδαιμονίαν ὑπειληφέναι 1
καὶ μηδαμῶς εὐμετάβολον, τὰς δὲ τύχας πολλάκις ἀνακυ-
κλεῖσθαι περὶ τοὺς αὐτούς. δῆλον γὰρ, ὡς εἰ συνακολουθοίη-
μεν ταῖς τύχαις, τὸν αὐτὸν εὐδαίμονα καὶ πάλιν ἄθλιον ἐροῦ-
μεν πολλάκις, χαμαιλέοντά τινα τὸν εὐδαίμονα ἀποφαίνον-
τες, καὶ σαθρῶς ἱδρυμένον. ἢ τὸ μὲν ταῖς τύχαις ἐπακολου-
θεῖν οὐδαμῶς ὀρθὸν, οὐ γὰρ ἐν ταύταις τὸ εὖ ἢ κακῶς, ἀλλὰ
προσδεῖται τούτων ὁ ἀνθρώπινος βίος, καθάπερ εἴπομεν,
κύριαι δ' εἰσὶν, αἱ κατ' ἀρετὴν ἐνέργειαι τῆς εὐδαιμονίας. 2
αἱ δ' ἐναντίαι, τοῦ ἐναντίου. μαρτυρεῖ δὲ τῷ λόγῳ, καὶ τὸ νῦν
διαπορηθὲν, περὶ οὐδὲν γὰρ οὕτως ὑπάρχει τῶν ἀνθρωπίνων
βεβαιότης, ὡς περὶ τὰς ἐνεργείας τὰς κατ' ἀρετὴν, μονιμώ-
τεραι γὰρ καὶ τῶν ἐπιστημῶν αὗται δοκοῦσιν εἶναι. τούτων δ' αὐ-
τῶν, αἱ τιμιώταται, καὶ μονιμώταται, διὰ τὸ μάλιστα καὶ συνε-
χέστατα καταζῆν ἐν αὐταῖς τοὺς μακαρίους. τοῦτο γὰρ ἔοικεν
αἴτιον τοῦ μὴ γίνεσθαι περὶ αὐτὰς λήθην. ὑπάρξει δὴ τὸ ζητού-
μενον τῷ εὐδαίμονι, καὶ ἔσται διὰ βίου τοιοῦτος, ἀεὶ γὰρ, ἢ μά- 3
λιστα πάντων, πράξει καὶ θεωρήσει τὰ κατ' ἀρετὴν, καὶ τὰς
τύχας οἴσει κάλλιστα καὶ πάντη πάντως ἐμμελῶς, ὅ γ' ὡς ἀγα-
» θὸς ἀληθῶς καὶ τετράγωνος ἄνευ ψόγου. πολλῶν δὲ γινομέ-
» νων κατὰ τύχην, καὶ διαφερόντων μεγέθει καὶ μικρότητι, τὰ
» μὲν μικρὰ τῶν εὐτυχημάτων, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀντικειμέ-
» νων, δῆλον ὡς οὐ ποιεῖ ῥοπὴν τῆς ζωῆς. τὰ δὲ μεγάλα καὶ πολ-
λὰ, γινόμενα μὲν εὖ, μακαριώτερον τὸν βίον ποιήσει, καὶ γὰρ
αὐτὰ συνεπικοσμεῖν πέφυκεν. καὶ ἡ χρῆσις αὐτῶν καλὴ καὶ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

σπουδαία γίνεται. ἀνάπαλιν δὲ συμβαίνοντα, θλίβει καὶ λυ
μαίνεται τὸ μακάριον, λύπας τε γὰρ ἐπιφέρει καὶ ἐμποδίζει
πολλαῖς ἐνεργείαις. ὅμως δὲ καὶ ἐν τούτοις διαλάμπει τὸ κα
λόν. ἐπειδὰν φέρῃ τις εὐκόλως πολλὰς καὶ μεγάλας ἀτυ-
χίας, μὴ δι' ἀναλγησίαν, ἀλλὰ γεννάδας ὢν καὶ μεγαλόψυ
χος. εἰ δ' εἰσὶν αἱ ἐνέργειαι κύριαι τῆς ζωῆς καθάπερ εἴπο-
μεν, οὐδεὶς ἂν γένοιτο τῶν μακαρίων ἄθλιος, οὐδέποτε γὰρ
1 πράξει τὰ μισητὰ, καὶ φαῦλα, τὸν γὰρ ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸν
καὶ ἔμφρονα, πάσας οἰόμεθα τὰς τύχας εὐσχημόνως φέρειν;
καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ἀεὶ τὰ κάλλιστα πράττειν. καθάπερ
καὶ στρατηγὸν ἀγαθὸν, τῷ παρόντι στρατοπέδῳ χρῆσθαι πολε
μικώτατα. καὶ σκυτοτόμον, ἐκ τῶν δοθέντων σκυτῶν κάλλι-
στον ὑπόδημα ποιεῖν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τοὺς ἄλλους τεχνί-
τας ἅπαντας. εἰ δ' οὕτως, ἄθλιος μὲν οὐδέποτε γένοιτ' ἂν ὁ
εὐδαίμων, οὐ μὴν μακάριός γε, ἂν Πριαμικαῖς τύχαις περι
2 πέσῃ. οὐδὲ δὴ ποικίλος γε καὶ εὐμετάβολος, οὔτε γὰρ ἐκ τῆς
εὐδαιμονίας κινηθήσεται ῥᾳδίως. οὐθ' ὑπὸ τῶν τυχόντων ἀ-
τυχημάτων, ἀλλ' ὑπὸ μεγάλων καὶ πολλῶν. ἔκ τε τῶν τοιού
των οὐκ ἂν γένοιτο πάλιν εὐδαίμων ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ. ἀλλ' εἴ
περ, ἐν πολλῷ τινι καὶ τελείῳ, μεγάλων καὶ καλῶν ἐν αὐτῷ
γενόμενος ἐπήβολος. τί οὖν κωλύει λέγειν εὐδαίμονα τὸν
κατ' ἀρετὴν τελείαν ἐνεργοῦντα, καὶ τοῖς ἐκτὸς ἀγαθοῖς ἱκα
νῶς κεχορηγημένον, μὴ τὸν τυχόντα χρόνον, ἀλλὰ τέλειον βίον.
3 ἢ προσθετέον, καὶ βιωσόμενον οὕτω, καὶ τελευτήσοντα κατὰ
» λόγον, ἐπειδὴ τὸ μέλλον ἀφανὲς ἡμῖν, τὴν εὐδαιμονίαν δὲ
» τέλος καὶ τέλειον τίθεμεν πάντη πάντως. εἰ δ' οὕτω, μακα-
ρίους ἐροῦμεν τῶν ζώντων, οἷς ὑπάρχει καὶ ὑπάρξει τὰ λεχθέν
τα, μακαρίους δὲ ἀνθρώπους. καὶ περὶ μὲν τούτων ἐπὶ τοσοῦ-
τον διωρίσθω. Τὰς δὲ τῶν ἀπογόνων τύχας καὶ τῶν φί-
λων ἁπάντων, τὸ μὲν μηδοτιοῦν συμβάλλεσθαι, λίαν ἄφιλον
φαίνεται, καὶ ταῖς δόξαις ἐναντίον. πολλῶν δὲ καὶ παντοίας
4 ἐχόντων διαφορὰς τῶν συμβαινόντων, καὶ τῶν μὲν, μᾶλλον

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

συγκυρούντων, τῶν δ', ἧττον, καθ' ἕκαστον μὲν διαιρεῖν, μακρὸν
καὶ ἀπέραντον φαίνεται, καθόλου δὲ λεχθὲν καὶ τύπῳ, τά-
χ' ἂν ἱκανῶς ἔχοι. εἰ δὴ καθάπερ καὶ τῶν περὶ αὑτὸν ἀτυχη-
μάτων, τὰ μὲν ἔχει τι βρῖθος καὶ ῥοπὴν πρὸς τὸν βίον, τὰ
δ', ἐλαφροτέροις ἔοικεν, οὕτω καὶ τὰ περὶ τοὺς φίλους ὁμοί-
ως ἅπαντας. διαφέρει δὲ τῶν παθῶν ἕκαστον περὶ ζῶντας
ἢ τελευτήσαντας συμβαίνειν, πολὺ μᾶλλον ἢ τὰ παράνομα
καὶ δεινὰ προϋπάρχειν ἐν ταῖς τραγῳδίαις ἢ πράττεσθαι. συλ- 1
λογιστέον δὴ καὶ ταύτην τὴν διαφοράν. μᾶλλον δ' ἴσως τὸ δια-
πορεῖσθαι περὶ τοὺς κεκμηκότας, εἴ τινος ἀγαθοῦ κοινωνοῦσιν
ἢ τῶν ἀντικειμένων, ἔοικε γὰρ ἐκ τούτων εἰ καὶ διικνεῖται πρὸς
αὐτοὺς ὁτιοῦν, εἴτε ἀγαθὸν, εἴτε τοὐναντίον, ἀφαυρόν τι καὶ
μικρὸν, ἢ ἁπλῶς, ἢ ἐκείνοις εἶναι. εἰ δὲ μὴ, τοσοῦτόν γε καὶ
τοιοῦτον, ὥστε μὴ ποιεῖν εὐδαίμονας, τοὺς μὴ ὄντας, μὴ δὲ τοὺς
ὄντας μακαρίους, ἀφαιρεῖσθαι τὸ μακάριον. συμβάλλεσθαι
μὲν οὖν τι φαίνονται τοῖς κεκμηκόσιν αἱ εὐπραξίαι τῶν φί- 2
λων. ὁμοίως δὲ καὶ αἱ δυσπραξίαι. τοιαῦτα δὲ καὶ τηλικαῦ-
τα, ὥστε μήτε τοὺς εὐδαίμονας, μὴ εὐδαίμονας ποιεῖν, μή-
τ' ἄλλο τῶν τοιούτων μηδέν. Διωρισμένων δὲ τούτων, ἐπισκε-
ψώμεθα περὶ τῆς εὐδαιμονίας. πότερα τῶν ἐπαινετῶν ἐστιν,
ἢ μᾶλλον τῶν τιμίων. δῆλον γὰρ, ὅτι τῶν γε δυνάμεων οὐκ
ἔστι. φαίνεται δὴ πᾶν τὸ ἐπαινετὸν τῷ ποιόν τι εἶναι, καὶ πρὸς
τι πῶς ἔχειν, ἐπαινεῖσθαι. τὸν γὰρ δίκαιον καὶ τὸν ἀνδρεῖον
καὶ ὅλως τὸν ἀγαθὸν καὶ τὴν ἀρετὴν ἐπαινοῦμεν διὰ τὰ ἔρ- 3
γα καὶ τὰς πράξεις, καὶ τὸν ἰσχυρὸν καὶ τὸν δρομικὸν, καὶ τῶν
ἄλλων ἕκαστον, τῷ ποιόν τινα πεφυκέναι, καὶ ἔχειν πως πρὸς
ἀγαθόν τι καὶ σπουδαῖον. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν περὶ
τοὺς θεοὺς ἐπαίνων, γελοῖοι γὰρ φαίνονται πρὸς ἡμᾶς ἀναφε-
ρόμενοι. τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὸ γίνεσθαι τοὺς ἐπαίνους δι'-
ἀναφορᾶς ὥσπερ εἴπομεν. εἰ δ' ἐστὶν ὁ ἔπαινος τῶν τοιούτων,
δῆλον ὅτι τῶν ἀρίστων οὐκ ἔστιν ἔπαινος, ἀλλὰ μεῖζόν τι καὶ βέλ-
τιον καθάπερ καὶ φαίνεται, τούς τε γὰρ θεοὺς μακαρίζομεν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ εὐδαιμονίζομεν. καὶ τῶν ἀνδρῶν τοὺς θειοτάτους μακα-
ρίζομεν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀγαθῶν, οὐδεὶς γὰρ τὴν εὐδαιμο-
νίαν ἐπαινεῖ καθάπερ τὸ δίκαιον, ἀλλ' ὡς θειότερόν τι καὶ βέλ-
τιον, μακαρίζει. δοκεῖ δὲ καὶ Εὔδοξος καλῶς συνηγορῆσαι πε-
ρὶ τῶν ἀριστείων τῇ ἡδονῇ. τὸ γὰρ μὴ ἐπαινεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν
οὖσαν, μηνύειν ᾤετο, ὅτι κρεῖττόν ἐστι τῶν ἐπαινετῶν. τοιοῦτον
δὲ εἶναι τὸν θεὸν καὶ τἀγαθόν. πρὸς ταῦτα γὰρ καὶ τἆλλα ἀ-
1 ναφέρεσθαι. ὁ μὲν γὰρ ἔπαινος, τῆς ἀρετῆς, πρακτικοὶ γὰρ
τῶν καλῶν ἀπὸ ταύτης. τὰ δὲ ἐγκώμια, τῶν ἔργων, ὁμοίως καὶ
τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως οἰ-
κειότερον ἐξακριβοῦν τοῖς περὶ τὰ ἐγκώμια πεπονημένοις. ἡ-
μῖν δὲ δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία τῶν τι-
μίων καὶ τελείων. ἔοικε δ' οὕτως ἔχειν, καὶ διὰ τὸ εἶναι ἀρ-
» χὴν, ταύτης γὰρ χάριν, τὰ λοιπὰ πάντες πάντα πράττομεν.
» τὴν ἀρχὴν δὲ καὶ τὸ αἴτιον τῶν ἀγαθῶν, τίμιόν τι καὶ θεῖον
2 τίθεμεν. Ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία ψυχῆς ἐνέργειά τις κα-
τ' ἀρετὴν τελείαν, περὶ ἀρετῆς ἐπισκεπτέον. τάχα γὰρ οὕ-
τως ἂν βέλτιον καὶ περὶ τῆς εὐδαιμονίας θεωρήσαιμεν. δο-
κεῖ δὲ καὶ ὁ κατὰ ἀλήθειαν πολιτικὸς, περὶ ταύτην μάλιστα
πεπονῆσθαι, βούλεται γὰρ τοὺς πολίτας ἀγαθοὺς ποιεῖν, καὶ
τῶν νόμων ὑπηκόους. παράδειγμα δὲ τούτων ἔχομεν, τοὺς κρη-
τῶν καὶ λακεδαιμονίων νομοθέτας, καὶ εἴ τινες ἕτεροι τοιοῦ-
τοι γεγένηνται. εἰ δὲ τῆς πολιτικῆς ἐστιν ἡ σκέψις αὕτη, δῆ-
3 λον ὅτι γίνοιτ' ἂν ἡ ζήτησις κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς προαίρεσιν.
περὶ ἀρετῆς δὲ ἐπισκεπτέον ἀνθρωπίνης δηλονότι. καὶ γὰρ
τὸ ἀγαθὸν ἀνθρώπινον ἐζητοῦμεν, καὶ τὴν εὐδαιμονίαν
ἀνθρωπίνην. ἀρετὴν δὲ λέγομεν ἀνθρωπίνην, οὐ τὴν τοῦ
σώματος, ἀλλὰ τὴν τῆς ψυχῆς. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν δὲ,
ψυχῆς ἐνέργειαν λέγομεν. εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, δῆλον
ὅτι δεῖ τὸν πολιτικὸν εἰδέναι, πῶς τὰ περὶ ψυχήν. ὥσπερ
καὶ τὸν ὀφθαλμοὺς θεραπεύσοντα, καὶ πᾶν σῶμα. καὶ
4 μᾶλλον ὅσῳ τιμιωτέρα καὶ βελτίων ἡ πολιτικὴ τῆς ἰατρικῆς.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ τῶν ἰατρῶν δ' οἱ χαρίεντες, πολλὰ πραγματεύονται περὶ
τὴν τοῦ σώματος γνῶσιν. θεωρητέον δὴ καὶ τῷ πολιτικῷ περὶ
ψυχῆς. θεωρητέον δὲ τούτων χάριν, καὶ ἐφ' ὅσον ἱκανῶς ἔχει
πρὸς τὰ ζητούμενα, τὸ γὰρ ἐπιπλεῖον ἐξακριβοῦν, ἐργωδέστερον
ἴσως ἐστὶ τῶν προκειμένων. λέγεται δὲ περὶ αὐτῆς καὶ ἐν τοῖς
ἐξωτερικοῖς λόγοις ἀρκούντως ἔνια, καὶ χρηστέον αὐτοῖς. οἷον
τὸ μὲν, ἄλογον αὐτῆς εἶναι, τὸ δὲ, λόγον ἔχον. ταῦτα δὲ πότε-
ρον διώρισται καθάπερ τὰ τοῦ σώματος μόρια καὶ πᾶν τὸ με- 1
ριστόν, ἢ τῷ λόγῳ δύο ἐστὶν, ἀχώριστα πεφυκότα, καθάπερ ἐν
τῇ περιφερείᾳ τὸ κυρτὸν καὶ τὸ κοῖλον, οὐδὲν διαφέρει πρὸς
τὸ παρόν. τοῦ ἀλόγου δὲ, τὸ μὲν, ἔοικε κοινῷ καὶ φυτικῷ. λέγω
δὲ τὸ αἴτιον τοῦ τρέφεσθαι καὶ τοῦ αὔξεσθαι. τὴν τοιαύτην γὰρ
δύναμιν τῆς ψυχῆς ἐν ἅπασι τοῖς τρεφομένοις θείη τις ἂν, καὶ
ἐν τοῖς ἐμβρύοις. τὴν αὐτὴν δὲ ταύτην καὶ ἐν τοῖς τελείοις. εὐ-
λογώτερον γὰρ ἢ ἄλλην τινά. ταύτης μὲν οὖν κοινή τις ἀρετὴ
καὶ οὐκ ἀνθρωπικὴ φαίνεται, δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις ἐνεργεῖν 2
μάλιστα τὸ μόριον τοῦτο καὶ ἡ δύναμις αὕτη. ὁ δ' ἀγαθὸς
καὶ κακὸς, ἥκιστα διάδηλοι καθ' ὕπνον. ὅθεν φασὶν οὐδὲν διαφέ-
ρειν τὸ ἥμισυ τοῦ βίου τοὺς εὐδαίμονας τῶν ἀθλίων. συμβαίνει
δὲ τοῦτ' εἰκότως, ἀργία γάρ ἐστιν ὁ ὕπνος τῆς ψυχῆς, ᾗ λέγε-
ται σπουδαία καὶ φαύλη. πλὴν εἴ πῃ κατὰ μικρὸν διικνοῦν-
ταί τινες τῶν κινήσεων, καὶ ταύτῃ βελτίω γίνεται τὰ φαντάσμα-
τα τῶν ἐπιεικῶν, ἢ τῶν τυχόντων. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, ἅλις.
καὶ τὸ θρεπτικὸν ἐατέον, ἐπειδὴ τῆς ἀνθρωπικῆς ἀρετῆς ἄμοι- 3
ρον πέφυκεν. ἔοικε δὴ καὶ ἄλλη τις φύσις τῆς ψυχῆς, ἄλογος
εἶναι, μετέχουσα μέντοι πῃ λόγου, τοῦ γὰρ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρα-
τοῦς, τὸν λόγον, καὶ τῆς ψυχῆς, τὸ λόγον ἔχον, ἐπαινοῦμεν, ὀρ-
θῶς γὰρ καὶ ἐπὶ τὰ βέλτιστα παρακαλεῖ. φαίνεται δὲ ἐν αὐ-
τοῖς καὶ ἄλλο τι παρὰ τὸν λόγον πεφυκὸς, ὃ μάχεταί τε καὶ
ἀντιτείνει τῷ λόγῳ, ἀτεχνῶς γὰρ καθάπερ τὰ παραλελυμέ-
να τοῦ σώματος μόρια εἰς τὰ δεξιὰ προαιρουμένων κινῆσαι,
τοὐναντίον εἰς τὰ ἀριστερὰ παραφέρεται, καὶ ἐπὶ τῆς ψυχῆς 4

οὕτως.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὕτως. ἐπὶ τὰ ἐναντία γὰρ αἱ ὁρμαὶ τῶν ἀκρατῶν. ἀλλ' ἐν τοῖς
σώμασι μὲν, ὁρῶμεν τὸ παραφερόμενον, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς, οὐχ
ὁρῶμεν. ἴσως δὲ οὐδὲν ἧττον καὶ ἐν τῇ ψυχῇ νομιστέον εἶναί τι
παρὰ τὸν λόγον, ἐναντιούμενον τούτῳ καὶ ἀντιβαῖνον. πῶς δὲ
ἕτερον, οὐδὲν διαφέρει. λόγου δὲ καὶ τοῦτο φαίνεται μετέ-
χειν, ὥσπερ εἴπομεν. πειθαρχεῖ γοῦν τῷ λόγῳ τὸ τοῦ ἐγκρα-
τοῦς. ἔτι δὲ ἴσως εὐηκοώτερόν ἐστι τὸ τοῦ σώφρονος καὶ ἀν-
1 δρείου, πάντα γὰρ ὁμοφωνεῖ τῷ λόγῳ. φαίνεται δὴ καὶ τὸ ἄλο-
γον, διττόν, τὸ μὲν γὰρ φυτικὸν, οὐδαμῶς κοινωνεῖ λόγου, τὸ δὲ
ἐπιθυμητικὸν καὶ ὅλως ὀρεκτικὸν, μετέχει πως, ᾗ κατήκοόν
ἐστιν αὐτοῦ καὶ πειθαρχικόν. οὕτω δὴ καὶ τοῦ πατρὸς καὶ τῶν
φίλων φαμὲν ἔχειν λόγον, καὶ οὐχ ὥσπερ τῶν μαθηματικῶν.
ὅτι δὲ πείθεταί πως ὑπὸ λόγου τὸ ἄλογον, μηνύει καὶ ἡ νου-
θέτησις καὶ πᾶσα ἐπιτίμησίς τε καὶ παράκλησις. εἰ δὲ χρὴ καὶ
τοῦτο φάναι λόγον ἔχειν, διττὸν ἔσται καὶ τὸ λόγον ἔχον. τὸ μὲν,
2 κυρίως καὶ ἐν ἑαυτῷ, τὸ δὲ, ὥσπερ τοῦ πατρὸς ἀκουστικόν τι. διο-
ρίζεται δὲ καὶ ἡ ἀρετὴ κατὰ τὴν διαφορὰν ταύτην. λέγομεν γὰρ
αὐτῶν τὰς μὲν, διανοητικάς, τὰς δὲ, ἠθικάς. σοφίαν μὲν καὶ
σύνεσιν καὶ φρόνησιν, διανοητικάς. ἐλευθεριότητα δὲ καὶ σω-
φροσύνην, ἠθικάς. λέγοντες γὰρ περὶ τοῦ ἤθους, οὐ λέ-
γομεν ὅτι σοφὸς ἢ συνετός. ἀλλ' ὅτι πρᾶος, ἢ σώ-
φρων. ἐπαινοῦμεν δὲ καὶ τὸν σοφὸν κατὰ τὴν
ἕξιν. τῶν ἕξεων δὲ τὰς ἐπαινετάς,
3 ἀρετὰς λέγομεν.

ΤΕ'ΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Α'.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΙ͂ΩΝ, ΤῸ Β.

ΔΙΤΤΗ͂Σ δὲ τῆς ἀρετῆς οὔσης, τῆς μὲν
διανοητικῆς, τῆς δὲ, ἠθικῆς. ἡ μὲν διανοη-
τικὴ, τὸ πλεῖστον ἐκ διδασκαλίας ἔχει καὶ
τὴν γένεσιν καὶ τὴν αὔξησιν. διόπερ ἐμ- 1
πειρίας δεῖται καὶ χρόνου, ἡ δ' ἠθικὴ, ἐξ
ἔθους περιγίνεται. ὅθεν καὶ τοὔνομα ἔσχη-
κε, μικρὸν παρεκκλῖνον ἀπὸ τοῦ ἔθους. ἐξ
οὗ καὶ δῆλον, ὅτι οὐδεμία τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν φύσει ἡμῖν ἐγ-
γίνεται, οὐδὲν γὰρ τῶν φύσει ὄντων, ἄλλως ἐθίζεται. οἷον ὁ λί-
θος φύσει κάτω φερόμενος, οὐκ ἂν ἐθισθείη ἄνω φέρεσθαι.
οὐδ' ἂν μυριάκις αὐτὸν ἐθίζῃ τις, ἄνω ῥιπτῶν, οὐδὲ τὸ πῦρ κά-
τω. οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τῶν ἄλλως πεφυκότων, ἄλλως ἂν ἐθι- 2
σθείη. οὔτ' ἄρα φύσει, οὔτε παρὰ φύσιν ἐγγίνονται αἱ ἀρεταί.
ἀλλὰ πεφυκόσι μὲν ἡμῖν δέξασθαι αὐτὰς, τελειουμένοις δὲ
διὰ τοῦ ἔθους. ἔτι ὅσα μὲν φύσει ἡμῖν παραγίνεται, τὰς δυνά-
μεις τούτων πρότερον κομιζόμεθα, ὕστερον δὲ, τὰς ἐνεργείας
ἀποδίδομεν. ὅπερ ἐπὶ τῶν αἰσθήσεων δῆλον, οὐ γὰρ ἐκ τοῦ πολ-
λάκις ἰδεῖν, ἢ πολλάκις ἀκοῦσαι, τὰς αἰσθήσεις ἐλάβομεν, ἀλ-
λ' ἀνάπαλιν ἔχοντες, ἐχρησάμεθα, οὐ χρησάμενοι, ἔσχομεν.
τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν, ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ 3
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν. ἃ γὰρ δεῖ μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα
ποιοῦντες μανθάνομεν. οἷον οἰκοδομοῦντες, οἰκοδόμοι γίνον-
ται. καὶ κιθαρίζοντες, κιθαρισταί. οὕτω δὲ, καὶ τὰ μὲν δί-
καια πράττοντες, δίκαιοι γινόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα, σώ-
φρονες. τὰ δ' ἀνδρεῖα, ἀνδρεῖοι. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τὸ γινό-
μενον ἐν ταῖς πόλεσιν, οἱ γὰρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθί-
ζοντες, ποιοῦσιν ἀγαθούς. καὶ τὸ μὲν βούλημα παντὸς νο-
μοθέτου τοῦτ' ἐστίν. ὅσοι δὲ μὴ εὖ αὐτὸ ποιοῦσιν, ἁμαρτά- 4

νουσι. καὶ διαφέρει τούτῳ πολιτεία, πολιτείας, ἀγαθὴ,
φαύλης. ἔτι ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ διὰ τῆς αὐτῆς, καὶ γίνεται πᾶ-
σα ἀρετὴ, καὶ φθείρεται. ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη, ἐκ γὰρ τοῦ κι-
θαρίζειν, καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ κακοὶ γίνονται κιθαρισταί. ἀνά-
λογον δὲ καὶ οἱ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες, ἐκ μὲν γὰρ τοῦ
εὖ οἰκοδομεῖν, ἀγαθοὶ οἰκοδόμοι ἔσονται. ἐκ δὲ τοῦ κακῶς,
κακοί. εἰ γὰρ μὴ οὕτως εἶχεν, οὐδὲν ἂν ἔδει τοῦ διδάξοντος,
1 ἀλλὰ πάντες ἂν ἐγίνοντο ἀγαθοὶ, ἢ κακοί. οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ
τῶν ἀρετῶν ἔχει, πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι
τοῖς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, γινόμεθα, οἱ μὲν, δίκαιοι, οἱ δὲ, ἄ-
δικοι. πράττοντες δὲ τὰ ἐν τοῖς δεινοῖς, καὶ ἐθιζόμενοι φο-
βεῖσθαι ἢ θαρρεῖν, οἱ μὲν, ἀνδρεῖοι, οἱ δὲ, δειλοί. ὁμοίως δὲ
καὶ τὰ περὶ τὰς ἐπιθυμίας ἔχει καὶ τὰ περὶ τὰς ὀργὰς, οἱ
μὲν γὰρ, σώφρονες καὶ πρᾶοι γίνονται, οἱ δὲ, ἀκόλαστοι καὶ
ὀργίλοι. οἱ μὲν, ἐκ τοῦ οὑτωσὶ ἐν αὐτοῖς ἀναστρέφεσθαι, οἱ δὲ,
2 ἐκ τοῦ οὕτως. καὶ ἑνὶ δὴ λόγῳ ἐκ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν, αἱ ἕ-
ξεις γίνονται. διὸ δεῖ τὰς ἐνεργείας ποιὰς ἀποδιδόναι, κατὰ
» γὰρ τὰς τούτων διαφορὰς ἀκολουθοῦσιν αἱ ἕξεις. οὐ μικρὸν
» οὖν διαφέρει τὸ, οὕτως ἢ οὕτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι,
ἀλλὰ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ, τὸ πᾶν. Ἐπεὶ οὖν ἡ παροῦσα
πραγματεία, οὐ θεωρίας ἕνεκά ἐστιν ὥσπερ αἱ ἄλλαι. οὐ γὰρ
ἵν' εἰδῶμεν τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, σκεπτόμεθα. ἀλλ' ἵν' ἀγαθοὶ γενώ-
μεθα, ἐπεὶ οὐδὲν ἂν ἦν ὄφελος αὐτῆς, ἀναγκαῖον ἐστὶ σκέψα-
3 σθαι τὰ περὶ τὰς πράξεις, πῶς πρακτέον αὐτὰς, αὗται γὰρ
εἰσι κύριαι καὶ τοῦ ποιὰς γενέσθαι τὰς ἕξεις, καθάπερ εἰρή-
καμεν. τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον πράττειν, κοινὸν
καὶ ὑποκείσθω. ῥηθήσεται δ' ὕστερον περὶ αὐτοῦ, καὶ τί ἐστιν
ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ πῶς ἔχει πρὸς τὰς ἄλλας ἀρετάς. ἐκεῖνο
δὲ προδιομολογείσθω, ὅτι πᾶς ὁ περὶ τῶν πρακτῶν λόγος,
τύπῳ καὶ οὐκ ἀκριβῶς ὀφείλει λέγεσθαι, ὥσπερ καὶ κατ'-
ἀρχὰς εἴπομεν, ὅτι κατὰ τὴν ὕλην οἱ λόγοι ἀπαιτητέοι. τὰ
δ' ἐν ταῖς πράξεσι καὶ τὰ συμφέροντα, οὐδὲν ἑστηκὸς ἔχει,

ὥσπερ οὐδὲ τὰ ὑγιεινά. τοιούτου δ' ὄντος τοῦ καθόλου λόγου,
ἔτι μᾶλλον ὁ περὶ τῶν καθ' ἕκαστα λόγος, οὐκ ἔχει τἀκριβές,
οὔτε γὰρ ὑπὸ τέχνην, οὔθ' ὑπὸ παραγγελίαν οὐδεμίαν πί-
πτει. δεῖ δ' αὐτοὺς ἀεὶ τοὺς πράττοντας, τὰ πρὸς τὸν καιρὸν σκο
πεῖν, ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἰατρικῆς ἔχει καὶ τῆς κυβερνητικῆς. ἀλλὰ
καίπερ ὄντος τοιούτου τοῦ παρόντος λόγου, πειρατέον βοηθεῖν.
» πρῶτον οὖν τοῦτο θεωρητέον, ὅτι τὰ τοιαῦτα πέφυκεν ὑπὸ
» ἐνδείας καὶ ὑπερβολῆς φθείρεσθαι, δεῖ γὰρ ὑπὲρ τῶν ἀ- 1
φανῶν τοῖς φανεροῖς μαρτυρίοις χρῆσθαι, ὥσπερ ἐπὶ τῆς
ἰσχύος καὶ τῆς ὑγείας ὁρῶμεν. τά, τε γὰρ ὑπερβάλλοντα
γυμνάσια καὶ τὰ ἐλλείποντα, φθείρει τὴν ἰσχύν. ὁμοίως δὲ καὶ
τὰ ποτὰ καὶ τὰ σιτία πλείω καὶ ἐλάττω γινόμενα, φθείρει
τὴν ὑγίειαν, τὰ δὲ σύμμετρα καὶ ποιεῖ καὶ αὔξει καὶ σώζει. οὕτως
οὖν καὶ σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας ἔχει καὶ τῶν ἄλλων ἀρε-
τῶν. ὅ,τε γὰρ πάντα φεύγων καὶ φοβούμενος, καὶ μηδὲν ὑπο-
μένων, δειλὸς γίνεται, ὅ,τε μηδὲν ὅλως φοβούμενος, ἀλλὰ 2
πρὸς πάντα βαδίζων, θρασύς. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ μὲν πάσης ἡδο
νῆς ἀπολαύων, καὶ μηδεμιᾶς ἀπεχόμενος, ἀκόλαστος, ὁ δὲ πᾶ-
σας φεύγων ὥσπερ οἱ ἄγροικοι, ἀναίσθητός τις, φθείρεται γὰρ
ἡ σωφροσύνη καὶ ἡ ἀνδρεία ὑπὸ τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλ=
λείψεως, ὑπὸ δὲ τῆς μεσότητος, σώζεται. ἀλλ' οὐ μόνον αἱ
γενέσεις καὶ αἱ αὐξήσεις, καὶ αἱ φθοραί, ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ ὑπὸ
τῶν αὐτῶν γίνονται, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐνέργειαι, ἐν τοῖς αὐτοῖς ἔσον
ται, καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν ἄλλων τῶν φανερωτέρων οὕτως ἔχει. οἷον 3
ἐπὶ τῆς ἰσχύος, γίνεται γὰρ καὶ ἐκ τοῦ πολλὴν τροφὴν λαμβά-
νειν, καὶ πολλοὺς πόνους ὑπομένειν. καὶ μάλιστα δύναται
ταῦτα ποιεῖν ὁ ἰσχυρός. οὕτω δ' ἔχει καὶ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, ἔκ τε
γὰρ τοῦ ἀπέχεσθαι τῶν ἡδονῶν, γινόμεθα σώφρονες, καὶ γενό
μενοι, μάλιστα δυνάμεθα ἀπέχεσθαι αὐτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῆς ἀνδρείας. ἐθιζόμενοι γὰρ καταφρονεῖν τῶν φοβερῶν καὶ
ὑπομένειν αὐτά, γινόμεθα ἀνδρεῖοι, καὶ γενόμενοι μάλιστα
δυνησόμεθα ὑπομένειν τὰ φοβερά. Σημεῖον δὲ δεῖ ποιεῖσθαι 4

τῶν ἕξεων, τὴν ἐπιγινομένην ἡδονὴν, ἢ λύπην τοῖς ἔργοις. ὁ μὲν
γὰρ ἀπεχόμενος τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, καὶ αὐτῷ τούτῳ χαί-
ρων, σώφρων, ὁ δὲ ἀχθόμενος, ἀκόλαστος. καὶ ὁ μὲν ὑπομένων
τὰ δεινὰ καὶ χαίρων, ἢ μὴ λυπούμενός γε, ἀνδρεῖος, ὁ δὲ λυ-
πούμενος, δειλός. περὶ ἡδονὰς γὰρ καὶ λύπας ἐστὶν ἡ ἠθικὴ ἀ-
ρετή. διὰ μὲν γὰρ τὴν ἡδονὴν, τὰ φαῦλα πράττομεν. διὰ δὲ
» τὴν λύπην, τῶν καλῶν ἀπεχόμεθα. διὸ δεῖ ἦχθαί πως εὐθὺς
1 ἐκ νέων, ὡς ὁ Πλάτων φησὶν, ὥστε χαίρειν τε καὶ λυπεῖσθαι οἷς
» δεῖ, ἡ γὰρ ὀρθὴ παιδεία αὕτη ἐστίν. ἔτι δ᾽ εἰ αἱ ἀρεταί εἰσι περὶ
πράξεις καὶ πάθη, παντὶ δὲ πάθει καὶ πάσῃ πράξει ἕπεται ἡδο-
νὴ καὶ λύπη. καὶ διὰ τοῦτ᾽ ἂν εἴη ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς καὶ λυ-
πας. μηνύουσι δὲ καὶ αἱ κολάσεις γινόμεναι διὰ τούτων, ἰα-
τρεῖαι γάρ τινές εἰσιν, αἱ δὲ ἰατρεῖαι, διὰ τῶν ἐναντίων πεφύκα-
σι γίνεσθαι. ἔτι ὡς καὶ πρότερον εἴπομεν, πᾶσα ψυχῆς ἕξις,
ὑφ᾽ οἵων πέφυκε γίνεσθαι χείρων καὶ βελτίων, πρὸς ταῦτα καὶ περὶ
2 ταῦτα τὴν φύσιν ἔχει, δι᾽ ἡδονὰς δὲ καὶ λύπας φαῦλοι γίνον-
ται, τῷ διώκειν ταύτας καὶ φεύγειν. ἢ ἃς μὴ δεῖ, ἢ ὅτε οὐ δεῖ.
» ἢ ὡς οὐ δεῖ, ἢ ὁσαχῶς ἄλλως ὑπὸ τοῦ λόγου διορίζεται τὰ
» τοιαῦτα. διὸ καὶ ὁρίζονται τὰς ἀρετὰς ἀπαθείας τινὰς καὶ ἠρε-
μίας. οὐκ εὖ δὲ, ὅτι ἁπλῶς λέγουσιν, ἀλλ᾽ οὐχ ὡς δεῖ, καὶ
ὡς οὐ δεῖ, καὶ ὅτε. καὶ ὅσα ἄλλα προστίθεται. ὑπόκειται ἄρα
ἡ ἀρετὴ εἶναι ἡ τοιαύτη περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας, τῶν βελτίστων
πρακτική. ἡ δὲ κακία, τοὐναντίον. γένοιτο δ᾽ ἂν ἡμῖν καὶ ἐκ τού
3 των φανερὸν, ἔτι περὶ τῶν αὐτῶν. τριῶν γὰρ ὄντων τῶν εἰς τὰς
αἱρέσεις, καὶ τριῶν ὄντων τῶν εἰς τὰς φυγὰς, καλοῦ, συμφέ-
ροντος, ἡδέος, καὶ τριῶν τῶν ἐναντίων, αἰσχροῦ, ἀσυμφόρου,
λυπηροῦ, περὶ πάντα μὲν ταῦτα ὁ ἀγαθὸς, κατορθωτικός
ἐστιν, ὁ δὲ κακὸς, ἁμαρτητικός. μάλιστα δὲ περὶ τὴν ἡδονὴν,
κοινή τε γὰρ αὕτη τοῖς ζώοις, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν αἵρεσιν
παρακολουθεῖ, καὶ γὰρ τὸ καλὸν, καὶ τὸ συμφέρον, ἡδὺ φαί
νεται. ἔτι δ᾽ ἐκ νηπίου πᾶσιν ἡμῖν συντέθραπται. διὸ καὶ χα-
4 λεπὸν ἀποτρίψασθαι τοῦτο τὸ πάθος, ἐγκεχρωσμένον τῷ βίῳ.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

κανονίζομεν δὲ καὶ τὰς πράξεις, οἱ μὲν, μᾶλλον, οἱ δ', ἧττον,
ἡδονῇ καὶ λύπῃ, διὰ τοῦτο οὖν ἀναγκαῖον εἶναι περὶ ταῦτα
τὴν πᾶσαν πραγματείαν, οὐ γὰρ μικρὸν εἰς τὰς πράξεις,
εὖ ἢ κακῶς χαίρειν ἢ λυπεῖσθαι. ἔτι δὲ χαλεπώτερον ἡδονῇ
» μάχεσθαι ἢ θυμῷ, καθάπερ φησὶν Ἡράκλειτος, περὶ δὲ
» τὸ χαλεπώτερον αἰεὶ καὶ τέχνη γίνεται καὶ ἀρετή. καὶ γὰρ
τὸ εὖ, βέλτιον ἐν τούτῳ, ὥστε καὶ διὰ τοῦτο περὶ ἡδονὰς
καὶ λύπας πᾶσα ἡ πραγματεία, καὶ τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ 1
πολιτικῇ. ὁ μὲν γὰρ εὖ τούτοις χρώμενος, ἀγαθὸς ἔσται,
ὁ δὲ κακῶς, κακός. ὅτι μὲν οὖν ἐστιν ἡ ἀρετὴ περὶ ἡδονὰς
καὶ λύπας, καὶ ὅτι ἐξ ὧν γίνεται ὑπὸ τούτων καὶ αὔξεται
καὶ φθείρεται, μὴ ὡσαύτως γινομένων, καὶ ὅτι ἐξ ὧν ἐγέ-
νετο περὶ ταῦτα καὶ ἐνεργεῖ, εἰρήσθω. Ἀπορήσειε δ' ἄν
τις, πῶς λέγομεν, ὅτι δεῖ τὰ μὲν δίκαια πράττοντας, δι-
καίους γίνεσθαι, τὰ δὲ σώφρονα, σώφρονας. εἰ γὰρ πράτ-
τουσι τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα, ἤδη εἰσὶ δίκαιοι καὶ σώ- 2
φρονες, ὥσπερ οἱ τὰ γραμματικὰ καὶ μουσικά, γραμμα-
τικοὶ καὶ μουσικοί. ἢ οὐδὲ ἐπὶ τῶν τεχνῶν οὕτως ἔχει. ἐν-
δέχεται γὰρ γραμματικόν τι ποιῆσαι καὶ ἀπὸ τύχης, καὶ
ἄλλου ὑποθεμένου. τότε οὖν ἔσται γραμματικός, ἐὰν
καὶ γραμματικόν τι ποιήσῃ, καὶ γραμματικῶς. τοῦτο δ' ἐστὶ
τὸ κατὰ τὴν ἐν αὑτῷ γραμματικήν. ἔτι οὐδὲ ὅμοιόν ἐστιν
ἐπί τε τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἀρετῶν, τὰ μὲν γὰρ ὑπὸ τῶν
τεχνῶν γινόμενα, τὸ εὖ ἔχει ἐν ἑαυτοῖς. ἀρκεῖ οὖν ταῦ- 3
τά πως ἔχοντα γενέσθαι, τὰ δὲ κατὰ τὰς ἀρετὰς γινό-
μενα, οὐκ ἐὰν αὐτά πως ἔχῃ, δικαίως ἢ σωφρόνως πράτ-
τεται, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὁ πράττων πῶς ἔχων, πράττῃ, πρῶ-
τον μέν, ἐὰν εἰδώς, ἔπειτ', ἐὰν προαιρούμενος, καὶ προαι-
ρούμενος, δι' αὐτά. τὸ δὲ τρίτον, καὶ ἐὰν βεβαίως καὶ ἀμε-
τακινήτως ἔχων, πράττῃ. ταῦτα δὲ πρὸς μὲν τὸ τὰς ἄλλας
τέχνας ἔχειν, οὐ συναριθμεῖται, πλὴν αὐτὸ τὸ εἰδέναι,
πρὸς δὲ τὸ τὰς ἀρετὰς, τὸ μὲν εἰδέναι, μικρὸν ἢ οὐδὲν ἰσχύει, 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὰ δ᾽ ἄλλα οὐ μικρὸν, ἀλλὰ τὸ πᾶν δύναται. ἅπερ καὶ ἐκ τοῦ
πολλάκις πράττειν τὰ δίκαια καὶ τὰ σώφρονα, περιγίνεται.
τὰ μὲν οὖν πράγματα, δίκαια καὶ σώφρονα λέγεται, ὅταν
ᾖ τοιαῦτα, οἷα ἂν ὁ δίκαιος ἢ ὁ σώφρων πράξειε. δίκαιος δὲ
καὶ σώφρων ἐστὶν, οὐχ ὁ ταῦτα πράττων, ἀλλὰ καὶ ὁ οὕτω
πράττων, ὡς οἱ δίκαιοι καὶ οἱ σώφρονες πράττουσιν. εὖ οὖν
λέγεται, ὅτι ἐκ τοῦ τὰ δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος γίνεται, καὶ
1 ἐκ τοῦ τὰ σώφρονα, ὁ σώφρων. ἐκ δὲ τοῦ μὴ πράττειν ταῦτα,
οὐδεὶς ἂν οὐδὲ μελλήσειε γενέσθαι ἀγαθός. ἀλλ᾽ οἱ πολλοὶ,
ταῦτα μὲν οὖν πράττουσιν. ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγον-
τες, οἴονται φιλοσοφεῖν, καὶ οὕτως ἔσεσθαι σπουδαῖοι, ὅ-
μοιόν τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν. οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι
μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δ᾽ οὐθὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ
οὖν οὐδ᾽ ἐκεῖνοι εὖ ἕξουσι τὸ σῶμα οὕτω θεραπευόμενοι, οὐ-
δ᾽ οὗτοι τὴν ψυχὴν, οὕτω φιλοσοφοῦντες. Μετὰ δὲ
2 ταῦτα τί ἐστιν ἡ ἀρετὴ, σκεπτέον. ἐπεὶ οὖν τὰ ἐν τῇ ψυχῇ γι-
γνόμενα τρία ἐστὶ, πάθη, δυνάμεις, ἕξεις, τούτων τι ἂν εἴη ἡ
ἀρετή; λέγω δὲ πάθη μὲν, ἐπιθυμίαν, ὀργὴν, φόβον, θρά-
σος, φθόνον, χαρὰν, φιλίαν, μῖσος, πόθον, ζῆλον, ἔλεος.
ὅλως οἷς ἕπεται ἡδονὴ ἢ λύπη. δυνάμεις δὲ, καθ᾽ ἃς πα-
θητικοὶ τούτων λεγόμεθα. οἷον καθ᾽ ἃς δυνατοὶ ὀργισθῆναι,
ἢ λυπηθῆναι, ἢ ἐλεῆσαι. ἕξεις δὲ, καθ᾽ ἃς πρὸς τὰ πάθη, ἔ-
χομεν εὖ ἢ κακῶς. οἷον πρὸς τὸ ὀργισθῆναι. εἰ μὲν σφο-
3 δρῶς ἢ ἀνειμένως, κακῶς ἔχομεν, εἰ δὲ μέσως, εὖ. ὁμοί-
ως δὲ καὶ πρὸς τὰ ἄλλα. πάθη μὲν οὖν οὐκ εἰσὶν, οὔθ᾽
αἱ ἀρεταὶ, οὔθ᾽ αἱ κακίαι, ὅτι οὐ λεγόμεθα κατὰ τὰ πά-
θη σπουδαῖοι ἢ φαῦλοι. κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς ἢ τὰς κακίας,
λεγόμεθα. καὶ ὅτι κατὰ μὲν τὰ πάθη, οὔτ᾽ ἐπαινούμε-
θα, οὔτε ψεγόμεθα, οὐ γὰρ ἐπαινεῖται ὁ φοβούμενος, οὐ-
δὲ ὁ ὀργιζόμενος. οὐδὲ ψέγεται, ὁ ἁπλῶς ὀργιζόμενος, ἀλ-
λ᾽ ὁ πῶς. κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, ἐπαινούμε-
4 θα ἢ ψεγόμεθα. ἔτι ὀργιζόμεθα μὲν καὶ φοβούμεθα ἀπροαι-

ρέτως, αἱ δὲ ἀρεταὶ, προαιρέσεις τινὲς, ἢ οὐκ ἄνευ προαιρέ-
σεως. πρὸς δὲ τούτοις, κατὰ μὲν τὰ πάθη, κινεῖσθαι λεγόμε-
θα. κατὰ δὲ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας, οὐ κινεῖσθαι, ἀλλὰ δια-
κεῖσθαί πως. διὰ ταῦτα δὲ, οὐδὲ δυνάμεις εἰσίν, οὔτε γὰρ ἀγα-
θοὶ λεγόμεθα τῷ δύνασθαι πάσχειν ἁπλῶς, οὔτε κακοὶ, οὔ-
τ' ἐπαινούμεθα, οὔτε ψεγόμεθα. καὶ ἔτι δυνατοὶ μὲν ἐσμὲν,
φύσει, ἀγαθοὶ δὲ ἢ κακοὶ οὐ γινόμεθα, φύσει. εἴπομεν δὲ πε-
ρὶ τούτου πρότερον. εἰ οὖν μήτε πάθη εἰσὶν αἱ ἀρεταὶ, μήτε 1
δυνάμεις, λείπεται ἕξεις αὐτὰς εἶναι. ὅ,τι μὲν οὖν ἐστὶ τῷ γέ-
νει ἡ ἀρετὴ, εἴρηται. Δεῖ δὲ μὴ μόνον οὕτως εἰπεῖν ὅτι ἕξις, ἀλ-
λὰ καὶ ποιά τις. ῥητέον οὖν, ὅτι πᾶσα ἀρετὴ οὗ ἂν ᾖ ἀρετὴ,
αὐτό τε εὖ ἔχον ἀποτελεῖ, καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ εὖ ἀποδίδωσιν.
οἷον ἡ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ, τόν τε ὀφθαλμὸν σπουδαῖον
ποιεῖ, καὶ τὸ ἔργον, αὐτοῦ, τῇ γὰρ τοῦ ὀφθαλμοῦ ἀρετῇ εὖ ὁρῶ-
μεν. ὁμοίως ἡ τοῦ ἵππου ἀρετὴ, ἵππον τε σπουδαῖον ποιεῖ καὶ
ἀγαθὸν δραμεῖν καὶ ἐνεγκεῖν τὸν ἐπιβάτην καὶ μεῖναι τοὺς πολε- 2
μίους. εἰ δὴ τοῦτ' ἐπὶ πάντων οὕτως ἔχει, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου
ἀρετὴ εἴη ἂν ἕξις, ἀφ' ἧς ἀγαθὸς ἄνθρωπος γίνεται, καὶ ἀφ' ἧς
εὖ τὸ ἑαυτοῦ ἔργον ἀποδώσει. πῶς δὲ τοῦτ' ἔσται, ἤδη μὲν εἰρή-
καμεν. ἔτι δὲ καὶ ὧδε ἔσται φανερὸν, ἐὰν θεωρήσωμεν, ποιά τις
ἐστὶν ἡ φύσις αὐτῆς. ἐν παντὶ δὴ συνεχεῖ καὶ διαιρετῷ, ἔστι λα-
βεῖν, τὸ μὲν, πλεῖον, τὸ δ', ἔλαττον, τὸ δ', ἴσον. καὶ ταῦτα, ἢ κα-
τ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ πρὸς ἡμᾶς. τὸ δ' ἴσον μέσον τι ὑπερβο-
λῆς καὶ ἐλλείψεως. λέγω δὲ τοῦ μὲν πράγματος μέσον, τὸ 3
ἴσον ἀπέχον ἀφ' ἑκατέρου τῶν ἄκρων, ὅπερ ἐστὶν ἓν καὶ ταυτὸ
πᾶσι. πρὸς ἡμᾶς δὲ, ὃ μήτε πλεονάζει, μήτε ἐλλείπει, τοῦτο
δὲ οὐχ ἕν, οὐδὲ τὸ αὐτὸ πᾶσι. οἷον εἰ τὰ δέκα, πολλὰ, τὰ δὲ δύο,
ὀλίγα. τὰ ἓξ μέσα λαμβάνουσι κατὰ τὸ πρᾶγμα. ἴσως γὰρ
ὑπερέχει τε καὶ ὑπερέχεται. τοῦτο δὲ μέσον ἐστὶ κατὰ τὴν
ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς, οὐχ οὕτω λη-
πτέον. οὐ γὰρ εἴ τῳ δέκα μνᾶς φαγεῖν, πολὺ, δύο δὲ, ὀλίγον, ὁ
ἀλείπτης ἓξ μνᾶς προστάξειεν, ἔστι γὰρ ἴσως καὶ τοῦτο πολὺ τῷ 4

λαμβανομένῳ ἢ ὀλίγον, Μίλωνι μὲν γὰρ, ὀλίγον, τῷ δὲ ἀρχομέ-
νῳ τῶν γυμνασίων, πολύ. ὁμοίως ἐπὶ δρόμου καὶ πάλης. οὕ-
» τω δὴ πᾶς ἐπιστήμων τὴν ὑπερβολὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν φεύ-
» γει. τὸ δὲ μέσον ζητεῖ καὶ τοῦθ' αἱρεῖται. μέσον δὲ, οὐ τὸ τοῦ
πράγματος, ἀλλὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς. εἰ δὴ πᾶσα ἐπιστήμη, οὕ-
τω τὸ ἔργον εὖ ἐπιτελεῖ, πρὸς τὸ μέσον βλέπουσα καὶ εἰς
τοῦτο ἄγουσα τὰ ἔργα, ὅθεν εἰώθασιν ἐπιλέγειν τοῖς εὖ ἔχου-
1 σιν ἔργοις, ὅτι οὔτ' ἀφελεῖν ἔστιν, οὔτε προσθεῖναι. ὡς τῆς μὲν
» ὑπερβολῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως, φθειρούσης τὸ εὖ, τῆς δὲ
» μεσότητος, σωζούσης. οἱ δ' ἀγαθοὶ τεχνῖται ὡς λέγομεν, πρὸς
τοῦτο βλέποντες ἐργάζονται, ἡ δὲ ἀρετὴ, πάσης τέχνης ἀκρι-
βεστέρα καὶ ἀμείνων ἐστὶν, ὥσπερ καὶ ἡ φύσις, τοῦ μέσου ἂν εἴη
στοχαστική. λέγω δὲ τὴν ἠθικήν. αὕτη γάρ ἐστι περὶ πάθη καὶ
πράξεις. ἐν δὲ τούτοις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ τὸ μέ-
σον, οἷον καὶ φοβηθῆναι, καὶ θαρρῆσαι, καὶ ἐπιθυμῆσαι, καὶ
2 ἀποστραφῆναι, καὶ ὀργισθῆναι, καὶ ἐλεῆσαι, καὶ ὅλως ἡσθῆ-
ναι καὶ λυπηθῆναί ἐστι καὶ μᾶλλον καὶ ἧττον. καὶ ἀμφότερα
οὐκ εὖ. τὸ δ', ὅτε δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς, καὶ πρὸς οὕς, καὶ οὗ ἕνε-
κα καὶ ὡς δεῖ, μέσον τε καὶ ἄριστον, ὅπερ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. ὁ-
μοίως δὲ καὶ περὶ τὰς πράξεις ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις,
καὶ τὸ μέσον. ἡ δὲ ἀρετὴ, περὶ πάθη καὶ πράξεις ἐστίν. ἐν οἷς
ἡ μὲν ὑπερβολὴ, ἁμαρτάνεται, καὶ ἡ ἔλλειψις, ψέγεται. τὸ
δὲ μέσον, ἐπαινεῖται καὶ κατορθοῦται. ταῦτα δ' ἄμφω τῆς ἀ-
3 ρετῆς. μεσότης τις ἄρα ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, στοχαστική γε οὖσα τοῦ μέ-
σου. ἔτι τὸ μὲν ἁμαρτάνειν, πολλαχῶς ἐστι, τὸ γὰρ κακὸν, τοῦ
ἀπείρου ὡς οἱ Πυθαγόρειοι εἴκαζον, τὸ δ' ἀγαθὸν, τοῦ πεπε-
ρασμένου. τὸ δὲ κατορθοῦν, μοναχῶς. διὸ καὶ τὸ μὲν, ῥᾴδιον,
τὸ δὲ, χαλεπόν. ῥᾴδιον μὲν, τὸ ἀποτυχεῖν τοῦ σκοποῦ. χαλε-
πὸν δὲ, τὸ ἐπιτυχεῖν. καὶ διὰ ταῦτ' οὖν, τῆς μὲν, κακίας, ἡ
» ὑπερβολὴ καὶ ἡ ἔλλειψις. τῆς δὲ ἀρετῆς, ἡ μεσότης.
» Ἐσθλοὶ μὲν γὰρ ἁπλῶς, παντοδαπῶς δὲ κακοί. Ἔστιν ἄρα
4 ἡ ἀρετὴ ἕξις προαιρετικὴ, ἐν μεσότητι οὖσα τῇ πρὸς ἡμᾶς,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὡρισμένῃ λόγῳ. καὶ ὡς ἂν ὁ φρόνιμος ὁρίσειε. μεσότης δὲ
δύο κακιῶν, τῆς μὲν, καθ' ὑπερβολὴν, τῆς δὲ, κατ' ἔλλειψιν.
καὶ ἔτι τῷ τὰς μὲν, ἐλλείπειν, τὰς δ' ὑπερβάλλειν τοῦ δέοντος,
ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ἐν ταῖς πράξεσι. τὴν δ' ἀρετὴν, τὸ μέ-
σον καὶ εὑρίσκειν καὶ αἱρεῖσθαι. διὸ κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν καὶ
τὸν λόγον, τὸν τί ἦν εἶναι λέγοντα μεσότης ἐστὶν ἡ ἀρετή, κα-
τὰ δὲ τὸ ἄριστον καὶ τὸ εὖ, ἀκρότης. οὐ πᾶσα δ' ἐπιδέχεται
πρᾶξις, οὐδὲ πᾶν πάθος, τὴν μεσότητα, ἔνια γὰρ εὐθὺς ὠνό- 1
μασται συνειλημμένα μετὰ τῆς φαυλότητος. οἷον ἐπιχαιρεκα-
κία, ἀναισχυντία, φθόνος. καὶ ἐπὶ τῶν πράξεων, μοιχεία, κλο-
πὴ, ἀνδροφονία, πάντα γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα, λέγεται
τῷ αὐτὰ φαῦλα εἶναι, ἀλλ' οὐχ αἱ ὑπερβολαὶ αὐτῶν, οὐδὲ
ἐλλείψεις. οὐκ ἔστιν οὖν οὐδέποτε περὶ αὐτὰ κατορθοῦν, ἀλ-
λ' ἀεὶ ἁμαρτάνειν. οὐδ' ἔστι τὸ εὖ ἢ μὴ εὖ ταῦτα τὰ τοιαῦτα,
ἐν τῷ, ἣν δεῖ, καὶ ὅτε, καὶ ὡς μοιχεύειν. ἀλλ' ἁπλῶς τὸ ποι-
εῖν ὁτιοῦν τούτων, ἁμαρτάνειν ἐστίν. ὅμοιον οὖν τὸ ἀξιοῦν καὶ 2
περὶ τὸ ἀδικεῖν, καὶ δειλαίνειν καὶ ἀκολασταίνειν εἶναι μεσό-
τητα καὶ ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν, ἔσται γὰρ οὕτω γε ὑπερ-
βολῆς καὶ ἐλλείψεως, μεσότης, καὶ ὑπερβολῆς, ὑπερβο-
λὴ, καὶ ἔλλειψις, ἐλλείψεως. ὥσπερ δὲ σωφροσύνης καὶ ἀν-
δρείας οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις, διὰ τὸ, τὸ μέσον εἶ-
ναί πως ἄκρον, οὕτως οὐδὲ ἐκείνων μεσότης, οὐδὲ ὑπερ-
βολὴ καὶ ἔλλειψις, ἀλλ' ὡς ἂν πράττηται ἁμαρτάνεται. ὅ-
λως γὰρ οὔθ' ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως μεσότης ἐστίν. οὐδὲ 3
μεσότητος ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις. Δεῖ δὲ τοῦτο μὴ
μόνον καθόλου λέγεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς καθ' ἕκαστα ἐφαρ-
μόττειν, ἐν γὰρ τοῖς περὶ τὰς πράξεις λόγοις, οἱ μὲν καθόλου,
κενώτεροί εἰσιν. οἱ δὲ ἐπὶ μέρους, ἀληθινώτεροι. περὶ γὰρ τὰ
καθ' ἕκαστα αἱ πράξεις. δέον δὲ ἐπὶ τούτων συμφωνεῖν. ληπτέον
οὖν ταῦτα ἐκ τῆς διαγραφῆς. περὶ μὲν οὖν φόβους καὶ θάρ-
ρη, ἀνδρεία μεσότης. τῶν δ' ὑπερβαλλόντων, ὁ μὲν τῇ ἀφο-
βίᾳ, ἀνώνυμος. (πολλὰ δ' ἐστὶν ἀνώνυμα) ὁ δ' ἐν τῷ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

θαρρεῖν ὑπερβάλλων, θρασύς. ὁ δὲ τῷ μὲν φοβεῖσθαι, ὑπερ-
βάλλων, τῷ δὲ θαρρεῖν, ἐλλείπων, δειλός. περὶ ἡδονὰς δὲ καὶ
λύπας οὐ πάσας, ἧττον δὲ καὶ περὶ τὰς λύπας, μεσότης μὲν,
σωφροσύνη. ὑπερβολὴ δὲ, ἀκολασία. ἐλλείποντες δὲ περὶ
τὰς ἡδονὰς, οὐ πάνυ γίγνονται. διόπερ οὐδ' οὔχι ὀνόματος τε-
τυχήκασιν. ἔστωσαν δὲ ἀναίσθητοι. περὶ δὲ δόσιν χρημάτων
καὶ λῆψιν, μεσότης μὲν ἐλευθεριότης, ὑπερβολὴ δὲ καὶ ἔλ-
1 λειψις, ἀσωτία καὶ ἀνελευθερία. ἐναντίως δὲ αὐταῖς ὑπερ-
βάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν, ὁ μὲν γὰρ ἄσωτος, ἐν μὲν, προέ-
σει, ὑπερβάλλει, ἐν δὲ λήψει, ἐλλείπει. ὁ δ' ἀνελεύθερος,
ἐν μὲν λήψει, ὑπερβάλλει, ἐν δὲ προέσει, ἐλλείπει. νῦν μὲν
οὖν τύπῳ καὶ ἐπὶ κεφαλαίῳ λέγομεν, ἀρκούμενοι αὐτῷ
τούτῳ. ὕστερον δ' ἀκριβέστερον περὶ αὐτῶν διορισθήσεται.
περὶ δὲ τὰ χρήματά εἰσι, καὶ ἄλλαι διαθέσεις. μεσότης
μὲν, μεγαλοπρέπεια, ὁ γὰρ μεγαλοπρεπὴς, διαφέρει ἐ-
2 λευθερίου, ὁ μὲν γὰρ, περὶ μεγάλα, ὁ δὲ, περὶ μικρά.
ὑπερβολὴ δὲ ἀπειροκαλία καὶ βαναυσία, ἔλλειψις δὲ,
μικροπρέπεια. διαφέρουσι δὲ αὗται τῶν περὶ τὴν ἐλευθε-
ριότητα. ᾧ δὲ διαφέρουσιν, ὕστερον ῥηθήσεται. περὶ δὲ τιμὴν
καὶ ἀτιμίαν, μεσότης μὲν, μεγαλοψυχία, ὑπερβολὴ δὲ,
χαυνότης τις λεγομένη. ἔλλειψις δὲ, μικροψυχία. ὡς δὲ λέ-
γομεν ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν τὴν ἐλευθεριότη-
τα, περὶ μικρὰ διαφέρουσαν, οὕτως ἔχει τις καὶ πρὸς τὴν
3 μεγαλοψυχίαν περὶ τιμὴν οὖσαν μεγάλην, αὐτὴ περὶ μι-
κρὰν οὖσα. ἔστι γὰρ ὡς δεῖ ὀρέγεσθαι τιμῆς, καὶ μᾶλλον ἢ
δεῖ, καὶ ἧττον. λέγεται δ' ὁ μὲν ὑπερβάλλων ταῖς ὀρέξε-
σι, φιλότιμος, ὁ δ' ἐλλείπων, ἀφιλότιμος. ὁ δὲ μέσος, ἀ-
νώνυμος. ἀνώνυμοι δὲ καὶ αἱ διαθέσεις. πλὴν ἡ τοῦ φιλο-
τίμου, φιλοτιμία. ὅθεν ἐπιδικάζονται οἱ ἄκροι τῆς μέ-
σης χώρας. καὶ ἡμεῖς δὲ, ἔστι μὲν, ὅτε τὸν μέσον φιλότι-
μον καλοῦμεν. ἔστι δ' ὅτε, ἀφιλότιμον. καὶ ἔστιν, ὅτε μὲν ἐ-
4 παινοῦμεν τὸν φιλότιμον. ἔστι δ' ὅτε, τὸν ἀφιλότιμον. διὰ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τίνα δ' αἰτίαν ὕστερο ποιοῦμεν, ἐν τοῖς ἑξῆς ῥηθήσεται. νῦν δὲ
περὶ τῶν λοιπῶν λέγομεν κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον. ἔστι
δὲ καὶ περὶ ὀργὴν, ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις καὶ μεσότης.
σχεδὸν δὲ ἀνωνύμων ὄντων αὐτῶν, τὸν μέσον πρᾶον λέγον-
τες, τὴν μεσότητα, πρᾳότητα καλέσομεν. τῶν δ' ἄκρων, ὁ
μὲν ὑπερβάλλων, ὀργίλος ἔστω, ἡ δὲ κακία, ὀργιλότης. ὁ δ'
ἐλλείπων, ἀόργητός τις. ἡ δ' ἔλλειψις, ἀοργησία. εἰσὶ δὲ καὶ
ἄλλαι τρεῖς μεσότητες, ἔχουσαι μέν τινα ὁμοιότητα πρὸς ἀλ- 1
λήλας, διαφέρουσι δὲ ἀλλήλων. πᾶσαι μὲν γάρ εἰσι περὶ
λόγων καὶ πράξεων κοινωνίαν, διαφέρουσι δὲ, ὅτι ἡ μέν ἐστι
περὶ τὸ ἀληθὲς τὸ ἐν αὐτοῖς, αἱ δὲ, περὶ τὸ ἡδύ. τούτου δὲ,
τὸ μὲν, ἐν παιδιᾷ, τὸ δὲ, ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ τὸν βίον. ῥητέον
» οὖν καὶ περὶ τούτων, ἵνα μᾶλλον κατίδωμεν, ὅτι ἐν πᾶσιν ἡ
» μεσότης ἐπαινετόν. τὰ δ' ἄκρα, οὔτε ὀρθὰ, οὔτε ἐπαινετὰ,
ἀλλὰ ψεκτά. ἔστι μὲν οὖν καὶ τούτων τὰ πλείω ἀνώνυμα.
πειρατέον δ', ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, αὐτοὺς ὀνοματο- 2
ποιεῖν, σαφηνείας ἕνεκεν καὶ τοῦ εὐπαρακολουθήτου. περὶ
μὲν οὖν τὸ ἀληθὲς, ὁ μὲν μέσος, ἀληθής τις. καὶ ἡ μεσότης,
ἀλήθεια λεγέσθω. ἡ δὲ προσποίησις, ἡ μὲν ἐπὶ τὸ μεῖζον, ἀλα-
ζονεία, καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, ἀλαζών, ἡ δὲ ἐπὶ τὸ ἔλαττον, εἰρωνεία
καὶ εἴρων. περὶ δὲ τὸ ἡδὺ, τὸ μὲν ἐν παιδιᾷ, ὁ μὲν μέσος, εὐ-
τράπελος. καὶ ἡ διάθεσις εὐτραπελία. ἡ δ' ὑπερβολὴ, βωμο-
λοχία. καὶ ὁ ἔχων αὐτὴν, βωμολόχος. ὁ δ' ἐλλείπων, ἄγροι-
κός τις. καὶ ἡ ἕξις, ἀγροικία. περὶ δὲ τὸ λοιπὸν ἡδὺ, τὸ ἐν τῷ 3
βίῳ, ὁ μὲν ὡς δεῖ ἡδὺς ὢν, φίλος. καὶ ἡ μεσότης, φιλία. ὁ δ'
ὑπερβάλλων, εἰ μὲν οὐδενὸς ἕνεκα, ἄρεσκος, εἰ δ' ὠφελείας
τῆς αὐτοῦ, κόλαξ, ὁ δ' ἐλλείπων καὶ ἐν πᾶσιν ἀηδὴς, δυσε-
ρίς τις καὶ δύσκολος. εἰσὶ δὲ καὶ ἐν τοῖς πάθεσι καὶ ἐν τοῖς
περὶ τὰ πάθη, μεσότητες, ἡ γὰρ αἰδὼς, ἀρετὴ μὲν οὐκ ἔστιν.
ἐπαινεῖται δὲ καὶ ὁ αἰδήμων. καὶ γὰρ ἐν τούτοις, ὁ μὲν, λέγε-
ται μέσος, ὁ δ' ὑπερβάλλων, ὡς καταπλὴξ, ὁ πάντα αἰ-
δούμενος, ὁ δ' ἐλλείπων, ἢ ὁ μηδὲ ὅλως, ἀναίσχυντος, ὁ δὲ μέ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

σος, ἀιδήμων. νέμεσις δὲ, μεσότης φθόνου καὶ ἐπιχαιρεκα-
κίας. εἰσὶ δὲ περὶ λύπην καὶ ἡδονὴν, τὰς ἐπὶ τοῖς συμβαίνου-
σι τοῖς πέλας γινομένας, ὁ μὲν γὰρ νεμεσητικὸς, λυπεῖ-
ται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὖ πράττουσιν. ὁ δὲ φθονερὸς, ὑπερ-
βάλλων τοῦτον, ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται, ὁ δ᾽ ἐπιχαιρέκακος τοσοῦ-
τον ἐλλείπει τοῦ λυπεῖσθαι, ὥστε καὶ χαίρειν. ἀλλὰ περὶ μὲν
οὖν τούτων, καὶ ἄλλοθι καιρὸς ἔσται. περὶ δὲ δικαιοσύνης,
1 ἐπεὶ οὐχ ἁπλῶς λέγεται, μετὰ ταῦτα διελόμενοι, περὶ ἑκα-
τέρας ἐροῦμεν, πῶς μεσότητές εἰσιν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ
τῶν λογικῶν ἀρετῶν. Τριῶν δὲ διαθέσεων οὐσῶν, δύο
μὲν κακιῶν, τῆς μὲν, καθ᾽ ὑπερβολὴν, τῆς δὲ κατ᾽ ἔλλειψιν,
μιᾶς δὲ ἀρετῆς, τῆς μεσότητος, πᾶσαι πάσαις ἀντίκειν-
ταί πως. αἱ μὲν γὰρ ἄκραι, καὶ τῇ μέσῃ καὶ ἀλλήλαις ἐναν-
τίαι εἰσίν. ἡ δὲ μέση, ταῖς ἄκραις. ὥσπερ γὰρ τὸ ἴσον, πρὸς
μὲν τὸ ἔλαττον, μεῖζον, πρὸς δὲ τὸ μεῖζον, ἔλαττον, οὕτως αἱ
2 μέσαι ἕξεις πρὸς μὲν τὰς ἐλλείψεις, ὑπερβάλλουσι. πρὸς
δὲ τὰς ὑπερβολὰς, ἐλλείπουσιν, ἐν τε τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς
πράξεσιν, ὁ γὰρ ἀνδρεῖος, πρὸς μὲν τὸν δειλὸν, θρασὺς φαί-
νεται, πρὸς δὲ τὸν θρασὺν, δειλός. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων
πρὸς μὲν τὸν ἀναίσθητον, ἀκόλαστος, πρὸς δὲ τὸν ἀκόλαστον,
ἀναίσθητος. ὁ δ᾽ ἐλευθέριος, πρὸς μὲν τὸν ἀνελεύθερον, ἄ-
σωτος, πρὸς δὲ τὸν ἄσωτον, ἀνελεύθερος. διὸ καὶ ἀπωθοῦν-
ται τὸν μέσον οἱ ἄκροι ἑκάτερος πρὸς ἑκάτερον, καὶ καλοῦ-
3 σι τὸν ἀνδρεῖον, ὁ μὲν δειλὸς, θρασύν. ὁ δὲ θρασὺς, δειλόν.
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἀνάλογον. οὕτω δ᾽ ἀντικειμένων ἀλλή-
λοις τούτων, πλείστη ἐναντιότης ἐστὶ τοῖς ἄκροις πρὸς ἄλλη-
λα, ἢ πρὸς τὸ μέσον, πορρωτέρω γὰρ ταῦτα ἀφέστηκεν ἀλ-
λήλων, ἢ τοῦ μέσου. ὥσπερ τὸ μέγα, τοῦ μικροῦ. καὶ τὸ μι-
κρὸν, τοῦ μεγάλου, ἢ ἄμφω τοῦ ἴσου. ἔτι πρὸς μὲν τὸ μέσον ἐ-
» νίοις ἄκροις, ὁμοιότης τις φαίνεται, ὡς τῇ θρασύτητι πρὸς
» τὴν ἀνδρείαν. καὶ τῇ ἀσωτίᾳ, πρὸς τὴν ἐλευθεριότητα. τοῖς
4 δὲ ἄκροις πρὸς ἄλληλα, πλείστη ἀνομοιότης. τὰ δὲ πλεῖστον

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀπέχοντα ἀλλήλων, ἐναντία ὁρίζονται. ὥστε καὶ μᾶλλον ἐ-
ναντία, τὰ πλεῖον ἀπέχοντα. πρὸς δὲ τὸ μέσον ἀντίκειται, ἐ-
φ' ὧν μὲν, μᾶλλον ἡ ἔλλειψις, ἐφ' ὧν δὲ, ἡ ὑπερβολή. οἷον ἀν-
δρείᾳ μὲν, οὐχ ἡ θρασύτης, ὑπερβολὴ οὖσα, ἀλλ' ἡ δειλία,
ἔλλειψις οὖσα. τῇ δὲ σωφροσύνῃ, οὐχ ἡ ἀναισθησία, ἔνδεια
οὖσα, ἀλλ' ἡ ἀκολασία, ὑπερβολὴ οὖσα. διὰ δύο δ' αἰτίας τοῦ-
το συμβαίνει. μίαν μὲν, τὴν ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος, τῷ γὰρ
ἐγγύτερον εἶναι καὶ ὁμοιότερον τὸ ἕτερον ἄκρον τῷ μέσῳ, 1
οὐ τοῦτο, ἀλλὰ τοὐναντίον ἀντιτίθεμεν μᾶλλον. οἷον ἐπεὶ ὁ-
μοιότερον εἶναι δοκεῖ τῇ ἀνδρείᾳ, ἡ θρασύτης καὶ ἐγγύτερον,
ἀνομοιότερον δὲ, ἡ δειλία, ταύτην μᾶλλον ἀντιτίθεμεν, τὰ
γὰρ ἀπέχοντα πλεῖον τοῦ μέσου, ἐναντιώτερα δοκεῖ εἶναι. μία
μὲν οὖν αἰτία αὕτη ἐξ αὐτοῦ τοῦ πράγματος. ἑτέρα δὲ ἐξ ἡ-
μῶν αὐτῶν, πρὸς ἃ γὰρ αὐτοὶ μᾶλλον πεφύκαμέν πως, ταῦ-
τα μᾶλλον ἐναντία τῷ μέσῳ φαίνεται. οἷον, αὐτοὶ μᾶλλον πε-
φύκαμεν πρὸς τὰς ἡδονάς. διὸ εὐκατάφοροι ἐσμὲν πρὸς ἀκο- 2
λασίαν, ἢ πρὸς κοσμιότητα. ταῦτ' οὖν μᾶλλον ἐναντία λέ-
γομεν, πρὸς ἃ ἡ ἐπίδοσις μᾶλλον γίνεται. καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἀκο-
λασία, ὑπερβολὴ οὖσα, ἐναντιωτέρα ἐστὶ τῇ σωφροσύνῃ. ὅτι
μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ἀρετὴ ἡ ἠθικὴ μεσότης, καὶ πῶς, καὶ ὅτι μεσό-
της δύο κακιῶν, τῆς μὲν, καθ' ὑπερβολὴν, τῆς δὲ, κατ' ἔλλει-
ψιν, καὶ ὅτι τοιαύτη ἐστὶ διὰ τὸ στοχαστικὴ τοῦ μέσου εἶναι, τοῦ ἐν
τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς πράξεσιν, ἱκανῶς εἴρηται. διὸ καὶ ἔργον
ἐστὶ σπουδαῖον εἶναι, ἐν ἑκάστῳ γὰρ τὸ μέσον λαβεῖν, ἔργον. οἷον 3
κύκλου τὸ μέσον οὐ παντὸς, ἀλλὰ τοῦ εἰδότος. οὕτω δὲ, καὶ τὸ
μὲν ὀργισθῆναι, παντὸς καὶ ῥᾴδιον καὶ τὸ δοῦναι ἀργύριον
καὶ δαπανῆσαι. τὸ δ' ᾧ, καὶ ὅσον, καὶ ὅτε, καὶ οὗ ἕνεκα, καὶ ὡς
οὐκ ἔτι παντὸς, οὐδὲ ῥᾴδιον. ὅπερ ἐστὶ τὸ εὖ, καὶ σπάνιον, καὶ
ἐπαινετὸν, καὶ καλόν. διὸ δεῖ τὸν στοχαζόμενον τοῦ μέσου, πρῶ-
» τον μὲν ἀποχωρεῖν τοῦ μᾶλλον ἐναντίου, καθάπερ καὶ ἡ Κα-
» λυψὼ παραινεῖ τὸ, τοῦ μὲν καπνοῦ κύματος ἐκτὸς ἔεργε νῆα.
τῶν γὰρ ἄκρων, τὸ μέν ἐστιν ἁμαρτωλότερον, τὸ δὲ, ἧττον. ἐπεὶ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὕτω τοῦ μέσου τυχεῖν ἄκρως χαλεπόν, κατὰ τὸν δεύτερον φα-
σὶ πλοῦν, τὰ ἐλάχιστα ληπτέον τῶν κακῶν. τοῦτο δ' ἔσται μά-
λιστα τοῦτον τὸν τρόπον, ὃν λέγομεν. σκοπεῖν δὲ δεῖ πρὸς ἃ καὶ
αὐτοὶ εὐκατάφοροί ἐσμεν. ἄλλοι γὰρ πρὸς ἄλλα πεφύκαμεν.
τοῦτο δ' ἔσται γνώριμον, ἐκ τῆς ἡδονῆς καὶ τῆς λύπης, τῆς γινο-
μένης περὶ ἡμᾶς. εἰς τοὐναντίον δ' ἑαυτοὺς ἀφέλκειν δεῖ. πο-
λὺ γὰρ ἀπάγοντες τοῦ ἁμαρτάνειν, εἰς τὸ μέσον ἥξομεν. ὅ-
1 περ οἱ τὰ διεστραμμένα τῶν ξύλων ὀρθοῦντες, ποιοῦσιν, ἐν
παντὶ δὲ μάλιστα φυλακτέον τὸ ἡδὺ καὶ τὴν ἡδονήν. οὐ γὰρ
ἀδέκαστοι κρίνομεν αὐτήν. ὅπερ οὖν οἱ δημογέροντες ἔπαθον
πρὸς τὴν Ἑλένην, τοῦτο δεῖ παθεῖν καὶ ἡμᾶς πρὸς τὴν ἡδο-
νήν, καὶ ἐν πᾶσι τὴν ἐκείνων ἐπιλέγειν φωνήν. οὕτω γὰρ αὐ-
τὴν ἀποπεμπόμενοι, ἧττον ἁμαρτησόμεθα. ταῦτ' οὖν ποιοῦν-
τες ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, μάλιστα δυνησόμεθα τοῦ μέσου
τυγχάνειν. χαλεπὸν δ' ἴσως τοῦτο καὶ μάλιστ' ἐν τοῖς καθ' ἕκα-
2 στον, οὐ γὰρ ῥᾴδιον διορίσαι, πῶς, καὶ τίσι, καὶ ἐπὶ ποίοις, καὶ
πόσον χρόνον ὀργιστέον. καὶ γὰρ ἡμεῖς ὁτὲ μέν, τοὺς ἐλλείπον-
τας ἐπαινοῦμεν καὶ πράους φαμέν. ὁτὲ δέ, τοὺς χαλεπαίνον-
τας, ἀνδρώδεις ἀποκαλοῦμεν. ἀλλ' ὁ μὲν μικρὸν τοῦ εὖ πα-
ρεκβαίνων, οὐ ψέγεται, οὔτ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἧττον.
ὁ δὲ πλέον, οὗτος γὰρ οὐ λανθάνει. ὁ δὲ μέχρι τίνος, καὶ ἐπὶ
πόσον ψεκτός, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ ἀφορίσαι. οὐδὲ γὰρ ἄλλο
οὐδὲν τῶν αἰσθητῶν. τὰ δὲ τοιαῦτα, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα, καὶ ἐν
3 τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. τὸ μὲν ἄρα τοσοῦτον δηλοῖ, ὅτι ἡ
μέση ἕξις ἐν πᾶσιν ἐπαινετή. ἀποκλίνειν δὲ δεῖ, ὁ-
τὲ μέν, ἐπὶ τὴν ὑπερβολήν, ὁτὲ δέ, ἐπὶ
τὴν ἔλλειψιν. οὕτω γὰρ ῥᾷστα τοῦ μέ-
σου καὶ τοῦ εὖ, τευξόμεθα.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Β΄.

4

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟ-
ΜΑΧΕΙΏΝ, ΤΟ` Β'.

Τ

ΗΣ ἀρετῆς δὴ περὶ πάθη τε καὶ πράξεις
οὔσης, καὶ ἐν μὲν τοῖς ἑκουσίοις ἐπαίνων καὶ
ψόγων γινομένων, ἐν δὲ τοῖς ἀκουσίοις συγγνώ-
μης, ἐνίοτε δὲ καὶ ἐλέου, τὸ ἑκούσιον καὶ ἀ- 1
κούσιον ἀναγκαῖον ἴσως διορίσαι τοῖς περὶ
ἀρετῆς ἐπισκοποῦσι. χρήσιμον δὲ καὶ τοῖς νο-
μοθετοῦσι πρός τε τὰς τιμὰς καὶ τὰς κολάσεις. δοκεῖ δὲ ἀ-
κούσια εἶναι τὰ βίᾳ ἢ δι' ἄγνοιαν γινόμενα. βίαιον δὲ, οὗ ἡ ἀρ-
χὴ ἔξωθεν, τοιαύτη οὖσα, ἐν ᾗ μηδὲν συμβάλλεται ὁ πράτ-
των, ἢ ὁ πάσχων. οἷον εἰ πνεῦμα κομίσαι ποι, ἢ ἄνθρωποι κύ-
ριοι ὄντες. ὅσα δὲ διὰ φόβον μειζόνων κακῶν πράττεται, ἢ διὰ
καλόν τι. οἷον εἰ τύραννος προστάττοι αἰσχρόν τι πρᾶξαι, κύ- 2
ριος ὢν γονέων καὶ τέκνων, καὶ πράξαντος μὲν, σώζοιντο, μὴ
πράξαντος δὲ, ἀποθνήσκοιεν, ἀμφισβήτησιν ἔχει, πότερον ἀ-
κούσιά ἐστιν ἢ ἑκούσια. τοιοῦτον δέ τι συμβαίνει καὶ περὶ τὰς
ἐν τοῖς χειμῶσιν ἐκβολάς. ἁπλῶς μὲν γὰρ, οὐδεὶς ἀποβάλλε-
ται ἑκών. ἐπὶ σωτηρίᾳ δὲ αὑτοῦ καὶ τῶν λοιπῶν, ἅπαντες οἱ
νοῦν ἔχοντες. μικταὶ μὲν οὖν εἰσιν αἱ τοιαῦται πράξεις, ἐοίκα-
σι δὲ μᾶλλον ἑκουσίοις, αἱρεταὶ γάρ εἰσι τότε ὅτε πράττον-
ται. τὸ δὲ τέλος τῆς πράξεως, κατὰ τὸν καιρόν ἐστι. καὶ τὸ ἑ- 3
κούσιον δὴ καὶ τὸ ἀκούσιον ὅτε πράττει, λεκτέον. πράττει δὲ
ἑκών. καὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τοῦ κινεῖν τὰ ὀργανικὰ μέρη, ἐν ταῖς
τοιαύταις πράξεσιν, ἐν αὐτῷ ἐστι. ὧν δ' ἐν αὐτῷ ἡ ἀρχὴ, ἐπ'-
αὐτῷ καὶ τὸ πράττειν καὶ μή. ἑκούσια δὴ τὰ τοιαῦτα. ἁπλῶς
δ' ἴσως ἀκούσια. οὐδεὶς γὰρ ἂν ἕλοιτο καθ' αὑτὸ τῶν τοιού-
των οὐδέν. ἐπὶ ταῖς πράξεσι δὲ ταῖς τοιαύταις ἐνίοτε καὶ ἐ-
παινοῦνται, ὅταν αἰσχρόν τι ἢ λυπηρὸν ὑπομένωσιν, ἀντὶ με-
γάλων καὶ καλῶν. ἂν δ' ἀνάπαλιν, ψέγονται. τὰ γὰρ αἴσχισθ'- 4

ὑπομεῖναι

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὑπομεῖναι ἐπὶ μηδενὶ καλῷ ἢ μετρίῳ, φαύλου. ἐπ' ἐνίοις δ'
ἔπαινος μὲν, οὐ γίνεται. συγγνώμη δὲ, ὅταν διὰ τοιαῦτα πρά-
ξει τις ἃ μὴ δεῖ, ἃ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν ὑπερτείνει. καὶ
μηδεὶς ἂν ὑπομείναι. ἔνια δ' ἴσως οὐκ ἔστιν, ἀναγκασθῆναι
ἀλλὰ μᾶλλον ἀποθανατέον, παθόντα τὰ δεινότατα. καὶ γὰρ
τὸν εὐριπίδου ἀλκμαίωνα γελοῖα φαίνεται τὰ ἀναγκάσαντα
μητροκτονῆσαι. ἔστι δὲ χαλεπὸν ἐνίοτε τὸ κρῖναι, ποῖον ἀντὶ
1 ποίου αἱρετέον, καὶ τί ἀντὶ τίνος ὑπομενετέον. ἔτι δὲ χαλε-
πώτερον τὸ ἐμμεῖναι τοῖς γνωσθεῖσιν. ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολύ ἐστι
τὰ μὲν προσδοκώμενα, λυπηρά, ἃ δ' ἀναγκάζονται, αἰσχρά.
ὅθεν ἔπαινοι καὶ ψόγοι γίνονται καὶ περὶ τοὺς ἀναγκασθέν-
τας ἢ μή. τὰ δὴ ποῖα, φατέον βίαια. ἢ ἁπλῶς μὲν, ὁπότ' ἂν
ἡ αἰτία ἐν τοῖς ἐκτὸς ᾖ, καὶ ὁ πράττων μηδὲν συμβάλληται. ἃ
δὲ καθ' αὑτὰ μὲν, ἀκούσιά ἐστι, νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε, αἱρε-
τά. καὶ ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ πράττοντι, καθ' αὑτὰ μὲν, ἀκούσιά ἐ-
2 στι, νῦν δὲ καὶ ἀντὶ τῶνδε, ἑκούσια. μᾶλλον δ' ἔοικεν ἑκου-
σίοις, αἱ γὰρ πράξεις, ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. ταῦτα δ' ἑκούσια.
ποῖα δ' ἀντὶ ποίων αἱρετέον, οὐ ῥᾴδιον ἀποδοῦναι, πολλαὶ
γὰρ διαφοραί εἰσιν ἐν τοῖς καθ' ἕκαστα. εἰ δέ τις τὰ ἡδέα καὶ
τὰ καλὰ φαίη βίαια εἶναι, ἀναγκάζειν γὰρ, ἔξω ὄντα, πάν-
τα ἂν εἴη οὕτω βίαια, τούτων γὰρ χάριν, πάντα πάντες
πράττουσι. καὶ οἱ μὲν βίᾳ καὶ ἄκοντες, λυπηρῶς. οἱ δὲ διὰ
τὸ ἡδὺ, μεθ' ἡδονῆς. γελοῖον δὴ τὸ αἰτιᾶσθαι τὰ ἐκτός. ἀλ-
3 λὰ μὴ αὑτὸν, εὐθήρατον ὄντα ὑπὸ τῶν τοιούτων, καὶ τῶν
μὲν καλῶν, ἑαυτόν. τῶν δὲ αἰσχρῶν, τὰ ἡδέα. ἔοικε δὴ τὸ βί-
αιον εἶναι, οὗ ἔξωθεν ἡ ἀρχὴ, μηδὲν συμβαλλομένου τοῦ βια-
σθέντος. τὸ δι' ἄγνοιαν, οὐχ ἑκούσιον μὲν ἅπαν ἐστίν. ἀκούσιον
δὲ, τὸ ἐπίλυπον καὶ ἐν μεταμελείᾳ. ὁ γὰρ δι' ἄγνοιαν πρά-
ξας ὁτιοῦν, μηδὲν δὲ δυσχεραίνων ἐπὶ τῇ πράξει, ἑκὼν μὲν οὐ
πέπραχεν, ὅ γε μὴ ᾔδει. οὐδ' αὖ ἄκων, μὴ λυπούμενός γε. τοῦ
δὴ δι' ἄγνοιαν, ὁ μὲν ἐν μεταμελείᾳ ἄκων δοκεῖ. ὁ δὲ μὴ μετα-
4 μελόμενος, ἐπεὶ ἕτερος ἔστω οὐχ ἑκών, ἐπεὶ γὰρ διαφέρει,

βέλτιον ὄνομα ἔχειν ἴδιον. ἕτερον δὲ ἔοικε καὶ τὸ δι' ἄγνοιαν
πράττειν, τοῦ ἀγνοοῦντος. ὁ γὰρ μεθύων ἢ ὀργιζόμενος οὐ δο-
κεῖ δι' ἄγνοιαν πράττειν, ἀλλὰ διά τι τῶν εἰρημένων. οὐκ εἰδὼς
δὲ, ἀλλ' ἀγνοῶν. ἀγνοεῖ μὲν οὖν πᾶς ὁ μοχθηρὸς ἃ δεῖ πράτ-
τειν καὶ ὧν δὴ ἀφεκτέον, καὶ διὰ τὴν τοιαύτην ἁμαρτίαν, ἄδι-
κοι καὶ ὅλως κακοὶ γίνονται. τὸ δὲ ἀκούσιον βούλεται λέγε-
σθαι, οὐκ εἴ τις ἀγνοεῖ τὸ συμφέρον, οὐ γὰρ ἡ ἐν τῇ προαιρέ-
σει ἄγνοια αἰτία τοῦ ἀκουσίου, ἀλλὰ τῆς μοχθηρίας. οὐδὲ ἡ 1
καθόλου, ψέγονται γὰρ διά γε ταύτην, ἀλλ' ἡ καθ' ἕκαστα. ἐν
οἷς καὶ περὶ ἃ ἡ πρᾶξις, ἐν τούτοις γὰρ καὶ ἔλεος καὶ συγ-
γνώμη. ὁ γὰρ τούτων τι ἀγνοῶν, ἀκουσίως πράττει. ἴσως
οὖν οὐ χεῖρον διορίσαι αὐτὰ, τίνα καὶ πόσα ἐστί. τίς τε δὴ καὶ
τί καὶ περὶ τί ἢ ἐν τίνι πράττει. ἐνίοτε δὲ καὶ τίνι, οἷον ὀρ-
γάνῳ. καὶ ἕνεκά τινος, οἷον σωτηρίας. καὶ πῶς, οἷον ἠρέμα ἢ
σφόδρα. ἅπαντα μὲν οὖν ταῦτα οὐδεὶς ἂν ἀγνοήσειε, μὴ
μαινόμενος. δῆλον δὲ, ὡς οὐδὲ τὸν πράττοντα. πῶς γὰρ ἑαυ- 2
τόν γε. ὃ δὲ πράττει, ἀγνοήσειεν ἄν τις. οἷον λέγοντές φα-
σιν ἐκπεσεῖν αὐτοὺς, ἢ οὐκ εἰδέναι, ὅτι ἀπόρρητα ἦν, ὥσπερ
αἰσχύλος τὰ μυστικὰ, ἢ δεῖξαι βουλόμενος, ἀφεῖναι. ὡς ὁ
τὸν καταπέλτην. οἰηθείη δ' ἄν τις καὶ τὸν υἱὸν, πολέμιον εἶ-
ναι. ὥσπερ ἡ μερόπη. καὶ ἐσφαιρῶσθαι, τὸ λελογχωμένον
δόρυ. ἢ τὸν λίθον, κίσηριν εἶναι, καὶ ἐπὶ σωτηρίᾳ παίσαντ', ἀ-
ποκτεῖναι ἄν. καὶ δεῖξαι βουλόμενος ὥσπερ οἱ ἀκροχειριζό-
μενοι, πατάξειεν ἄν. περὶ πάντα δὴ ταῦτα τῆς ἀγνοίας οὔ- 3
σης ἐν οἷς ἡ πρᾶξις, ὁ τούτων τι ἀγνοήσας, ἄκων δοκεῖ πεπρα-
χέναι, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς κυριωτάτοις. κυριώτατα δ' εἶναι
δοκεῖ, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις καὶ οὗ ἕνεκα. τοῦ δὴ κατὰ τὴν τοιαύ-
την ἄγνοιαν ἀκουσίου λεγομένου, ἔτι δεῖ τὴν πρᾶξιν λυπη-
ρὰν εἶναι καὶ ἐν μεταμελείᾳ. ὄντος δ' ἀκουσίου τοῦ βιαίου
καὶ δι' ἄγνοιαν, τὸ ἑκούσιον δόξειεν ἂν εἶναι, οὗ ἡ ἀρχὴ ἐν
αὐτῷ, εἰδότι τὰ καθ' ἕκαστα, ἐν οἷς ἡ πρᾶξις. ἴσως γὰρ οὐ κα-
λῶς λέγεται ἀκούσια εἶναι τὰ διὰ θυμὸν ἢ δι' ἐπιθυμίαν. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πρῶτον μὲν γὰρ οὐδὲν ἔτι τῶν ἄλλων ζώων ἑκουσίως πρά-
ξει, οὐδ᾽ οἱ παῖδες. εἶτα πότερον οὐδὲν ἑκουσίως πράττομεν
τῶν δι᾽ ἐπιθυμίαν ἢ θυμόν. ἢ τὰ καλὰ μὲν, ἑκουσίως, τὰ δ᾽ αἰ-
σχρὰ, ἀκουσίως, ἢ γελοῖον ἑνός γε αἰτίου ὄντος. ἄτοπον δὲ
ἴσως τὸ ἀκούσια φάναι, ὧν δεῖ ὀρέγεσθαι. δεῖ δὲ καὶ ὀργί-
ζεσθαι ἐπί τισι, καὶ ἐπιθυμεῖν τινῶν. οἷον ὑγιείας καὶ μα-
θήσεως. δοκεῖ δὲ, τὰ μὲν ἀκούσια, λυπηρὰ εἶναι, τὰ δὲ κατ᾽
1 ἐπιθυμίαν, ἡδέα, ἔτι δὲ, τί διαφέρει τὸ ἀκούσια εἶναι τὰ κα-
τὰ λογισμὸν ἢ θυμὸν ἁμαρτηθέντα, φευκτὰ μὲν γὰρ ἄμ-
φω. δοκεῖ δὲ οὐχ ἧττον ἀνθρωπικὰ εἶναι τὰ ἄλογα πάθη.
αἱ δὲ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἐπιθυμίας. ἄ-
τοπον δὴ τὸ τιθέναι ἀκούσια ταῦτα. διωρισμένων δὲ τοῦ τε ἑ-
κουσίου, καὶ τοῦ ἀκουσίου, περὶ προαιρέσεως ἕπεται διελθεῖν.
οἰκειότατον γὰρ εἶναι δοκεῖ τῇ ἀρετῇ, καὶ μᾶλλον τὰ ἤθη κρί-
νειν τῶν πράξεων ἡ προαίρεσις δὲ, ἑκούσιον μὲν φαίνεται. οὐ
2 ταυτὸν δὲ, ἀλλ᾽ ἐπὶ πλέον τὸ ἑκούσιον. τοῦ μὲν γὰρ ἑκουσίου,
καὶ παῖδες καὶ τὰ ἄλλα ζῶα κοινωνεῖ, προαιρέσεως δ᾽ οὔ.
καὶ τὰ ἐξαίφνης, ἑκούσια μὲν λέγομεν, κατὰ προαίρεσιν δ᾽,
οὔ. οἱ δὲ λέγοντες αὐτὴν, ἐπιθυμίαν, ἢ θυμὸν, ἢ βούλησιν, ἢ
τινὰ δόξαν, οὐκ ἐοίκασιν ὀρθῶς λέγειν. οὐ γὰρ κοινὸν ἡ προαί-
ρεσις καὶ τῶν ἀλόγων. ἐπιθυμία δὲ καὶ θυμός, καὶ ὁ ἀκρα-
τὴς ἐπιθυμῶν μὲν πράττει, προαιρούμενος δὲ, οὔ. ὁ ἐγκρα-
τὴς δ᾽ ἀνάπαλιν, προαιρούμενος μὲν, ἐπιθυμῶν δ᾽ οὔ. καὶ προαι-
3 ρέσει μὲν, ἐπιθυμία ἐναντιοῦται. ἐπιθυμία δ᾽ ἐπιθυμίᾳ, οὔ.
καὶ ἡ μὲν ἐπιθυμία, ἡδέος καὶ ἐπιλύπου. ἡ προαίρεσις δ᾽, οὔτε
λυπηροῦ, οὔθ᾽ ἡδέος. θυμὸς δ᾽ ἔτι ἧττον. ἥκιστα γὰρ τὰ διὰ θυμὸν,
κατὰ προαίρεσιν εἶναι δοκεῖ. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ βούλησίς γε, καί-
περ σύνεγγυς φαινόμενον. προαίρεσις μὲν γὰρ οὐκ ἔστι τῶν ἀδυ-
νάτων. κἂν εἴ τις φαίη προαιρεῖσθαι, δοκοίη ἂν ἠλίθιος εἶναι.
βούλησις δ᾽ ἐστὶ, τῶν ἀδυνάτων. οἷον ἀθανασίας. καὶ ἡ μὲν
βούλησίς ἐστι καὶ περὶ τὰ μηδαμῶς δι᾽ αὐτοῦ πραχθέντα ἄν.
4 οἷον ὑποκριτήν τινα νικᾶν ἢ ἀθλητήν. προαιρεῖται δὲ τὰ τοιαῦ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τα οὐδείς, ἀλλ' ὅσα οἴεται ἂν γενέσθαι δι' αὐτοῦ. ἔτι δὲ ἡ μὲν βούλησις, τοῦ τέλους ἐστὶ μᾶλλον. ἡ δὲ προαίρεσις, τῶν πρὸς τὸ τέλος, οἷον ὑγιαίνειν βουλόμεθα, προαιρούμεθα δὲ, δι' ὧν ὑγιανοῦμεν, καὶ εὐδαιμονεῖν βουλόμεθα μὲν καὶ φαμέν. προαιρούμεθα δὲ, λέγειν οὐχ ἁρμόζει. ὅλως γὰρ ἔοικεν ἡ προαίρεσις περὶ τὰ ἐφ' ἡμῖν εἶναι. οὐδὲ δὴ δόξα ἂν εἴη, ἡ μὲν γὰρ δόξα, δοκεῖ περὶ πάντα εἶναι καὶ οὐδὲν ἧττον, περὶ τὰ ἀΐ-
δια καὶ τὰ ἀδύνατα, ἢ τὰ ἐφ' ἡμῖν, καὶ τῷ ψευδεῖ καὶ ἀλη- 1
θεῖ διαιρεῖται, οὐ τῷ κακῷ καὶ ἀγαθῷ. ἡ δὲ προαίρεσις τού=τοις μᾶλλον. ὅλως μὲν οὖν δόξῃ ταυτὸν, ἴσως οὐδὲ λέγει οὐδείς. ἀλλ' οὐδὲ τινί, τῷ γὰρ προαιρεῖσθαι τἀγαθὰ ἢ τὰ κακὰ, ποιοί τινές ἐσμεν, τῷ δὲ δοξάζειν, οὔ. καὶ προαιρούμεθα μὲν λαβεῖν ἢ φυγεῖν, ἤ τι τῶν τοιούτων. δοξάζομεν δὲ, τί ἐστιν, ἢ τίνι συμφέρει. ἢ πῶς. λαβεῖν δὲ ἢ φυγεῖν, οὐ πάνυ δοξάζομεν. καὶ ἡ μὲν προαίρεσις ἐπαινεῖται τῷ εἶναι οὗ δεῖ μᾶλ
λον, ἢ τῷ ὀρθῶς. ἡ δὲ δόξα, τῷ ἀληθῶς. καὶ προαιρούμε- 2
θα μὲν, ἃ μάλιστα ἴσμεν ἀγαθὰ ὄντα. δοξάζομεν δὲ, ἃ οὐ πάνυ ἴσμεν. δοκοῦσί τε οὐχ οἱ αὐτοὶ προαιρεῖσθαι τὰ ἄριστα καὶ δοξάζειν. ἀλλ' ἔνιοι δοξάζειν μὲν, ἄμεινον, διὰ κακίαν δ', αἱρεῖσθαι οὐχ ἃ δεῖ. εἰ δὲ προγίνεται δόξα τῆς προαιρέσεως, ἢ παρακολουθεῖ, οὐδὲν διαφέρει, οὐ τοῦτο γὰρ σκο=ποῦμεν. ἀλλ' εἰ ταυτόν ἐστι δόξῃ τινί. τί οὖν ἢ ποῖόν τί ἐστιν, ἐπειδὴ τῶν εἰρημένων οὐθέν ἐστιν. ἑκούσιον μὲν δὴ φαίνεται. τὸ
δ' ἑκούσιον, οὐ πᾶν προαιρετόν. ἀλλ' ἆρα γε τὸ προβεβου- 3
λευμένον. ἡ γὰρ προαίρεσις, μετὰ λόγου καὶ διανοίας. ὑποσημαίνειν δ' ἔοικε καὶ τοὔνομα, ὡς ὂν πρὸ ἑτέρων αἱρετόν. Βουλεύονται δὲ πότερα περὶ πάντων καὶ πᾶν βουλευτόν ἐστιν, ἢ περὶ ἐνίων οὐκ ἔστι βουλή. λεκτέον δ' ἴσως βουλευτὸν, οὐχ ὑπὲρ οὗ ἄν τις βουλεύσαιτο ἠλίθιος ἢ μαινόμενος, ἀλλ' ὑπὲρ ὧν, ὁ νοῦν ἔχων. περὶ δὲ τῶν ἀϊδίων οὐδεὶς βουλεύεται. οἷον περὶ τοῦ κόσμου. ἢ τῆς διαμέτρου,
καὶ τῆς πλευρᾶς, ὅτι ἀσύμμετροι. ἀλλ' οὐδὲ περὶ τῶν ἐν κι- 4

νήσει, ἀεὶ δὲ κατὰ τὰ αὐτὰ γινομένων, εἴτ᾽ ἐξ ἀνάγκης, εἴτε
φύσει, ἢ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οἷον τροπῶν, καὶ ἀνατολῶν,
οὐδὲ περὶ τῶν ἄλλοτε ἄλλως. οἷον αὐχμῶν καὶ ὄμβρων. οὐ
δὲ περὶ τῶν ἀπὸ τύχης. οἷον θησαυροῦ εὑρέσεως. ἀλλ᾽ οὐδὲ
περὶ τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων. οἷον πῶς ἂν σκύθαι ἄριστα
πολιτεύοιντο, οὐδεὶς λακεδαιμονίων βουλεύεται, οὐ γὰρ
γένοιτ᾽ ἂν τούτων δι᾽ ἡμῶν οὐθέν. βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν
1 ἐφ᾽ ἡμῖν πρακτῶν. ταῦτα δὲ καὶ ἔστι λοιπά. αἴτια γὰρ δοκοῦ-
σιν εἶναι, φύσις καὶ ἀνάγκη, καὶ τύχη. ἔτι δὲ νοῦς, καὶ πᾶν
δι᾽ ἀνθρώπου. τῶν δ᾽ ἀνθρώπων ἕκαστοι βουλεύονται περὶ τῶν
δι᾽ αὐτῶν πρακτῶν. καὶ περὶ μὲν τὰς ἀκριβεῖς καὶ αὐταρκεῖς
τῶν ἐπιστημῶν, οὐκ ἔστι βουλή. οἷον περὶ γραμμάτων. οὐ γὰρ
διστάζομεν, πῶς γραπτέον, ἀλλ᾽ ὅσα γίνεται δι᾽ ἡμῶν. μὴ ὡ-
σαύτως δὲ ἀεί, περὶ τούτων βουλευόμεθα. οἷον περὶ τῶν
κατὰ ἰατρικὴν καὶ χρηματιστικὴν καὶ περὶ κυβερνητικὴν
2 μᾶλλον ἢ γυμναστικήν, ὅσῳ ἧττον διηκρίβωται. καὶ ἔτι περὶ
τῶν λοιπῶν ὁμοίως. μᾶλλον δὲ καὶ περὶ τὰς τέχνας ἢ τὰς ἐ-
» πιστήμας. μᾶλλον γὰρ περὶ αὐτὰς διστάζομεν. τὸ βουλεύε-
» σθαι δέ, ἐν τοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀδήλοις δέ, πῶς ἀποβήσε-
ται, καὶ ἐν οἷς ἀδιόριστον, συμβούλους δὲ παραλαμβάνομεν
εἰς τὰ μεγάλα, ἀπιστοῦντες ἡμῖν αὐτοῖς ὡς οὐχ ἱκανοῖς δια-
γνῶναι. βουλευόμεθα δέ, οὐ περὶ τῶν τελῶν, ἀλλὰ περὶ
τῶν πρὸς τὰ τέλη, οὔτε γὰρ ἰατρὸς βουλεύεται, εἰ ὑγιά-
3 σει, οὔτε ῥήτωρ εἰ πείσει, οὔτε πολιτικός, εἰ εὐνομίαν ποιή-
σει, οὐδὲ τῶν λοιπῶν οὐδεὶς περὶ τοῦ τέλους. ἀλλὰ θέμε-
νοι τέλος τι, πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται, σκοποῦσι. καὶ διὰ πλειό-
νων μὲν φαινομένου γίνεσθαι, διὰ τίνος ῥᾷστα καὶ κάλλιστα ἐ-
πισκοποῦσι. δι᾽ ἑνὸς δὲ ἐπιτελουμένου, πῶς διὰ τούτου ἔ-
σται. κἀκεῖνο διὰ τίνος, ἕως ἂν ἔλθωσιν, ἐπὶ τὸ πρῶτον αἴ-
τιον. ὃ ἐν τῇ εὑρέσει ἔσχατόν ἐστιν. ὁ γὰρ βουλευόμενος ἔοι-
κε ζητεῖν καὶ ἀναλύειν τὸν εἰρημένον τρόπον, ὥσπερ διάγραμ-
4 μα. φαίνεται δὲ ἡ μὲν ζήτησις, οὐ πᾶσα εἶναι βούλευσις.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οἷον αἱ μαθηματικαί. ἡ δὲ βούλευσις, πᾶσα ζήτησις. καὶ τὸ
ἔσχατον ἐν τῇ ἀναλύσει, πρῶτον εἶναι ἐν τῇ γενέσει. κἂν μὲν
ἀδυνάτῳ ἐντύχωσιν, ἀφίστανται. οἷον εἰ χρημάτων δεῖ, ταῦ-
τα δὲ μὴ οἷόν τε πορισθῆναι. ἐὰν δὲ δυνατὸν φαίνηται, ἐγ-
χειροῦσι πράττειν. δυνατὰ δὲ, ἃ δι᾽ ἡμῶν γένοιτ᾽ ἄν. τὰ γὰρ
διὰ τῶν φίλων, δι᾽ ἡμῶν πως ἐστίν. ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν ἡμῖν. ζητεῖ-
ται δὲ, ὁτὲ μὲν τὰ ὄργανα. ὁτὲ δὲ ἡ χρεία αὐτῶν. ὁμοίως δὲ
καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς. ὁτὲ μὲν, δι᾽ οὗ, ὁτὲ δὲ πῶς, ἢ διὰ τίνος. 1
» ἔοικε δὴ καθάπερ εἴρηται ἄνθρωπος εἶναι ἀρχὴ τῶν πρά-
» ξεων. ἡ δὲ βουλὴ, περὶ τῶν αὐτῷ πρακτῶν. αἱ δὲ πράξεις,
ἄλλων ἕνεκα. οὐκ ἂν οὖν εἴη βουλευτὸν τὸ τέλος, ἀλλὰ τὰ
πρὸς τὰ τέλη. οὐδὲ δὴ τὰ καθ᾽ ἕκαστα. οἷον, εἰ ἄρτος τοῦτο,
ἢ πέπεπται ὡς δεῖ. αἰσθήσεως γὰρ ταῦτα. εἰ δὲ ἀεὶ βουλεύ-
σεται, εἰς ἄπειρον ἥξει. βουλευτὸν δὲ καὶ προαιρετὸν τὸ αὐ-
τό. πλὴν ἀφωρισμένον ἤδη, τὸ προαιρετόν. τὸ γὰρ ἐκ τῆς
βουλῆς προκριθὲν, προαιρετόν ἐστι. παύεται γὰρ ἕκαστος ζη- 2
τῶν πῶς πράξει, ὅταν εἰς αὑτὸν ἀναγάγῃ τὴν ἀρχὴν καὶ αὐ-
τοῦ, εἰς τὸ ἡγούμενον. τοῦτο γὰρ τὸ προαιρούμενον. δῆλον
δὲ τοῦτο καὶ ἐκ τῶν ἀρχαίων πολιτειῶν, ἃς Ὅμηρος ἐμιμεῖ-
το. οἱ γὰρ βασιλεῖς, ἃ προέλοιντο ἀνήγγελλον τῷ δήμῳ, ὄν-
τος δὲ τοῦ προαιρετοῦ, βουλευτοῦ ὀρεκτοῦ τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν, καὶ ἡ
προαίρεσις ἂν εἴη βουλευτικὴ ὄρεξις τῶν ἐφ᾽ ἡμῖν. ἐκ τοῦ βου-
λεύσασθαι γὰρ κρίναντες, ὀρεγόμεθα κατὰ τὴν βούλευσιν.
ἡ μὲν οὖν προαίρεσις τύπῳ εἰρήσθω, καὶ περὶ ποῖά ἐστι, καὶ 3
ὅτι τῶν πρὸς τὰ τέλη. Ἡ δὲ βούλησις, ὅτι μὲν τοῦ τέ-
λους ἐστὶν, εἴρηται. δοκεῖ δὲ, τοῖς μὲν, τἀγαθοῦ εἶναι. τοῖς δὲ,
τοῦ φαινομένου ἀγαθοῦ. συμβαίνει δὲ, τοῖς μὲν τὸ βουλητὸν
τἀγαθὸν λέγουσι, μὴ εἶναι βουλητὸν ὃ βούλεται ὁ μὴ ὀρθῶς
αἱρούμενος. εἰ γὰρ ἔσται βουλητὸν, καὶ ἀγαθὸν ἦν δὲ εἰ οὕ-
τως ἔτυχε, κακόν. τοῖς δ᾽ αὖ τὸ φαινόμενον ἀγαθὸν, τὸ βου-
λητὸν λέγουσι, μὴ εἶναι φύσει βουλητὸν, ἀλλ᾽ ἑκάστῳ τὸ δο-
κοῦν. ἄλλο δ᾽ ἄλλῳ φαίνεται. καὶ εἰ οὕτως ἔτυχε, τἀναντία. 4

εἰ δὲ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἆρα φατέον ἁπλῶς μὲν καὶ κα-
τ' ἀλήθειαν, βουλητὸν εἶναι, τἀγαθόν. ἑκάστῳ δὲ, τὸ φαινό-
μενον, τῷ μὲν οὖν σπουδαίῳ, τὸ κατ' ἀλήθειαν εἶν. τῷ δὲ φαύ-
λῳ, τὸ τυχόν. ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων, τοῖς μὲν εὖ διακει-
μένοις, ὑγιεινά ἐστι, τὰ κατ' ἀλήθειαν τοιαῦτα ὄντα. τοῖς δ' ἐπι-
νόσοις, ἕτερα. ὁμοίως δὲ καὶ πικρὰ καὶ γλυκέα καὶ θερμὰ καὶ
βαρέα καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστα. ὁ σπουδαῖος γὰρ ἕκαστα κρίνει ὀρ-
1 θῶς, καὶ ἐν ἑκάστοις τἀληθὲς αὐτῷ φαίνεται. καθ' ἑκάστην γὰρ ἕ-
ξιν, ἴδιά ἐστι καὶ καλὰ καὶ ἡδέα. καὶ διαφέρει πλεῖστον ἴσως ὁ σπου-
» δαῖος, τῷ τἀληθὲς ἐν ἑκάστοις ὁρᾶν, ὥσπερ κανὼν καὶ μέτρον
» αὐτῶν ὤν. τοῖς πολλοῖς δὲ ἡ ἀπάτη διὰ τὴν ἡδονὴν ἔοικε γίνε-
σθαι, οὐ γὰρ οὖσα, ἀγαθὸν φαίνεται, αἱροῦνται οὖν τὸ ἡδὺ, ὡς
ἀγαθόν, τὴν δὲ λύπην, ὡς κακὸν φεύγουσιν. Ὄντος δὴ βουλη-
τοῦ μὲν, τοῦ τέλους, βουλευτῶν δὲ καὶ προαιρετῶν, τῶν πρὸς τὸ
τέλος, αἱ περὶ ταῦτα πράξεις κατὰ προαίρεσιν εἶεν ἂν καὶ ἑ-
2 κούσιοι. αἱ δὲ τῶν ἀρετῶν ἐνέργειαι περὶ ταῦτα. ἐφ' ἡμῖν δὲ καὶ
ἡ ἀρετή, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ κακία. ἐν οἷς γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ πράττειν
καὶ τὸ μὴ πράττειν, καὶ ἐν οἷς τὸ μή, καὶ τὸ ναί. ὥστ' εἰ τὸ πράττειν,
καλὸν ὄν, ἐφ' ἡμῖν ἐστι. καὶ τὸ μὴ πράττειν ἐφ' ἡμῖν ἔσται, αἰσχρὸν
ὄν. καὶ εἰ τὸ μὴ πράττειν, καλὸν ὄν, ἐφ' ἡμῖν. καὶ τὸ πράττειν,
αἰσχρὸν ὄν, ἐφ' ἡμῖν. εἰ δ' ἐφ' ἡμῖν τὰ καλὰ πράττειν, καὶ τὰ αἰ-
σχρά, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ μὴ πράττειν. τοῦτο δὲ ἦν, τὸ ἀγαθοῖς
καὶ κακοῖς εἶναι, ἐφ' ἡμῖν ἔσται τὸ ἐπιεικέσι καὶ φαύλοις εἶν.
3 τὸ δὲ λέγειν ὡς οὐδεὶς ἑκὼν πονηρός, οὐδ' ἄκων μακάριος,
ἔοικε τὸ μὲν, ψευδεῖ. τὸ δ' ἀληθεῖ. μακάριος μὲν γὰρ οὐδεὶς
ἄκων. ἡ δὲ μοχθηρία, ἑκούσιον. ἢ τοῖς γε νῦν εἰρημένοις ἀμφι-
σβητητέον, καὶ τὸν ἄνθρωπον οὐ φατέον ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲ
γεννητὴν τῶν πράξεων, ὥσπερ καὶ τέκνων. εἰ δὲ ταῦτα φαί-
νεται, καὶ μὴ ἔχομεν εἰς ἄλλας ἀρχὰς ἀναγαγεῖν παρὰ τὰς
ἐφ' ἡμῖν, ὧν καὶ αἱ ἀρχαὶ ἐφ' ἡμῖν, καὶ αὐτὰ ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑ-
κούσια. τούτοις δ' ἔοικε μαρτυρεῖσθαι καὶ ἰδίᾳ ὑφ' ἑκάστων,
4 καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν νομοθετῶν. κολάζουσι γὰρ καὶ τιμωροῦνται

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τοὺς δρῶντας μοχθηρά, ὅσοι μὴ βίᾳ, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἧς μὴ αὐτοὶ
αἴτιοι. τοὺς δὲ τὰ καλὰ πράττοντας, τιμῶσιν, ὡς τοὺς μὲν προ-
τρέψοντες. τοὺς δὲ, κωλύσοντες. καί τι πρὸς ὅσα, μήτ' ἐφ' ἡ-
μῖν ἐστι. μήθ' ἑκούσια, οὐδεὶς προτρέπεται πράττειν. ὡς οὐδὲν
» πρὸ ἔργου ὄντος πεισθῆναι μὴ θερμαίνεσθαι, ἢ ἀλγεῖν, ἢ πει-
» νῆν, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν τῶν τοιούτων. οὐθὲν γὰρ ἧττον πεισόμεθα
αὐτά. καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἀγνοεῖν κολάζουσιν, ἐὰν αἴτιος
εἶναι δοκῇ τῆς ἀγνοίας. οἷον τοῖς μεθύουσι, διπλᾶ τὰ ἐπιτί- 1
μια, ἡ γὰρ ἀρχὴ ἐν αὐτῷ. κύριοι γὰρ τοῦ μεθυσθῆναι. τοῦ-
το δ' αἴτιον τῆς ἀγνοίας. καὶ τοὺς ἀγνοοῦντάς τι τῶν ἐν τοῖς νό-
μοις, ἃ δεῖ ἐπίστασθαι καὶ μὴ χαλεπά ἐστι, κολάζουσι. ὁμοίως
δὲ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις, οἱ δὲ δι' ἀμέλειαν ἀγνοεῖν δοκοῦσιν, ὡς
ἐπ' αὐτοῖς ὂν τὸ μὴ ἀγνοεῖν. τοῦ γὰρ ἐπιμεληθῆναι, κύριοι. ἀλ-
λ' ἴσως τοιοῦτός τίς ἐστιν, ὥστε μὴ ἐπιμεληθῆναι. ἀλλὰ τοῦ τοιού-
τους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες ἀνειμένως, καὶ τοῦ ἀδίκους ἢ
ἀκολάστους εἶναι. οἱ μὲν, κακουργοῦντες, οἱ δὲ, ἐν πότοις καὶ τοῖς 2
τοιούτοις διάγοντες, αἱ γὰρ περὶ ἕκαστα ἐνέργειαι, τοιούτους
ποιοῦσι. τοῦτο δὲ δῆλον ἐκ τῶν μελετώντων πρὸς ἡντιναοῦν
ἀγωνίαν ἢ πρᾶξιν. διατελοῦσι γὰρ ἐνεργοῦντες. τὸ μὲν οὖν ἀ-
γνοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἐνεργεῖν περὶ ἕκαστα αἱ ἕξεις γίνονται, κομιδῇ
ἀναισθήτου. ἔτι δ' ἄλογον τὸν ἀδικοῦντα, μὴ βούλεσθαι ἄδικον
εἶναι, ἢ τὸν ἀκολασταίνοντα ἀκόλαστον. εἰ δὲ μὴ ἀγνοῶν τις πράτ-
τειν, ἐξ ὧν ἔσται ἄδικος, ἑκὼν ἄδικος ἂν εἴη. οὐ μὴν ἐάν γε βού-
ληται ἄδικος ὤν, παύσεται καὶ ἔσται δίκαιος. οὐδὲ γὰρ ὁ νοσῶν, 3
ὑγιής. καὶ εἰ οὕτως ἔτυχεν, ἑκὼν νοσεῖ ἀκρατῶς βιοτεύων, καὶ
ἀπειθῶν τοῖς ἰατροῖς. τότε μὲν οὖν ἐξῆν αὐτῷ μὴ νοσεῖν. προε-
μένῳ δὲ, οὐκέτι. ὥσπερ οὐδ' ἀφέντι λίθον, ἔτ' αὐτὸν δυνατὸν
ἀναλαβεῖν. ἀλλ' ὅμως ἐπ' αὐτῷ, τὸ λαβεῖν καὶ ῥῖψαι. ἡ γὰρ ἀρχὴ
ἐπ' αὐτῷ. οὕτω δὲ καὶ τῷ ἀδίκῳ καὶ τῷ ἀκολάστῳ. ἐξ ἀρχῆς μὲν,
ἐξῆν τοιούτοις μὴ γενέσθαι. διὸ ἑκόντες εἰσί. γινομένοις δὲ.
οὐκ ἔξεστι μὴ εἶναι. οὐ μόνον δὲ αἱ τῆς ψυχῆς κακίαι ἑκού-
σιοί εἰσιν, ἀλλ' ἐνίοις, καὶ αἱ τοῦ σώματος, οἷς καὶ ἐπιτιμῶμεν 4

τοῖς μὲν γὰρ διὰ φύσιν αἰσχροῖς, οὐδεὶς ἐπιτιμᾷ· τοῖς δὲ δι᾽ ἀ-
γυμνασίαν καὶ ἀμέλειαν. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ ἀσθένειαν καὶ
αἶσχος καὶ πήρωσιν. οὐδεὶς γὰρ ἂν ὀνειδίσειε τυφλῷ φύσει, ἢ
ἐκ νόσου, ἢ ἐκ πληγῆς, ἀλλὰ μᾶλλον ἐλεήσαι. τῷ δ᾽ ἐξ οἰνοφλυ-
γίας ἢ ἄλλης ἀκολασίας, πᾶς ἂν ἐπιτιμήσαι. τῶν δὴ περὶ
τὸ σῶμα κακῶν, αἱ ἐφ᾽ ἡμῖν, ἐπιτιμῶνται. αἱ δὲ μὴ ἐφ᾽ ἡμῖν,
οὔ. εἰ δ᾽ οὕτω, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἱ ἐπιτιμώμεναι τῶν κακιῶν,
1 ἐφ᾽ ἡμῖν ἂν εἶεν. εἰ δέ τις λέγοι, ὅτι πάντες ἐφίενται τοῦ φαι-
νομένου ἀγαθοῦ, τῆς δὲ φαντασίας οὐ κύριοι, ἀλλ᾽ ὁποῖός
ποθ᾽ ἕκαστός ἐστι, τοιοῦτο καὶ τὸ τέλος φαίνεται αὐτῷ. εἰ μὲν οὖν
ἕκαστος ἑαυτῷ τῆς ἕξεώς ἐστί πως αἴτιος, καὶ τῆς φαντασίας
ἔσται πως αὐτὸς αἴτιος. εἰ δὲ μηδεὶς αὐτῷ αἴτιος τοῦ κακὰ
ποιεῖν, ἀλλὰ δι᾽ ἄγνοιαν τοῦ τέλους ταῦτα πράττει, διὰ τούτων
οἰόμενος αὐτῷ τὸ ἄριστον ἔσεσθαι. ἡ δὲ τοῦ τέλους ἔφεσις, οὐκ
αὐθαίρετος, ἀλλὰ φῦναι δεῖ ὥσπερ ὄψιν ἔχοντα, ᾗ κρινεῖ κα-
2 λῶς. καὶ τὸ κατ᾽ ἀλήθειαν ἀγαθὸν αἱρήσεται, καὶ ἔστιν εὐφυής,
ᾧ τοῦτο καλῶς πέφυκε. τὸ γὰρ μέγιστον καὶ κάλλιστον, καὶ ὃ παρ᾽
ἑτέρου μὴ οἷόν τε λαβεῖν μηδὲ μαθεῖν, ἀλλ᾽ οἷον ἔφυ, τοιοῦτον
ἕξει. καὶ τὸ εὖ καὶ τὸ καλῶς τοῦτο πεφυκέναι, ἡ τελεία καὶ ἀλη-
θινὴ ἂν εἴη εὐφυΐα. εἰ δὴ ταῦτ᾽ ἐστὶν ἀληθῆ, τί μᾶλλον ἡ ἀρε-
τὴ τῆς κακίας ἔσται ἑκούσιον. ἀμφοῖν γὰρ ὁμοίως, τῷ ἀγαθῷ
καὶ τῷ κακῷ, τὸ τέλος φύσει, ἢ ὅπως δή ποτε φαίνεται καὶ κεῖ-
ται. τὰ δὲ λοιπὰ πρὸς τοῦτ᾽ ἀναφέροντες πράττουσιν ὅπως
3 δή ποτε, εἴτε δὴ τὸ τέλος μὴ φύσει ἑκάστῳ φαίνεται οἷον δή πο-
τε, ἀλλά τι καὶ παρ᾽ αὐτῷ ἐστιν. εἴτε τὸ μὲν τέλος φυσικόν, τῷ δὲ
τὰ λοιπὰ πράττειν ἑκουσίως τὸν σπουδαῖον, ἡ ἀρετὴ ἑκού-
σιόν ἐστιν, οὐθὲν ἧττον καὶ ἡ κακία ἑκούσιον ἂν εἴη. ὁμοίως γὰρ
καὶ τῷ κακῷ ὑπάρχει τὸ δι᾽ αὐτὸν ἐν ταῖς πράξεσι, καὶ εἰ μὴ ἐν
τῷ τέλει. εἰ οὖν ὥσπερ λέγεται, ἑκούσιοί εἰσιν αἱ ἀρεταί. καὶ γὰρ
τῶν ἕξεων συναίτιοί πως αὐτοί ἐσμεν. καὶ τῷ ποιοί τινες εἶναι,
τὸ τέλος τοιόνδε τιθέμεθα, καὶ αἱ κακίαι ἑκούσιοι ἂν εἶεν, ὁμοί-
4 ως γάρ. κοινῇ μὲν οὖν περὶ τῶν ἀρετῶν, εἴρηται ἡμῖν. τό τε γένος

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τύπῳ, ὅτι μεσότητές εἰσιν, καὶ ὅτι ἕξεις. ὑφ' ὧν τε γίνονται, καὶ
ὅτι τούτων πρακτικαὶ, καὶ καθ' αὑτὰς, καὶ ὅτι ἐφ' ἡμῖν καὶ ἑκού-
σιοι. καὶ οὕτως ὡς ἂν ὁ ὀρθὸς λόγος προστάξῃ. οὐχ ὁμοίως δὲ
αἱ πράξεις ἑκούσιοί εἰσι καὶ αἱ ἕξεις. τῶν μὲν γὰρ πράξεων ἀ-
π' ἀρχῆς μέχρι τοῦ τέλους κύριοί ἐσμεν, εἰδότες τὰ καθ' ἕκαστα.
τῶν ἕξεων δὲ, τῆς ἀρχῆς. τῶν καθ' ἕκαστα δὲ ἡ πρόσθεσις οὐ γνώ-
ριμος, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἀρρωστιῶν, ἀλλ' ὅτι ἐφ' ἡμῖν ἦν οὕ-
τως, ἢ μὴ οὕτω χρήσασθαι, διὰ τοῦτο ἑκούσιοι. ἀναλαβόντες 1
δὲ περὶ ἑκάστης εἴπωμεν, τίνες εἰσὶ, καὶ περὶ ποῖα καὶ πῶς.
ἅμα δ' ἔσται δῆλον καὶ πόσαι εἰσί. καὶ πρῶτον περὶ ἀνδρείας.
Ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ φόβους καὶ θάρρη, ἤδη καὶ
πρότερον εἴρηται. φοβούμεθα δὲ δηλονότι τὰ φοβερά. ταῦ-
τα δ' ἐστὶν ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κακά. διὸ καὶ τὸν φόβον ὁρίζον-
ται προσδοκίαν κακοῦ. φοβούμεθα οὖν πάντα τὰ κακά. οἷον
ἀδοξίαν, πενίαν, νόσον, ἀφιλίαν, θάνατον. ἀλλ' οὐ περὶ πάντα
δοκεῖ ὁ ἀνδρεῖος εἶναι. ἔνια γὰρ καὶ δεῖ φοβεῖσθαι, καὶ κα- 2
λόν. τὸ δὲ μὴ, αἰσχρόν. οἷον ἀδοξίαν. ὁ μὲν γὰρ φοβούμενος, ἐπιει-
κὴς καὶ αἰδήμων. ὁ δὲ μὴ φοβούμενος, ἀναίσχυντος. λέγεται
δὲ ὑπό τινων ἀνδρεῖος, κατὰ μεταφοράν. ἔχει γὰρ ὅμοιόν τι
τῷ ἀνδρείῳ. ἄφοβος γάρ τις καὶ ὁ ἀνδρεῖος. πενίαν δ' ἴσως
οὐ δεῖ φοβεῖσθαι, οὐδὲ νόσον, οὐδ' ὅλως ὅσα μὴ ἀπὸ κακίας,
μηδὲ δι' αὐτόν. ἀλλ' οὐδ' ὁ περὶ ταῦτα ἄφοβος, ἀνδρεῖος. λέ-
γομεν δὲ καὶ τοῦτον καθ' ὁμοιότητα. ἔνιοι γὰρ ἐν τοῖς πολεμι-
κοῖς κινδύνοις δειλοὶ ὄντες, ἐλευθέριοί εἰσι καὶ πρὸς χρημά- 3
των ἀποβολὴν εὐθαρσῶς ἔχουσιν. οὐδὲ δὴ εἴ τις ὕβριν περὶ
παῖδας καὶ γυναῖκα φοβεῖται ἢ φθόνον ἤ τι τῶν τοιούτων, δει-
λός ἐστιν. οὐδ' εἰ θαρρεῖ μέλλων μαστιγοῦσθαι, ἀνδρεῖος. περὶ
ποῖα οὖν τῶν φοβερῶν ὁ ἀνδρεῖος, ἢ περὶ τὰ μέγιστα. οὐθεὶς
γὰρ ὑπομενετικώτερος τῶν δεινῶν. φοβερώτατον δ' ὁ θάνα-
τος, πέρας γάρ. καὶ οὐδὲν ἔτι τῷ τεθνεῶτι δοκεῖ, οὔτε ἀγαθὸν,
οὔτε κακὸν εἶναι. δόξειε δ' ἂν οὐδὲ περὶ θάνατον τὸν ἐν παντὶ
ὁ ἀνδρεῖος εἶναι. οἷον εἰ ἐν θαλάττῃ ἢ ἐν νόσοις. ἐν τίσιν οὖν, ἢ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἐν τοῖς καλλίστοις. τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐν πολέμῳ. ἐν μεγίστῳ γὰρ καὶ
καλλίστῳ κινδύνῳ. ὁμόλογοι δὲ τούτοις εἰσὶ καὶ αἱ τιμαὶ αἱ ἐν
» ταῖς πόλεσι, καὶ παρὰ τοῖς μονάρχοις. κυρίως δὴ λέγοιτ' ἂν ἀν-
» δρεῖος, ὁ περὶ τὸν καλὸν θάνατον ἀδεής. καὶ ὅσα θάνατον ἐπι-
» φέρει ὑπόγυια ὄντα. τοιαῦτα δὲ μάλιστα τὰ κατὰ πόλεμον.
οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐν θαλάττῃ καὶ ἐν νόσοις ἀδεὴς ὁ ἀνδρεῖος. οὐχ
οὕτω δὲ ὡς οἱ θαλάττιοι. οἱ μὲν γὰρ ἀπεγνώκασι τὴν σωτηρίαν.
1 καὶ τὸν θάνατον τὸν τοιοῦτον δυσχεραίνουσιν. οἱ δὲ, εὔελπιδές
εἰσὶ παρὰ τὴν ἐμπειρίαν. ἅμα δὲ καὶ ἀνδρίζονται ἐν οἷς ἐστὶν ἡ
ἀλκή. ἢ καλὸν τὸ ἀποθανεῖν. ἐν ταῖς τοιαύταις δὲ φθοραῖς οὐ-
θέτερον ὑπάρχει. Τὸ δὲ φοβερὸν οὐ πᾶσι μὲν τὸ αὐτό. λέγο-
μεν δέ τι καὶ ὑπὲρ ἄνθρωπον. τοῦτο μὲν οὖν παντὶ φοβερὸν τῷ
νοῦν ἔχοντι. τὰ δὲ κατ' ἄνθρωπον διαφέρει μεγέθει καὶ τῷ μᾶλ-
λον καὶ ἧττον. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ θαῤῥαλέα. ὁ δὲ ἀνδρεῖος,
» ἀνέκπληκτος ὡς ἄνθρωπος. φοβήσεται μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦ-
2 τα. ὡς δεῖ δὲ καὶ ὡς ὁ λόγος ὑπομενεῖ τοῦ καλοῦ ἕνεκα. τοῦτο
» γὰρ τέλος τῆς ἀρετῆς. ἔστι δὲ μᾶλλον καὶ ἧττον ταῦτα φοβεῖσθαι,
καὶ ἔτι τὰ μὴ φοβερὰ, ὡς τοιαῦτα φοβεῖσθαι. γίνεται δὲ τῶν ἁ-
μαρτιῶν, ἡ μὲν, ὅτι οὐ δεῖ. ἡ δὲ, ὅτι οὐχ ὡς δεῖ. ἡ δὲ, ὅτι οὐχ
ὅτε, ἤ τι τῶν τοιούτων. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὰ θαῤῥαλέα. ὁ μὲν
οὖν ἃ δεῖ καὶ οὗ ἕνεκα, ὑπομένων καὶ φοβούμενος, καὶ ὡς δεῖ, καὶ
ὅτε, ὁμοίως δὲ καὶ θαῤῥῶν, ἀνδρεῖος. κατ' ἀξίαν γὰρ καὶ ὡς ἂν ὁ λό-
γος, πάσχει καὶ πράττει ὁ ἀνδρεῖος. τέλος δὲ πάσης ἐνεργείας ἐστὶ
3 τὸ κατὰ τὴν ἕξιν. καὶ τῷ ἀνδρείῳ δὲ ἡ ἀνδρεία, καλόν. τοιοῦτον
δὲ καὶ τὸ τέλος, ὁρίζεται γὰρ ἕκαστον τῷ τέλει. καλοῦ δὴ ἕνεκα ὁ ἀν-
δρεῖος ὑπομένει καὶ πράττει τὰ κατὰ τὴν ἀνδρείαν. τῶν δὲ ὑπερ-
βαλλόντων ὁ μὲν τῇ ἀφοβίᾳ, ἀνώνυμος. (εἴρηται δ' ἡμῖν ἐν τοῖς
πρότερον, ὅτι πολλά ἐστιν ἀνώνυμα) εἴη δ' ἄν τις μαινόμενος ἢ
ἀνάλγητος, εἰ μηδὲν φοβοῖτο, μήτε σεισμὸν, μήτε τὰ κύματα,
καθάπερ φασὶ τοὺς κελτούς. ὁ δὲ τῷ θαῤῥεῖν ὑπερβάλλων περὶ τὰ
φοβερὰ, θρασύς. δοκεῖ δὲ καὶ ἀλαζὼν εἶναι ὁ θρασὺς καὶ προσποιητικὸς
4 ἀνδρείας. ὡς οὖν ἐκεῖνος περὶ τὰ φοβερὰ ἔχει, οὕτως οὗτος βού-

φαίνεσθαι. ἐν οἷς οὖν δύναται, μιμεῖται. διὸ καὶ εἰσὶν οἱ πολ-
λοὶ αὐτῶν, θρασύδειλοι, ἐν τούτοις γὰρ θρασυνόμενοι, τὰ φο-
βερὰ οὐχ ὑπομένουσιν. ὁ δὲ τῷ φοβεῖσθαι ὑπερβάλλων, δει-
λός. καὶ γὰρ ἃ μὴ δεῖ καὶ ὡς οὐ δεῖ, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκο-
λουθεῖ αὐτῷ, ἐλλείπει δὲ καὶ τῷ θαρρεῖν. ἀλλ' ἐν ταῖς λύ-
παις ὑπερβάλλων μᾶλλον καταφανής ἐστι. δύσελπις δή τις
ὁ δειλός, πάντα γὰρ φοβεῖται. ὁ δ' ἀνδρεῖος ἐναντίως. τὸ γὰρ
θαρρεῖν, εὐέλπιδος. περὶ ταὐτὰ μὲν οὖν ἐστιν, ὅτε δειλὸς καὶ 1
ὁ θρασὺς, καὶ ὁ ἀνδρεῖος. διαφόρως δ' ἔχουσι πρὸς αὐτά, οἱ
μὲν γὰρ ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν, ὁ δὲ, μέσως ἔχει καὶ
ὡς δεῖ. καὶ οἱ μὲν θρασεῖς, προπετεῖς. καὶ βουλόμενοι πρὸ τῶν
κινδύνων, ἐν αὐτοῖς δ', ἀφίστανται. οἱ δ' ἀνδρεῖοι, ἐν τοῖς ἔρ-
γοις, ὀξεῖς. πρότερον δ', ἡσύχιοι. καθάπερ οὖν εἴρηται, ἡ ἀν-
δρεία μεσότης ἐστὶ περὶ θαρραλέα καὶ φοβερὰ, ἐν οἷς εἴρηται,
καὶ ὅτι καλὸν αἱρεῖται καὶ ὑπομένει. ἢ ὅτι αἰσχρὸν, τὸ μή. τὸ
δ' ἀποθνήσκειν φεύγοντα πενίαν ἢ ἔρωτα ἤ τι λυπηρὸν, οὐκ 2
ἀνδρείου, ἀλλὰ μᾶλλον δειλοῦ. μαλακία γὰρ τὸ φεύγειν τὰ
ἐπίπονα. καὶ οὐχ ὅτι καλὸν ὑπομένει, ἀλλὰ φεύγων κακόν.
ἔστι μὲν οὖν ἡ ἀνδρεία τοιοῦτόν τι. Λέγονται δὲ καὶ ἕτεραι
κατὰ πέντε τρόπους. πρῶτον μὲν ἡ πολιτικὴ, μάλιστα γὰρ ἔοι-
κε. δοκοῦσι γὰρ ὑπομένειν τοὺς κινδύνους οἱ πολῖται, διὰ τὰ
ἐκ τῶν νόμων ἐπιτίμια καὶ τὰ ὀνείδη, καὶ τὰς τιμάς. καὶ διὰ
τοῦτο ἀνδρειότατοι δοκοῦσιν εἶναι, παρ' οἷς οἱ δειλοὶ, ἄτιμοι.
οἱ δὲ ἀνδρεῖοι, ἔντιμοι. τοιούτους δὲ καὶ ὅμηρος ποιεῖ, οἷον τὸν 3
» διομήδη καὶ τὸν ἕκτορα. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγ-
» χείην ἀναθήσει. καὶ διομήδης. Ἕκτωρ γάρ ποτε φήσει ἐνὶ
» Τρώεσσ' ἀγορεύων. τυδείδης ὑπ' ἐμεῖο φοβεύμενος ἵκετο νῆας.
ὁμοίωται δ' αὕτη μάλιστα τῇ πρότερον εἰρημένῃ, ὅτι δι' ἀρε-
τὴν γίνεται. δι' αἰδῶ γὰρ, καὶ διὰ καλοῦ ὄρεξιν, τιμῆς γὰρ, καὶ
φυγὴν ὀνείδους, αἰσχροῦ ὄντος. τάξαι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν
ἀρχόντων ἀναγκαζομένους εἰς ταὐτό. χείρους δ', ὅσῳ οὐ δι' αἰ-
δῶ, ἀλλὰ διὰ φόβον αὐτὸ δρῶσι. καὶ φεύγοντες, οὐ τὸ αἰσχρὸν, 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀλλὰ τὸ λυπηρόν. ἀναγκάζουσι γὰρ οἱ κύριοι ὥσπερ ὁ ἕκτωρ.
» Ὃν δέ κ' ἐγὼν ἀπάνευθε μάχης πτώσσοντα νοήσω. Οὔ οἱ ἄρ-
» κιον ἐσσεῖται φυγέειν κύνας. καὶ οἱ προστάττοντες, κἂν ἀναχω-
ρῶσι, τύπτοντες, τὸ αὐτὸ δρῶσι καὶ οἱ πρὸ τῶν τάφρων καὶ τῶν
» τοιούτων παρατάττοντες, πάντες γὰρ ἀναγκάζουσι. δεῖ δ' οὐ
» δι' ἀνάγκην ἀνδρεῖον εἶναι, ἀλλ' ὅτι καλόν. δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἐμ-
πειρία ἡ περὶ ἕκαστα, ἀνδρεία τις εἶναι. ὅθεν καὶ ὁ σωκράτης
1 ᾠήθη ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀνδρείαν. τοιοῦτοι δὲ ἄλλοι μὲν, ἐν
ἄλλοις, ἐν τοῖς πολεμικοῖς δ', οἱ στρατιῶται. δοκεῖ γὰρ εἶναι
πολλὰ κενὰ τοῦ πολέμου, ἃ μάλιστα συνεωράκασιν οὗτοι. φαί-
νονται δὴ ἀνδρεῖοι, ὅτι οὐκ ἴσασιν οἱ ἄλλοι, οἷα ἐστίν. εἶτα ποιῆ-
σαι καὶ μὴ παθεῖν μάλιστα δύνανται, ἐκ τῆς ἐμπειρίας. καὶ
φυλάξασθαι καὶ πατάξαι, δυνάμενοι χρῆσθαι τοῖς ὅπλοις,
καὶ τοιαῦτα ἔχοντες, ὁποῖα ἂν εἴη καὶ πρὸς τὸ ποιῆσαι καὶ πρὸς
τὸ μὴ παθεῖν κράτιστα. ὥσπερ οὖν ἀνόπλοις ὡπλισμένοι μά-
2 χονται, καὶ ἀθληταὶ ἰδιώταις, καὶ γὰρ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶσιν,
οὐχ οἱ ἀνδρειότατοι μαχιμώτατοί εἰσιν, ἀλλ' οἱ μάλιστα ἰσχύον-
τες, καὶ τὰ σώματα ἄριστα ἔχοντες. οἱ στρατιῶται δὲ δειλοὶ
γίνονται, ὅταν ὑπερτείνῃ ὁ κίνδυνος, καὶ λείπωνται τοῖς πλή-
θεσι καὶ ταῖς παρασκευαῖς, πρῶτοι γὰρ φεύγουσι. τὰ δὲ πολι-
τικὰ μένοντα ἀποθνήσκει, ὅπερ κἀπὶ τῷ ἑρμαίῳ συνέβη. τοῖς
μὲν γὰρ, αἰσχρὸν τὸ φεύγειν καὶ ὁ θάνατος τῆς τοιαύτης σωτη-
ρίας αἱρετώτερος. οἱ δὲ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐκινδύνευον, ὡς κρείτ-
3 τους ὄντες, γνόντες δὲ, φεύγουσι, τὸν θάνατον μᾶλλον τοῦ αἰ-
σχροῦ φοβούμενοι. ὁ δ' ἀνδρεῖος, οὐ τοιοῦτος. καὶ τὸν θυμὸν
δὲ ἐπὶ τὴν ἀνδρείαν ἀναφέρουσιν, ἀνδρεῖοι γὰρ εἶναι δοκοῦσι
καὶ οἱ διὰ θυμὸν, ὥσπερ τὰ θηρία ἐπὶ τοὺς τρώσαντας φερόμενοι.
ὅτι καὶ οἱ ἀνδρεῖοι θυμοειδεῖς, ἰτητικώτατον γὰρ ὁ θυμὸς
» πρὸς τοὺς κινδύνους. ὅθεν καὶ ὅμηρος. Σθένος ἔμβαλε θυ-
» μῷ. καὶ μένος καὶ θυμὸν ἔγειρε καί. Δριμὺ δ' ἀνὰ ῥῖνας μέ-
» νος. καὶ ἔζεσεν αἷμα. πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ἔοικε σημαίνειν
4 τὴν τοῦ θυμοῦ ἔγερσιν καὶ ὁρμήν. οἱ μὲν οὖν ἀνδρεῖοι, διὰ τὸ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καλὸν πράττουσιν. ὁ δὲ θυμὸς συνεργεῖ αὐτοῖς, τὰ θηρία δὲ,
διὰ λύπην. διὰ γὰρ τὸ πληγῆναι ἢ φοβεῖσθαι, ἐπεὶ ἄν γε ἐν ὕλῃ
ἢ ἐν ἕλει ᾖ, οὐ προσέρχονται. οὐ δή ἐστιν ἀνδρεία, διὰ τὸ ἀλγηδό-
νος καὶ θυμοῦ ἐξελαυνόμενα, πρὸς τὸν κίνδυνον ὁρμᾶν, οὐ-
θὲν τῶν δεινῶν προορῶντα. ἐπεὶ οὕτω γε, κἂν οἱ ὄνοι ἀνδρεῖοι
ἂν εἶεν πεινῶντες, τυπτόμενοι γὰρ οὐκ ἀφίστανται τῆς νομῆς.
καὶ οἱ μοιχοὶ δὲ, διὰ τὴν ἐπιθυμίαν τολμηρὰ πολλὰ δρῶσιν,
οὐ δὴ οὖν ἐστιν ἀνδρεῖα, τὰ δι' ἀλγηδόνος ἢ θυμοῦ ἐξελαυνό- 1
μενα πρὸς τὸν κίνδυνον. φυσικωτάτη δὲ ἔοικεν ἡ διὰ τὸν θυ-
μὸν εἶναι καὶ προσλαβοῦσα προαίρεσιν καὶ τὸ οὗ ἕνεκα, ἀνδρεία
εἶναι. καὶ οἱ ἄνθρωποι δὴ, ὀργιζόμενοι μὲν, ἀλγοῦσι, τιμωρούμε-
νοι δ', ἥδονται. οἱ δὲ διὰ ταῦτα, μάχιμοι μὲν, οὐκ ἀνδρεῖοι δέ.
οὐ γὰρ διὰ τὸ καλὸν, οὐδ' ὡς ὁ λόγος, ἀλλὰ διὰ τὸ πάθος. παρα-
πλήσιον δ' ἔχουσί τι. οὐδὲ δὴ οἱ εὐέλπιδες ὄντες, ἀνδρεῖοι. διὰ
γὰρ τὸ πολλάκις καὶ πολλοὺς νενικηκέναι, θαρροῦσιν ἐν τοῖς
κινδύνοις, παρόμοιοι δὲ, ὅτι ἄμφω θαρραλέοι. ἀλλ' οἱ μὲν ἀν- 2
δρεῖοι, διὰ τὰ προειρημένα θαρραλέοι. οἱ δὲ, διὰ τὸ οἴεσθαι
κρείττους εἶναι, καὶ μηδὲν ἀντιπαθεῖν. τοιοῦτον δὲ ποιοῦσιν καὶ
οἱ μεθυσκόμενοι, εὐέλπιδες γὰρ γίνονται. ὅταν δὲ αὐτοῖς μὴ
συμβῇ τοιαῦτα, φεύγουσιν. ἀνδρείου δ' ἦν τὰ φοβερὰ ἀνθρώ-
πῳ ὄντα καὶ φαινόμενα, ὑπομένειν, ὅτι καλὸν, καὶ αἰσχρὸν, τὸ
μή. διὸ καὶ ἀνδρειοτέρου δοκεῖ εἶναι, τὸ ἐν τοῖς αἰφνιδίοις φό-
βοις, ἄφοβον καὶ ἀτάραχον εἶναι, ἢ ἐν τοῖς προδήλοις. ἀπὸ ἕξεως
γὰρ μᾶλλον ἢ καὶ ὅτι ἧττον ἐκ παρασκευῆς. τὰ προφανῆ μὲν 3
γὰρ, κἂν ἐκ λογισμοῦ καὶ λόγου τις προέλοιτο, τὰ δ' ἐξαίφνης,
κατὰ τὴν ἕξιν. ἀνδρεῖοι δὲ φαίνονται καὶ οἱ ἀγνοοῦντες, καὶ
εἰσὶν οὐ πόρρω τῶν εὐελπίδων. χείρους δ', ὅσῳ ἀξίωμα οὐδὲν
ἔχουσιν, ἐκεῖνοι δέ. διὸ καὶ μένουσί τινα χρόνον. οἱ δ' ἠπατημέ-
νοι, ἐὰν γνῶσιν ὅτι ἕτερον, ἢ ὑποπτεύσωσι, φεύγουσιν. ὅπερ
οἱ ἀργεῖοι ἔπαθον περιπεσόντες τοῖς λάκωσιν, ὡς σικυωνίοις.
οἵ τε δὴ ἀνδρεῖοι εἴρηνται ποῖοί τινες. καὶ οἱ δοκοῦντες ἀνδρεῖοι.
περὶ θάρρη δὲ καὶ φόβους ἡ ἀνδρεία οὖσα, οὐχ ὁμοίως περὶ 4

ἄμφω ἐστίν. ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τὰ φοβερά. ὁ γὰρ ἐν τούτοις
ἀτάραχος καὶ περὶ ταῦθ' ὡς δεῖ ἔχων, ἀνδρεῖος μᾶλλον, ἢ ὁ
περὶ τὰ θαῤῥαλέα. τῷ δὴ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν ὡς εἴρηται,
» ἀνδρεῖοι λέγονται. διὸ καὶ ἐπίλυπον ἡ ἀνδρεία καὶ δικαίως
» ἐπαινεῖται, χαλεπώτερον γὰρ τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν, ἢ τῶν
» ἡδέων ἀπέχεσθαι. οὐ μὴν ἀλλὰ δόξειεν ἂν εἶναι τὸ κατὰ τὴν
ἀνδρείαν τέλος ἡδὺ, ὑπὸ τῶν κύκλῳ δὲ, ἀφανίζεσθαι οἷον καὶ
1 ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι γίνεται. τοῖς γὰρ πύκταις, τὸ μὲν τέλος,
ἡδύ. οὗ ἕνεκα ὁ στέφανος καὶ αἱ τιμαί. τὸ δὲ τύπτεσθαι, ἀλγει-
νὸν εἴπερ σάρκινοι, καὶ λυπηρὸν, καὶ πᾶς ὁ πόνος. διὰ δὲ τὸ
πολλὰ ταῦτ' εἶναι, μικρὸν ὂν τὸ οὗ ἕνεκα, οὐδὲν ἡδὺ φαίνεται
ἔχειν. εἰ δὴ τοιοῦτόν ἐστι καὶ τὸ περὶ τὴν ἀνδρείαν. ὁ μὲν θάνα-
τος καὶ τὰ τραύματα, λυπηρὰ τῷ ἀνδρείῳ καὶ ἄκοντι ἔσται.
ὑπομένει δὲ αὐτὰ, ὅτι καλὸν ἤ, ὅτι αἰσχρὸν, τὸ μή. καὶ ὅσῳ
ἂν μᾶλλον τὴν ἀρετὴν ἔχῃ πᾶσαν καὶ εὐδαιμονέστερος ᾖ, μᾶλ-
2 λον ἐπὶ τῷ θανάτῳ, λυπήσεται. τῷ τοιούτῳ γὰρ μάλιστα ζῆν
ἄξιον, καὶ οὗτος, μεγίστων ἀγαθῶν ἀποστερεῖται εἰδώς. λυπη-
ρὸν δὲ τοῦτο. ἀλλ' οὐδὲν ἧττον ἀνδρεῖος. ἴσως δὲ καὶ μᾶλλον ὅτι
τὸ ἐν τῷ πολέμῳ καλὸν ἀντ' ἐκείνων αἱρεῖται. οὐ δὴ ἐν ἁ-
πάσαις ταῖς ἀρεταῖς τὸ ἡδέως ἐνεργεῖν ὑπάρχει, πλὴν ἐφ' ὅσον
τοῦ τέλους ἐφάπτεται. στρατιώτας δ' οὐδὲν ἴσως κωλύει μὴ τοὺς
τοιούτους κρατίστους εἶναι. ἀλλὰ τοὺς ἧττον μὲν ἀνδρείους, ἄλ-
λο δ' ἀγαθὸν μηδὲν ἔχοντας. ἕτοιμοι γὰρ οὗτοι πρὸς τοὺς κιν-
3 δύνους, καὶ τὸν βίον πρὸς μικρὰ κέρδη καταλλάττονται. περὶ
μὲν οὖν ἀνδρείας, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω. τί δ' ἐστιν, οὐ χαλεπὸν
τύπῳ γε περιλαβεῖν ἐκ τῶν εἰρημένων. Μετὰ δὲ ταύτην περὶ
σωφροσύνης λέγωμεν. δοκοῦσι γὰρ τῶν ἀλόγων μερῶν αὗται
εἶναι αἱ ἀρεταί. ὅτι μὲν οὖν μεσότης ἐστὶ περὶ ἡδονὰς ἡ σω-
φροσύνη, εἴρηται ἡμῖν. ἧττον γὰρ καὶ οὐχ ὁμοίως ἐστὶ περὶ τὰς
λύπας. ἐν τούτοις δὲ καὶ ἡ ἀκολασία φαίνεται. περὶ ποίας οὖν
τῶν ἡδονῶν, νῦν ἀφορίσωμεν. διῃρήσθωσαν δὴ αἱ ψυχικαὶ καὶ αἱ σω-
4 ματικαί. οἷον φιλοτιμία, φιλομάθεια. ἑκάτερος γὰρ τούτων χαίρει

οὗ φιλητικός ἐστιν, οὐθὲν πάσχοντος τοῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον
τῆς διανοίας. οἱ δὲ περὶ τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὔτε σώφρο-
νες, οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται. ὁμοίως δὲ οὐδ' οἱ περὶ τὰς ἄλ-
λας, ὅσαι μὴ σωματικαί εἰσι. τοὺς γὰρ φιλομύθους, καὶ διηγη-
ματικοὺς καὶ περὶ τῶν τυχόντων κατατρίβοντας τὰς ἡμέρας, ἀδο-
λέσχας, ἀκολάστους δ', οὐ λέγομεν. οὐδὲ τοὺς λυπουμένους ἐπὶ
χρήμασιν ἢ φίλοις. περὶ δὲ τὰς σωματικὰς, εἴη ἂν ἡ σωφρο-
σύνη, οὐ πάσας δὲ οὐδὲ ταύτας. οἱ γὰρ χαίροντες τοῖς διὰ τῆς 1
ὄψεως, οἷον χρώμασι καὶ σχήμασι καὶ γραφῇ, οὔτε σώφρονες,
οὔτε ἀκόλαστοι λέγονται. καίτοι δόξειεν ἂν εἶναι καὶ ὡς δεῖ χαί-
ρειν καὶ τούτοις, καὶ καθ' ὑπερβολὴν καὶ ἔλλειψιν. ὁμοίως δὲ
καὶ ἐν τοῖς περὶ τὴν ἀκοήν. τοὺς γὰρ ὑπερβεβλημένως χαί-
ροντας μέλεσιν ἢ ὑποκρίσει, οὐδεὶς ἀκολάστους λέγει. οὐδὲ
τοὺς ὡς δεῖ, σώφρονας. οὐδὲ τοὺς περὶ τὴν ὀσμὴν, πλὴν κατὰ
συμβεβηκός. τοὺς γὰρ χαίροντας μήλων ἢ ῥόδων ἢ θυμιαμάτων
ὀσμαῖς, οὐ λέγομεν ἀκολάστους, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς, μύρων καὶ 2
ὄψων. χαίρουσι γὰρ τούτοις οἱ ἀκόλαστοι. ὅτι διὰ τούτων ἀνά-
μνησις γίνεται αὐτοῖς τῶν ἐπιθυμητῶν. ἴδοι δ' ἄν τις καὶ τοὺς ἄλ-
λους ὅταν πεινῶσι, χαίροντας ταῖς τῶν βρωμάτων ὀσμαῖς.
τὸ δὲ τοιούτοις χαίρειν, ἀκολάστου. τούτων γὰρ ἐπιθυμητὰ
ταῦτα. οὐκ ἔστι δὲ, οὐδὲ τοῖς ἄλλοις ζῴοις κατὰ ταύτας τὰς
αἰσθήσεις ἡδονὴ, πλὴν κατὰ συμβεβηκός. οὐδὲ γὰρ ταῖς ὀσμαῖς
τῶν λαγωῶν, αἱ κύνες χαίρουσιν, ἀλλὰ τῇ βρώσει. τὴν δ' αἴσθη-
σιν ἡ ὀσμὴ ἐποίησεν. οὐδὲ ὁ λέων τῇ φωνῇ τοῦ βοός, ἀλλὰ τῇ 3
ἐδωδῇ. ὅτι δὲ ἐγγύς ἐστι, διὰ τῆς φωνῆς ᾔσθετο. καὶ χαίρειν δὴ
ταύτῃ φαίνεται. ὁμοίως, οὐδ' ἰδὼν ἢ εὑρὼν ἔλαφον ἢ ἄγριον
αἶγα, ἀλλ' ὅτι βορὰν ἕξει. περὶ τὰς τοιαύτας δὴ ἡδονὰς ἡ σω-
φροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία ἐστίν. ὧν καὶ τὰ λοιπὰ ζῷα κοινωνεῖ.
ὅθεν ἀνδραποδώδεις καὶ θηριώδεις φαίνονται. αὗται δ' εἰ-
σὶν ἁφὴ γεῦσις. φαίνονται δὴ καὶ τῇ γεύσει ἐπὶ μικρὸν, ἢ οὐ-
δὲν χρῆσθαι. τῆς γὰρ γεύσεώς ἐστιν ἡ κρίσις τῶν χυλῶν. ὅπερ
ποιοῦσιν οἱ τοὺς οἴνους δοκιμάζοντες καὶ τὰ ὄψα ἀρτύοντες. 4

οὐ πάνυ δὲ χαίρουσι τούτοις ἢ οὐχ ᾗ ἀκόλαστοι, ἀλλὰ τῇ
ἀπολαύσει, ἣ γίνεται πᾶσα δι' ἁφῆς καὶ ἐν σιτίοις καὶ ἐν ποτοῖς
καὶ τοῖς ἀφροδισίοις λεγομένοις. διὸ καὶ ηὔξατό τις, ὀψοφά-
γος ὤν, τὸν φάρυγγα αὐτῷ μακρότερον γεράνου γενέσθαι, ὡς
ἡδόμενος τῇ ἁφῇ. κοινοτάτη δὴ τῶν αἰσθήσεων, καθ' ἣν ἡ ἀκολα-
σία. καὶ δόξειεν ἂν δικαίως ἐπονείδιστος εἶναι. ὅτι οὐχ ᾗ ἄνθρω-
ποι ἐσμέν, ὑπάρχει, ἀλλ' ᾗ, ζῷα. τὸ δὴ τοιούτοις χαίρειν καὶ μά-
1 λιστα ἀγαπᾶν, θηριῶδες. καὶ γὰρ αἱ ἐλευθεριώταται τῶν διὰ
τῆς ἁφῆς ἡδονῶν, ἀφῄρηνται. οἷον αἱ ἐν τοῖς γυμνασίοις διὰ τρί-
ψεως καὶ τῆς θερμασίας γινόμεναι. οὐ γὰρ περὶ πᾶν τὸ σῶ-
μα ἡ τοῦ ἀκολάστου ἁφή, ἀλλὰ περί τινα μέρη. Τῶν δ' ἐπι-
θυμιῶν, αἱ μὲν κοιναὶ δοκοῦσιν εἶναι, αἱ δ', ἴδιοι καὶ ἐπίθετοι, οἷον,
ἡ μὲν τῆς τροφῆς, φυσική, πᾶς γὰρ ἐπιθυμεῖ, ὅταν ἐνδεὴς ᾖ, ξη-
ρᾶς ἢ ὑγρᾶς τροφῆς. ὁτὲ δ' ἀμφοῖν, καὶ εὐνῆς φησὶν ὅμηρος, ὁ
νέος καὶ ἀκμάζων. τὸ δὲ τοιᾶσδε ἢ τοιᾶσδε, οὐκέτι πᾶς, οὐδὲ
2 τῶν αὐτῶν. διὸ φαίνεται ἡμέτερον εἶναι. οὐ μὴν ἀλλ' ἔχει γέ τι
» καὶ φυσικόν. ἕτερα γὰρ ἑτέροις ἐστὶν ἡδέα. καὶ ἔνια πᾶσιν ἡδίω
τῶν τυχόντων. ἐν μὲν οὖν ταῖς φυσικαῖς ἐπιθυμίαις, ὀλίγοι
ἁμαρτάνουσι. καὶ ἐφ' ἕν, ἐπὶ τὸ πλεῖον. τὸ γὰρ ἐσθίειν τὰ τυ-
χόντα ἢ πίνειν, ἕως ἂν ὑπερπλησθῇ, ὑπερβάλλειν ἐστὶ τὸ κα-
τὰ φύσιν, τῷ πλήθει. ἀναπλήρωσις γὰρ τῆς ἐνδείας, ἡ φυσι-
κὴ ἐπιθυμία. διὸ λέγονται οὗτοι γαστρίμαργοι, ὡς παρὰ τὸ δέον
πληροῦντες αὐτήν, τοιοῦτοι δὲ γίνονται οἱ λίαν ἀνδραποδώ-
3 δεις. περὶ δὲ τὰς ἰδίας τῶν ἡδονῶν, πολλοὶ καὶ πολλαχῶς
ἁμαρτάνουσι. τῶν γὰρ φιλοτοιούτων λεγομένων, ἢ τῷ χαίρειν
οἷς μὴ δεῖ, ἢ τῷ μᾶλλον, ἢ ὡς οἱ πολλοί, ἢ μὴ ὡς δεῖ, ἢ μὴ ᾧ δεῖ,
κατὰ πάντα δ' οἱ ἀκόλαστοι ὑπερβάλλουσι. καὶ γὰρ χαίρου-
σιν ἐνίοις, οἷς οὐ δεῖ, μισητὰ γάρ. καὶ εἴ τισι δεῖ χαίρειν τῶν τοιού-
των, μᾶλλον ἢ δεῖ. καὶ ὡς οἱ πολλοὶ χαίρουσιν. ἡ μὲν οὖν περὶ
τὰς ἡδονὰς ὑπερβολή, ὅτι ἀκολασία καὶ ψεκτόν, δῆλον. περὶ
δὲ τὰς λύπας, οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῆς ἀνδρείας, τῷ ὑπομένειν
4 λέγεται σώφρων, οὐδ' ἀκόλαστος, τῷ μή. ἀλλ' ὁ μὲν ἀκόλαστος,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τῷ λυπεῖσθαι μᾶλλον, ἢ δεῖ, ὅτι τῶν ἡδέων οὐ τυγχάνει. καὶ
τὴν λύπην δὲ ποιεῖ αὐτῷ ἡ ἡδονή. ὁ δὲ σώφρων, τῷ μὴ λυπεῖ-
σθαι τῇ ἀπουσίᾳ καὶ τῷ ἀπέχεσθαι τοῦ ἡδέος. ὁ μὲν οὖν ἀκόλα-
στος, ἐπιθυμεῖ τῶν ἡδέων πάντων, ἢ τῶν μάλιστα. καὶ ἄγεται
ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας, ὥστε ἀντὶ τῶν ἄλλων ταῦθ' αἱρεῖσθαι.
διὸ καὶ λυπεῖται καὶ ἀποτυγχάνων καὶ ἐπιθυμῶν. μετὰ λύπης
γὰρ ἡ ἐπιθυμία. ἀτόπῳ δὲ ἔοικε τὸ δι' ἡδονὴν λυπεῖσθαι. ἐλ-
λείποντες δὲ περὶ τὰς ἡδονὰς καὶ ἧττον ἢ χαίροντες, οὐ πάνυ 1
γίνονται, οὐ γὰρ ἀνθρωπική ἐστιν ἡ τοιαύτη ἀναισθησία. καὶ γὰρ τὰ
» λοιπὰ ζῶα, διακρίνει τὰ βρώματα. καὶ τοῖς μέν, χαίρει. τοῖς
» δ', οὔ. εἰ δέ τῳ μηδέν ἐστιν ἡδύ, μὴ δὲ διαφέρει ἕτερον ἑτέρου,
» πόρρω ἂν εἴη τοῦ ἄνθρωπος εἶναι. οὐ τέτυχε δὲ ὁ τοιοῦτος ὀνό-
ματος, διὰ τὸ μὴ πάνυ γίνεσθαι. ὁ δὲ σώφρων, μέσως περὶ
ταῦτ' ἔχει, οὔτε γὰρ ἥδεται, οἷς μάλιστα ὁ ἀκόλαστος, ἀλλὰ
μᾶλλον δυσχεραίνει. οὔτε ὅλως οἷς μὴ δεῖ. οὔτε σφόδρα τοιού-
τῳ οὐδενί, οὔτε ἀπόντων, λυπεῖται. οὐδ' ἐπιθυμεῖ, ἢ μετρί- 2
ως. οὐδὲ μᾶλλον ἢ δεῖ οὐδενί, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ. οὐδ' ὅλως τῶν
τοιούτων οὐδενός. ὅσα δὲ πρὸς ὑγίειάν ἐστιν, ἢ πρὸς εὐεξίαν
ἡδέα ὄντα, τούτων ὀρέξεται μετρίως καὶ ὡς δεῖ. καὶ τῶν ἄλλων
ἡδέων, μὴ ἐμποδίων τούτοις ὄντων, ἢ παρὰ τὸ καλόν, ἢ ὑπὲρ
τὴν οὐσίαν. ὁ γὰρ οὕτως ἔχων, μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰς τοιαύτας
ἡδονὰς τῆς ἀξίας. ὁ δὲ σώφρων, οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὡς ὁ ὀρθὸς
λόγος. Ἑκουσίῳ δὲ μᾶλλον ἔοικεν ἡ ἀκολασία τῆς δει-
λίας. ἡ μὲν γὰρ δι' ἡδονήν. ἡ δέ, διὰ λύπην. ὧν τὸ μέν, αἱρετόν. 3
τὸ δέ, φευκτόν. καὶ ἡ μὲν λύπη, ἐξίστησι καὶ φθείρει τὴν τοῦ ἔχον-
τος φύσιν. ἡ δὲ ἡδονή, οὐδὲν τοιοῦτον ποιεῖ. μᾶλλον δὲ ἑκού-
σιον. διὸ καὶ ἐπονειδιστότερον. καὶ γὰρ ἐθισθῆναι ῥᾷον πρὸς αὐ-
τά. πολλὰ γὰρ ἐν τῷ βίῳ τοιαῦτα. καὶ οἱ ἐθισμοί, ἀκίνδυνοι.
ἐπὶ τῶν φοβερῶν δ' ἀνάπαλιν, δόξειε τ' ἂν οὐχ ὁμοίως ἑκού-
σιον ἡ δειλία εἶναι τοῖς καθ' ἕκαστον. αὕτη μὲν γάρ, ἄλυπος.
ταῦτα δέ, διὰ λύπην ἐξίστησιν. ὥστε καὶ τὸ ὅπλα ῥίπτειν καὶ
τὰ ἄλλα ἀσχημονεῖν. διὸ καὶ δοκεῖ βίαια εἶναι. τῷ δ' ἀκολα- 4

τῷ ἀνάπαλιν τὰ μὲν καθ' ἕκαστα ἑκούσια. ἐπιθυμοῦντι γὰρ
καὶ ὀρεγομένῳ. τὸ δ' ὅλον ἧττον, οὐδεὶς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἀκόλα-
στος εἶναι. τὸ δ' ὄνομα τῆς ἀκολασίας καὶ ἐπὶ τὰς παιδικὰς ἁ-
μαρτίας φέρομεν, ἔχουσι γάρ τινα ὁμοιότητα. πότερον δὲ
ἀπὸ ποτέρου καλεῖται, οὐδὲν πρὸς τὰ νῦν διαφέρει. δῆλον
δ', ὅτι τὸ ὕστερον ἀπὸ τοῦ προτέρου. οὐ κακῶς δὲ ἔοικε μετενη-
νέχθαι, κεκολάσθαι γὰρ δεῖ τὸ τῶν αἰσχρῶν ὀρεγόμενον καὶ πολ-
1 λὴν αὔξησιν ἔχον. τοιοῦτον δὲ μάλιστα ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ παῖς.
» κατ' ἐπιθυμίαν γὰρ ζῶσι καὶ τὰ παιδία. καὶ μάλιστα ἐν του-
» τοις ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις. εἰ οὖν μὴ ἔσται εὐπειθὲς καὶ ὑπὸ τὸ ἄρ-
» χον, ἐπὶ πολὺ ἥξει. ἄπληστος γὰρ ἡ τοῦ ἡδέος ὄρεξις. καὶ παντα-
» χόθεν τῷ ἀνοήτῳ, καὶ ἡ τῆς ἐπιθυμίας ἐνέργεια αὔξει τὸ συγ-
γενές, κἂν μεγάλαι καὶ σφοδραὶ ὦσι, καὶ τὸν λογισμὸν ἐκ-
κρούουσι. διὸ δεῖ μετρίας αὐτὰς εἶναι καὶ ὀλίγας, καὶ τῷ λό-
γῳ μηδὲν ἐναντιοῦσθαι. τὸ δὲ τοιοῦτον, εὐπειθὲς λέγομεν καὶ
2 κεκολασμένον. ὥσπερ γὰρ τὸν παῖδα δεῖ κατὰ τὸ πρόσταγμα
» τοῦ παιδαγωγοῦ ζῆν, οὕτω καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν κατὰ τὸν λό-
» γον. διὸ δεῖ τοῦ σώφρονος τὸ ἐπιθυμητικὸν, συμφωνεῖν
» τῷ λόγῳ, σκοπὸς γὰρ ἀμφοῖν τὸ καλόν. καὶ ἐπι-
θυμεῖ ὁ σώφρων ὧν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ
ὅτε. οὕτω δὲ τάττει καὶ ὁ λόγος.
ταῦτ' οὖν ἡμῖν εἰρήσθω περὶ
σωφροσύνης.

3

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Γ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤῸ Δ'.

ΛΈΓΟΜΕΝ δ' ἑξῆς περὶ ἐλευθεριότη-
τος. δοκεῖ δὲ εἶναι περὶ χρήματα με-
σότης. ἐπαινεῖται γὰρ ὁ ἐλευθέριος, οὐκ
ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὐδ' ἐν οἷς ὁ σώ- 1
φρων, οὐδ' αὖ ἐν ταῖς κρίσεσιν, ἀλλὰ
περὶ δόσιν χρημάτων καὶ λῆψιν, μᾶλ-
λον δ' ἐν τῇ δόσει. χρήματα δὲ λέγο-
μεν πάντα, ὅσων ἡ ἀξία νομίσματι μετρεῖται. ἔστι δὲ καὶ ἡ ἀσω-
τία καὶ ἡ ἀνελευθερία περὶ χρήματα ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλεί-
ψεις. καὶ τὴν μὲν ἀνελευθερίαν προσάπτομεν ἀεὶ τοῖς μᾶλ-
λον ἢ δεῖ περὶ χρήματα σπουδάζουσι. τὴν δ' ἀσωτίαν
ἐπιφέρομεν ἐνίοτε συμπλέκοντες, τοὺς γὰρ ἀκρατεῖς καὶ εἰς 2
ἀκολασίαν δαπανηροὺς, ἀσώτους καλοῦμεν. διὸ καὶ φαυλό-
τατοι δοκοῦσιν εἶναι. πολλὰς γὰρ ἅμα κακίας ἔχουσιν. οὐ δὴ
οἰκείως προσαγορεύονται. βούλεται γὰρ ἄσωτος εἶναι, ὁ ἕν τι
κακὸν ἔχων, τὸ φθείρειν τὴν οὐσίαν. ἄσωτος γὰρ ὁ δι' αὑτὸν ἀ-
πολλύμενος. δοκεῖ δὲ ἀπώλειά τις αὑτοῦ εἶναι, καὶ ἡ τῆς οὐσίας
φθορὰ, ὡς τοῦ ζῆν διὰ τούτων ὄντος. οὕτω δὴ τὴν ἀσωτίαν ἐκ-
» δεχόμεθα. ὧν δ' ἐστὶ χρεία τις, ἔστι τούτοις χρῆσθαι καὶ εὖ καὶ
» κακῶς. ὁ πλοῦτος δ' ἐστὶ τῶν χρησίμων. ἑκάστῳ δ' ἄριστα χρῆ- 3
» ται, ὁ ἔχων τὴν περὶ ἕκαστον ἀρετὴν, καὶ πλούτῳ δὴ χρήσεται
ἄριστα, ὁ ἔχων τὴν περὶ τὰ χρήματα, ἀρετήν. οὗτος δ' ἐστὶν ὁ
ἐλευθέριος. χρῆσις δ' εἶναι δοκεῖ χρημάτων δαπάνη καὶ δό-
σις. ἡ δὲ λῆψις καὶ ἡ φυλακὴ, κτῆσις μᾶλλον. διὸ μᾶλλόν ἐστι
τοῦ ἐλευθερίου τὸ διδόναι οἷς δεῖ, ἢ λαμβάνειν, ὅθεν δεῖ. καὶ
» μὴ λαμβάνειν, ὅθεν οὐ δεῖ, τῆς ἀρετῆς γὰρ μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν
» ἢ τὸ εὖ πάσχειν. καὶ τὰ καλὰ πράττειν μᾶλλον, ἢ τὰ αἰσχρὰ
μὴ πράττειν. οὐκ ἄδηλον δ', ὅτι τῇ μὲν δόσει ἕπεται τὸ εὖ ποιεῖν, 4

καὶ τὸ καλὰ πράττειν. τῇ δὲ λήψει, τὸ εὖ πάσχειν, ἢ μὴ αἰσχρο-
ποιεῖν. καὶ ἡ χάρις τῷ διδόντι οὐ τῷ μὴ λαμβάνοντι. καὶ ὁ ἔπαι-
νος δὲ μᾶλλον, καὶ ῥᾷον δὲ τὸ μὴ λαμβάνειν τοῦ δοῦναι. τὸ γὰρ
οἰκεῖον ἧττον προΐενται μᾶλλον, ἢ οὐ λαμβάνουσι τὸ ἀλλότριον.
καὶ ἐλευθέριοι δὲ λέγονται οἱ διδόντες. οἱ δὲ μὴ λαμβάνοντες,
οὐκ εἰς ἐλευθεριότητα ἐπαινοῦνται, ἀλλ᾽ οὐχ ἧττον εἰς δικαιο-
σύνην. οἱ δὲ λαμβάνοντες, οὐδὲ ἐπαινοῦνται πάνυ. φιλοῦνται
1 δὲ σχεδὸν μάλιστα οἱ ἐλευθέριοι τῶν ἀπ᾽ ἀρετῆς, ὠφέλιμοι
γάρ. τοῦτο δὲ ἐν τῇ δόσει. αἱ δὲ κατ᾽ ἀρετὴν πράξεις, καλαὶ καὶ
τοῦ καλοῦ ἕνεκα. καὶ ὁ ἐλευθέριος οὖν δώσει τοῦ καλοῦ ἕνε-
κα καὶ ὀρθῶς. οἷς γὰρ δεῖ καὶ ὅσα καὶ ὅτε, καὶ τἄλλα, ὅσα
ἕπεται τῇ ὀρθῇ δόσει. καὶ ταῦτα ἡδέως ἢ ἀλύπως. τὸ γὰρ κατ᾽
» ἀρετὴν ἡδὺ ἢ ἄλυπον, ἥκιστα λυπηρόν. ὁ δὲ διδοὺς οἷς μὴ δεῖ,
» ἢ μὴ τοῦ καλοῦ ἕνεκα, ἀλλὰ διά τινα ἄλλην αἰτίαν, οὐκ ἐλευ-
θέριος. ἀλλὰ ἄλλος τις ῥηθήσεται. οὐδ᾽ ὁ λυπηρῶς. μᾶλλον
2 γὰρ ἕλοιτ᾽ ἂν τὰ χρήματα τῆς καλῆς πράξεως. τοῦτο δ᾽ οὐκ
ἐλευθερίου. οὐδὲ λήψεται δὲ, ὅθεν μὴ δεῖ. οὐδὲ γάρ ἐστι τοῦ μὴ
τιμῶντος τὰ χρήματα, ἡ τοιαύτη λῆψις. οὐκ ἂν εἴη δὲ, οὔτ᾽ αἰ-
τητικός. οὐ γάρ ἐστι τοῦ εὖ ποιοῦντος εὐχερῶς εὐεργετεῖσθαι.
ὅθεν δὲ δεῖ λήψεται. οἷον ἀπὸ τῶν ἰδίων κτημάτων οὐχ ὡς κα-
λὸν, ἀλλ᾽ ὡς ἀναγκαῖον, ὅπως ἔχῃ διδόναι. οὐδ᾽ ἀμελήσει τῶν
ἰδίων βουλόμενός γε διὰ τούτων τισὶν ἐπαρκεῖν. οὐδὲ τοῖς τυχοῦσι
δώσει, ἵνα ἔχῃ διδόναι οἷς δεῖ, καὶ ὅτε καὶ οὗ καλόν. ἐλευθε-
3 ρίου δέ ἐστι σφόδρα καὶ τὸ ὑπερβάλλειν ἐν τῇ δόσει, ὥστε κα-
ταλείπειν ἑαυτῷ ἐλάττω, τὸ γὰρ μὴ ἀποβλέπειν ἐφ᾽ ἑαυτὸν, ἐ-
λευθερίου. κατὰ τὴν οὐσίαν δ᾽ ἡ ἐλευθεριότης λέγεται. οὐ
» γὰρ ἐν τῷ πλήθει τῶν διδομένων τὸ ἐλευθέριον, ἀλλ᾽ ἐν τῇ τοῦ
» διδόντος ἕξει. αὕτη δὲ κατὰ τὴν οὐσίαν δίδωσιν. οὐθὲν δὲ κω-
λύει ἐλευθεριώτερον εἶναι τὸν τὰ ἐλάττω διδόντα, ἐὰν ἀπὸ
ἐλαττόνων διδῷ. ἐλευθεριώτεροι δὲ εἶναι δοκοῦσιν, οἱ μὴ κτη-
σάμενοι, ἀλλὰ παραλαβόντες τὴν οὐσίαν. ἄπειροί τε γὰρ τῆς
4 ἐνδείας. καὶ πάντες ἀγαπῶσι μᾶλλον τὰ αὑτῶν ἔργα,

» ὥσπερ οἱ γονεῖς καὶ οἱ ποιηταί. πλουτεῖν δ' οὐ ῥᾴδιον τὸν ἐλευ-
» θέριον, μήτε ληπτικὸν ὄντα, μήτε φυλακτικόν. προετικὸν δὲ,
καὶ μὴ τιμῶντα δι' αὐτὰ τὰ χρήματα, ἀλλ' ἕνεκα τῆς δόσεως.
διὸ καὶ ἐγκαλεῖται τῇ τύχῃ, ὅτι οἱ μάλιστα ἄξιοι ὄντες, ἥκιστα
» πλουτοῦσι. συμβαίνει δ' οὐκ ἀλόγως τοῦτο. οὐ γὰρ οἷόν τε χρή-
» ματ' ἔχειν μὴ ἐπιμελούμενον, ὅπως ἔχῃ. ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων. οὐ μὴν δώσει γε οἷς οὐ δεῖ, οὐδ' ὅτε μὴ δεῖ. οὐδ' ὅσα ἄλ-
λα τοιαῦτα. οὐ γὰρ ἂν ἔτι πράττοι κατὰ τὴν ἐλευθεριότη- 1
τα. καὶ εἰς ταῦτα ἀναλώσας, οὐκ ἂν ἔχοι εἰς ἃ δεῖ ἀναλίσκειν.
ὥσπερ γὰρ εἴρηται, ἐλευθέριός ἐστιν, ὁ κατὰ τὴν οὐσίαν δαπα-
νῶν καὶ εἰς ἃ δεῖ. ὁ δ' ὑπερβάλλων, ἄσωτος. διὸ, τοὺς τυράν-
νους οὐ λέγομεν ἀσώτους. τὸ γὰρ πλῆθος τῆς κτήσεως, οὐ δο-
κεῖ ῥᾴδιον εἶναι ταῖς δόσεσι καὶ ταῖς δαπάναις ὑπερβάλλειν.
τῆς ἐλευθεριότητος δὴ μεσότητος οὔσης περὶ χρημάτων δό-
σιν καὶ λῆψιν, ὁ ἐλευθέριος καὶ δώσει καὶ δαπανήσει εἰς ἃ δεῖ,
καὶ ὅσα δεῖ, ὁμοίως ἐν μικροῖς καὶ μεγάλοις. καὶ ταῦτα ἡδέως 2
καὶ λήψεται, ὅθεν δεῖ καὶ ὅσα δεῖ. τῆς ἀρετῆς γὰρ περὶ ἄμ-
φω οὔσης μεσότητος, ποιήσει ἀμφότερα ὡς δεῖ. ἕπεται γὰρ
τῇ ἐπιεικεῖ δόσει, ἡ τοιαύτη λῆψις. ἡ δὲ μὴ τοιαύτη, ἐναντία
ἐστίν. αἱ μὲν οὖν ἑπόμεναι, γίνονται ἅμα ἐν τῷ αὐτῷ. αἱ δὲ
ἐναντίαι, δῆλον ὡς οὔ. ἐὰν δὲ παρὰ τὸ δέον, καὶ τὸ καλῶς ἔ-
χον συμβαίνῃ αὐτῷ ἀναλίσκειν, λυπήσεται. μετρίως δὲ καὶ ὡς
δεῖ. τῆς ἀρετῆς γὰρ καὶ ἥδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι ἐφ' οἷς δεῖ καὶ
ὡς δεῖ. καὶ εὐκοινώνητος δ' ἐστὶν ὁ ἐλευθέριος εἰς χρήματα. 3
δύναται γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ τιμῶν γε τὰ χρήματα. καὶ μᾶλ-
λον ἀχθόμενος, εἴ τι δέον, μὴ ἀνάλωσεν, ἢ λυπούμενος, εἰ μὴ
δέον τι, ἀνάλωσεν. καὶ τῷ σιμωνίδῃ οὐκ ἀρεσκόμενος. ὁ δ' ἄ-
σωτος καὶ ἐν τούτοις διαμαρτάνει. οὔτε γὰρ ἥδεται ἐφ' οἷς δεῖ,
οὔτε ὡς δεῖ. οὔτε λυπεῖται. ἔσται δὲ προϊοῦσι φανερώτερον.
εἴρηται δ' ἡμῖν, ὅτι ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις εἰσὶν, ἡ ἀσωτία
καὶ ἡ ἀνελευθερία καὶ ἐν δυσὶν, ἐν δόσει καὶ λήψει. καὶ τὴν δα-
πάνην γὰρ εἰς τὴν δόσιν τίθεμεν. ἡ μὲν οὖν ἀσωτία, τῷ διδό-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ναι καὶ μὴ λαμβάνειν ὑπερβάλλει. τῷ δὲ λαμβάνειν, ἐλλείπει. ἡ δ' ἀνελευθερία, τῷ διδόναι μὲν ἐλλείπει. τῷ λαμβάνειν δ', ὑπερβάλλει, πλὴν ἐπὶ μικροῖς. τὰ μὲν οὖν τῆς ἀσωτίας οὐ πάνυ συνδυάζεται. οὐ γὰρ ῥάδιον μηδαμόθεν λαμβάνοντα, πᾶσι διδόναι. ταχέως γὰρ ἐπιλείπει ἡ οὐσία τοὺς διδόντας ἰδιώτας, οἵπερ καὶ δοκοῦσιν ἄσωτοι εἶναι, ἐπεὶ ὅγε τοιοῦτος δόξαι ἂν οὐ μικρῷ βελτίων εἶναι τοῦ ἀνελευθέρου, εὐίατός τε

1 γάρ ἐστι καὶ ὑπὸ τῆς ἡλικίας καὶ ὑπὸ τῆς ἀπορίας, καὶ ἐπὶ τὸ μέσον δύναται ἐλθεῖν. ἔχει γὰρ τὰ τοῦ ἐλευθερίου, καὶ γὰρ δίδωσι καὶ οὐ λαμβάνει. οὐδέτερον δ' ὡς δεῖ, οὐδ' εὖ. εἰ δὴ τοῦτο ἐθισθείη, ἤ πως ἄλλως μεταβάλλοι, εἴη ἂν ἐλευθέριος, δώσει γὰρ οἷς δεῖ, καὶ οὐ λήψεται, ὅθεν οὐ δεῖ. διὸ καὶ δοκεῖ οὐκ εἶναι φαῦλος τὸ ἦθος, οὐ γὰρ μοχθηροῦ, οὐδὲ ἀγεννοῦς, τὸ ὑπερβάλλειν διδόντα καὶ μὴ λαμβάνοντα. ἠλιθίου δέ. ὁ δὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἄσωτος πολὺ δοκεῖ βελτίων τοῦ ἀνελευ-

2 θέρου εἶναι, διά τε τὰ εἰρημένα, καὶ ὅτι ὁ μὲν ὠφελεῖ πολλούς. ὁ δὲ, οὐδένα. ἀλλ' οὐδὲ αὑτόν, ἀλλ' οἱ πολλοὶ τῶν ἀσώτων καθάπερ εἴρηται καὶ λαμβάνουσιν ὅθεν μὴ δεῖ, καὶ εἰσὶ κατὰ τοῦτο ἀνελεύθεροι. ληπτικοὶ δὲ γίνονται, διὰ τὸ βούλεσθαι μὲν ἀναλίσκειν. εὐχερῶς δὲ τοῦτο ποιεῖν μὴ δύνασθαι. ταχὺ γὰρ ἐπιλείπει αὐτοὺς τὰ ὑπάρχοντα. ἀναγκάζονται οὖν ἑτέρωθεν πορίζειν. ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μηδὲν τοῦ καλοῦ φροντίζειν, ὀλιγώρως, καὶ πάντοθεν λαμβάνουσι. διδόναι γὰρ ἐπιθυμοῦσι.

3 τὸ δὲ πῶς ἢ πόθεν, οὐδὲν αὐτοῖς διαφέρει. διόπερ οὐδὲ ἐλευθέριοι αἱ δόσεις αὐτῶν εἰσιν, οὐ γὰρ καλαί. οὐδὲ τούτου αὐτοῦ ἕνεκα, οὐδὲ ὡς δεῖ. ἀλλ' ἐνίοτε οὓς δεῖ πένεσθαι, τούτους πλουσίους ποιοῦσι. καὶ τοῖς μὲν μετρίοις τὰ ἤθη, οὐδὲν ἂν δοῖεν. τοῖς δὲ κόλαξιν, ἢ τινὰ ἄλλην ἡδονὴν πορίζουσι, πολλά. διὸ καὶ ἀκόλαστοι αὐτῶν εἰσιν οἱ πολλοί. εὐχερῶς γὰρ ἀναλίσκοντες καὶ εἰς τὰς ἀκολασίας δαπανηροί εἰσι, καὶ διὰ τὸ μὴ πρὸς τὸ καλὸν ζῆν, πρὸς τὰς ἡδονὰς ἀποκλίνουσιν. ὁ μὲν οὖν ἄσωτος ἀπαιδαγώγητος γενόμενος,

4 εἰς ταῦτα μεταβαίνει. τυχὼν δ' ἐπιμελείας, εἰς τὸ μέσον,

καὶ τὸ δέον ἀφίκοιτ' ἄν. ἡ δ' ἀνελευθερία, ἀνίατός ἐστι, δοκεῖ γὰρ
τὸ γῆρας καὶ πᾶσα ἀδυναμία ἀνελευθέρους ποιεῖν καὶ συμ-
φυέστερον τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀσωτίας, οἱ γὰρ πολλοὶ φιλο-
χρήματοι μᾶλλον, ἢ δοτικοί. καὶ διατείνει δὲ ἐπὶ πολύ, καὶ πο-
λυειδές ἐστι. πολλοὶ γὰρ τρόποι δοκοῦσι τῆς ἀνελευθερίας εἶναι.
ἐν δυσὶ γὰρ οὖσα, τῇ τε ἐλλείψει τῆς δόσεως, καὶ τῇ ὑπερβολῇ
τῆς λήψεως, οὐ πᾶσιν ὁλόκληρος παραγίνεται, ἀλλ' ἐνίοτε χω-
ρίζεται. καὶ οἱ μὲν τῇ λήψει ὑπερβάλλουσιν. οἱ δὲ τῇ δόσει 1
ἐλλείπουσιν. οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις προσηγορίαις, οἷον
φειδωλοί, γλίσχροι, κίμβικες, πάντες τῇ δόσει ἐλλείπουσι.
τῶν δὲ ἀλλοτρίων οὐκ ἐφίενται, οὐδὲ βούλονται λαμβάνειν, οἱ
μὲν διά τινα ἐπιείκειαν καὶ εὐλάβειαν τῶν αἰσχρῶν. δοκοῦσι
γὰρ ἔνιοι, ἢ φασί γε διὰ τοῦτο φυλάττειν, ἵνα μή ποτε ἀναγκα-
σθῶσιν αἰσχρόν τι πρᾶξαι. τούτων δὲ καὶ ὁ κυμινοπρίστης καὶ
πᾶς ὁ τοιοῦτος. ὠνόμασται δὲ ἀπὸ τῆς ὑπερβολῆς τοῦ μηθε-
νὶ ἂν δοῦναι. οἱ δ' αὖ, διὰ φόβον ἀπέχονται τῶν ἀλλοτρίων, ὡς 2
οὐ ῥᾴδιον τό, αὐτὸν μὲν τὰ ἑτέρων λαμβάνειν, τὰ δ' αὑτοῦ ἑτέ-
ρους, μή. ἀρέσκειν οὖν αὐτοῖς, τὸ μήτε λαμβάνειν μήτε διδό-
ναι. οἱ δ' αὖ κατὰ τὴν λῆψιν ὑπερβάλλουσι τῷ πάντοθεν
λαμβάνειν καὶ πᾶν, οἷον οἱ τὰς ἀνελευθέρους ἐργασίας ἐργα-
ζόμενοι, καὶ πορνοβοσκοὶ καὶ πάντες οἱ τοιοῦτοι, καὶ τοκισταί.
καὶ τὸ μικρὰ ἐπὶ πολλῷ. ἢ ἐπὶ μεγάλοις τόκοις δανείζοντες
πάντες γὰρ οὗτοι ὅθεν οὐ δεῖ λαμβάνουσι, καὶ ὁπόσον οὐ δεῖ.
κοινὸν δ' ἐπ' αὐτοῖς ἡ αἰσχροκέρδεια φαίνεται. πάντες γὰρ ἕνε- 3
κα κέρδους καὶ τούτου μικροῦ, ὀνείδη ὑπομένουσι. τοὺς γὰρ τὰ
μεγάλα μὴ ὅθεν δεῖ, λαμβάνοντας, μὴ δὲ ἃ δεῖ, οὐδὲ λέγο-
μεν ἀνελευθέρους, οἷον τοὺς τυράννους, πόλεις πορθοῦντας καὶ
ἱερὰ συλῶντας, ἀλλὰ πονηροὺς μᾶλλον, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἀδί-
κους. ὁ μέντοι κυβευτὴς καὶ ὁ λωποδύτης καὶ ὁ λῃστής, τῶν ἀνε-
λευθέρων εἰσίν. αἰσχροκερδεῖς γάρ. κέρδους γὰρ ἕνεκα ἀμφότε-
ροι πραγματεύονται, καὶ ὀνείδη ὑπομένουσι. καὶ οἱ μέν, κιν-
δύνους, τοὺς μεγίστους, ἕνεκα τοῦ λήμματος. οἱ δέ, ἀπὸ τῶν φίλων 4

κερδαίνουσιν, οἷς δεῖ διδόναι. ἀμφότεροι δὴ ὅθεν οὐ δεῖ κερ-
δαίνειν βουλόμενοι, αἰσχροκερδεῖς. καὶ πᾶσαι δὴ αἱ τοιαῦται
λήψεις ἀνελεύθεροι. εἰκότως δὲ τῇ ἐλευθεριότητι ἀνελευ-
θερία ἐναντίον λέγεται. μεῖζόν τε γάρ ἐστι κακὸν τῆς ἀσω-
τίας. καὶ μᾶλλον ἐπὶ ταύτην ἁμαρτάνουσιν, ἢ κατὰ τὴν λε-
χθεῖσαν ἀσωτίαν. περὶ μὲν οὖν ἐλευθεριότητος καὶ τῶν ἀν-
τικειμένων κακιῶν, τοσαῦτ' εἰρήσθω. Δόξαι δ' ἂν ἀκό-
1 λουθον εἶναι, καὶ περὶ μεγαλοπρεπείας διελθεῖν. δοκεῖ γὰρ
καὶ αὐτὴ περὶ χρήματά τις ἀρετὴ εἶναι. οὐχ ὥσπερ δ' ἡ ἐ-
λευθεριότης διατείνει περὶ πάσας τὰς ἐν χρήμασι πράξεις,
ἀλλὰ περὶ τὰς δαπανηρὰς μόνον, ἐν τούτοις δ' ὑπερέχει τῆς
ἐλευθεριότητος μεγέθει. καθάπερ γὰρ τοὔνομα αὐτὸ ὑπο-
σημαίνει, ἐν μεγέθει πρέπουσα δαπάνη ἐστί. τὸ δὲ μέγεθος
πρός τι, οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ δαπάνημα τριηράρχῳ καὶ ἀρχιθεω-
ρῷ, τὸ πρέπον δὴ πρὸς αὐτὸν καὶ ἐν ᾧ καὶ περὶ ἅ. ὁ δ' ἐν μι-
2 κροῖς ἢ ἐν μετρίοις κατ' ἀξίαν δαπανῶν, οὐ λέγεται μεγαλο-
πρεπὴς, οἷον τὸ, πολλάκι δόσκον ἀλήτῃ. ἀλλ' ὁ ἐν μεγάλοις,
οὗτος. ὁ μὲν γὰρ μεγαλοπρεπὴς, ἐλευθέριος. ὁ δὲ, ἐλευθέ-
ριος, οὐθὲν μᾶλλον μεγαλοπρεπής. τῆς τοιαύτης δ' ἕξεως,
ἡ μὲν ἔλλειψις, μικροπρέπεια καλεῖται. ἡ δ' ὑπερβολὴ, βα-
ναυσία καὶ ἀπειροκαλία, καὶ ὅσαι τοιαῦται οὐχ ὑπερβάλ-
λουσαι τῷ μεγέθει περὶ ἃ δεῖ, ἀλλ' ἐν οἷς οὐ δεῖ καὶ ὡς οὐ
δεῖ, λαμπρυνόμεναι. ὕστερον δὲ περὶ αὐτῶν ἐροῦμεν. ὁ δὲ με-
3 γαλοπρεπὴς, ἐπιστήμονι ἔοικε. τὸ πρέπον γὰρ δύναται θεω-
ρῆσαι, καὶ δαπανῆσαι μεγάλα ἐμμελῶς. ὥσπερ γὰρ ἐν ἀρ-
χῇ εἴπομεν, ἡ ἕξις ταῖς ἐνεργείαις ὁρίζεται καὶ ὧν ἐστιν. αἱ δὴ
τοῦ μεγαλοπρεποῦς, δαπάναι μεγάλαι καὶ πρέπουσαι. τοιαῦ-
τα δὴ καὶ τὰ ἔργα. οὕτω γὰρ ἔσται μέγα δαπάνημα καὶ πρέ-
πον τῷ ἔργῳ. ὥστε τὸ μὲν ἔργον, τῆς δαπάνης ἄξιον δεῖ εἶναι,
τὴν δὲ δαπάνην τοῦ ἔργου, ἢ καὶ ὑπερβάλλειν. δαπανήσει δὴ
τὰ τοιαῦτα ὁ μεγαλοπρεπὴς τοῦ καλοῦ ἕνεκα, κοινὸν γὰρ
4 τοῦτο ταῖς ἀρεταῖς, καὶ ἔτι ἡδέως καὶ προετικῶς. ἡ γὰρ ἀκρι-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

βολογία, μικροπρεπές. καὶ πῶς κάλλιστον καὶ πρεπωδέστατον σκέψαιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ πόσου καὶ πῶς ἐλαχίστου. ἀναγκαῖον δὴ καὶ ἐλευθέριον τὸν μεγαλοπρεπῆ εἶναι, καὶ γὰρ ὁ ἐλευθέριος δαπανήσει ἃ δεῖ καὶ ὡς δεῖ. ἐν τούτοις δὲ τὸ μέγα τοῦ μεγαλοπρεποῦς, οἷον μέγεθος. περὶ ταῦτα τῆς ἐλευθεριότητος οὔσης, καὶ ἀπὸ τῆς ἴσης δαπάνης, τὸ ἔργον ποιήσει τὸ μεγαλοπρεπέστερον. οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ ἀρετὴ κτήματος καὶ
ἔργου. κτῆμα μὲν γὰρ τὸ πλείστου ἄξιον καὶ τιμιώτατον, οἷον 1
χρυσός. ἔργον δὲ, τὸ μέγα καὶ καλόν. τοῦ γὰρ τοιούτου ἡ θεωρία, θαυμαστή. τὸ δὲ μεγαλοπρεπὲς, θαυμαστόν. καὶ ἔστιν ἀρετὴ ἔργου, μεγαλοπρέπεια ἐν μεγέθει. ἔστι δὲ τῶν δαπανημάτων, οἷα λέγομεν τὰ τίμια. οἷον τὰ περὶ τοὺς θεοὺς ἀναθήματα καὶ κατασκευαὶ καὶ θυσίαι. ὁμοίως δὲ καὶ ὅσα περὶ πᾶν τὸ δαιμόνιον, καὶ ὅσα πρὸς τὸ κοινὸν εὐφιλοτίμητά ἐστιν. οἷον εἴ που χορηγεῖν οἴονται δεῖν λαμπρῶς, ἢ τριηραρχεῖν, ἢ καὶ ἑστιᾶν
τὴν πόλιν. ἐν ἅπασι δ' ὥσπερ εἴρηται καὶ πρὸς τὸν πράττοντα 2
ἀναφέρεται, τίς ὢν καὶ τίνων ὑπαρχόντων. ἄξια γὰρ δεῖ τούτων εἶναι, καὶ μὴ μόνον τῷ ἔργῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ ποιοῦντι πρέπειν. διὸ πένης μὲν οὐκ ἂν εἴη μεγαλοπρεπής, οὐ γάρ ἐστιν ἀφ' ὧν πολλὰ δαπανήσει πρεπόντως, ὁ δ' ἐπιχειρῶν, ἠλίθιος. παρὰ τὴν ἀξίαν γὰρ καὶ τὸ δέον. κατ' ἀρετὴν δὲ τὸ ὀρθῶς. πρέπει δὲ καὶ οἷς τὰ τοιαῦτα προϋπάρχει δι' αὐτῶν, ἢ διὰ τῶν προγόνων. ἢ ὧν αὐτοῖς μέτεστι, καὶ τοῖς εὐγενέσι καὶ τοῖς ἐνδόξοις, καὶ ὅσα τοιαῦ-
τα. πάντα γὰρ ταῦτα μέγεθος ἔχει καὶ ἀξίωμα. μάλιστα μὲν οὖν 3
τοιοῦτος ὁ μεγαλοπρεπής, καὶ ἐν τοιούτοις δαπανήμασιν ἡ μεγαλοπρέπεια, ὥσπερ εἴρηται. μέγιστα γὰρ καὶ ἐντιμότατα. τῶν δὲ ἰδίων, ὅσα εἰσάπαξ γίνεται, οἷον γάμος, καὶ εἴ τι τοιοῦτον, καὶ εἰ περί τι πᾶσα ἡ πόλις σπουδάζει, ἢ οἱ ἐν ἀξιώματι. καὶ περὶ ξένων δὲ ὑποδοχὰς καὶ ἀποστολὰς καὶ δωρεὰς καὶ ἀντιδωρεάς. οὐ γὰρ εἰς ἑαυτὸν δαπανηρὸς ὁ μεγαλοπρεπής, ἀλλ' εἰς τὰ κοινά, τὰ δὲ δῶρα τοῖς ἀναθήμασιν ἔχει τι ὅμοιον.
μεγαλοπρεποῦς δὲ καὶ οἶκον κατασκευάσασθαι πρεπόν- 4

τως τῷ πλούτῳ. κόσμος γάρ τις καὶ οὗτος. καὶ περὶ ταῦτα
μᾶλλον δαπανᾶν, ὅσα πολυχρόνια τῶν ἔργων. κάλλιστα γὰρ
ταῦτα καὶ ἐν ἑκάστοις τὸ πρέπον. οὐ γὰρ ταὐτὰ ἁρμόζει
θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, οὐδ᾿ ἐν ἱερῷ καὶ τάφῳ καὶ ἐπεὶ τῶν δα-
πανημάτων ἕκαστον μέγα ἐν τῷ γένει. καὶ μεγαλοπρεπέστα-
τον μὲν τὸ ἐν μεγάλῳ μέγα, ἐνταῦθα δὲ τὸ ἐν τούτοις μέγα
καὶ διαφέρει τὸ ἐν τῷ ἔργῳ μέγα, τοῦ ἐν τῷ δαπανήματι.
1 σφαῖρα μὲν γὰρ ἡ λήκυθος ἡ καλλίστη, ἔχει μεγαλοπρέπειαν
παιδικοῦ δώρου. ἡ δὲ τούτου τιμὴ, μικρὸν καὶ ἀνελεύθερον.
διὰ τοῦτ᾿ ἐστὶ τοῦ μεγαλοπρεποῦς ἐν ᾧ ἂν ποιῇ γένει, μεγα-
λοπρεπῶς ποιεῖν. τὸ γὰρ τοιοῦτον οὐκ εὐυπέρβλητον καὶ ἔ-
χον κατ᾿ ἀξίαν τοῦ δαπανήματος. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγα-
λοπρεπής. ὁ δ᾿ ὑπερβάλλων καὶ βάναυσος, τῷ παρὰ τὸ
δέον ἀναλίσκειν, ὑπερβάλλει ὥσπερ εἴρηται. ἐν γὰρ τοῖς μι-
κροῖς τῶν δαπανημάτων, πολλὰ ἀναλίσκει. καὶ λαμπρύνε-
2 ται παρὰ μέλος. οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν. καὶ κωμῳ-
δοῖς χορηγῶν, ἐν τῇ παρόδῳ πορφύραν εἰσφέρων, ὥσπερ οἱ
μεγαρεῖς, καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα ποιήσει, οὐ τοῦ καλοῦ ἕνε-
κα, ἀλλὰ τὸν πλοῦτον ἐπιδεικνύμενος, καὶ διὰ ταῦτα οἰόμε-
νος θαυμάζεσθαι. καὶ οὗ μὲν δεῖ πολλὰ ἀναλῶσαι, ὀλίγα
δαπανῶν. οὗ δ᾿ ὀλίγα, πολλά, ὁ δὲ μικροπρεπὴς, περὶ πάν-
τα ἐλλείψει, καὶ τὰ μέγιστα ἀναλώσας, ἐν μικρῷ τὸ κα-
λὸν ἀπολεῖ. καὶ ὅ, τι ἂν ποιῇ μέλλων καὶ σκοπῶν πῶς ἂν ἐ-
3 λάχιστον ἀναλώσαι, καὶ ταῦτ᾿ ὀδυρόμενος καὶ πάντ᾿ οἰόμε-
νος μείζω ποιεῖν, ἢ δεῖ. εἰσὶ μὲν οὖν αἱ ἕξεις αὗται, κακίαι. οὐ
μὴν ὀνείδη γ᾿ ἐπιφέρουσι. διὰ τὸ μήτε βλαβεραὶ τῷ πέλας
εἶναι, μήτε λίαν ἀσχήμονες. Ἡ δὲ μεγαλοψυ-
χία, περὶ μεγάλα μὲν καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος ἔοικεν εἶναι, πε-
ρὶ ποῖα δ᾿ ἐστὶ, πρῶτον λάβωμεν. διαφέρει δ᾿ οὐθὲν τὴν ἕ-
ξιν, ἢ τὸν κατὰ τὴν ἕξιν, σκοπεῖν. δοκεῖ δὲ μεγαλόψυ-
χος εἶναι, ὁ μεγάλων αὑτὸν ἀξιῶν, ἄξιος ὤν. ὁ γὰρ μὴ κα-
4 τ᾿ ἀξίαν αὐτὸ ποιῶν, ἠλίθιος. τῶν δὲ κατ᾿ ἀρετὴν, οὐδεὶς

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἠλίθιος, οὐδ' ἀνόητος. μεγαλόψυχος μὲν οὖν ὁ εἰρημένος. ὁ γὰρ μικρῶν ἄξιος, καὶ τούτων ἀξιῶν ἑαυτόν, σώφρων. μεγαλόψυχος δ' οὔ. ἐν μεγέθει γὰρ ἡ μεγαλοψυχία, ὥσπερ καὶ τὸ κάλλος ἐν μεγάλῳ σώματι. οἱ μικροὶ δ' ἀστεῖοι καὶ σύμμετροι, καλοὶ δ' οὔ. ὁ δὲ μεγάλων αὑτὸν ἀξιῶν, ἀνάξιος ὤν, χαῦνος. ὁ δὲ μειζόνων ἢ ἄξιος, οὐ πᾶς χαῦνος. ὁ δ' ἐλαττόνων ἢ ἄξιος, μικρόψυχος. ἐάν τε μεγάλων ἐάν τε μετρίων ἐάν τε
καὶ μικρῶν ἄξιος ὤν, ἔτι ἐλαττόνων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, καὶ μάλι- 1
στα ἂν δόξειεν ὁ μεγάλων ἄξιος. τί γὰρ ἂν ἐποίει, εἰ μὴ τοσούτων ἦν ἄξιος. ἔστι δὴ ὁ μεγαλόψυχος, τῷ μὲν μεγέθει ἄκρος. τῷ δὲ ὡς δεῖ, μέσος. τοῦ γὰρ κατ' ἀξίαν ἑαυτὸν ἀξιοῖ. οἱ δ' ὑπερβάλλουσι καὶ ἐλλείπουσιν. εἰ δὲ δὴ μεγάλων ἑαυτὸν ἀξιοῖ, ἄξιος ὤν. καὶ μάλιστα τῶν μεγίστων, περὶ ἓν μάλιστα ἂν εἴη. ἡ δ' ἀξία λέγεται πρὸς τὰ ἐκτὸς ἀγαθά. μέγιστον δὲ τοῦτ' ἂν θείημεν, ὃ τοῖς θεοῖς ἀπονέμομεν. καὶ οὗ μάλιστα ἐφίενται οἱ
ἐν ἀξιώματι. καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς καλλίστοις ἆθλον. τοιοῦτον δ' ἡ τι- 2
μή. μέγιστον γὰρ δὴ τοῦτο τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν. περὶ τιμὰς δὴ καὶ ἀτιμίας, ὁ μεγαλόψυχός ἐστιν, ὡς δεῖ. καὶ ἄνευ δὲ λόγου φαίνονται οἱ μεγαλόψυχοι περὶ τιμὴν εἶναι. τιμῆς γὰρ μάλιστα οἱ μεγάλοι ἀξιοῦσιν ἑαυτούς, κατ' ἀξίαν δέ. ὁ δὲ μικρόψυχος, ἐλλείπει καὶ πρὸς αὑτόν, καὶ πρὸς τὸ τοῦ μεγαλοψύχου ἀξίωμα. ὁ δὲ χαῦνος πρὸς ἑαυτὸν μὲν ὑπερβάλλει, οὐ μὴν τόν γε μεγαλόψυχον. ὁ δὲ μεγαλόψυχος, εἴπερ
τῶν μεγίστων ἄξιος, ἄριστος ἂν εἴη. μείζονος γὰρ ἀεὶ ὁ βελτίων 3
ἄξιος καὶ μεγίστων ὁ ἄριστος. τὸν ὡς ἀληθῶς ἄρα μεγαλόψυχον, δεῖ ἀγαθὸν εἶναι. καὶ δόξειεν δ' εἶναι μεγαλοψύχου, τὸ ἐν ἑκάστῃ ἀρετῇ μέγα. οὐδαμῶς τ' ἂν ἁρμόζοι μεγαλοψύχῳ φεύγειν παρασείσαντι, οὐδὲ ἀδικεῖν. τίνος γὰρ ἕνεκα πράξει αἰσχρά, ᾧ οὐθὲν μέγα. καθ' ἕκαστα δ' ἐπισκοποῦντι πάμπαν γελοῖος φαίνοιτ' ἂν ὁ μεγαλόψυχος, μὴ ἀγαθὸς ὤν. οὐκ εἴη δ' ἂν οὐδὲ τιμῆς ἄξιος, φαῦλος ὤν. τῆς ἀρετῆς γὰρ ἆθλον, ἡ
τιμή. καὶ ἀπονέμεται τοῖς ἀγαθοῖς. ἔοικε μὲν οὖν ἡ μεγαλο- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ψυχία οἷον κόσμος τις εἶναι τῶν ἀρετῶν. μείζους γὰρ αὐτὰς
ποιεῖ, καὶ οὐ γίνεται ἄνευ ἐκείνων. διὰ τοῦτο χαλεπὸν τῇ ἀλη-
θείᾳ μεγαλόψυχον εἶναι. οὐ γὰρ οἷόν τε ἄνευ καλοκαγαθίας.
μάλιστα μὲν οὖν περὶ τιμὰς καὶ ἀτιμίας, ὁ μεγαλόψυ-
χός ἐστι. καὶ ἐπὶ μὲν ταῖς μεγάλαις καὶ ὑπὸ τῶν σπουδαίων,
μετρίως ἡσθήσεται, ὡς τῶν οἰκείων τυγχάνων ἢ καὶ ἐλαττόνων.
» ἀρετῆς γὰρ παντελοῦς οὐκ ἂν γένοιτο ἀξία τιμή. οὐ μὴν ἀλ-
1 λ' ἀποδέξεταί γε, τῷ μὴ ἔχειν αὐτοὺς μείζω αὐτῷ ἀπονέμειν.
» τῆς δὲ παρὰ τῶν τυχόντων καὶ ἐπὶ μικροῖς, πάμπαν ὀλιγωρή-
» σει. οὐ γὰρ τούτων ἄξιος. ὁμοίως δὲ καὶ ἀτιμίας. οὐ γὰρ ἔ-
σται δικαίως περὶ αὐτόν. μάλιστα μὲν οὖν ἐστιν ὥσπερ εἴρηται
ὁ μεγαλόψυχος περὶ τιμάς. οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ πλοῦ-
τον καὶ δυναστείαν καὶ πᾶσαν εὐτυχίαν καὶ ἀτυχίαν μετρίως
ἕξει, ὅπως ἂν γίνηται καὶ οὔτ' εὐτυχῶν περιχαρὴς ἔσται, οὔ-
τε ἀτυχῶν περίλυπος. οὐ δὲ γὰρ περὶ τιμὴν οὕτως ἔχει, ὡς
2 μέγιστον ὄν, αἱ γὰρ δυναστεῖαι καὶ ὁ πλοῦτος, διὰ τὴν τιμήν
ἐστιν αἱρετά. οἱ γοῦν ἔχοντες αὐτά, τιμᾶσθαι δι' αὐτῶν βούλον-
ται. ᾧ δὴ καὶ ἡ τιμὴ μικρόν ἐστι, τούτῳ καὶ τἆλλα. διὸ ὑπερό-
πται δοκοῦσιν. δοκεῖ δὲ καὶ τὰ εὐτυχήματα συμβάλλεσθαι
πρὸς μεγαλοψυχίαν. οἱ γὰρ εὐγενεῖς ἀξιοῦνται τιμῆς. καὶ
οἱ δυναστεύοντες, ἢ οἱ πλουτοῦντες. ἐν ὑπεροχῇ γάρ. τὸ δ'
ἀγαθῷ ὑπερέχον πᾶν, ἐντιμότερον. διὸ καὶ τὰ τοιαῦτα με-
γαλοψυχοτέρους. τιμῶνται γὰρ ὑπό τινων. κατ' ἀλήθειαν δὲ
3 ὁ ἀγαθὸς μόνος τιμητός. ᾧ δ' ἄμφω ὑπάρχει, μᾶλλον ἀξιοῦ-
ται τιμῆς. οἱ δ' ἄνευ ἀρετῆς τὰ τοιαῦτα ἀγαθὰ ἔχοντες, οὔ-
τε δικαίως ἑαυτοὺς μεγάλων ἀξιοῦσιν, οὔτε ὀρθῶς μεγαλό-
» ψυχοι λέγονται, ἄνευ γὰρ ἀρετῆς παντελοῦς οὐκ ἔστι ταῦτα.
» ὑπερόπται δὲ καὶ ὑβρισταὶ γίνονται. ἄνευ γὰρ ἀρετῆς, οὐ
» ῥᾴδιον φέρειν ἐμμελῶς τὰ εὐτυχήματα. οὐ δυνάμενοι δὲ
φέρειν καὶ οἰόμενοι τῶν ἄλλων ὑπερέχειν, ἐκείνων μὲν κατα-
φρονοῦσιν, αὐτοὶ δέ, ὅ τι ἂν τύχωσι, πράττουσι. μιμοῦνται
4 γὰρ τὸν μεγαλόψυχον, οὐχ ὅμοιοι ὄντες. τοῦτο δὲ δρῶσιν

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἐν οἷς δύνανται. τὰ μὲν οὖν κατ' ἀρετὴν οὐ πράττουσι. κα-
ταφρονοῦσι δὲ τῶν ἄλλων. ὁ δὲ μεγαλόψυχος, δικαίως κα-
ταφρονεῖ. δοξάζει γὰρ ἀληθῶς. οἱ δὲ πολλοί, τυχόντως. οὐκ
ἔστι δὲ μικροκίνδυνος. οὐδὲ φιλοκίνδυνος, διὰ τὸ ὀλίγα τι-
μᾶν. μεγαλοκίνδυνος δὲ καὶ ὅταν κινδυνεύῃ, ἀφειδὴς τοῦ
βίου, ὡς οὐκ ἄξιον ὂν πάντως ζῆν. καὶ οἷος εὖ ποιεῖν, εὐερ-
γετούμενος δ', αἰσχύνεται, τὸ μὲν γὰρ, ὑπερέχοντος. τὸ δὲ,
ὑπερεχομένου. καὶ ἀντευεργετικὸς πλειόνων. οὕτω γὰρ 1
προσοφλήσει ὁ ὑπάρξας, καὶ ἔσται εὖ πεπονθώς. δοκοῦσι
δὲ καὶ μνημονεύειν, οὓς ἂν ποιήσωσιν εὖ. ὧν δ' ἂν πάθωσιν,
οὔ, ἐλάττων γὰρ ὁ παθὼν εὖ, τοῦ ποιήσαντος. βούλεται δὲ ὑ-
περέχειν. καὶ τὰ μὲν, ἡδέως ἀκούει, τὰ δ', ἀηδῶς. διὸ καὶ τὴν
Θέτιν οὐ λέγειν τὰς εὐεργεσίας τῷ Διΐ. οὐδ' οἱ Λάκωνες πρὸς
τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἃ πεπόνθεσαν εὖ. μεγαλοψύχου δὲ καὶ
τὸ μηδενὸς δεῖσθαι, ἢ μόγις. ὑπηρετεῖν δὲ προθύμως. καὶ
πρὸς μὲν τοὺς ἐν ἀξιώματι καὶ εὐτυχίαις, μέγαν εἶναι. πρὸς 2
δὲ τοὺς μέσους, μέτριον. τῶν μὲν γὰρ ὑπερέχειν, χαλεπὸν καὶ
σεμνόν. τῶν δὲ ῥᾴδιον, καὶ ἐν ἐκείνοις μὲν σεμνύνεσθαι, οὐκ ἀ-
γεννές. ἐν δὲ τοῖς ταπεινοῖς, φορτικόν, ὥσπερ εἰς τοὺς ἀσθενεῖς
ἰσχυρίζεσθαι. καὶ εἰς τὰ ἔντιμα μὴ ἰέναι, ἢ οὗ πρωτεύουσιν
ἄλλοι. καὶ ἀργὸν εἶναι καὶ μελλητήν. ἀλλ' ἢ ὅπου τιμὴ μεγά-
λη ἢ ἔργον. καὶ ὀλίγων μὲν πρακτικόν, μεγάλων δὲ καὶ ὀνο-
μαστῶν. ἀναγκαῖον δὲ καὶ φανερόμισον εἶναι καὶ φανερόφι-
λον. τὸ γὰρ λανθάνειν φοβουμένου. καὶ μέλειν τῆς ἀλη- 3
θείας μᾶλλον ἢ τῆς δόξης καὶ λέγειν καὶ πράττειν φανερῶς.
καταφρονητικοῦ γάρ. διὸ παρρησιαστικός. παρρησιαστικὸς δὲ,
διὸ καταφρονητικὸς καὶ ἀληθευτικός. πλὴν ὅσα μὴ δι' εἰρωνεί-
αν. εἴρωνα δὲ πρὸς τοὺς πολλούς. καὶ πρὸς ἄλλον μὴ δύνασθαι ζῆν,
ἀλλ' ἢ πρὸς φίλον, δουλικὸν γάρ. διὸ καὶ πάντες οἱ κόλακες,
θητικοί, καὶ οἱ ταπεινοί, κόλακες. οὐδὲ θαυμαστικός, οὐθὲν
γὰρ μέγα αὐτῷ ἐστιν, οὐδὲ μνησίκακος, οὐ γὰρ μεγαλοψύ-
χου τὸ ἀπομνημονεύειν. ἄλλως τε καὶ κακά. ἀλλὰ μᾶλλον 4

παρορᾶν. οὐδ' ἀνθρωπολόγος, οὔτε γὰρ περὶ αὑτοῦ ἐρεῖ, οὔ-
τε περὶ ἑτέρου. οὔτε γὰρ ἵνα ἐπαινῆται, μέλει αὐτῷ. οὔθ' ὅ-
πως οἱ ἄλλοι ψέγονται. οὐδ' αὖ ἐπαινετικός ἐστι. διόπερ οὐ-
δὲ κακολόγος. οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν, εἰ μὴ δι' ὕβριν. καὶ περὶ ἀ-
ναγκαίων ἢ μικρῶν ἥκιστα ὀλοφυρτικὸς καὶ δεητικός. σπου-
δάζοντος γὰρ οὕτως ἔχειν περὶ ταῦτα, καὶ οἷος κεκτῆσθαι,
μᾶλλον τὰ καλὰ καὶ ἄκαρπα τῶν καρπίμων καὶ ὠφελί-
1 μων. αὐταρκοῦς γὰρ μᾶλλον. καὶ κίνησις δὲ βραδεῖα τοῦ με-
γαλοψύχου δοκεῖ εἶναι. καὶ φωνὴ βαρεῖα, καὶ λέξις στάσι-
μος. οὐ γὰρ σπευστικὸς, ὁ περὶ ὀλίγα σπουδάζων. οὐδὲ σύν-
τονος, ὁ μηθὲν μέγα οἰόμενος. ἡ δ' ὀξυφωνία καὶ ἡ ταχυτὴς,
διὰ τούτων. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μεγαλόψυχος. ὁ δ' ἐλλεί-
πων, μικρόψυχος. ὁ δ' ὑπερβάλλων, χαῦνος. οὐ κακοὶ μὲν
οὖν δοκοῦσιν εἶναι, οὐδ' οὗτοι, οὐ γὰρ κακοποιοί εἰσιν, ἡμαρ-
τημένοι δέ. ὁ μὲν γὰρ μικρόψυχος, ἄξιος ὢν ἀγαθῶν, ἑαυ-
2 τὸν ἀποστερεῖ ὧν ἄξιός ἐστι. καὶ ἔοικε κακὸν ἔχειν τι, ἐκ τοῦ μὴ ἀ-
ξιοῦν ἑαυτὸν τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀγνοεῖν δ' ἑαυτὸν, ὠρέγετο γὰρ
ἂν ὧν ἄξιος ἦν, ἀγαθῶν γε ὄντων. οὐ μὴν ἠλίθιοί γε οἱ τοι-
οῦτοι δοκοῦσιν εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον νωθροί. ἡ τοιαύτη δὲ δό-
ξα, δοκεῖ καὶ χείρους ποιεῖν. ἕκαστοι γὰρ ἐφίενται τῶν κατ'-
ἀξίαν. ἀφίστανται δὲ καὶ τῶν πράξεων τῶν καλῶν καὶ τῶν ἐ-
πιτηδευμάτων, ὡς ἀνάξιοι ὄντες, ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἐκτὸς
ἀγαθῶν. οἱ δὲ χαῦνοι, ἠλίθιοι καὶ ἑαυτοὺς ἀγνοοῦντες, καὶ
3 ταῦτ' ἐπιφανῶς. ὡς γὰρ ἄξιοι ὄντες τοῖς ἐντίμοις ἐπιχει-
ροῦσιν. εἶτα ἐξελέγχονται καὶ ἐσθῆτι κοσμοῦνται καὶ σχήμα-
τι καὶ τοῖς τοιούτοις. καὶ βούλονται τὰ εὐτυχήματα φανε-
ρὰ εἶναι αὐτῶν. καὶ λέγουσι περὶ αὐτῶν. ὡς διὰ τούτων τιμη-
θησόμενοι. ἀντιτίθεται δὲ τῇ μεγαλοψυχίᾳ ἡ μικροψυ-
χία, μᾶλλον τῆς χαυνότητος. καὶ γὰρ γίνεται μᾶλλον, καὶ
χεῖρόν ἐστιν. ἡ μὲν οὖν μεγαλοψυχία, περὶ τιμήν ἐστι μεγά-
λην ὥσπερ εἴρηται. Ἔοικε δὲ καὶ περὶ ταύτην εἶναι ἀρε-
4 τή τις καθάπερ ἐν τοῖς πρώτοις ἐλέχθη, ἣ δόξειεν ἂν παρα-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πλησίως ἔχειν πρὸς τὴν μεγαλοψυχίαν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐλευθεριότης πρὸς τὴν μεγαλοπρέπειαν, ἄμφω γὰρ αὗται, τοῦ μὲν μεγάλου ἀφεστᾶσι. περὶ δὲ τὰ μέτρια καὶ τὰ μικρὰ διατιθέασιν ἡμᾶς ὡς δεῖ, ὥσπερ δ' ἐν λήψει καὶ δόσει χρημάτων, μεσότης ἐστί. καὶ ὑπερβολή τε καὶ ἔλλειψις. οὕτω καὶ ἐν τιμῆς ὀρέξει, τὸ μᾶλλον, ἢ δεῖ καὶ ἧττον, καὶ ὅθεν δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, τόν τε γὰρ φιλότιμον ψέγομεν, ὡς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ ὅθεν οὐ δεῖ, τῆς τιμῆς ἐφιέμενον. τόν τε ἀφιλότιμον, ὡς 1
οὐδ' ἐπὶ τοῖς καλοῖς προαιρούμενον τιμᾶσθαι. ἔστι δ' ὅτε τὸν φιλότιμον ἐπαινοῦμεν, ὡς ἀνδρώδη καὶ φιλόκαλον. τὸν δὲ ἀφιλότιμον, ὡς μέτριον καὶ σώφρονα, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πρώτοις εἴπομεν. δῆλον δ' ὅτι πλεοναχῶς τοῦ φιλοτοιούτου λεγομένου, οὐκ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀεὶ φέρομεν τὸν φιλότιμον, ἀλλ' ἐπαινοῦντες μέν, ἐπὶ τὸ μᾶλλον, ἢ οἱ πολλοί. ψέγοντες δέ, ἐπὶ τὸ μᾶλλον ἢ δεῖ. ἀνωνύμου δ' οὔσης τῆς μεσότητος, ὡς ἐρήμης, ἔοικεν ἀμφισβητεῖν τὰ ἄκρα. ἐν οἷς δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλ- 2
λειψις, καὶ τὸ μέσον. ὀρέγονται δὲ τιμῆς καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ καὶ ἧττον. ἔστι δὴ καὶ ὡς δεῖ. ἐπαινεῖται γοῦν ἡ ἕξις αὕτη, μεσότης οὖσα περὶ τιμὴν ἀνώνυμος. φαίνεται δὲ πρὸς μὲν τὴν φιλοτιμίαν, ἀφιλοτιμία. πρὸς δὲ τὴν ἀφιλοτιμίαν, φιλοτιμία. πρὸς ἀμφότερα δέ, ἀμφότερά πως. ἔοικε δὲ τοῦτ' εἶναι καὶ περὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς. Ἀντικεῖσθαι δὲ ἐνταῦθ' οἱ ἄκροι φαίνονται, διὰ τὸ μὴ ὠνομάσθαι τὸν μέσον, πραότης δ' ἐστὶ μὲν μεσότης περὶ ὀργάς. ἀνωνύμου δ' ὄντος τοῦ μέσου. 3
σχεδὸν δὲ καὶ τῶν ἄκρων, ἐπὶ τὸν μέσον τὴν πραότητα φέρομεν, πρὸς τὴν ἔλλειψιν ἀποκλίνουσαν, ἀνώνυμον οὖσαν. ἡ δ' ὑπερβολή, ὀργιλότης τις λέγοιτ' ἄν. τὸ μὲν γὰρ πάθος ἐστὶν ὀργή, τὰ δ' ἐμποιοῦντα, πολλὰ καὶ διαφέροντα. ὁ μὲν οὖν ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ οἷς δεῖ ὀργιζόμενος, ἔτι δὲ καὶ ὡς δεῖ καὶ ὅτε, καὶ ὅσον χρόνον, ἐπαινεῖται, πρᾶος δὴ οὗτος ἂν εἴη. εἴπερ ἡ πραότης ἐπαινεῖται. βούλεται γὰρ ὁ πρᾶος, ἀτάραχος εἶναι. καὶ μὴ ἄγεσθαι ὑπὸ τοῦ πάθους. ἀλλ' ὡς ἂν ὁ λόγος τάξῃ. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὕτω καὶ ἐπὶ τούτοις, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον χαλεπαίνειν.
ἁμαρτάνειν δὲ δοκεῖ μᾶλλον ἐπὶ τὴν ἔλλειψιν, οὐ γὰρ τιμω-
ρητικὸς ὁ πρᾶος, ἀλλὰ μᾶλλον συγγνωμονικός. ἡ δ' ἔλλει-
ψις, εἴτ' ἀοργησία τίς ἐστιν, εἴθ' ὅτι δή ποτε, ψέγεται, οἱ γὰρ μὴ
ὀργιζόμενοι ἐφ' οἷς δεῖ, ἠλίθιοι δοκοῦσιν εἶναι. καὶ οἱ μὴ ὡς
δεῖ. μὴ δ' ὅτε, μὴ δὲ οἷς δεῖ. δοκεῖ γὰρ οὐκ αἰσθάνεσθαι, οὐ
δὲ λυπεῖσθαι. μὴ ὀργιζόμενός τε οὐκ εἶναι ἀμυντικός. τὸ δὲ
1 προπηλακιζόμενον ἀνέχεσθαι καὶ τοὺς οἰκείους περιορᾶν, ἀν-
δραποδῶδες. ἡ δ' ὑπερβολὴ κατὰ πάντα μὲν γίνεται, καὶ
γὰρ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ θᾶτ-
» τον, καὶ πλείω χρόνον. οὐ μὴν ἅπαντά γε τῷ αὐτῷ ὑπάρ-
» χει, οὐ γὰρ ἂν δύναιτ' εἶναι, τὸ γὰρ κακὸν καὶ ἑαυτὸ ἀπόλ-
λυσι. κἂν ὁλόκληρον ᾖ, ἀφόρητον γίνεται. οἱ μὲν οὖν ὀργίλοι,
ταχέως μὲν ὀργίζονται. καὶ οἷς οὐ δεῖ. καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ
μᾶλλον ἢ δεῖ. παύονται δὲ, ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι,
2 συμβαίνει δ' αὐτοῖς τοῦτο, ὅτι οὐ κατέχουσι τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ
ἀνταποδιδόασιν, ἢ φανεροί εἰσι διὰ τὴν ὀξύτητα. εἶτα ἀπο-
παύονται. ὑπερβολῇ δ' εἰσὶν οἱ ἀκρόχολοι ὀξεῖς καὶ πρὸς
πᾶν ὀργίλοι καὶ ἐπὶ παντί. ὅθεν καὶ τοὔνομα. οἱ δὲ πικροὶ,
δυσδιάλυτοι καὶ πολὺν χρόνον ὀργίζονται, κατέχουσι γὰρ
τὸν θυμόν. παῦλα δὲ γίνεται, ὅταν ἀνταποδιδῷ. ἡ γὰρ τι-
μωρεία παύει τῆς ὀργῆς, ἡδονὴν ἀντὶ τῆς λύπης ἐμποιοῦ-
σα. τούτου δὲ μὴ γινομένου, τὸ βάρος ἔχουσι, διὰ γὰρ τὸ μὴ
3 ἐπιφανὲς εἶναι, οὐ δὲ συμπείθει αὐτοὺς οὐδείς. ἐν αὐτῷ δὲ
πέψαι τὴν ὀργὴν, χρόνου δεῖ. εἰσὶ δὲ οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς ὀ-
χληρότατοι καὶ τοῖς μάλιστα φίλοις. χαλεποὺς δὲ λέγο-
μεν, τοὺς ἐφ' οἷς τε μὴ δεῖ χαλεπαίνοντας καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ
καὶ πλείω χρόνον. καὶ μὴ διαλλαττομένους ἄνευ τιμωρίας
ἢ κολάσεως. τῇ πρᾳότητι δὲ μᾶλλον τὴν ὑπερβολὴν ἀντι-
τίθεμεν, καὶ γὰρ μᾶλλον γίνεται. ἀνθρωπικώτερον γὰρ τὸ
μᾶλλον τιμωρεῖσθαι. καὶ πρὸς τὸ συμβιοῦν, οἱ χαλεποὶ χεί-
ρους. ὃ δὲ καὶ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται, καὶ ἐκ τῶν λεγομέ-

νων δῆλον, οὐ γὰρ ῥᾴδιον διορίσαι τὸ πῶς, καὶ τίσι, καὶ ἐπὶ
ποίοις, καὶ πόσον χρόνον ὀργιστέον, καὶ μέχρι τίνος ὀρθῶς
ποιεῖ τις ἢ ἁμαρτάνει. ὁ μὲν γὰρ μικρὸν παρεκβαίνων, οὐ
ψέγεται, οὔτ' ἐπὶ τὸ μᾶλλον, οὔτ' ἐπὶ τὸ ἧττον, ἐνίοτε γὰρ
τοὺς ἐλλείποντας ἐπαινοῦμεν, καὶ πράους φαμέν. καὶ τοὺς
χαλεπαίνοντας ἀνδρώδεις, ὡς δυναμένους ἄρχειν. ὁ δὴ
πόσον καὶ πῶς παρεκβαίνων, ψεκτὸς, οὐ ῥᾴδιον τῷ λόγῳ ἀ-
ποδοῦναι, ἐν γὰρ τοῖς καθ' ἕκαστα καὶ τῇ αἰσθήσει ἡ κρίσις. 1
ἀλλά τό γε τοιοῦτον, δῆλον, ὅτι ἡ μὲν μέση ἕξις, ἐπαινετή.
καθ' ἣν οἷς δεῖ ὀργιζόμεθα, καὶ ἐφ' οἷς δεῖ, καὶ ὡς δεῖ, καὶ
πάντα τὰ τοιαῦτα, αἱ δ' ὑπερβολαὶ καὶ ἐλλείψεις, ψεκ-
ταί. καὶ ἐπὶ μικρὸν μὲν γινόμεναι, ἠρέμα, ἐπὶ πλεῖον δὲ,
μᾶλλον, ἐπὶ πολὺ δὲ, σφόδρα. δῆλον οὖν, ὅτι τῆς μέσης
ἕξεως ἀνθεκτέον. Αἱ μὲν οὖν περὶ τὴν ὀργὴν ἕξεις, εἰ-
ρήσθωσαν. ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις καὶ τῷ συζῆν, καὶ λόγων καὶ
πραγμάτων κοινωνεῖν, οἱ μὲν ἄρεσκοι δοκοῦσιν εἶναι, οἱ πάν- 2
τα πρὸς ἡδονὴν ἐπαινοῦντες καὶ οὐθὲν ἀντιτείνοντες, ἀλλὰ
δὴ οἰόμενοι δεῖν ἄλυποι τοῖς ἐντυγχάνουσιν εἶναι. οἱ δ' ἐξ-
εναντίας τούτοις πρὸς πάντα ἀντιτυποῦντες, καὶ τοῦ λυ-
πεῖν οὐδ' ὁτιοῦν φροντίζοντες, δύσκολοι καὶ δυσέριδες κα-
λοῦνται. ὅτι μὲν οὖν αἱ εἰρημέναι ἕξεις, ψεκταί εἰσιν, οὐκ ἄ-
δηλον. καὶ ὅτι ἡ μέση τούτων, ἐπαινετὴ, καθ' ἣν ἀποδέξε-
ται ἃ δεῖ καὶ ὡς δεῖ. ὁμοίως δὲ καὶ δυσχερανεῖ. ὄνομα δὲ
οὐκ ἀποδέδοται αὐτῇ τι. ἔοικε δὲ μάλιστα φιλίᾳ, τοιοῦτος 3
γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν μέσην ἕξιν, οἷον βουλόμεθα λέγειν τὸν
ἐπιεικῆ φίλον, τὸ στέργειν προσλαβόντα. διαφέρει δὲ τῆς φι-
λίας, ὅτι ἄνευ πάθους ἐστὶ καὶ τοῦ στέργειν, οἷς ὁμιλεῖ, οὔ-
τε γὰρ τῷ φιλεῖν ἢ ἐχθραίνειν, ἀποδέχεται ἕκαστα ὡς δεῖ. ἀλ
λὰ τῷ τοιοῦτος εἶναι, ὁμοίως γὰρ πρὸς ἀγνῶτας καὶ γνω-
ρίμους καὶ συνήθεις καὶ ἀσυνήθεις αὐτὸ ποιήσει, πλὴν καὶ
ἐν ἑκάστοις ὡς ἁρμόζει, οὐ γὰρ ὁμοίως προσήκει συνήθων
καὶ ὀθνείων φροντίζειν, οὐδ' αὖ λυπεῖν. καθόλου μὲν οὖν 4

εἴρηται, ὅτι ὡς δεῖ ὁμιλήσει. ἀναφέρων δὲ πρὸς τὸ καλὸν
καὶ τὸ συμφέρον, στοχάσεται τοῦ μὴ λυπεῖν, ἢ συνηδύνειν.
ἔοικε μὲν γὰρ περὶ ἡδονὰς καὶ λύπας εἶναι τὰς ἐν ταῖς ὁμι-
λίαις γινομένας. τούτων δ' ὅσας μὲν αὐτῷ ἐστὶ μὴ καλὸν ἢ
βλαβερὸν συνηδύνειν, δυσχερανεῖ. καὶ προαιρήσεται λυπεῖν.
κἂν τῷ ποιοῦντι δὲ ἀσχημοσύνην φέρῃ. καὶ ταύτην μὴ μι-
κρὰν ἢ βλάβην. ἡ δ' ἐναντίωσις μικρὰν λύπην, οὐκ ἀπο-
1 δέξεται, ἀλλὰ δυσχερανεῖ. διαφερόντως δ' ὁμιλήσει τοῖς ἐν ἀ-
ξιώμασι καὶ τοῖς τυχοῦσι. καὶ μᾶλλον ἢ ἧττον γνωρίμοις. ὁ-
μοίως δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας διαφορὰς, ἑκάστοις ἀπονέ-
μων τὸ πρέπον. καὶ καθ' αὑτὸ μὲν, αἱρούμενος τὸ συνηδύνειν,
λυπεῖν δὲ, εὐλαβούμενος. τοῖς δὲ ἀποβαίνουσιν, ἐὰν ᾖ μεί-
ζω, συνεπόμενον. λέγω δὲ τῷ καλῷ καὶ τῷ συμφέροντι. καὶ
ἡδονῆς δὲ ἕνεκα τῆς εἰσαῦθις μεγάλης, μικρὰ λυπήσει. ὁ
μὲν οὖν μέσος, τοιοῦτός ἐστι, οὐκ ὀνόμασται δέ. τοῦ δὲ συνη-
2 δύνοντος, ὁ μὲν τοῦ ἡδὺς εἶναι στοχαζόμενος, μὴ διά τι ἄλ-
λο, ἄρεσκος. ὁ δ' ὅπως ὠφέλειά τις αὐτῷ γίνηται εἰς χρή-
ματα, καὶ ὅσα διὰ χρημάτων, κόλαξ. ὁ δὲ πᾶσι δυσχεραί-
νων, εἴρηται ὅτι δύσκολος καὶ δύσερις. ἀντικεῖσθαι δὲ φαί-
νεται τὰ ἄκρα ἑαυτοῖς, διὰ τὸ ἀνώνυμον εἶναι τὸ μέσον.

Περὶ τὰ αὐτὰ δὲ σχεδόν ἐστι καὶ ἡ τῆς ἀλαζονείας μεσό-
της, ἀνώνυμος δὲ καὶ αὐτή. οὐ χεῖρον δὲ καὶ τὰς τοιαύτας ἐ-
πελθεῖν. μᾶλλόν τε γὰρ ἂν εἰδείημεν τὰ περὶ τὸ ἦθος, κα-
3 θ' ἕκαστον διελθόντες. καὶ μεσότητας εἶναι τὰς ἀρετὰς πιστεύ-
σαιμεν ἂν, ἐπὶ πάντων, οὕτως ἔχον συνιδόντες. ἐν δὴ τῷ συ-
ζῆν, οἱ μὲν πρὸς ἡδονὴν καὶ λύπην ὁμιλοῦντες, εἴρηνται.
περὶ δὲ τῶν ἀληθευόντων τε καὶ ψευδομένων εἴπωμεν. ὁ-
μοίως ἐν λόγοις καὶ πράξεσι καὶ τῷ προσποιήματι. δο-
κεῖ δὴ ὁ μὲν ἀλαζὼν, προσποιητικὸς τῶν ἐνδόξων εἶναι καὶ
μὴ ὑπαρχόντων, καὶ μειζόνων ἢ ὑπάρχει. ὁ δὲ εἴρων, ἀ-
νάπαλιν, ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα ἢ ἐλάττω ποιεῖν. ὁ
4 δὲ μέσος αὐθέκαστός τις ὢν, ἀληθευτικὸς καὶ τῷ βίῳ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ τῷ λόγῳ, τὰ ὑπάρχοντα ὁμολογῶν εἶναι περὶ αὑτὸν, καὶ
οὔτε μείζω οὔτε ἐλάττω. ἔστι δὲ τούτων ἕκαστα, καὶ ἕνεκά τι-
νος ποιεῖν καὶ μηθενός. ἕκαστος δὲ οἷός ἐστι, τοιαῦτα λέγει καὶ
πράττει. καὶ οὕτω ζῇ, ἐὰν μή τινος ἕνεκα πράττῃ. καθ' αὑτὸ
δὲ τὸ μὲν ψεῦδος, φαῦλον καὶ ψεκτόν. τὸ δ' ἀληθὲς, καλὸν
καὶ ἐπαινετόν, οὕτω δὲ καὶ ὁ μὲν ἀληθευτικὸς, μέσος ὢν, ἐ-
παινετός. οἱ δὲ ψευδόμενοι, ἀμφότεροι μὲν ψεκτοί. μᾶλλον
δ', ὁ ἀλαζών. περὶ ἑκατέρου δ' εἴπωμεν. πρότερον δὲ περὶ 1
τοῦ ἀληθευτικοῦ. οὐ γὰρ περὶ τοῦ ἐν ταῖς ὁμολογίαις ἀλη-
θεύοντος λέγομεν. οὐδ' ὅσα εἰς ἀδικίαν ἢ δικαιοσύνην συν-
τείνει. ἄλλης γὰρ ἂν εἴη ταῦτ' ἀρετῆς. ἀλλ' ἐν οἷς μηθενὸς
τοιούτου διαφέροντος, καὶ ἐν λόγῳ καὶ ἐν βίῳ ἀληθεύει, τῷ
τὴν ἕξιν τοιοῦτος εἶναι. δόξειε δ' ἂν ὁ τοιοῦτος ἐπιεικὴς εἶναι, ὁ
γὰρ φιλαλήθης, καὶ ἐν οἷς μὴ διαφέρει ἀληθεύων, ἀληθεύ-
σει καὶ ἐν οἷς διαφέρει, ἔτι μᾶλλον. ὡς γὰρ αἰσχρὸν, τὸ ψεῦ-
δος εὐλαβήσεται, ὅγε καὶ καθ' αὑτὸ ηὐλαβεῖτο. ὁ δὲ τοιοῦ- 2
τος ἐπαινετός. ἐπὶ τὸ ἔλαττον δὲ μᾶλλον τοῦ ἀληθοῦς ἀπο-
κλίνει. ἐμμελέστερον γὰρ φαίνεται. διὰ τὸ ἐπαχθεῖς τὰς ὑπερ-
βολὰς εἶναι. ὁ δὲ μείζω τῶν ὑπαρχόντων προσποιούμενος,
μηθενὸς ἕνεκα, φαύλῳ μὲν ἔοικεν, οὐ γὰρ ἂν ἔχαιρε τῷ ψεύ-
δει. μάταιος δὲ φαίνεται, μᾶλλον ἢ κακός. εἰ δ' ἕνεκά τινος,
ὁ μὲν δόξης ἢ τιμῆς, οὐ λίαν ψεκτὸς, ὡς ὁ ἀλαζὼν, ὁ δὲ ἀρ-
γυρίου ἢ ὅσα εἰς ἀργύριον, ἀσχημονέστερος. οὐκ ἐν τῇ δυνά-
μει δ' ἐστὶν ὁ ἀλαζὼν, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. κατὰ τὴν ἕξιν γὰρ 3
καὶ τῷ τοιόσδε εἶναι, ἀλαζών ἐστιν, ὥσπερ καὶ ψεύστης. ὁ μὲν,
ψεύδει αὐτῷ χαίρων, ὁ δὲ, δόξης ὀρεγόμενος, ἢ κέρδους. οἱ
μὲν οὖν δόξης χάριν ἀλαζονευόμενοι, τὰ τοιαῦτα προσποιοῦν-
ται, ἐφ' οἷς ἔπαινος ἢ εὐδαιμονισμός. οἱ δὲ κέρδους, ὧν καὶ ἀ-
πόλαυσίς ἐστι τοῖς πέλας. καὶ ἃ διαλαθεῖν ἔστι μὴ ὄντα. οἷον
ἰατρὸν ἢ μάντιν σοφόν. διὰ τοῦτο οἱ πλεῖστοι προσποιοῦνται τὰ
τοιαῦτα καὶ ἀλαζονεύονται, ἔστι γὰρ ἐν αὐτοῖς τὰ εἰρημένα.
οἱ δ' εἴρωνες ἐπὶ τὸ ἔλαττον λέγοντες, χαριέστεροι μὲν τὰ ἤθη 4

φαίνονται. οὐ γὰρ κέρδους ἕνεκα δοκοῦσι λέγειν, ἀλλὰ φεύ-
γοντες τὸ ὀγκηρόν. μάλιστα δὲ καὶ οὗτοι τὰ ἔνδοξα ἀπαρ-
νοῦνται. οἷον καὶ σωκράτης ἐποίει, οἱ δὲ καὶ τὰ μικρὰ καὶ
τὰ φανερὰ προσποιούμενοι, βαυκοπανοῦργοι λέγονται, καὶ
εὐκαταφρόνητοί εἰσι. καὶ ἐνίοτε ἀλαζονεία φαίνεται. οἷον ἡ
τῶν λακώνων ἐσθής, καὶ γὰρ ἡ ὑπερβολὴ καὶ ἡ λίαν ἔλλει-
ψις, ἀλαζονικόν. οἱ δὲ μετρίως χρώμενοι τῇ εἰρωνείᾳ καὶ περὶ
1 τὰ μὴ λίαν ἐμποδὼν καὶ φανερὰ εἰρωνευόμενοι, χαρίεντες
φαίνονται. ἀντικεῖσθαι δ' ὁ ἀλαζὼν φαίνεται τῷ ἀληθευτι-
κῷ. χείρων γάρ.

Οὔσης δὲ καὶ ἀναπαύσεως ἐν
τῷ βίῳ, καὶ ἐν ταύτῃ διαγωγῆς μετὰ παιδιᾶς, δοκεῖ καὶ ἐν-
ταῦθα εἶναι ὁμιλία τις ἐμμελὴς καὶ οἷα δεῖ λέγειν καὶ ὥς,
ὁμοίως δὲ καὶ ἀκούειν. διοίσει δὲ καὶ τῷ ἐν τοιούτοις λέγειν
ἢ τοιούτων ἀκούειν. δῆλον δ' ὡς καὶ περὶ ταῦτ' ἐστὶν ὑπερβο-
λή τε καὶ ἔλλειψις τοῦ μέσου. οἱ μὲν οὖν τῷ γελοίῳ ὑπερ-
2 βάλλοντες, βωμολόχοι δοκοῦσιν εἶναι καὶ φορτικοί, γλιχό-
μενοι πάντως τοῦ γελοίου καὶ μᾶλλον στοχαζόμενοι τοῦ γέλω-
τα ποιῆσαι, ἢ τοῦ λέγειν εὐσχήμονα καὶ μὴ λυπεῖν τὸν σκωπτό-
μενον. οἱ δὲ μήτ' αὐτοὶ ἂν εἰπόντες μηθὲν γελοῖον, τοῖς τε λέ-
γουσι δυσχεραίνοντες, ἄγριοι καὶ σκληροὶ δοκοῦσιν εἶναι. οἱ δ'
ἐμμελῶς παίζοντες, εὐτράπελοι προσαγορεύονται. οἷον εὔ-
τροποι. τοῦ γὰρ ἤθους αἱ τοιαῦται δοκοῦσι κινήσεις εἶναι. ὥσπερ
δὲ τὰ σώματα ἐκ τῶν κινήσεων κρίνεται, οὕτω καὶ τὰ ἤθη. ἐ-
3 πιπολάζοντος δὲ τοῦ γελοίου, καὶ τῶν πλείστων χαιρόντων τῇ
παιδιᾷ καὶ τῷ σκώπτειν μᾶλλον ἢ δεῖ, καὶ οἱ βωμολόχοι εὐ-
τράπελοι προσαγορεύονται, ὡς χαρίεντες. ὅτι δὲ διαφέρου-
σι καὶ οὐ μικρόν, ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον. τῇ μέσῃ δ' ἕξει οἰ-
κεῖον καὶ ἡ ἐπιδεξιότης ἐστί. τοῦ δ' ἐπιδεξίου ἐστὶ τοιαῦτα λέγειν
καὶ ἀκούσιον, οἷα τῷ ἐπιεικεῖ καὶ ἐλευθέρῳ ἁρμόττει. ἔστι γάρ
τινα πρέποντα τῷ τοιούτῳ λέγειν ἐν παιδιᾶς μέρει καὶ ἀ-
κούειν. καὶ ἡ τοῦ ἐλευθέρου παιδιὰ διαφέρει τῆς τοῦ ἀνδρα-
4 ποδώδους, καὶ αὖ τοῦ πεπαιδευμένου καὶ ἀπαιδεύτου. ἴδοι

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἴδοι δ᾽ ἄν τις καὶ ἐκ τῶν κωμῳδιῶν τῶν παλαιῶν καὶ τῶν καινῶν,
τοῖς μὲν γὰρ ἦν γελοῖον, ἡ αἰσχρολογία, τοῖς δὲ μᾶλλον, ἡ ὑ-
πόνοια. διαφέρει δ᾽ οὐ μικρὸν ταῦτα πρὸς εὐσχημοσύνην. πό-
τερον οὖν τὸν εὖ σκώπτοντα ὁριστέον τῷ λέγειν ἃ πρέπει ἐλευ-
θέρῳ, ἢ τῷ μὴ λυπεῖν τὸν ἀκούοντα. ἢ καὶ τέρπειν. ἢ καὶ τό-
γε τοιοῦτον ἀόριστον, ἄλλο γὰρ ἄλλῳ μισητόν τε καὶ ἡδύ. τοι-
αῦτα δὲ καὶ ἀκούσεται, ἃ γὰρ ὑπομένει ἀκούων, ταῦτα καὶ
ποιεῖν δοκεῖ. οὐ δὴ πᾶν ποιήσει, τὸ γὰρ σκῶμμα, λοιδόρημά 1
τι ἐστίν. οἱ δὲ νομοθέται, ἔνια λοιδορεῖν κωλύουσιν. ἔδει δ᾽ ἴ-
σως καὶ σκώπτειν. ὁ δὴ χαρίεις καὶ ἐλευθέριος, οὕτως ἕξει, οἷον
νόμος ὢν ἑαυτῷ. τοιοῦτος μὲν οὖν ὁ μέσος ἐστίν, εἴτ᾽ ἐπιδέξιος,
εἴτ᾽ εὐτράπελος λέγεται. ὁ δὲ βωμολόχος, ἥττων ἐστὶ τοῦ γε-
λοίου. καὶ οὔτε ἑαυτοῦ, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλω-
τα ποιήσει. καὶ τοιαῦτα λέγων, ὧν οὐθὲν ἂν ὁ χαρίεις εἴποι.
ἔνια δὲ οὐδ᾽ ἂν ἀκούσαι. ὁ δ᾽ ἄγροικος, εἰς τὰς τοιαύτας ὁμι-
λίας ἀχρεῖος, οὐδὲν γὰρ συμβαλλόμενος, πᾶσι δυσχεραί- 2
νει, δοκεῖ δὲ ἡ ἀνάπαυσις καὶ ἡ παιδιὰ ἐν τῷ βίῳ εἶναι ἀναγ-
καῖον. τρεῖς οὖν αἱ εἰρημέναι ἐν τῷ βίῳ μεσότητες. εἰσὶ δὲ πᾶ-
σαι περὶ λόγων τινῶν καὶ πράξεων κοινωνίαν. διαφέρουσιν
δ᾽ ὅτι ἡ μὲν, περὶ ἀλήθειαν ἐστίν, αἱ δὲ, περὶ τὸ ἡδύ. τῶν δὲ πε-
ρὶ τὴν ἡδονὴν, ἡ μὲν, ἐν ταῖς παιδιαῖς, ἡ δ᾽, ἐν ταῖς κατὰ τὸν
ἄλλον βίον ὁμιλίαις. περὶ δὲ αἰδοῦς ὥς τινος ἀρετῆς, οὐ προ-
σήκει λέγειν, πάθει γὰρ μᾶλλον ἔοικεν ἢ ἕξει. ὁρίζεται γοῦν φό-
βος τις ἀδοξίας. ἀποτελεῖται δὲ τῷ περὶ τὰ δεινὰ φόβῳ πα- 3
ραπλήσιον, ἐρυθραίνονται γὰρ οἱ αἰσχυνόμενοι. οἱ δὲ τὸν θάνα-
τον φοβούμενοι, ὠχριῶσι. σωματικὰ δὴ φαίνεταί πως εἶναι
ἀμφότερα. ὅπερ δοκεῖ πάθους μᾶλλον ἢ ἕξεως εἶναι. οὐ πά-
σῃ δ᾽ ἡλικίᾳ τὸ πάθος ἁρμόζει, ἀλλὰ τῇ νέᾳ, οἰόμεθα γὰρ
δεῖν τοὺς τηλικούτους, αἰδήμονας εἶναι, διὰ τὸ πάθει ζῶντας,
πολλὰ ἁμαρτάνειν, ὑπὸ τῆς αἰδοῦς δὲ, κωλύεσθαι. καὶ ἐ-
παινοῦμεν τῶν μὲν νέων, τοὺς αἰδήμονας. πρεσβύτερον δ᾽ οὐ-
δεὶς ἂν ἐπαινέσειεν, ὅτι αἰσχυντηλὸς, οὐθὲν γὰρ οἰόμεθα 4

δεῖν αὐτὸν πράττειν, ἐφ' οἷς ἐστὶν αἰσχύνη. οὐ δὲ γὰρ ἐπιεικοῦς ἐ-
στιν ἡ αἰσχύνη, εἴπερ γίνεται ἐπὶ τοῖς φαύλοις. οὐ δὲ γὰρ πρακ-
τέον τὰ τοιαῦτα. εἰ δ' ἔστι τὰ μὲν, κατ' ἀλήθειαν αἰσχρά, τὰ δὲ,
κατὰ δόξαν, οὐθὲν διαφέρει, οὐδέτερα γὰρ πρακτέα, ὥστ' οὐκ
αἰσχυντέον. φαύλου δὲ καὶ τὸ εἶναι τοιοῦτον, ὅτι πράττειν
τι τῶν αἰσχρῶν. τὸ δ' οὕτως ἔχειν ὥστ' εἰ πράξει τι τῶν τοιού-
των, αἰσχύνεσθαι καὶ διὰ τοῦτ' οἴεσθαι ἐπιεικῆ εἶναι, ἄτοπον. ἐπὶ
1 τοῖς ἑκουσίοις γὰρ ἡ αἰδώς. ἑκὼν δὲ ὁ ἐπιεικὴς, οὐδέποτε πρά-
ξει τὰ φαῦλα. εἴη δ' ἂν αἰδὼς ἐξ ὑποθέσεως ἐπιεικές. εἰ γὰρ
πράξαι, αἰσχύνοιτ' ἄν. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο περὶ τὰς ἀρετάς. εἰ δὲ
ἡ ἀναισχυντία φαῦλον καὶ τὸ μὴ αἰδεῖσθαι τὰ αἰσχρὰ
πράττειν, οὐθὲν μᾶλλον τὸ τοιαῦτα πράττον-
τα, αἰσχύνεσθαι, ἐπιεικές. οὐκ ἔστι δὲ οὐ-
δ' ἡ ἐγκράτεια ἀρετή, ἀλλά τις μι-
κτή. δειχθήσεται δὲ περὶ αὐ-
2 τῆς ἐν τοῖς ὕστερον. νῦν
δὲ περὶ δικαιο-
σύνης εἴπω-
μεν.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Δ΄.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤῸ Ε΄.

ΠΕΡῚ δὲ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας σκεπτέον, περὶ ποίας τε τυγχάνουσιν οὖσαι πράξεις, καὶ ποία μεσότης ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη. καὶ τὸ δίκαιον τίνων μέσον. 1
ἡ δὲ σκέψις ἡμῖν ἔστω κατὰ τὴν αὐτὴν μέθοδον τοῖς προειρημένοις. ὁρῶμεν δὴ πάντας τὴν τοιαύτην ἕξιν βουλομένους λέγειν δικαιοσύνην, ἀφ᾽ ἧς πρακτικοὶ τῶν δικαίων εἰσί. καὶ ἀφ᾽ ἧς δικαιοπραγοῦσι καὶ βούλονται τὰ δίκαια. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ ἀδικίας, ἀφ᾽ ἧς ἀδικοῦσι καὶ βούλονται τὰ ἄδικα. διὸ καὶ ἡμῖν πρῶτον ὡς ἐν τύπῳ, ὑποκείσθω ταῦτα. οὐδὲ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον ἐπί τε τῶν ἐπιστημῶν καὶ δυνά- 2
μεων, καὶ ἐπὶ τῶν ἕξεων. δύναμις μὲν γὰρ καὶ ἐπιστήμη δοκεῖ τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι. ἕξις δ᾽ ἡ ἐναντία τῶν ἐναντίων, οὔ. οἷον ἀπὸ τῆς ὑγιείας, οὐ πράττεται τὰ ἐναντία, ἀλλὰ τὰ ὑγιεινὰ μόνον. λέγομεν γὰρ ὑγιεινῶς βαδίζειν, ὅταν βαδίζῃ ὡς ἂν ὁ ὑγιαίνων. πολλάκις μὲν οὖν γνωρίζεται ἡ ἐναντία ἕξις ἀπὸ τῆς ἐναντίας. πολλάκις δὲ αἱ ἕξεις, ἀπὸ τῶν ὑποκειμένων, ἐάν τε γὰρ ἡ εὐεξία ᾖ φανερὰ, καὶ ἡ καχεξία φανερὰ γίνεται. καὶ ἐκ τῶν εὐεκτικῶν, ἡ εὐεξία. καὶ ἐκ ταύτης, τὰ εὐεκτικά. εἰ γάρ ἐ- 3
στιν ἡ εὐεξία, πυκνότης σαρκός. ἀνάγκη καὶ τὴν καχεξίαν εἶναι, μανότητα σαρκός. καὶ τὸ εὐεκτικὸν, τὸ ποιητικὸν πυκνότητος ἐν σαρκί. ἀκολουθεῖ δ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐὰν θάτερα πλεοναχῶς λέγηται, καὶ θάτερα πλεοναχῶς λέγεσθαι. οἷον εἰ τὸ δίκαιον, καὶ τὸ ἄδικον. ἔοικε δὲ πλεοναχῶς λέγεσθαι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀδικία. ἀλλὰ διὰ τὸ σύνεγγυς εἶναι τὴν ὁμωνυμίαν αὐτῶν, λανθάνει. καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν πόρρω,
δήλη μᾶλλον. ἡ γὰρ διαφορὰ πολλὴ, ἡ κατὰ τὴν ἰδέαν. οἷον ὅτι κα 4

λέγεται κλεὶς ὁμωνύμως ἥ τε ὑπὸ τὸν αὐχένα τῶν ζώων. καὶ
ᾗ τὰς θύρας κλείουσιν. εἰλήφθω δὴ ὁ ἄδικος ποσαχῶς λέγε-
ται. δοκεῖ δὲ, ὅ τε παράνομος ἄδικος εἶναι καὶ ὁ πλεονέκτης
καὶ ὁ ἄνισος. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ ὁ δίκαιος ἔσται ὅ, τε νόμι-
μος καὶ ὁ ἴσος. τὸ μὲν δίκαιον ἄρα τὸ νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. τὸ δ' ἄ-
δικον τὸ παράνομον καὶ τὸ ἄνισον. ἐπεὶ δὲ καὶ πλεονέκτης ὁ ἄδι-
κος, περὶ τἀγαθὰ ἔσται οὐ πάντα, ἀλλὰ περὶ ὅσα εὐτυχία
1 καὶ ἀτυχία. ἃ ἐστὶ μὲν ἁπλῶς αἰεὶ ἀγαθά. τινὶ δὲ, οὐκ αἰεί. οἱ
δ' ἄνθρωποι ταῦτα εὔχονται καὶ διώκουσι. δεῖ δ' οὔ, ἀλλ' εὔχε-
σθαι μὲν, τὰ ἁπλῶς ἀγαθὰ, καὶ αὐτοῖς ἀγαθὰ εἶναι. αἱρεῖσθαι
δὲ, τὰ αὐτοῖς ἀγαθά. ὁ δ' ἄδικος οὐκ ἀεὶ τὸ πλέον αἱρεῖται,
ἀλλὰ καὶ τὸ ἔλαττον, ἐπὶ τῶν ἁπλῶς κακῶν, ἀλλ' ὅτι δοκεῖ καὶ
τὸ μεῖον κακὸν ἀγαθόν πως εἶναι. τοῦ δ' ἀγαθοῦ ἐστὶν ἡ πλεο-
νεξία, διὰ τοῦτο δοκεῖ πλεονέκτης εἶναι. ἔστι δὲ ἄνισος, τοῦτο γὰρ
περιέχει καὶ κοινόν. καὶ παράνομος, τοῦτο γὰρ ἡ παρανομία.
2 ἤτοι ἡ ἀνισότης περιέχει πᾶσαν ἀδικίαν, καὶ κοινόν ἐστι πάσης
ἀδικίας. ἐπεὶ δ' ὁ παράνομος ἄδικος ἦν, ὁ δὲ νόμιμος δί-
καιος, δῆλον ὅτι πάντα τὰ νόμιμά ἐστί πως δίκαια. τά τε γὰρ
ὡρισμένα ὑπὸ τῆς νομοθετικῆς, νόμιμά ἐστι. καὶ ἕκαστον τού-
των δίκαιον εἶναι φαμέν. οἱ δὲ νόμοι ἀγορεύουσι περὶ ἁπάν-
των, στοχαζόμενοι ἢ κοινῇ συμφέροντος πᾶσιν, ἢ τοῖς ἀρίστοις, ἢ
τοῖς κυρίοις. ἢ κατ' ἀρετὴν ἢ κατ' ἄλλον τινὰ τρόπον τοιοῦτον.
ὥστε ἕνα μὲν τρόπον, δίκαια λέγομεν, τὰ ποιητικὰ καὶ φυλα-
3 κτικὰ τῆς εὐδαιμονίας καὶ τῶν μορίων αὐτῆς, τῇ πολιτικῇ
κοινωνίᾳ. προστάττει δὲ ὁ νόμος, καὶ τὰ τοῦ ἀνδρείου ἔργα ποι-
εῖν. οἷον μὴ λείπειν τὴν τάξιν, μὴ δὲ φεύγειν, μὴ δὲ ῥίπτειν τὰ
ὅπλα, καὶ τὰ τοῦ σώφρονος, οἷον μὴ μοιχεύειν, μὴ δὲ ὑβρίζειν.
καὶ τὰ τοῦ πράου, οἷον, μὴ τύπτειν, μὴ δὲ κακηγορεῖν. ὁμοίως
δὲ καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετὰς καὶ μοχθηρίας, τὰ μὲν, κε-
λεύων, τὰ δ', ἀπαγορεύων, ὀρθῶς μὲν, ὁ κείμενος ὀρθῶς. χεῖ-
ρον δὲ, ὁ ἀπεσχεδιασμένος. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη, ἀρε-
4 τὴ μὲν ἐστι τελεία, ἀλλ' οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ πρὸς ἕτερον. καὶ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» διὰ τοῦτο πολλάκις κρατίστη τῶν ἀρετῶν εἶναι δοκεῖ ἡ δικαιο-
» σύνη. καὶ οὔθ᾽ ἕσπερος, οὔθ᾽ ἑῷος οὕτω θαυμαστός. παροιμιαζό-
μενοι φαμέν. ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσ᾽ ἀρετὴ ἔνι,
καὶ τελεία μάλιστα ἀρετὴ, ὅτι τῆς τελείας ἀρετῆς χρῆσίς
ἐστι. τελεία δ᾽ ἐστὶν, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν, καὶ πρὸς ἕτερον δύναται
τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι, ἀλλ᾽ οὐ μόνον καθ᾽ αὑτόν. πολλοὶ γὰρ ἐν μὲν
τοῖς οἰκείοις, τῇ ἀρετῇ δύνανται χρῆσθαι, ἐν δὲ τοῖς πρὸς ἕτε-
ρον, ἀδυνατοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο εὖ δοκεῖ ἔχειν τὸ τοῦ βίαντος, 1
» ὅτι ἀρχὰ τὸν ἄνδρα δείξει. πρὸς ἕτερον γὰρ καὶ ἐν κοινωνίᾳ
» ἤδη, ὁ ἄρχων. διὰ δὲ τὸ αὐτὸ τοῦτο καὶ ἀλλότριον ἀγαθὸν δοκεῖ
εἶναι ἡ δικαιοσύνη, μόνη τῶν ἀρετῶν, ὅτι πρὸς ἕτερόν ἐστιν. ἄλ-
λῳ γὰρ τὰ συμφέροντα πράττει, ἢ ἄρχοντι ἢ κοινωνῷ. κάκιστος
μὲν οὖν ὁ καὶ πρὸς αὑτὸν, καὶ πρὸς τοὺς φίλους χρώμενος τῇ
μοχθηρίᾳ, ἄριστος δ᾽ οὐχ ὁ πρὸς αὑτὸν τῇ ἀρετῇ, ἀλλ᾽ ὁ πρὸς
ἕτερον, τοῦτο γὰρ ἔργον χαλεπόν. αὕτη μὲν οὖν ἡ δικαιοσύνη
οὐ μέρος ἀρετῆς, ἀλλ᾽ ὅλη ἀρετή ἐστιν. οὐδ᾽ ἡ ἐναντία ἀδικία 2
μέρος κακίας, ἀλλ᾽ ὅλη κακία. τί δὲ διαφέρει ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ
δικαιοσύνη αὕτη, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. ἔστι μὲν γὰρ ἡ αὐτή.
τὸ δ᾽ εἶναι, οὐ τὸ αὐτὸ, ἀλλ᾽ ᾗ μὲν πρὸς ἕτερον, δικαιοσύνη, ᾗ δὲ
τοιάδε ἕξις, ἁπλῶς ἀρετή. Ζητοῦμεν δέ γε τὴν ἐν μέρει
ἀρετῆς δικαιοσύνην, ἔστι γάρ τις ὡς φαμέν. ὁμοίως δὲ καὶ
περὶ ἀδικίας τῆς κατὰ μέρος. σημεῖον δ᾽ ὅτι ἔστι. κατὰ μὲν
γὰρ τὰς ἄλλας μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν, ἀδικεῖ μὲν. πλεονεκτεῖ
δ᾽, οὐδέν. οἷον ὁ ῥίψας τὴν ἀσπίδα, διὰ δειλίαν, ἢ ὁ κακῶς εἰ- 3
πὼν, διὰ χαλεπότητα, ἢ οὐ βοηθήσας χρήμασι δι᾽ ἀνελευθε-
ρίαν, ὅταν δὲ πλεονεκτῇ πολλάκις κατ᾽ οὐδεμίαν τῶν τοιού-
των. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κατὰ πάσας, κατὰ πονηρίαν δέ γε τινά.
ψέγομεν γὰρ καὶ κατ᾽ ἀδικίαν. ἔστιν ἄρα γέ τις ἄλλη ἀδικία ὡς
μέρος τι τῆς ὅλης, καὶ ἄδικόν τι, ἐν μέρει τοῦ ὅλου ἀδίκου, τοῦ
παρὰ τὸν νόμον. ἔτι εἰ ὁ μὲν, τοῦ κερδαίνειν ἕνεκα μοιχεύοι καὶ
προσλαμβάνοι, ὁ δὲ, προστιθεὶς καὶ ζημιούμενος δι᾽ ἐπιθυ-
μίαν, οὗτος μὲν ἀκόλαστος δόξειεν ἂν εἶναι μᾶλλον, ἢ πλεο- 4

νέκτης. ἐκεῖνος δ' ἄδικος, ἀκόλαστος δ' οὔ. δῆλον ἄρα, ὅτι διὰ
τὸ κερδαίνειν. ἔτι περὶ μὲν τἆλλα πάντα ἀδικήματα γίνεται
ἡ ἐπαναφορὰ ἐπί τινα μοχθηρίαν αἰεί. οἷον εἰ ἐμοίχευσεν, ἐ-
π' ἀκολασίαν. εἰ ἐγκατέλιπε τὸν παραστάτην, ἐπὶ δειλίαν. εἰ
δ' ἐπάταξεν, ἐπ' ὀργήν. εἰ δ' ἐκέρδανεν, ἐπ' οὐδεμίαν μοχθη-
ρίαν, ἀλλ' ἢ ἐπ' ἀδικίαν. ὥστε φανερὸν, ὅτι ἔστι τις ἀδικία πα-
ρὰ τὴν ὅλην ἄλλη ἐν μέρει, συνώνυμος. ὅτι ὁ ὁρισμὸς ἐν τῷ
1 αὐτῷ γένει, ἄμφω γὰρ ἐν τῷ πρὸς ἕτερον ἔχουσι τὴν δύνα-
μιν. ἀλλ' ἡ μὲν, περὶ τιμὴν ἢ χρήματα ἢ σωτηρίαν ἢ εἴ τινι
ἔχομεν ἑνὶ ὀνόματι περιλαβεῖν ταῦτα πάντα, καὶ δι' ἡδονὴν
τὴν ἀπὸ κέρδους. ἡ δὲ, περὶ ἅπαντα, περὶ ὅσα ὁ σπουδαῖος.
ὅτι μὲν οὖν εἰσὶ δικαιοσύναι πλείους. καὶ ὅτι ἔστι τις καὶ ἑτέ-
ρα παρὰ τὴν ὅλην ἀρετὴν, δῆλον. τίς δὲ καὶ ὁποία, τίς, λη-
πτέον. διώρισται δὴ τὸ ἄδικον τό, τε παράνομον καὶ τὸ ἄνισον.
τὸ δὲ δίκαιον τό, τε νόμιμον καὶ τὸ ἴσον. κατὰ μὲν οὖν τὸ πα-
2 ράνομον, ἡ πρότερον εἰρημένη ἀδικία ἐστίν. ἐπεὶ δὲ τὸ ἄνισον
καὶ τὸ πλέον οὐ ταυτὸν, ἀλλ' ἕτερον. ὡς μέρος πρὸς ὅλον, τὸ
μὲν γὰρ πλέον, ἅπαν ἄνισον, τὸ δ' ἄνισον, οὐ πᾶν πλέον, καὶ τὸ
ἄδικον καὶ ἡ ἀδικία οὐ ταυτὰ, ἀλλ' ἕτερα ἐκείνων, τὰ μὲν, ὡς
μέρη, τὰ δ', ὡς ὅλα. μέρος γὰρ αὕτη ἡ ἀδικία τῆς ὅλης ἀδι-
κίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἡ δικαιοσύνη τῆς δικαιοσύνης. ὥστε
καὶ περὶ τῆς ἐν μέρει δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας λεκτέον,
καὶ τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου ὡσαύτως. ἡ μὲν οὖν κατὰ
3 τὴν ὅλην ἀρετὴν τεταγμένη, δικαιοσύνη καὶ ἀδικία, ἡ
μὲν τῆς ὅλης ἀρετῆς οὖσα χρῆσις, πρὸς ἄλλον. ἡ δὲ τῆς
κακίας, ἀφείσθω. καὶ τὸ δίκαιον δὲ καὶ τὸ ἄδικον τὸ κα-
τὰ ταύτας, φανερὸν ὡς διοριστέον, σχεδὸν γὰρ τὰ πολ-
λὰ τῶν νομίμων τὰ ἀπὸ τῆς ὅλης ἀρετῆς προσταττόμενα
» ἐστὶ, καθ' ἑκάστην γὰρ ἀρετὴν προστάττει ζῆν, καὶ καθ' ἑκά-
» στην μοχθηρίαν κωλύει, ὁ νόμος. τὰ δὲ ποιητικὰ τῆς ὅλης
ἀρετῆς, ἐστὶ τῶν νομίμων, ὅσα νενομοθέτηται περὶ παι-
4 δείαν τὴν πρὸς τὸ κοινόν. περὶ δὲ τῆς καθ' ἕκαστον παιδείας,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καθ' ἣν ἁπλῶς ἀνὴρ ἀγαθός ἐστι, πότερον τῆς πολιτικῆς ἐστιν
ἢ ἑτέρας, ὕστερον διοριστέον, οὐ γὰρ ἴσως ταὐτὸν ἀνδρί τ' ἀγα-
θῷ εἶναι καὶ πολίτῃ παντί. τῆς δὲ κατὰ μέρος δικαιοσύνης
καὶ τοῦ κατ' αὐτὴν δικαίου, ἓν μέν ἐστιν εἶδος, τὸ ἐν ταῖς διανο-
μαῖς, ἢ τιμῆς, ἢ χρημάτων, ἢ τῶν ἄλλων, ὅσα μεριστὰ τοῖς κοι-
νωνοῦσι τῆς πολιτείας, ἐν τούτοις γάρ ἐστι καὶ ἄνισον ἔχειν καὶ
ἴσον ἕτερον ἑτέρου. ἓν δὲ, τὸ ἐν τοῖς συναλλάγμασι διορθω-
τικόν. τούτου δὲ μέρη δύο. τῶν γὰρ συναλλαγμάτων, τὰ μὲν, 1
ἑκούσιά ἐστι, τὰ δὲ, ἀκούσια. ἑκούσια μὲν τὰ τοιάδε, οἷον πρᾶ-
σις, ὠνὴ, δανεισμὸς, ἐγγύη, χρῆσις, παρακαταθήκη, μίσθωσις.
ἑκούσια δὲ λέγεται, ὅτι ἡ ἀρχὴ τῶν συναλλαγμάτων τού-
των, ἑκούσιος. τῶν δ' ἀκουσίων, τὰ μὲν, λαθραῖα, οἷον κλοπὴ,
μοιχεία, φαρμακεία, προαγωγεία, δουλαπατεία, δολοφονία,
ψευδομαρτυρία, τὰ δὲ βίαια, οἷον, αἰκία, δεσμὸς, θάνατος, ἁρ-
παγὴ, πήρωσις, κακηγορεία, προπηλακισμός. Ἐπεὶ δ' ὅ-
τε ἄδικος ἄνισος, καὶ τὸ ἄδικον ἄνισον, δῆλον ὅτι καὶ μέσον 2
τί ἐστι τοῦ ἀνίσου. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἴσον. ἐν ὁποίᾳ γὰρ πράξει ἐστὶ τὸ
πλέον καὶ τὸ ἔλαττον, ἔστι καὶ τὸ ἴσον. εἰ οὖν τὸ ἄδικον ἄνισον,
τὸ δίκαιον ἴσον. ὅπερ καὶ ἄνευ λόγου δοκεῖ πᾶσιν. ἐπεὶ δὲ τὸ
ἴσον μέσον, τὸ δίκαιον μέσον τι ἂν εἴη. ἔστι δὲ τὸ ἴσον ἐν ἐλαχί-
στοις δυσίν. ἀνάγκη τοίνυν τὸ δίκαιον, μέσον τε καὶ ἴσον εἶναι καὶ
πρός τι καὶ τισί. καὶ ᾗ μὲν μέσον, τινῶν. ταῦτα δ' ἐστὶ, πλεῖον καὶ
» ἔλαττον. ᾗ δὲ ἴσον ἐστὶ, δυοῖν. ᾗ δὲ δίκαιον, τισίν. ἀνάγκη ἄρα τὸ
» δίκαιον ἐν ἐλαχίστοις εἶναι τέτταρσιν. οἷς τε γὰρ δίκαιον τυγ- 3
χάνει ὄν, δύο ἐστὶ, καὶ ἐν οἷς τὰ πράγματα, δύο. καὶ ἡ αὐτὴ
ἔσται ἰσότης, οἷς καὶ ἐν οἷς. ὡς γὰρ ἐκεῖνα ἔχει τὰ ἐν οἷς, οὕτω
κἀκεῖνα ἔχει. εἰ γὰρ μὴ ἴσοι, οὐκ ἴσα ἕξουσιν. ἀλλ' ἐντεῦθεν αἱ
μάχαι καὶ τὰ ἐγκλήματα. ὅταν ἢ ἴσοι, μὴ ἴσα, ἢ μὴ ἴσοι, ἴσα
ἔχωσι καὶ νέμωνται. ἔτι ἐκ τοῦ κατ' ἀξίαν τοῦτο δῆλον, τὸ γὰρ
δίκαιον ἐν ταῖς διανομαῖς ὁμολογοῦσι πάντες κατ' ἀξίαν τι-
νὰ δεῖν εἶναι. τὴν μέντοι ἀξίαν, οὐ τὴν αὐτὴν λέγουσι πάντες
ὑπάρχειν. ἀλλ' οἱ μὲν δημοκρατικοὶ, ἐλευθερίαν, οἱ δ' ὀλιγαρ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

χικοί, πλοῦτον, οἱ δ', εὐγένειαν. οἱ δ' ἀριστοκρατικοί, ἀρετήν.
ἔστιν ἄρα τὸ δίκαιον ἀνάλογόν τι, τὸ γὰρ ἀνάλογον οὐ μόνον
ἐστὶν μοναδικοῦ ἀριθμοῦ ἴδιον, ἀλλ' ὅλως ἀριθμοῦ, ἡ γὰρ ἀνα
» λογία, ἰσότης ἐστὶ λόγου καὶ ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις. ἡ μὲν οὖν
» διῃρημένη ὅτι ἐν τέτταρσι, δῆλον. ἀλλὰ καὶ ἡ συνεχής. τῷ γὰρ
ἑνὶ ὡς δυσὶ χρῆται καὶ δὶς λέγει. οἷον ὡς ἡ τοῦ α', πρὸς τὴν
τοῦ β', οὕτως ἡ τοῦ β', πρὸς τὴν τοῦ γ'. δὶς οὖν ἡ τοῦ β', εἴρηται.
1 ὥστε ἂν ἡ τοῦ β', τεθῇ δὶς, τέτταρα ἔσται τὰ ἀνάλογα. ἔστι δὲ
καὶ τὸ δίκαιον ἐν τέτταρσιν ἐλαχίστοις, καὶ ὁ λόγος ὁ αὐτός.
διῄρηνται γὰρ ὁμοίως οἷς τε νέμεται καὶ ἃ νέμεται. ἔσται ἄρα ὡς
ὁ α', ὅρος πρὸς τὸν β', οὕτως ὁ γ', πρὸς τὸν δ'. καὶ ἐναλλὰξ
ἄρα, ὡς ὁ α', πρὸς τὸν γ', ὁ β', πρὸς τὸν δ'. ὥστε καὶ τὸ ὅλον
πρὸς τὸ ὅλον. ὅπερ ἡ νομὴ συνδυάζει. κἂν καὶ οὕτως συντε-
θῇ, δικαίως συνδυάζει. ἡ ἄρα τοῦ α', ὅρου τῷ γ', καὶ ἡ τοῦ β',
τῷ δ', σύζευξις, τὸ ἐν διανομῇ δίκαιόν ἐστι. καὶ μέσον τὸ δί-
2 καιον. τοῦτ' ἔστι, τοῦ παρὰ τὸ ἀνάλογον, τὸ γὰρ ἀνάλογον, μέσον.
τὸ δὲ δίκαιον, ἀνάλογον. καλοῦσι δὲ τὴν τοιαύτην ἀναλογίαν
γεωμετρικὴν οἱ μαθηματικοί. ἐν γὰρ τῇ γεωμετρικῇ, συμβαί-
νει καὶ τὸ ὅλον πρὸς τὸ ὅλον, ὅπερ ἑκάτερον πρὸς ἑκάτερον.
ἔστι δ' οὐ συνεχὴς αὕτη ἡ ἀναλογία. οὐ γὰρ γίνεται εἷς ἀριθμῷ
ὅρος, ᾧ καὶ ὅ. τὸ μὲν οὖν δίκαιον τοῦτο, ἀνάλογον. τὸ δ' ἄδι-
κον, τὸ παρὰ τὸ ἀνάλογον. γίνεται ἄρα, τὸ μὲν, πλέον, τὸ δὲ,
ἔλαττον, ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἔργων συμβαίνει. ὁ μὲν γὰρ ἀδικῶν,
3 πλέον ἔχει. ὁ δ' ἀδικούμενος, ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ. ἐπὶ δὲ τοῦ
κακοῦ, ἀνάπαλιν. ἐν ἀγαθοῦ γὰρ λόγῳ γίνεται τὸ ἔλαττον κα-
κὸν, πρὸς τὸ μεῖζον κακόν. ἔστι γὰρ τὸ ἔλαττον κακὸν μᾶλλον αἱ-
ρετὸν τοῦ μείζονος. τὸ δ' αἱρετὸν, ἀγαθὸν, καὶ τὸ μᾶλλον, μεῖζον.
τὸ μὲν οὖν ἓν εἶδος τοῦ δικαίου τοῦτ' ἐστί. Τὸ δὲ λοιπὸν
ἓν, τὸ διορθωτικὸν, ὃ γίνεται ἐν τοῖς συναλλάγμασι καὶ τοῖς ἀκουσίοις
ἑκουσίοις. τοῦτο δὲ τὸ δίκαιον, ἄλλο εἶδος ἔχει τοῦ προτέρου.
τὸ μὲν γὰρ διανεμητικὸν δίκαιον τῶν κοινῶν, ἀεὶ κατὰ τὴν ἀνα
4 λογίαν ἐστὶ τὴν εἰρημένην, καὶ γὰρ ἀπὸ χρημάτων κοινῶν, ἐὰν

γίγνηται ἡ διανομή, ἔσται κατὰ τὸν λόγον τὸν αὐτὸν, ὅνπερ ἔ-
χουσι πρὸς ἄλληλα τὰ εἰσενεχθέντα. καὶ τὸ ἄδικον, τὸ ἀντι-
κείμενον τῷ δικαίῳ τούτῳ, παρὰ τὸ ἀνάλογόν ἐστι. τὸ δ' ἐν τοῖς
συναλλάγμασι δίκαιον, ἔστι μὲν ἴσόν τι. καὶ τὸ ἄδικον, ἄνισον,
ἀλλ' οὐ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐκείνην, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀριθμη-
τικήν, οὐθὲν γὰρ διαφέρει, εἰ ἐπιεικὴς φαῦλον ἀπεστέρησεν, ἢ
φαῦλος, ἐπιεικῆ. οὐδ' εἰ ἐμοίχευσεν ἐπιεικὴς, ἢ φαῦλος, ἀλ-
λὰ πρὸς τοῦ βλάβους τὴν διαφορὰν μόνον βλέπει ὁ νόμος, 1
καὶ χρῆται ὡς ἴσοις. εἰ ὁ μὲν ἀδικεῖ. ὁ δ' ἀδικεῖται. καὶ εἰ ὁ μὲν
ἔβλαψεν, ὁ δὲ βέβλαπται. ὥστε τὸ ἄδικον τοῦτο, ἄνισον ὂν,
ἰσάζειν πειρᾶται ὁ δικαστής. καὶ γὰρ ὅταν ὁ μὲν, πληγῇ. ὁ δὲ,
πατάξῃ. ἢ καὶ κτείνῃ. ὁ δ' ἀποθάνῃ, διῄρηται τὸ πάθος, καὶ ἡ
πρᾶξις εἰς ἄνισα, ἀλλὰ πειρᾶται τῇ ζημίᾳ ἰσάζειν, ἀφαιρῶν
τοῦ κέρδους. λέγεται γὰρ ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις,
κἂν εἰ μή τισιν οἰκεῖον ὄνομα εἴη, τὸ κέρδος, οἷον τῷ πατάξαντι,
καὶ ἡ ζημία τῷ παθόντι. ἀλλ' ὅταν γε μετρηθῇ τὸ πάθος, κα- 2
λεῖται τὸ μὲν, ζημία, τὸ δὲ, κέρδος. ὥστε τοῦ μὲν πλείονος καὶ
τοῦ ἐλάττονος τὸ ἴσον, μέσον. τὸ δὲ κέρδος καὶ ἡ ζημία. τὸ μὲν,
πλέον, τὸ δ', ἔλαττον ἐναντίως. τὸ μὲν τοῦ ἀγαθοῦ πλέον. τοῦ
κακοῦ δὲ ἔλαττον, κέρδος, τὸ δ' ἐναντίον, ζημία. ὧν ἦν μέσον,
τὸ ἴσον, ὃ λέγομεν εἶναι δίκαιον. ὥστε τὸ μὲν ἐπανορθωτικὸν,
δίκαιον ἂν εἴη, τὸ μέσον ζημίας καὶ κέρδους. διὸ καὶ ὅταν ἀμ-
φισβητῶσιν, ἐπὶ τὸν δικαστὴν καταφεύγουσι. τὸ δ' ἐπὶ τὸν δικα-
» στὴν ἰέναι, ἰέναι ἐστὶν ἐπὶ τὸ δίκαιον. ὁ γὰρ δικαστὴς βούλεται εἶν 3
» οἷον δίκαιον ἔμψυχον, καὶ ζητοῦσι δικαστὴν μέσον. καὶ καλοῦ-
σιν ἔνιοι μεσιδίους, ὡς ἐὰν τοῦ μέσου τύχωσιν, τοῦ δικαίου τευ-
ξόμενοι. μέσον ἄρα τι τὸ δίκαιον, εἴπερ καὶ ὁ δικαστής. ὁ δὲ
δικαστὴς ἐπανισοῖ καὶ ὥσπερ γραμμῆς εἰς ἄνισα τετμημένης,
ᾧ τὸ μεῖζον τμῆμα τῆς ἡμισείας ὑπερέχει, τοῦτ' ἀφεῖλε,
καὶ τῷ ἐλάττονι τμήματι προσέθηκεν. ὅταν δὲ δίχα διαι-
ρεθῇ τὸ ὅλον, τότε φασὶν ἔχειν τὸ αὑτοῦ, ὅταν λάβωσι τὸ ἴσον.
τὸ δ' ἴσον, μέσον ἐστὶ τῆς μείζονος καὶ ἐλάττονος κατὰ τὴν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» ἀριθμητικὴν ἀναλογίαν. διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζεται δίκαιον,
» ὅτι δίχα ἐστίν. ὥσπερ ἂν εἴ τις εἴποι δίχαιον. καὶ ὁ δικαστὴς, δι-
χαστής. ἐπὰν γὰρ δύο ἴσων ἀφαιρεθῇ, ἀπὸ θατέρου, πρὸς θά-
τερον δὲ προστεθῇ, δυσὶ τούτοις ὑπερέχει τὸ ἕτερον. εἰ γὰρ
ἀφῃρέθη μὲν, μὴ προσετέθη δὲ, ἑνὶ γ' ἂν μόνον ὑπερεῖχε. τοῦ
μέσου ἄρα ἑνί. καὶ τὸ μέσον, ἀφ' οὗ ἀφῃρέθη, ἑνί. τούτῳ ἄρα
γνωριοῦμεν, τί τε ἀφελεῖν δεῖ ἀπὸ τοῦ πλέον ἔχοντος, καὶ τί
1 προσθεῖναι τῷ ἔλαττον ἔχοντι. ᾧ μὲν γὰρ τὸ μέσον ὑπερέχει,
τοῦτο προσθεῖναι δεῖ, τῷ ἔλαττον ἔχοντι. ᾧ δ' ὑπερέχεται, ἀ-
φελεῖν ἀπὸ τοῦ μεγίστου. ἴσαι αἱ ἐφ' ὧν, αα'. ββ'. γγ'. ἀλλή-
λαις, ἀπὸ τῆς αα', ἀφῃρήσθω τὸ αε', καὶ προσκείσθω τῇ γγ'. τὸ
ἐφ' ὧν γδ'. ὥστε ὅλη ἡ δγγ', τῆς εα', ὑπερέχει τῷ γδ'. καὶ
τῷ γζ'. τῆς ἄρα ββ', τῷ γδ'.

2

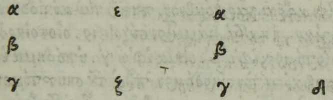

Ἔστι δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν τοῦτο. ἀνῃροῦντο γὰρ ἄν, εἰ
μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν καὶ ὅσον καὶ οἷον. καὶ τὸ πάσχον ἔπασχε τοῦτο
καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον. ἐλήλυθε δὲ τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἥ τε
ζημία καὶ τὸ κέρδος, ἐκ τῆς ἑκουσίου ἀλλαγῆς. τὸ μὲν γὰρ
3 πλέον ἔχειν ἢ τὰ ἑαυτοῦ, κερδαίνειν λέγεται, τὸ δ' ἔλαττον
τῶν ἐξ ἀρχῆς, ζημιοῦσθαι. οἷον ἐν τῷ πωλεῖν καὶ ὠνεῖσθαι,
καὶ ἐν ὅσοις ἄλλοις ἄδειαν ἔδωκεν ὁ νόμος. ὅταν δὲ μήτε
πλέον, μήτ' ἔλαττον, ἀλλὰ αὐτὰ δι' αὐτῶν γένηται, τὰ αὐ-
τῶν φασὶν ἔχειν. καὶ οὔτε ζημιοῦσθαι, οὔτε κερδαίνειν. ὥστε
» κέρδους τινὸς καὶ ζημίας μέσον τὸ δίκαιόν ἐστι, τῶν παρὰ τὸ
» ἑκούσιον, τὸ ἴσον ἔχειν καὶ πρότερον καὶ ὕστερον. Δοκεῖ
δέ τισι, καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς εἶναι ἁπλῶς δίκαιον, ὥσπερ οἱ πυθα-
4 γόρειοι ἔφασαν, ὡρίζοντο γὰρ ἁπλῶς τὸ δίκαιον, τὸ ἀντιπεπονθός.

τὸ δ' ἀντιπεπονθὸς, οὐκ ἐφαρμόττει, οὔτ' ἐπὶ τὸ διανεμητι-
κὸν δίκαιον, οὔτ' ἐπὶ τὸ διορθωτικόν. καίτοι βούλονταί γε
» τοῦτο λέγειν, καὶ τὸ ῥαδαμάνθυος δίκαιον, Εἴκε πάθοι τάκ' ἔ-
» ρεξε, δίκη τ' ἰθεῖα γένοιτο, πολλαχοῦ γὰρ διαφωνεῖ. οἷον εἰ ἀρ-
χὴν ἔχων ἐπάταξεν, οὐ δεῖ ἀντιπληγῆναι. καὶ εἰ ἄρχοντα ἐπά-
ταξεν, οὐ πληγῆναι μόνον δεῖ, ἀλλὰ καὶ κολασθῆναι. ἔτι τὸ
ἀκούσιον, καὶ τὸ ἑκούσιον, διαφέρει πολύ. ἀλλ' ἐν μὲν ταῖς κοι-
νωνίαις ταῖς ἀλλακτικαῖς συνέχει τὸ τοιοῦτον δίκαιον τὸ ἀντι 1
πεπονθὸς, κατ' ἀναλογίαν, καὶ μὴ κατ' ἰσότητα, τῷ ἀντιποιεῖν
γὰρ ἀνάλογον, συμμένει ἡ πόλις. ἢ γὰρ τὸ κακῶς ζητοῦσιν, εἰ δὲ
μὴ, δουλεία δοκεῖ εἶναι, εἰ μὴ ἀντιποιήσει, ἢ τὸ εὖ. εἰ δὲ μὴ, με
τάδοσις οὐ γίνεται, τῇ μεταδόσει δὲ συμμένουσι. διὸ καὶ χαρί
των ἱερὸν ἐμποδὼν ποιοῦνται, ἵνα ἀνταπόδοσις ᾖ, τοῦτο γὰρ
χάριτος ἴδιον. ἀνθυπηρετῆσαι γὰρ δεῖ τῷ χαρισαμένῳ, καὶ πά-
λιν αὐτὸν ἄρξαι χαριζόμενον. ποιεῖ δὲ τὴν ἀντίδοσιν τὴν κατὰ
ἀναλογίαν, ἡ κατὰ διάμετρον σύζευξις. οἷον οἰκοδόμος ἐφ' ᾧ 2
α'. σκυτοτόμος, ἐφ' ᾧ β'. οἰκία ἐφ' ᾧ γ'. ὑπόδημα ἐφ' ᾧ δ'. δεῖ
οὖν λαμβάνειν τὸν οἰκοδόμον παρὰ τοῦ σκυτοτόμου τοῦ ἐκείνου
ἔργου, καὶ αὐτὸν ἐκείνῳ μεταδιδόναι τοῦ αὐτοῦ. ἐὰν οὖν πρῶ
τον ᾖ τὸ κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἴσον, εἶτα τὸ ἀντιπεπονθὸς γένη-
ται, ἔσται τὸ λεγόμενον. εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἴσον, οὐδὲ συμμένει. οὐθὲν
γὰρ κωλύει κρεῖττον εἶναι τὸ θατέρου ἔργον, ἢ τὸ θατέρου. δεῖ
οὖν δὴ ταῦτα ἰσασθῆναι. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν.
ἀνῃροῦντο γὰρ, εἰ μὴ ἐποίει τὸ ποιοῦν, ὅσον καὶ οἷον, καὶ τὸ πά- 3
σχον ἔπασχε τοῦτο καὶ τοσοῦτον καὶ τοιοῦτον, οὐ γὰρ ἐκ δύο ἰα-
τρῶν γίνεται κοινωνία, ἀλλ' ἐξ ἰατροῦ καὶ γεωργοῦ, καὶ ὅλως ἑτέ-
» ρων καὶ οὐκ ἴσων. ἀλλὰ τούτους δεῖ ἰσασθῆναι. διὸ πάντα συμ
» βλητὰ δεῖ πως εἶναι, ὧν ἐστιν ἀλλαγὴ, ἐφ' ὃ τὸ νόμισμ' ἐλήλυ-
θε. καὶ γίνεταί πως μέσον, πάντα γὰρ μετρεῖ. ὥστε καὶ τὴν ὑ-
περοχὴν καὶ τὴν ἔλλειψιν πόσα ἄττα δὴ ὑποδήματα ἴσον οἰ-
κίᾳ, ἢ τροφῇ. δεῖ τοίνυν ὅπερ οἰκοδόμος πρὸς σκυτοτόμον,
τοσαδὶ ὑποδήματα πρὸς οἰκίαν ἢ τροφήν. εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, 4

οὐκ ἔσται

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὐκ ἔσται ἀλλαγή, οὐδὲ κοινωνία. τοῦτο δ' εἰ μὴ ἴσα εἴη πως, οὐκ
ἔσται. δεῖ ἄρα ἑνί τινι πάντα μετρεῖσθαι, ὥσπερ ἐλέχθη πρό-
τερον. τοῦτο δ' ἐστὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ, ἡ χρεία, ἣ πάντα συνέχει.
εἰ γὰρ μηθὲν δέοιντο, ἢ μὴ ὁμοίως, ἢ οὐκ ἔσται ἀλλαγή, ἢ οὐχ ἡ
αὐτή. οἷον δ' ὑπάλλαγμα τῆς χρείας τὸ νόμισμα γέγονε κα-
τὰ συνθήκην. καὶ διὰ τοῦτο τοὔνομα ἔχει νόμισμα. ὅτι οὐ φύ-
σει, ἀλλὰ νόμῳ ἐστί, καὶ ἐφ' ἡμῖν μεταβάλλειν καὶ ποιῆσαι ἄχρη-
1 στον. ἔσται δὴ ἀντιπεπονθός, ὅταν ἰσασθῇ. ὥστε ὅπερ γεωργὸς
πρὸς σκυτοτόμον, τὸ ἔργον τὸ τοῦ σκυτοτόμου, πρὸς τὸ τοῦ γεωρ-
γοῦ. εἰς σχῆμα δὲ ἀναλογίας οὐ δεῖ ἄγειν, ὅταν ἀλλάξωνται,
εἰ δὲ μή, ἀμφοτέρας ἕξει τὰς ὑπεροχὰς τὸ ἕτερον ἄκρον. ἀλ-
λ' ὅταν ἔχωσι τὰ αὑτῶν, οὕτως ἴσοι καὶ κοινωνοί. ὅτι αὕτη ἡ
ἰσότης δύναται ἐπ' αὐτῶν γίνεσθαι. γεωργὸς α. τροφὴ γ. σκυ-
τοτόμος β. τὸ ἔργον αὐτοῦ τὸ ἰσασμένον δ. εἰ δ' οὕτω μὴ ἦν
ἀντιπεπονθέναι, οὐκ ἂν ἦν κοινωνία, ὅτι δ' ἡ χρεία συνέχει ὥσ-
2 περ ἕν τι ὄν, δηλοῖ ὅτι ὅταν μὴ ἐν χρείᾳ ὦσιν ἀλλήλων, ἢ ἀμ-
φότεροι ἢ ἅτερος, οὐκ ἀλλάττονται, ὥσπερ ὅταν οὗ ἔχει αὐ-
τὸς, δέηταί τις, οἷον οἴνου, διδόντες σίτου ἐξαγωγήν, δεῖ ἄρα τοῦτο
ἰσασθῆναι. ὑπὲρ δὲ τῆς μελλούσης ἀλλαγῆς, εἰ νῦν μηδὲν δεῖ-
ται, ὅτι ἔσται, ἐὰν δεηθῇ, τὸ νόμισμα οἷον ἐγγυητής ἐστιν ἡμῖν, δεῖ
γὰρ τοῦτο φέροντι εἶναι λαβεῖν. πάσχει μὲν οὖν καὶ τοῦτο τὸ αὐ-
τό, οὐ γὰρ ἀεὶ ἴσον δύναται. ὅμως δὲ βούλεται μένειν μᾶλ-
λον. διὸ δεῖ πάντα τετιμῆσθαι. οὕτω γὰρ ἔσται αἰεὶ ἀλλαγή.
3 εἰ δὲ τοῦτο, κοινωνία. τὸ δὴ νόμισμα, ὥσπερ μέτρον σύμμετρα
ποιῆσαν, ἰσάζει. οὔτε γὰρ ἂν μὴ οὔσης ἀλλαγῆς, κοινωνία ἦν,
οὔτ' ἀλλαγή, ἰσότητος μὴ οὔσης, οὔτ' ἰσότης, μὴ οὔσης συμμε-
τρίας. τῇ μὲν οὖν ἀληθείᾳ, ἀδύνατον τὰ τοσοῦτον διαφέρον-
τα, σύμμετρα γενέσθαι, πρὸς δὲ τὴν χρείαν, ἐνδέχεται ἱκα-
νῶς. ἓν δή τι δεῖ εἶναι, τοῦτο δ' ἐξ ὑποθέσεως. διὸ νόμισμα κα-
λεῖται. τοῦτο γὰρ πάντα ποιεῖ σύμμετρα, μετρεῖται γὰρ πάντα
νομίσματι, οἰκία, ἐφ' ἧς α. μναῖ δέκα β. κλίνη γ, τὸ δὴ α, τοῦ
4 β, ἥμισυ, εἰ πέντε μνῶν ἀξία ἡ οἰκία ἢ ἴσον. ἡ δὲ κλίνη δέκα-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὸ μέρος τὸ γ', τοῦ β'. δῆλον τοίνυν, πόσαι κλῖναι ἴσον οἰκίᾳ,
ὅτι πέντε. ὅτι δ' οὕτως ἡ ἀλλαγὴ ἦν, πρὶν τὸ νόμισμα εἶναι, δῆλον.
διαφέρει γὰρ οὐδὲν ἢ κλῖναι ε'. ἀντὶ οἰκίας, ἢ ὅσον αἱ ε', κλῖ
ναι. τί μὲν οὖν τὸ ἄδικον, καὶ τί τὸ δίκαιόν ἐστιν, εἴρηται. διω-
ρισμένων δὲ τούτων, δῆλον ὅτι ἡ δικαιοπραγία μέσον ἐστὶ τοῦ
ἀδικεῖν, καὶ ἀδικεῖσθαι, τὸ μὲν γὰρ, πλέον ἔχειν, τὸ δ', ἔλαττόν
ἐστιν. ἡ δὲ δικαιοσύνη, μεσότης ἐστὶν, οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ταῖς
πρότερον ἀρεταῖς, ἀλλ' ὅτι μέσου ἐστὶν, ἡ δὲ ἀδικία τῶν ἄκρων. 1
καὶ ἡ μὲν δικαιοσύνη ἐστὶ, καθ' ἣν ὁ δίκαιος λέγεται πρακτι-
κὸς κατὰ προαίρεσιν τοῦ δικαίου, καὶ διανεμητικὸς καὶ αὑτῷ
πρὸς ἄλλον, καὶ ἑτέρῳ πρὸς ἕτερον. οὐχ οὕτως, ὥστε τοῦ μὲν
αἱρετοῦ, πλέον αὑτῷ, ἔλαττον δὲ, τῷ πλησίον. τοῦ βλαβεροῦ
δ', ἀνάπαλιν, ἀλλὰ τοῦ ἴσου τοῦ κατ' ἀναλογίαν. ὁμοίως δὲ
καὶ ἄλλῳ πρὸς ἄλλον. ἡ δ' ἀδικία τοὐναντίον, τοῦ ἀδίκου. τοῦτο
δ' ἐστὶν ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις τοῦ ὠφελίμου ἢ βλαβεροῦ πα-
ρὰ τὸ ἀνάλογον. διὸ ὑπερβολὴ καὶ ἔλλειψις ἡ ἀδικία, ὅτι 2
ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως ἐστὶν. ἐφ' αὑτοῦ μὲν, ὑπερβολῆς
τοῦ ἁπλῶς ὠφελίμου. ἐλλείψεως δὲ, τοῦ βλαβεροῦ. ἐπὶ δὲ
τῶν ἄλλων, τὸ μὲν ὅλον, ὁμοίως, τὸ δὲ παρὰ τὸ ἀνάλογον, ὁ-
ποτέρως ἔτυχε. τοῦ δὲ ἀδικήματος, τὸ μὲν, ἔλαττον, τὸ ἀδικεῖ-
σθαί ἐστι. τὸ δὲ μεῖζον, τὸ ἀδικεῖν. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύνης καὶ
ἀδικίας, τίς ἑκατέρας ἐστὶν ἡ φύσις, εἰρήσθω τοῦτον τὸν τρό-
πον. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δικαίου καὶ ἀδίκου καθόλου. ἐπεὶ
δ' ἔστιν ἀδικοῦντα μήπω ἄδικον εἶναι, ὁ ποῖα ἀδικήματα ἀδι- 3
κῶν ἤδη ἄδικός ἐστιν, ἑκάστην ἀδικίαν. οἷον κλέπτης ἢ μοιχὸς ἢ
λῃστής. ἢ οὕτω μὲν οὐδὲν διοίσει, καὶ γὰρ ἂν συγγένοιτο γυναι-
κὶ, εἰδὼς τὸ ᾗ. ἀλλ' οὐ διὰ προαιρέσεως ἀρχὴν, ἀλλὰ διὰ πά-
θος, ἀδικεῖ μὲν οὖν. ἄδικος δ' οὐκ ἔστιν, οἷον οὐδὲ κλέπτης, ἔκλε
ψε δὲ, οὐδὲ μοιχὸς, ἐμοίχευσε δέ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων. πῶς μὲν οὖν ἔχει τὸ ἀντιπεπονθὸς πρὸς τὸ δίκαιον,
εἴρηται πρότερον. δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι τὸ ζητούμενόν ἐστι
καὶ τὸ ἁπλῶς δίκαιον, καὶ τὸ πολιτικὸν δίκαιον. τοῦτο δ' ἐστὶ 4

ἐπὶ κοινωνῶν βίου πρὸς τὸ εἶναι αὐτάρκειαν, ἐλευθέρων καὶ
ἴσων, ἢ κατ' ἀναλογίαν, ἢ κατ' ἀριθμόν. ὥστε ὅσοις μὴ ἔστι
τοῦτο, οὐκ ἔστι τούτοις πρὸς ἀλλήλους τὸ πολιτικὸν δίκαιον,
ἀλλά τι δίκαιον καὶ καθ' ὁμοιότητα, ἔστι γὰρ δίκαιον, ἐν οἷς
καὶ νόμος πρὸς αὐτούς. νόμος δ', ἐν οἷς ἀδικία. ἡ γὰρ δίκη,
κρίσις τοῦ δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου, ἐν οἷς δ' ἀδικία, καὶ τὸ ἀδι-
κεῖν ἐν τούτοις, ἐν οἷς δὲ τὸ ἀδικεῖν, οὐ πᾶσιν ἀδικία. τοῦτο
1 δ' ἐστὶ, τὸ πλέον αὑτῷ νέμειν, τῶν ἁπλῶς ἀγαθῶν, ἔλατ-
τον δὲ, τῶν ἁπλῶς κακῶν. διὸ οὐκ ἐῶμεν ἄρχειν ἄνθρωπον,
ἀλλὰ τὸν λόγον. ὅτι ἑαυτῷ τοῦτο ποιεῖ, καὶ γίνεται τύραννος.
ἔστι δὲ ὁ ἄρχων φύλαξ τοῦ δικαίου, εἰ δὲ τοῦ δικαίου, καὶ τοῦ
ἴσου. ἐπεὶ δ' οὐθὲν αὐτῷ, πλέον εἶναι δοκεῖ, εἴπερ δίκαιος,
οὐ γὰρ νέμει πλέον τοῦ ἁπλῶς ἀγαθοῦ αὑτῷ, εἰ μὴ πρὸς αὐ
τὸν ἀνάλογόν ἐστι. διὸ ἑτέρῳ πονεῖ. καὶ διὰ τοῦτο ἀλλότριον
εἶναί φασιν ἀγαθὸν τὴν δικαιοσύνην, καθάπερ ἐλέχθη καὶ
2 πρότερον. μισθὸς τις ἄρα δοτέον. τοῦτο δὲ τιμὴ καὶ γέρας.
ὅτῳ δὲ μὴ ἱκανὰ ταῦτα, οὗτοι γίνονται τύραννοι. τὸ δὲ δεσπο
τικὸν δίκαιον καὶ τὸ πατρικὸν, οὐ ταὐτὸ τούτοις, ἀλλ' ὅμοιον.
οὐ γάρ ἐστιν ἀδικία πρὸς τὰ αὑτοῦ ἁπλῶς. τὸ δὲ κτῆμα καὶ
τὸ τέκνον ἕως ἂν ᾖ πηλίκον, καὶ μὴ χωρισθῇ ὥσπερ μέρος, αὐ
τοῦ. αὑτὸν δ' οὐδεὶς προαιρεῖται βλάπτειν. διὸ οὐκ ἔστιν ἀδι-
κία πρὸς αὑτόν. οὐδ' ἄρα ἄδικον, οὐδὲ δίκαιον τὸ πολιτικόν,
κατὰ νόμον γὰρ ἦν, καὶ ἐν οἷς ἐπεφύκει εἶναι νόμος. οὗτοι
3 δ' ἦσαν, οἷς ὑπάρχει ἰσότης τοῦ ἄρχειν καὶ ἄρχεσθαι. διὸ
μᾶλλον πρὸς γυναῖκά ἐστι δίκαιον, ἢ πρὸς τέκνα καὶ κτήμα-
τα, τοῦτο γάρ ἐστι τὸ οἰκονομικὸν δίκαιον, ἕτερον δὲ ἔστι καὶ τοῦ
πολιτικοῦ. τοῦ δὲ πολιτικοῦ δικαίου, τὸ μὲν, φυσικόν ἐστι, τὸ δὲ,
νομικόν. φυσικὸν μὲν, τὸ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχον δύναμιν,
καὶ οὐ τῷ δοκεῖν ἢ μή, νομικὸν δὲ, ὃ ἐξ ἀρχῆς μὲν, οὐθὲν διαφέρει
οὕτως ἢ ἄλλως. ὅταν δὲ θῶνται, διαφέρει, οἷον τὸ, μνᾶς λυτροῦσθαι,
ἢ τὸ αἶγα θύειν, ἀλλὰ μὴ δύο πρόβατα. ἔτι ὅσα ἐπὶ τῶν καθ' ἕκα-
4 στα νομοθετοῦσιν. οἷον, τὸ θύειν Βρασίδᾳ, καὶ τὰ ψηφισματώδη.

» δοκεῖ δὲ ἐνίοις πάντα εἶναι τοιαῦτα, ὅτι τὸ μὲν φύσει, ἀκίνητον
» καὶ πανταχοῦ τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν. ὥσπερ τὸ πῦρ καὶ ἐν-
» θάδε καὶ ἐν πέρσαις καίει. τὰ δὲ δίκαια κινούμενα ὁρῶσι.
τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν οὕτως ἔχον, ἀλλ' ἔστιν ὡς. καίτοι παρά γε τοῖς
θεοῖς ἴσως οὐδαμῶς ἔχον. παρ' ἡμῖν δ' ἐστὶ μέν τι καὶ φύσει κινη-
τὸν, οὐ μέντοι πᾶν. ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τὸ μὲν, φύσει, τὸ δὲ, οὐ φύ-
σει. ποῖον δὲ φύσει τῶν ἐνδεχομένων καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ
ποῖον οὔ, ἀλλὰ νομικὸν καὶ συνθήκῃ, εἴπερ ἄμφω κινητὰ ὁμοί- 1
ως, δῆλον. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ αὐτὸς ἁρμόσει διορισμός.
φύσει γὰρ ἡ δεξιὰ κρείττων. καίτοι ἐνδέχεται πάντας ἀμφιδε-
ξίους γενέσθαι. τὰ δὲ κατὰ συνθήκην, καὶ τὸ συμφέρον τῶν
δικαίων, ὅμοιά ἐστι τοῖς μέτροις, οὐ γὰρ πανταχοῦ ἴσα τὰ οἰνηρὰ
καὶ σιτηρὰ μέτρα, ἀλλ' οὗ μὲν ὠνοῦνται, μείζω, οὗ δὲ πωλοῦ-
σιν, ἐλάττω. ὁμοίως δὲ καὶ τὰ μὴ φυσικὰ, ἀλλ' ἀνθρώπινα δί-
καια, οὐ ταὐτὰ πανταχοῦ. ἐπεὶ, οὐδὲ πολιτεία. ἀλλὰ μία
μόνον πανταχοῦ κατὰ φύσιν ἡ ἀρίστη. τῶν δὲ δικαίων καὶ νο- 2
μίμων ἕκαστον, ὡς τὰ καθόλου πρὸς τὰ καθ' ἕκαστα ἔχει. τὰ
μὲν γὰρ πραττόμενα πολλά. ἐκείνων δὲ ἕκαστον ἕν. καθόλου
γάρ. διαφέρει δὲ τὸ ἀδίκημα καὶ τὸ ἄδικον, καὶ τὸ δικαίωμα
καὶ δίκαιον. ἄδικον μὲν γάρ ἐστι τῇ φύσει, ἢ τάξει. τὸ αὐτὸ δὲ
τοῦτο, ὅταν πραχθῇ, ἀδίκημά ἐστι. πρὶν δὲ πραχθῆναι, οὔπω,
ἀλλ' ἄδικον. ὁμοίως δὲ καὶ δικαίωμα. καλεῖται δὲ καὶ τὸ κοι-
νὸν, μᾶλλον δικαιοπράγημα. δικαίωμα δὲ, τὸ ἐπανόρθωμα
τοῦ ἀδικήματος. καθ' ἕκαστον δὲ αὐτῶν, ποῖά τε εἴδη καὶ πόσα 3
καὶ περὶ ποῖα τυγχάνει ὄντα, ὕστερον ἐπισκεπτέον. ὄντων δὲ
τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων τῶν εἰρημένων, ἀδικεῖ μὲν καὶ δικαιο-
πραγεῖ, ὅταν ἑκών τις αὐτὰ πράττῃ, ὅταν δὲ ἄκων, οὔτ' ἀδι-
κεῖ, οὔτε δικαιοπραγεῖ, ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. οἷς γὰρ συμ
» βέβηκε δικαίοις εἶναι ἢ ἀδίκοις, πράττουσιν. ἀδίκημα δὲ καὶ
» δικαιοπράγημα ὥρισται τῷ ἑκουσίῳ, καὶ ἀκουσίῳ. ὅταν γὰρ
ἑκούσιον ᾖ, ψέγεται, ἅμα δὲ καὶ ἀδίκημα τότε ἐστίν. ὥστε ἄδι
κόν τι ἔσται μὲν, ἀδίκημα δὲ, οὐδέπω, ἐὰν μὴ τὸ ἑκούσιον προσ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

σῃ. λέγω δὲ ἑκούσιον μὲν, ὥσπερ καὶ πρότερον εἴρηται, ὃ ἂν
τις τῶν ἐφ᾽ αὐτῷ ὄντων εἰδὼς, καὶ μὴ ἀγνοῶν, πράττῃ. μήτε
ὃν. μήτε ᾧ. μήτε οὗ. οἷον τίνα τύπτει, καὶ τίνι, καὶ τίνος ἕνεκα.
καὶ ἐκείνων ἕκαστον, μὴ κατὰ συμβεβηκὸς, μηδὲ βίᾳ. ὥσπερ
εἴ τις λαβὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ, τύπτοι ἕτερον, οὐχ ἑκὼν δὲ, οὐ
γὰρ ἐπ᾽ αὐτῷ. ἐνδέχεται δὲ τὸν τυπτόμενον πατέρα εἶναι, τὸν
δ᾽ ὅτι μὲν ἄνθρωπος ἢ τῶν παρόντων τις, γινώσκειν. ὅτι δὲ πα-
1 τὴρ, ἀγνοεῖν. ὁμοίως δὲ τὸ τοιοῦτον διωρίσθω καὶ ἐπὶ τοῦ, οὗ
ἕνεκα, καὶ περὶ τὴν πρᾶξιν ὅλην, τὸ δὴ ἀγνοούμενον ἢ μὴ
ἀγνοούμενον μὲν, μὴ ἐπ᾽ αὐτῷ δὲ ὂν, ἢ βίᾳ, ἀκούσιον. πολλὰ γὰρ
καὶ τῶν φύσει ὑπαρχόντων εἰδότες καὶ πράττομεν καὶ πάσχο-
μεν, ὧν οὐθὲν οὔτε ἑκούσιον οὔτε ἀκούσιόν ἐστιν. οἷον τὸ γηρᾶν,
ἢ ἀποθνήσκειν. ἔστι δ᾽ ὁμοίως ἐπὶ τῶν ἀδίκων καὶ τῶν δικαίων,
τὸ κατὰ συμβεβηκός. καὶ γὰρ ἂν τὴν παρακαταθήκην ἀποδοίη
τις ἄκων καὶ διὰ φόβον, οὔτε δίκαια πράττειν, οὔτε δικαιο-
2 πραγεῖν φατέον. ἀλλ᾽ ἢ κατὰ συμβεβηκός. ὁμοίως δὲ καὶ τὸν
ἀναγκαζόμενον καὶ ἄκοντα τὴν παρακαταθήκην μὴ ἀποδιδόν-
τα, κατὰ συμβεβηκὸς φατέον ἀδικεῖν, καὶ τὰ ἄδικα πράττειν.
τῶν δὲ ἑκουσίων, τὰ μὲν, προελόμενοι πράττομεν, τὰ δ᾽, οὐ
προελόμενοι. προελόμενοι μὲν, ὅσα προβουλευσάμενοι, ἀ-
προαίρετα δὲ, ὅσα ἀπροβούλευτα. τριῶν δὴ οὐσῶν βλαβῶν
τῶν ἐν ταῖς κοινωνίαις, τὰ μὲν μετ᾽ ἀγνοίας ἁμαρτήματά ἐστιν,
ὅταν μήτε ὃν, μήτε ὃ, μήτε ᾧ, μήτε οὗ ἕνεκα ὑπέλαβε, ταῦτα
3 πράξῃ. ἢ γὰρ, οὐ βαλεῖν ἢ οὐ, τοῦτο. ἢ οὐ, τοῦτον. ἢ οὐ, τούτου βλαβεῖν
ἕνεκα ᾠήθη, ἀλλὰ συνέβη οὐχ οὗ ἕνεκα ᾠήθη. οἷον οὐχ ἵνα
τρώσῃ, ἀλλ᾽ ἵνα κεντήσῃ ἢ οὐχ ὃν, ἢ οὐχ ὥς. ὅταν μὲν οὖν πα-
ραλόγως ἡ βλάβη γίνηται, ἀτύχημα. ὅταν δὲ μὴ παραλόγως,
ἄνευ δὲ κακίας, ἁμάρτημα. ἁμαρτάνει μὲν γὰρ, ὅταν ἐν ἑαυ-
τῷ ἡ ἀρχὴ ᾖ τῆς αἰτίας. ἀτυχεῖ δὲ, ὅταν ἔξωθεν. ὅταν δὲ εἰ-
δὼς μὲν, μὴ προβουλεύσας δὲ, ἀδίκημα. οἷον ὅσα τε διὰ θυ-
μὸν καὶ ἄλλα πάθη, ὅσα ἀναγκαῖα ἢ φυσικὰ συμβαίνει τοῖς
4 ἀνθρώποις. ταῦτα γὰρ βλάπτοντες καὶ ἁμαρτάνοντες, ἀδικοῦσι

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μὲν καὶ ἀδικήματά ἐστιν. οὐ μέντοι πω ἄδικοι διὰ ταῦτα, οὐδὲ
πονηροί. οὐδὲ γὰρ διὰ μοχθηρίαν ἡ βλάβη. ὅταν δ' ἐκ προαι-
ρέσεως, ἄδικος καὶ μοχθηρός. διὸ καλῶς τὰ ἐκ θυμοῦ οὐκ ἐκ
προνοίας κρίνεται, οὐ γὰρ ἄρχει ὁ θυμῷ ποιῶν, ἀλλ' ὁ ὀργί-
σας. ἔτι δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ γενέσθαι ἢ μὴ, ἀμφισβητεῖται, ἀλ-
λὰ περὶ τοῦ δικαίου, ἐπὶ φαινομένῃ γὰρ ἀδικίᾳ ἡ ὀργή ἐστιν. οὐ
γὰρ ὥσπερ ἐν τοῖς συναλλάγμασι περὶ τοῦ γενέσθαι ἀμφισβη-
τοῦσιν, ὧν ἀνάγκη τὸν ἕτερον εἶναι μοχθηρὸν, ἂν μὴ διὰ λήθην 1
αὐτὸ δρῶσιν, ἀλλ' ὁμολογοῦντες περὶ τοῦ πράγματος, περὶ
τοῦ ποτέρως δίκαιον ἀμφισβητοῦσιν, ὁ δ' ἐπιβουλεύσας, οὐκ
ἀγνοεῖ. ὥστε ὁ μὲν, οἴεται ἀδικεῖσθαι. ὁ δ', οὔ. ἂν δ' ἐκ προαι-
ρέσεως βλάψῃ, ἀδικεῖ. καὶ κατὰ ταῦτα ἤδη τὰ ἀδικήματα ὁ
ἀδικῶν, ἄδικος. ὅταν παρὰ τὸ ἀνάλογον ᾖ ἢ παρὰ τὸ ἴσον. ὁμοί-
ως δὲ καὶ ὁ δίκαιος, ὅταν προελόμενος δικαιοπραγῇ. δικαιο
πραγεῖ δὲ, ἂν μόνον ἑκὼν πράττῃ. τῶν δ' ἀκουσίων, τὰ μὲν,
ἐστὶ συγγνωμονικά. τὰ δ', οὐ συγγνωμονικά. ὅσα μὲν γὰρ μὴ 2
μόνον ἀγνοοῦντες, ἀλλὰ καὶ δι' ἄγνοιαν ἁμαρτάνουσι, συγγνω
μονικά. ὅσα δὲ μὴ δι' ἄγνοιαν, ἀλλ' ἀγνοοῦντες μὲν, διὰ πάθος
δὲ μήτε φυσικὸν, μήτ' ἀνθρωπικὸν, οὐ συγγνωμονικά. Ἀπο-
ρήσειε δ' ἄν τις, εἰ ἱκανῶς διώρισται περὶ τοῦ ἀδικεῖσθαι καὶ τοῦ
» ἀδικεῖν. πρῶτον μὲν εἰ ἔστιν ὥσπερ Εὐριπίδης εἴρηκε, λέγων
» ἀτόπως. Μητέρα κατέκτα τὴν ἐμὴν, βραχὺς λόγος.
» Ἑκὼν ἑκοῦσαν, ἢ θέλουσαν οὐχ ἑκών. Πότερον γὰρ ὡς
ἀληθῶς ἐστιν, ἑκόντα ἀδικεῖσθαι, ἢ οὔ. ἀλλ' ἀκούσιον ἅπαν, 3
ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον. καὶ ἆρα ἅπαν οὕτως ἢ
ἐκείνως ὥσπερ καὶ τὸ ἀδικεῖν πᾶν ἑκούσιον. ἢ τὸ μὲν, ἑκού-
σιον, τὸ δ' ἀκούσιον, ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ δικαιοῦσθαι. τὸ
γὰρ δικαιοπραγεῖν πᾶν ἑκούσιον. ὥστ' εὔλογον ἀντικεῖσθαι
ὁμοίως καθ' ἑκάτερον, τό, τ' ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ δικαιοῦσθαι,
ἢ ἑκούσιον ἢ ἀκούσιον εἶναι. Ἄτοπον δ' ἂν δόξειε καὶ ἐπὶ τοῦ
δικαιοῦσθαι, εἰ ἅπαν ἑκούσιον, ἔνιοι γὰρ δικαιοῦνται οὐχ
ἑκόντες. ἐπεὶ καὶ τόδε διαπορήσειεν ἄν τις, πότερον, ὁ τὸ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἄδικον πεπονθὼς, ἀδικεῖται πᾶς. ἢ ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ πράτ-
τειν καὶ ἐπὶ τοῦ πάσχειν ἐστίν. κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ ἐνδέχεται
ἐπ' ἀμφοτέρων μεταλαμβάνειν τῶν δικαίων. ὁμοίως δὲ δῆ-
λον ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν ἀδίκων, οὐ γὰρ ταυτὸν τὸ τὰ ἄδικα πράτ-
τειν, τῷ ἀδικεῖν, οὐδὲ τὸ ἄδικα πάσχειν, τῷ ἀδικεῖσθαι. ὁμοί-
ως δὲ καὶ περὶ τοῦ δικαιοπραγεῖν καὶ δικαιοῦσθαι, ἀδύνα-
τον γὰρ ἀδικεῖσθαι, μὴ ἀδικοῦντος. ἢ δικαιοῦσθαι, μὴ δικαιο-
1 πραγοῦντος. εἰ δ' ἔστιν ἁπλῶς τὸ ἀδικεῖν, τὸ βλάπτειν ἑκόν-
τα τινά. τὸ δὲ ἑκόντα, εἰδότα καὶ ὃν καὶ ᾧ καὶ ὥς. ὁ δ' ἀκρα-
τὴς ἑκὼν βλάπτει αὐτὸς αὑτόν. ἑκών τ' ἂν ἀδικοῖτο αὐτὸς, καὶ
ἐνδέχοιτο αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. ἔστι δὲ καὶ τοῦτο ἓν τῶν ἀπο-
ρουμένων, εἰ ἐνδέχεται αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. ἔτι ἑκὼν ἄν τις
δι' ἀκρασίαν ὑπὸ ἄλλου βλάπτοιτο ἑκόντος. ὥστ' εἴη ἂν ἑκόν-
τ' ἀδικεῖσθαι, ἢ οὐκ ὀρθὸς ὁ διορισμὸς, ἀλλὰ προσθετέον τῷ
βλάπτειν, εἰδότα καὶ ὃν καὶ ᾧ καὶ ὡς, τὸ παρὰ τὴν ἐκείνου βού-
2 λησιν. βλάπτεται μὲν οὖν τις ἑκὼν καὶ τὰ ἄδικα πάσχει, ἀδι-
κεῖται δ' οὐδεὶς ἑκών. οὐδεὶς γὰρ βούλεται, οὐδ' ὁ ἀκρατής.
ἀλλὰ παρὰ τὴν βούλησιν πράττει, οὔτε γὰρ βούλεται οὐδεὶς,
ὃ μὴ οἴεται εἶναι σπουδαῖον. ὁ δὲ ἀκρατὴς ὃ οὐκ οἴεται δεῖν
πράττειν, πράττει. ὁ δὲ τὰ αὑτοῦ διδοὺς ὥσπερ ὅμηρός φη-
» σι δοῦναι τὸν γλαῦκον τῷ διομήδει, χρύσεα χαλκείων, ἑκα-
» τόμβοι ἐννεαβοίων, οὐκ ἀδικεῖται, ἐπ' αὐτῷ γάρ ἐστι τὸ διδό-
ναι, τὸ δ' ἀδικεῖσθαι, οὐκ ἐπ' αὐτῷ, ἀλλὰ τὸν ἀδικοῦντα δεῖ ὑ-
3 πάρχειν. περὶ μὲν οὖν τοῦ ἀδικεῖσθαι, ὅτι οὐχ ἑκούσιον, δῆλον.
ἔτι δ' ὧν προειλόμεθα δύο, ἔστιν εἰπεῖν. πότερόν ποτε ἀδι-
κεῖ, ὁ νείμας παρὰ τὴν ἀξίαν τὸ πλεῖον, ἢ ὁ ἔχων. καὶ εἰ ἔστιν
αὐτὸν αὑτὸν ἀδικεῖν. εἰ γὰρ ἐνδέχεται τὸ πρότερον λεχθὲν,
καὶ ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ ὁ ἔχων τὸ πλέον. εἴ τις πλέον
ἑτέρῳ ἢ αὑτῷ νέμει, εἰδὼς καὶ ἑκὼν, οὗτος αὐτὸς αὑτὸν ἀδι-
κεῖ. ὅπερ δοκοῦσιν οἱ μέτριοι ποιεῖν, ὁ γὰρ ἐπιεικὴς ἐλαττω-
τικός ἐστιν. ἢ οὐδὲ τοῦτο ἁπλοῦν, ἑτέρου γὰρ ἀγαθοῦ εἰ ἔτυχεν,
4 πλεονεκτεῖ. οἷον δόξης, ἢ τοῦ ἁπλῶς καλοῦ. ἔτι λύεται

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

κατὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ἀδικεῖν, οὐθὲν γὰρ παρὰ τὴν αὐτοῦ πά-
σχει βούλησιν. ὥστε οὐκ ἀδικεῖται διά γε τοῦτο. ἀλλ' εἴπερ, βλά-
πτεται μόνον. φανερὸν δὲ καὶ ὅτι ὁ διανέμων ἀδικεῖ, ἀλλ' οὐχ
ὁ τὸ πλέον ἔχων ἀεί. οὐ γὰρ ᾧ τὸ ἄδικον ὑπάρχει, ἀδικεῖ, ἀλ-
λ' ᾧ τὸ ἑκόντα τοῦτο ποιεῖν, τοῦτο δ', ὅθεν ἡ ἀρχὴ τῆς πράξεως,
ἥ ἐστιν ἐν τῷ διανέμοντι, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ λαμβάνοντι. ἔτι ἐπεὶ πολ-
λαχῶς τὸ ποιεῖν λέγεται, καὶ ἔστιν ὡς τὰ ἄψυχα κτείνει, καὶ ἡ
χεὶρ καὶ ὁ οἰκέτης ἐπιτάξαντος, οὐκ ἀδικεῖ μὲν. ποιεῖ δὲ τὰ ἄ- 1
δικα. ἔτι εἰ μὲν ἀγνοῶν ἔκρινεν, οὐκ ἀδικεῖ κατὰ τὸ νομικὸν
δίκαιον, οὐδ' ἄδικος ἡ κρίσις ἐστίν. ἔστι δ' ὡς ἄδικος. ἕτερον γὰρ
τὸ νομικὸν δίκαιον καὶ τὸ πρῶτον. εἰ δὲ γινώσκων ἔκρινεν ἀδί-
κως, πλεονεκτεῖ καὶ αὐτὸς, ἢ χάριτος, ἢ τιμωρίας. ὥσπερ οὖν
κἂν καὶ εἴ τις μερίσαιτο τοῦ ἀδικήματος. καὶ ὁ διὰ ταῦτα κρί-
νας, ἀδίκως πλέον ἔχει. καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων ὁ τὸν ἀγρὸν κρί-
νας, οὐκ ἀγρὸν, ἀλλὰ ἀργύριον ἔλαβεν. οἱ δ' ἄνθρωποι ἐφ' ἑαυ-
τοῖς οἴονται εἶναι τὸ ἀδικεῖν. διὸ καὶ τὸ δίκαιον εἶναι ῥᾴδιον. τὸ 2
δ' οὐκ ἔστι. συγγενέσθαι μὲν γὰρ τῇ τοῦ γείτονος, καὶ πατάξαι
τὸν πλησίον, καὶ δοῦναι τῇ χειρὶ τὸ ἀργύριον, ῥᾴδιον καὶ ἐπ' αὐ-
τοῖς. ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχοντας ταῦτα ποιεῖν, οὔτε ῥᾴδιον, οὔτ' ἐπ'
αὐτοῖς. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ γνῶναι τὰ δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, οὐ-
δὲν οἴονται σοφὸν εἶναι. ὅτι περὶ ὧν οἱ νόμοι λέγουσιν, οὐ χα-
λεπὸν ξυνιέναι. ἀλλ' οὐ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δίκαια, ἀλλ' ἢ κατὰ συμ-
βεβηκός. ἀλλὰ πῶς πραττόμενα καὶ πῶς νεμόμενα, δίκαια.
τοῦτο δὲ πλέον ἔργον ἢ τὰ ὑγιεινὰ εἰδέναι. ἐπεὶ κἀκεῖ μὲν, 3
μέλι καὶ οἶνον καὶ ἐλλέβορον, καὶ καῦσιν καὶ τομὴν εἰδέ-
ναι ῥᾴδιον. ἀλλὰ πῶς δεῖ νεῖμαι πρὸς ὑγίειαν, καὶ τίνι,
καὶ πότε, τοσοῦτον ἔργον, ὅσον ἰατρὸν εἶναι. δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο,
καὶ τοῦ δικαίου οἴονται εἶναι οὐθὲν ἧττον τὸ ἀδικεῖν, ὅτι οὐ-
θὲν ἧττον ὁ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον δύναιτ' ἂν ἕκαστον
πρᾶξαι τούτων. καὶ γὰρ συγγενέσθαι γυναικὶ καὶ πατά-
ξαι, καὶ ὁ ἀνδρεῖος τὴν ἀσπίδα ἀφεῖναι καὶ στραφεὶς ἐφ' ὁ-
ποτεραοῦν τρέχειν, ἀλλὰ τὸ δειλαίνειν καὶ τὸ ἀδικεῖν, οὐ τὸ 4

ταῦτα ποιεῖν ἐστι, πλὴν κατὰ συμβεβηκός, ἀλλὰ τὸ ὡδὶ ἔχον-
τα, ταῦτα ποιεῖν ἐστιν, ὥσπερ τὸ ἰατρεύειν καὶ τὸ ὑγιάζειν, οὐ τὸ
τέμνειν ἢ μὴ τέμνειν, ἢ φαρμακεύειν ἢ μὴ φαρμακεύειν ἐστὶν,
ἀλλὰ τὸ ὡδί. ἔστι δὲ τὰ δίκαια ἐν τούτοις, οἷς μέτεστι τῶν ἁ-
πλῶς ἀγαθῶν. ἔχουσι δὲ καὶ ὑπερβολὴν ἐν τούτοις καὶ ἔλλειψιν.
τοῖς μὲν γὰρ οὐκ ἔστιν ὑπερβολὴ αὐτῶν, οἷον ἴσως θεοῖς. τοῖς δ' οὐ-
θὲν μόριον ὠφέλιμον τοῖς ἀνιάτοις κακοῖς, ἀλλὰ πάντα
1 βλάπτει. τοῖς δὲ, μέχρι τοῦ. διὰ τοῦτ' ἀνθρώπινόν ἐστι. περὶ δὲ ἐ-
πιεικείας καὶ τοῦ ἐπιεικοῦς, πῶς ἔχει ἡ μὲν ἐπιείκεια, πρὸς δι-
καιοσύνην, τὸ δ' ἐπιεικὲς, πρὸς τὸ δίκαιον, ἐχόμενόν ἐστιν εἰ-
πεῖν, οὔτε γὰρ ὡς ταυτὸν ἁπλῶς, οὔθ' ὡς ἕτερον τῷ γένει φαί-
νεται σκοπουμένοις. καὶ ὁτὲ μὲν, τὸ ἐπιεικὲς ἐπαινοῦμεν καὶ
ἄνδρα τὸν τοιοῦτον, ὥστε καὶ ἐπὶ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦντες με-
ταφέρομεν, ἀντὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ ἐπιεικέστερον, ὅτι βέλτιον δη-
λοῦντες. ὁτὲ δὲ, τῷ λόγῳ ἀκολουθοῦσι φαίνεται ἄτοπον, εἰ
2 τὸ ἐπιεικὲς, παρὰ τὸ δίκαιόν τι ὂν, ἐπαινετόν ἐστι. ἢ γὰρ τὸ δί-
καιον, οὐ σπουδαῖον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς, οὐ δίκαιον, εἰ ἄλλο, ἢ εἰ ἄμ-
φω σπουδαῖα, ταυτόν ἐστιν. ἡ μὲν οὖν ἀπορία σχεδὸν συμβαί-
νει διὰ ταῦτα περὶ τὸ ἐπιεικές. ἔχει δ' ἅπαντα τρόπον τινὰ ὀρ-
θῶς, καὶ οὐθὲν ὑπεναντίον ἑαυτοῖς, τό, τε γὰρ ἐπιεικὲς, δι-
καίου τινὸς ὂν, βέλτιόν ἐστι δίκαιον. καὶ οὐχ ὡς ἄλλο τι γέ-
νος ὂν βέλτιόν ἐστι τοῦ δικαίου. τὸ αὐτὸ ἄρα δίκαιον καὶ ἐπιει-
κές. καὶ ἀμφοῖν σπουδαίοιν ὄντοιν, κρεῖττον τὸ ἐπιεικές. ποιεῖ
3 δὲ τὴν ἀπορίαν, ὅτι τὸ ἐπιεικὲς, δίκαιον μέν ἐστιν, οὐ τὸ κατὰ
» τὸν νόμον δὲ, ἀλλ' ἐπανόρθωμα νομίμου δικαίου. αἴτιον δ',
ὅτι ὁ μὲν νόμος καθόλου πᾶς, περὶ ἐνίων δὲ οὐχ οἷόν τε ὀρ-
θῶς εἰπεῖν καθόλου. ἐν οἷς οὖν ἀνάγκη μὲν εἰπεῖν καθόλου,
μὴ οἷόν τε δὲ ὀρθῶς, τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖον λαμβάνει ὁ νόμος,
» οὐκ ἀγνοῶν τὸ ἁμαρτανόμενον. καὶ ἔστιν οὐδὲν ἧττον ὀρθός,
» τὸ γὰρ ἁμάρτημα οὐκ ἐν τῷ νόμῳ, οὐδ' ἐν τῷ νομοθέτῃ, ἀλ-
λ' ἐν τῇ φύσει τοῦ πράγματός ἐστιν. εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν πρακτῶν
4 ὕλη τοιαύτη ἐστίν. ὅταν οὖν λέγῃ μὲν ὁ νόμος καθόλου, συμ

ἐπῇ δ' ἐπὶ τούτοις παρὰ τὸ καθόλου, τότε ὀρθῶς ἔχει, ᾗ παρα-
λείπει ὁ νομοθέτης, καὶ ἥμαρτεν ἁπλῶς εἰπών, ἐπανορθοῦν
τὸ ἐλλειφθέν, ὃ κἂν ὁ νομοθέτης οὕτως ἂν εἴποι, ἐκεῖ παρών,
καὶ εἰ ᾔδει, ἐνομοθέτησεν ἄν. διὸ δίκαιον μέν ἐστι, καὶ βέλ-
τιόν τινος δικαίου. οὐ τοῦ ἁπλῶς δέ, ἀλλὰ τοῦ διὰ τὸ ἁπλῶς
ἁμαρτήματος. καὶ ἔστιν αὕτη ἡ φύσις ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς, ἐπανόρ-
» θωμα νόμου, ᾗ ἐλλείπει διὰ τὸ καθόλου. τοῦτο γάρ αἴτιον
» καὶ τοῦ μὴ πάντα κατὰ νόμον εἶναι, ὅτι περὶ ἐνίων, ἀδύνα- 1
» τον θέσθαι νόμον. ὥστε ψηφίσματος δεῖ, τοῦ γὰρ ἀορίστου, ἀό-
» ριστος καὶ ὁ κανών ἐστιν. ὥσπερ καὶ τῆς λεσβίας οἰκοδομῆς, ὁ
» μολύβδινος κανών. πρὸς γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ λίθου μετακινεῖ-
» ται. καὶ οὐ μένει ὁ κανών. καὶ τὸ ψήφισμα πρὸς τὰ πράγμα-
τα. τί μὲν οὖν ἐστι τὸ ἐπιεικές, καὶ τί τὸ δίκαιον, καὶ τίνος βέλ-
τιον δικαίου, δῆλον. φανερὸν δ' ἐκ τούτου, καὶ ὁ ἐπιεικὴς τίς
ἐστιν. ὁ γὰρ τῶν τοιούτων προαιρετικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ ὁ μὴ
ἀκριβοδίκαιος, ἐπὶ τὸ χεῖρον. ἀλλ' ἐλαττωτικός, καίπερ ἔχων 2
τὸν νόμον βοηθόν, ἐπιεικής ἐστιν. καὶ ἡ ἕξις αὕτη, ἐπιείκεια, δι-
καιοσύνη τις οὖσα καὶ οὐχ ἑτέρα τις ἕξις. πότερον δὲ ἐνδέ-
χεται ἑαυτὸν ἀδικεῖν ἢ οὔ, φανερὸν ἐκ τῶν εἰρημένων, τὰ μὲν
γάρ ἐστι τῶν δικαίων, τὰ κατὰ πᾶσαν ἀρετὴν ὑπὸ τοῦ νόμου
τεταγμένα, οἷον οὐ κελεύει ἑαυτὸν ἀποκτείνειν ὁ νόμος, ἃ δὲ
μὴ κελεύει, ἀπαγορεύει. ἔτι ὅταν παρὰ τὸν νόμον βλάπτῃ, μὴ
ἀντιβλάπτων, ἑκὼν ἀδικεῖ, ἑκὼν δέ, ὁ εἰδὼς καὶ ὃν, καὶ ὥς. ὁ
δὲ δι' ὀργὴν ἑαυτὸν σφάττων, ἑκὼν τοῦτο δρᾷ παρὰ τὸν ὀρθὸν 3
νόμον. ὃ οὐκ ἐᾷ ὁ νόμος, ἀδικεῖ ἄρα. ἀλλὰ τίνα, ἢ τὴν πόλιν,
αὑτὸν δ' οὔ. ἑκὼν γὰρ πάσχει, ἀδικεῖται δ' οὐθεὶς, ἑκών. διὸ καὶ
ἡ πόλις ζημιοῖ. καί τις ἀτιμία πρόσεστι τῷ ἑαυτὸν διαφθεί-
ραντι, ὡς τὴν πόλιν ἀδικοῦντι. ἔτι καθ' ὃ ἄδικος ὁ μόνον ἀδι-
κῶν καὶ μὴ ὅλως φαῦλος, οὐκ ἔστιν ἀδικῆσαι αὑτόν, τοῦτο γὰρ
ἄλλο ἐκείνου, ἔστι γάρ πως ὁ ἄδικος οὕτω πονηρός, ὥσπερ ὁ δει-
λός, οὐχ ὡς ὅλην ἔχων τὴν πονηρίαν. ὥστ' οὐδὲ κατὰ ταύ-
την ἀδικεῖ. ἅμα γὰρ τῷ αὐτῷ ἂν εἴη, ἀφῃρῆσθαι καὶ προσκεῖ- 4

θαι τὸ αὐτό. τοῦτο δ' ἀδύνατον. ἀλλ' αἰεὶ ἐν πλείοσιν ἀνάγ-
κη εἶναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον. ἔτι δὲ ἑκούσιόν τι καὶ ἐκ
προαιρέσεως καὶ πρότερον, ὁ γὰρ διότι ἔπαθε, καὶ τὸ αὐτὸ ἀν-
τιποιῶν, οὐ δοκεῖ ἀδικεῖν. αὐτὸς δ' αὑτὸν, τὰ αὐτὰ ἅμα καὶ πά-
σχει καὶ ποιεῖ. ἔτι εἴη ἂν ἑκόντα ἀδικεῖσθαι. πρὸς δὲ τούτοις
ἄνευ τῶν κατὰ μέρος ἀδικημάτων, οὐθεὶς ἀδικεῖ, μοιχεύει
δὲ οὐδεὶς καὶ ἑαυτοῦ. οὐδὲ τοιχωρυχεῖ τὸν ἑαυτοῦ τοῖχον. οὐ-
1 δὲ κλέπτει τὰ ἑαυτοῦ. ὅλως δὲ λύεται τὸ ἑαυτὸν ἀδικεῖν, κα-
τὰ τὸν διορισμὸν τὸν περὶ τοῦ ἑκουσίως ἀδικεῖσθαι. φανερὸν
δὲ, καὶ ὅτι ἄμφω μὲν φαῦλα καὶ τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ τὸ ἀδι-
κεῖν. τὸ μὲν γὰρ, ἔλαττον, τὸ δὲ, πλέον ἔχειν ἐστὶ τοῦ μέσου ὥς-
περ ὑγιεινὸν μὲν ἐν ἰατρικῇ. εὐεκτικὸν δὲ, ἐν γυμναστικῇ. ἀλλ'
ὅμως χεῖρον τὸ ἀδικεῖν, τὸ μὲν γὰρ ἀδικεῖν, μετὰ κακίας, καὶ
ψεκτὸν καὶ κακίας. ἢ τῆς τελείας καὶ ἁπλῶς, ἢ ἐγγύς,
οὐ γὰρ ἅπαν τὸ ἑκούσιον μετὰ ἀδικίας. τὸ δ' ἀδικεῖσθαι, ἄνευ
2 κακίας καὶ ἀδικίας. καθ' αὑτὸ μὲν οὖν τὸ ἀδικεῖσθαι, ἧττον
φαῦλον, κατὰ συμβεβηκὸς δ', οὐδὲν κωλύει μεῖζον κακόν.
ἀλλ' οὐδὲν μέλει τῇ τέχνῃ. ἀλλὰ πλευρῖτιν λέγει μείζω νόσον
προσπταίσματος. καί τοι γένοιτ' ἄν ποτε θάτερον κατὰ συμ-
βεβηκὸς, εἰ προσπταίσαντα διὰ τὸ πεσεῖν, συμβαίνῃ ὑπὸ τῶν
πολεμίων ληφθῆναι καὶ ἀποθανεῖν. κατὰ μεταφορὰν δὲ
καὶ ὁμοιότητά ἐστιν οὐκ αὐτῷ πρὸς αὐτὸν δίκαιον. ἀλλὰ τῶν
αὐτοῦ τισιν. οὐ πᾶν δὲ δίκαιον, ἀλλὰ τὸ δεσποτικὸν, ἢ τὸ οἰκο-
3 νομικὸν, ἐν τούτοις γὰρ τοῖς λόγοις διέστηκε τὸ λόγον ἔχον μέ-
ρος τῆς ψυχῆς πρὸς τὸ ἄλογον. εἰς ἃ δὴ βλέπουσι, καὶ δοκεῖ
εἶναι ἀδικία πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἔστιν ἐν τούτοις πάσχειν τι παρὰ
τὰς ἑαυτῶν ὀρέξεις. ὥσπερ οὖν ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ εἶναι
πρὸς ἄλληλα δίκαιόν τι καὶ τούτοις. περὶ μὲν οὖν δικαιοσύ-
νης καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἠθικῶν ἀρετῶν, διωρίσθω τὸν τρόπον
τοῦτον.

4 ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Ε͂.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ̃Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤΌ Ζʹ.

ΕΠΕῚ δὲ τυγχάνομεν πρότερον εἰρηκότες,
ὅτι δεῖ τὸ μέσον αἱρεῖσθαι, μὴ τὴν ὑπερβο
Ε λὴν, μήτε τὴν ἔλλειψιν, τὸ δὲ μέσον ἐστὶν οἷς
ὁ λόγος ὁ ὀρθὸς λέγει, τοῦτο διέλωμεν, ἐν 1
πάσαις γὰρ ταῖς εἰρημέναις ἕξεσι, καθάπερ
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, ἔστι τις σκοπός. πρὸς ὃν
ἀποβλέπων ὁ τὸν λόγον ἔχων, ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι, καὶ τίς ἐ-
στιν ὅρος τῶν μεσοτήτων, ἅς μεταξύ φαμεν εἶναι τῆς ὑπερβο
» λῆς καὶ τῆς ἐλλείψεως οὔσας κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ἔστι δὲ
» τὸ μὲν εἰπεῖν οὕτως, ἀληθὲς μὲν, οὐθὲν δὲ σαφές. καὶ γὰρ ἐν
» ταῖς ἄλλαις ἐπιμελείαις, περὶ ὅσας ἐστὶν ἐπιστήμη, τοῦτο ἀλη
θὲς μὲν εἰπεῖν, ὅτι οὔτε πλείω, οὔτε ἐλάττω δεῖ πονεῖν, οὐδὲ 2
ῥαθυμεῖν, ἀλλὰ τὰ μέσα καὶ οἷς ὁ ὀρθὸς λόγος, τοῦτο δὲ μό-
νον ἔχων ἄν τις, οὐθὲν ἂν εἰδείη πλέον. οἷον ποῖα δεῖ προσφέ-
ρεσθαι πρὸς τὸ σῶμα, εἴ τις εἴποιεν, ὅτι ὅσα ἡ ἰατρικὴ κελεύει,
καὶ ὡς ὁ ταύτην ἔχων. διὸ δεῖ καὶ περὶ τὰς τῆς ψυχῆς ἕξεις,
μὴ μόνον ἀληθῶς εἶναι τοῦτ' εἰρημένον, ἀλλὰ καὶ διωρισμέ-
νον, τίς τέ ἐστιν ὁ ὀρθὸς λόγος, καὶ τούτου τίς ὁ ὅρος. τὰς δὴ τῆς
ψυχῆς ἀρετὰς διείλομεν, καὶ τὰς μὲν εἶναι, τοῦ ἤθους ἔφαμεν,
τὰς δὲ, τῆς διανοίας. περὶ μὲν οὖν τῶν ἠθικῶν διεληλύθα- 3
μεν. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν, περὶ ψυχῆς πρῶτον εἰπόντες, λέ
γωμεν οὕτως. πρότερον μὲν οὖν ἐλέχθη δύο εἶναι μέρη τῆς ψυ
χῆς, τό, τε λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον. νῦν δὲ περὶ τοῦ λόγον ἔ-
χοντος, τὸν αὐτὸν τρόπον διαιρετέον. καὶ ὑποκείσθω δύο τὰ λό
γον ἔχοντα, ἓν μὲν, ᾧ θεωροῦμεν τὰ τοιαῦτα τῶν ὄντων, ὧν αἱ
ἀρχαὶ μὴ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, ἓν δὲ, ᾧ τὰ ἐνδεχόμενα.
πρὸς γὰρ τὰ τῷ γένει ἕτερα, καὶ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων, ἕτε-
ρον τῷ γένει, τὸ πρὸς ἑκάτερον πεφυκός, εἴπερ καθ' ὁμοιότη- 4

» τά τινα καὶ οἰκειότητα ἡ γνῶσις ὑπάρχει αὐτοῖς. λεγέσθω δὲ
» τούτων, τὸ μὲν, ἐπιστημονικὸν, τὸ δὲ, λογιστικόν, τὸ γὰρ βου-
λεύεσθαι καὶ λογίζεσθαι ταυτόν. οὐδεὶς δὲ βουλεύεται, πε-
ρὶ τῶν μὴ ἐνδεχομένων ἄλλως ἔχειν. ὥστε τὸ λογιστικόν ἐστιν
ἕν τι μέρος τοῦ λόγον ἔχοντος. ληπτέον ἄρα, ἑκατέρου τού-
των τίς ἡ βελτίστη ἕξις. αὕτη γὰρ ἀρετὴ ἑκατέρου. ἡ δ' ἀρε-
τὴ πρὸς τὸ ἔργον τὸ οἰκεῖον. τρία δ' ἐστὶν ἐν τῇ ψυχῇ τὰ κύρια
1 πράξεως καὶ ἀληθείας, αἴσθησις, νοῦς, ὄρεξις. τούτων δ' ἡ αἴ-
σθησις, οὐδεμιᾶς ἀρχὴ πράξεως. δῆλον δὲ τῷ τὰ θηρία αἴ-
σθησιν μὲν ἔχειν, πράξεως δὲ, μὴ κοινωνεῖν. ἔστι δ' ὅπερ ἐν δια-
νοίᾳ κατάφασις καὶ ἀπόφασις, τοῦτ' ἐν ὀρέξει δίωξις καὶ φυ-
γή. ὥστ' ἐπειδὴ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ, ἕξις προαιρετικὴ, ἡ δὲ προαί-
ρεσις, ὄρεξις βουλευτικὴ, δεῖ διὰ ταῦτα τόν τε λόγον ἀληθῆ
εἶναι, καὶ τὴν ὄρεξιν ὀρθὴν. εἴπερ ἡ προαίρεσις σπουδαία. καὶ
τὰ αὐτὰ τὸν μὲν, φάναι, τὴν δὲ, διώκειν. αὕτη μὲν οὖν ἡ διά-
2 νοια καὶ ἡ ἀλήθεια πρακτική. τῆς δὲ θεωρητικῆς διανοίας καὶ
μὴ πρακτικῆς, μὴ δὲ ποιητικῆς, τὸ εὖ καὶ κακῶς, τἀληθές ἐστι
καὶ ψεῦδος. τοῦτο γάρ ἐστι παντὸς διανοητικοῦ ἔργον. τοῦ δὲ
πρακτικοῦ καὶ διανοητικοῦ ἡ ἀλήθεια ὁμολόγως ἔχουσα τῇ
ὀρέξει τῇ ὀρθῇ. πράξεως μὲν οὖν ἀρχὴ, προαίρεσις, ὅθεν ἡ
κίνησις. ἀλλ' οὐχ οὗ ἕνεκα. προαιρέσεως δὲ, ὄρεξις καὶ λόγος
ὁ ἕνεκά τινος. διὸ οὔτ' ἄνευ νοῦ καὶ διανοίας, οὔτ' ἄνευ ἠθι-
κῆς ἐστὶν ἕξεως ἡ προαίρεσις, εὐπραξία γάρ. καὶ τὸ ἐναντίον
3 ἐν πράξει ἄνευ διανοίας καὶ ἤθους οὐκ ἔστι. διάνοια δ' αὕτη
» οὐθὲν κινεῖ, ἀλλ' ἡ ἕνεκά του καὶ πρακτική. αὕτη γὰρ καὶ τῆς
» ποιητικῆς ἄρχει. ἕνεκα γάρ του ποιεῖ πᾶς ὁ ποιῶν καὶ οὐ τέ-
λος ἁπλῶς, ἀλλὰ πρός τι, καὶ τινὸς τὸ ποιητόν, ἀλλ' οὐ τὸ
πρακτόν, ἡ γὰρ εὐπραξία τέλος. ἡ δ' ὄρεξις τούτου. διὸ, ἡ ὀ-
ρεκτικὸς νοῦς ἡ προαίρεσις, ἢ ὄρεξις διανοητική. καὶ ἡ τοιαύτη
ἀρχὴ, ἄνθρωπος. οὐκ ἔστι δὲ προαιρετὸν οὐθὲν γεγονός. οἷον οὐ-
θεὶς προαιρεῖται ἴλιον πεπορθηκέναι, οὐ δὲ γὰρ βουλεύεται
4 περὶ τοῦ γεγονότος, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐσομένου καὶ ἐνδεχομένου.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὸ δὲ γεγονὸς, οὐκ ἐνδέχεται μὴ γενέσθαι. διὸ ὀρθῶς, ἀγά-
» θων. μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται. Ἀγένητα
» ποιεῖν ἅσσ' ἂν ᾖ πεπραγμένα. Ἀμφοτέρων δὴ τῶν
» νοητικῶν μορίων, ἀλήθεια τὸ ἔργον. καθ' ἃς οὖν ἕξεις μάλιστ'
ἀληθεύει ἑκάτερον, αὗται αἱ ἀρεταὶ ἀμφοῖν. ἀρξάμενοι οὖν
ἄνωθεν, περὶ αὐτῶν πάλιν λέγωμεν. ἔστω δὴ οἷς ἀληθεύει ἡ ψυ-
χὴ τῷ καταφάναι ἢ ἀποφάναι, πέντε τὸν ἀριθμόν. ταῦτα δ'
ἐστὶ τέχνη, ἐπιστήμη, φρόνησις, σοφία, νοῦς, ὑπολήψει γὰρ καὶ 1
δόξῃ ἐνδέχεται διαψεύδεσθαι. ἐπιστήμη μὲν οὖν τί ἐστιν, ἐντεῦ-
θεν φανερόν· εἰ δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι καὶ μὴ ἀκολουθεῖν ταῖς
ὁμοιότησι, πάντες γὰρ ὑπολαμβάνομεν ὃ ἐπιστάμεθα, μὴ
ἐνδέχεσθαι ἄλλως ἔχειν. τὰ δὲ ἐνδεχόμενα ἄλλως, ὅταν ἔξω
τοῦ θεωρεῖν γένηται, λανθάνει εἰ ἔστιν ἢ μή. ἐξ ἀνάγκης ἄρα ἐστὶ
τὸ ἐπιστητὸν, ἀΐδιον ἄρα. τὰ γὰρ ἐξ ἀνάγκης ὄντα, ἁπλῶς ἀΐ-
δια πάντα. τὰ δ' ἀΐδια, ἀγένητα καὶ ἄφθαρτα. ἔτι διδακτὴ
πᾶσα ἐπιστήμη δοκεῖ εἶναι. καὶ τὸ ἐπιστητὸν, μαθητόν. ἐκ προ- 2
γινωσκομένων δὲ πᾶσα διδασκαλία. ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἀνα-
λυτικοῖς ἐλέγομεν. ἡ μὲν γὰρ δι' ἐπαγωγῆς. ἡ δὲ, συλλογισμῷ,
ἡ μὲν δὴ ἐπαγωγὴ ἀρχή ἐστι καὶ τοῦ καθόλου. ὁ δὲ συλλογι-
σμὸς, ἐκ τῶν καθόλου. εἰσὶν ἄρα ἀρχαὶ, ἐξ ὧν ὁ συλλογισμὸς,
ὧν οὐκ ἔστι συλλογισμὸς, ἐπαγωγὴ ἄρα. ἡ μὲν ἄρα ἐπιστήμη
ἐστὶν ἕξις ἀποδεικτικὴ, καὶ ὅσα ἄλλα προσδιοριζόμεθα ἐν τοῖς
ἀναλυτικοῖς. ὅταν γάρ πως πιστεύῃ καὶ γνώριμοι αὐτῷ ὦσιν
αἱ ἀρχαὶ, ἐπίσταται. εἰ γὰρ μὴ μᾶλλον τοῦ συμπεράσματος, 3
κατὰ συμβεβηκὸς ἕξει τὴν ἐπιστήμην. περὶ μὲν οὖν ἐπιστή-
μης, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον. τοῦ δ' ἐνδεχομένου ἄλλως
ἔχειν, ἔστι τι καὶ ποιητὸν καὶ πρακτόν. ἕτερον δ' ἐστὶ ποίη-
σις καὶ πρᾶξις. πιστεύομεν δὲ καὶ περὶ αὐτῶν καὶ τοῖς ἐξω-
τερικοῖς λόγοις. ὥστε καὶ ἡ μετὰ λόγου πρακτικὴ, ἕτερόν ἐστι
τῆς μετὰ λόγου ποιητικῆς ἕξεως. καὶ οὐδὲ περιέχεται ὑπ'
ἀλλήλων. οὔτε γὰρ ἡ πρᾶξις, ποίησις. οὔτε ἡ ποίησις, πρᾶ-
ξίς ἐστιν. ἐπεὶ δ' ἡ οἰκοδομικὴ, τέχνη τίς ἐστι, καὶ ὅπερ ἕξις τις 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μετὰ λόγου ποιητική. καὶ οὐδεμία οὔτε τέχνη ἐστὶν, ἥτις, οὐ με-
τὰ λόγου ποιητικὴ ἕξις ἐστίν. οὔτε τοιαύτη ἣ οὐ τέχνη, ταυ-
τὸν ἂν εἴη τέχνη καὶ ἕξις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική, ἔστι δὲ
τέχνη πᾶσα περὶ γένεσιν καὶ τὸ τεχνάζειν καὶ θεωρεῖν, ὅ-
πως ἂν γένηταί τι τῶν ἐνδεχομένων καὶ εἶναι καὶ μὴ εἶναι.
καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ ποιοῦντι, ἀλλὰ μὴ ἐν τῷ ποιουμένῳ, οὔ-
τε γὰρ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων ἢ γινομένων ἡ τέχνη ἐστὶν, οὔτε
1 τῶν κατὰ φύσιν, ἐν αὑτοῖς γὰρ ἔχουσι ταῦτα τὴν ἀρχήν. ἐ-
πεὶ δὲ ποίησις καὶ πρᾶξις ἕτερον, ἀνάγκη τὴν τέχνην ποιή-
σεως, ἀλλ' οὐ πράξεως εἶναι. καὶ τρόπον τινὰ περὶ τὰ αὐτά ἐ-
στιν ἡ τύχη καὶ ἡ τέχνη. καθάπερ καὶ Ἀγάθων φησί.

τέχνη τύχην ἔστερξε, καὶ τύχη τέχνην.

ἡ μὲν οὖν τέχνη ὥσπερ εἴρηται, ἕξις τις μετὰ λόγου ἀλη=
θοῦς ποιητική ἐστιν, ἡ δ' ἀτεχνία, τοὐναντίον, μετὰ λόγου
ψευδοῦς ποιητικὴ ἕξις, περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν.
2 περὶ δὲ φρονήσεως, οὕτως ἂν λάβοιμεν θεωρήσαντες, τί-
νας δὴ λέγομεν τοὺς φρονίμους. δοκεῖ δὴ φρονίμου εἶναι, τὸ
δύνασθαι καλῶς βουλεύσασθαι περὶ τὰ αὐτῷ ἀγαθὰ
καὶ συμφέροντα, οὐ κατὰ μέρος, οἷον ποῖα πρὸς ὑγίειαν ἢ
ἰσχὺν, ἀλλὰ ποῖα πρὸς τὸ εὖ ζῆν ὅλον. σημεῖον δ', ὅτι καὶ
τοὺς περί τι, φρονίμους λέγομεν, ὅταν πρὸς τέλος τι σπου=
δαῖον εὖ λογίσωνται, ὧν μὴ ἔστι τέχνη. ὥστε καὶ ὅλως ἂν εἴη
φρόνιμος ὁ βουλευτικός. βουλεύεται δ' οὐδεὶς περὶ τῶν ἀ-
3 δυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδὲ τῶν μὴ ἐνδεχομένων αὐτῷ πρᾶ-
ξαι, ὥστ' εἴπερ ἐπιστήμη μὲν μετὰ ἀποδείξεως, ὧν δ' αἱ ἀρ-
χαὶ ἐνδέχονται ἄλλως ἔχειν, τούτων μὴ ἔστιν ἀπόδειξις, πάν-
τα γὰρ ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν, καὶ οὐκ ἔστι βουλεύ-
σασθαι περὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄντων, οὐκ ἂν εἴη ἡ φρόνησις ἐ-
πιστήμη, οὐδὲ τέχνη. ἐπιστήμη μὲν, ὅτι ἐνδέχεται τὸ πρακ-
τὸν ἄλλως ἔχειν, τέχνη δ', ὅτι ἄλλο τὸ γένος πράξεως καὶ
ποιήσεως. λείπεται ἄρα αὐτὴν εἶναι ἕξιν ἀλη-
4 θῆ μετὰ λόγου πρακτικὴν, περὶ τὰ ἀνθρώπῳ ἀγαθὰ

καὶ κακά. τῆς μὲν γὰρ ποιήσεως ἕτερον τὸ τέλος, τῆς δὲ πρά-
ξεως οὐκ αἰεί. ἔστι γὰρ αὐτὴ ἡ εὐπραξία, τέλος. διὰ τοῦτο Περι-
κλέα καὶ τοὺς τοιούτους, φρονίμους οἰόμεθα εἶναι, ὅτι τὰ αὐ-
τοῖς ἀγαθὰ καὶ τὰ τοῖς ἀνθρώποις δύνανται θεωρεῖν. εἶναι δὲ
τοιούτους ἡγούμεθα τοὺς οἰκονομικοὺς καὶ πολιτικούς. ἔνθεν
καὶ τὴν σωφροσύνην τούτῳ προσαγορεύομεν τῷ ὀνόματι,
ὡς σώζουσαν τὴν φρόνησιν. σώζει δὲ τὴν τοιαύτην ὑπόληψιν,
οὐ γὰρ πᾶσαν ὑπόληψιν διαφθείρει, οὐδὲ διαστρέφει τὸ ἡδὺ 1
καὶ τὸ λυπηρόν, οἷον ὅτι τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει, ἢ
οὐκ ἔχει. ἀλλὰ τὰς περὶ τὸ πρακτόν, αἱ μὲν γὰρ ἀρχαὶ τῶν
πρακτῶν, τὸ οὗ ἕνεκα τὰ πρακτά. τῷ δὲ διεφθαρμένῳ δι' ἡ-
δονὴν, ἢ λύπην, εὐθὺς οὐ φαίνεται ἡ ἀρχή, οὐδὲ δεῖν τούτου
ἕνεκα. οὐδὲ διὰ τοῦθ' αἱρεῖσθαι πάντα καὶ πράττειν. ἔστι γὰρ ἡ
κακία φθαρτικὴ ἀρχῆς. ὥστ' ἀνάγκη τὴν φρόνησιν ἕξιν εἶναι
μετὰ λόγου ἀληθῆ, περὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀγαθὰ πρακτικήν.
ἀλλὰ μὴν τέχνης μὲν ἐστὶν, ἀρετή. φρονήσεως δ', οὐκ ἔστι, καὶ 2
ἐν μὲν τέχνῃ ὁ ἑκὼν ἁμαρτάνων, αἱρετώτερος. περὶ δὲ φρό-
νησιν, ἧττον, ὥσπερ καὶ περὶ τὰς ἀρετάς. δῆλον οὖν, ὅτι ἀρε-
τή τις ἐστὶ, καὶ οὐ τέχνη. δυοῖν δ' ὄντοιν μεροῖν τῆς ψυχῆς τῶν
λόγον ἐχόντων, θατέρου ἂν εἴη ἀρετὴ τοῦ δοξαστικοῦ, ἥ τε γὰρ
δόξα περὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἄλλως ἔχειν ἐστὶ, καὶ ἡ φρόνησις. ἀλ-
λὰ μὴν οὐδ' ἕξις μετὰ λόγου μόνον. σημεῖον δ', ὅτι λήθη τῆς
μὲν τοιαύτης ἕξεώς ἐστι, φρονήσεως δ', οὐκ ἔστιν. ἐπεὶ δ' ἡ ἐπιστή-
μη περὶ τῶν καθόλου ἐστὶν ὑπόληψις καὶ τῶν ἐξ ἀνάγκης ὄν- 3
των. εἰσὶ δ' ἀρχαὶ τῶν ἀποδεικτῶν καὶ πάσης ἐπιστήμης, μετὰ
λόγου γὰρ ἡ ἐπιστήμη. τῆς ἀρχῆς τοῦ ἐπιστητοῦ, οὔτ' ἂν ἐπιστή-
μη εἴη, οὔτε τέχνη, οὔτε φρόνησις. τὸ μὲν γὰρ ἐπιστητὸν, ἀπο-
δεικτὸν, αἱ δὲ τυγχάνουσιν οὖσαι περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως
ἔχειν. οὐδὲ δὴ σοφία τούτων ἐστί, τοῦ γὰρ σοφοῦ περὶ ἐνίων ἔ-
χειν ἀπόδειξίν ἐστιν. εἰ δὴ οἷς ἀληθεύομεν καὶ μηδέποτε διαψευ-
δόμεθα περὶ τὰ μὴ ἐνδεχόμενα ἢ καὶ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔ-
χειν, ἐπιστήμη καὶ φρόνησίς ἐστι καὶ σοφία καὶ νοῦς, τούτων δὲ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τῶν τριῶν μηθὲν ἐνδέχεται εἶν. λέγω δὲ τρία, φρόνησιν, σοφίαν,
ἐπιστήμην. λείπεται νοῦν εἶναι τῶν ἀρχῶν, τὴν δὲ σοφίαν ἐν
ταῖς τέχναις. τοῖς ἀκριβεστάτοις τὰς τέχνας ἀποδίδομεν. οἷον
Φειδίαν λιθουργὸν σοφόν, καὶ Πολύκλειτον ἀνδριαντοποιόν.
ἐνταῦθα μὲν οὖν οὐθὲν ἄλλο σημαίνοντες τὴν σοφίαν, ἢ ὅτι
ἀρετὴ τέχνης ἐστίν. εἶναι δέ τινας σοφοὺς οἰόμεθα ὅλως οὐ
κατὰ μέρος, οὐδ' ἄλλο τι σοφούς, ὥσπερ Ὅμηρός φησιν ἐν τῷ
1 Μαργίτῃ. Τὸν δ' οὔτ' ἂρ σκαπτῆρα θεοὶ θέσαν, οὔτ' ἀρο-
» τῆρα, Οὔτ' ἄλλως τι σοφόν, ὥστε δῆλον, ὅτι ἡ ἀκριβε-
στάτη ἂν τῶν ἐπιστημῶν εἴη ἡ σοφία. δεῖ ἄρα τὸν σοφὸν μὴ μό-
νον τὰ ἐκ τῶν ἀρχῶν εἰδέναι, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰς ἀρχὰς ἀλη-
θεύειν. ὥστ' εἴη ἂν ἡ σοφία νοῦς καὶ ἐπιστήμη, καὶ ὥσπερ κεφα-
λὴν ἔχουσα ἐπιστήμη τῶν τιμιωτάτων. ἄτοπον γάρ, εἴ τις τὴν
ἐπιστήμην πολιτικὴν ἢ τὴν φρόνησιν σπουδαιοτάτην οἴεται εἶναι,
εἰ μὴ τὸ ἄριστον τῶν ἐν τῷ κόσμῳ ἄνθρωπός ἐστιν. εἰ δὴ ὑγιει-
2 νὸν μὲν καὶ ἀγαθὸν ἕτερον ἀνθρώποις καὶ ἰχθύσι, τὸ δὲ λευ-
κὸν καὶ εὐθὺ ταυτὸ αἰεί, καὶ τὸ σοφὸν ταυτὸ πάντες ἂν εἴ-
ποιεν. φρόνιμον δέ, ἕτερον, τὸ γὰρ περὶ αὑτὸ ἕκαστα τὸ εὖ θεω-
ροῦν, φαῖεν εἶναι φρόνιμον, καὶ τούτῳ ἐπιτρέψειεν αὐτά. διὸ
καὶ τῶν θηρίων ἔνια φρόνιμά φασιν εἶναι, ὅσα περὶ τὸν αὑτῶν
βίον ἔχοντα φαίνεται δύναμιν προνοητικήν. φανερὸν δ', ὅτι
οὐκ ἂν εἴη ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ σοφία ἡ αὐτή. εἰ γὰρ τὴν περὶ τὰ
ὠφέλιμα τὰ αὑτοῖς ἐροῦσι σοφίαν, πολλαὶ ἔσονται σοφίαι,
3 οὐ γὰρ μία περὶ τὸ ἁπάντων ἀγαθὸν τῶν ζῴων. ἀλλ' ἑτέρα περὶ
ἕκαστον. εἰ μὴ καὶ ἰατρικὴ μία περὶ πάντων τῶν ὄντων. εἰ δ' ὅτι
βέλτιστον ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζῴων, οὐδὲν διαφέρει. καὶ γὰρ
ἀνθρώπου ἄλλα πολὺ θειότερα τὴν φύσιν. οἷον φανερώτα-
τά γε, ἐξ ὧν ὁ κόσμος συνέστηκεν. ἐκ δὴ τῶν εἰρημένων δῆλον,
ὅτι ἡ σοφία ἐστὶ καὶ ἐπιστήμη καὶ νοῦς τῶν τιμιωτάτων τῇ φύ-
σει. διὸ Ἀναξαγόραν καὶ Θαλῆν καὶ τοὺς τοιούτους, σοφοὺς μέν,
φρονίμους δ', οὔ φασιν εἶναι, ὅταν ἴδωσιν ἀγνοοῦντας τὰ συμ-
4 φέρονθ' αὑτοῖς. καὶ περιττὰ μέν, καὶ θαυμαστά, καὶ χαλεπά,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ δαιμόνια, εἰδέναι αὐτούς φασιν, ἄχρηστα δ', ὅτι οὐ τὰ ἀν-
θρώπινα ἀγαθὰ ζητοῦσιν. ἡ δὲ φρόνησις περὶ τὰ ἀνθρώπινα,
καὶ περὶ ὧν ἔστι βουλεύσασθαι, τοῦ γὰρ φρονίμου μάλιστα τοῦ-
τ' ἔργον εἶναί φαμεν, τὸ εὖ βουλεύεσθαι. βουλεύεται δ' οὐ-
δεὶς περὶ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἔχειν, οὐδ' ὅσων μὴ τέλος τί
ἔστι καὶ τοῦτο πρακτὸν ἀγαθόν. ὁ δὲ ἁπλῶς εὔβουλος, ὁ τοῦ
ἀρίστου ἀνθρώπῳ τῶν πρακτῶν στοχαστικὸς κατὰ λογισμόν.
οὐδ' ἔστιν ἡ φρόνησις τῶν καθόλου μόνον, ἀλλὰ δεῖ καὶ τὰ κα- 1
θ' ἕκαστα γνωρίζειν, πρακτικὴ γάρ. ἡ δὲ πρᾶξις περὶ τὰ καθ'-
ἕκαστα. διὸ καὶ ἔνιοι οὐκ εἰδότες, ἑτέρων εἰδότων, πρακτικώτε-
ροι καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις οἱ ἔμπειροι. εἰ γὰρ εἰδείη ὅτι τὰ κοῦφα,
εὔπεπτα κρέα καὶ ὑγιεινά. ποῖα δὲ κοῦφα, ἀγνοεῖ, οὐ ποιή-
σει ὑγίειαν, ἀλλ' ὁ εἰδὼς ὅτι τὰ ὀρνίθια κοῦφα καὶ ὑγιεινά,
ποιήσει μᾶλλον. ἡ δὲ φρόνησις πρακτική. ὥστε δεῖ ἄμφω ἔ-
χειν, ἢ ταύτην μᾶλλον. εἴη δ' ἄν τις καὶ ἐνταῦθα ἀρχιτεκτο-
νική. ἔστι δὲ καὶ ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ φρόνησις, ἡ αὐτὴ μὲν ἕξις. τὸ 2
μέν τοι εἶναι οὐ τὸ αὐτὸ αὐταῖς. τῆς δὲ περὶ πόλιν, ἡ μὲν ὡς
ἀρχιτεκτονικὴ φρόνησις, νομοθετική. ἡ δέ, ὡς τὰ καθ' ἕκαστα,
τὸ κοινὸν ἔχει ὄνομα πολιτική. αὕτη δέ, πρακτικὴ βουλευτι-
κή, τὸ γὰρ ψήφισμα πρακτόν, ὡς τὸ ἔσχατον. διὸ πολιτεύε-
σθαι τούτους μόνον λέγουσι, μόνοι γὰρ πράττουσιν οὗτοι, ὥσπερ
οἱ χειροτέχναι. δοκεῖ δὲ καὶ φρόνησις μάλιστ' εἶναι ἡ περὶ αὐ-
τὸν καὶ ἕνα. καὶ ἔχει αὕτη τὸ κοινὸν ὄνομα, φρόνησις. ἐκεί-
νων δέ, ἡ μέν, οἰκονομία, ἡ δέ, νομοθεσία, ἡ δέ, πολιτική. καὶ 3
ταύτης ἡ μέν, βουλευτική. ἡ δέ, δικαστική. εἶδος μὲν οὖν τι ἂν εἴη
γνώσεως τὸ αὑτῷ εἰδέναι. ἀλλ' ἔχει διαφορὰν πολλήν. καὶ δο-
κεῖ ὁ τὰ περὶ αὑτὸν εἰδὼς καὶ διατρίβων, φρόνιμος εἶναι, οἱ δὲ
πολιτικοί, πολυπράγμονες, διὸ καὶ Εὐριπίδης.
» πῶς δ' ἂν φρονοίην. ᾧ παρῆν ἀπραγμόνως. Ἐν τοῖσι
» πολλοῖς ἠριθμημένον στρατοῦ. Ἴσον μετασχεῖν. Τοὺς
» γὰρ περισσοὺς καί τι πράσσοντας πλέον. ζητοῦσι γὰρ τὸ αὑτοῖς
ἀγαθόν, καὶ οἴονται τοῦτο δεῖν πράττειν. ἐκ ταύτης οὖν τῆς δόξης 4

μισοῦσιν οἱ θεοί

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἐλήλυθε τοῦ τοιούτου φρονίμου. καίτοι ἴσως οὐκ ἔστι τὸ αὑτοῦ
εὖ ἄνευ οἰκονομίας, οὐδ᾽ ἄνευ πολιτείας. ἔτι δὲ τὰ αὑτοῦ πῶς
δεῖ διοικεῖν, ἄδηλον καὶ σκεπτέον. σημεῖον δ᾽ ἐστὶ τοῦ εἰρημένου,
καὶ διότι γεωμετρικοὶ μὲν νέοι καὶ μαθηματικοὶ γίνονται. καὶ σο-
φοὶ τὰ τοιαῦτα, φρόνιμος δ᾽, οὐ δοκεῖ γίνεσθαι. αἴτιον δ᾽, ὅτι
» καὶ τῶν καθ᾽ ἕκαστά ἐστιν ἡ φρόνησις, ἃ γίνεται γνώριμα ἐξ ἐμπει-
» ρίας, νέος δ᾽ ἔμπειρος οὐκ ἔστι. πλῆθος γὰρ χρόνου ποιήσει τὴν
1 ἐμπειρίαν. ἐπεὶ καὶ τοῦτ᾽ ἄν τις σκέψαιτο, διὰ τί μαθηματι-
κὸς μὲν παῖς γένοιτ᾽ ἄν. σοφὸς δὲ ἢ φυσικὸς, οὔ. ἢ ὅτι τὰ μὲν,
δι᾽ ἀφαιρέσεώς ἐστι, τῶν δ᾽, αἱ ἀρχαὶ ἐξ ἐμπειρίας. καὶ τὰ μὲν,
οὐ πιστεύουσιν οἱ νέοι, ἀλλὰ λέγουσι, τῶν δὲ, τὸ τί ἐστιν οὐκ ἄδη-
λον. ἔτι ἡ ἁμαρτία ἢ περὶ τὸ καθόλου ἐν τῷ βουλεύσασθαι,
ἢ περὶ τὸ καθ᾽ ἕκαστον, ἢ γὰρ ὅτι πάντα τὰ βαρύσταθμα ὕδατα,
φαῦλα, ἢ ὅτι τοδὶ, βαρύσταθμον. ὅτι δ᾽ ἡ φρόνησις οὐκ ἐπιστή-
μη, φανερόν. τοῦ γὰρ ἐσχάτου ἐστὶν, ὥσπερ εἴρηται. τὸ γὰρ πρα-
2 κτὸν τοιοῦτον, ἀντίκειται μὲν δὴ τῷ νῷ, ὁ μὲν γὰρ νοῦς, τῶν ὅρων.
ὧν οὐκ ἔστι λόγος. ἡ δὲ, τοῦ ἐσχάτου οὗ οὐκ ἔστιν ἐπιστήμη, ἀλλ᾽ αἴ-
σθησις, οὐχ ἡ τῶν ἰδίων, ἀλλ᾽ οἵᾳ αἰσθανόμεθα, ὅτι τὸ ἐν τοῖς
μαθηματικοῖς ἔσχατον, τρίγωνον, στήσεται γὰρ κἀκεῖ. ἀλλ᾽ αὕ-
τη μᾶλλον αἴσθησις ἢ φρόνησις. ἐκείνης δὲ ἄλλο εἶδος. τὸ ζητεῖν
δὲ καὶ τὸ βουλεύεσθαι διαφέρει, τὸ γὰρ βουλεύεσθαι ζητεῖν τί
ἐστι. δεῖ δὲ διαλαβεῖν καὶ περὶ εὐβουλίας τί ἐστι, πότερον
ἐπιστήμη τις, ἢ δόξα, ἢ εὐστοχία, ἢ ἄλλο τι γένος. ἐπιστήμη
3 μὲν δὴ οὐκ ἔστιν, οὐ γὰρ ζητοῦσι περὶ ὧν ἴσασιν. ἡ δ᾽ εὐβου-
λία, βουλή τις ἐστίν. ὁ δὲ βουλευόμενος, ζητεῖ καὶ λογί-
ζεται. ἀλλὰ μὴν οὐδ᾽ εὐστοχία, ἄνευ τε γὰρ λόγου, καὶ τα-
χύ τι, ἡ εὐστοχία. βουλεύονται δὲ πολὺν χρόνον. καὶ φασὶ
πράττειν μὲν δεῖν / ταχὺ, τὰ βουλευθέντα. βουλεύεσθαι δὲ,
βραδέως. ἔτι ἡ ἀγχίνοια ἕτερον καὶ ἡ εὐβουλία. ἔστι δὲ εὐ-
στοχία τις ἡ ἀγχίνοια. οὐδὲ δὴ δόξα ἡ εὐβουλία οὐδεμία.
ἀλλ᾽ ἐπεὶ ὁ μὲν κακῶς βουλευόμενος, ἁμαρτάνει, ὁ δὲ εὖ,
4 ὀρθῶς βουλεύεται, δῆλον ὅτι ὀρθότης τις ἡ εὐβουλία ἐστὶν,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὔτ' ἐπιστήμης δὲ, οὔτε δόξης, ἐπιστήμης μὲν γὰρ, οὐκ ἔστιν ὀρθό-
της, οὐδὲ γὰρ ἁμαρτία. δόξης δ', ὀρθότης ἡ ἀλήθεια. ἅμα δὲ
καὶ ὥρισται ἤδη πᾶν, οὗ δόξα ἐστίν. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἄνευ λό-
γου ἡ εὐβουλία, διανοίας ἄρα λείπεται. αὕτη γὰρ οὔπω φά-
σις. καὶ γὰρ ἡ δόξα, οὐ ζήτησις, ἀλλὰ φάσις τις ἤδη. ὁ δὲ βου-
λευόμενος, ἐάν τε εὖ, ἐάν τε κακῶς βουλεύηται, ζητεῖ τι καὶ
λογίζεται. ἀλλ' ὀρθότης τίς ἐστιν ἡ εὐβουλία βουλῆς. διὸ ἡ
βουλὴ ζητητέα πρῶτον τί καὶ περὶ τί. ἐπεὶ δὲ ἡ ὀρθότης πλεο- 1
ναχῶς, δῆλον ὅτι οὐ πᾶσα, ὁ γὰρ ἀκρατὴς καὶ ὁ φαῦλος ὃ προ-
τίθεται ἰδεῖν ἐκ τοῦ λογισμοῦ, τεύξεται. ὥστε ὀρθῶς ἔσται βε-
» βουλευμένος, κακὸν δὲ μέγα εἰληφώς. δοκεῖ δ' ἀγαθόν τι τὸ
» εὖ βεβουλεῦσθαι, ἡ γὰρ τοιαύτη ὀρθότης βουλῆς εὐβουλία, ἡ
» ἀγαθοῦ τευκτική. ἀλλ' ἔστι καὶ τούτου ψευδεῖ συλλογισμῷ τυ-
χεῖν. καὶ ὃ μὲν δεῖ ποιῆσαι, τυχεῖν, δι' οὗ δὲ, οὔ. ἀλλὰ ψευδῆ τὸν
μέσον ὅρον εἶναι, ὥστ' οὐδ' αὕτη πω εὐβουλία, καθ' ἣν οὗ δεῖ
μὲν τυγχάνει, οὐ μέντοι δι' οὗ ἔδει. ἔτι ἔστι πολὺν χρόνον βου- 2
λευόμενον τυχεῖν, τὸν δὲ, ταχύ. οὐκοῦν οὐδ' ἐκείνη πω εὐβου-
λία, ἀλλ' ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ ὠφέλιμον, καὶ οὗ δεῖ, καὶ ὡς, καὶ
ὅτε. ἔτι ἔστι καὶ ἁπλῶς εὖ βεβουλεῦσθαι, καὶ πρός τι τέλος.
ἡ μὲν δὴ ἁπλῶς, ἡ πρὸς τὸ τέλος τὸ ἁπλῶς κατορθοῦσα. ἡ δὲ
τις ἡ πρός τι τέλος. εἰ δὴ τῶν φρονίμων τὸ εὖ βουλεύεσθαι, ἡ
εὐβουλία εἴη ἂν ὀρθότης ἡ κατὰ τὸ συμφέρον πρός τι τέλος.
οὗ ἡ φρόνησις ἀληθὴς ὑπόληψίς ἐστι. ἔστι δὲ καὶ ἡ σύνεσις καὶ
ἡ ἀσυνεσία, καθ' ἃς λέγομεν συνετοὺς καὶ ἀσυνέτους, οὔτε ὅ- 3
λως τὸ αὐτὸ ἐπιστήμη, ἢ δόξῃ, πάντες γὰρ ἂν ἦσαν συνετοί. οὔτε
τις μία τῶν κατὰ μέρος ἐπιστημῶν. οἷον ἡ ἰατρικὴ, περὶ ὑγιει-
νῶν γὰρ ἂν ἦν, ἢ γεωμετρία, περὶ μεγέθη. οὔτε γὰρ περὶ τῶν
ἀεὶ ὄντων καὶ ἀκινήτων ἡ σύνεσίς ἐστιν, οὔτε περὶ τῶν γιγνο-
μένων ὁτουοῦν. ἀλλὰ περὶ ὧν ἀπορήσειεν ἄν τις καὶ βουλεύσαι-
το. διὸ περὶ τὰ αὐτὰ μὲν τῇ φρονήσει ἐστίν. οὐκ ἔστι δὲ ταυτὸν,
σύνεσις καὶ φρόνησις, ἡ μὲν γὰρ φρόνησις, ἐπιτακτική ἐστιν. τί
γὰρ δεῖ πράττειν ἢ μὴ, τὸ τέλος αὐτῆς ἐστιν. ἡ δὲ σύνεσις, κριτι- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

καὶ μόνον. ταὐτὸ γὰρ ξύνεσις καὶ εὐξυνεσία. καὶ γὰρ οἱ συνετοί,
καὶ εὐσύνετοι. ἔστι δ' οὔτε τὸ ἔχειν τὴν φρόνησιν, οὔτε τὸ λαμβά-
νειν ἡ σύνεσις. ἀλλ' ὥσπερ τὸ μανθάνειν λέγεται συνιέναι, ὅ-
ταν χρῆται τῇ ἐπιστήμῃ, οὕτως ἐν τῷ χρῆσθαι τῇ δόξῃ ἐπὶ τὸ
κρίνειν περὶ τούτων, περὶ ὧν ἡ φρόνησίς ἐστιν, ἄλλου λέγοντος,
καὶ κρίνειν καλῶς. τὸ γὰρ εὖ, τῷ καλῶς, ταὐτό. καὶ ἐντεῦθεν
ἐλήλυθε τοὔνομα ἡ σύνεσις, καθ' ἣν εὐσύνετοι, ἐκ τῆς ἐν τῷ
1 μανθάνειν, λέγομεν γὰρ τὸ μανθάνειν συνιέναι πολλάκις. ἡ δὲ
καλουμένη γνώμη, καθ' ἣν εὐγνώμονας καὶ ἔχειν φαμὲν γνώ-
μην, ἡ τοῦ ἐπιεικοῦς ἐστι κρίσις ὀρθή. σημεῖον δέ, τὸν γὰρ ἐπιεικῆ
μάλιστα φαμὲν εἶναι συγγνωμονικόν, καὶ ἐπιεικές, τὸ ἔχειν πε-
ρὶ ἔνια συγγνώμην. ἡ δὲ συγγνώμη, γνώμη ἐστὶ κριτικὴ τοῦ ἐπιει-
κοῦς ὀρθή. ὀρθὴ δὲ ἡ τοῦ ἀληθοῦς. εἰσὶ δὲ πᾶσαι αἱ ἕξεις εὐ-
λόγως εἰς ταὐτὸ τείνουσαι, λέγομεν γὰρ γνώμην καὶ σύνεσιν καὶ
φρόνησιν καὶ νοῦν ἐπὶ τοὺς αὐτοὺς ἐπιφέροντες γνώμην ἔχειν
2 καὶ νοῦν ἤδη καὶ φρονίμους καὶ συνετούς. πᾶσαι γὰρ αἱ δυνά-
μεις αὗται τῶν ἐσχάτων εἰσὶ καὶ τῶν καθ' ἕκαστον. καὶ ἐν μὲν τῷ
κριτικὸς εἶναι περὶ ὧν ὁ φρόνιμος, συνετὸς καὶ εὐγνώμων ἢ
συγγνώμων. τὰ γὰρ ἐπιεικῆ, κοινὰ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων ἐστὶν
ἐν τῷ πρὸς ἄλλον. ἔστι δὲ τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐσχάτων, ἅ-
παντα τὰ πρακτά. καὶ γὰρ τὸν φρόνιμον δεῖ γινώσκειν αὐτά.
καὶ ἡ σύνεσις καὶ ἡ γνώμη περὶ τὰ πρακτά, ταῦτα δ', ἔσχατα.
καὶ ὁ νοῦς τῶν ἐσχάτων ἐπ' ἀμφότερα. καὶ γὰρ τῶν πρώτων ὅρων
3 καὶ τῶν ἐσχάτων, νοῦς ἐστι, καὶ οὐ λόγος, ὁ μὲν κατὰ τὰς ἀπο-
δείξεις τῶν ἀκινήτων ὅρων καὶ πρώτων, ὁ δ' ἐν ταῖς πρακτι-
καῖς, τοῦ ἐσχάτου, καὶ ἐνδεχομένου καὶ τῆς ἑτέρας προτάσεως.
ἀρχαὶ γὰρ τοῦ οὗ ἕνεκα αὗται, ἐκ τῶν καθ' ἕκαστα γὰρ τὸ καθόλου.
τούτων οὖν δεῖ ἔχειν αἴσθησιν. αὕτη δ' ἐστὶ νοῦς. διὸ καὶ φυσι-
κὰ δοκεῖ εἶναι ταῦτα. καὶ φύσει σοφὸς μὲν οὐδείς, γνώμην
» δ' ἔχει καὶ σύνεσιν καὶ νοῦν. σημεῖον δ', ὅτι καὶ ταῖς ἡλικίαις
» οἰόμεθα ἀκολουθεῖν. καὶ ἥδε ἡ ἡλικία, νοῦν ἔχει καὶ γνώμην, «
4 ὡς τῆς φύσεως αἰτίας οὔσης. διὸ καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος νοῦς.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἐκ τούτων γὰρ αἱ ἀποδείξεις, καὶ περὶ τούτων. ὥστε δεῖ προσ-
έχειν τῶν ἐμπείρων καὶ πρεσβυτέρων ἢ φρονίμων ταῖς ἀνα-
ποδείκτοις φάσεσι καὶ δόξαις, οὐχ ἧττον τῶν ἀποδείξεων, διὰ
γὰρ τὸ ἔχειν ἐκ τῆς ἐμπειρίας ὄμμα, ὁρῶσι τὰς ἀρχάς. τί μὲν
οὖν ἐστιν ἡ σοφία καὶ ἡ φρόνησις, καὶ περὶ τίνα τυγχάνει ἑκα-
τέρα οὖσα, καὶ ὅτι ἄλλου τῆς ψυχῆς μορίου ἀρετὴ ἑκατέρα,
εἴρηται. Διαπορήσειε δ' ἄν τις περὶ αὐτῶν, τί χρήσιμοί εἰσιν,
ἡ μὲν γὰρ σοφία οὐδὲν θεωρεῖ ἐξ ὧν ἔσται εὐδαίμων ἄνθρωπος, 1
οὐδεμιᾶς γάρ ἐστι γενέσεως. ἡ δὲ φρόνησις τοῦτο μὲν ἔχει. ἀλ-
λὰ τίνος ἕνεκα δεῖ αὐτῆς. εἴπερ ἡ μὲν φρόνησίς ἐστιν, ἡ περὶ
τὰ δίκαια καὶ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἀνθρώπῳ. ταῦτα δ' ἐστὶν ἃ τοῦ
ἀγαθοῦ ἀνδρός ἐστι πράττειν. οὐθὲν δὲ πρακτικώτεροι τῷ εἰ-
δέναι αὐτά ἐσμεν, εἴπερ ἕξεις αἱ ἀρεταί εἰσιν. ὥσπερ οὐδὲ τὰ
ὑγιεινά, οὐδὲ τὰ εὐεκτικά, ὅσα μὴ τῷ ποιεῖν, ἀλλὰ τῷ ἀπὸ τῆς
ἕξεως εἶναι λέγεται. οὐθὲν γὰρ πρακτικώτεροι τῷ ἔχειν τὴν
ἰατρικὴν ἢ γυμναστικήν ἐσμεν. εἰ δὲ μὴ τούτων χάριν φρόνιμον 2
θετέον, ἀλλὰ τοῦ γίνεσθαι, τοῖς οὖσι σπουδαίοις. οὐθὲν ἂν εἴη
χρήσιμος. ἔτι δὲ οὐδὲ τοῖς μὴ ἔχουσιν, οὐθὲν γὰρ διοίσει αὐτοὺς
ἔχειν. ἢ ἄλλοις ἔχουσι πείθεσθαι. ἱκανῶς τ' ἔχοι ἂν ἡμῖν ὥσπερ
καὶ περὶ τὴν ὑγίειαν, βουλόμενοι γὰρ ὑγιαίνειν, ὅμως οὐ μαν-
θάνομεν ἰατρικήν. πρὸς δὲ τούτοις. ἄτοπον ἂν εἶναι δόξειεν εἰ
χείρων τῆς σοφίας οὖσα, κυριωτέρα αὐτῆς ἔσται, ἡ γὰρ ποιοῦ-
σα, ἄρχει καὶ ἐπιτάττει περὶ ἕκαστον. περὶ δὲ τούτων, λεκτέον,
νῦν μὲν γὰρ ἠπόρηται περὶ αὐτῶν μόνον. πρῶτον μὲν οὖν λέ- 3
γωμεν, ὅτι καθ' αὑτὰς ἀναγκαῖον αἱρετὰς αὐτὰς εἶναι. ἀρετάς
γ' οὔσας ἑκατέραν ἑκατέρου μορίου, καὶ εἰ μὴ ποιοῦσι μηδὲν
μηδετέρα αὐτῶν. ἔπειτα καὶ ποιοῦσι μέν, οὐχ ὡς ἰατρικὴ δὲ,
ὑγίειαν. ἀλλ' ὡς ἡ ὑγίεια, οὕτως ἡ σοφία, εὐδαιμονίαν, μέρος
γὰρ οὖσα τῆς ὅλης ἀρετῆς τῷ ἔχεσθαι, ποιεῖ καὶ τῷ ἐνερ-
γεῖν εὐδαίμονα. ἔτι τὸ ἔργον ἀποτελεῖται κατά τε τὴν φρό-
» νησιν καὶ τὴν ἠθικὴν ἀρετήν, ἡ μὲν γὰρ ἀρετή, τὸν σκοπὸν
» ποιεῖ ὀρθόν. ἡ δὲ φρόνησις, τὰ πρὸς τοῦτον. τοῦ δὲ τετάρτου 4

μορίου τῆς ψυχῆς, οὐκ ἔστιν ἀρετὴ τοιαύτη, τοῦ θρεπτικοῦ,
οὐθὲν γὰρ ἐπ' αὐτῷ πράττειν, ἢ μὴ πράττειν. περὶ δὲ τοῦ
μηδὲν εἶναι πρακτικωτέρους διὰ τὴν φρόνησιν, τῶν καλῶν
καὶ δικαίων, μικρὸν ἄνωθεν ἀρκτέον, λαβόντας ἀρχὴν
ταύτην. ὥσπερ γὰρ καὶ τὰ δίκαια λέγομεν πράττοντάς τι-
νας οὔπω δικαίους εἶναι, οἷον τοὺς τὰ ὑπὸ τῶν νόμων τε-
ταγμένα ποιοῦντας, ἢ ἄκοντας, ἢ δι' ἄγνοιαν, ἢ δι' ἕτερόν τι
1 καὶ μὴ δι' αὐτά, καίτοι πράττουσί γε ἃ δεῖ, καὶ ὅσα χρὴ τὸν
σπουδαῖον, οὕτως ὡς ἔοικεν ἔστι τὸ πῶς ἔχοντα πράττειν ἕ-
καστα, ὥστ' εἶναι ἀγαθόν. λέγω δ' οἷον διὰ προαίρεσιν, καὶ
αὐτῶν ἕνεκα τῶν πραττομένων. τὴν μὲν οὖν προαίρεσιν, ὀρ-
θὴν ποιεῖ ἡ ἀρετή. τὸ δ' ὅσα ἐκείνης ἕνεκα πέφυκε πράτ-
τεσθαι, οὐκ ἔστι τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' ἑτέρας δυνάμεως. λεκ-
τέον δ' ἐπιστήσασι σαφέστερον περὶ αὐτῶν. ἔστι δή τις δύνα-
μις, ἣν καλοῦσι δεινότητα. αὕτη δ' ἐστὶ τοιαύτη, ὥστε τὰ
2 πρὸς τὸν ὑποτεθέντα σκοπὸν συντείνοντα, δύνασθαι ταῦ-
τα πράττειν καὶ τυγχάνειν αὐτοῦ. ἂν μὲν οὖν ὁ σκοπὸς ᾖ κα-
λός, ἐπαινετή ἐστιν, ἂν δὲ φαῦλος, πανουργία. διὸ καὶ τοὺς
φρονίμους, δεινοὺς καὶ πανούργους φαμὲν εἶναι. ἔστι δὲ ἡ φρό-
νησις, οὐχ ἡ δύναμις, ἀλλ' οὐκ ἄνευ τῆς δυνάμεως ταύ-
της. ἡ δ' ἕξις τῷ ὄμματι τούτῳ γίνεται τῆς ψυχῆς, οὐκ ἄνευ
ἀρετῆς, ὡς εἴρηταί τε καὶ ἔστι δῆλον, οἱ γὰρ συλλογισμοὶ τῶν
πρακτῶν ἀρχὴν ἔχοντές εἰσιν. ἐπειδὴ τοιόνδε τὸ τέλος καὶ
3 τὸ ἄριστον, ὅτι δή ποτε ὄν, ἔστω γὰρ λόγου χάριν τὸ τυχόν.
τοῦτο δ' εἰ μὴ τῷ ἀγαθῷ, οὐ φαίνεται. διαστρέφει γὰρ ἡ μο-
χθηρία καὶ διαψεύδεσθαι ποιεῖ περὶ τὰς πρακτικὰς ἀρ-
» χάς. ὥστε φανερόν, ὅτι ἀδύνατον φρόνιμον εἶναι, μὴ ὄν-
» τα ἀγαθόν. σκεπτέον δὴ πάλιν καὶ περὶ ἀρετῆς. καὶ γὰρ ἡ
ἀρετὴ παραπλησίως ἔχει, ὡς ἡ φρόνησις πρὸς τὴν δει-
νότητα, οὐ ταὐτὸν μέν, ὅμοιον δέ. οὕτω καὶ ἡ φυσικὴ ἀρε-
τὴ πρὸς τὴν κυρίαν. πᾶσι γὰρ δοκεῖ ἕκαστα τῶν ἠθῶν ὑπάρ-
4 χειν φύσει πως. καὶ γὰρ δίκαιοι, καὶ σωφρονικοί, καὶ ἀν-

δρεῖοι, καὶ τἆλλα ἔχομεν εὐθὺς ἐκ γενετῆς. ἀλλ' ὅμως ζητοῦ-
μεν ἕτερόν τι, τὸ κυρίως ἀγαθὸν, εἶναι, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλον
τρόπον ὑπάρχειν. καὶ γὰρ παισὶ καὶ θηρίοις, αἱ φυσικαὶ ὑπάρ-
χουσιν ἕξεις. ἀλλ' ἄνευ νοῦ βλαβεραὶ φαίνονται οὖσαι. πλὴν
τοσοῦτον ἔοικεν ὁρᾶσθαι, ὅτι ὥσπερ σώματι ἰσχυρῷ, ἄνευ ὄ-
ψεως κινουμένῳ, συμβαίνει σφάλλεσθαι ἰσχυρῶς, διὰ τὸ μὴ
ἔχειν ὄψιν, οὕτω καὶ ἐνταῦθα. ἐὰν δὲ λάβῃ νοῦν, ἐν τῷ πράτ-
τειν διαφέρει. ἡ δ' ἕξις ὁμοία οὖσα, τότ' ἔσται κυρίως ἀρετή. 1
ὥστε καθάπερ ἐπὶ τοῦ δοξαστικοῦ δύο ἐστὶν εἴδη, δεινότης καὶ
φρόνησις. οὕτως ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ δύο ἐστί. τὸ μὲν, ἀρετὴ φυσική,
τὸ δ', ἡ κυρία. καὶ τούτων ἡ κυρία οὐ γίνεται ἄνευ φρονήσεως.
διόπερ φασὶ πάσας τὰς ἀρετὰς, φρονήσεις εἶναι. καὶ σωκρά-
της, τῇ μὲν, ὀρθῶς ἐζήτει, τῇ δ', ἡμάρτανεν. ὅτι μὲν γὰρ φρο-
νήσεις ᾤετο εἶναι πάσας τὰς ἀρετὰς, ἡμάρτανεν. ὅτι δ' οὐκ ἄ-
νευ φρονήσεως, καλῶς ἔλεγε. σημεῖον δέ. καὶ γὰρ νῦν πάντες
ὅταν ὁρίζωνται τὴν ἀρετὴν, προστιθέασι, τὴν ἕξιν εἰπόντες, 2
» καὶ πρὸς ἅ ἐστι, τὴν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον. ὀρθὸς δ', ὁ κατὰ
» τὴν φρόνησιν, ἐοίκασι δὴ μαντεύεσθαί πως ἅπαντες, ὅτι ἡ
» τοιαύτη ἕξις ἀρετή ἐστιν ἡ κατὰ τὴν φρόνησιν. δεῖ δὲ μικρὸν
μεταβῆναι, οὐ γὰρ μόνον ἡ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, ἀλλ' ἡ με-
τὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἕξις, ἀρετή ἐστιν. ὀρθὸς δὲ λόγος περὶ τῶν
τοιούτων ἡ φρόνησίς ἐστιν. σωκράτης μὲν οὖν, λόγους τὰς ἀρε-
τὰς ᾤετο εἶναι, ἐπιστήμας γὰρ εἶναι πάσας. ἡμεῖς δὲ, μετὰ λό-
γου. δῆλον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀγαθὸν 3
εἶναι κυρίως ἄνευ φρονήσεως, οὐδὲ φρόνιμον, ἄνευ τῆς ἠθι-
κῆς ἀρετῆς. ἀλλὰ καὶ ὁ λόγος ταύτῃ λύοιτ' ἂν, ᾧ διαλεχ-
θείη τις ἂν, ὅτι χωρίζονται ἀλλήλων αἱ ἀρεταὶ, οὐ γὰρ ὁ αὐ-
τὸς εὐφυέστατος πρὸς ἁπάσας. ὥστε τὴν μὲν, ἤδη, τὴν δ' οὔ-
πω εἰληφὼς ἔσται. τοῦτο γὰρ κατὰ μὲν τὰς φυσικὰς ἀρετὰς,
ἐνδέχεται, καθ' ἃς δὲ ἁπλῶς λέγεται ἀγαθὸς, οὐκ ἐνδέχε-
ται. ἅμα γὰρ τῇ φρονήσει, μιᾷ οὔσῃ, πᾶσαι ὑπάρξουσι. δῆ-
λον δὲ, κἂν εἰ μὴ πρακτικὴ ἦν, ὅτι ἔδει ἂν αὐτῆς διὰ τὸ τοῦ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μορίου ἀρετὴν εἶναι. καὶ ὅτι οὐκ ἔσται ἡ προαίρεσις ὀρθὴ ἄνευ φρονήσεως, οὐδ᾽ ἄνευ ἀρετῆς, ἡ μὲν γὰρ τὸ τέλος, ἡ δὲ τὰ πρὸς τὸ τέλος ποιεῖ πράττειν. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ κυρία γε ἐστὶ τῆς σοφίας. οὐδὲ τοῦ βελτίονος μορίου, ὥσπερ οὐδὲ τῆς ὑγιείας ἡ ἰατρική, οὐ γὰρ χρῆται αὐτῇ. ἀλλ᾽ ὁρᾷ ὅπως γένηται. ἐκείνης οὖν ἕνεκα ἐπιτάττει, ἀλλ᾽ οὐκ ἐκείνῃ. ἔτι ὅμοιον κἂν εἴ τις τὴν πολιτικὴν φαίη ἄρχειν τῶν θεῶν, ὅτι ἐπιτάττει περὶ πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Ζ.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΊΩΝ, ΤῸ Ἡ.

ΜΕΤᾺ δὲ ταῦτα λεκτέον, ἄλλην ποιησαμένους ἀρχὴν, ὅτι τῶν περὶ τὰ ἤθη φευκτῶν, τρία ἐστὶν εἴδη, κακία, ἀκρασία, θηριότης. τὰ δ' ἐναντία, τοῖς μὲν 1
δυσὶ, δῆλα. τὸ μὲν γὰρ, ἀρετὴν, τὸ δ', ἐγκράτειαν καλοῦμεν. πρὸς δὲ τὴν θηριότητα, μάλιστ' ἂν ἁρμόττοι λέγειν τὴν ὑπὲρ ἡμᾶς ἀρετὴν, ἡρωϊκήν τινα καὶ θείαν, ὥσπερ ὅμηρος περὶ ἕκτορος πεποίηκε λέγοντα τὸν Πρίαμον. ὅτι σφόδρα ἦν ἀγαθός. οὐδὲ ἐῴκει, ἀνδρός γε θνητοῦ πάϊς ἔμμεναι,
» ἀλλὰ θεοῖο. ὥστ' εἰ καθάπερ φασὶν, ἐξ ἀνθρώπων γίνονται
» θεοὶ, δι' ἀρετῆς ὑπερβολὴν, τοιαύτη τις ἂν εἴη δηλονότι ἡ τῇ 2
θηριωδίᾳ ἀντιτιθεμένη ἕξις. καὶ γὰρ ὥσπερ οὐδὲ θηρίου ἐστὶ κακία, οὐδ' ἀρετὴ, οὕτως οὐδὲ θεοῦ. ἀλλ' ἡ μὲν, τιμιώτερον ἀρετῆς, ἡ δὲ, ἕτερόν τι γένος κακίας. ἐπεὶ δὲ σπάνιον καὶ τὸ θεῖον ἄνδρα εἶναι, καθάπερ οἱ λάκωνες εἰώθασι προσαγορεύειν, ὅταν ἀγασθῶσι σφόδρα του, σεῖος ἀνήρ φασιν, οὕτω καὶ ὁ θηριώδης ἐν τοῖς ἀνθρώποις σπάνιος, μάλιστα δὲ ἐν τοῖς βαρβάροις ἐστί. γίνεται δ' ἔνια καὶ διὰ νόσους καὶ πηρώσεις, καὶ
διὰ κακίαν δὲ τοὺς ἀνθρώπων ὑπερβάλλοντας, οὕτως ἐπιδυ- 3
σφημοῦμεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς τοιαύτης διαθέσεως, ὕστερον ποιητέον τινὰ μνείαν. περὶ δὲ κακίας, εἴρηται πρότερον. περὶ δὲ ἀκρασίας καὶ μαλακίας καὶ τρυφῆς λεκτέον, καὶ περὶ ἐγκρατείας καὶ καρτερίας. οὔτε γὰρ ὡς περὶ τῶν αὐτῶν ἕξεων τῇ ἀρετῇ καὶ τῇ μοχθηρίᾳ ἑκατέραν αὐτῶν ὑποληπτέον, οὔθ' ὡς ἕτερον γένος. δεῖ δὲ ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τιθέντας τὰ φαινόμενα, καὶ πρῶτον διαπορήσαντας οὕτω δει-
κνύναι. μάλιστα μὲν οὖν πάντα τὰ ἔνδοξα περὶ ταῦτα τὰ πά- 4

θη. εἰ δὲ μὴ, τὰ πλεῖστα καὶ κυριώτατα. ἐὰν γὰρ λύηται τὰ δυ-
σχερῆ, καὶ καταλείπηται τὰ ἔνδοξα, δεδειγμένον ἂν εἴη ἱκα-
νῶς. δοκεῖ δὴ ἥ τε ἐγκράτεια καὶ καρτερία τῶν σπουδαίων καὶ
τῶν ἐπαινετῶν εἶναι. ἡ δὲ ἀκρασία τε καὶ μαλακία, τῶν φαύ-
λων τε καὶ ψεκτῶν. καὶ ὁ αὐτὸς ἐγκρατὴς καὶ ἐμμενετικὸς τῷ
λογισμῷ, καὶ ἀκρατὴς καὶ ἐκστατικὸς τοῦ λογισμοῦ. καὶ ὁ
μὲν ἀκρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλα, πράττει διὰ πάθος. ὁ δ' ἐγ-
1 κρατὴς, εἰδὼς ὅτι φαῦλαι αἱ ἐπιθυμίαι, οὐκ ἀκολουθεῖ
διὰ τὸν λόγον. καὶ τὸν σώφρονα μὲν, ἐγκρατῆ καὶ καρτερι-
κὸν, τὸν δὲ τοιοῦτον, οἱ μὲν πάντα σώφρονα, οἱ δ', οὔ. καὶ τὸν
ἀκόλαστον, ἀκρατῆ, καὶ τὸν ἀκρατῆ, ἀκόλαστον συγκεχυ-
μένως. οἱ δὲ ἑτέρους εἶναί φασι. τὸν δὲ φρόνιμον, ὅτι μὲν
οὔ φασιν ἐνδέχεσθαι εἶναι, ἀκρατῆ. ὅτι δὲ ἐνίους φρονί-
μους ὄντας καὶ δεινοὺς, ἀκρατεῖς εἶναι. ἔτι ἀκρατεῖς λέ-
γονται καὶ θυμοῦ καὶ τιμῆς καὶ κέρδους. τὰ μὲν οὖν λεγό-
2 μενα ταῦτ' ἐστίν. Ἀπορήσειε δ' ἄν τις, πῶς ὑπο-
λαμβάνων ὀρθῶς ἀκρατεύεταί τις. ἐπιστάμενον μὲν οὖν οὔ
φασί τινες οἷόν τε εἶναι, δεινὸν γὰρ ἐπιστήμης ἐνούσης, ὡς
ᾤετο σωκράτης, ἄλλο τι κρατεῖν, καὶ περιέλκειν αὐτὴν ὥσπερ
ἀνδράποδον. σωκράτης μὲν γὰρ ὅλως ἐμάχετο πρὸς τὸν
λόγον, ὡς οὐκ οὔσης ἀκρασίας, οὐθένα γὰρ ὑπολαμβά-
νοντα, πράττειν παρὰ τὸ βέλτιστον, ἀλλὰ δι' ἄγνοιαν. οὗτος
μὲν οὖν ὁ λόγος ἀμφισβητεῖ τοῖς φαινομένοις ἐναργῶς,
3 καὶ δέον ζητεῖν περὶ τὸ πάθος εἰ δι' ἄγνοιαν, τίς ὁ τρόπος γί-
νεται τῆς ἀγνοίας. ὅτι γὰρ οὐκ οἴεταί γε πράττειν ὁ ἀκρα-
τευόμενος, πρὶν ἐν τῷ πάθει γενέσθαι, φανερόν. εἰσὶ δέ τι-
νες, οἳ τὰ μὲν, συγχωροῦσι, τὰ δ', οὔ. τὸ μὲν γὰρ, ἐπιστή-
μης μηθὲν εἶναι κρεῖττον, ὁμολογοῦσι. τὸ δὲ, μηθένα πράτ-
τειν παρὰ τὸ δόξαν βέλτιον, οὐχ ὁμολογοῦσι. καὶ διὰ τοῦτο
τὸν ἀκρατῆ φασιν, οὐκ ἐπιστήμην ἔχοντα, κρατεῖσθαι ὑ-
πὸ τῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ δόξαν. ἀλλὰ μὴν εἴ γε δόξα καὶ μὴ ἐ-
4 πιστήμη, μὴ δ' ἰσχυρὰ ὑπόληψις ἡ ἀντιτείνουσα, ἀλλ' ἠρέ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μαλακίᾳ, καθάπερ ἐν τοῖς διστάζουσι, συγγνώμη, τῷ μὴ ἐν ταύ-
ταις μένειν πρὸς ἐπιθυμίας ἰσχυράς. τῇ δὲ μοχθηρίᾳ οὐ συγ-
γνώμη, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδενὶ τῶν ψεκτῶν. φρονήσεως ἄρα ἀν-
τιτεινούσης. αὕτη γὰρ ἰσχυρότατον, ἀλλ' ἄτοπον, ἔσται γὰρ ὁ
αὐτὸς ἅμα φρόνιμος καὶ ἀκρατής. φήσειε δ' ἂν οὐδεὶς φρονί-
μου εἶναι τὸ πράττειν ἑκόντα τὰ φαυλότατα. πρὸς δὲ τού-
τοις, δέδεικται πρότερον ὅτι πρακτικός γε ὁ φρόνιμος, τῶν
ἐσχάτων γάρ τις καὶ τὰς ἄλλας ἔχων ἀρετάς. ἔτι εἰ μὲν ἐν τῷ 1
ἐπιθυμίας ἔχειν ἰσχυρὰς καὶ φαύλας, ὁ ἐγκρατής, οὐκ ἔ-
σται ὁ σώφρων ἐγκρατής. οὐδ' ὁ ἐγκρατής, σώφρων, οὔτε
γὰρ τὸ ἄγαν, σώφρονος. οὔτε δέ, φαύλας ἔχειν. ἀλλὰ μὴν
δεῖ γε. εἰ μὲν γὰρ χρησταὶ αἱ ἐπιθυμίαι, φαύλη ἡ κωλύου-
σα ἕξις μὴ ἀκολουθεῖν. ὥσθ' ἡ ἐγκράτεια οὐ πᾶσα σπουδαία.
εἰ δ' ἀσθενεῖς καὶ μὴ φαῦλαι, οὐθὲν σεμνόν. οὐδ' εἰ φαῦλαι
καὶ ἀσθενεῖς, οὐθὲν μέγα. ἔτι εἰ πάσῃ δόξῃ ἐμμενετικὸν ποιεῖ
ἡ ἐγκράτεια, φαύλη. οἷον εἰ καὶ τῇ ψευδεῖ. καὶ εἰ πάσης δό- 2
ξης ἡ ἀκρασία ἐκστατικόν, ἔσται τις σπουδαία ἀκρασία. οἷον ὁ
Σοφοκλέους Νεοπτόλεμος ἐν τῷ Φιλοκτήτῃ, ἐπαινετὸς γάρ,
οὐκ ἐμμένων οἷς ἐπείσθη ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως, διὰ τὸ λυπεῖ-
σθαι ψευδόμενος. ἔτι ὁ σοφιστικὸς λόγος ψευδόμενος, ἀπο-
ρία, διὰ γὰρ τὸ παράδοξα βούλεσθαι ἐλέγχειν, ἵνα δεινοὶ ὦ-
σιν, ὅταν ἐπιτύχωσιν, ὁ γενόμενος συλλογισμὸς ἀπορία γί-
νεται, δέδεται γὰρ ἡ διάνοια, ὅταν μένειν μὲν μὴ βούληται, διὰ
τὸ μὴ ἀρέσκειν τὸ συμπερανθέν, προϊέναι δὲ μὴ δύνηται, διὰ 3
τὸ λῦσαι μὴ ἔχειν τὸν λόγον. συμβαίνει δ' ἔκ τινος λόγου ἡ ἀ-
φροσύνη μετὰ ἀκρασίας ἀρετή, τἀναντία γὰρ πράττει ὧν
ὑπολαμβάνει, διὰ τὴν ἀκρασίαν. ὑπολαμβάνει δὲ τἀγα-
θὰ κακὰ εἶναι, καὶ οὐ δεῖν πράττειν. ὥστε τἀγαθὰ καὶ οὐ τὰ
κακὰ πράξει. ἔτι ὁ τῷ πεπεῖσθαι πράττων καὶ διώκων τὰ ἡ-
δέα καὶ προαιρούμενος, βελτίων ἂν δόξειεν εἶναι τοῦ μὴ διὰ
λογισμόν, ἀλλὰ δι' ἀκρασίαν, εὐιατότερος γὰρ διὰ τὸ μετα-
πεισθῆναι ἄν. ὁ δ' ἀκρατὴς ἔνοχος τῇ παροιμίᾳ. ἐν ᾗ φαμέν, 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὅταν τὸ ὕδωρ πνίγῃ, τί δεῖ ἐπιπίνειν. εἰ μὲν γὰρ μὴ ἐπέπειστο
ἃ πράττει, μεταπεισθεὶς ἂν ἐπαύσατο. νῦν δὲ πεπεισμένος,
οὐδὲν ἧττον ἄλλα πράττει. ἔτι εἰ περὶ πάντα ἀκρασία ἐστὶ καὶ
ἐγκράτεια, τίς ὁ ἁπλῶς ἀκρατής. οὐθεὶς γὰρ ἁπάσας ἔχει
τὰς ἀκρασίας. φαμὲν δ' εἶναί τινας ἁπλῶς. αἱ μὲν οὖν ἀ-
πορίαι τοιαῦταί τινες συμβαίνουσι. τούτων δὲ τὰ μὲν, ἀνε-
λεῖν δεῖ, τὰ δὲ, καταλιπεῖν. ἡ γὰρ λύσις τῆς ἀπορίας, εὕρε-
1 σίς ἐστι. Πρῶτον μὲν οὖν σκεπτέον. πότερον εἰδότες, ἢ
οὔ. καὶ πῶς εἰδότες. εἶτα περὶ ποῖα τὸν ἀκρατῆ καὶ τὸν ἐγ-
κρατῆ θετέον. λέγω δὲ πότερον περὶ πᾶσαν ἡδονὴν καὶ λύ-
πην, ἢ περί τινας ἀφωρισμένας, καὶ τὸν ἐγκρατῆ καὶ τὸν
καρτερικόν. πότερον ὁ αὐτὸς, ἢ ἕτερός ἐστιν. ὁμοίως δὲ καὶ
περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα συγγενῆ τῆς θεωρίας ἐστὶ ταύτης. ἔστι
δὲ ἀρχὴ τῆς σκέψεως, πότερον ὁ ἐγκρατὴς καὶ ἀκρατής εἰ-
σι, τῷ περὶ ἃ ἢ τῷ πῶς ἔχοντες τὴν διαφοράν. λέγω δὲ πό-
2 τερον τῷ περὶ ταδὶ, εἶναι μόνον ἀκρατὴς ὁ ἀκρατὴς, ἢ οὔ.
ἀλλὰ τῷ ὡς, ἢ οὔ, ἀλλὰ τῷ ἐξ ἀμφοῖν. ἔπειτ' εἰ περὶ ἅπαν-
τ' ἐστὶν ἡ ἀκρασία καὶ ἡ ἐγκράτεια, ἢ οὔ, οὔτε γὰρ περὶ ἅπαν-
τά ἐστιν ὁ ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἀλλὰ περὶ ἅπερ ὁ ἀκόλαστος, οὔ-
τε τῷ πρὸς ταῦτα ἁπλῶς ἔχειν. ταὐτὸν γὰρ ἂν ἦν τῇ ἀκο-
λασίᾳ, ἀλλὰ τῷ ὡδὶ ἔχειν. ὁ μὲν γὰρ ἄγεται προαιρούμενος,
νομίζων ἀεὶ δεῖν τὸ παρὸν ἡδὺ διώκειν. ὁ δ', οὐκ οἴεται μὲν,
διώκει δέ. περὶ μὲν οὖν τοῦ δόξαν ἀληθῆ, ἀλλὰ μὴ ἐπιστήμην
3 εἶναι, παρ' ἣν ἀκρατεύονται, οὐθὲν διαφέρει πρὸς τὸν λόγον.
ἔνιοι γὰρ τῶν δοξαζόντων, οὐ διστάζουσιν, ἀλλ' οἴονται ἀκριβῶς
εἰδέναι. εἰ οὖν διὰ τὸ ἠρέμα πιστεύειν, οἱ δοξάζοντες μᾶλ-
λον τῶν ἐπισταμένων παρὰ τὴν ὑπόληψιν πράξουσιν, οὐθὲν
διοίσει ἐπιστήμη δόξης, ἔνιοι γὰρ πιστεύουσιν οὐδὲν ἧττον οἷς
δοξάζουσιν, ἢ ἕτεροι οἷς ἐπίστανται. δηλοῖ δὲ Ἡράκλειτος,
ἀλλ' ἐπεὶ διχῶς λέγομεν τὸ ἐπίστασθαι, καὶ γὰρ ἔχων μὲν, οὐ
χρώμενος δὲ τῇ ἐπιστήμῃ. καὶ ὁ χρώμενος λέγεται ἐπίστα-
4 σθαι, διοίσει τὸ ἔχοντα μὲν, μὴ θεωροῦντα δέ. καὶ τὸ θεω-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ροῦντα πράττειν, ἃ μὴ δεῖ πράττειν. τοῦτο γὰρ δοκεῖ δει-
νόν, ἀλλ' οὐκ εἰ μὴ θεωρῶν. ἔτι ἐπεὶ δύο τρόποι τῶν προτά-
σεων, ἔχοντα μὲν ἀμφοτέρας, οὐθὲν κωλύει πράττειν πα-
ρὰ τὴν ἐπιστήμην. χρώμενον μέντοι τῇ καθόλου, ἀλ-
λὰ μὴ τῇ κατὰ μέρος, πρακτὰ γὰρ τὰ καθ' ἕκαστα. διαφέ-
ρει δὲ καὶ τὸ καθόλου. τὸ μὲν γὰρ, ἐφ' ἑαυτοῦ, τὸ δ', ἐπὶ
τοῦ πράγματός ἐστιν. οἷον ὅτι παντὶ ἀνθρώπῳ συμφέρει τὰ
ξηρά. καὶ ὅτι οὗτος ἄνθρωπος, ἢ ὅτι ξηρὸν τὸ τοιόνδε, ἀλ- 1
λ' εἰ τόδε, τοιόνδε, ἢ οὐκ ἔχει, ἢ οὐκ ἐνεργεῖ. κατά τε δὴ
τούτους διοίσει τοὺς τρόπους ἀμήχανον ὅσον. ὥστε δοκεῖν οὕ-
τω μὲν εἰδέναι μηθὲν ἄτοπον, ἄλλως δὲ θαυμαστόν. ἔτι τὸ ἔ-
χειν τὴν ἐπιστήμην, ἄλλον τρόπον τῶν νῦν ῥηθέντων ὑπάρ-
χει τοῖς ἀνθρώποις. ἐν τῷ γὰρ ἔχειν μὲν, μὴ χρῆσθαι δὲ, δια-
φέρουσαν ὁρῶμεν τὴν ἕξιν. ὥστε καὶ ἔχειν πως καὶ μὴ ἔ-
χειν. οἷος τὸν καθεύδοντα καὶ μαινόμενον καὶ οἰνωμένον.
ἀλλὰ μὴν οὕτω διατίθενται οἵ γε ἐν τοῖς πάθεσιν ὄντες, 2
θυμοὶ γὰρ, καὶ ἐπιθυμίαι ἀφροδισίων, καὶ ἔνια τῶν τοι-
ούτων, ἐπιδήλως καὶ τὸ σῶμα μεθιστᾶσιν. ἐνίοις δὲ καὶ
μανίας ποιοῦσι. δῆλον οὖν, ὅτι ὁμοίως ἔχειν λεκτέον τοὺς
ἀκρατεῖς τούτοις. τὸ δὲ λέγειν τοὺς λόγους τοὺς ἀπὸ τῆς ἐ-
πιστήμης, οὐδὲν σημεῖον, καὶ γὰρ οἱ ἐν τοῖς πάθεσι τούτοις
ὄντες, ἀποδείξεις καὶ ἔπη λέγουσιν ἐμπεδοκλέους. καὶ
οἱ πρῶτον μαθόντες, συνείρουσι μὲν τοὺς λόγους. ἴσασι δ',
οὔπω. δεῖ γὰρ συμφυῆναι. τοῦτο δὲ χρόνου δεῖ. ὥστε κα- 3
θάπερ τοὺς ὑποκρινομένους, οὕτως ὑποληπτέον λέγειν
καὶ τοὺς ἀκρατευομένους. ἔτι καὶ ὧδε φυσικῶς ἄν τις ἐπι-
βλέψειε τὴν αἰτίαν. ἡ μὲν γὰρ καθόλου, δόξα, ἡ δ' ἑτέ-
ρα, περὶ τῶν καθ' ἕκαστά ἐστιν, ὧν αἴσθησις ἤδη κυρία. ὅταν
δὲ μία γένηται ἐξ αὐτῶν, ἀνάγκη τὸ συμπερανθὲν ἔν-
θα μὲν, φάναι τὴν ψυχήν. ἐν δὲ ταῖς ποιητικαῖς, πράτ-
τειν εὐθύς. οἷον εἰ παντὸς γλυκέος γεύεσθαι δεῖ, τουτὶ δὲ
γλυκὺ, ὡς ἕν τι τῶν καθ' ἕκαστον, ἀνάγκη τὸν δυνάμενον καὶ 4

μὴ κωλυόμενον, ἅμα τοῦτο καὶ πράττειν. ὅταν οὖν ἡ μὲν
καθόλου ἐνῇ, ἡ κωλύουσα γεύεσθαι, ἡ δὲ, ὅτι πᾶν τὸ γλυ-
κὺ ἡδύ. τουτὶ δὲ γλυκύ, αὕτη δὲ ἐνεργεῖ. τύχῃ δὲ
ἐπιθυμία ἐνοῦσα, ἡ μὲν λέγει, φεύγειν τοῦτο. ἡ δὲ ἐπιθυ-
μία, ἄγει, κινεῖν γὰρ ἕκαστον δύναται τῶν μορίων. ὥστε συμ-
βαίνει ὑπὸ λόγου πως καὶ δόξης ἀκρατεύεσθαι. οὐκ ἐναν-
τίας δὲ καθ' αὑτὴν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. ἡ γὰρ ἐπιθυ-
1 μία ἐναντία. ἀλλ' οὐχ ἡ δόξα τῷ ὀρθῷ λόγῳ. ὥστε καὶ διὰ
τοῦτο τὰ θηρία οὐκ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ ἔχει καθόλου ὑπόλη-
ψιν, ἀλλὰ τῶν καθ' ἕκαστα φαντασίαν καὶ μνήμην. πῶς δὲ
λύεται ἡ ἄγνοια καὶ πάλιν γίνεται ἐπιστήμων ὁ ἀκρατὴς, ὁ
αὐτὸς λόγος καὶ περὶ οἰνωμένου καὶ καθεύδοντος, καὶ οὐκ ἴ-
διος τούτου τοῦ πάθους, ὃν δεῖ παρὰ τῶν φυσιολόγων ἀ-
κούειν. ἐπεὶ δ' ἡ τελευταία πρότασις δόξα τε αἰσθητοῦ, καὶ
κυρία τῶν πράξεων, ταύτην, ἢ οὐκ ἔχει ὁ ἐν τῷ πάθει ὢν, ἢ
2 οὕτως ἔχει, ὡς οὐκ ἦν τὸ ἔχειν, ἐπίστασθαι. ἀλλὰ λέγειν
ὥσπερ ὁ οἰνωμένος, τὰ Ἐμπεδοκλέους. καὶ διὰ τὸ μὴ καθό-
λου, μηδ' ἐπιστημονικὸν ὁμοίως εἶναι δοκεῖν τῷ καθόλου
τὸν ἔσχατον ὅρον. καὶ ἔοικεν ὃ ἐζήτει Σωκράτης συμβαίνειν,
οὐ γὰρ τῆς κυρίως εἶναι δοκούσης ἐπιστήμης παρούσης, γί-
νεται τὸ πάθος, οὐδ' αὕτη περιέλκεται διὰ τὸ πάθος. ἀλ-
λὰ τῆς αἰσθητικῆς. περὶ μὲν οὖν τοῦ εἰδότα καὶ μὴ, καὶ πῶς
εἰδότα, ἐνδέχεται ἀκρατεύεσθαι, τοσαῦτα εἰρήσθω.

3 Πότερον δ' ἐστί τις ἁπλῶς ἀκρατὴς, ἢ πάντες κατὰ μέρος.
καὶ εἰ ἔστι, περὶ ποῖά ἐστι, λεκτέον ἐφεξῆς. ὅτι μὲν οὖν περὶ ἡ-
δονὰς καὶ λύπας εἰσὶν οἵ τ' ἐγκρατεῖς καὶ καρτερικοὶ, καὶ
ἀκρατεῖς καὶ μαλακοὶ, φανερόν. ἐπεὶ δ' ἔστι τὰ μὲν, ἀναγ-
καῖα, τῶν ποιούντων ἡδονὴν, τὰ δ', αἱρετὰ μὲν καθ' αὑτὰ, ἔ-
χοντα δ' ὑπερβολὴν, ἀναγκαῖα μὲν τὰ σωματικά. λέ-
γω δὲ τὰ τοιαῦτα, τά, τε περὶ τὴν τροφὴν καὶ τὴν ἀφροδι-
4 σίων χρείαν, καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν σωματικῶν, περὶ ἃ τὴν

ἀκολασίαν ἔθεμεν καὶ τὴν σωφροσύνην. τὰ δ', ἀναγκαῖα μὲν,
οὐ. αἱρετὰ δὲ, καθ' αὑτά. λέγω δὲ οἷον νίκην, τιμὴν, πλοῦτον,
καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡδέων. τοὺς μὲν οὖν πρὸς ταῦ-
τα παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ὑπερβάλλοντας τὸν ἐν αὑτοῖς, ἁ-
πλῶς μὲν, οὐ λέγομεν ἀκρατεῖς. προστιθέντες δὲ τὸ, χρημά-
των ἀκρατεῖς, καὶ κέρδους, καὶ τιμῆς, καὶ θυμοῦ, ἁπλῶς δ', οὔ.
ὡς ἑτέρους, καὶ καθ' ὁμοιότητα λεγομένους ὥσπερ Ἄνθρω-
πος, ὁ τὰ ὀλύμπια νενικηκώς. ἐκείνῳ γὰρ ὁ κοινὸς λόγος τοῦ 1
ἰδίου μικρῷ διέφερεν, ἀλλ' ὅμως, ἕτερος ἦν. σημεῖον δὲ, ἡ μὲν
γὰρ ἀκρασία ψέγεται, οὐχ ὡς ἁμαρτία μόνον, ἀλλὰ καὶ ὡς κα-
κία τις, ἢ ἁπλῶς οὖσα, ἢ κατά τι μέρος, τούτων δ', οὐθείς. τῶν
δὲ περὶ τὰς σωματικὰς ἀπολαύσεις, περὶ ἃς λέγομεν τὸν σώ-
φρονα καὶ ἀκόλαστον, ὁ μὴ τῷ προαιρεῖσθαι τῶν τε ἡδέων διώ-
κων τὰς ὑπερβολὰς, καὶ τῶν λυπηρῶν φεύγων, πείνης, καὶ δί-
ψης, καὶ ἀλέας, καὶ ψύχους, καὶ πάντων τῶν περὶ ἁφὴν καὶ
γεῦσιν, ἀλλὰ παρὰ τὴν προαίρεσιν καὶ τὴν διάνοιαν, ἀκρατὴς 2
λέγεται, οὐ κατὰ πρόσθεσιν. ὅτι περὶ τάδε, καθάπερ ὀργῆς,
ἀλλ' ἁπλῶς μόνον. σημεῖον δὲ, καὶ γὰρ μαλακοὶ λέγονται, περὶ
ταύτας. περὶ ἐκείνων δὲ, οὐδεμίαν. καὶ διὰ τοῦτ' εἰς ταυτὸ
τὸν ἀκρατῆ καὶ ἀκόλαστον τίθεμεν, καὶ ἐγκρατῆ καὶ σώφρονα,
ἀλλ' οὐκ ἐκείνων οὐδένα, διὰ τὸ περὶ τὰς αὐτάς πως ἡδονὰς καὶ
λύπας εἶναι. οἱ δ' εἰσὶ μὲν περὶ ταῦτα, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως εἰ-
σίν. ἀλλ' οἱ μὲν, προαιροῦνται, οἱ δ', οὐ προαιροῦνται. διὸ μᾶλ-
λον ἀκόλαστον ἂν εἴποιμεν, ὅστις μὴ δ' ἐπιθυμῶν ἢ ἠρέμα διώ- 3
κει τὰς ὑπερβολὰς, καὶ φεύγει μετρίας λύπας, ἢ τοῦτον, ὅσ-
τις διὰ τὸ ἐπιθυμεῖν σφόδρα. τί γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιήσειεν, εἰ
προσγένοιτο ἐπιθυμία νεανικὴ, καὶ περὶ τὰς τῶν ἀναγκαίων
ἐνδείας, λύπη ἰσχυρά. ἐπεὶ δὲ τῶν ἐπιθυμιῶν καὶ τῶν ἡδονῶν,
αἱ μέν εἰσι τῷ γένει καλῶν καὶ σπουδαίων. τῶν γὰρ ἡδέων ἔνια
φύσει αἱρετὰ, τὰ δ', ἐναντία τούτων, τὰ δὲ, μεταξὺ, καθάπερ
διείλομεν πρότερον. οἷον χρήματα καὶ κέρδος καὶ νίκη καὶ τι-
μή. πρὸς ἅπαντα δὲ, καὶ τὰ τοιαῦτα καὶ τὰ μεταξὺ, οὐ τῷ 4

πάσχειν

πάσχειν καὶ ἐπιθυμεῖν καὶ φιλεῖν ψέγονται, ἀλλὰ τῷ πῶς, καὶ ὑπερβάλλειν. διὸ ὅσοι μὲν παρὰ τὸν λόγον ἢ κρατοῦνται ἢ διώκουσι τῶν φύσει τι καλῶν καὶ ἀγαθῶν, οἷον οἱ περὶ τιμὴν καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ σπουδάζοντες. ἢ περὶ τέκνα καὶ γονεῖς. καὶ γὰρ ταῦτα τῶν ἀγαθῶν. καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες. ἀλλ' ὅμως, ἔστι τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις. εἴ τις ὥσπερ ἡ Νιόβη μάχοιτο καὶ πρὸς τοὺς θεούς, ἢ ὥσπερ Σάτυρος
1 ὁ φιλοπάτωρ ἐπικαλούμενος, περὶ τὸν πατέρα, λίαν γὰρ ἐδόκει μωραίνειν. μοχθηρία μὲν οὖν οὐδεμία περὶ ταῦτ' ἐστὶ διὰ τὸ εἰρημένον. ὅτι φύσει τῶν αἱρετῶν ἕκαστόν ἐστι δι' αὑτό. φαῦλαι δὲ καὶ φευκταὶ αὐτῶν εἰσιν αἱ ὑπερβολαί. ὁμοίως δὲ, οὐδ' ἀκρασία, ἡ γὰρ ἀκρασία, οὐ μόνον φευκτόν, ἀλλὰ καὶ τῶν ψεκτῶν ἐστι. δι' ὁμοιότητα δὲ τοῦ πάθους προσεπιτιθέντες τὴν ἀκρασίαν, περὶ ἑκάστου λέγουσιν οἷον, κακὸν ἰατρόν. καὶ κακὸν ὑποκριτὴν ὃν ἁπλῶς οὐκ ἂν εἴποιεν κακόν. ὥσπερ οὖν οὐ-
2 δ' ἐνταῦθα διὰ τὸ μὴ κακίαν εἶναι ἑκάστην αὐτῶν, ἀλλὰ τῷ ἀνάλογον, ὁμοίαν. οὕτω δῆλον ὅτι κἀκεῖ ὑποληπτέον μόνην ἀκρασίαν καὶ ἐγκράτειαν εἶναι, ἥτις ἐστὶ περὶ τὰ αὐτὰ τῇ σωφροσύνῃ καὶ τῇ ἀκολασίᾳ. περὶ δὲ θυμὸν καθ' ὁμοιότητα λέγομεν. διὸ καὶ προστιθέντες ἀκρατῆ θυμοῦ, ὥσπερ τιμῆς καὶ κέρδους φαμέν. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἔνια μὲν ἡδέα φύσει, καὶ τούτων τὰ μέν, ἁπλῶς, τὰ δέ, κατὰ γένη καὶ ζῴων καὶ ἀνθρώπων, τὰ δ' οὐκ ἔστιν. ἀλλὰ τὰ μέν, διὰ πηρώσεις, τὰ δέ, δι' ἔθη
3 γίνεται. τὰ δέ, διὰ μοχθηρὰς φύσεις, ἔστι καὶ περὶ τούτων ἕκαστα παραπλησίας ἰδεῖν ἕξεις. λέγω δὲ τὰς θηριώδεις, οἷον, τὴν καλουμένην λαμίαν περὶ τὸν πόντον, ἣν λέγουσι τὰς κυούσας ἀνασχίζουσαν, τὰ παιδία κατεσθίειν, ἢ οἵοις φασὶ χαίρειν ἐνίους τῶν ἀπηγριωμένων περὶ τὸν πόντον. τοὺς μέν, ὠμοῖς. τοὺς δέ, κρέασιν ἀνθρώπων. τοὺς δέ, τὰ παιδία δανείζειν ἀλλήλοις εἰς εὐωχίαν. ἢ τὸ περὶ φάλαριν λεγόμενον. αὗται μὲν θηριώδεις, αἱ δέ, διά τε νόσους γίνονται καὶ μανίαν ἐνίοις.
4 ὥσπερ ὁ τὴν μητέρα καθιερεύσας καὶ φαγών, καὶ ὁ τοῦ συν-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δούλου τὸ ἧπαρ. αἱ δὲ, νοσηματώδεις, ἢ ἐξ ἔθους. οἷον αἱ τῶν
τριχῶν τίλσεις, καὶ ὀνύχων τρώξεις. ἔτι δ' ἀνθράκων καὶ γῆς.
πρὸς δὲ τούτοις, ἡ τῶν ἀφροδισίων τοῖς ἄρρεσι, τοῖς μὲν γὰρ,
φύσει. τοῖς δ', ἐξ ἔθους συμβαίνουσιν. οἷον τοῖς ἐθιζομένοις
ἐκ παίδων. ὅσοις μὲν οὖν φύσις αἰτία, τούτους μὲν, οὐδ' ἂν
εἷς εἴποι ἀκρατεῖς. ὥσπερ οὐδὲ τὰς γυναῖκας, ὅτι οὐκ ὀπύου-
σιν, ἀλλ' ὀπύονται. ὡσαύτως δὲ καὶ τοῖς νοσηματωδῶς ἔχουσι
δι' ἔθος. τὸ μὲν οὖν ἔχειν ἕκαστα τούτων, ἔξω τῶν ὅρων ἐστὶ τῆς 1
κακίας, καθάπερ καὶ ἡ θηριότης. τὸ δ' ἔχοντα κρατεῖν ἢ κρα-
τεῖσθαι, οὐχ ἡ ἁπλῆ ἀκρασία, ἀλλ' ἡ καθ' ὁμοιότητα καθά-
περ καὶ τὸν περὶ τοὺς θυμοὺς ἔχοντα τοῦτον τὸν τρόπον τοῦ πά-
θους, ἀκρατῆ δ' οὐ λεκτέον, πᾶσα γὰρ ὑπερβάλλουσα κακία
καὶ ἀφροσύνη καὶ δειλία καὶ ἀκολασία καὶ χαλεπότης, αἱ
μὲν, θηριώδεις. αἱ δὲ, νοσηματώδεις εἰσίν. ὁ μὲν γὰρ φύσει
τοιοῦτος, οἷος δεδιέναι πάντα, κἂν ψοφήσῃ μῦς, θηριώδη
δειλίαν δειλός. ὁ δὲ, τὴν γαλῆν ἐδεδίει διὰ νόσον. καὶ τῶν 2
ἀφρόνων, οἱ μὲν ἐκ φύσεως ἀλόγιστοι καὶ μόνον τῇ αἰσθήσει ζῶν-
τες, θηριώδεις, ὥσπερ ἔνια γένη τῶν πόρρω βαρβάρων. οἱ
δὲ, διὰ νόσους. οἷον τὰς ἐπιληπτικάς, ἢ μανίας νοσηματώ-
δεις. τούτων δ' ἔστι μὲν ἔχειν τινὰ ἐνίοτε μόνον, μὴ κρατεῖσθαι
δέ. λέγω δὲ οἷον εἰ φάλαρις κατεῖχεν, ἐπιθυμῶν παιδίου φα-
γεῖν, ἢ πρὸς ἀφροδισίων ἄτοπον ἡδονήν. ἔστι δὲ καὶ κρατεῖ-
σθαι, μὴ μόνον ἔχειν. ὥσπερ οὖν καὶ μοχθηρία, ἡ μὲν, κατ'
ἄνθρωπον, ἁπλῶς λέγεται μοχθηρία, ἡ δὲ, κατὰ πρόσθεσιν, 3
ὅτι θηριώδης ἢ νοσηματώδης, ἁπλῶς δ', οὔ, τὸν αὐτὸν τρό-
πον δῆλον ὅτι καὶ ἀκρασία ἐστίν. ἡ μὲν, θηριώδης, ἡ δὲ, νοση-
ματώδης. ἁπλῶς δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀκολασίαν
μόνη. ὅτι μὲν οὖν ἀκρασία καὶ ἐγκράτεια ἐστὶ μόνον περὶ ἅ-
περ ἀκολασία καὶ σωφροσύνη, καὶ ὅτι περὶ τὰ ἄλλα ἐστὶν
ἄλλο εἶδος ἀκρασίας, λεγόμενον κατὰ, μεταφορὰν καὶ οὐχ
ἁπλῶς, δῆλον. Ὅτι δὲ καὶ ἧττον αἰσχρὰ ἀκρασία ἡ τοῦ
θυμοῦ ἢ ἡ τῶν ἐπιθυμιῶν, θεωρήσωμεν. ἔοικε γὰρ ὁ θυμὸς 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀκούειν μέν τι τοῦ λόγου, παρακούειν δέ. καθάπερ οἱ ταχεῖς τῶν διακόνων, οἱ πρὶν ἀκοῦσαι πᾶν τὸ λεγόμενον, ἐκθέουσιν. εἶτα ἁμαρτάνουσι τῆς πράξεως. καὶ οἱ κύνες, πρὶν σκέψασθαι εἰ φίλος, ἂν μόνον ψοφήσῃ, ὑλακτοῦσι, οὕτως ὁ θυμὸς, διὰ θερμότητα καὶ ταχύτητα τῆς φύσεως, ἀκούσας μὲν, οὐκ ἐπίταγμα δ' ἀκούσας, ὁρμᾷ πρὸς τὴν τιμωρίαν, ὁ μὲν γὰρ λόγος ἢ ἡ φαντασία, ὅτι ὕβρεις ἢ

1 ὀλιγωρία, ἐδήλωσεν, ὁ δ', ὥσπερ συλλογισάμενος ὅτι δεῖ τῷ τοιούτῳ πολεμεῖν, χαλεπαίνει εὐθύς. ἡ δ' ἐπιθυμία, ἐὰν μόνον εἴπῃ ὅτι ἡδὺ ὁ λόγος, ἢ ἡ αἴσθησις, ὁρμᾷ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν. ὥσθ' ὁ μὲν θυμὸς, ἀκολουθεῖ τῷ λόγῳ πως, ἡ δ' ἐπιθυμία, οὔ. αἰσχίων οὖν. ὁ μὲν γὰρ τοῦ θυμοῦ ἀκρατὴς, τοῦ λόγου πως ἡττᾶται, ὁ δὲ, τῆς ἐπιθυμίας, καὶ οὐ τοῦ λόγου. ἔτι ταῖς φυσικαῖς συγγνώμη μᾶλλον ἀκολουθεῖν ὀρέξεσιν, ἐπεὶ καὶ ἐπιθυμίαις ταῖς τοιαύταις μᾶλλον, ὅσαι

2 κοιναὶ πᾶσι, καὶ ἐφ' ὅσον κοιναί. ὁ δὲ θυμὸς φυσικώτερον, καὶ ἡ χαλεπότης, τῶν ἐπιθυμιῶν, τῶν τῆς ὑπερβολῆς καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων. ὥσπερ ὁ ἀπολογούμενος, ὅτι τὸν πατέρα τύπτοι, καὶ γὰρ οὗτος ἔφη, τὸν ἑαυτοῦ, κἀκεῖνος, τὸν ἄνωθεν. καὶ τὸ παιδίον δείξας, καὶ οὗτος ἐμὲ ἔφη, ὅταν ἀνὴρ γένηται, συγγενὲς γὰρ ἡμῖν. καὶ ὁ ἑλκόμενος ὑπὸ τοῦ υἱοῦ, παύεσθαι ἐκέλευε πρὸς ταῖς θύραις, καὶ γὰρ αὐτὸς ἑλκύσαι τὸν πατέρα μέχρις ἐνταῦθα. ἔτι ἀδικώτεροι οἱ ἐ-

3 πιβουλότεροι. ὁ μὲν οὖν θυμώδης, οὐκ ἐπίβουλος, οὐδ' ὁ θυμὸς, ἀλλὰ φανερός. ἡ δ' ἐπιθυμία, καθάπερ τὴν ἀφρο-
» δίτην φασίν. Δολοπλόκου γὰρ κυπρογενοῦς, καὶ τὸν κε
» στὸν ἱμάντα. Ὅμηρος. Πάρφασις ἥ τ' ἔκλεψε νόον πύκα
» περ φρονέοντος. Ὥστ' εἴπερ ἀδικωτέρα καὶ αἰσχίων
» ἡ ἀκρασία αὕτη, τῆς περὶ τὸν θυμόν ἐστι, καὶ ἁπλῶς ἀκρασία καὶ κακία πως. ἔτι οὐδεὶς ὑβρίζει, λυπούμενος, ὁ δ' ὀργῇ ποιῶν πᾶς, λυπούμενος. ὁ δ' ὑβρίζων, με-

4 θ' ἡδονῆς. εἰ οὖν οἷς ὀργίζεσθαι μάλιστα δίκαιος, ταῦτα

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δ' ἀδικώτερα καὶ ἡ ἀκρασία, ἡ δι' ἐπιθυμίαν. οὐ γάρ ἐστιν ἐν
θυμῷ ὕβρις. ὡς μὲν τοίνυν αἰσχίων ἡ περὶ ἐπιθυμίας ἀκρα-
σία, τῆς περὶ τὸν θυμόν, καὶ ὅτι ἐστὶν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἀκρασία
περὶ ἐπιθυμίας καὶ ἡδονὰς σωματικάς, δῆλον. αὐτῶν δὲ
τούτων τὰς διαφορὰς ληπτέον, ὥσπερ γὰρ εἴρηται κατ' ἀρχάς,
αἱ μὲν, ἀνθρωπικαί εἰσι καὶ φυσικαί, καὶ τῷ γένει καὶ τῷ μεγέ-
θει, αἱ δὲ, θηριώδεις, αἱ δὲ, διὰ πηρώσεις καὶ νοσήματα.
τούτων δὲ περὶ τὰς πρώτας, σωφροσύνη καὶ ἡ ἀκολασία μό- 1
νον ἐστί. διὸ καὶ τὰ θηρία, οὔτε σώφρονα, οὔτε ἀκόλαστα λέγο-
μεν. ἀλλ' ἢ κατὰ μεταφοράν. καὶ εἴ τινι ὅλως ἄλλο πρὸς
ἄλλο διαφέρει γένος τῶν ζώων ὕβρει καὶ σιναμωρίᾳ καὶ τῷ
παμφάγον εἶναι, οὐ γὰρ ἔχει προαίρεσιν, οὐδὲ λογισμόν, ἀλ-
λ' ἐξέστηκε τῆς φύσεως ὥσπερ οἱ μαινόμενοι τῶν ἀνθρώπων.
ἔλαττον δὲ θηριότης, κακίας, φοβερώτερον δέ. οὐ γὰρ διέφ-
θαρται τὸ βέλτιστον, ὥσπερ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' οὐκ ἔχει. ὅ-
μοιον οὖν, ὥσπερ ἄψυχον συμβαλεῖν πρὸς ἔμψυχον, πότερον 2
κάκιον, ἀσινεστέρα γὰρ ἡ φαυλότης ἀεὶ, * τοῦ μὴ ἔχοντος ἀρ-
χή. ὁ δὲ νοῦς, ἀρχή. παραπλήσιον οὖν τὸ συμβάλλειν ἀδι-
κίαν πρὸς ἄνθρωπον ἄδικον. ἔστι γὰρ ὡς ἑκάτερον κάκιον. μυ
» ριοπλάσια γὰρ ἂν κακὰ ποιήσειεν ἄνθρωπος κακὸς, θηρίου.
» Περὶ δὲ τὰς δι' ἁφῆς καὶ γεύσεως ἡδονὰς καὶ λύπας καὶ ἐπιθυ-
μίας καὶ φυγάς, περὶ ἃς ἥτε ἀκολασία καὶ ἡ σωφροσύνη,
διωρίσθη πρότερον. ἔστι μὲν οὕτως ἔχειν, ὥστε ἡττᾶσθαι καὶ
ὧν οἱ πολλοὶ, κρείττους, ἔστι δὲ κρατεῖν, καὶ ὧν οἱ πολλοί, ἥτ- 3
τους. τούτων δ' ὁ μὲν περὶ ἡδονὰς, ἀκρατής, ὁ δ', ἐγκρατής. ὁ
δὲ περὶ λύπας, μαλακός. ὁ δὲ, καρτερικός. μεταξὺ δὲ τῶν
πλείστων ἕξεις, κἂν εἰ ῥέπωσι μᾶλλον πρὸς τὰς χείρους. ἐπεὶ
δ' ἔνιαι τῶν ἡδονῶν, ἀναγκαῖαί εἰσιν, αἱ δ' οὔ, καὶ μέχρι τινός,
αἱ δ' ὑπερβολαί, οὔ. οὐδ' αἱ ἐλλείψεις. ὁμοίως δὲ καὶ πε-
ρὶ ἐπιθυμίας ἔχει καὶ λύπας. ὁ μὲν, τὰς ὑπερβολὰς διώ-
κων τῶν ἡδέων, ἢ καθ' ὑπερβολάς, ἢ διὰ προαίρεσιν, καὶ δι' αὐ-
τάς, καὶ μηδὲν δι' ἕτερον ἀποβαῖνον, ἀκόλαστος, ἀνάγκη γὰρ 4

τοῦτον μὴ εἶναι μεταμελητικόν. ὥστ' ἀνίατος, ὁ γὰρ μὴ μετα-
μελητικὸς, ἀνίατος. ὁ δὲ ἐλλείπων, ὁ ἀντικείμενος, ὁ δὲ μέ-
σος, σώφρων. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ φεύγων τὰς σωματικὰς λύπας,
μὴ δι' ἧτταν, ἀλλὰ διὰ προαίρεσιν. τῶν δὲ μὴ προαιρουμένων,
ὁ μὲν ἄγεται, διὰ τὴν ἡδονὴν, ὁ δὲ, διὰ τὸ φεύγειν τὴν λύπην,
τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας. ὥστε διαφέρουσιν ἀλλήλων. παντὶ
δ' ἂν δόξειε χείρων εἶναι, εἴ τις μὴ ἐπιθυμῶν, ἢ ἠρέμα, πράττοι
1 τι αἰσχρὸν, ἢ εἰ σφόδρα ἐπιθυμῶν. καὶ εἰ, μὴ ὀργιζόμενος, τύ-
πτει. ἢ εἰ ὀργιζόμενος. τί γὰρ ἂν ἐποίει ἐν πάθει ὤν. διὸ ὁ ἀκό-
λαστος χείρων τοῦ ἀκρατοῦς. τῶν δὴ λεχθέντων, τὸ μὲν μαλα-
κίας εἶδος μᾶλλον, ὁ δ' ἀκόλαστος. ἀντίκειται δὲ τῷ μὲν ἀκρα-
τεῖ, ὁ ἐγκρατὴς, τῷ δὲ μαλακῷ, ὁ καρτερικός. τὸ μὲν γὰρ καρ-
τερεῖν ἐστὶν, ἐν τῷ ἀντέχειν, ἡ δὲ ἐγκράτεια, ἐν τῷ κρατεῖν. ἕτε-
ρον δὲ τὸ ἀντέχειν, καὶ κρατεῖν, ὥσπερ καὶ τὸ μὴ ἡττᾶσθαι, τοῦ
νικᾶν. διὸ καὶ αἱρετώτερον ἐγκράτεια καρτερίας ἐστίν. ὁ δὲ ἐλ-
2 λείπων πρὸς ἃ οἱ πολλοὶ καὶ ἀντιτείνουσι καὶ δύνανται, οὗ-
τος μαλακὸς καὶ τρυφῶν. καὶ γὰρ ἡ τρυφὴ, μαλακία τίς ἐστιν.
ὃς ἕλκει τὸ ἱμάτιον, ἵνα μὴ πονήσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ αἴρειν λύπην.
καὶ μιμούμενος τὸν κάμνοντα, οὐκ οἴεται ἄθλιος εἶναι, ἀθλίῳ
ὅμοιος ὤν. ὁμοίως δὲ ἔχει καὶ περὶ ἐγκράτειαν καὶ ἀκρασίαν,
οὐ γὰρ εἴ τις ἰσχυρῶν καὶ ὑπερβαλλουσῶν ἡδονῶν ἡττᾶται ἢ λυ-
πῶν, θαυμαστὸν, ἀλλὰ καὶ συγγνωμονικὸν, εἰ ἀντιτείνων, ὥσ-
περ ὁ Θεοδέκτου Φιλοκτήτης ὑπὸ τοῦ ἔχεως πεπληγμένος,
3 ἢ ὁ Καρκίνου ἐν τῇ ἀλόπῃ κερκύων, καὶ ὥσπερ οἱ κατέχειν
πειρώμενοι τὸν γέλωτα, ἀθρόον ἐκκαγχάζουσιν, οἷον συνέπεσε
Ξενοφάντῳ. ἀλλ' εἴ τις πρὸς ἃς οἱ πολλοὶ δύνανται ἀντέχειν,
τούτων ἡττᾶται. καὶ μὴ δύναται ἀντιτείνειν, μὴ διὰ φύσιν τοῦ
γένους, ἢ διὰ νόσον, οἷον ἐν τοῖς Σκυθῶν βασιλεῦσιν ἡ μαλα-
κία διὰ τὸ γένος, καὶ ὡς θῆλυ πρὸς τὸ ἄρρεν διέστηκε. δοκεῖ
δὲ καὶ ὁ παιδιώδης, ἀκόλαστος εἶναι, ἔστι δὲ μαλακός. ἡ γὰρ
παιδιὰ, ἄνεσίς ἐστιν, εἴπερ ἀνάπαυσις. τῶν δὲ πρὸς ταύ-
4 την ὑπερβαλλόντων ὁ παιδιώδης ἐστίν. ἀκρασίας δὲ, τὸ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μὲν, προπέτεια, τὸ δὲ, ἀσθένεια, οἱ μὲν γὰρ, βουλευσάμενοι,
οὐκ ἐμμένουσιν οἷς ἐβουλεύσαντο διὰ τὸ πάθος. οἱ δὲ, διὰ τὸ
μὴ βουλεύσασθαι, ἄγονται ὑπὸ τοῦ πάθους. ἔνιοι γὰρ ὥς-
περ προγαργαλίσαντες, οὐ γαργαλίζονται, οὕτω καὶ προαι-
σθανόμενοι καὶ προϊδόντες καὶ προεγείραντες ἑαυτοὺς καὶ τὸν
λογισμὸν, οὐχ ἡττῶνται ὑπὸ τοῦ πάθους. οὔτ' ἂν ἡδὺ ἦ,
οὔτ' ἂν λυπηρόν. μάλιστα δὲ οἱ ὀξεῖς καὶ μελαγχολικοὶ, τὴν
προπετῆ ἀκρασίαν εἰσὶν ἀκρατεῖς. οἱ μὲν γὰρ διὰ τὴν τα- 1
χύτητα, οἱ δὲ, διὰ τὴν σφοδρότητα, οὐκ ἀναμένουσι τὸν
λόγον, διὰ τὸ ἀκολουθητικοὶ εἶναι τῇ φαντασίᾳ. Ἔστι
δὲ ὁ μὲν ἀκόλαστος ὥσπερ ἐλέχθη, οὐ μεταμελητικός. ἐμ-
μένει γὰρ τῇ προαιρέσει. ὁ δ' ἀκρατὴς, μεταμελητικὸς πᾶς,
διὸ οὐχ ὥσπερ ἠπορήσαμεν, οὕτω καὶ ἔχει, ἀλλ' ὁ μὲν, ἀνία-
τος, ὁ δὲ, ἰατός. ἔοικε γὰρ ἡ μὲν μοχθηρία, τῶν νοσημάτων
οἷον ὑδέρῳ καὶ φθίσει. ἡ δ' ἀκρασία, τοῖς ἐπιληπτικοῖς. ἡ μὲν
γὰρ συνεχὴς, ἡ δὲ, οὐ συνεχὴς, πονηρία. καὶ ὅλως δὲ ἕτερον 2
τὸ γένος, ἀκρασίας καὶ κακίας, ἡ μὲν γὰρ κακία, λαν-
θάνει, ἡ δὲ ἀκρασία, οὐ λανθάνει. αὐτῶν δὲ τούτων βελτί-
ους οἱ ἐκστατικοὶ, ἢ οἱ τὸν λόγον ἔχοντες μὲν, μὴ ἐμμένοντες
δέ. ὑπ' ἐλάττονος γὰρ πάθους ἡττῶνται καὶ οὐκ ἀπροβού-
ἕ λευτοι, ὥσπερ ἅτεροι. ὅμοιος γὰρ ὁ ἀκρατής ἐστι τοῖς ταχὺ
μεθυσκομένοις, καὶ ὑπὸ ὀλίγου οἴνου, καὶ ἐλάττονος ἢ ὡς
οἱ πολλοί. ὅτι μὲν οὖν κακία ἡ ἀκρασία οὐκ ἔστι, φανερόν.
ἀλλὰ πῇ ἴσως, τὸ μὲν γὰρ, παρὰ προαίρεσιν, τὸ δὲ κατὰ 3
τὴν προαίρεσίν ἐστιν. οὐ μὴν ἀλλ' ὅμοιόν γε κατὰ τὰς πράξεις,
» ὥσπερ τὸ Δημοδόκου εἰς Μιλησίους. Μιλήσιοι γὰρ, ἀξύνετοι
» μὲν οὐκ εἰσί. δρῶσι δὲ, οἷάπερ οἱ ἀξύνετοι. καὶ οἱ ἀκρατεῖς,
ἄδικοι μὲν οὐκ εἰσὶν, ἀδικοῦσι δέ. ἐπεὶ δ' ὁ μὲν τοιοῦτός ἐστιν,
οἷος διὰ τὸ μὴ πεπεῖσθαι διώκειν τὰς καθ' ὑπερβολὴν καὶ
παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, σωματικὰς ἡδονάς. ὁ δὲ, πέπεισται
διὰ τὸ τοιοῦτος εἶναι, οἷος διώκειν αὐτάς. ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐ-
μετάπειστος, ὁ δ', οὔ. ἡ γὰρ ἀρετὴ καὶ μοχθηρία τὴν ἀρ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

χὴν, ἡ μὲν, φθείρει, ἡ δὲ, σώζει. ἐν δὲ ταῖς πράξεσι τὸ οὗ
ἕνεκα, ἀρχή. ὥσπερ ἐν τοῖς μαθηματικοῖς αἱ ὑποθέσεις,
οὔτε δὴ ἐκεῖ ὁ λόγος διδασκαλικὸς τῶν ἀρχῶν, οὔτε ἐνταῦ-
θα, ἀλλ' ἀρετὴ, ἢ φυσικὴ ἢ ἐθιστὴ τοῦ ὀρθοδοξεῖν περὶ τὴν
ἀρχήν. σώφρων μὲν οὖν, ὁ τοιοῦτος. ἀκόλαστος δὲ, ὁ ἐναν-
τίος. ἔστι δέ τις διὰ πάθος ἐκστατικὸς παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον,
ὃν ὥστε μὲν μὴ πράττειν κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον, κρατεῖ τὸ
1 πάθος, ὥστε δ' εἶναι τοιοῦτον, οἷον πεπεῖσθαι διώκειν ἀνέ-
δην δεῖν τὰς τοιαύτας ἡδονὰς, οὐ κρατεῖ, οὗτός ἐστιν ὁ ἀκρα-
τὴς, βελτίων τοῦ ἀκολάστου, οὐδὲ φαῦλος ἁπλῶς, σώζε-
ται γὰρ τὸ βέλτιστον, ἡ ἀρχή. ἄλλος δ' ἐναντίος ὁ ἐμμενε-
τικὸς καὶ οὐκ ἐκστατικὸς διά γε τὸ πάθος. φανερὸν δὴ ἐκ
τούτων, ὅτι ἡ μὲν, σπουδαία ἕξις, ἡ δὲ, φαύλη.

Πότερον οὖν ἐγκρατής ἐστιν ὁ ὁποιῳοῦν λόγῳ, καὶ ὁποιᾳοῦν
προαιρέσει, ἐμμένων, ἢ ὁ τῇ ὀρθῇ. καὶ ἀκρατὴς δὲ ὁ ὁποια-
2 οῦν μὴ ἐμμένων προαιρέσει, καὶ ὁποιῳοῦν λόγῳ, ἢ ὁ τῷ ψευ-
δεῖ λόγῳ καὶ τῇ προαιρέσει τῇ μὴ ὀρθῇ, ὥσπερ ἠπορήθη πρό-
τερον ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ὁ ὁποιᾳοῦν. καθ' αὑτὸ δὲ τῷ ἀ-
ληθεῖ λόγῳ καὶ τῇ ὀρθῇ προαιρέσει, ὁ μὲν, ἐμμένει, ὁ δὲ,
οὐκ ἐμμένει. εἰ γάρ τις τοδὶ διὰ τοδὶ αἱρεῖται ἢ διώκει, κα-
θ' αὑτὸ μὲν, τοῦτο διώκει καὶ αἱρεῖται, κατὰ συμβεβηκὸς
δὲ, τὸ πρότερον. ἁπλῶς δὲ λέγομεν τὸ καθ' αὑτό. ὥσ-
τε, ἔστι μὲν ὡς ὁποιᾳοῦν δόξῃ ὁ μὲν, ἐμμένει, ὁ δὲ, ἐξίστα-
3 ται, ἁπλῶς δὲ, ὁ τῇ ἀληθεῖ. εἰσὶ δέ τινες οἱ ἐμμενετικοὶ
τῇ δόξῃ. εἰσὶ δ', οὓς καλοῦσιν ἰσχυρογνώμονας, οἷον δύ-
σπειστοι καὶ οὐκ εὐμετάπειστοι. οἳ ὅμοιον μέν τι ἔχουσι τῷ
ἐγκρατεῖ. οἷον ὁ ἄσωτος, τῷ ἐλευθερίῳ. καὶ ὁ θρασὺς, τῷ
θαρραλέῳ, εἰσὶ δ' ἕτεροι κατὰ πολλά. ὁ μὲν γὰρ διὰ πά-
θος καὶ ἐπιθυμίαν οὐ μεταβάλλει, ὁ ἐγκρατής. ἐπεὶ εὔ-
πειστος ὅταν τύχῃ, ἔσται ὁ ἐγκρατής. ὁ δὲ, οὐχ ὑπὸ λό-
γου, ἐπεὶ ἐπιθυμίας γε λαμβάνουσι, καὶ ἄγονται πολλοὶ
4 ὑπὸ τῶν ἡδονῶν. εἰσὶ δὲ ἰσχυρογνώμονες οἱ ἰδιογνώμονες, καὶ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οἱ ἀμαθεῖς καὶ οἱ ἄγροικοι. οἱ μὲν ἰδιογνώμονες, δι' ἡδονὴν καὶ
λύπην, χαίρουσι γὰρ νικῶντες, ἐὰν μὴ μεταπείθωνται. καὶ λυ-
ποῦνται, ἂν ἄκυρα τὰ αὐτῶν ᾖ, ὥσπερ ψηφίσματα ὥστε μᾶλ-
λον τῷ ἀκρατεῖ ἐοίκασιν ἢ τῷ ἐγκρατεῖ. εἰσὶ δέ τινες, οἳ τοῖς
δόξασιν οὐκ ἐμμένουσιν, οὐ δι' ἀκρασίαν. οἷον ἐν τῷ Φιλοκτή-
τῃ τοῦ Σοφοκλέους ὁ Νεοπτόλεμος. καίτοι δι' ἡδονὴν οὐκ ἐνέ-
μεινεν, ἀλλὰ καλήν, τὸ γὰρ ἀληθεύειν αὐτῷ καλὸν ἦν. ἐπεί-
σθη δ' ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσέως ψεύδεσθαι, οὐ γὰρ πᾶς ὁ δι' ἡδονήν 1
τι πράττων ἐστὶν ἀκόλαστος, οὔτε φαῦλος, οὔτε ἀκρατής. ἀλ-
λ' ὁ δι' αἰσχράν, ἐπεὶ δ' ἔστι τις καὶ τοιοῦτος, οἷος ἧττον ἢ δεῖ τοῖς
σωματικοῖς χαίρων, καὶ οὐκ ἐμμένων τῷ λόγῳ ὁ τοιοῦτος,
τούτου καὶ τοῦ ἀκρατοῦς μέσος ὁ ἐγκρατής, ὁ μὲν γὰρ ἀκρατής,
οὐκ ἐμμένει τῷ λόγῳ, διὰ τὸ μᾶλλόν τι, οὗτος δὲ, διὰ τὸ ἧττόν τι.
ὁ δ' ἐγκρατὴς ἐμμένει, καὶ οὐδὲ δι' ἕτερον μεταβάλλει. δεῖ δὲ,
εἴπερ ἡ ἐγκράτεια σπουδαῖον, ἀμφοτέρας τὰς ἐναντίας ἕξεις
φαύλας εἶναι ὥσπερ καὶ φαίνονται, ἀλλὰ διὰ τὸ τὴν ἑτέραν 2
ἐν ὀλίγοις καὶ ὀλιγάκις εἶναι φανεράν, ὥσπερ ἡ σωφροσύνη
τῇ ἀκολασίᾳ δοκεῖ ἐναντίον εἶναι μόνον, οὕτω καὶ ἡ ἐγκράτεια
τῇ ἀκρασίᾳ. ἐπεὶ δὲ καθ' ὁμοιότητα πολλὰ λέγεται, καὶ ἡ ἐγ-
κράτεια ἡ τοῦ σώφρονος, καθ' ὁμοιότητα ἠκολούθηκεν, ὅ, τε
γὰρ ἐγκρατὴς οἷος μηδὲν παρὰ τὸν λόγον, διὰ τὰς σωματικὰς
ἡδονὰς ποιεῖν καὶ ὁ σώφρων ἀλλ' ὁ μὲν, ἔχων, ὁ δ' οὐκ ἔχων φαύ-
λας ἐπιθυμίας. καὶ ὁ μὲν, τοιοῦτος, οἷος μὴ ἥδεσθαι παρὰ τὸν
λόγον. ὁ δ' οἷος, ἥδεσθαι, ἀλλὰ μὴ ἄγεσθαι. ὅμοιοι δὲ καὶ ὁ ἀ- 3
κρατὴς καὶ ὁ ἀκόλαστος. ἕτεροι μὲν ὄντες, ἀμφότεροι δὲ τὰ
σωματικὰ ἡδέα διώκουσιν. ἀλλ' ὁ μὲν, καὶ οἰόμενος δεῖν, ὁ
δ', οὐκ οἰόμενος. Οὐδ' ἅμα φρόνιμον καὶ ἀκρατῆ ἐνδέ-
χεται εἶναι τὸν αὐτὸν, ἅμα γὰρ φρόνιμος καὶ σπουδαῖος τὸ ἦ-
θος δέδεικται ὤν. ἔτι οὐ τῷ εἰδέναι μόνον φρόνιμος, ἀλλὰ καὶ
τῷ πρακτικός. ὁ δ' ἀκρατὴς, οὐ πρακτικός. τὸν δὲ δεινὸν οὐ-
δὲν κωλύει ἀκρατῆ εἶναι, διὸ καὶ δοκοῦσιν ἐνίοτε φρόνιμοι
εἶναί τινες, ἀκρατεῖς δὲ, διὰ τὸ τὴν δεινότητα διαφέρειν τῆς 4

φρονίμως τὸν εἰρημένον τρόπον, ἐν τοῖς πρώτοις λόγοις. καὶ
κατὰ μὲν τὸν λόγον ἐγγὺς εἶναι, διαφέρειν δὲ κατὰ τὴν
προαίρεσιν. οὐδὲ δὴ ὡς ὁ εἰδὼς καὶ θεωρῶν, ἀλλ' ὡς ὁ καθεύ-
δων ἢ οἰνωμένος. καὶ ἑκὼν μὲν. τρόπον γάρ τινα εἰδὼς καὶ ὃ
ποιεῖ καὶ οὗ ἕνεκα, πονηρὸς δ', οὔ, ἡ γὰρ προαίρεσις, ἐπιει-
κής. ὥσθ' ἡμιπόνηρος καὶ οὐκ ἄδικος, οὐ γὰρ ἐπίβουλος. ὁ
μὲν γὰρ αὐτῶν, οὐκ ἐμμενετικὸς, οἷς ἂν βουλεύσηται. ὁ δὲ
1 μελαγχολικὸς, οὐδὲ βουλευτικὸς ὅλως. καὶ ἔοικε δὴ ὁ ἀ-
κρατὴς πόλει, ἣ ψηφίζεται μὲν ἅπαντα τὰ δέοντα, καὶ νό-
μους ἔχει σπουδαίους, χρῆται δ' οὐδενὶ, ὥσπερ Ἀναξανδρί-
» δης ἔσκωψεν. Ἡ πόλις ἐβούλεθ', ᾗ νόμων οὐδὲν μέλει. ὁ
δὲ πονηρὸς, χρωμένῃ μὲν τοῖς νόμοις, πονηροῖς δὲ, χρωμένῃ.
ἔστι δ' ἀκρασία καὶ ἐγκράτεια περὶ τὸ ὑπερβάλλον τῆς τῶν
πολλῶν ἕξεως. ὁ μὲν γὰρ ἐμμένει, μᾶλλον, ὁ δ' ἧττον, τῆς τῶν
πλείστων δυνάμεως. εὐιατοτέρα δὲ τῶν ἀκρασιῶν ἣν οἱ με-
2 λαγχολικοὶ ἀκρατεύονται. τῶν βουλευσαμένων μὲν, μὴ ἐμ-
μενόντων δὲ, καὶ οἱ δι' ἐθισμοῦ ἀκρατεῖς, τῶν φυσικῶν, ῥᾷον
γὰρ ἔθος μετακινῆσαι φύσεως, διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸ ἔθος χα-
» λεπὸν, ὅτι τῇ φύσει ἔοικεν. ὥσπερ καὶ Εὔηνος λέγει. Φημὶ
» πολυχρόνιον μελέτην ἔμμεναι φίλε. καὶ δὴ ταύτην ἀνθρώ-
» ποισι τελευτῶσαν φύσιν εἶναι. τί μὲν οὖν ἐστὶν ἐγκράτεια καὶ
τί ἀκρασία καὶ καρτερία καὶ μαλακία, καὶ πῶς ἔχουσιν αἱ
ἕξεις αὗται πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται. Περὶ δὲ ἡδονῆς καὶ
3 λύπης θεωρῆσαι τοῦ τὴν πολιτικὴν φιλοσοφοῦντος. οὗτος
» γὰρ τοῦ τέλους ἀρχιτέκτων, πρὸς ὃ βλέποντες, ἕκαστον, τὸ
» μὲν, κακὸν, τὸ δ' ἀγαθὸν ἁπλῶς λέγομεν, ἔτι δὲ καὶ τῶν ἀ-
ναγκαίων ἐπισκέψασθαι περὶ αὐτῶν. τήν τε γὰρ ἀρετὴν
καὶ τὴν κακίαν τὴν ἠθικὴν, περὶ λύπας καὶ ἡδονὰς, ἔθε-
μεν. καὶ τὴν εὐδαιμονίαν οἱ πλεῖστοι μεθ' ἡδονῆς εἶναί φασι,
διὸ καὶ τὸν μακάριον ὠνομάκασιν ἀπὸ τοῦ χαίρειν. τοῖς μὲν
οὖν δοκεῖ, οὐδεμία ἡδονὴ εἶναι ἀγαθὸν, οὔτε καθ' αὑτὸ, οὔ-
4 τε κατὰ συμβεβηκὸς, οὐ γὰρ εἶναι τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν καὶ ἡδο-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

νήν. τοῖς δ' ἔνιαι μὲν εἶναι. αἱ δὲ πολλαί, φαῦλαι. ἔτι δὲ τού-
των τρίτον, εἰ καὶ πᾶσαι ἀγαθόν, ὅμως μὴ ἐνδέχεσθαι εἶναι τὸ
ἄριστον ἡδονήν, ὅλως μὲν οὖν οὐκ ἀγαθόν, ὅτι πᾶσα ἡδονὴ
γένεσίς ἐστιν εἰς φύσιν αἰσθητή, οὐδεμία δὲ γένεσις συγγενὴς
τοῖς τέλεσιν. οἷον οὐδεμία οἰκοδόμησις οἰκία. ἔτι ὁ σώφρων
φεύγει τὰς ἡδονάς. ἔτι ὁ φρόνιμος τὸ ἄλυπον διώκει, οὐ τὸ ἡ-
δύ. ἔτι ἐμπόδιον τῷ φρονεῖν, αἱ ἡδοναί. καὶ ὅσῳ μᾶλλον χαί-
ρει, μᾶλλον. οἷον τὴν τῶν ἀφροδισίων, οὐδένα γὰρ ἂν δύνα- 1
σθαι νοῆσαί τι ἐν αὐτῇ. ἔτι τέχνη οὐδεμία ἡδονῆς. καίτοι πᾶν
ἀγαθόν, τέχνης ἔργον, ἔτι τὰ παιδία καὶ τὰ θηρία διώκει
τὰς ἡδονάς. τοῦ δὲ μὴ πάσας σπουδαίας, ὅτι εἰσὶ καὶ αἰ-
σχραὶ καὶ ὀνειδιζόμεναι, καὶ ὅτι βλαβεραί, νοσώδη γὰρ ἔ-
νια τῶν ἡδέων. ὅτι δ' οὐκ ἄριστον ἡ ἡδονή, ὅτι οὐ τέλος, ἀλλὰ
γένεσις. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα σχεδὸν ταῦτ' ἐστίν.

Ὅτι δ' οὐ συμβαίνει διὰ ταῦτα μὴ εἶναι ἀγαθόν, μὴ δὲ τὸ ἄρι-
στον, ἐκ τῶν δὲ δῆλον. πρῶτον μέν, ἐπεὶ τὸ ἀγαθὸν διχῶς. τὸ 2
μὲν γάρ, ἁπλῶς, τὸ δέ, τινί. καὶ αἱ φύσεις καὶ αἱ ἕξεις ἀκο-
λουθήσουσιν. ὥστε καὶ αἱ κινήσεις καὶ αἱ γενέσεις ἀκολου-
θήσουσι. καὶ αἱ φαῦλαι δοκοῦσαι, ἁπλῶς φαῦλαι, τινὶ δ',
οὔ. ἀλλ' αἱρεταὶ τῷδε. ἔνιαι δέ, οὐδὲ τῷδε, ἀλλὰ ποτὲ καὶ ὀ-
λίγον χρόνον. αἱρεταὶ δ', οὔ. αἱ δέ, οὐδ' ἡδοναί, ἀλλὰ φαίνον-
ται, ὅσαι μετὰ λύπης καὶ ἰατρείας ἕνεκεν. οἷον αἱ τῶν καμνόν-
των. ἔτι ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ, μέν, ἐνέργεια, τὸ δ', ἕξις. κατὰ
συμβεβηκός, αἱ καθιστᾶσαι εἰς τὴν φυσικὴν ἕξιν, ἡδεῖαί εἰσιν. 3
ἔστι δ' ἡ ἐνέργεια ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ὑπολοίπου ἕξεως
καὶ φύσεως. ἐπεὶ καὶ ἄνευ λύπης καὶ ἐπιθυμίας εἰσὶν ἡ-
δοναί. οἷον αἱ τοῦ θεωρεῖν ἐνέργειαι, τῆς φύσεως οὐκ ἐν-
δεούσης. σημεῖον δ' ὅτι οὐ τῷ αὐτῷ ἡδεῖ χαίρουσιν, ἀνα-
πληρουμένης τε τῆς φύσεως καὶ καθεστηκυίας, ἀλλὰ κα-
θεστηκυίας μέν, τοῖς ἁπλῶς ἡδέσιν. ἀναπληρουμένης δέ,
καὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ γὰρ ὀξέσι καὶ πικροῖς χαίρουσιν. ὧν
οὐδὲν οὔτε φύσει ἡδύ, οὔθ' ἁπλῶς ἡδύ. ὥστ' οὐδ' αἱ ἡδο- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ναι. ὡς γὰρ τὰ ἡδέα πρὸς ἄλληλα συνέστηκεν, οὕτω καὶ αἱ ἡδοναὶ αἱ ἀπὸ τούτων. ἔτι οὐκ ἀνάγκη ἕτερόν τι εἶναι βέλτιον τῆς ἡδονῆς, ὥσπερ τινές φασι τὸ τέλος τῆς γενέσεως. οὐ γὰρ γενέσεις εἰσὶν, οὐδὲ μετὰ γενέσεως πᾶσαι, ἀλλ' ἐνέργειαι καὶ τέλος, οὐδὲ γινομένων συμβαίνουσιν, ἀλλὰ χρωμένων. καὶ τέλος οὐ πασῶν ἕτερόν τι, ἀλλὰ τῶν εἰς τὴν τελείωσιν ἀγομένων τῆς φύσεως. διὸ καὶ οὐ καλῶς ἔ-
1 χει τὸ αἰσθητὴν γένεσιν φάναι εἶναι τὴν ἡδονὴν, ἀλλὰ μᾶλλον λεκτέον ἐνέργειαν τῆς κατὰ φύσιν ἕξεως. ἀντὶ δὲ τοῦ, αἰσθητὴν, ἀνεμπόδιστον. δοκεῖ δὲ γένεσίς τις εἶναι, ὅτι κυρίως ἀγαθόν. τὴν γὰρ ἐνέργειαν, γένεσιν οἴονται εἶναι. ἔστι δ' ἕτερον. τὸ δ' εἶναι φαύλας, ὅτι νοσώδη ἔνια ἡδέα, τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι ὑγιεινὰ, ἔνια φαῦλα πρὸς χρηματισμόν. ταύτῃ οὖν φαῦλα ἄμφω, ἀλλ' οὐ φαῦλα κατά γε τοῦτο. ἐπεὶ καὶ τὸ θεωρεῖν ποτὲ βλάπτει πρὸς ὑγίειαν, ἐμποδίζει δὲ οὔ-
2 τε φρονήσει, οὔθ' ἕξει οὐδεμιᾷ ἡ ἀφ' ἑκάστης ἡδονὴ, ἀλλὰ αἱ ἀλλότριαι. ἐπεὶ αἱ ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν καὶ μανθάνειν, μᾶλλον ποιήσουσι θεωρεῖν καὶ μανθάνειν. τὸ δὲ τέχνης μὴ εἶναι ἔργον μηδεμίαν ἡδονὴν, εὐλόγως συμβέβηκεν, οὐδὲ γὰρ ἄλλης ἐνεργείας οὐδεμιᾶς τέχνη ἐστὶν, ἀλλὰ τῆς δυνάμεως. καίτοι καὶ ἡ μυρεψικὴ τέχνη, καὶ ἡ ὀψοποιητικὴ δοκεῖ ἡδονῆς εἶναι. τὸ δὲ, τὸν σώφρονα φεύγειν, καὶ τὸν φρόνιμον διώκειν τὸν ἄλυπον βίον, καὶ τὸ τὰ
3 παιδία καὶ τὰ θηρία διώκειν, τῷ αὐτῷ λύεται πάντα. ἐπεὶ γὰρ εἴρηται, πῶς ἀγαθαὶ ἁπλῶς, καὶ πῶς οὐκ ἀγαθαὶ πᾶσαι αἱ ἡδοναὶ, τὰς τοιαύτας τὰ παιδία, καὶ τὰ θηρία διώκει, καὶ τὴν τούτων ἀλυπίαν ὁ φρόνιμος, τὰς μετ' ἐπιθυμίας καὶ λύπης καὶ τὰς σωματικὰς, τοιαῦται γὰρ αὗται. καὶ τὰς τούτων ὑπερβολὰς, καθ' ἃς ὁ ἀκόλαστος, ἀκόλαστος. διὸ ὁ σώφρων φεύγει ταύτας. ἐπεὶ εἰσὶν ἡδοναὶ καὶ σώφρονος. Ἀλλὰ μὴν
4 ὅτι καὶ ἡ λύπη κακὸν, ὁμολογεῖται καὶ φευκτόν, ἡ μὲν γὰρ,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἁπλῶς κακόν. ἡ δὲ, τῷ πῆ, ἐμποδιστική. τῷ δὲ φευκτῷ τὸ ἐ-
ναντίον, ᾗ φευκτόν τι καὶ κακὸν, ἀγαθόν. ἀνάγκη οὖν τὴν ἡ-
δονὴν ἀγαθόν τι εἶναι. ὡς γὰρ Σπεύσιππος ἔλυεν, οὐ συμ-
βαίνει ἡ λύσις. ὥσπερ τὸ μεῖζον τῷ ἐλάττονι, καὶ τῷ ἴσῳ, ἐ-
ναντίον, οὐ γὰρ ἂν φαίη ὅπερ κακόν τι εἶναι τὴν ἡδονήν. ἄ-
ριστον δ' οὐδὲν κωλύει ἡδονήν τινα εἶναι, εἰ ἔνιαι φαῦλαι ἡδο-
ναί, ὥσπερ καὶ ἐπιστήμην τινὰ, ἐνίων φαύλων οὐσῶν, ἴσως
δὲ καὶ ἀναγκαῖον εἴπερ ἑκάστης ἕξεώς εἰσιν ἐνέργειαι ἀνεμ- 1
πόδιστοι, εἴθ' ἡ πασῶν ἐνέργειά ἐστιν, εὐδαιμονία, εἴτε ἡ τινὸς
αὐτῶν, ἂν ᾖ ἀνεμπόδιστος, αἱρετωτάτην εἶναι. τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ-
δονή, ὥστε εἴη ἄν τις ἡδονὴ τὸ ἄριστον, τῶν πολλῶν ἡδονῶν φαύ-
» λων οὐσῶν, εἰ ἔτυχεν ἁπλῶς. καὶ διὰ τοῦτο πάντες τὸν εὐ-
» δαίμονα ἡδὺν οἴονται βίον εἶναι. καὶ ἐμπλέκουσι τὴν ἡδονὴν
» εἰς τὴν εὐδαιμονίαν εὐλόγως, οὐδεμία γὰρ ἐνέργεια τέλειος,
» ἐμποδιζομένη, ἡ δ' εὐδαιμονία, τῶν τελείων. διὸ προσδεῖται
» ὁ εὐδαίμων τῶν ἐν σώματι ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐκτὸς, καὶ τῆς 2
» τύχης, ὅπως μὴ ἐμποδίζηται ταῦτα. οἱ δὲ, τὸν τροχιζόμενον
» καὶ τὸν δυστυχίαις μεγάλαις περιπίπτοντα, εὐδαίμονα
φάσκοντες εἶναι, ἐὰν ᾖ ἀγαθὸς, ἢ ἑκόντες ἢ ἄκοντες, οὐδὲν
λέγουσι. διὰ δὲ τὸ προσδεῖσθαι τῆς τύχης, δοκεῖ τισι ταυ-
τὸν εἶναι ἡ εὐτυχία τῇ εὐδαιμονίᾳ, οὐκ οὖσα. ἐπεὶ καὶ αὐτὴ
ὑπερβάλλουσα, ἐμπόδιός ἐστι. καὶ ἴσως οὐκέτι εὐτυχίαν
καλεῖν δίκαιον, πρὸς γὰρ τὴν εὐδαιμονίαν ὁ ὅρος αὐτῆς. καὶ
τὸ διώκειν δὲ ἅπαντα καὶ θηρία καὶ ἀνθρώπους τὴν ἡδονὴν, 3
σημεῖόν τι τοῦ εἶναί πως ἄριστον αὐτήν.

Φήμη δ' οὔ τι γε πάμπαν ἀπόλλυται, ἥν τινα λαοὶ
πολλοὶ φημίζωσιν. ἀλλ' ἐπεὶ οὐχ ἡ αὐτὴ οὔτε φύσις, οὔθ' ἕ-
ξις ἡ ἀρίστη, οὔτ' ἔστιν, οὔτε δοκεῖ, οὐδ' ἡδονὴν διώκουσι τὴν
αὐτὴν πάντες. ἡδονὴν μέντοι πάντες. ἴσως δὲ καὶ διώκου-
σιν, οὐχ ἣν οἴονται, οὐδ' ἣν ἂν φαῖεν, ἀλλὰ τὴν αὐτήν,
πάντα γὰρ φύσει ἔχει τι θεῖον, ἀλλ' εἰλήφασι γε τὴν τοῦ ὀνό-
ματος κληρονομίαν, αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ, διὰ τὸ πλειστάκις 4

τε περιβάλλειν εἰς αὐτάς, καὶ πάντας μετέχειν αὐτῶν. διὰ
τὸ μόνας ταύτας γνωρίμους εἶναι, ταύτας μόνας οἴονται εἶν.
φανερὸν δὲ, καὶ ὅτι εἰ μὴ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἐνέργεια, οὐκ ἔ-
σται ζῆν ἡδέως τὸν εὐδαίμονα. τίνος γὰρ ἕνεκα δέοι ἂν αὐ-
τῆς, εἴπερ μὴ ἀγαθὸν, ἀλλὰ καὶ λυπηρῶς ἐνδέχεται ζῆν.
οὔτε κακὸν γὰρ, οὔτ' ἀγαθὸν ἡ λύπη, εἴπερ μηδ' ἡδονή. ὥσ-
τε διατί ἂν φεύγοι. οὐδὲ δὴ ἡδίων ὁ βίος ὁ τοῦ σπουδαίου, εἰ
1 μὴ καὶ αἱ ἐνέργειαι αὐτοῦ. Περὶ δὲ δὴ τῶν σωμα-
τικῶν ἡδονῶν ἐπισκεπτέον τοῖς λέγουσιν, ὅτι ἔνιαί γε ἡδοναὶ
αἱρεταὶ σφόδρα. οἷον αἱ καλαὶ, ἀλλ' οὐχ αἱ σωματικαὶ, καὶ
περὶ ἃς ὁ ἀκόλαστος. διὰ τί οὖν αἱ ἐναντίαι λῦπαι, μοχθη-
ραί, κακῷ γὰρ ἀγαθὸν ἐναντίον, ἢ οὕτως ἀγαθαὶ αἱ ἀναγ-
καῖαι, ὅτι καὶ τὸ μὴ κακὸν, ἀγαθόν ἐστιν, ἢ μέχρι του ἀγαθαί,
τῶν μὲν γὰρ ἕξεων καὶ κινήσεων ὅσων μὴ ἔστι τοῦ βελτίονος ὑ-
περβολὴ, οὐδὲ τῆς ἡδονῆς. ὅσων δ' ἔστι, καὶ τῆς ἡδονῆς ἐστι. τῶν
2 δὲ σωματικῶν ἀγαθῶν ἔστιν ὑπερβολή. καὶ ὁ φαῦλος τῷ
διώκειν τὴν ὑπερβολήν ἐστιν, ἀλλ' οὐ τὰς ἀναγκαίας. πάν-
τες γὰρ χαίρουσί πως καὶ ὄψοις καὶ οἴνοις καὶ ἀφροδισίοις,
ἀλλ' οὐχ ὡς δεῖ. ἐναντίως δὲ ἐπὶ τῆς λύπης, οὐ γὰρ τὴν
ὑπερβολὴν φεύγει, ἀλλ' ὅλως. οὐ γάρ ἐστι τῇ ὑπερβολῇ
» λύπη ἐναντία, ἀλλ' ἢ τῷ διώκοντι τὴν ὑπερβολήν. ἐπεὶ δ'
» οὐ μόνον δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ αἴτιον τοῦ ψεύ-
δους, τοῦτο γὰρ συμβάλλεται πρὸς τὴν πίστιν. ὅταν γὰρ εὔ-
3 λογον φανῇ, τὸ διὰ τί φαίνεται ἀληθὲς, οὐκ ὂν ἀληθὲς, πι-
στεύειν ποιεῖ τῷ ἀληθεῖ μᾶλλον, ὥστε λεκτέον, διατί φαίνον-
ται αἱ σωματικαὶ ἡδοναὶ αἱρετώτεραι. πρῶτον μὲν οὖν δὴ
ὅτι ἐκκρούει τὴν λύπην. καὶ διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῆς λύ-
πης, ὡς οὔσης ἰατρείας, τὴν ἡδονὴν διώκουσι τὴν ὑπερβάλ-
λουσαν, καὶ ὅλως τὴν σωματικήν. σφοδραὶ δὲ γίνονται αἱ
ἰατρεῖαι. διὸ καὶ διώκονται διὰ τὸ παρὰ τὸ ἐναντίον φαίνε-
σθαι. καὶ οὐ σπουδαῖον δὴ δοκεῖ ἡ ἡδονὴ διὰ δύο ταῦτα, ὥσπερ
4 εἴρηται. ὅτι αἱ μὲν, φαύλης φύσεώς εἰσι πράξεις, ἢ ἐκ γενε-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τῆς, ὥσπερ ἐνδείας, ἢ δι' ἔθος, οἷον αἱ τῶν φαύλων ἀνθρώ-
πων. αἱ δ' ἰατρεῖαι ὅτι ἐνδεοῦς, καὶ ἔχειν βέλτιον ἢ γίνεσθαι.
αἱ δὲ, συμβαίνουσι πληρουμένων. κατὰ συμβεβηκὸς οὖν
σπουδαῖαι. ἔτι διώκονται διὰ τὸ σφοδραὶ εἶναι, ὑπὸ τῶν
ἄλλαις μὴ δυναμένων χαίρειν. αὐτοὶ γοῦν αὑτοῖς δίψας
τινὰς παρασκευάζουσιν. ὅταν μὲν οὖν ἀβλαβεῖς, ἀνεπιτίμη-
τον. ὅταν δὲ βλαβεράς, φαῦλον, οὔτε γὰρ ἔχουσιν ἕτε-
» ρα, ἐφ' οἷς χαίρουσι. τό, τε μηδέτερον, πολλοῖς λυπηρὸν, 1
» διὰ τὴν φύσιν, ἀεὶ γὰρ πονεῖ τὸ ζῶον, ὥσπερ καὶ οἱ φυσι-
κοὶ λόγοι μαρτυροῦσι, τὸ ὁρᾶν, τὸ ἀκούειν, φάσκοντες
εἶναι λυπηρὸν, ἀλλ' ἤδη συνήθεις ἐσμὲν ὥς φασιν. ὁμοίως
δ' ἐν μὲν τῇ νεότητι διὰ τὴν αὔξησιν, ὥσπερ οἱ οἰνωμένοι διά-
κεινται, καὶ ἡδὺ ἡ νεότης, οἱ δὲ μελαγχολικοὶ τὴν φύσιν,
» αἰεὶ δέονται ἰατρείας. καὶ γὰρ τὸ σῶμα δακνόμενον διατελεῖ
» διὰ τὴν κρᾶσιν, καὶ ἀεὶ ἐν ὀρέξει σφοδρᾷ εἰσιν. ἐξελαύνει δὲ
ἡδονὴ λύπην, ἥ τε ἐναντία καὶ ἡ τυχοῦσα, ἐὰν ᾖ ἰσχυρά. καὶ 2
διὰ ταῦτα ἀκόλαστοι καὶ φαῦλοι γίνονται, αἱ δ' ἄνευ λύπης,
οὐκ ἔχουσιν ὑπερβολήν. αὗται δὲ αἱ τῶν φύσει ἡδέων καὶ
μὴ κατὰ συμβεβηκός. λέγω δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἡδέα τὰ ἰα-
τρεύοντα. ὅτι γὰρ συμβαίνει ἰατρεύεσθαι τοῦ ὑπομένοντος ὑ-
γιοῦς πράττοντός τι, διὰ τοῦτο ἡδὺ δοκεῖ εἶναι. φύσει δ' ἡ-
δέα, ἃ ποιεῖ πρᾶξιν τῆς τοιᾶσδε φύσεως. οὐκ ἀεὶ δ' οὐθὲν ἡ-
δὺ τὸ αὐτὸ, διὰ τὸ μὴ ἁπλῆν εἶναι ἡμῶν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἐ-
νεῖναί τι καὶ ἕτερον καθὸ φθαρτά. ὥστε ἄν τι θάτερον 3
πράττῃ, τοῦτο τῇ ἑτέρᾳ φύσει παρὰ φύσιν. ὅταν δ' ἰσάζῃ, οὔ-
τε λυπηρὸν δοκεῖ, οὔθ' ἡδὺ τὸ πραττόμενον. ἐπεὶ εἴ του ἡ φύ-
σις ἁπλῆ εἴη, αἰεὶ ἡ αὐτὴ πρᾶξις ἡδίστη ἔσται. διὸ ὁ θεὸς αἰεὶ
μίαν καὶ ἁπλῆν χαίρει ἡδονήν, οὐ γὰρ μόνον κινήσεώς ἐστιν
ἐνέργεια, ἀλλὰ καὶ ἀκινησίας. καὶ ἡδονὴ μᾶλλον ἐν ἠρεμίᾳ
» ἐστὶν, ἢ ἐν κινήσει. μεταβολὴ δὲ πάντων γλυκύτατον κατὰ
» τὸν ποιητὴν, διὰ πονηρίαν τινά, ὥσπερ γὰρ ἄνθρωπος εὐμε-
τάβολος, ὁ πονηρὸς, καὶ ἡ φύσις ἡ δεομένη μεταβολῆς, οὐ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

γὰρ ἁπλῆ, οὐδ᾽ ἐπιεικής. Περὶ μὲν οὖν ἐγκρατείας καὶ ἀκρασίας καὶ περὶ ἡδονῆς καὶ λύπης, εἴρηται. καὶ τί ἕκαστον. καὶ πῶς τὰ μὲν, ἀγαθὰ αὐτῶν ἐστι, τὰ δὲ, κακά. λοιπὸν δὲ καὶ περὶ φιλίας ἐροῦμεν.

I ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Ἥ.

ἈΡΙΣΤΟΤΕ'ΛΟΥΣ ἨΘΙΚΩ͂Ν ΝΙΚΟΜΑΧΕΙ'ΩΝ, ΤΟ' Θ'.

ΜΕΤΑ' δὲ ταῦτα περὶ φιλίας ἕποιτ'-
ἂν διελθεῖν, ἔστι γὰρ ἀρετή τις, ἢ μετ'-
ἀρετῆς. ἔτι δ' ἀναγκαιότατον εἰς τὸν
βίον, ἄνευ γὰρ φίλων, οὐδεὶς ἂν ἕλοι- 1
το ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ πάντα.
καὶ γὰρ πλουτοῦσι, καὶ ἀρχὰς καὶ δυ-
ναστείας κεκτημένοις, δοκεῖ μάλιστα
φίλων εἶναι χρεία. τί γὰρ ὄφελος τῆς τοιαύτης εὐετηρίας,
ἀφαιρεθείσης εὐεργεσίας. ἣ γίγνεται μάλιστα καὶ ἐπαινετω-
τάτη πρὸς φίλους, ἢ πῶς ἂν τηρηθείη καὶ σώζοιτ' ἄνευ φί-
λων, ὅσῳ γὰρ πλείων, τοσούτῳ ἐπισφαλεστέρα, ἐν πενίᾳ τε
καὶ ταῖς λοιπαῖς δυστυχίαις μόνην οἴονται καταφυγὴν εἶναι 2
τοὺς φίλους. καὶ νέοις δὲ πρὸς τὸ ἀναμάρτητον, καὶ πρεσβυ-
τέροις πρὸς θεραπείαν. καὶ τὸ ἐλλεῖπον τῆς πράξεως δι' ἀ-
σθένειαν βοηθεῖ. τοῖς τ' ἐν ἀκμῇ, πρὸς τὰς καλὰς πράξεις, σύν
» τε δύ' ἐρχομένω. καὶ γὰρ νοῆσαι καὶ πρᾶξαι δυνατώτεροι.
φύσει τ' ἐνυπάρχειν ἔοικε πρὸς τὸ γεγεννημένον τῷ γεννήσαν-
τι, καὶ οὐ μόνον ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ καὶ ἐν ὀρνέοις, καὶ ἐν τοῖς
πλείστοις τῶν ζώων καὶ τοῖς ὁμοεθνέσι πρὸς ἄλληλα, καὶ μά-
λιστα τοῖς ἀνθρώποις. ὅθεν τοὺς φιλανθρώπους ἐπαινοῦμεν. ἴ- 3
δοι δ' ἄν τις καὶ ἐν ταῖς πλάναις, ὡς οἰκεῖον ἅπας ἄνθρωπος
» ἀνθρώπῳ καὶ φίλον. ἔοικε δὲ καὶ τὰς πόλεις συνέχειν ἡ φι-
» λία. καὶ οἱ νομοθέται μᾶλλον περὶ αὐτὴν σπουδάζειν, ἢ τὴν
» δικαιοσύνην, ἡ γὰρ ὁμόνοια, ὅμοιόν τι τῇ φιλίᾳ ἔοικεν εἶναι.
ταύτης δὲ μάλιστα ἐφίενται. καὶ τὴν στάσιν, ἐχθρὰν οὖσαν μά-
λιστα ἐξελαύνουσι. καὶ φίλων μὲν ὄντων, οὐδὲν δεῖ δικαιο-
σύνης, δίκαιοι δὲ ὄντες, προσδέονται φιλίας. καὶ τῶν δικαίων
τὸ μάλιστα φιλικὸν εἶναι δοκεῖ. οὐ μόνον δὲ ἀναγκαῖόν ἐστιν, 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀλλὰ καὶ καλόν, τοὺς γὰρ φιλοφίλους ἐπαινοῦμεν. ἔτι πολυ
φιλία δοκεῖ τῶν καλῶν ἕν τι εἶναι. ἔτι καὶ ἐνίους τοὺς αὐτοὺς ἄν-
δρας οἴονται ἀγαθοὺς εἶναι καὶ φίλους. διαμφισβητεῖται
δὲ περὶ αὐτῆς οὐκ ὀλίγα. οἱ μὲν γὰρ, ὁμοιότητά τινα τιθέα-
» σιν αὐτὴν, καὶ τοὺς ὁμοίους, φίλους. ὅθεν τὸν ὅμοιόν φασιν
» ὡς τὸν ὅμοιον, καὶ κολοιὸν ποτὶ κολοιὸν, καὶ ὅσα τοιαῦτα.
οἱ δ' ἐξ ἐναντίας, κεραμεῖς πάντας τοὺς τοιούτους ἀλλήλοις
1 φασὶν εἶναι. καὶ περὶ αὐτῶν τούτων, ἀνώτερον ἐπιζητοῦσι
» καὶ φυσικώτερον. Εὐριπίδης μὲν φάσκων. Ἐρᾶν μὲν ὄμ-
» βρου γαῖαν ξηρανθεῖσαν. Ἐρᾶν δὲ σεμνὸν οὐρανὸν πληρού-
» μενον. Ὄμβρου, πεσεῖν εἰς γαῖαν. καὶ Ἡράκλειτος τὸ ἀν-
τίξουν συμφέρον. καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἁρμο-
νίαν. καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι. ἐξ ἐναντίας δὲ τούτοις,
ἄλλοι τε καὶ Ἐμπεδοκλῆς, τὸ γὰρ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου ἐφίεσθαι.

Τὰ μὲν οὖν φυσικὰ τῶν ἀπορημάτων, παρείσθω, οὐ γὰρ
2 οἰκεῖα τῆς παρούσης σκέψεως. ὅσα δ' ἐστὶν ἀνθρωπικὰ καὶ ἀ-
νήκει εἰς τὰ ἤθη καὶ τὰ πάθη, ταῦτ' ἐπισκεψώμεθα. οἷον πό-
τερον ἐν πᾶσι γίγνεται ἡ φιλία, ἢ οὐχ οἷόν τε μοχθηροὺς ὄν-
τας, φίλους εἶναι. καὶ πότερον ἓν εἶδος τῆς φιλίας ἐστὶν, ἢ
πλείω. οἱ μὲν γὰρ ἓν οἰόμενοι, ὅτι ἐπιδέχεται τὸ μᾶλλον καὶ
τὸ ἧττον, οὐχ ἱκανῷ πεπιστεύκασι σημείῳ. δέχεται γὰρ τὸ
μᾶλλον καὶ τὸ ἧττον, καὶ τὰ ἕτερα τῷ εἴδει. εἴρηται δ' ὑπὲρ
αὐτῶν ἔμπροσθεν. Τάχα δ' ἂν γένοιτο φανερὸν περὶ
3 αὐτῶν γνωρισθέντος τοῦ φιλητοῦ, δοκεῖ γὰρ οὐ πᾶν φιλεῖσθαι,
ἀλλὰ τὸ φιλητόν. τοῦτο δ' εἶναι ἀγαθὸν, ἢ ἡδὺ, ἢ χρήσιμον.
δόξειε δ' ἂν χρήσιμον εἶναι δι' οὗ γίνεται ἀγαθόν τι ἢ ἡδονή. ὥσ-
τε φιλητὰ ἂν εἴη τἀγαθόν τε καὶ τὸ ἡδὺ, ὡς τέλη. πότερον
οὖν τἀγαθὸν φιλοῦσιν, ἢ τὸ αὐτοῖς ἀγαθὸν, διαφωνεῖ γὰρ
ἐνίοτε ταῦτα. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τὸ ἡδὺ αὐτό. δοκεῖ δὲ καὶ
τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν, φιλεῖν ἕκαστος. καὶ εἶναι ἁπλῶς μὲν τἀγα-
θὸν, φιλητόν. ἑκάστῳ δὲ, τὸ ἑκάστῳ. φιλεῖ δὲ ἕκαστος, οὐ τὸ ὂν
4 αὑτῷ ἀγαθὸν, ἀλλὰ τὸ φαινόμενον. διοίσει δ' οὐθέν, ἔσται γὰρ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὸ φιλητὸν φαινόμενον. τριῶν δ' ὄντων δι' ἃ φιλοῦσιν, ἐπὶ μὲν
τῇ τῶν ἀψύχων φιλήσει, οὐ λέγεται φιλία. οὐ γάρ ἐστιν ἀντι-
φίλησις. οὐδὲ βούλησις ἐκείνων ἀγαθοῦ, γελοῖον γὰρ ἴσως τῷ
οἴνῳ βούλεσθαι τἀγαθά. ἀλλ' εἴπερ, σῴζεσθαι βούλεται αὐ-
τὸν, ἵνα αὐτὸς ἔχῃ. τῷ δὲ φίλῳ φασὶ δεῖν βούλεσθαι τἀγα-
θὰ, ἐκείνου ἕνεκα. τοὺς δὲ βουλομένους οὕτω τἀγαθὰ εὔ-
νους λέγουσιν, ἂν μὴ τὸ αὐτὸ καὶ παρ' ἐκείνου γίγνηται, εὔ-
νοιαν γὰρ ἐν ἀντιπεπονθόσι φιλίαν εἶναι, ἢ προσθετέον τό, μὴ 1
λανθάνουσαν, πολλοὶ γάρ εἰσιν εὔνοι οἷς οὐχ ἑωράκασιν, ὑ-
πολαμβάνουσι δὲ ἐπιεικεῖς εἶναι ἢ χρησίμους. τοῦτο δὲ ταυτὸ,
κἂν ἐκείνων τις πάθοι πρὸς τοῦτον. εὖνοι μὲν οὖν οὗτοι φαίνον-
ται ἀλλήλοις. φίλους δὲ πῶς ἄν τις εἴποι λανθάνοντας ὡς
ἔχουσιν ἑαυτοῖς. δεῖ ἄρα εὐνοεῖν ἀλλήλοις καὶ βούλεσθαι τά-
γαθὰ μὴ λανθάνοντας, δι' ἕν τι τῶν εἰρημένων. Διαφέ-
ρει δὲ ταῦτα ἀλλήλων εἴδει. καὶ αἱ φιλήσεις ἄρα καὶ αἱ φι-
λίαι. τρία γάρ ἐστιν εἴδη τῆς φιλίας ἰσάριθμα τοῖς φιλητοῖς. 2
καθ' ἕκαστον γάρ ἐστιν ἀντιφίλησις οὐ λανθάνουσα. οἱ δὲ φι-
λοῦντες ἀλλήλους, βούλονται τἀγαθὰ ἀλλήλοις ταύτῃ, ᾗ
φιλοῦσιν. οἱ μὲν οὖν διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες ἀλλήλους,
οὐ καθ' αὑτοὺς φιλοῦσιν, ἀλλ' ᾗ γίνεταί τι αὐτοῖς παρ' ἀλλή-
λων ἀγαθόν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δι' ἡδονήν. οὐ γὰρ τῷ, ποιούς τι-
νας εἶναι, ἀγαπῶσι τοὺς εὐτραπέλους, ἀλλ' ὅτι ἡδεῖς αὐτοῖς.
οἵ τε δὴ διὰ τὸ χρήσιμον φιλοῦντες, διὰ τὸ αὑτοῖς ἀγαθὸν
στέργουσι. καὶ οἱ δι' ἡδονὴν, διὰ τὸ αὑτοῖς ἡδύ. καὶ οὐχ ᾗ ὁ φι- 3
λούμενός ἐστιν, ἀλλ' ᾗ ὁ χρήσιμος, ἢ ἡδύς. κατὰ συμβεβηκός
τε δὴ αἱ φιλίαι αὗταί εἰσιν, οὐ γὰρ ᾗ ἐστὶν, ὅσπερ ἐστὶν ὁ φι-
λούμενος, ταύτῃ φιλεῖται, ἀλλ' ᾗ πορίζουσιν, οἱ μὲν, ἀγα-
θόν τι, οἱ δ', ἡδονήν. εὐδιάλυτοι δὴ αἱ τοιαῦταί εἰσι, μὴ δια-
μενόντων αὐτῶν ὁμοίων, ἐὰν γὰρ μηκέτι ἡδεῖς, ἢ χρήσιμοι ὦ-
σι, παύονται φιλοῦντες. τὸ δὲ χρήσιμον οὐ διαμένει, ἀλλὰ
ἄλλο τι γίνεται ἄλλο. ἀπολυθέντος οὖν δι' ὃ φίλοι ἦσαν,
διαλύεται καὶ ἡ φιλία ὡς οὔσης τῆς φιλίας πρὸς ἐκεῖνα. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μάλιστα δὲ ἐν τοῖς πρεσβύταις ἡ τοιαύτη φιλία δοκεῖ γίνε-
σθαι, οὐ γὰρ τὸ ἡδὺ οἱ τηλικοῦτοι διώκουσιν, ἀλλὰ τὸ ὠφέλι-
μον. καὶ τῶν ἐν ἀκμῇ καὶ νέων, ὅσοι τὸ συμφέρον διώκουσιν.
οὐ πάνυ δ' οἱ τοιοῦτοι, οὐδὲ συζῶσι μετ' ἀλλήλων, ἐνίοτε γὰρ
οὐδ' εἰσὶν ἡδεῖς, οὐδὲ δὴ προσδέονται τῆς τοιαύτης ὁμιλίας,
ἐὰν μὴ ὠφέλιμοι ὦσιν. ἐπὶ τοσοῦτον γάρ εἰσιν ἡδεῖς, ἐφ' ὅ-
σον ἐλπίδας ἔχουσιν ἀγαθοῦ. εἰς ταύτας δὲ καὶ τὴν ξενικὴν
1 τιθέασιν. ἡ δὲ τῶν νέων φιλία, δι' ἡδονὴν εἶναι δοκεῖ, κατὰ πά-
θος γὰρ οὗτοι ζῶσι καὶ μάλιστα διώκουσι τὸ ἡδὺ αὑτοῖς καὶ
τὸ παρόν. τῆς ἡλικίας δὲ μεταπιπτούσης, καὶ τὰ ἡδέα γί-
νεται ἕτερα. διὸ ταχέως γίνονται φίλοι καὶ παύονται, ἅ-
μα γὰρ ἡδεῖ ἡ φιλία μεταπίπτει. τῆς δὲ τοιαύτης ἡδονῆς,
ταχεῖα ἡ μεταβολή. καὶ ἐρωτικοὶ δὲ οἱ νέοι, κατὰ πάθος
γὰρ καὶ δι' ἡδονὴν τὸ πολὺ τῆς ἐρωτικῆς. διόπερ φιλοῦ-
σι, καὶ ταχέως παύονται πολλάκις τῆς αὐτῆς ἡμέρας με-
2 ταπίπτοντες. συνημερεύειν δὲ καὶ συζῆν οὗτοι βούλονται,
γίνεται γὰρ αὐτοῖς τὸ κατὰ φιλίαν οὕτως. τελεία δ' ἐστὶν ἡ
» τῶν ἀγαθῶν φιλία καὶ κατ' ἀρετὴν ὁμοίων, οὗτοι γὰρ τἀ-
» γαθὰ ὁμοίως ἀλλήλοις βούλονται, ᾗ ἀγαθοί. ἀγαθοὶ δ'-
» εἰσὶ καθ' αὑτούς, οἱ δὲ βουλόμενοι τἀγαθὰ τοῖς φίλοις, ἐ-
» κείνων ἕνεκα, μάλιστα φίλοι, δι' αὑτοὺς γὰρ οὕτως ἔχου-
σι, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός. διαμένει οὖν ἡ τούτων φι-
λία, ἕως ἂν ἀγαθοὶ ὦσιν. ἡ δ' ἀρετὴ μόνιμον. καὶ ἔστιν ἑκά-
3 τερος ἁπλῶς ἀγαθὸς, καὶ τῷ φίλῳ, οἱ γὰρ ἀγαθοὶ, καὶ
ἁπλῶς ἀγαθοὶ, καὶ ἀλλήλοις, ὠφέλιμοι. ὁμοίως δὲ καὶ
ἡδεῖς, οἱ ἀγαθοὶ γὰρ καὶ ἁπλῶς ἡδεῖς, καὶ ἀλλήλοις, ἑ-
κάστῳ γὰρ καθ' ἡδονήν εἰσιν αἱ οἰκεῖαι πράξεις καὶ αἱ τοιαῦ-
ται. τῶν ἀγαθῶν δὲ, τοιαῦται ἢ ὅμοιαι. ἡ τοιαύτη δὲ φιλία,
μόνιμος εὐλόγως ἐστὶ, συνάπτει γὰρ ἐν αὐτῇ πάνθ', ὅσα δεῖ
τοῖς φίλοις ὑπάρχειν, πᾶσα φιλία δι' ἀγαθόν ἐστιν ἢ δι' ἡ-
δονὴν, ἢ ἁπλῶς, ἢ τῷ φιλοῦντι, καὶ καθ' ὁμοιότητά τινα.
4 ταύτῃ δὲ πάντα ὑπάρχει τὰ εἰρημένα καθ' αὑτούς, ταύ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τῇ γὰρ ὅμοια καὶ τὰ λοιπά. τό, τε ἁπλῶς ἀγαθὸν, καὶ ἡ-
δὺ ἁπλῶς ἐστι, μάλιστα δὴ ταῦτα φιλητά. καὶ τὸ φιλεῖν δὲ
καὶ ἡ φιλία ἐν τούτοις μάλιστα καὶ ἀρίστη. σπανίας δ' εἰκὸς
τὰς τοιαύτας εἶναι, ὀλίγοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι. ἔτι δὲ προσδεῖται
καὶ συνηθείας. κατὰ τὴν παροιμίαν γὰρ οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλ-
λήλους, πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι. οὐδ' ἀ-
ποδέξασθαι δὴ πρότερον, οὐδ' εἶναι φίλους, πρὶν ἑκάτε-
ρος ἑκατέρῳ φανῇ φιλητὸς καὶ πιστευθῇ. οἱ δὲ τα- 1
χέως τὰ φιλικὰ πρὸς ἀλλήλους ποιοῦντες, βούλονται μὲν
φίλοι εἶναι, οὐκ εἰσὶ δὲ, εἰ μὴ καὶ φιλητοί. καὶ τοῦτ' ἴσασι.
βούλησις μὲν οὖν ταχεῖα γίνεται φιλίας. φιλία δ', οὔ. αὕ-
τη μὲν οὖν καὶ κατὰ τὸν χρόνον καὶ κατὰ τὰ λοιπὰ, τε-
λεία ἐστί. καὶ κατὰ πάντα ταὐτὰ γίνεται, καὶ ὅμοια ἑκα-
τέρῳ παρ' ἑκατέρου. ὅπερ δεῖ τοῖς φίλοις ὑπάρχειν. ἡ δὲ,
διὰ τὸ ἡδὺ, ὁμοίωμα ταύτης ἔχει, καὶ γὰρ οἱ ἀγαθοὶ, ἡδεῖς
ἀλλήλοις. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ διὰ τὸ χρήσιμον, καὶ γὰρ τοιοῦτοι 2
ἀλλήλοις οἱ ἀγαθοί. μάλιστα δὲ καὶ ἐν τούτοις αἱ φιλίαι δια-
μένουσιν, ὅταν τὸ ἴσον γίγνηται παρ' ἀλλήλων, οἷον ἡδονή. καὶ
μὴ μόνον οὕτως, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ, οἷον τοῖς εὐτραπέλοις
καὶ μὴ ὡς ἐραστῇ καὶ ἐρωμένῳ, οὐ γὰρ ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἥδονται
οὗτοι, ἀλλ' ὁ μὲν, ὁρῶν ἐκείνου, ὁ δὲ, θεραπευόμενος ὑπὸ τοῦ
ἐραστοῦ. ληγούσης δὲ τῆς ὥρας, ἐνίοτε καὶ ἡ φιλία λήγει.
τῷ μὲν γὰρ, οὐκ ἔστιν ἡ ὄψις ἡδεῖα, τῷ δὲ, οὐ γίνεται ἡ θερα-
πεία. πολλοὶ δ' αὖ διαμένουσιν, ἐὰν ἐκ τῆς συνηθείας τὰ ἤ- 3
θη στέρξωσιν, ὁμοήθεις ὄντες. οἱ δὲ, μὴ τὸ ἡδὺ ἀντικαταλλατ-
τόμενοι, ἀλλὰ τὸ χρήσιμον ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς, καὶ εἰσὶν ἧτ-
τον φίλοι, καὶ διαμένουσιν. οἱ δὲ, διὰ τὸ χρήσιμον ὄντες φί-
λοι, ἅμα τῷ συμφέροντι διαλύονται, οὐ γὰρ ἀλλήλων ἦσαν
φίλοι, ἀλλὰ τοῦ λυσιτελοῦς. δι' ἡδονὴν μὲν οὖν καὶ διὰ τὸ
χρήσιμον, καὶ φαύλους ἐνδέχεται φίλους ἀλλήλοις εἶναι,
καὶ ἐπιεικεῖς φαύλοις, καὶ μηδέτερον ὁποιῳοῦν. δι' αὑτοὺς
δὲ δῆλον ὅτι μόνους τοὺς ἀγαθούς, οἱ γὰρ κακοὶ, οὐ χαίρουσιν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἑαυτοῖς, εἰ μή τις ὠφέλεια γίγνοιτο. καὶ μόνη δὲ ἡ τῶν ἀγαθῶν
φιλία, ἀδιάβλητός ἐστιν, οὐ γὰρ ῥᾴδιον οὐδενὶ πιστεῦσαι περὶ
τοῦ ἐν πολλῷ χρόνῳ ὑπ' αὐτῶν δεδοκιμασμένου, καὶ τὸ πι-
στεύειν ἐν τούτοις, καὶ τὸ μηδέποτ' ἂν ἀδικῆσαι, καὶ ὅσα ἄλλα
ἐν τῇ ὡς ἀληθῶς φιλίᾳ ἀξιοῦται. ἐν δὲ ταῖς ἄλλαις, οὐδὲν
κωλύει γίνεσθαι τὰ τοιαῦτα. ἐπεὶ γὰρ οἱ ἄνθρωποι λέγουσι φί-
λους καὶ τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον, ὥσπερ αἱ πόλεις, δοκοῦσι γὰρ
1 αἱ συμμαχίαι ταῖς πόλεσι γίνεσθαι ἕνεκα τοῦ συμφέροντος.
καὶ τοὺς δι' ἡδονὴν ἀλλήλους στέργοντας, ὥσπερ οἱ παῖδες, ἴ-
σως μὲν δεῖ λέγειν καὶ ἡμᾶς φίλους τοὺς τοιούτους. εἴδη δὲ
τῆς φιλίας πλείω. καὶ πρώτως μὲν καὶ κυρίως τὴν τῶν ἀ-
γαθῶν, ᾗ ἀγαθοί. τὰς δὲ λοιπὰς, καθ' ὁμοιότητα. ᾗ γὰρ ἀγα-
θόν τι καὶ ὅμοιόν τι, ταύτῃ φίλοι. καὶ γὰρ τὸ ἡδὺ, ἀγαθόν
τι τοῖς φιληδέσιν. οὐ πάνυ δὲ αὗται συνάπτουσιν, οὐδὲ γί-
νονται οἱ αὐτοὶ φίλοι διὰ τὸ χρήσιμον καὶ ἡδύ, οὐ γὰρ πάνυ
2 συνδυάζεται τὰ κατὰ συμβεβηκός. εἰς ταῦτα δὲ τὰ εἴδη τῆς
φιλίας νενεμημένης, οἱ μὲν, φαῦλοι ἔσονται φίλοι, δι' ἡ-
δονὴν ἢ τὸ χρήσιμον, ταύτῃ ὅμοιοι ὄντες, οἱ δ' ἀγαθοὶ, δι'
αὑτοὺς φίλοι. ᾗ γὰρ ἀγαθοί. οὗτοι μὲν οὖν ἁπλῶς φίλοι,
ἐκεῖνο δὲ, κατὰ συμβεβηκὸς, καὶ τῷ ὁμοιῶσθαι τούτοις.

Ὥσπερ δὲ ἐπὶ τῶν ἀρετῶν, οἱ μὲν, καθ' ἕξιν, οἱ δὲ, κατ'
ἐνέργειαν ἀγαθοὶ λέγονται, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας, οἱ
μὲν γὰρ συζῶντες, χαίρουσιν ἀλλήλοις καὶ πορίζουσι τἀγα-
3 θά. οἱ δὲ καθεύδοντες, ἢ κεχωρισμένοι τοῖς τόποις, οὐκ ἐνερ-
γοῦσι μὲν, οὕτω δὲ ἔχουσιν, ὥστε ἐνεργεῖν φιλικῶς, οἱ γὰρ τό-
ποι οὐ διαλύουσι τὴν φιλίαν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν.
» ἐὰν δὲ χρόνιος ἡ ἀπουσία γίνηται, καὶ τῆς φιλίας δοκεῖ λή-
» θην ποιεῖν. ὅθεν εἴρηται. πολλὰς δὴ φιλίας ἀπροσηγορία
διέλυσεν. οὐ φαίνονται δ' οὔθ' οἱ πρεσβῦται, οὔθ' οἱ στρυφνοὶ,
φιλικοὶ εἶναι, βραχὺ γὰρ ἐν αὐτοῖς τὸ τῆς ἡδονῆς. οὐδεὶς δὲ
δύναται συνημερεύειν τῷ λυπηρῷ, οὐδὲ τῷ μὴ ἡδεῖ. μάλι-
4 στα γὰρ ἡ φύσις φαίνεται τὸ μὲν λυπηρὸν φεύγειν, ἐφίεσθαι

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δὲ τοῦ ἡδέος. οἱ δ' ἀποδεχόμενοι ἀλλήλους, μὴ συζῶντες δὲ,
εὔνοις ἐοίκασι μᾶλλον ἢ φίλοις, οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐστὶ φί-
λων, ὡς τὸ συζῆν, ὠφελείας μὲν γὰρ οἱ ἐνδεεῖς ὀρέγονται,
συνημερεύειν δὲ καὶ οἱ μακάριοι. μονώταις μὲν γὰρ εἶναι
τούτοις ἥκιστα προσήκει, συνδιάγειν δὲ μετ' ἀλλήλων οὐκ ἔ-
στι, μὴ ἡδεῖς ὄντας, μηδὲ χαίροντας τοῖς αὐτοῖς, ὅπερ ἡ ἑται-
ρικὴ δοκεῖ ἔχειν. μάλιστα μὲν οὖν ἐστι φιλία ἡ τῶν ἀγαθῶν,
καθάπερ πολλάκις εἴρηται, δοκεῖ γὰρ φιλητὸν μὲν καὶ αἱ- 1
ρετὸν τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν ἢ ἡδύ. ἑκάστῳ δὲ τὸ αὐτῷ τοιοῦ-
τον. ὁ δ' ἀγαθὸς τῷ ἀγαθῷ δι' ἄμφω ταῦτα. ἔοικε δ' ἡ μὲν φί-
λησις, πάθει. ἡ δὲ φιλία, ἕξει. ἡ γὰρ φίλησις, οὐχ ἧτ-
τον πρὸς τὰ ἄψυχά ἐστιν, ἀντιφιλοῦσι δὲ, μετὰ προαιρέ-
σεως. ἡ δὲ προαίρεσις ἀφ' ἕξεως. καὶ τὰ ἀγαθὰ βούλον-
ται τοῖς φιλουμένοις ἐκείνων ἕνεκα, οὐ κατὰ πάθος, ἀλ-
λὰ καθ' ἕξιν. καὶ φιλοῦντες τὸν φίλον, τὸ αὐτοῖς ἀγα-
θὸν φιλοῦσιν, ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος γινόμενος, ἀγαθὸν 2
γίνεται, ᾧ φίλος. ἑκάτερος οὖν φιλεῖ τε τὸ αὐτῷ ἀγα-
θὸν, καὶ τὸ ἴσον ἀνταποδίδωσι τῇ βουλήσει καὶ τῷ ἡδεῖ. λέ-
γεται γὰρ φιλότης ἡ ἰσότης. μάλιστα δὴ τῇ τῶν ἀγαθῶν
ταῦτα ὑπάρχει. Ἐν δὲ τοῖς στρυφνοῖς καὶ
πρεσβυτικοῖς ἧττον γίνεται ἡ φιλία, ὅσῳ δυσκολώτεροί εἰ-
σι καὶ ἧττον ταῖς ὁμιλίαις χαίρουσι. ταῦτα γὰρ δοκεῖ μά-
λιστ' εἶναι φιλικὰ, καὶ ποιητικὰ φιλίας. διὸ νέοι μὲν, γί-
νονται φίλοι ταχὺ, πρεσβῦται δ' οὔ. οὐ γὰρ γίνονται φίλοι 3
οἷς ἂν μὴ χαίρωσιν. ὁμοίως δ', οὐδ' οἱ στρυφνοί. ἀλλ' οἱ
τοιοῦτοι, εὔνοι μὲν, εἰσιν ἀλλήλοις. βούλονται γὰρ τἀγα-
θὰ καὶ ἀπαντῶσιν εἰς τὰς χρείας. φίλοι δ', οὐ πάνυ εἰ-
σὶ, διὰ τὸ μὴ συνημερεύειν, μηδὲ χαίρειν ἀλλήλοις. ἃ δὴ
μάλιστα εἶναι δοκεῖ φιλικά. πολλοῖς δ' εἶναι φίλον κατὰ
τὴν τελείαν φιλίαν, οὐκ ἐνδέχεται. ὥσπερ οὐδ' ἐρᾶν πολ-
λῶν ἅμα, ἔοικε γὰρ ὑπερβολῇ. τὸ τοιοῦτο δὲ πρὸς ἕνα πέ-
φυκε γίνεσθαι, πολλοὺς δ' ἅμα τῷ αὐτῷ ἀρέσκειν σφόδρα, 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὐ ῥᾴδιον, ἴσως δ' οὐδ' ἀγαθὸν εἶναι. δεῖ δὲ καὶ ἐμπειρίαν
λαβεῖν καὶ ἐν συνηθείᾳ γενέσθαι, ὃ παγχάλεπον. διὰ τὸ
χρήσιμον δὲ καὶ τὸ ἡδὺ πολλοῖς ἀρέσκειν ἐνδέχεται, πολλοὶ
γὰρ οἱ τοιοῦτοι καὶ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ αἱ ὑπηρεσίαι. τούτων δὲ
μᾶλλον ἔοικε φιλίᾳ, ἡ διὰ τὸ ἡδὺ, ὅταν ταυτὰ ὑπ' ἀμφοῖν
γίγνηται καὶ χαίρωσιν ἀλλήλοις ἢ τοῖς αὐτοῖς. οἷαι τῶν νέων
εἰσὶν αἱ φιλίαι, μᾶλλον γὰρ ἐν ταύταις τὸ ἐλευθέριον. ἡ δὲ
1 διὰ τὸ χρήσιμον, ἀγοραίων. καὶ οἱ μακάριοι χρησίμων μὲν,
οὐδὲν δέονται, ἡδέων δέ. συζῆν μὲν γὰρ βούλονταί τισι. τὸ
δὲ λυπηρὸν, ὀλίγον μὲν χρόνον φέρουσι, συνεχῶς δ', οὐθεὶς
ἂν ὑπομείναι, οὐδ' αὐτὸ τὸ ἀγαθὸν, εἰ λυπηρὸν αὐτῷ εἴη.
διὸ τοὺς φίλους ἡδεῖς ζητοῦσι. δεῖ δὲ ἴσως καὶ τοὺς ἀγαθοὺς
τοιούτους ὄντας καὶ ἔτι αὐτοῖς. οὕτω γὰρ αὐτοῖς ὑπάρξει ὅ-
σα δεῖ τοῖς φίλοις. οἱ δ' ἐν ταῖς ἐξουσίαις διῃρημένοις φαί-
νονται χρῆσθαι τοῖς φίλοις, ἄλλοι γὰρ αὐτοῖς εἰσι χρήσιμοι
2 καὶ ἕτεροι ἡδεῖς. ἄμφω δ' οἱ αὐτοὶ, οὐ πάνυ, οὔτε γὰρ ἡδεῖς
μετ' ἀρετῆς ζητοῦσιν, οὔτε χρησίμους εἰς τὰ καλά. ἀλλὰ
τοὺς μὲν εὐτραπέλους, τοῦ ἡδέος ἐφιέμενοι, τοὺς δὲ δεινοὺς
πρᾶξαι τὸ ἐπιταχθέν. ταῦτα δ' οὐ πάνυ γίνεται ἐν τῷ αὐτῷ.
ἡδὺς δὲ καὶ χρήσιμος ἅμα εἴρηται ὅτι σπουδαῖος. ἀλλ'
ὑπερέχοντι οὐ γίνεται ὁ τοιοῦτος φίλος, ἂν μὴ καὶ τῇ ἀρετῇ
ὑπερέχηται. εἰ δὲ μὴ οὐκ ἰσάζει, ἀνάλογον ὑπερεχόμενος.
οὐ πάνυ δ' εἰώθασι τοιοῦτοι γίνεσθαι. εἰσὶ δ' οὖν αἱ εἰρημέναι
3 φιλίαι ἐν ἰσότητι, τὰ γὰρ αὐτὰ γίγνεται ἀπ' ἀμφοῖν καὶ βού-
λονται ἀλλήλοις, ἢ ἕτερον ἀνθ' ἑτέρου ἀντικαταλλάττον-
ται, οἷον ἡδονὴν ἀντ' ὠφελείας. ὅτι δὲ καὶ ἧττον εἰσὶν αὗ-
ται αἱ φιλίαι καὶ μένουσιν, εἴρηται. δοκοῦσι δὲ καὶ δι' ὁ-
μοιότητα καὶ ἀνομοιότητα ταὐτοῦ εἶναί τε καὶ οὐκ εἶναι
φιλίαι. καθ' ὁμοιότητα γὰρ τῆς κατ' ἀρετὴν, φαίνονται φι-
λίαι, ἡ μὲν γὰρ, τὸ ἡδὺ ἔχει. ἡ δὲ, τὸ χρήσιμον. ταῦτα δὲ
ὑπάρχει κἀκείνῃ, τῷ δὲ τὴν μὲν, ἀδιάβλητον εἶναι καὶ μό-
4 νιμον, ταύτας δὲ, ταχέως μεταπίπτειν, ἄλλοις τε διαφέρειν

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ταῖς, οὐ φαίνονται φιλίαι δι' ἀνομοιότητα ἐκείνης.
Ἕτερον δ' ἐστὶ φιλίας εἶδος, τὸ καθ' ὑπεροχήν. οἷον πατρὶ
πρὸς υἱόν. καὶ ὅλως πρεσβυτέρῳ, πρὸς νεώτερον. ἀνδρί τε,
πρὸς γυναῖκα, καὶ παντὶ ἄρχοντι, πρὸς ἀρχόμενον. διαφέ-
ρουσι δ' αὗται καὶ ἀλλήλων, οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γονεῦσι πρὸς τέ-
κνα. καὶ ἄρχουσι πρὸς ἀρχομένους, ἀλλ' οὐδὲ πατρὶ πρὸς
υἱόν, καὶ υἱῷ πρὸς πατέρα, οὐδ' ἀνδρὶ πρὸς γυναῖκα, καὶ γυ-
ναικὶ πρὸς ἄνδρα, ἑτέρα γὰρ ἑκάστῳ τούτων ἀρετὴ καὶ τὸ ἔρ- 1
γον. ἕτερα δὲ, καὶ δι' ἃ φιλοῦσιν. ἕτεραι οὖν καὶ αἱ φιλήσεις
καὶ αἱ φιλίαι. τὰ αὐτὰ μὲν δή, οὔτε γίνεται ἑκατέρῳ παρὰ
θατέρου, οὔτε δεῖ ζητεῖν. ὅταν δὲ γονεῦσι μὲν τέκνα ἀπονέ-
μῃ ἃ δεῖ τοῖς γεννήσασι, γονεῖς δὲ υἱέσιν ἃ δεῖ τοῖς τέκνοις, μό-
νιμος ἡ τῶν τοιούτων καὶ ἐπιεικὴς ἔσται φιλία. ἀνάλογον δ'
ἐν ἁπάσαις ταῖς καθ' ὑπεροχὴν οὔσαις φιλίαις καὶ τὴν φί-
λησιν δεῖ γίνεσθαι. οἷον τὸν ἀμείνω μᾶλλον φιλεῖσθαι ἢ φι-
λεῖν, καὶ τὸν ὠφελιμώτερον καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ὁμοίως. 2
ὅταν γὰρ κατ' ἀξίαν ἡ φίλησις γίνηται, τότε γίνεταί πως
ἰσότης, ὃ δὴ τῆς φιλίας εἶναι δοκεῖ. οὐχ ὁμοίως δὲ τὸ ἴσον
ἔν τε τοῖς δικαίοις, καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ φαίνεται ἔχειν, ἔστι γὰρ ἐν
μὲν τοῖς δικαίοις, ἴσον πρώτως, τὸ κατ' ἀξίαν. τὸ δὲ κα-
τὰ ποσὸν δευτέρως, ἐν δὲ τῇ φιλίᾳ τὸ μὲν κατὰ ποσόν,
πρώτως. τὸ δὲ κατ' ἀξίαν, δευτέρως. δῆλον δὲ ἐὰν πολὺ διά-
στημα γίνηται ἀρετῆς ἢ κακίας ἢ εὐπορίας ἢ τινος ἄλλου,
οὐ γὰρ ἔτι φίλοι εἰσίν, ἀλλ' οὐδ' ἀξιοῦσιν. ἐμφανέστατον δὲ 3
τοῦτ' ἐπὶ τῶν θεῶν, πλεῖστον γὰρ οὗτοι πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς
» ὑπερέχουσι. δῆλον δὲ καὶ ἐπὶ τῶν βασιλέων. οὐδὲ γὰρ
» τούτοις ἀξιοῦσιν εἶναι φίλοι οἱ πολὺ καταδεέστεροι. οὐδὲ
τοῖς ἀρίστοις ἢ σοφωτάτοις, οἱ μηδενὸς ἄξιοι. ἀκριβὴς μὲν
οὖν ἐν τοῖς τοιούτοις οὐκ ἔστιν ὁρισμός, ἕως τίνος οἱ φίλοι,
πολλῶν γὰρ ἀφαιρουμένων, ἔτι μένει. πολὺ δὲ χωρι-
σθέντος, οἷον τοῦ θεοῦ, οὐκέτι. Ὅθεν καὶ ἀπορεῖται, μή-
ποτ' οὐ βούλονται οἱ φίλοι τοῖς φίλοις τὰ μέγιστα τῶν ἀγα- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

θεῶν. οἷον θεοὺς εἶναι, οὐδὲ γὰρ ἔτι φίλοι ἔσονται αὐτοῖς. οὐδὲ
δὴ ἀγαθά, οἱ γὰρ φίλοι τἀγαθά. εἰ δὴ καλῶς εἴρηται, ὅτι ὁ
φίλος τῷ φίλῳ βούλεται τἀγαθά, ἐκείνου ἕνεκα, μένειν ἂν
δέοι, οἷός ποτ' ἐστὶν ἐκεῖνος, ἀνθρώπῳ δὲ ὄντι, βουλήσεται τὰ
μέγιστα εἶναι ἀγαθά, ἴσως δ' οὐ πάντα, αὑτῷ γὰρ μάλισθ' ἕκα-
στος βούλεται τἀγαθά. Οἱ πολλοὶ δὲ δοκοῦσι διὰ φιλο-
τιμίαν βούλεσθαι φιλεῖσθαι μᾶλλον ἢ φιλεῖν. διὸ φιλοκό-
1 λακες οἱ πολλοί, ὑπερεχόμενος γὰρ φίλος ὁ κόλαξ. ἢ προσ-
ποιεῖται τοιοῦτος, καὶ μᾶλλον φιλεῖν ἢ φιλεῖσθαι. τὸ δὲ φιλεῖ-
σθαι, ἐγγὺς εἶναι δοκεῖ τοῦ τιμᾶσθαι, οὗ δὴ οἱ πολλοὶ ἐφίενται.
οὐ δι' αὑτὸ δὲ ἐοίκασιν αἱρεῖσθαι τὴν τιμήν, ἀλλὰ κατὰ συμβε-
βηκός, χαίρουσι γὰρ οἱ μὲν πολλοὶ ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ἐξουσίαις
τιμώμενοι διὰ τὴν ἐλπίδα, οἴονται γὰρ τεύξεσθαι παρ' αὐτῶν
ἄν του δέωνται. ὡς δὴ σημείῳ τῆς εὐπαθείας χαίρουσι τῇ τι-
μῇ. οἱ δ' ὑπὸ τῶν ἐπιεικῶν καὶ εἰδότων ὀρεγόμενοι τιμῆς, βε-
2 βαιῶσαι τὴν οἰκείαν δόξαν περὶ αὑτῶν ἐφίενται. χαίρουσι
δὴ ὅτι εἰσὶν ἀγαθοί, πιστεύοντες τῇ τῶν λεγόντων κρίσει, τῷ φι-
λεῖσθαι δὲ καθ' αὑτὸ χαίρουσι. διὸ δόξειεν ἂν κρεῖττον εἶναι
τοῦ τιμᾶσθαι καὶ ἡ φιλία καθ' αὑτὴν αἱρετὴ εἶναι. δοκεῖ δ' ἐν
τῷ φιλεῖν μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ φιλεῖσθαι εἶναι. σημεῖον δέ, αἱ μη-
τέρες τῷ φιλεῖν χαίρουσαι. ἔνιαι γὰρ διδόασι τὰ ἑαυτῶν τρέ-
φεσθαι, καὶ φιλοῦσι μὲν εἰδυῖαι, ἀντιφιλεῖσθαι δ' οὐ ζητοῦ-
σιν, ἐὰν ἀμφότερα μὴ ἐνδέχηται. ἀλλ' ἱκανὸν αὐταῖς ἔοικεν
3 εἶναι, ἐὰν ὁρῶσιν εὖ πράττοντας, καὶ αὗται φιλοῦσιν αὐτούς.
κἂν ἐκεῖνοι μὴ δύνωνται τῇ μητρὶ ἃ προσήκει ἀπονέμειν διὰ
τὴν ἄγνοιαν. μᾶλλον δὲ τῆς φιλίας οὔσης ἐν τῷ φιλεῖν καὶ
τῶν φιλοφίλων ἐπαινουμένων, φίλων ἀρετὴ τὸ φιλεῖν ἔοικεν.
ὥστε ἐν οἷς τοῦτο γίνεται κατ' ἀξίαν, οὗτοι μόνιμοι φίλοι. καὶ
ἡ τούτων φιλία. οὕτω δ' ἂν καὶ οἱ ἄνισοι μάλιστ' εἶεν φί-
λοι, ἰσάζοιντο γὰρ ἄν. ἡ δὲ ἰσότης καὶ ὁμοιότης, φιλότης. καὶ
μάλιστα μὲν ἡ τῶν κατ' ἀρετὴν ὁμοιότης, μόνιμοι γὰρ ὄντες
4 καθ' αὑτοὺς καὶ πρὸς ἀλλήλους μένουσι, καὶ οὔτε δέονται φαύ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

λων, οὐδ' ὑπηρετοῦσι τοιαῦτα. ἀλλ' ὡς εἰπεῖν καὶ διακωλύου-
σι, τῶν ἀγαθῶν γὰρ, μήτ' αὐτοὺς ἁμαρτάνειν, μήτε τοῖς φί-
λοις ἐπιτρέπειν ὑπηρετεῖν. οἱ δὲ μοχθηροὶ, τὸ μὲν βέβαιον,
οὐκ ἔχουσιν, οὐδὲ γὰρ αὐτοῖς διαμένουσιν, ὅμοιοι ὄντες. ἐ-
π' ὀλίγον δὲ χρόνον γίνονται φίλοι, χαίροντες τῇ ἀλλήλων
μοχθηρίᾳ. οἱ χρήσιμοι δὲ καὶ ἡδεῖς, ἐπὶ πλεῖον διαμένου-
σιν, ἕως γὰρ ἂν πορίζωσιν ἡδονὰς ἢ ὠφελείας ἀλλήλοις. ἐξ
ἐναντίων δὲ μάλιστα μὲν δοκεῖ ἡ διὰ τὸ χρήσιμον γίνεσθαι 1
φιλία. οἷον πένης, πλουσίῳ, ἀμαθὴς, εἰδότι. οὗ γὰρ τυγ-
χάνει τις ἐνδεὴς ὤν, τούτου ἐφιέμενος, ἀντιδωρεῖται ἄλλο.
ἐνταῦθα δ' ἄν τις ἕλκοι καὶ ἐραστὴν καὶ ἐρώμενον καὶ καλὸν
καὶ αἰσχρόν. διὸ φαίνονται καὶ οἱ ἐρασταὶ γελοῖοι ἐνίοτε, ἀ-
ξιοῦντες φιλεῖσθαι ὡς φιλοῦσιν. ὁμοίως δὴ φιλητοὺς ὄν-
τας, ἴσως ἀξιωτέον. μηδὲν δὲ τοιοῦτον ἔχοντας, γελοῖον.
ἴσως δὲ οὐδὲ ἐφίεται τὸ ἐναντίον τοῦ ἐναντίου καθ' αὑτὸ, ἀλ-
λὰ κατὰ συμβεβηκός. ἡ δ' ὄρεξις τοῦ μέσου ἐστὶ, τοῦτο γὰρ ἀ- 2
γαθόν. οἷον τῷ ξηρῷ, οὐχ ὑγρῷ γενέσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ μέσον
ἐλθεῖν. καὶ τῷ θερμῷ καὶ τοῖς ἄλλοις, ὁμοίως. ταῦτα μὲν
οὖν ἀφείσθω, καὶ γάρ ἐστιν ἀλλοτριώτερα. Ἔοικε δὲ κα-
θάπερ ἐν ἀρχῇ. εἴρηται περὶ ταὐτὰ καὶ ἐν τοῖς αὐτοῖς
εἶναι, ἥ τε φιλία, καὶ τὸ δίκαιον, ἐν ἁπάσῃ γὰρ κοινωνίᾳ δο-
κεῖ τι δίκαιον εἶναι. καὶ φιλία δέ. προσαγορεύουσι γοῦν ὡς
φίλους τοὺς σύμπλους, καὶ τοὺς συστρατιώτας. ὁμοίως δὲ
καὶ τοὺς ἐν ταῖς ἄλλαις κοινωνίαις. καθόσον δὲ κοινωνοῦσιν, 3
ἐπὶ τοσοῦτόν ἐστι φιλία, καὶ γὰρ τὸ δίκαιον. καὶ ἡ παροιμία,
» κοινὰ τὰ φίλων, ὀρθῶς, ἐν κοινωνίᾳ γὰρ ἡ φιλία. ἔστι δὲ ἀ-
δελφοῖς μὲν καὶ ἑταίροις, πάντα κοινὰ, τοῖς δὲ ἄλλοις, ἀ-
φωρισμένα. καὶ τοῖς μὲν, πλείω, τοῖς δὲ, ἐλάττω. καὶ γὰρ
τῶν φιλιῶν, αἱ μὲν, μᾶλλον, αἱ δὲ, ἧττον. διαφέρει δὲ καὶ
τὰ δίκαια, οὐ γὰρ ταυτὰ γονεῦσι πρὸς τέκνα, καὶ ἀδελφοῖς
πρὸς ἀλλήλους, οὐδ' ἑταίροις καὶ πολίταις. ὁμοίως δὲ καὶ
ἐπὶ τῶν ἄλλων φιλιῶν, ἕτερα δὴ καὶ τὰ δίκαια πρὸς ἑκά- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ςοις τούτων, καὶ αὔξησιν λαμβάνει τῷ μᾶλλον πρὸς φίλους
εἶναι. οἷον χρήματα ἀποστερῆσαι ἑταῖρον, δεινότερον, ἢ πολί-
την. καὶ μὴ βοηθῆσαι ἀδελφῷ, ἢ ὀθνείῳ. καὶ πατάξαι πατέ-
ρα, ἢ ὁντιναοῦν ἄλλον. αὔξεσθαι δὲ πέφυκεν ἅμα τῇ φιλίᾳ καὶ
τὸ δίκαιον, ὡς ἐν τοῖς αὐτοῖς ὄντα καὶ ἐπ᾽ ἴσον διήκοντα. αἱ
δὲ κοινωνίαι πᾶσαι μορίοις ἐοίκασι τῆς πολιτικῆς, συμπο-
ρεύονται γὰρ ἐπί τινι συμφέροντι, καὶ ποριζόμενοί τι τῶν εἰς
1 τὸν βίον. καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ κοινωνία, τοῦ συμφέροντος χάριν,
δοκεῖ καὶ ἐξ ἀρχῆς συνελθεῖν, καὶ διαμένειν, τούτου γὰρ καὶ
οἱ νομοθέται στοχάζονται καὶ δίκαιον εἶναι φασὶ, τὸ κοινῇ συμ-
φέρον. αἱ μὲν οὖν ἄλλαι κοινωνίαι κατὰ μέρη τοῦ συμφέρον-
τος ἐφίενται. οἷον πλωτῆρες μὲν, τοῦ κατὰ τὸν πλοῦν πρὸς
ἐργασίαν ἢ χρημάτων ἤ τι τοιοῦτον. συστρατιῶται δὲ, τοῦ κα-
τὰ τὸν πόλεμον, εἴτε χρημάτων, εἴτε νίκης, ἢ πόλεως ὀρεγό-
μενοι. ὁμοίως δὲ καὶ φυλέται καὶ δημόται, ἔνιαι δὲ τῶν κοι-
2 νωνιῶν, δι᾽ ἡδονὴν δοκοῦσι γίνεσθαι θιασωτῶν καὶ ἐρανιστῶν.
αὗται γὰρ θυσίας ἕνεκα καὶ συνουσίας. πᾶσαι δ᾽ αὗται
ὑπὸ τὴν πολιτικὴν ἐοίκασιν εἶναι, οὐ γὰρ τοῦ παρόντος συμ-
φέροντος ἡ πολιτικὴ ἐφίεται, ἀλλ᾽ εἰς ἅπαντα τὸν βίον, θυσίας
τε ποιοῦντες, καὶ περὶ ταύτας συνόδους, τιμάς τε ἀπονέ-
μοντες τοῖς θεοῖς, καὶ ἑαυτοῖς ἀναπαύσεις πορίζοντες μεθ᾽
ἡδονῆς. αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι καὶ σύνοδοι, φαίνονται γίνε-
σθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδάς. οἷον ἀπαρχαὶ, μάλι-
3 στα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. πᾶσαι δὴ φαίνονται
αἱ κοινωνίαι μόρια τῆς πολιτικῆς εἶναι. ἀκολουθήσουσι δὲ
αἱ τοιαῦται φιλίαι, ταῖς τοιαύταις κοινωνίαις. Πολιτείας
δ᾽ ἐστὶν εἴδη τρία. ἴσαι δὲ καὶ παρεκβάσεις, οἷον φθοραὶ, τού-
των. εἰσὶ δ᾽ αἱ μὲν πολιτεῖαι. βασιλεία τε καὶ ἀριστοκρατία.
τρίτη δ᾽ ἡ ἀπὸ τιμημάτων, ἣν τιμοκρατικὴν λέγειν οἰκεῖον
φαίνεται. πολιτείαν δ᾽ αὐτὴν εἰώθασιν οἱ πλεῖστοι κα-
λεῖν. τούτων δὲ βελτίστη μὲν, ἡ βασιλεία, χειρίστη δ᾽ ἡ τιμο-
4 κρατία. παρέκβασις δὲ βασιλείας μὲν, τυραννίς, ἄμφω

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

γὰρ μοναρχία. διαφέρουσι δὲ πλεῖστον, ὁ μὲν γὰρ τύραννος,
τὸ ἑαυτῷ συμφέρον σκοπεῖ, ὁ δὲ βασιλεὺς, τὸ τῶν ἀρχομένων.
οὐ γάρ ἐστι βασιλεὺς, ὁ μὴ αὐτάρκης καὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς
ὑπερέχων, ὁ δὲ τοιοῦτος, οὐδενὸς προσδεῖται. τὰ ὠφέλιμα
οὖν αὑτῷ μὲν οὐκ ἂν σκοποίη. τοῖς δὲ ἀρχομένοις, ὁ γὰρ μὴ
τοιοῦτος, κληρωτὸς ἄν τις εἴη, ἢ βασιλεύς. ἡ δὲ τυραννὶς ἐξ-
εναντίας ταύτῃ, τὸ γὰρ ἑαυτῷ ἀγαθὸν διώκει καὶ φανερώτερον
ἐπὶ ταύτης, ὅτι χειρίστη. κάκιστον δὲ τὸ ἐναντίον τῷ βελτίστῳ. 1
μεταβαίνει δὲ ἐκ βασιλείας εἰς τυραννίδα, φαυλότης γάρ
ἐστι μοναρχίας ἡ τυραννίς. ὁ δὲ μοχθηρὸς βασιλεύς, τύραν-
νος γίνεται. ἐξ ἀριστοκρατίας δὲ εἰς ὀλιγαρχίαν, κακίᾳ τῶν
ἀρχόντων, οἳ νέμουσι τὰ τῆς πόλεως παρὰ τὴν ἀξίαν. καὶ πάν-
τα ἢ τὰ πλεῖστα τῶν ἀγαθῶν, ἑαυτοῖς καὶ τὰς ἀρχὰς ἀεὶ τοῖς
αὐτοῖς, περὶ πλείστου ποιούμενοι τὸ πλουτεῖν. ὀλίγοι δὴ ἄρ-
χουσι καὶ μοχθηροὶ ἀντὶ τῶν ἐπιεικεστάτων. ἐκ δὲ δὴ τιμοκρα-
τίας, εἰς δημοκρατίαν. σύνοροι γάρ εἰσιν αὗται, πλήθους 2
γὰρ βούλεται καὶ ἡ τιμοκρατία εἶναι, καὶ ἴσοι πάντες οἱ ἐν τῷ
τιμήματι. ἥκιστα δὲ μοχθηρόν ἐστιν ἡ δημοκρατία, ἐπὶ μικρὸν
γὰρ παρεκβαίνει τὸ τῆς πολιτείας εἶδος. μεταβάλλουσι μὲν
οὖν μάλισθ᾽ οὕτως αἱ πολιτεῖαι, ἐλάχιστον γὰρ οὕτω καὶ ῥᾷστα
μεταβαίνουσιν. ὁμοιώματα δ᾽ αὐτῶν καὶ οἷον παραδείγμα-
τα λάβοι τις ἂν καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις. ἡ μὲν γὰρ πατρὸς πρὸς
υἱεῖς κοινωνία, βασιλείας ἔχει σχῆμα, τῶν τέκνων γὰρ τῷ πατρὶ
μέλει. ἐντεῦθεν δὲ καὶ Ὅμηρος, τὸν Δία, πατέρα προσαγο- 3
ρεύει, πατρικὴ γὰρ ἀρχὴ βούλεται ἡ βασιλεία εἶναι. ἐν Πέρσαις
δὲ ἡ τοῦ πατρὸς, τυραννική, χρῶνται γὰρ ὡς δούλοις τοῖς υἱέσι.
τυραννικὴ δὲ καὶ ἡ δεσπότου πρὸς δούλους, τὸ γὰρ τοῦ δεσπό-
του συμφέρον, ἐν αὐτῇ πράττεται. αὕτη μὲν οὖν ὀρθὴ φαίνε-
ται. ἡ περσικὴ δὲ ἡμαρτημένη, τῶν διαφερόντων γὰρ, αἱ ἀρ-
χαὶ διάφοροι. ἀνδρὸς δὲ καὶ γυναικὸς, ἀριστοκρατικὴ φαίνε-
ται, κατ᾽ ἀξίαν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἄρχει καὶ περὶ ταῦτα ἃ δεῖ τὸν ἄν-
δρα, ὅσα δὲ γυναικὶ ἁρμόζει, ἐκείνῃ ἀποδίδωσιν, ἁπάντων δὲ 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

κυρίων ὁ ἀνὴρ, εἰς ὀλιγαρχίαν μεθίστησι. παρ' ἀξίαν
γὰρ αὐτὸ ποιεῖ, καὶ οὐχ ᾗ ἀμείνων. ἐνίοτε δὲ ἄρχουσιν αἱ γυ-
ναῖκες, ἐπίκληροι οὖσαι. οὐ δὴ γίνονται κατ' ἀρετὴν αἱ ἀρχαὶ
ἀλλὰ διὰ πλοῦτον καὶ δύναμιν, καθάπερ ἐν ταῖς ὀλιγαρ-
χίαις. τιμοκρατικῇ δ' ἔοικεν, ἡ τῶν ἀδελφῶν. ἴσοι γάρ. πλὴν
ἐφ' ὅσον ταῖς ἡλικίαις διαλλάττουσι. διόπερ ἂν πολὺ ταῖς ἡλι-
κίαις διαφέρωσιν, οὐκέτι ἀδελφικὴ γίνεται ἡ φιλία. δημοκρα-
1 τία δὲ μάλιστα μὲν ἐν ταῖς ἀδεσπότοις τῶν οἰκήσεων, ἐνταῦθα
γὰρ πάντες ἐξ ἴσου. καὶ ἐν αἷς ἀσθενὴς ὁ ἄρχων καὶ ἑκάστῳ
ἐξουσία. Καθ' ἑκάστην δὲ τῶν πολιτειῶν φιλία φαίνεται,
ἐφ' ὅσον καὶ τὸ δίκαιον. βασιλεῖ μὲν πρὸς τοὺς βασιλευομένους
ἐν ὑπεροχῇ εὐεργεσίας, εὖ γὰρ ποιεῖ τοὺς βασιλευομένους,
εἴπερ ἀγαθὸς ὢν ἐπιμελεῖται αὐτῶν, ἵν' εὖ πράττωσιν, ὥσπερ
νομεὺς προβάτων. ὅθεν καὶ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα, ποιμέ-
να λαῶν εἶπε. τοιαύτη δὲ καὶ ἡ πατρική. διαφέρει δὲ τῷ μεγέ-
2 θει τῶν εὐεργετημάτων. αἴτιος γὰρ τοῦ εἶναι δοκοῦντος μεγί-
στου εἶναι, καὶ τροφῆς, καὶ παιδείας. καὶ τοῖς προγόνοις δὲ ταῦ-
τα ἀπονέμεται, φύσει τε γὰρ ἀρχικὸς, πατὴρ υἱῶν. καὶ πρόγο-
νοι ἐκγόνων, καὶ βασιλεὺς βασιλευομένων. ἐν ὑπεροχῇ δὲ
αἱ φιλίαι αὗται. διὸ καὶ τιμῶνται οἱ γονεῖς. καὶ τὸ δίκαιον δὴ
ἐν τούτοις, οὐ τὸ αὐτὸ, ἀλλὰ τὸ κατ' ἀξίαν. οὕτω γὰρ ἂν καὶ ἡ
φιλία. καὶ ἀνδρὸς δὲ πρὸς γυναῖκα ἡ αὐτὴ φιλία. καὶ ἐν ἀρι-
στοκρατίᾳ, κατ' ἀρετὴν γὰρ καὶ τῷ ἀμείνονι πλέον ἀγαθόν. καὶ
3 τὸ ἁρμόζον ἑκάστῳ. οὕτω δὲ καὶ τὸ δίκαιον. ἡ δὲ τῶν ἀδελ-
φῶν, τῇ ἑταιρικῇ ἔοικεν. ἴσοι γὰρ καὶ ἡλικιῶται. οἱ τοιοῦτοι
δ' ὁμοπαθεῖς καὶ ὁμοήθεις ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. ἔοικε δὴ ταύτῃ καὶ
ἡ κατὰ τὴν τιμοκρατικὴν, ἴσοι γὰρ οἱ πολῖται βούλονται καὶ
ἐπιεικεῖς εἶναι. ἐν μέρει δὴ τὸ ἄρχειν καὶ ἐξ ἴσου. οὕτω δὴ καὶ
ἡ φιλία. ἐν δὲ ταῖς παρεκβάσεσιν ὥσπερ καὶ τὸ δίκαιον ἐπὶ μι-
κρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ φιλία ἐστὶ καὶ ἥκιστα ἐν τῇ χειρίστῃ. ἐν τυ-
ραννίδι γὰρ οὐδὲν ἢ μικρὸν φιλίας. ἐν οἷς γὰρ μηδὲν κοινόν ἐστι
4 τῷ ἄρχοντι καὶ ἀρχομένῳ, οὐδὲ φιλία, οὐδὲ γὰρ δίκαιον, ἀλλὰ

οἷον τεχνίτῃ πρὸς ὄργανον, καὶ ψυχὴ πρὸς σῶμα, καὶ δεσπό-
τῃ πρὸς δοῦλον. ὠφελεῖται μὲν γὰρ πάντα ταῦτα ὑπὸ τῶν χρωμέ-
νων, φιλία δ' οὐκ ἔστι πρὸς τὰ ἄψυχα, οὐδὲ δίκαιον. ἀλλ' οὐδὲ
πρὸς ἵππον ἢ βοῦν, οὐδὲ πρὸς δοῦλον, ᾗ δοῦλος, οὐδὲν γὰρ
κοινόν ἐστιν, ὁ γὰρ δοῦλος, ἔμψυχον ὄργανον. τὸ δ' ὄργανον, ἄ-
ψυχος δοῦλος. ᾗ μὲν οὖν δοῦλος, οὐκ ἔστι φιλία πρὸς αὐτόν.
ᾗ δ' ἄνθρωπος. δοκεῖ γὰρ εἶναί τι δίκαιον παντὶ ἀνθρώπῳ, πρὸς
πάντα τὸν δυνάμενον κοινωνῆσαι νόμου καὶ συνθήκης. καὶ 1
φιλίας δὴ καθ' ὅσον ἄνθρωπος. ἐπὶ μικρὸν δὴ καὶ ἐν ταῖς τυ-
ραννίσιν αἱ φιλίαι καὶ τὸ δίκαιον. αἱ δ' ἐν ταῖς δημοκρατίαις
ἐπὶ πλεῖον, πολλὰ γὰρ τὰ κοινὰ ἴσοις οὖσιν. Ἐν κοινω-
νίᾳ μὲν οὖν πᾶσα φιλία ἐστὶ καθάπερ εἴρηται. ἀφορίσειε δ' ἄν
τις τήν τε συγγενικὴν καὶ τὴν ἑταιρικήν. αἱ δὲ πολιτικαὶ καὶ
φυλετικαὶ καὶ συμπλοϊκαὶ καὶ ὅσαι τοιαῦται κοινωνικαῖς
ἐοίκασι μᾶλλον. οἷον γὰρ καθ' ὁμολογίαν τινὰ φαίνονται εἶναι.
εἰς ταύτας δὲ τάξειεν ἄν τις καὶ τὴν ξενικήν, καὶ ἡ συγγενικὴ 2
δὲ φαίνεται πολυειδὴς εἶναι καὶ ἠρτῆσθαι πᾶσα ἐκ τῆς πατρι-
κῆς. οἱ γονεῖς γὰρ στέργουσι τὰ τέκνα ὡς ἑαυτῶν τι ὄντα, τὰ δὲ
τέκνα τοὺς γονεῖς, ὡς ἀπ' ἐκείνων τι ὄντα. μᾶλλον δ' ἴσασιν οἱ
γονεῖς τὰ ἐξ αὐτῶν, ἢ τὰ γεννηθέντα ὅτι ἐκ τούτων. καὶ μᾶλ-
» λον συνῳκείωται τὸ ἀφ' οὗ τῷ γεννηθέντι, ἢ τὸ γενόμενον τῷ
» ποιήσαντι. τὸ γὰρ ἐξ αὐτοῦ οἰκεῖον τῷ ἀφ' οὗ. οἷον ὀδοὺς ἢ θρὶξ,
ὁτιοῦν τῷ ἔχοντι, ἐκείνων δ' οὐθενὶ τὸ ἀφ' οὗ, ἢ ἧττον. καὶ τῷ
πλήθει δὲ τοῦ χρόνου, οἱ μὲν γὰρ εὐθὺς γενόμενα στέργουσι, 3
τὰ δὲ προελθόντα τοῖς χρόνοις τοὺς γονεῖς, σύνεσιν ἢ αἴσθησιν
λαβόντα. ἐκ τούτων δὲ δῆλον καὶ δι' ἃ φιλοῦσι μᾶλλον αἱ
μητέρες. γονεῖς μὲν οὖν τέκνα φιλοῦσιν ὡς ἑαυτούς, τὰ γὰρ
ἐξ αὐτῶν, οἷον ἕτεροι αὐτοί, τῷ κεχωρίσθαι. τέκνα δὲ γονεῖς,
ὡς ἀπ' ἐκείνων πεφυκότα. ἀδελφοὶ δ' ἀλλήλους, τῷ ἐκ τῶν
αὐτῶν πεφυκέναι, ἡ γὰρ πρὸς ἐκεῖνα ταυτότης, ἀλλήλοις
» ταυτὸ ποιεῖ. διό φασι ταυτὸν αἷμα, καὶ ῥίζαν καὶ τὰ τοιαῦ-
τα. εἰσὶ δὴ τὸ αὐτό πως καὶ ἐν διῃρημένοις. μέγα δὲ πρὸς φι- 4

λίκιν καὶ τὸ σύντροφον καὶ τὸ καθ' ἡλικίαν. ἧλιξ γὰρ ἥλικα.
καὶ οἱ συνήθεις ἑταῖροι. διὸ καὶ ἡ ἀδελφικὴ τῇ ἑταιρικῇ ὁ-
μοιοῦται. ἀνεψιοὶ δὲ καὶ οἱ λοιποὶ συγγενεῖς, ἐκ τούτων συ-
νῳκείωνται, τῷ γὰρ ἀπὸ τῶν αὐτῶν εἶναι. γίνονται δ' οἱ μὲν
οἰκειότεροι, οἱ δ' ἀλλοτριώτεροι, τῷ σύνεγγυς ἢ πόρρω τὸν
ἀρχηγὸν εἶναι. ἔστι δ' ἡ μὲν πρὸς γονεῖς φιλία τέκνοις καὶ ἀν-
θρώποις πρὸς θεούς, ὡς πρὸς ἀγαθὸν καὶ ὑπερέχον. εὖ γὰρ
1 πεποιήκασι τὰ μέγιστα. τοῦ γὰρ εἶναι καὶ τραφῆναι αἴτιοι, καὶ
γενομένοις τοῦ παιδευθῆναι. ἔχει δὲ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ χρήσιμον
ἡ τοιαύτη φιλία μᾶλλον τῶν ὀθνείων, ὅσῳ καὶ κοινότερος ὁ
βίος αὐτοῖς ἐστιν. ἔστι δὲ καὶ ἐν τῇ ἀδελφικῇ, ἅπερ καὶ ἐν τῇ
ἑταιρικῇ. καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ἐπιεικέσι, καὶ ὅλως τοῖς ὁμοί-
οις. ὅσῳ οἰκειότεροι καὶ ἐκ γενετῆς ὑπάρχοντες στέργουσιν ἀλ-
λήλους. καὶ ὅσῳ ὁμοηθέστεροι οἱ ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ σύντροφοι καὶ
παιδευθέντες ὁμοίως. καὶ ἡ κατὰ τὸν χρόνον δοκιμασία,
2 πλείστη καὶ βεβαιοτάτη. ἀνάλογον δὲ καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς
τῶν συγγενῶν τὰ φιλικά. ἀνδρί τε καὶ γυναικὶ φιλία δοκεῖ
κατὰ φύσιν ὑπάρχειν, ἄνθρωπος γὰρ τῇ φύσει συνδυαστι-
κὸν μᾶλλον ἢ πολιτικόν, καὶ ὅσῳ πρότερον καὶ ἀναγκαιότε-
ρον οἰκία πόλεως. καὶ τεκνοποιία κοινότερον ζώοις. τοῖς μὲν
οὖν ἄλλοις ἐπὶ τοσοῦτον ἡ κοινωνία ἐστίν. οἱ δ' ἄνθρωποι οὐ
μόνον τῆς τεκνοποιίας χάριν συνοικοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν εἰς
τὸν βίον. εὐθὺς γὰρ διῄρηνται τὰ ἔργα. καὶ ἔστιν ἕτερα ἀνδρὸς
3 καὶ γυναικός. ἐπαρκοῦσιν οὖν ἀλλήλοις, εἰς τὸ κοινὸν τιθέν-
τες τὰ ἴδια. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸ χρήσιμον εἶναι δοκεῖ καὶ
τὸ ἡδὺ ἐν ταύτῃ φιλίᾳ. εἴη δ' ἂν καὶ δι' ἀρετήν, εἰ ἐπιει-
κεῖς εἶεν, ἔστι γὰρ ἑκατέρου ἀρετή. καὶ χαίροιεν ἂν τῷ
τοιούτῳ. σύνδεσμος δὲ τὰ τέκνα δοκεῖ εἶναι. διὸ θᾶττον οἱ
ἄτεκνοι διαλύονται, τὰ γὰρ τέκνα, κοινὸν ἀγαθὸν ἀμφοῖν.
συνέχει δὲ τὸ κοινόν. τὸ δέ, πῶς συμβιωτέον ἀνδρὶ πρὸς
γυναῖκα, καὶ ὅλως φίλῳ πρὸς φίλον, οὐδὲν ἕτερον φαίνε-
4 ται ζητεῖσθαι, ἢ πῶς δίκαιον, οὐ γὰρ ταὐτὸ φαίνεται τῷ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

φίλῳ πρὸς τὸν φίλον, οὐδὲ πρὸς τὸν ὀθνεῖον καὶ τὸν ἑταῖρον
καὶ τὸν συμφοιτητήν. Τριττῶν δὴ οὐσῶν φιλιῶν, καθά-
περ ἐν ἀρχῇ εἴρηται. καὶ καθ' ἑκάστην, τῶν μὲν, ἐν ἰσότητι φί-
λων ὄντων. τῶν δὲ, καθ' ὑπεροχήν. καὶ γὰρ ὁμοίως ἀγαθοὶ,
γίνονται φίλοι. καὶ ἀμείνων, χείρονι. ὁμοίως δὲ καὶ ἡδεῖς. καὶ
διὰ τὸ χρήσιμον ἰσάζοντες ταῖς ὠφελείαις καὶ διαφέροντες,
τοὺς ἴσους μὲν κατ' ἰσότητα δεῖ τῷ φιλεῖν καὶ τοῖς λοιποῖς ἰσά-
ζειν, τοὺς δ' ἀνίσους τὸ ἀνάλογον ταῖς ὑπεροχαῖς ἀποδιδόναι. 1
γίνεται δὲ τὰ ἐγκλήματα καὶ αἱ μέμψεις ἐν τῇ κατὰ τὸ χρή-
σιμον φιλίᾳ ἢ μόνῃ ἢ μάλιστα, εὐλόγως. οἱ μὲν γὰρ δι' ἀρετὴν
φίλοι ὄντες, εὖ δρᾶν ἀλλήλους προθυμοῦνται, τοῦτο γὰρ ἀρε-
τῆς καὶ φιλίας. πρὸς τοῦτο δ' ἁμιλλωμένων, οὐκ ἔστιν ἐγκλή-
ματα, οὐδὲ μάχαι. τὸν γὰρ φιλοῦντα καὶ εὖ ποιοῦντα οὐδεὶς
δυσχεραίνει. ἀλλ' ἐὰν ἦ χαρίεις, ἀμείβεται εὖ δρῶν. ὁ δ' ὑπερ-
βάλλων, τυγχάνων οὗ ἐφίεται, οὐκ ἂν ἐγκαλοίη τῷ φίλῳ, ἕκα-
στος γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ ἐφίεται. οὐ πάνυ δ' οὐδ' ἐν τοῖς δι' ἡδο- 2
νὴν, ἅμα γὰρ ἀμφοῖν γίνεται οὗ ὀρέγονται, εἰ τῷ συνδιάγειν
χαίρουσι. γελοῖος δ' ἂν φαίνοιτο καὶ ὁ ἐγκαλῶν τῷ μὴ τέρ-
ποντι, ἐξὸν μὴ συνημερεύειν. ἡ δὲ διὰ τὸ χρήσιμον, ἐγκληματι-
κή. ἐπ' ὠφελείᾳ γὰρ χρώμενοι ἀλλήλοις, ἀεὶ τοῦ πλείονος δέον-
ται, καὶ ἔλαττον ἔχειν οἴονται τοῦ προσήκοντος, καὶ μέμφονται
ὅτι οὐχ ὅσων δέονται, τοσούτων τυγχάνουσιν, ἄξιοι ὄντες. οἱ
δ' εὖ ποιοῦντες, οὐ δύνανται ἐπαρκεῖν τοσαῦτα, ὅσων οἱ πά-
σχοντες δέονται. ἔοικε δὲ καθάπερ τὸ δίκαιόν ἐστι διττὸν, τὸ μὲν 3
γὰρ, ἄγραφον, τὸ δὲ, κατὰ νόμον. καὶ τῆς κατὰ τὸ χρήσιμον
φιλίας, ἡ μὲν, ἠθικὴ, ἡ δὲ, νομικὴ εἶναι. γίνεται οὖν τὰ ἐγκλή-
ματα μάλιστ', ὅταν μὴ κατὰ τὴν αὐτὴν συναλλάξωσι καὶ
διαλύωνται. ἔστι δ' ἡ νομικὴ μὲν, ἡ ἐπὶ ῥητοῖς. ἡ μὲν, πάμπαν ἀ-
γοραία, ἐκ χειρὸς εἰς χεῖρα. ἡ δὲ, ἐλευθεριωτέρα, εἰς χρόνον.
καθ' ὁμολογίαν δὲ, τί ἀντὶ τίνος. δῆλον δὲ, ἐν ταύτῃ τὸ ὀφεί-
λημα, κοὐκ ἀμφίλογον, φιλικὸν δὲ τὴν ἀναβολὴν ἔχει. διὸ
παρ' ἐνίοις, τούτων οὐκ εἰσὶ δίκαι, ἀλλ' οἴονται δεῖν στέργειν τοὺς 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

κατὰ πίστιν συναλλάξαντας, ἢ ἠθική, οὐκ ἐπὶ ῥητοῖς, ἀλλ' ὡς
φίλῳ δωρεῖται, ἢ ὅ τι δήποτε ἄλλο. κομίζεσθαι δ' ἀξιοῖ τὸ ἴσον
ἢ πλέον, ὡς οὐ δεδωκὼς, ἀλλὰ χρήσας. οὐχ ὁμοίως δὲ καὶ συ-
ναλλάξας καὶ διαλυόμενος, ἐγκαλέσει. τοῦτο δὲ συμβαίνει, διὰ τὸ
βούλεσθαι μὲν πάντας ἢ τοὺς πλείστους, τὰ καλὰ, προαιρεῖ-
σθαι δὲ, τὰ ὠφέλιμα. καλὸν δὲ τὸ εὖ ποιεῖν, μὴ ἵνα ἀντιπάθῃ,
ὠφέλιμον δὲ τὸ εὐεργετεῖσθαι. δυναμένῳ δὴ ἀνταποδοτέον
1 τὴν ἀξίαν ὧν ἔπαθε, καὶ ἑκόντι, ἄκοντα γὰρ φίλον οὐ ποιητέον,
ὡς δὴ διαμαρτόντα ἐν τῇ ἀρχῇ, καὶ εὖ παθόντα ὑφ' οὗ οὐκ ἔ-
δει, οὐ γὰρ ὑπὸ φίλου, οὐδὲ δι' αὐτὸ τοῦτο δρῶντος. καθάπερ
ἐπὶ ῥητοῖς εὐεργετηθέντα διαλυτέον. καὶ ὁμολογήσαι δ' ἂν,
δυνάμενος ἀποδώσειν, ἀδυνατοῦντα δὲ, οὐδὲ ὁ διδοὺς ἠξίωσεν
ἄν. ὥστ' εἰ δυνατὸς, ἀποδοτέον. ἐν ἀρχῇ δ' ἐπισκεπτέον ὑ-
φ' οὗ εὐεργετεῖται καὶ ἐπὶ τίνι. ὅπως ἐπὶ τούτοις ὑπομένῃ ἢ μή.
ἀμφισβήτησιν δὲ ἔχει, πότερα δεῖ τῇ τοῦ παθόντος ὠφελείᾳ
2 μετρεῖν, καὶ πρὸς ταύτην ποιεῖσθαι τὴν ἀνταπόδοσιν, ἢ τῇ τοῦ
δράσαντος εὐεργεσίᾳ. οἱ μὲν γὰρ παθόντες, τοιαῦτά φασι λα-
βεῖν παρὰ τῶν εὐεργετῶν, ἃ μικρὰ ἦν ἐκείνοις, καὶ ἐξῆν παρ' ἑτέ-
ρων λαβεῖν, κατασμικρίνοντες. οἱ δ' ἀνάπαλιν, τὰ μέγιστα τῶν
παρ' αὐτοῖς, καὶ ἃ παρ' ἄλλων οὐκ ἦν, καὶ ἐν κινδύνοις, ἢ τοιαύταις
χρείαις. ἆρ' οὖν διὰ μὲν τὸ χρήσιμον τῆς φιλίας οὔσης, ἡ τοῦ
παθόντος ὠφέλεια μέτρον ἐστίν. οὗτος γὰρ ὁ δεόμενος καὶ ἐπαρ-
κεῖ αὐτῷ, ὡς κομιούμενος τὴν ἴσην. τοσαύτη οὖν γεγένηται ἡ
3 ἐπικουρία, ὅσον οὗτος ὠφέληται. καὶ ἀποδοτέον δὴ αὐτῷ ὅσον
ἐπηύρατο. ἢ καὶ πλέον, κάλλιον γάρ. ἐν δὲ ταῖς κατ' ἀρετὴν,
ἐγκλήματα μὲν οὐκ ἔστι, μέτρῳ δ' ἔοικεν ἡ τοῦ δράσαντος προαί-
ρεσις. τῆς ἀρετῆς γὰρ καὶ τοῦ ἤθους ἐν τῇ προαιρέσει τὸ κύριον.
Διαφέρονται δὲ καὶ ἐν ταῖς καθ' ὑπεροχὴν φιλίαις, ἀξιοῖ γὰρ
ἑκάτερος πλέον ἔχειν ὅταν δὲ τοῦτο γίνηται, διαλύεται ἡ φι-
λία, οἴεται γὰρ ὅ, τε βελτίων προσήκειν αὐτῷ πλέον ἔχειν, τῷ
γὰρ ἀγαθῷ νέμεσθαι πλέον. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ὠφελιμώτερος.
4 ἀχρεῖον γὰρ ὄντα οὔ φασι δεῖν ἴσον ἔχειν. λειτουργίαν τε γὰρ

γίνεσθαι καὶ οὐ φιλίαν, εἰ μὴ κατ' ἀξίαν τῶν ἔργων ἔσται τὰ ἐκ τῆς φιλίας. οἴονται γὰρ καθάπερ ἐν χρημάτων κοινωνίᾳ πλείω λαμβάνουσιν οἱ συμβαλλόμενοι πλείω, οὕτω δεῖν καὶ ἐν τῇ φιλίᾳ. ὁ δ' ἐνδεὴς καὶ ὁ χείρων, ἀνάπαλιν, φίλου γὰρ ἀγαθοῦ εἶναι, τὸ ἐπαρκεῖν τοῖς ἐνδεέσιν. τί γάρ φασιν ὄφελος σπουδαίῳ ἢ δυνάστῃ φίλον εἶναι, μηθέν γε μέλλοντα ἀπολαύειν. ἔοικε δὲ ἑκάτερος ὀρθῶς ἀξιοῦν. καὶ δεῖν ἑκατέρῳ πλέον νέμειν ἐκ τῆς φιλίας,
1 οὐ τοῦ αὐτοῦ δὲ, ἀλλὰ τῷ μὲν ὑπερέχοντι, τιμῆς. τῷ δ' ἐνδεεῖ, κέρδους. τῆς μὲν γὰρ ἀρετῆς καὶ εὐεργεσίας ἡ τιμὴ γέρας. τῆς δ' ἐνδείας, ἐπικουρία τὸ κέρδος. οὕτω δ' ἔχειν τοῦτο καὶ ἐν ταῖς πολιτείαις φαίνεται. οὐ γὰρ τιμᾶται ὁ μηδὲν ἀγαθὸν τῷ κοινῷ πορίζων, τὸ κοινὸν γὰρ δίδοται, τῷ τὸ κοινὸν εὐεργετοῦντι. ἡ τιμὴ δὲ κοινόν. οὐ γάρ ἐστιν ἅμα χρηματίζεσθαι ἀπὸ τῶν κοινῶν, καὶ τιμᾶσθαι. ἐν πᾶσι γὰρ τὸ ἔλαττον οὐδεὶς ὑπομένει. τῷ δὴ περὶ χρήματα ἐλαττουμένῳ, τιμὴν ἀπονέμουσι, καὶ τῷ δωροδόκῳ, χρήματα, τὸ κατ' ἀξίαν γὰρ ἐπανισοῖ καὶ σώζει τὴν φιλίαν κα-
2 θάπερ εἴρηται. οὕτω δὴ καὶ τοῖς ἀνίσοις ὁμιλητέον, καὶ τῷ εἰς χρήματα ὠφελουμένῳ ἢ εἰς ἀρετὴν, τιμὴν ἀνταποδοτέον. ἀνταποδιδόντα τὸ ἐνδεχόμενον, τὸ δυνατὸν γὰρ ἡ φιλία ἐπιζητεῖ, οὐ τὸ κατ' ἀξίαν. οὐδὲ γάρ ἐστιν ἐν πᾶσι, καθάπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς τιμαῖς καὶ γονεῖς, οὐδεὶς γὰρ τὴν ἀξίαν ποτ' ἂν ἀποδοίη. εἰς δύναμιν δὲ ὁ θεραπεύων ἐπιεικὴς εἶναι δοκεῖ. διὸ κἂν δόξειεν οὐκ ἐξεῖναι υἱῷ πατέρα ἀπείπασθαι. πατρὶ δ', υἱόν. ὀφείλοντα γὰρ ἀποδοτέον. οὐθὲν δὲ ποιήσας, ἄξιον τῶν ὑπηργμένων δέδρακεν.
3 ὥστ' ἀεὶ ὀφείλει, οἷς δ' ὀφείλεται, ἐξουσία ἀφεῖναι. καὶ τῷ πατρὶ δή. ἅμα δ' ἴσως οὐδεὶς ποτ' ἂν ἀποστῆναι δοκεῖ μὴ ὑπερβάλλοντος μοχθηρίᾳ, χωρὶς γὰρ τῆς φυσικῆς φιλίας, τὴν ἐπικουρίαν ἀνθρωπικὸν μὴ διωθεῖσθαι. τῷ δ' ἐπίφευκτον, ἢ οὐ σπουδαστὸν, τὸ ἐπαρκεῖν, μοχθηρῷ ὄντι, εὖ πάσχειν γὰρ οἱ πολλοὶ βούλονται. τὸ δὲ ποιεῖν, φεύγουσιν ὡς ἀλυσιτελές. περὶ μὲν οὖν τούτων ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Θ. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ, ΤΟ Ι.

ΕΝ πάσαις δὲ ταῖς ἀνομοιοειδέσι φι-
λίαις, τὸ ἀνάλογον ἰσάζει, καὶ σώζει τὴν
φιλίαν καθάπερ εἴρηται, οἷον καὶ ἐν τῇ
1 πολιτικῇ. τῷ σκυτοτόμῳ ἀντὶ τῶν ὑπο-
δημάτων, ἀμοιβὴ γίνεται κατ' ἀξίαν. καὶ
τῷ ὑφάντῃ καὶ τοῖς λοιποῖς. ἐνταῦθα
μὲν οὖν πεπόρισται κοινὸν μέτρον τὸ νό-
μισμα. πρὸς τοῦτο δὴ πάντα ἀναφέρεται καὶ τούτῳ μετρεῖ-
ται. ἐν δὲ τῇ ἐρωτικῇ, ἐνίοτε μὲν ὁ ἐραστὴς ἐγκαλεῖ, ὅτι ὑπερ-
φιλῶν, οὐκ ἀντιφιλεῖται, οὐδὲν ἔχων φιλητόν, εἰ οὕτως ἔτυ-
χε. πολλάκις δὲ ὁ ἐρώμενος ὅτι πρότερον ἐπαγγελλόμενος
2 πάντα, νῦν οὐδὲν ἐπιτελεῖ. συμβαίνει δὲ τὰ τοιαῦτα, ἐπει-
δὰν ὁ μὲν δι' ἡδονὴν φιλῇ τὸν ἐρώμενον. ὁ δέ, διὰ τὸ χρήσι-
μον τὸν ἐραστήν. ταῦτα δὲ μὴ ἀμφοῖν ὑπάρχῃ. διὰ ταῦτα γὰρ
τῆς φιλίας οὔσης, διάλυσις γίνεται, ἐπειδὰν μὴ γίνηται, ὧν
ἕνεκα ἐφίλουν, οὐ γὰρ αὐτοὺς ἔστεργον, ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα
οὐ μόνιμα ὄντα. διὸ τοιαῦται καὶ αἱ φιλίαι. ἡ δὲ τῶν ἠθῶν
καθ' αὑτὴν οὖσα, μένει καθάπερ εἴρηται. διαφέρονται δὲ καὶ
ὅταν ἕτερα γίνηται αὐτοῖς, καὶ μὴ ὧν ὀρέγονται. ὅμοιον γὰρ
3 τῷ μηθὲν γίνεσθαι, ὅταν οὗ ἐφίεται μὴ τυγχάνῃ. οἷον καὶ
τῷ κιθαρῳδῷ ὁ ἐπαγγελλόμενος. καὶ ὅσῳ ἄμεινον ᾄσειεν,
τοσούτῳ πλείω. εἰς ἕω δ' ἀπαιτοῦντι τὰς ὑποσχέσεις, ἀν-
θ' ἡδονῆς ἡδονὴν ἀποδεδωκέναι ἔφη. εἰ μὲν οὖν ἑκάτερος
τοῦτο ἐβούλετο, ἱκανῶς ἂν εἶχεν. εἰ δ' ὁ μέν, τέρψιν, ὁ
δέ, κέρδος, καὶ ὁ μέν, ἔχει, ὁ δὲ μή, οὐκ ἂν εἴη τὸ κα-
τὰ τὴν κοινωνίαν καλῶς. ὧν γὰρ δεόμενος τυγχάνει,
τούτοις καὶ προσέχει. κἀκείνου γε χάριν τὰ αὐτά. τὴν
4 ἀξίαν δὲ ποτέρου τάξαι ἐστί, τοῦ προϊεμένου, ἢ τοῦ

προλαβόντος. ὁ δὲ προϊέμενος, ἔοικεν ἐπιτρέπειν ἐκείνῳ, ὅπερ
φασὶ καὶ Πρωταγόραν ποιεῖν. ὅτε γὰρ διδάξειεν ἁδήποτε,
τιμῆσαι τὸν μαθόντα ἐκέλευεν, ὅσου δοκεῖ ἄξια ἐπίστασθαι,
καὶ ἐλάμβανε τοσοῦτον. ἐν τοῖς τοιούτοις δ' ἐνίοις ἀρκεῖ τὸ,
μισθὸς δ' ἀνδρί. οἱ δὲ, προλαβόντες τὸ ἀργύριον, εἶτα μη-
θὲν ποιοῦντες, ὧν ἔφασαν, διὰ τὰς ὑπερβολὰς τῶν ἐπαγγε-
λιῶν, εἰκότως ἐν ἐγκλήμασι γίνονται, οὐ γὰρ ἐπιτελοῦσιν ἃ
ὡμολόγησαν. τοῦτο δ' ἴσως ποιεῖν οἱ σοφισταὶ ἀναγκάζονται, 1
διὰ τὸ μηδένα ἂν δοῦναι ἀργύριον, ὧν ἐπίστανται. οὗτοι μὲν
οὖν ὧν ἔλαβον τὸν μισθὸν, μὴ ποιοῦντες, εἰκότως ἐν ἐγκλήμα
σιν εἰσίν. ἐν οἷς δὲ μὴ γίνηται διομολογία τῆς ὑπουργίας,
οἱ μὲν, δι' αὑτοὺς προϊέμενοι, εἴρηται ὅτι ἀνέγκλητοί εἰσι, τοιαύτη
» γὰρ ἡ κατ' ἀρετὴν φιλία. τὴν ἀμοιβήν τε ποιητέον κατὰ τὴν
» προαίρεσιν, αὕτη γὰρ τοῦ φίλου καὶ τῆς ἀρετῆς. οὕτω δ' ἔοι-
» κε καὶ τοῖς φιλοσοφίας κοινωνήσασιν, οὐ γὰρ πρὸς χρήμαθ' ἡ
» ἀξία μετρεῖται. τιμή τ' ἰσόρροπος οὐκ ἂν γένοιτο. ἀλλ' ἴσως 2
ἱκανὸν καθάπερ καὶ πρὸς θεοὺς καὶ πρὸς γονεῖς τὸ ἐνδεχόμε
νον. μὴ τοιαύτης δ' οὔσης τῆς δόσεως, ἀλλ' ἐπί τινι, μάλιστα
μὲν ἴσως δεῖ τὴν ἀνταπόδοσιν γίνεσθαι. ἀμφοῖν δοκοῦσαν
κατ' ἀξίαν εἶναι. εἰ δὲ τοῦτο μὴ συμβαίνοι, οὐ μόνον ἀναγκαῖον
εἶναι δόξειεν ἂν τὸν προέχοντα τάττειν, ἀλλὰ καὶ δίκαιον. ὅσον
γὰρ ἂν οὗτος ὠφελήθη, ἢ ἀνθ' ὅσου τὴν ἡδονὴν εἵλετ' ἄν, το-
σοῦτον ἀντιλαβὼν ἕξει τὴν παρὰ τούτου ἀξίαν. καὶ γὰρ ἐν τοῖς
ὠνίοις οὕτω φαίνεται γινόμενον. ἐνιαχοῦ τ' εἰσὶ νόμοι, τῶν ἑκου 3
σίων συμβολαίων δίκας μὴ εἶναι. ὡς δέον, ᾧ ἐπίστευσε, διαλυ-
θῆναι πρὸς τοῦτον καθάπερ ἐκοινώνησεν. ᾧ γὰρ ἐπετράφθη,
τοῦτον οἴεται δικαιότερον εἶναι τάξαι τοῦ ἐπιτρέψαντος, τὰ πολ-
λὰ γὰρ, οὐ τοῦ ἴσου τιμῶσιν οἱ ἔχοντες καὶ οἱ βουλόμενοι λα-
βεῖν, τὰ γὰρ οἰκεῖα καὶ ἃ διδόασιν, ἑκάστοις φαίνεται πολλοῦ
ἄξια. ἀλλ' ὅμως ἡ ἀμοιβὴ γίνεται πρὸς τοσοῦτον, ὅσον ἂν τάτ
τωσιν οἱ λαβόντες. δεῖ δ' ἴσως οὐ τοσοῦτον τιμᾶν, ὅσου ἔχον
τι φαίνεται ἄξιον, ἀλλ' ὅσου πρὶν ἔχειν, ἐτίμα. Ἀπορίαν 4

δ' ἔχει καὶ τὰ τοιάδε. οἷον πότερα δεῖ πάντα τῷ πατρὶ ἀπονέ-
μειν καὶ πείθεσθαι, ἢ κάμνοντα μὲν, ἰατρῷ πειστέον. στρατηγὸν
δὲ χειροτονητέον τὸν πολεμικόν. ὁμοίως δὲ φίλῳ μᾶλλον ἢ
σπουδαίῳ, ὑπηρετητέον. καὶ εὐεργέτῃ ἀνταποδοτέον χάριν
μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ δοτέον, ἐὰν ἀμφοῖν μὴ ἐνδέχηται. ἆρ' οὖν
πάντα τὰ τοιαῦτα ἀκριβῶς μὲν διορίσαι οὐ ῥᾴδιον, πολλὰς γὰρ
καὶ παντοίας ἔχει διαφορὰς. καὶ μεγέθει καὶ μικρότητι, καὶ
1 τῷ καλῷ καὶ ἀναγκαίῳ. ὅτι δὲ οὐ πάντα τῷ αὐτῷ ἀποδοτέον,
οὐκ ἄδηλον. καὶ τὰς μὲν εὐεργεσίας, ἀνταποδοτέον ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ μᾶλλον ἢ χαριστέον ἑταίροις. καὶ ὥσπερ δάνειον ᾧ ὀ-
φείλει ἀποδοτέον μᾶλλον, ἢ ἑταίρῳ δοτέον. ἴσως δ' οὐ τοῦτ'
ἀεί. οἷον τῷ λυτρωθέντι παρὰ λῃστῶν, πότερον τὸν λυσάμενον
ἀντιλυτρωτέον, κἂν ὁστισοῦν ᾖ, ἢ καὶ μὴ ἑαλωκότι, ἀπαιτοῦν-
τι δὲ ἀποδοτέον, ἢ τὸν πατέρα λυτρωτέον. δόξειε γὰρ ἂν καὶ
ἑαυτοῦ μᾶλλον τὸν πατέρα. ὅπερ οὖν εἴρηται, καθόλου μὲν
2 τὸ ὀφείλημα ἀποδοτέον. ἐὰν δὲ ὑπερτείνῃ ἡ δόσις τῷ καλῷ
ἢ τῷ ἀναγκαίῳ, πρὸς ταῦτ' ἀποκλιτέον, ἐνίοτε γὰρ οὐδ' ἐστιν
ἴσον τὸ τὴν προϋπαρχὴν ἀμείψασθαι. ἐπειδὰν ὁ μὲν σπου-
δαῖον εἰδὼς εὖ ποιήσῃ, τῷ δὲ, ἡ ἀνταπόδοσις γίγνηται, ὃν οἴε-
ται μοχθηρὸν εἶναι. οὐδὲ γὰρ τῷ δανείσαντι ἐνίοτε ἀντιδανει-
στέον, ὁ μὲν γὰρ, οἰόμενος κομιεῖσθαι, ἐδάνεισεν ἐπιεικεῖ ὄντι, ὁ
δ', οὐκ ἐλπίζει κομιεῖσθαι παρὰ πονηροῦ. εἴτε τοίνυν τῇ ἀλη-
θείᾳ οὕτως ἔχει, οὐκ ἴσον τὸ ἀξίωμα. εἴτ' ἔχει μὲν μὴ οὕτως,
3 οἴονται δὲ, οὐκ ἂν δόξειεν ἄτοπα ποιεῖν. ὅπερ οὖν πολλάκις εἴ-
ρηται, οἱ περὶ τὰ πάθη καὶ τὰς πράξεις λόγοι, ὁμοίως ἔχουσι
τὸ ὡρισμένον, τοῖς περὶ ἅ εἰσιν. ὅτι μὲν οὖν οὐ ταὐτὰ πᾶσιν ἀπο-
δοτέον, οὐδὲ τῷ πατρὶ πάντα, καθάπερ οὐδὲ τῷ Διὶ θύεται, οὐκ
ἄδηλον. ἐπεὶ δ' ἕτερα γονεῦσι καὶ ἀδελφοῖς καὶ ἑταίροις καὶ
εὐεργέταις, ἑκάστοις τὰ οἰκεῖα καὶ τὰ ἁρμόττοντα ἀπονεμη-
τέον. οὕτω δὲ καὶ ποιεῖν φαίνονται, εἰς γάμους μὲν γὰρ καλοῦσι
τοὺς συγγενεῖς, τούτοις γὰρ κοινὸν τὸ γένος καὶ αἱ περὶ τοῦτο δὴ
4 πράξεις. καὶ εἰς τὰ κήδη δὲ μάλιστ' οἴονται δεῖν τοὺς συγγενεῖς ἀπαν-

τῶν διὰ ταυτό. δόξειε δ' ἂν τροφῆς μὲν γονεῦσι δεῖν μάλιστ' ἐ-
παρκεῖν, ὡς ὀφείλοντας καὶ τοῖς αἰτίοις τοῦ εἶναι, κάλλιον ἢ
ἑαυτοῖς εἰς ταῦτ' ἐπαρκεῖν. καὶ τιμὴν δὲ καθάπερ θεοῖς. οὐ
πᾶσαν δὲ, γονεῦσιν, οὐδὲ γὰρ τὴν αὐτὴν πατρὶ, καὶ μητρί. οὐδ'
αὖ τὴν τοῦ σοφοῦ ἢ τοῦ στρατηγοῦ, ἀλλὰ τὴν πατρικήν. ὁμοίως
δὲ καὶ μητρικήν. καὶ παντὶ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τιμὴν τὴν καθ'
ἡλικίαν, ὑπαναστάσει καὶ κατακλίνει καὶ τοῖς τοιούτοις. πρὸς
ἑταίρους δ' αὖ, καὶ ἀδελφοὺς, παῤῥησίαν καὶ ἁπάντων κοινό 1
τητα. καὶ συγγενέσι δὲ καὶ φυλέταις καὶ πολίταις καὶ τοῖς
λοιποῖς ἅπασιν, ἀεὶ πειρατέον τὸ οἰκεῖον ἀπονέμειν καὶ συγκρί
νειν τὰ ἑκάστοις ὑπάρχοντα κατ' οἰκειότητα καὶ ἀρετὴν ἢ χρῆ
σιν. τῶν μὲν οὖν ὁμογενῶν, ῥᾴων ἡ κρίσις, τῶν δὲ διαφερόν-
των, ἐργωδεστέρα. οὐ μὴν διά γε τοῦτο ἀποστατέον, ἀλλ' ὡς ἂν
ἐνδέχηται, οὕτω διοριστέον. Ἔχει δ' ἀπορίαν καὶ περὶ τοῦ
διαλύεσθαι τὰς φιλίας ἢ μὴ, πρὸς τοὺς μὴ διαμένοντας. ἢ πρὸς
μὲν τοὺς διὰ τὸ χρήσιμον ἢ τὸ ἡδὺ φίλους ὄντας, ὅταν μηκέτι 2
ταῦτ' ἔχωσιν, οὐδὲν ἄτοπον διαλύεσθαι, ἐκείνων γὰρ ἦσαν φί-
λοι. ὧν ἀπολιπόντων, εὔλογον τὸ μὴ φιλεῖν. ἐγκαλέσειε δ' ἂν
τις, εἰ διὰ τὸ χρήσιμον ἢ διὰ τὸ ἡδὺ ἀγαπῶν, προσεποιεῖτο διὰ
τὸ ἦθος, ὅπερ γὰρ ἐν ἀρχῇ εἴπομεν, πλεῖσται διαφοραὶ γίνον
ται τοῖς φίλοις, ὅταν μὴ ὁμοίως οἴωνται καὶ ὦσι φίλοι. ὅταν
μὲν οὖν διαψευσθῇ τις καὶ ὑπολάβῃ φιλεῖσθαι διὰ τὸ ἦθος,
μηθὲν τοιοῦτον ἐκείνου πράττοντος, ἑαυτὸν αἰτιῷτ' ἄν. ὅταν
δ' ὑπὸ τῆς ἐκείνου προσποιήσεως, ἀπατηθῇ, δίκαιον ἐγκαλεῖν 3
τῷ ἀπατήσαντι. καὶ μᾶλλον ἢ τοῖς τὸ νόμισμα κιβδηλεύου-
σιν. ὅσῳ περὶ τιμιώτερον ἡ κακουργία. ἐὰν δὲ ἀποδέχηται
ὡς ἀγαθὸν, γένηται δὲ μοχθηρὸς καὶ δοκῇ, ἆρ' ἔτι φιλητέον, ἢ
οὐ δυνατὸν, εἴπερ μὴ πᾶν, φιλητὸν, ἀλλὰ τἀγαθόν. οὔτε δὴ
φιλητέον πονηρὸν, οὔτε δεῖ, φιλοπόνηρον γὰρ οὐ χρὴ εἶναι. οὐδ' ὁ-
» μοιοῦσθαι φαύλῳ. εἴρηται δ' ὅτι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ φίλον.
ἆρ' οὖν εὐθὺς διαλυτέον; ἢ οὐ πᾶσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀνιάτοις κατὰ
τὴν μοχθηρίαν. ἐπανόρθωσιν δ' ἔχουσι, μᾶλλον βοηθητέον εἰς 4

τὸ ἦθος, ἢ τὴν οὐσίαν, ὅσῳ βέλτιον καὶ τῆς φιλίας οἰκειότε-
ρον. δόξειε δ' ἂν ὁ διαλυόμενος, οὐθὲν ἄτοπον ποιεῖν, οὐ γὰρ τού-
τῳ ἢ τοιούτῳ, φίλος ἦν. ἀλλοιωθέντα οὖν, ἀδυνατῶν ἀνα-
σῶσαι, ἀφίσταται. εἰ δ' ὁ μὲν, διαμένοι, ὁ δ' ἐπιεικέστερος γίνοι-
το, καὶ πολὺ διαλλάττοι τῇ ἀρετῇ, ἆρα χρηστέον φίλῳ; ἢ οὐκ
ἐνδέχεται. ἐν μεγάλῃ δὲ διαστάσει μάλιστα δῆλον γίνεται. οἷον
ἐν ταῖς ἐκ παιδίας φιλίαις. εἰ γὰρ ὁ μὲν διαμένοι τὴν διάνοιαν
1 παῖς, ὁ δ' ἀνὴρ εἴη οἷος κράτιστος, πῶς ἂν εἶεν φίλοι, μήτ' ἀρε-
σκόμενοι τοῖς αὐτοῖς, μήτε χαίροντες καὶ λυπούμενοι, οὐδὲ
γὰρ περὶ ἀλλήλους ταῦθ' ὑπάρξει αὐτοῖς. ἄνευ δὲ τούτων
οὐκ ἦν εἶναι, συμβιοῦν γὰρ οὐχ οἷόν τε. εἴρηται δὲ περὶ τού-
των. ἆρ' οὖν οὐθὲν ἀλλοιότερον πρὸς αὐτὸν ἑκτέον, ἢ εἰ μὴ ἐγε-
γόνει φίλος μηδέποτε, ἢ δεῖ μνείαν ἔχειν τοῖς γενομένης συ- τῆς
νηθείας; καὶ καθάπερ φίλοις μᾶλλον ἢ ὀθνείοις οἰόμεθα
δεῖν χαρίζεσθαι, οὕτω καὶ τοῖς γενομένοις ἀπονεμητέον τι, διὰ
2 τὴν προγενομένην φιλίαν. ὅτε μὴ δι' ὑπερβολὴν μοχθη-
ρίας ἡ διάλυσις γένηται. Τὰ φιλικὰ δὲ πρὸς τοὺς φί-
λους, καὶ οἷς αἱ φιλίαι ὁρίζονται, ἔοικεν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτὸν
ἐληλυθέναι, τιθέασι γὰρ φίλον τὸν βουλόμενον καὶ πράτ-
τοντα τἀγαθὰ, ἢ τὰ φαινόμενα, ἐκείνου ἕνεκα, ἢ τὸν βουλό-
μενον εἶναι καὶ ζῆν τὸν φίλον αὐτοῦ χάριν. ὅπερ αἱ μητέρες
πρὸς τὰ τέκνα πεπόνθασι, καὶ τῶν φίλων οἱ προσκεκρουκό-
τες. οἱ δὲ, τὸν συνδιάγοντα καὶ ταὐτὰ αἱρούμενον. ἢ τὸν
3 συναλγοῦντα καὶ συγχαίροντα τῷ φίλῳ. μάλιστα δὲ καὶ τοῦτο
περὶ τὰς μητέρας συμβαίνει. τούτων δέ τινι καὶ τὴν φιλίαν
ὁρίζονται. πρὸς ἑαυτὸν δὲ τούτων ἕκαστον τῷ ἐπιεικεῖ ὑπάρχει.
τοῖς δὲ λοιποῖς, ᾗ τοιοῦτοι ὑπολαμβάνουσιν εἶναι. ἔοικε γὰρ καθά-
περ εἴρηται, μέτρον ἑκάστῳ ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ σπουδαῖος εἶναι, οὗτος γὰρ
ὁμογνωμονεῖ ἑαυτῷ, καὶ τῶν αὐτῶν ὀρέγεται κατὰ πᾶσαν τὴν ψυ-
χήν. καὶ βούλεται δὴ ἑαυτῷ τἀγαθὰ καὶ τὰ φαινόμενα καὶ πράτ-
τει, τοῦ γὰρ ἀγαθοῦ τἀγαθὸν διαπονεῖν καὶ ἑαυτοῦ ἕνεκα. τοῦ γὰρ δια-
4 νοητικοῦ χάριν, ὅπερ ἕκαστος εἶναι δοκεῖ. καὶ ζῆν δὲ βούλεται

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

αὐτὸν καὶ σώζεσθαι, καὶ μάλιστα τοῦτο, ᾧ φρονεῖ, ἀγαθὸν γὰρ
τῷ σπουδαίῳ τὸ εἶναι. ἕκαστος δ' ἑαυτῷ βούλεται τἀγαθά, γε-
νόμενος δ' ἄλλος, οὐδεὶς αἱρεῖται πάντ' ἔχειν ἐκεῖνο τὸ γενόμε-
νον. ἔχει γὰρ καὶ νῦν ὁ θεὸς τἀγαθόν, ἀλλ' ὤν, ὅτι ποτ' ἐστί. δό-
ξειε δ' ἂν τὸ νοοῦν ἕκαστος εἶναι ἢ μάλιστα. συνδιάγειν τε ὁ τοιοῦ-
τος ἑαυτῷ βούλεται. ἡδέως γὰρ αὐτὸ ποιεῖ, τῶν τε γὰρ πε-
πραγμένων, ἐπιτερπεῖς αἱ μνῆμαι καὶ τῶν μελλόντων, ἐλ-
πίδες ἀγαθαί. αἱ τοιαῦται δὲ, ἡδεῖαι. καὶ θεωρημάτων δ' εὐ- 1
πορεῖ τῇ διανοίᾳ. συναλγεῖ τε καὶ συνήδεται μάλιστ' ἑαυτῷ.
πάντη γάρ ἐστι τὸ αὐτὸ λυπηρόν τε καὶ ἡδύ. καὶ οὐκ ἄλλοτ' ἄλ-
λο. ἀμεταμέλητος γὰρ, ὡς εἰπεῖν. τῷ δὴ πρὸς αὐτὸν ἕκαστα
τούτων ὑπάρχειν τῷ ἐπιεικεῖ. πρὸς δὲ τὸν φίλον ἔχειν, ὥσπερ
πρὸς ἑαυτὸν, ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός. καὶ ἡ φιλία, τού-
των εἶναί τι δοκεῖ. καὶ φίλοι, οἷς ταῦθ' ὑπάρχει. πρὸς αὑτὸν
δὲ πότερόν ἐστιν ἢ οὐκ ἔστι φιλία, ἀφείσθω ἐπὶ τοῦ παρόντος. δό-
ξειε δ' ἂν ταύτῃ εἶναι ἡ φιλία, ᾗ ἐστὶ δύο, ἢ πλείω, ἐκ τῶν εἰρημέ- 2
νων. καὶ ὅτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς φιλίας τῇ πρὸς ἑαυτὸν ὁμοιοῦ-
ται. φαίνεται δὲ τὰ εἰρημένα καὶ τοῖς πολλοῖς ὑπάρχειν, καί-
περ οὖσι φαύλοις. ἆρ' οὖν ᾗ ἀρέσκουσιν ἑαυτοῖς καὶ ὑπο-
λαμβάνουσιν ἐπιεικεῖς εἶναι, ταύτῃ μετέχουσιν αὐτῶν. ἐπεὶ
τῶν γε κομιδῇ φαύλων καὶ ἀνοσιουργῶν, οὐδενὶ ταῦθ' ὑπάρ-
χει, ἀλλ' οὐδὲ φαίνεται. σχεδὸν δὲ οὐδὲ τοῖς φαύλοις, διαφέ-
ρονται γὰρ ἑαυτοῖς. καὶ ἑτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα
δὲ βούλονται, οἷον οἱ ἀκρατεῖς, αἱροῦνται γὰρ ἀντὶ τῶν 3
δοκούντων ἑαυτοῖς ἀγαθῶν εἶναι, τὰ ἡδέα, βλαβερὰ ὄν-
τα. οἱ δ' αὖ διὰ δειλίαν καὶ ἀργίαν ἀφίστανται τοῦ
πράττειν, ἃ οἴονται ἑαυτοῖς βέλτιστα εἶναι. οἷς δὲ πολ-
λὰ καὶ δεινὰ πέπρακται, καὶ διὰ τὴν μοχθηρίαν μι-
σοῦνται, φεύγουσι τὸ ζῆν καὶ ἀναιροῦσιν ἑαυτούς. ζη-
τοῦσί τε οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν, ἑαυτοὺς
δὲ φεύγουσι. ἀναμιμνήσκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχε-
ρῶν, καὶ τοιαῦθ' ἕτερα ἐλπίζουσι, καθ' ἑαυτοὺς ὄντες. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μεθ᾽ ἑτέρων δ᾽ ὄντες ἐπιλανθάνονται. οὐθὲν τε φιλητὸν ἔχον-
τες, οὐθὲν φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς. οὐ δὲ δὴ συγχαί-
ρουσιν, οὐ δὲ συναλγοῦσιν οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς. στασιάζει γὰρ
αὐτῶν ἡ ψυχή. καὶ τὸ μὲν διὰ μοχθηρίαν ἀλγεῖ, ἀπεχόμενόν
τινων. τὸ δὲ, ἥδεται, καὶ τὸ μὲν, δεῦρο, τὸ δ᾽, ἐκεῖσε ἕλκει ὥς-
περ διασπῶντα. εἰ δὲ μὴ οἷόν τε, ἅμα λυπεῖσθαι καὶ ἥδε-
σθαι, ἀλλὰ μετὰ μικρόν γε, λυπεῖται ὅτι ἥσθη, καὶ οὐκ ἂν ἐ-
1 βούλετο ἡδέα ταῦτα γενέσθαι αὐτῷ, μεταμελείας γὰρ οἱ
φαῦλοι γέμουσιν. οὐ δὴ φαίνεται ὁ φαῦλος, οὐ δὲ πρὸς ἑαυ-
τὸν φιλικῶς διακεῖσθαι, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν φιλητόν. εἰ δὴ τὸ
οὕτως ἔχειν λίαν ἐστὶν ἄθλιον, φευκτέον τὴν μοχθηρίαν δια-
τεταμένως, καὶ πειρατέον ἐπιεικῆ εἶναι, οὕτω γὰρ καὶ πρὸς
αὑτὸν φιλικῶς ἂν ἔχοι, καὶ ἑτέρῳ φίλος γένοιτο.
Ἡ δ᾽ εὔνοια, φιλίᾳ μὲν ἔοικεν, οὐ μὴν ἐστί γε φιλία, γίνεται
γὰρ εὔνοια καὶ πρὸς ἀγνῶτας καὶ λανθάνουσα. φιλία δ᾽ οὔ.
2 καὶ πρότερον δὴ ταῦτ᾽ εἴρηται. ἀλλ᾽ οὐ δὲ φίλησίς ἐστιν. οὐ
γὰρ ἔχει διάτασιν, οὐ δ᾽ ὄρεξιν. τῇ φιλήσει δὲ ταῦτ᾽ ἀκολου-
θεῖ. καὶ ἡ μὲν φίλησις, μετὰ συνηθείας. ἡ δ᾽ εὔνοια, καὶ ἐκ προ-
σπαίου, οἷον καὶ περὶ τοὺς ἀγωνιστὰς συμβαίνει. εὖνοι γὰρ αὐ-
τοῖς γίνονται καὶ συνθέλουσι, συμπράξαιεν δ᾽ ἂν οὐθέν. ὅπερ
γὰρ εἴπομεν προσπαίως εὖνοι γίνονται καὶ ἐπιπολαίως στέρ-
γουσιν. ἔοικε δὴ ἀρχὴ φιλίας εἶναι ὥσπερ τοῦ ἐρᾶν, ἡ διὰ τῆς
ὄψεως ἡδονή, μὴ γὰρ προησθεὶς τῇ ἰδέᾳ, οὐθεὶς ἐρᾷ. ὁ δὲ χαί-
3 ρων τῷ εἴδει, οὐθὲν μᾶλλον ἐρᾷ. ἀλλ᾽ ὅταν καὶ ἀπόντος πο-
θῇ, καὶ τῆς παρουσίας ἐπιθυμῇ. οὕτω δὴ καὶ φίλους οὐχ
οἷόν τε εἶναι, μὴ εὔνους γενομένους. οἱ δ᾽ εὖνοι οὐθὲν μᾶλλον
φιλοῦσι, βούλονται γὰρ μόνον τἀγαθά, οἷς εἰσὶν εὖνοι, συμ-
πράξαιεν δ᾽ οὐθὲν ἄν, οὐ δ᾽ ὀχληθεῖεν ὑπὲρ αὐτῶν. διὸ με-
ταφέρων φαίη τις ἂν αὐτὴν ἀργὴν εἶναι φιλίαν. χρονιζο-
μένην δὲ καὶ εἰς συνήθειαν ἀφικνουμένην. γίνεσθαι φιλίαν,
οὐ τὴν διὰ τὸ χρήσιμον. οὐ δὲ τὴν διὰ τὸ ἡδύ. οὐ δὲ γὰρ ἡ εὔ-
4 νοια ἐπὶ τούτοις γίνεται. ὁ μὲν γὰρ εὐεργετηθεὶς, ἀνθ᾽ ὧν πέπον-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

θεν, ἀπονέμει τὴν εὔνοιαν, τὰ δίκαια δρῶν, ὁ δὲ βουλόμενός
τινα εὐπραγεῖν, ἐλπίδα ἔχων εὐπορίας δι' ἐκείνου, οὐκ ἔοι-
κεν εὔνους ἐκείνῳ εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἑαυτῷ. καθάπερ οὐ-
δὲ φίλος, εἰ θεραπεύει αὐτὸν, διά τινα χρῆσιν. ὅλως δ' ἡ εὔ-
νοια δι' ἀρετὴν καὶ ἐπιείκειάν τινα γίνεται, ὅταν τῷ φανῇ κα-
λός τις ἢ ἀνδρεῖος, ἤ τι τοιοῦτον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἀ-
γωνιστῶν εἴπομεν. Φιλικὸν δὲ καὶ ἡ ὁμόνοια φαίνεται.
διόπερ οὐκ ἔστιν ὁμοδοξία. τοῦτο μὲν γὰρ καὶ ἀγνοοῦσιν ἀλλή- 1
λοις ὑπάρξειεν ἄν, οὐδὲ τοὺς περὶ ὁτουοῦν ὁμογνωμονοῦντας
ὁμονοεῖν φασιν. οἷον τοὺς περὶ τῶν οὐρανίων. οὐ γὰρ φιλικὸν τὸ πε-
ρὶ τούτων ὁμονοεῖν. ἀλλὰ τὰς πόλεις ὁμονοεῖν φασιν, ὅταν πε-
ρὶ τῶν συμφερόντων ὁμογνωμονῶσι. καὶ τὰ αὐτὰ προαιρῶν-
ται, καὶ πράττωσι τὰ κοινῇ δόξαντα. περὶ τὰ πρακτὰ δὴ ὁμο-
νοοῦσι, καὶ τούτων περὶ τὰ ἐν μεγέθει καὶ ἐνδεχόμενα ἀμφοῖν
ὑπάρχειν, ἢ πᾶσιν. οἷον αἱ πόλεις ὅταν πᾶσι δοκῇ τὰς ἀρχὰς αἱρε-
τὰς εἶναι, ἢ συμμαχεῖν λακεδαιμονίοις, ἢ ἄρχειν Πιττακόν, ὅτε καὶ 2
αὐτὸς ἤθελεν ὅταν δ' ἑκάτερος ἑαυτὸν βούληται, ὥσπερ οἱ ἐν
ταῖς Φοινίσσαις, στασιάζουσιν. οὐ γάρ ἐσθ' ὁμονοεῖν, τὸ αὐτὸ ἑκά-
τερον ἐννοεῖν, ὁ δή ποτε, ἀλλὰ τὸ ἐν τῷ αὐτῷ. οἷον ὅταν καὶ ὁ δῆ-
μος καὶ οἱ ἐπιεικεῖς τοὺς ἀρίστους ἄρχειν. οὕτω γὰρ πᾶσι γίνεται
οὗ ἐφίενται. πολιτικὴ δὲ φιλία φαίνεται ἡ ὁμόνοια, καθάπερ
καὶ λέγεται, περὶ τὰ συμφέροντα γάρ ἐστι. καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον
ἀνήκοντα. ἔστι δ' ἡ τοιαύτη ὁμόνοια ἐν τοῖς ἐπιεικέσιν, οὗτοι γὰρ
καὶ ἑαυτοῖς ὁμονοοῦσι, καὶ ἀλλήλοις, ἐπὶ τῶν αὐτῶν ὄντες ὡς εἰ- 3
πεῖν. τῶν τοιούτων γὰρ μένει τὰ βουλήματα καὶ οὐ μεταρρεῖ ὥσ-
περ εὔριπος, βούλονταί τε τὰ δίκαια καὶ τὰ συμφέροντα. τού-
των δὲ καὶ κοινῇ ἐφίενται. τοὺς δὲ φαύλους οὐχ οἷόν τε ὁμονοεῖν,
πλὴν ἐπὶ μικρόν. καθάπερ καὶ φίλους εἶναι πλεονεξίας ἐφιε-
μένους, ἐν τοῖς ὠφελίμοις. ἐν δὲ τοῖς πόνοις καὶ ταῖς λειτουρ-
γίαις, ἐλλείποντας. ἑαυτῷ δ' ἕκαστος βουλόμενος ταῦτα, τὸν
πέλας ἐξετάζει καὶ κωλύει, μὴ γὰρ τηρούντων, τὸ κοινὸν ἀπόλ-
λυται. συμβαίνει οὖν αὐτοῖς στασιάζειν, ἀλλήλους μὲν ἐπαναγ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

κάζοντας αὐτοὺς δὲ μὴ βουλομένους τὰ δίκαια ποιεῖν. Οἱ δ' εὐερ-
γέται, τοὺς εὐεργετηθέντας δοκοῦσι μᾶλλον φιλεῖν, ἢ οἱ εὖ πα-
θόντες τοὺς δράσαντας. καὶ ὡς παρὰ λόγον γινόμενον, ἐπιζητεῖ-
ται. τοῖς μὲν οὖν πλείστοις φαίνεται, ὅτι οἱ μὲν, ὀφείλουσι. τοῖς
δὲ, ὀφείλεται. καθάπερ οὖν ἐπὶ τῶν δανείων. οἱ μὲν, ὀφείλοντ-
ες, βούλονται μὴ εἶναι, οἷς ὀφείλουσιν. οἱ δὲ δανείσαντες, καὶ
ἐπιμέλονται τῆς τῶν ὀφειλόντων σωτηρίας, οὕτω καὶ τοὺς εὐερ-
1 γετήσαντας βούλεσθαι εἶναι τοὺς παθόντας, ὡς κομιουμένους
τὰς χάριτας, τοῖς δ', οὐκ εἶναι ἐπιμελὲς τὸ ἀνταποδοῦναι.
Ἐπίχαρμος μὲν οὖν τάχ' ἂν φαίη ταῦτα λέγειν αὐτοὺς, ἐκ πονη-
ροῦ θεωμένους. ἔοικε δ' ἀνθρωπικῷ, ἀμνήμονες γὰρ οἱ πολ-
λοὶ, καὶ μᾶλλον εὖ πάσχειν, ἢ ποιεῖν ἐφίενται. δόξειεν δ' ἂν φυσι-
κώτερον εἶναι τὸ αἴτιον, καὶ οὐχ ὅμοιον τῷ περὶ τοὺς δανείσαντας,
οὐ γάρ ἐστι φίλησις περὶ ἐκείνους, ἀλλὰ τοῦ σώζεσθαι βούλησις,
τῆς κομιδῆς ἕνεκα. οἱ δ' εὖ πεποιηκότες, φιλοῦσι καὶ ἀγαπῶσι
2 τοὺς εὖ πεπονθότας, κἂν μηθὲν ὦσι χρήσιμοι, μηδ' εἰς ὕστερον
γένοιντ' ἄν. ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν τεχνιτῶν συμβέβηκε, πᾶς γὰρ τὸ οἰ-
κεῖον ἔργον ἀγαπᾷ μᾶλλον ἢ ἀγαπηθείη ἂν ὑπὸ τοῦ ἔργου, ἐμ-
ψύχου γενομένου. μάλιστα δ' ἴσως τοῦτο περὶ τοὺς ποιητὰς συμ-
βαίνει, ὑπεραγαπῶσι γὰρ οὗτοι τὰ οἰκεῖα ποιήματα, στέργον-
τες ὥσπερ τέκνα. τοιούτῳ δὴ ἔοικε καὶ τὸ τῶν εὐεργετῶν, τὸ γὰρ εὖ
πεπονθὸς, ἔργον ἐστὶν αὐτῶν. τοῦτο δὴ ἀγαπῶσι μᾶλλον, ἢ τὸ ἔρ-
γον, τὸν ποιήσαντα. τούτου δ' αἴτιον, ὅτι τὸ εἶναι πᾶσιν αἱρετὸν καὶ
3 φιλητόν. ἐσμὲν δ' ἐνεργείᾳ. τῷ ζῆν γὰρ καὶ πράττειν. ἐνεργείᾳ
δὴ ὁ ποιήσας τὸ ἔργον, ἔστι πως. στέργει δὴ τὸ ἔργον, διότι καὶ τὸ εἶναι
τοῦτο δὲ φυσικόν. ὃ γάρ ἐστι δυνάμει. τοῦτο ἐνεργείᾳ τὸ ἔργον μη-
νύει. ἅμα δὲ καὶ τῷ μὲν εὐεργέτῃ καλὸν τὸ κατὰ τὴν πρᾶξιν, ὥσ-
τε χαίρειν ἐν ᾧ τοῦτο. τῷ δὲ παθόντι οὐθὲν καλὸν ἐν τῷ δρά-
σαντι. ἀλλ' εἴπερ, συμφέρον. τοῦτο δ' ἧττον ἡδὺ καὶ φιλητόν. ἡδεῖα
δ' ἐστί, τοῦ μὲν παρόντος, ἡ ἐνέργεια, τοῦ δὲ μέλλοντος, ἡ ἐλπίς.
τοῦ δὲ γεγενημένου, ἡ μνήμη. ἥδιστον δὲ τὸ κατὰ τὴν ἐνέργειαν
4 καὶ φιλητὸν ὁμοίως. τῷ μὲν οὖν πεποιηκότι, μένει τὸ ἔργον, τὸ

καλὸν γὰρ πολυχρόνιον. τῷ δὲ παθόντι, τὸ χρήσιμον παροί-
χεται, ἥ τε μνήμη, τῶν μὲν καλῶν, ἡδεία. τῶν δὲ χρησίμων,
οὐ πάνυ ἢ ἧττον. ἡ προσδοκία δ' ἀνάπαλιν ἔχειν ἔοικεν. καὶ ἡ
μὲν φίλησις, ποιήσει ἔοικε, τὸ δὲ φιλεῖσθαι, τῷ πάσχειν. τοῖς
ὑπερέχουσι δὴ περὶ τὴν πρᾶξιν ἕπεται τὸ φιλεῖν καὶ τὰ φι-
λικά. ἔτι δὲ τὰ ἐπιπόνως γινόμενα, πάντες μᾶλλον στέργου
σιν, οἷον καὶ τὰ χρήματα οἱ κτησάμενοι τῶν παραλαβόντων. δο-
κεῖ δὴ τὸ εὖ μὲν πάσχειν, ἄπονον εἶναι, τὸ δ' εὖ ποιεῖν, ἐργῶ- 1
δες. διὰ ταῦτα δὲ καὶ αἱ μητέρες φιλοτεκνότεραι. ἐπιπο-
νωτέρα γὰρ ἡ γέννησις, καὶ μᾶλλον ἴσασιν ὅτι αὐτῶν. δόξειε δ'
ἂν τοῦτο καὶ τοῖς εὐεργέταις οἰκεῖον εἶναι. Ἀπορεῖται
δὲ, πότερον δεῖ φιλεῖν ἑαυτὸν μάλιστα, ἢ ἄλλον τινα, ἐπιτι-
μῶσι γὰρ τοῖς ἑαυτοὺς μάλιστα ἀγαπῶσι. καὶ ὡς ἐν αἰσχρῷ,
φιλαύτους ἀποκαλοῦσι, δοκεῖ τε ὁ μὲν φαῦλος, ἑαυτοῦ χά-
ριν πάντα πράττειν. καὶ ὅσῳ ἂν μοχθηρότερος ᾖ, τοσούτῳ
μᾶλλον. ἐγκαλοῦσι δὴ αὐτῷ οἷον, ὅτι οὐθὲν ἀφ' αὑτοῦ πράτ 2
τει. ὁ δὲ ἐπιεικὴς, διὰ τὸ καλόν. καὶ ὅσῳ ἂν βελτίων ᾖ, μᾶλ-
λον διὰ τὸ καλόν. καὶ φίλου ἕνεκα, τὸ δ' αὑτοῦ, παρίησι
τοῖς λόγοις δὲ τούτοις τὰ ἔργα διαφωνεῖ, οὐκ ἀλόγως. φασὶ
γὰρ δεῖν φιλεῖν μάλιστα, τὸν μάλιστα φίλον. φίλος δὲ μάλι-
στα ὁ βουλόμενος, ᾧ βούλεται τἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα καὶ εἰ
μηθεὶς εἴσεται. ταῦτα δ' ὑπάρχει μάλιστα αὐτῷ πρὸς αὑτόν.
καὶ τὰ λοιπὰ δὴ πάντα, οἷς ὁ φίλος ὁρίζεται, εἴρηται, γὰρ ὅ-
τι ἀπ' αὐτοῦ πάντα τὰ φιλικὰ καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους διήκει. 3
καὶ αἱ παροιμίαι δὲ πᾶσαι ὁμογνωμονοῦσιν. οἷον τὸ, μία ψυ-
χή. καὶ κοινὰ τὰ τῶν φίλων. καὶ ἰσότης φιλότης. καὶ γόνυ κνή
μης ἔγγιον, πάντα γὰρ ταῦτα πρὸς αὑτὸν μάλιστ' ὑπάρχει.
μάλιστα γὰρ φίλος ἑαυτῷ. καὶ φιλητέον δὴ μάλιστα ἑαυτόν.
ἀπορεῖται δὲ εἰκότως ποτέροις χρεὼν ἕπεσθαι, ἀμφοῖν ἐχόν-
τοιν τὸ πιστόν. ἴσως οὖν τοὺς τοιούτους δεῖ τῶν λόγων διαιρεῖν
καὶ διορίζειν ἐφ' ὅσον ἑκάτεροι καὶ πῇ ἀληθεύουσιν. εἰ δὴ λά-
βοιμεν τὸ φίλαυτον πῶς ἑκάτεροι λέγουσι, τάχ' ἂν γένοιτο 4

δῆλον. οἱ μὲν οὖν εἰς ὄνειδος ἄγοντες αὐτὸ, φιλαύτους κα-
λοῦσι τοὺς ἑαυτοῖς ἀπονέμοντας τὸ πλεῖον ἐν χρήμασι καὶ
τιμαῖς καὶ ἡδοναῖς ταῖς σωματικαῖς, τούτων γὰρ οἱ πολλοὶ ὀ-
ρέγονται, καὶ ἐσπουδάκασι περὶ αὐτὰ, ὡς ἄριστα ὄντα διὸ καὶ
περιμάχητά ἐστιν. οἱ δὴ περὶ ταῦτα πλεονέκται, χαρίζονται
ταῖς ἐπιθυμίαις. καὶ ὅλως τοῖς πάθεσι καὶ τῷ ἀλόγῳ τῆς
ψυχῆς. τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ πολλοί. διὸ καὶ ἡ προσηγορία γε-
1 γένηται ἀπὸ τοῦ πολλοῦ, φαύλου ὄντος. δικαίως δὴ τοῖς οὕτω
φιλαύτοις ὀνειδίζεται. ὅτι δὲ τοὺς τὰ τοιαῦθ' αὑτοῖς ἀπονέμον-
τας, εἰώθασι λέγειν οἱ πολλοὶ φιλαύτους, οὐκ ἄδηλον, εἰ
γάρ τις ἀεὶ σπουδάζει τὰ δίκαια πράττειν, αὐτὸς μάλιστα
πάντων, ἢ τὰ σώφρονα, ἢ ὁποιαοῦν ἄλλα τῶν κατὰ τὰς ἀρε-
τὰς, καὶ ὅλως ἀεὶ τὸ καλὸν ἑαυτῷ περιποιοῖτο, οὐθεὶς ἐρεῖ φί-
λαυτον τοῦτον, οὐδὲ ψέξει. δόξειε δ' ἂν ὁ τοιοῦτος εἶναι μᾶλ-
λον φίλαυτος, ἀπονέμει γὰρ ἑαυτῷ τὰ κάλλιστα καὶ μάλιστα
2 ἀγαθά. καὶ χαρίζεται ἑαυτοῦ τῷ κυριωτάτῳ καὶ πάντα τού-
τῳ πείθεται. ὥσπερ δὲ καὶ πόλις τὸ κυριώτατον μάλιστ'
εἶναι δοκεῖ, καὶ πᾶν ἄλλο σύστημα, οὕτω καὶ ἄνθρωπος. καὶ
φίλαυτος δὴ μάλιστα ὁ τοῦτο ἀγαπῶν, καὶ τούτῳ χαριζόμε-
νος καὶ ἐγκρατὴς δὴ καὶ ἀκρατὴς λέγεται, τῷ κρατεῖν τὸν
νοῦν ἢ μὴ, ὡς τούτου ἑκάστου ὄντος. καὶ πεπραγέναι δοκοῦσιν
αὐτοὶ, καὶ ἑκουσίως, τὰ μετὰ λόγου μάλιστα. ὅτι μὲν οὖν τοῦθ'
ἕκαστός ἐστι μάλιστα, οὐκ ἄδηλον. καὶ ὅτι ὁ ἐπιεικὴς μάλιστα
3 τοῦτ' ἀγαπᾷ. διὸ φίλαυτος μάλιστ' ἂν εἴη, καθ' ἕτερον εἶδος
τοῦ ὀνειδιζομένου, καὶ διαφέρων τοσοῦτον, ὅσον τὸ κατὰ λό-
γον ζῆν, τοῦ κατὰ πάθος, καὶ ὀρέγεσθαι ἢ τοῦ καλοῦ, ἢ τοῦ δο-
κοῦντος συμφέρειν. τοὺς μὲν οὖν περὶ τὰς καλὰς πράξεις δια-
φερόντως σπουδάζοντας, πάντες ἀποδέχονται καὶ ἐπαινοῦ-
σι. πάντων δὲ ἁμιλλωμένων πρὸς τὸ καλὸν καὶ διατεινομέ-
νων τὰ κάλλιστα πράττειν, κοινῇ τ' ἂν παντὶ εἴη τὰ δέοντα καὶ
ἰδίᾳ ἑκάστῳ, τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν, εἴπερ ἡ ἀρετὴ τοιοῦτόν
4 ἐστιν. ὥστε τὸν μὲν ἀγαθὸν, δεῖ φίλαυτον εἶναι. καὶ γὰρ αὐτὸς

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὀνήσεται τὰ καλὰ πράττων, καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελήσει, τὸν δὲ μοχθηρὸν, οὐ δεῖ, βλάψει γὰρ καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς πέλας, φαύλοις πάθεσιν ἑπόμενος, τῷ μοχθηρῷ μὲν οὖν διαφωνεῖ, ἃ δεῖ πράττειν καὶ ἃ πράττει. ὁ δὲ ἐπιεικὴς, ἃ δεῖ ταῦτα καὶ πράττει. πᾶς γὰρ νοῦς αἱρεῖται τὸ βέλτιστον ἑαυτῷ, ὁ δὲ ἐπιεικὴς, πειθαρχεῖ τῷ νῷ. ἀληθὲς δὲ τὸ περὶ τοῦ σπουδαίου, καὶ τῶν φίλων ἕνεκα πολλὰ πράττειν καὶ τῆς πατρίδος, κἂν
δέῃ ὑπεραποθνήσκειν. προήσεται γὰρ καὶ χρήματα καὶ τιμὰς καὶ 1
ὅλως τὰ περιμάχητα ἀγαθὰ, περιποιούμενος ἑαυτῷ τὸ καλὸν, ὀλίγον γὰρ χρόνον ἡσθῆναι σφόδρα, μᾶλλον ἕλοιτ' ἂν, ἢ πολὺν, ἠρέμα. καὶ βιῶσαι καλῶς ἐνιαυτὸν, ἢ πολλὰ ἔτη τυχόντως. καὶ μίαν πρᾶξιν καλὴν καὶ μεγάλην, ἢ πολλὰς καὶ μικράς. τοῖς δ' ὑπεραποθνήσκουσι, τοῦτ' ἴσως συμβαίνει. αἱροῦνται δὴ μέγα καλὸν ἑαυτοῖς. καὶ χρήματα προοῖντ' ἂν, ἐφ' ᾧ πλείω λήψονται οἱ φίλοι γίνεται γὰρ τῷ μὲν φίλῳ, χρήματα, αὐτῷ δὲ,
τὸ καλόν. τὸ δὴ μεῖζον ἀγαθὸν ἑαυτῷ ἀπονέμει. καὶ περὶ τὰς τιμὰς 2
δὲ καὶ ἀρχὰς, ὁ αὐτὸς τρόπος, πάντα γὰρ τῷ φίλῳ ταῦτα προήσεται. καλὸν γὰρ αὐτῷ τοῦτο καὶ ἐπαινετόν. εἰκότως δὴ δοκεῖ σπουδαῖος εἶναι, ἀντὶ πάντων αἱρούμενος τὸ καλόν. ἐνδέχεται δὲ καὶ πράξεις τῷ φίλῳ προΐεσθαι, καὶ εἶναι κάλλιον τοῦ αὐτὸν πρᾶξαι, τὸ αἴτιον τῷ φίλῳ γενέσθαι. ἐν ἅπασι δὴ τοῖς ἐπαινετοῖς, ὁ σπουδαῖος φαίνεται ἑαυτῷ τοῦ καλοῦ πλέον νέμων. οὕτω μὲν οὖν δεῖ φίλαυτον εἶναι, καθάπερ εἴρηται. ὡς δ' οἱ πολλοὶ,
οὐ χρή. Ἀμφισβητεῖται δὲ καὶ περὶ τὸν εὐδαίμονα, εἰ δεή- 3
σεται φίλων, ἢ μή. οὐδὲν γάρ φασι φίλων δεῖν τοῖς μακαρίοις καὶ αὐτάρκεσιν, ὑπάρχειν γὰρ αὐτοῖς τἀγαθά. αὐτάρκεις οὖν ὄντας, οὐδενὸς προσδεῖσθαι. τὸν δὲ φίλον, ἕτερον αὐτὸν ὄντα,
» πορίζειν, ἃ δι' αὑτοῦ ἀδυνατεῖ, ὅθεν. Ὅταν ὁ δαίμων εὖ δι-
» δῷ, τί δεῖ φίλων; ἔοικε δ' ἀτόπῳ, τὸ, πάντα ἀπονέμοντας τἀγαθὰ τῷ εὐδαίμονι, φίλους μὴ ἀποδιδόναι, ὃ δοκεῖ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν μέγιστον εἶναι. εἰ δὲ φίλου ἐστὶ μᾶλλον τὸ εὖ ποιεῖν ἢ
πάσχειν. καὶ ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, τὸ εὐεργετεῖν. κάλ- 4

λιον δ' εὖ ποιεῖν φίλους, ὀθνείων, τῶν εὖ πεισομένων δεήσεται
ὁ σπουδαῖος. διὸ καὶ ἐπιζητεῖται, πότερον ἐν ἀτυχίαις μᾶλλον
δεῖ φίλων, ἢ ἐν εὐτυχίαις. ὡς καὶ τοῦ ἀτυχοῦντος, δεομένου τῶν
εὐεργετησόντων. καὶ τῶν εὐτυχούντων, οὓς εὖ ποιήσουσιν. ἄτο-
πον δ' ἴσως καὶ τὸ, μονώτην ποιεῖν τὸν μακάριον, οὐθεὶς γὰρ ἕλοιτ'
ἂν καθ' αὑτὸν τὰ πάντ' ἔχειν ἀγαθὰ, πολιτικὸν γὰρ ὁ ἄνθρω-
πος καὶ συζῆν πεφυκός. καὶ τῷ εὐδαίμονι δὴ τοῦθ' ὑπάρχει, τὰ
1 γὰρ τῇ φύσει ἀγαθὰ ἔχει. δῆλον δὲ ὡς μετὰ φίλων καὶ ἐπιεικῶν
κρεῖττον, ἢ μετ' ὀθνείων καὶ τῶν τυχόντων, συνημερεύειν δεῖ ἄρα
τῷ εὐδαίμονι φίλων. τί οὖν λέγουσιν οἱ πρῶτοι καὶ πῇ ἀληθεύου-
σιν, ἢ ὅτι οἱ πολλοὶ φίλους οἴονται τοὺς χρησίμους εἶναι, τῶν τοιού-
των μὲν οὖν οὐθὲν δεήσεται ὁ μακάριος. ἐπειδὴ τἀγαθὰ ὑπάρ-
χει αὐτῷ. οὐδὲ δὴ τῶν διὰ τὸ ἡδὺ ἢ ἐπὶ μικρόν. ἡδὺς γὰρ ὁ βίος
ὤν, οὐθὲν δεῖται ἐπεισάκτου ἡδονῆς. οὐ δεόμενος δὲ τῶν τοιού-
των φίλων, οὐ δοκεῖ δεῖσθαι φίλων τὸ δ' οὐκ ἔστιν ἴσως ἀληθές,
2 ἐν ἀρχῇ γὰρ εἴρηται, ὅτι ἡ εὐδαιμονία, ἐνέργειά τίς ἐστιν, ἡ δ'
ἐνέργεια, δῆλον ὅτι γίνεται, καὶ οὐχ ὑπάρχει, ὥσπερ κτῆμά
τι. εἰ δὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐστιν ἐν τῷ ζῆν καὶ ἐνεργεῖν, τοῦ ἀγαθοῦ
δ' ἡ ἐνέργεια, σπουδαία καὶ ἡδεῖα καθ' αὑτὴν, καθάπερ ἐν ἀρ-
χῇ εἴρηται. ἔστι δὲ καὶ τὸ οἰκεῖον, τῶν ἡδέων. θεωρεῖν δὲ μᾶλλον
τοὺς πέλας δυνάμεθα ἢ ἑαυτοὺς. καὶ τὰς ἐκείνων πράξεις, ἢ
τὰς οἰκείας. αἱ τῶν σπουδαίων δὴ πράξεις, φίλων ὄντων, ἡ-
δεῖαι τοῖς ἀγαθοῖς, ἄμφω γὰρ ἔχουσι τὰ τῇ φύσει ἡδέα. ὁ μα-
3 κάριος δὴ φίλων τοιούτων δεήσεται, εἴπερ θεωρεῖν προαιρεῖ-
ται πράξεις ἐπιεικεῖς καὶ οἰκείας. τοιαῦται δ' αἱ τοῦ ἀγαθοῦ,
φίλου ὄντος. οἴονται δὲ δεῖν ἡδέως ζῆν τὸν εὐδαίμονα. μο-
νώτῃ μὲν οὖν ὄντι χαλεπὸς ὁ βίος, οὐ ῥᾴδιον γὰρ καθ' αὑτὸν
ἐνεργεῖν συνεχῶς. μεθ' ἑτέρων δὲ καὶ πρὸς ἄλλους, ῥᾷον. ἔσται
οὖν ἡ ἐνέργεια συνεχεστέρα, ἡδεῖα οὖσα καθ' αὑτήν. ὃ δεῖ πε-
ρὶ τὸν μακάριον εἶναι, ὁ γὰρ σπουδαῖος, ᾗ σπουδαῖος, ταῖς
κατ' ἀρετὴν πράξεσι χαίρει, ταῖς δ' ἀπὸ κακίας, δυσχεραίνει.
4 καθάπερ ὁ μουσικὸς τοῖς καλοῖς μέλεσιν ἥδεται, ἐπὶ δὲ τοῖς φαύ

λοις λυπεῖται. γίνοιτο δ' ἂν καὶ ἄσκησίς τις τῆς ἀρετῆς ἐκ
τοῦ συζῆν τοῖς ἀγαθοῖς, καθάπερ καὶ Θέογνις φησίν. φυσικώ-
τερον δὲ ἐπισκοποῦσιν, ἔοικεν ὁ σπουδαῖος φίλος, τῷ σπου-
δαίῳ, τῇ φύσει αἱρετὸς εἶναι, τὸ γὰρ τῇ φύσει ἀγαθὸν, εἴρηται
ὅτι τῷ σπουδαίῳ ἀγαθὸν καὶ ἡδύ ἐστι καθ' αὑτό. τὸ δὲ ζῆν ὁρί-
ζονται τοῖς ζώοις δυνάμει αἰσθήσεως. ἀνθρώποις δὲ, αἰσθήσεως
ἢ νοήσεως. ἡ δὲ δύναμις, εἰς τὴν ἐνέργειαν ἀνάγεται. τὸ δὲ κύ-
ριον ἐν τῇ ἐνεργείᾳ. ἔοικε δὲ τὸ ζῆν εἶναι κυρίως, τὸ αἰσθάνε- 1
σθαι ἢ νοεῖν. τὸ δὲ ζῆν τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν καὶ ἡδέων, ὡρι-
σμένον γάρ. τὸ δ' ὡρισμένον τῆς τἀγαθοῦ φύσεως. τὸ δὲ τῇ
φύσει ἀγαθὸν, καὶ τῷ ἐπιεικεῖ. διόπερ ἔοικε πᾶσιν ἡδὺ εἶναι.
οὐ δεῖ δὲ λαμβάνειν μοχθηρὰν ζωὴν καὶ διεφθαρμένην, οὐ
δ' ἐν λύπαις, ἀόριστος γὰρ ἡ τοιαύτη, καθάπερ τὰ ὑπάρχον-
τα αὐτῇ. ἐν τοῖς ἐχομένοις δὲ περὶ τῆς λύπης ἔσται φανερώ-
τερον. εἰ δ' αὐτὸ τὸ ζῆν ἀγαθὸν, καὶ ἡδύ. ἔοικε δὲ καὶ ἐκ τοῦ,
πάντας ὀρέγεσθαι αὐτοῦ, καὶ μάλιστα τοὺς ἐπιεικεῖς καὶ μα- 2
καρίους, τούτοις γὰρ ὁ βίος αἱρετώτατος καὶ ἡ τούτων μακα-
ριωτάτη ζωή. ὁ δ' ὁρῶν, ὅτι ὁρᾷ, αἰσθάνεται καὶ ὁ ἀκούων, ὅ-
τι ἀκούει. καὶ ὁ βαδίζων, ὅτι βαδίζει. καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁ-
μοίως ἐστί τι τὸ αἰσθανόμενον, ὅτι ἐνεργοῦμεν. αἰσθανοίμεθα
δ' ἂν, ὅτι αἰσθανόμεθα. καὶ νοοῖμεν, ὅτι νοοῦμεν. τὸ δ' ὅτι αἰ-
σθανόμεθα ἢ νοοῦμεν, ὅτι ἐσμέν. τὸ γὰρ εἶναι ἦν, τὸ αἰσθάνε-
σθαι ἢ νοεῖν. τὸ δ' αἰσθάνεσθαι ὅτι ζῇ, τῶν ἡδέων καθ' αὑτὸ, φύ-
σει γὰρ ἀγαθὸν ἡ ζωή. τὸ δ' ἀγαθὸν ὑπάρχον ἑαυτῷ αἰσθάνε- 3
σθαι, ἡδύ. αἱρετὸν δὲ τὸ ζῆν, καὶ μάλιστα τοῖς ἀγαθοῖς, ὅτι
τὸ εἶναι ἀγαθόν ἐστιν αὐτοῖς καὶ ἡδύ. συναισθανόμενοι γὰρ τοῦ
καθ' αὑτὸ ἀγαθοῦ, ἥδονται, ὡς δὲ πρὸς ἑαυτὸν ἔχει ὁ σπου-
δαῖος, καὶ πρὸς τὸν φίλον, ἕτερος γὰρ αὐτὸς ὁ φίλος ἐστί. κα-
θάπερ οὖν τὸ αὐτὸν εἶναι, αἱρετόν ἐστιν ἑκάστῳ, οὕτω καὶ τὸ
τὸν φίλον, ἢ παραπλησίως. τὸ δ' εἶναι ἦν αἱρετὸν, διὰ τὸ αἰσθά-
νεσθαι αὐτοῦ ἀγαθοῦ ὄντος. ἡ δὲ τοιαύτη αἴσθησις, ἡδεῖα καθ'
αὑτὴν, συναισθάνεσθαι ἄρα δεῖ καὶ τοῦ φίλου ὅτι ἐστί. τοῦτο 4

δὲ γίνοιτ'

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δὲ γίνοιτ' ἂν ἐν τῷ συζῆν, καὶ κοινωνεῖν λόγων καὶ διανοίας.
οὕτω γὰρ ἂν δόξειε τὸ συζῆν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων λέγεσθαι,
καὶ οὐχ ὥσπερ ἐπὶ τῶν βοσκημάτων τὸ ἐν τῷ αὐτῷ νέμε-
σθαι. εἰ δὴ τῷ μακαρίῳ τὸ εἶναι αἱρετόν ἐστι καθ' αὑτὸ, ἀγα-
θὸν τῇ φύσει ὂν καὶ ἡδὺ, παραπλήσιον δὲ καὶ τὸ τοῦ φίλου
ἐστὶ, καὶ ὁ φίλος τῶν αἱρετῶν ἂν εἴη. ὃ δ' ἐστὶν αὐτῷ αἱρετὸν,
τοῦτο δεῖ ὑπάρχειν αὐτῷ, ἢ ταύτῃ ἐνδεὴς ἔσται. δεήσει ἄρα
1 τῷ εὐδαιμονήσοντι φίλων σπουδαίων. Ἆρ' οὖν
ὡς πλείστους φίλους ποιητέον, ἢ καθάπερ ἐπὶ τῆς ξενίας ἐμ-
μελῶς εἰρῆσθαι δοκεῖ, τὸ, μήτε πολύξενος, μήτε ἄξενος,
καὶ ἐπὶ τῆς φιλίας ἁρμόσει, μήτ' ἄφιλον εἶναι, μήτ' αὖ πο-
λύφιλον καθ' ὑπερβολήν, τοῖς μὲν δὴ πρὸς χρῆσιν, καὶ
πάνυ δόξειεν ἁρμόζειν τὸ λεχθέν, πολλοῖς γὰρ ἀνθυπηρε-
τεῖν ἐπίπονον, καὶ οὐχ ἱκανὸς ὁ βίος αὐτοῖς τοῦτο πράττειν.
οἱ πλείους δὴ τῶν πρὸς τὸν οἰκεῖον βίον ἱκανῶν περίεργοι καὶ
2 ἐμπόδιοι πρὸς τὸ καλῶς ζῆν. οὐθὲν οὖν δεῖ αὐτῶν. καὶ οἱ
πρὸς ἡδονὴν δὲ, ἀρκοῦσιν ὀλίγοι. καθάπερ ἐν τῇ τροφῇ τὸ
ἥδυσμα. τοὺς δὲ σπουδαίους, πότερον πλείστους κατ' ἀριθ-
μὸν. ἢ ἔστι τι μέτρον καὶ φιλικοῦ πλήθους, ὥσπερ πόλεως,
οὔτε γὰρ ἐκ δέκα ἀνθρώπων γένοιτ' ἂν πόλις, οὔτε ἐκ δέκα
μυριάδων ἔτι πόλις ἐστί. τὸ δὲ ποσὸν οὐκ ἔστιν ἴσως ἕν τι, ἀλ-
λὰ πᾶν τὸ μεταξὺ τινῶν ὡρισμένων. καὶ φίλων δὴ ἐστί τι πλῆ-
θος ὡρισμένον. καὶ ἴσως οἱ πλεῖστοι, μεθ' ὧν ἂν δύναιτό τις
3 συζῆν. τοῦτο γὰρ ἐδόκει φιλικώτατον εἶναι. ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε
πολλοῖς συζῆν καὶ διανέμειν αὑτὸν, οὐκ ἄδηλον. ἔτι δὲ κἀ-
κείνους δεῖ ἀλλήλοις φίλους εἶναι, εἰ μέλλουσι πάντες με-
τ' ἀλλήλων συνημερεύειν. τοῦτο δὲ ἐργῶδες ἐν πολλοῖς ὑ-
πάρχει. χαλεπὸν δὲ γίνεται καὶ τὸ συγχαίρειν καὶ τὸ συ-
ναλγεῖν οἰκείως πολλοῖς. εἰκὸς γὰρ συμπίπτειν ἅμα, τῷ μὲν,
συνήδεσθαι, τῷ δὲ συνάχθεσθαι. ἴσως οὖν εὖ ἔχει, μὴ ζητεῖν
ὡς πολυφιλώτατον εἶναι. ἀλλὰ τοσούτους, ὅσοι εἰς τὸ συζῆν
4 ἱκανοί, οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεσθαι δόξειεν ἂν πολλοῖς εἶναι φίλον

σφόδρα. διόπερ οὐδ' ἐρᾶν πλειόνων, ὑπερβολὴ γάρ τις εἶναι
βούλεται φιλίας. τοῦτο δὲ πρὸς ἕνα. καὶ τὸ σφόδρα δὴ πρὸς
ὀλίγους. οὕτω δ' ἔοικεν ἔχειν καὶ ἐπὶ τῶν πραγμάτων. οὐ γί-
γνονται γὰρ φίλοι πολλοὶ κατὰ τὴν ἑταιρικὴν φιλίαν. αἱ δ' ὑ-
μνούμεναι, ἐν δυσὶ λέγονται. οἱ δὲ πολύφιλοι, καὶ πᾶσιν οἰ-
κείως ἐντυγχάνοντες, οὐδενὶ δοκοῦσιν εἶναι φίλοι, πλὴν πο-
» λιτικῶς, οὓς καὶ καλοῦσιν ἀρέσκους. πολιτικῶς μὲν οὖν ἔστι
» πολλοῖς εἶναι φίλον καὶ μὴ ἄρεσκον ὄντα, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐ- 1
πιεικῆ, δι' ἀρετὴν δὲ καὶ δι' αὐτοὺς, οὐκ ἔστι πρὸς πολλούς. ἀγα-
πητὸν δὲ καὶ ὀλίγους εὑρεῖν τοιούτους. Πότερον δὲ ἐν εὐτυ-
χίαις φίλων μᾶλλον δεῖ ἢ ἐν ἀτυχίαις, ἐν ἀμφοῖν γὰρ ἐπιζη-
τοῦνται, οἵ τε γὰρ ἀτυχοῦντες, δέονται ἐπικουρίας, οἵ τ' εὐτυ-
χοῦντες, συμβίων, καὶ οὓς εὖ ποιήσουσιν, βούλονται γὰρ εὖ
δρᾶν. ἀναγκαιότερον μὲν γὰρ δὴ ἐν ταῖς ἀτυχίαις. διὸ τῶν
χρησίμων ἐνταῦθα δεῖ, κάλλιον δ' ἐν ταῖς εὐτυχίαις. διὸ καὶ
τοὺς ἐπιεικεῖς ζητοῦσι. τούτους γὰρ αἱρετώτερον εὐεργετεῖν. καὶ 2
μετὰ τούτων διάγειν. ἔστι γὰρ καὶ ἡ παρουσία αὐτὴ τῶν φίλων ἡ-
δεῖα καὶ ἐν ταῖς εὐτυχίαις καὶ ἀτυχίαις, κουφίζονται γὰρ οἱ λυ-
πούμενοι, συναλγούντων τῶν φίλων. διὸ κἂν ἀπορήσειεν αὖ-
τις, πότερον ὥσπερ βάρους μεταλαμβάνουσιν, ἢ τοῦτο μὲν
οὔ, ἡ παρουσία δ' αὐτῶν ἡδεῖα οὖσα, καὶ ἡ ἔννοια τοῦ συναλ-
γεῖν, ἐλάττω τὴν λύπην ποιεῖ. εἰ μὲν οὖν διὰ ταῦτα ἢ δι' ἀλ-
λό τι κουφίζονται, ἀφείσθω, συμβαίνειν δ' οὖν φαίνεται τὸ λε-
χθέν. ἔοικε δ' ἡ παρουσία μικτή τις αὐτῶν εἶναι, αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ 3
ὁρᾶν τοὺς φίλους, ἡδύ. ἄλλως τε καὶ ἀτυχοῦντι. καὶ γίνεταί τις ἐ-
πικουρία πρὸς τὸ μὴ λυπεῖσθαι, παραμυθητικὸν γὰρ ὁ φίλος
καὶ τῇ ὄψει καὶ τῷ λόγῳ, ἐὰν ᾖ ἐπιδέξιος, οἶδε γὰρ τὸ ἦθος καὶ
ἐφ' οἷς ἥδεται καὶ λυπεῖται. τὸ δὲ λυπούμενον αἰσθάνεσθαι ἐπὶ
ταῖς αὐτοῦ ἀτυχίαις, λυπηρόν, πᾶς γὰρ φεύγει λύπης αἴτιος
εἶναι τοῖς φίλοις. διόπερ οἱ μὲν ἀνδρώδεις τὴν φύσιν, εὐλα-
βοῦνται συλλυπεῖσθαι τοὺς φίλους αὐτοῖς. κἂν μὴ ὑπερτείνη
τῇ ἀλυπίᾳ τὴν ἐκείνοις γινομένην λύπην, οὐχ ὑπομένει. ὅ- 4

λως τε συνθρηνοῦντας οὐ προσίεται, διὰ τὸ μὴ δι' αὐτὸς εἶναι θρη
νητικός. γύναια δὲ καὶ οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες, τοῖς συστενάζουσι
χαίρουσι. καὶ φιλοῦσιν ὡς φίλους, καὶ συναλγοῦντας. μι-
μεῖσθαι δ' ἐν ἅπασι δεῖ, δηλονότι τὸν βελτίω. ἡ δ' ἐν ταῖς
εὐτυχίαις τῶν φίλων παρουσία, τήν τε διαγωγὴν ἡδεῖαν ἔ-
χει καὶ τὴν ἔννοιαν. ὅτι ἥδονται ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ ἀγαθοῖς. διὸ
δόξειεν ἂν δεῖν, εἰς μὲν τὰς εὐτυχίας καλεῖν τοὺς φίλους, προ
1 θύμως. εὐεργετικὸν γὰρ εἶναι, καλόν. εἰς δὲ τὰς ἀτυχίας, ὀκ
νοῦντα, μεταδιδόναι γὰρ ὡς ἥκιστα δεῖ τῶν κακῶν. ὅθεν τό, ἅ-
» λις ἐγὼ δυστυχῶν. μάλιστα δὲ παρακλητέον, ὅταν μέλλωσιν ὀ-
λίγα ὀχληθέντες, μεγάλα αὐτὸν ὠφελήσειν, ἰέναι δὲ, ἀνάπα
λιν ἴσως ἁρμόζει. πρὸς μὲν τοὺς ἀτυχοῦντας, ἄκλητον καὶ
προθύμως, φίλου γὰρ εὖ ποιεῖν, καὶ μάλιστα τοὺς ἐν χρείᾳ.
καὶ τό, μὴ ἀξιώσαντας, ἀμφοῖν γὰρ κάλλιον καὶ ἥδιον. εἰς δὲ
τὰς εὐτυχίας, συναλγοῦντα μὲν, προθύμως. καὶ γὰρ εἰς συνεργοῦντα
2 ταῦτα χρεία φίλων, πρὸς εὐπάθειαν δὲ, σχολαίως. οὐ γὰρ
καλὸν τὸ προθυμεῖσθαι ὠφελεῖσθαι. δόξαν δ' ἀηδίας ἐν τῷ
διωθεῖσθαι ἴσως εὐλαβητέον, ἐνίοτε γὰρ συμβαίνει. ἡ παρου-
σία δὴ τῶν φίλων ἐν ἅπασιν αἱρετὴ φαίνεται. Ἆρ' οὖν ὥς-
περ τοῖς ἐρῶσι τὸ ὁρᾶν ἀγαπητότατόν ἐστι, καὶ μᾶλλον αἱ-
ροῦνται ταύτην τὴν αἴσθησιν ἢ τὰς ἄλλας, ὡς κατὰ ταύ-
την μάλιστα τοῦ ἔρωτος ὄντος καὶ γινομένου, οὕτω καὶ τοῖς
φίλοις, αἱρετώτατόν ἐστι τὸ συζῆν, κοινωνία γὰρ ἡ φιλία. καὶ
3 ὡς πρὸς ἑαυτὸν ἔχει, οὕτω καὶ πρὸς τὸν φίλον. περὶ αὐ-
τὸν δὲ ἡ αἴσθησις, ὅτι ἐστὶν αἱρετή. περὶ τὸν φίλον δή. ἡ δὲ ἐ-
νέργεια γίνεται αὐτοῖς ἐν τῷ συζῆν, ὥστ' εἰκότως τούτου ἐ-
φίενται. καὶ ὅ ποτέ ἐστιν ἑκάστοις τὸ εἶναι, ἢ οὗ χάριν αἱροῦνται
τὸ ζῆν, ἐν τούτῳ μετὰ τῶν φίλων βούλονται διάγειν. διόπερ
οἱ μὲν, συμπίνουσιν, οἱ δὲ, συγκυβεύουσιν. ἄλλοι δὲ, καὶ
συγγυμνάζονται καὶ συγκυνηγοῦσιν, ἢ συμφιλοσοφοῦσιν,
ἕκαστοι δ' ἐν τούτῳ συνημερεύοντες, ὅτι περ μάλιστα ἀγαπῶ-
4 σι τῶν ἐν τῷ βίῳ, συζῆν γὰρ βουλόμενοι μετὰ τῶν φίλων, ταῦτα

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ποιοῦσι, καὶ τούτων κοινωνοῦσιν, οἷς οἴονται συζῆν. γίνεται ἡ
μὲν τῶν φαύλων φιλία, μοχθηρά, κοινωνοῦσι γὰρ φαύλων,
ἀβέβαιοι ὄντες. καὶ μοχθηροὶ δὲ γίνονται, ὁμοιούμενοι ἀλλή-
λοις. ἡ δὲ τῶν ἐπιεικῶν ἐπιεικής, συναυξανομένη ταῖς ὁμι-
λίαις. δοκοῦσι δὲ καὶ βελτίους γίνεσθαι ἐνεργοῦντες.
καὶ διορθοῦντες ἀλλήλους, ἀπομάττονται γὰρ
» παρ' ἀλλήλων, οἷς ἀρέσκονται. ὅθεν Ἐσθλῶν
» μὲν γὰρ ἄπ' ἐσθλά. περὶ μὲν οὖν
φιλίας, ἐπὶ τοσοῦτον εἰρήσθω.
ἑπόμενον δ' ἂν εἴη διελ-
θεῖν περὶ ἡδο-
νῆς.

ΤΕΛΟΣ, ΤΟΥ Ι.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΗΘΙΚΩΝ ΝΙΚΟΜΑΧΕΙΩΝ, ΤΟ Κ.

ΜΕΤΑ δὲ ταῦτα περὶ ἡδονῆς ἴσως ἕ-
πεται διελθεῖν. μάλιστα γὰρ δοκεῖ συ-
νῳκειῶσθαι τῷ γένει ἡμῶν. διὸ παι-
1 δεύουσι τοὺς νέους, οἰακίζοντες ἡδο-
νῇ καὶ λύπῃ. δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς τὴν
τοῦ ἤθους ἀρετὴν μέγιστον εἶναι τὸ χαί-
ρειν οἷς δεῖ, καὶ μισεῖν ἃ δεῖ, διατείνει
γὰρ ταῦτα διὰ παντὸς τοῦ βίου, ῥοπὴν ἔχοντα καὶ δύναμιν
πρὸς ἀρετήν τε καὶ εὐδαίμονα βίον, τὰ μὲν γὰρ ἡδέα, προ-
αιροῦνται. τὰ δὲ λυπηρὰ φεύγουσιν. ὑπὲρ δὲ τῶν τοιούτων,
ἥκιστα ἂν δόξειε παρετέον εἶναι. ἄλλως τε καὶ πολλὴν ἐχόν-
2 των ἀμφισβήτησιν. οἱ μὲν γὰρ τἀγαθὸν ἡδονὴν λέγουσιν, οἱ δ'
ἐξ ἐναντίας, κομιδῇ φαῦλον. οἱ μὲν ἴσως πεπεισμένοι οὕτω
καὶ ἔχει. οἱ δὲ, οἰόμενοι βέλτιον εἶναι πρὸς τὸν βίον ἡμῶν, ἀπο-
φαίνειν τὴν ἡδονὴν τῶν φαύλων καὶ εἰ μὴ ἔστι, ῥέπειν γὰρ τοὺς
πολλοὺς πρὸς αὐτὴν καὶ δουλεύειν ταῖς ἡδοναῖς. διὸ δεῖν εἰς
τοὐναντίον ἄγειν. ἐλθεῖν γὰρ ἂν οὕτως ἐπὶ τὸ μέσον. μή ποτε
δὲ οὐ καλῶς τοῦτο λέγεται, οἱ γὰρ περὶ τῶν ἐν τοῖς πάθεσι
καὶ ταῖς πράξεσι λόγοι, ἧττον εἰσὶ πιστοὶ τῶν ἔργων. ὅταν οὖν
3 διαφωνῶσι τοῖς κατὰ τὴν αἴσθησιν, καταφρονούμενοι καὶ
τἀληθὲς προσαναιροῦσιν. ὁ γὰρ ψέγων τὴν ἡδονὴν, ὀφθείς πο-
τε ἐφιέμενος, ἀποκλίνειν δοκεῖ πρὸς αὐτὴν, ὡς τοιαύτην οὖ-
σαν ἅπασαν. τὸ διορίζειν γὰρ οὐκ ἔστι τῶν πολλῶν. ἐοίκασιν
οὖν οἱ ἀληθεῖς τῶν λόγων, οὐ μόνον πρὸς τὸ εἰδέναι χρησι-
μώτατοι εἶναι, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν βίον. συνῳδοὶ γὰρ ὄντες
τοῖς ἔργοις, πιστεύονται. διὸ προτρέπονται τοὺς ξυνιέντας ζῆν
κατ' αὐτούς. τῶν μὲν οὖν τοιούτων, ἅλις. τὰ δὲ εἰρημένα πε-
4 ρὶ τῆς ἡδονῆς ἐπέλθωμεν. Εὔδοξος μὲν οὖν τὴν ἡδονὴν

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τἀγαθὸν ᾤετο εἶναι. διὰ τὸ πάνθ' ὁρᾶν ἐφιέμενα αὐτῆς καὶ ἔλλο-
γα καὶ ἄλογα. ἐν πᾶσι δ' εἶναι τὸ αἱρετὸν, ἐπιεικές. καὶ τὸ μά-
λιστα, κράτιστον. τὸ δὲ πάντ' ἐπὶ τὸ αὐτὸ φέρεσθαι, ὡς πᾶσιν
ἄριστον μηνύει. ἕκαστον γὰρ τὸ αὑτῷ ἀγαθὸν εὑρίσκειν, ὥσπερ
καὶ τροφήν. τὸ δὴ πᾶσιν ἀγαθὸν καὶ οὗ πάντ' ἐφίεται, τἀγαθὸν
εἶναι. ἐπιστεύοντο δ' οἱ λόγοι διὰ τὴν τοῦ ἤθους ἀρετὴν μᾶλλον,
ἢ δι' αὑτούς. διαφερόντως γὰρ ἐδόκει σώφρων εἶναι. οὐ δὴ ὡς φί-
λος τῆς ἡδονῆς ἐδόκει ταῦτα λέγειν, ἀλλ' οὕτως ἔχειν κατ' ἀλή- 1
θειαν. οὐχ ἧττον δ' ᾤετο εἶναι φανερὸν, ἐκ τοῦ ἐναντίου. τὴν γὰρ
λύπην καθ' αὑτὸ πᾶσι φευκτὸν εἶναι. ὁμοίως δὲ τὸ ἐναντίον,
αἱρετόν. μάλιστα δὲ εἶναι αἱρετόν. ὃ μὴ δι' ἕτερον, μηδ' ἑτέρου
χάριν αἱρούμεθα. τοιοῦτον δ' ὁμολογουμένως εἶναι τὴν ἡδο-
νήν, οὐδένα γὰρ ἐπερωτᾶν, τίνος ἕνεκα ἥδεται, ὡς καθ' αὑτὴν
οὖσαν αἱρετὴν τὴν ἡδονήν, προστιθεμένην τε ὁτῳοῦν τῶν ἀγα-
θῶν, αἱρετώτερον ποιεῖν. οἷον τὸ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρο-
νεῖν, καὶ αὔξεσθαι δὴ τὸ ἀγαθὸν αὐτὸ ἑαυτῷ. ἔοικε δὴ οὗτός 2
γε ὁ λόγος τῶν ἀγαθῶν αὐτὴν ἀποφαίνειν, καὶ οὐδὲν μᾶλλον
ἑτέρου, πᾶν γὰρ μεθ' ἑτέρου ἀγαθοῦ αἱρετώτερον, ἢ μονού-
μενον οὐκ εἴη τοιοῦτον, τοιούτῳ δὴ λόγῳ καὶ Πλάτων ἀναιρεῖ,
ὅτι οὐκ ἔστιν ἡδονὴ τἀγαθόν. αἱρετώτερον γὰρ εἶναι μετὰ φρο-
νήσεως τὸν ἡδὺν βίον, ἢ χωρίς. εἰ δὲ τὸ μικτὸν κρεῖττον, οὐκ
εἶναι τὴν ἡδονὴν τἀγαθόν. οὐδενὸς γὰρ προστεθέντος αὐτῷ τἀ-
γαθὸν αἱρετώτερον γίνεσθαι. δῆλον δ' ὡς οὐδ' ἄλλο οὐδὲν τἀ-
γαθὸν ἂν εἴη, ὃ μετά τινος τῶν καθ' αὑτὸ ἀγαθῶν αἱρετώτε- 3
ρον γίνεται. τί οὖν ἐστι τοιοῦτον οὗ καὶ ἡμεῖς κοινωνοῦμεν, τοιοῦ-
τον γὰρ ἐπιζητεῖται. οἱ δ' ἐνιστάμενοι ὡς οὐκ ἀγαθὸν οὗ πάντ'
ἐφίεται, μὴ οὐθὲν λέγουσιν, ὃ γὰρ πᾶσι δοκεῖ, τοῦτ' εἶναι φα-
μέν, ὁ δ' ἀναιρῶν ταύτην τὴν πίστιν, οὐ πάνυ πιστότερα ἐρεῖ.
εἰ μὲν γὰρ τὰ ἀνόητα ὠρέγετο αὐτῶν, ἦν ἄν τι λεγόμενον. εἰ
δὲ καὶ τὰ φρόνιμα, πῶς λέγοιεν ἄν τι. ἴσως δὲ καὶ ἐν τοῖς
φαύλοις ἐστί τι φυσικὸν ἀγαθὸν, κρεῖττον ἢ καθ' αὑτά, ὃ ἐ-
φίεται τοῦ οἰκείου ἀγαθοῦ. οὐκ ἔοικε δὲ οὐδὲ περὶ τοῦ ἐναν- 4

που καλῶς λέγεσθαι, οὐ γὰρ φασίν, εἰ ἡ λύπη κακόν ἐστι,
τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι. ἀντικεῖσθαι γὰρ κακὸν κακῷ καὶ ἄμ-
φω, τῷ μηδέτερον, λέγοντες ταῦτα δ' οὐ κακῶς. οὐ μὴν ἐπί-
γε τῶν εἰρημένων ἀληθεύοντες, ἀμφοῖν μὲν γὰρ ὄντοιν κακῶν
καὶ φευκτὰ ἔδει εἶναι ἄμφω, τῶν μηδετέρων δὲ, μηδέτερον,
ἢ ὁμοίως. νῦν δὲ φαίνονται, τὴν μὲν φεύγοντες, ὡς κακὸν,
τὴν δ' αἱρούμενοι, ὡς ἀγαθόν. οὕτω δὴ καὶ ἀντίκειται.
1 Οὐ μὴν οὐδ' εἰ μὴ τῶν ποιοτήτων ἐστὶν ἡ ἡδονή, διὰ τοῦτ' οὐ-
δὲ τῶν ἀγαθῶν, οὐδὲ γὰρ αἱ τῆς ἀρετῆς ἐνέργειαι, ποιότη-
τές εἰσιν. οὐδ' ἡ εὐδαιμονία. λέγουσι δὴ τὸ μὲν ἀγαθὸν, ὡρί-
σθαι, τὴν δ' ἡδονὴν, ἀόριστον εἶναι, ὅτι δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ
τὸ ἧττον. εἰ μὲν οὖν ἐκ τοῦ ἥδεσθαι τοῦτο κρίνουσι. καὶ περὶ
τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετὰς, καθ' ἃς ἐναργῶς
φασι μᾶλλον καὶ ἧττον τοὺς ποιοὺς ὑπάρχειν, καὶ κατὰ τὰς
ἀρετὰς ἔσται τὸ αὐτὸ, δίκαιοι γάρ εἰσι μᾶλλον καὶ ἀνδρεῖοι,
2 ἔστι δὲ καὶ δικαιοπραγεῖν καὶ σωφρονεῖν μᾶλλον καὶ ἧττον.
εἰ δ' ἐν ταῖς ἡδοναῖς. μή ποτ' οὐ λέγουσι τὸ αἴτιον. ἐὰν ὦσιν
αἱ μὲν, ἀμιγεῖς, αἱ δὲ, μικταί. τί κωλύει δὲ καθάπερ ἡ ὑγί-
εια, ὡρισμένη οὖσα, δέχεται τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον, οὕτω καὶ
τὴν ἡδονήν, οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ συμμετρία ἐν πᾶσιν ἐστίν. ἐν δ' ἐν τῷ
αὐτῷ μία τις ἀεί. ἀλλ' ἀνιεμένη διαμένει ἕως τινός. καὶ
διαφέρει τῷ μᾶλλον καὶ ἧττον. τοιοῦτον δὴ καὶ τὸ περὶ τὴν ἡ-
δονὴν ἐνδέχεται εἶναι. τέλειόν τε τἀγαθὸν τιθέντες, τὰς δὲ
3 κινήσεις καὶ τὰς γενέσεις, ἀτελεῖς, τὴν ἡδονὴν κίνησιν καὶ
γένεσιν ἀποφαίνειν πειρῶνται. οὐ καλῶς δ' ἐοίκασι λέγειν,
οὐδ' εἶναι κίνησιν, πάσῃ γὰρ οἰκεῖον εἶναι δοκεῖ τάχος καὶ
βραδυτής. καὶ εἰ μὴ καθ' αὑτὴν. οἷον τὸ τοῦ κόσμου,
πρὸς ἄλλο. τῇ δ' ἡδονῇ τούτων οὐδέτερον ὑπάρχει, ἡσθῆ-
ναι μὲν γὰρ ἔστι ταχέως, ὥσπερ ὀργισθῆναι. ἥδεσθαι δ',
οὔ. οὐδὲ πρὸς ἕτερον. βαδίζειν δὲ καὶ αὔξεσθαι καὶ πάν-
τα τὰ τοιαῦτα. μεταβάλλειν μὲν οὖν εἰς τὴν ἡδονὴν τα-
4 χέως καὶ βραδέως, ἐστίν. ἐνεργεῖν δὲ κατ' αὐτὴν ταχέως, οὐκ

ἐστί, λέγω δὲ ἥδεσθαι. γένεσίς τε πῶς ἂν εἴη, δοκεῖ γὰρ οὐκ ἐκ τοῦ
τυχόντος, τὸ τυχὸν γίνεσθαι, ἀλλ' ἐξ οὗ γίνεται, εἰς τοῦτο δια-
λύεσθαι. καὶ οὗ γένεσις ἡ ἡδονή, τούτου ἡ λύπη φθορά. καὶ λέ-
γουσι δὲ τὴν μὲν λύπην, ἔνδειαν εἶναι τοῦ κατὰ φύσιν. τὴν δ'
ἡδονὴν, ἀναπλήρωσιν. ταῦτα δὲ σωματικά ἐστι πάθη. εἰ δή ἐστι
τοῦ κατὰ φύσιν ἀναπλήρωσις, ἡ ἡδονὴ, ἐν ᾧ ἡ ἀναπλήρωσις,
τοῦτ' ἂν καὶ ἥδοιτο, τὸ σῶμα ἄρα οὐ δοκεῖ δὲ, οὐκ ἔστιν ἄρα ἀνα-
πλήρωσις ἡ ἡδονή. ἀλλὰ γινομένης μὲν ἀναπληρώσεως, ἥδοι- 1
τ' ἄν τις, καὶ τεμνόμενος, λυποῖτο. ἡ δόξα δ' αὕτη δοκεῖ γεγενῆ-
σθαι ἐκ τῶν περὶ τὴν τροφὴν λυπῶν καὶ ἡδονῶν, ἐνδεεῖς γὰρ
γινομένους καὶ προλυπηθέντας, ἥδεσθαι τῇ ἀναπληρώσει. τοῦ-
το δ' οὐ περὶ πάσας συμβαίνει τὰς ἡδονάς, ἄλυποι γάρ εἰσιν,
αἵ τε μαθηματικαὶ καὶ τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις καὶ διὰ τῆς ὀ-
σφρήσεως, καὶ ἀκροάματα δὲ καὶ ὁράματα. πολλαὶ δὲ καὶ μνῆ-
μαι καὶ ἐλπίδες. τίνος οὖν αὗται γενέσεις ἔσονται. οὐδενὸς
γὰρ ἔνδειαι γεγένηνται, οὗ γένοιτ' ἂν ἀναπλήρωσις. πρὸς δὲ 2
τοὺς προφέροντας τὰς ἐπονειδίστους τῶν ἡδονῶν, λέγοι τις ἄν, ὅ-
τι οὐκ ἔστι ταῦθ' ἡδέα. οὐ γὰρ εἰ τοῖς κακῶς διακειμένοις, ἡδέα
ταῦτ' ἐστὶν, οἰητέον αὐτὰ καὶ ἡδέα εἶναι ἁπλῶς, πλὴν τούτοις,
καθάπερ οὐδὲ τὰ τοῖς κάμνουσιν ὑγιεινὰ ἢ γλυκέα ἢ πικρά,
οὐδ' αὖ λευκὰ τὰ φαινόμενα τοῖς ὀφθαλμιῶσιν. ἢ οὕτω δὴ
λέγοιτ' ἄν, ὅτι αἱ μὲν ἡδοναὶ, αἱρεταί εἰσιν. οὐ μὴν ἀπό γε τού-
των. ὥσπερ καὶ τὸ πλουτεῖν, προδόντι δ', οὐ καὶ τὸ ὑγιαίνειν.
οὐ μὴν ὁποῖον φαγόντι. ἢ τῷ εἴδει διαφέρουσιν αἱ ἡδοναί, ἕ- 3
τεραι γὰρ αἱ ἀπὸ τῶν καλῶν, τῶν ἀπὸ τῶν αἰσχρῶν. καὶ οὐκ ἔ-
στιν ἡσθῆναι τὴν τοῦ δικαίου, μὴ ὄντα δίκαιον, μὴ δὲ τὴν
τοῦ μουσικοῦ, μὴ ὄντα μουσικόν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
λων. ἐμφανίζειν δὲ δοκεῖ καὶ ὁ φίλος, ἕτερος ὢν τοῦ κόλα-
κος, οὐκ οὖσαν ἀγαθὸν τὴν ἡδονήν. ἢ διαφόρους εἴδει, ὁ
μὲν γὰρ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁμιλεῖν δοκεῖ. ὁ δὲ, πρὸς ἡδο-
νήν. καὶ τὸ μὲν, ὀνειδίζεται, τὸ δ', ἐπαινοῦσιν, ὡς πρὸς ἕ-
τερα ὁμιλοῦντα. οὐδείς τ' ἂν ἕλοιτο ζῆν παιδίου διάνοιαν 4

ἔχων διὰ βίου. ἡδόμενος ἐφ' οἷς τὰ παιδία, ὡς οἷόν τε μάλιστα.
οὐδὲ χαίρειν ποιῶν τι τῶν αἰσχίστων, μηδέποτε μέλλων λυπη-
θῆναι. περὶ πολλά τε σπουδὴν ποιησαίμεθα ἂν καὶ εἰ μηδε-
μίαν ἐπιφέροι ἡδονήν. οἷον ὁρᾶν. μνημονεύειν. εἰδέναι. τὰς
ἀρετὰς ἔχειν. εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης ἕπονται τούτοις ἡδοναί, οὐδὲν δια-
φέρει, ἑλοίμεθα γὰρ ἂν ταῦτα, καὶ εἰ μὴ γίνοιτ' ἂν ἀπ' αὐτῶν
ἡδονή. ὅτι μὲν οὖν οὔτε τἀγαθὸν ἡ ἡδονή, οὔτε πᾶσα αἱρετή,
1 δῆλον ἔοικεν εἶναι. καὶ ὅτι εἰσὶν αἱρεταί τινὲς καθ' αὑτάς, δια-
φέρουσαι τῷ εἴδει, ἢ ἀφ' ὧν. τὰ μὲν οὖν λεγόμενα περὶ τῆς
ἡδονῆς καὶ λύπης, ἱκανῶς εἰρήσθω. Τί δ' ἐστὶν, ἢ ποῖόν τι,
καταφανέστερον γένοιτ' ἂν ἀπ' ἀρχῆς ἀναλαβοῦσι. δοκεῖ γὰρ
ἡ μὲν ὅρασις καθ' ὁντινοῦν χρόνον, τελεία εἶναι, οὐ γάρ ἐστιν ἐν-
δεὴς οὐδενός, ὃ εἰς ὕστερον γινόμενον τελειώσει αὐτῆς τὸ εἶδος.
τοιούτῳ δ' ἔοικε καὶ ἡ ἡδονή. ὅλον γάρ τι ἐστι. καὶ κατ' οὐδένα
χρόνον λάβοι τις ἂν ἡδονήν, ἧς ἐπὶ πλείω χρόνον γινομένης,
2 τελειωθήσεται τὸ εἶδος. διόπερ οὐδὲ κίνησίς ἐστιν, ἐν χρόνῳ γὰρ
πᾶσα κίνησις καὶ τέλους τινός, οἷον ἡ οἰκοδομικὴ τελεία ὅταν
ποιήσῃ οὗ ἐφίεται, ἢ ἐν ἅπαντι δὴ τῷ χρόνῳ ἢ τούτῳ. ἐν δὲ
τοῖς μέρεσι τοῦ χρόνου πᾶσαι ἀτελεῖς. καὶ ἕτεραι τῷ εἴδει τῆς
ὅλης καὶ ἀλλήλων, ἡ γὰρ τῶν λίθων σύνθεσις, ἑτέρα τῆς τοῦ
κίονος ῥαβδώσεως. καὶ αὗται τῆς τοῦ ναοῦ ποιήσεως. καὶ ἡ μὲν
τοῦ ναοῦ, τελεία, οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς πρὸς τὸ προκείμενον. ἡ δὲ
τῆς κρηπῖδος καὶ τοῦ τριγλύφου, ἀτελής, μέρους γὰρ ἑκατέ-
3 ρα. τῷ εἴδει οὖν διαφέρουσιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ
λαβεῖν κίνησιν τελείαν τῷ εἴδει, ἀλλ' εἴπερ, ἐν τῷ παντί. ὁμοί-
ως δὲ καὶ ἐπὶ βαδίσεως καὶ τῶν λοιπῶν. εἰ γάρ ἐστιν ἡ φορὰ
κίνησις πόθεν ποῖ, καὶ ταύτης διαφοραὶ κατ' εἶδος. πτῆσις. βά-
δισις. ἅλσις, καὶ τὰ τοιαῦτα. οὐ μόνον δὲ οὕτως, ἀλλὰ καὶ
ἐν αὐτῇ τῇ βαδίσει. τὸ γὰρ πόθεν ποῖ, οὐ ταὐτὸν ἐν τῷ σταδίῳ
καὶ τῷ μέρει καὶ ἐν ἑτέρῳ καὶ ἑτέρῳ μέρει. οὐδὲ τὸ διεξιέναι
τὴν γραμμὴν τήνδε κἀκείνην. οὐ μόνον γὰρ γραμμὴν διαπο-
4 ρεύεται, ἀλλὰ καὶ ἐν τόπῳ οὖσαν. ἐν ἑτέρῳ δ' αὕτη ἐκείνης.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δι' ἀκριβείας μὲν οὖν περὶ κινήσεως ἐν ἄλλοις εἴρηται. ἔοικε
δ' οὐκ ἐν ἅπαντι χρόνῳ τελεία εἶναι, ἀλλ' αἱ πολλαὶ ἀτελεῖς
καὶ διαφέρουσαι τῷ εἴδει, εἴπερ τὸ πόθεν ποῖ εἰδοποιόν. τῆς ἡ-
δονῆς δ' ἐν ὁτῳοῦν χρόνῳ τέλειον τὸ εἶδος. δῆλον οὖν ὡς ἕτε-
ραί τε ἂν εἶεν ἀλλήλων, καὶ τῶν ὅλων τι καὶ τελείων ἡ ἡδονή.
δόξειε δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ μὴ ἐνδέχεσθαι κινεῖσθαι μὴ ἐν χρό-
νῳ, ἥδεσθαι δέ, τὸ γὰρ ἐν τῷ νῦν, ὅλον τι. ἐκ τούτων δὲ δῆλον,
καὶ ὅτι οὐ καλῶς λέγουσι κίνησιν ἢ γένεσιν εἶναι τὴν ἡδονήν. 1
οὐ γὰρ πάντων ταῦτα λέγεται, ἀλλὰ τῶν μεριστῶν καὶ μὴ ὅλων,
οὐδὲ γὰρ ὁράσεώς ἐστι γένεσις, οὐδὲ στιγμῆς, οὐδὲ μονάδος, οὐ-
δὲ τούτων οὐδὲν κίνησις, οὐδὲ γένεσις. οὐδὲ δὴ ἡδονῆς, ὅλον
γάρ τι. αἰσθήσεως δὲ πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης, τε-
λείως δὲ τῆς εὖ διακειμένης πρὸς τὸ κάλλιστον τῶν ὑπὸ τὴν
αἴσθησιν κειμένων. τοιοῦτον γὰρ μάλιστ' εἶναι δοκεῖ ἡ τελεία ἐνέρ-
γεια. αὐτὴν δὲ λέγειν ἐνεργεῖν, ἢ ἐν ᾧ ἐστι, μηδὲν διαφερέτω.
καθ' ἕκαστον δὲ βελτίστη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια, τοῦ ἄριστα διακειμένου 2
πρὸς τὸ κράτιστον τῶν ὑφ' αὐτήν. αὕτη δ' ἂν τελειοτάτη εἴη
καὶ ἡδίστη. κατὰ πᾶσαν γὰρ αἴσθησίν ἐστιν ἡδονή. ὁμοίως δὲ καὶ
διάνοιαν καὶ θεωρίαν, ἡδίστη δέ, ἡ τελειοτάτη. τελειοτάτη δ'
ἡ τοῦ εὖ ἔχοντος πρὸς τὸ σπουδαιότατον τῶν ὑφ' αὐτήν. τελειοῖ
δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἥ τε ἡδονὴ
τελειοῖ καὶ τὸ αἰσθητόν τε καὶ ἡ αἴσθησις, σπουδαῖα ὄντα. ὥσπερ
οὐδὲ ἡ ὑγίεια καὶ ὁ ἰατρὸς ὁμοίως αἰτία ἐστὶ τοῦ ὑγιαίνειν. καθ'-
ἑκάστην δ' αἴσθησιν ὅτι γίνεται ἡ ἡδονὴ δῆλον. φαμὲν γὰρ ὁράμα- 3
τα καὶ ἀκούσματα εἶναι ἡδέα. δῆλον δὲ καὶ ὅτι μάλιστα, ἐπει-
δὰν ἥ τε αἴσθησις εἴη κρατίστη καὶ πρὸς τοιοῦτον ἐνεργῇ. τοιού-
των δὲ ὄντων τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ τοῦ αἰσθανομένου, ἀεὶ ἔσται ἡδο-
νή. ὑπάρχοντός γε τοῦ ποιήσοντος καὶ τοῦ πεισομένου. τελειοῖ
δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή, οὐχ ὡς ἡ ἕξις ἐνυπάρχουσα, ἀλλ' ὡς
ἐπιγινόμενόν τι τέλος. οἷον τοῖς ἀκμαίοις ἡ ὥρα. ἕως δ' οὖν ἂν
τό τε αἰσθητὸν ἢ νοητὸν ᾖ οἷον δεῖ, καὶ τὸ κρῖνον ἢ θεωροῦν, ἔσται
ἐν τῇ ἐνεργείᾳ ἡ ἡδονή, ὁμοίων γὰρ ὄντων, καὶ πρὸς ἄλληλα 4

τὸν αὐτὸν τρόπον ἐχόντων, τοῦ τε παθητικοῦ καὶ τοῦ ποιητικοῦ, ταὐτὸ πέφυκε γίνεσθαι. πῶς οὖν οὐδεὶς συνεχῶς ἥδεται; ἢ κάμνει. πάντα γὰρ τὰ ἀνθρώπεια ἀδυνατεῖ συνεχῶς ἐνεργεῖν. οὐ γίνεται οὖν οὐδ' ἡδονή. ἕπεται γὰρ τῇ ἐνεργείᾳ. ἔνια δὲ τέρπει καινὰ ὄντα. ὕστερον δὲ οὐχ ὁμοίως διὰ ταῦτα. τὸ μὲν γὰρ πρῶτον παρακέκληται ἡ διάνοια καὶ διατεταμένως περὶ αὐτὰ ἐνεργεῖ, ὥσπερ κατὰ τὴν ὄψιν οἱ ἐμβλέποντες. μετέ-
1 πειτα δὲ οὐ γίνεται τοιαύτη ἡ ἐνέργεια, ἀλλὰ παρημελημένη. διὸ καὶ ἡ ἡδονὴ ἀμαυροῦται. ὀρέγεσθαι δὲ τῆς ἡδονῆς οἰηθείη τις ἂν ἅπαντας, ὅτι καὶ τοῦ ζῆν ἅπαντες ἐφίενται. ἡ δὲ ζωή, ἐνέργειά τίς ἐστι. καὶ ἕκαστος περὶ ταῦτα καὶ τούτοις ἐνεργεῖ, ἃ καὶ μάλιστα ἀγαπᾷ. οἷον ὁ μὲν μουσικός, τῇ ἀκοῇ, περὶ τὰ μέλη. ὁ δὲ φιλομαθής, τῇ διανοίᾳ, περὶ τὰ θεωρήματα. οὕτω δὲ καὶ τῶν λοιπῶν ἕκαστος. ἡ δὲ ἡδονή, τελειοῖ τὰς ἐνεργείας. καὶ τὸ ζῆν δέ, οὗ ὀρέγονται. εὐλόγως οὖν καὶ τῆς
2 ἡδονῆς ἐφίενται. τελειοῖ γὰρ ἑκάστῳ τὸ ζῆν αἱρετὸν ὄν. πότερον δὲ διὰ τὴν ἡδονὴν τὸ ζῆν αἱρούμεθα, ἢ διὰ τὸ ζῆν τὴν ἡδονήν, ἀφείσθω ἐν τῷ παρόντι. συνεζεῦχθαι μὲν γὰρ ταῦτα φαίνεται, καὶ χωρισμὸν οὐ δέχεσθαι, ἄνευ τε γὰρ ἐνεργείας, οὐ γίνεται ἡδονή. πᾶσάν τε ἐνέργειαν τελειοῖ ἡ ἡδονή. ὅθεν δοκοῦσι καὶ τῷ εἴδει διαφέρειν. τὰ γὰρ ἕτερα τῷ εἴδει, ὑφ' ἑτέρων οἰόμεθα τελειοῦσθαι, οὕτω γὰρ φαίνεται καὶ τὰ φυσικὰ καὶ τὰ ἀπὸ τέχνης, οἷον, ζῷα, καὶ δένδρα, καὶ γραφή, καὶ ἀγάλματα,
3 καὶ οἰκία, καὶ σκεῦος. ὁμοίως δὴ καὶ τὰς ἐνεργείας τὰς διαφερούσας τῷ εἴδει ὑπὸ διαφερόντων τῷ εἴδει τελειοῦσθαι. διαφέρουσι δ' αἱ τῆς διανοίας, τῶν κατὰ τὰς αἰσθήσεις. καὶ αὗται ἀλλήλων κατ' εἶδος. καὶ αἱ τελειοῦσαι δὴ ἡδοναί. φανείη δ' ἂν τοῦτο καὶ ἐκ τοῦ συνῳκειῶσθαι τῶν ἡδονῶν ἑκάστην τῇ ἐνεργείᾳ, ἣν τελειοῖ. συναύξει γὰρ τὴν ἐνέργειαν ἡ οἰκεία ἡδονή. μᾶλλον γὰρ ἕκαστα κρίνουσι καὶ ἐξακριβοῦσιν οἱ μεθ' ἡδονῆς ἐνεργοῦντες. οἷον γεωμετρικοὶ γίνονται, οἱ χαίροντες τῷ γεωμετρεῖν, καὶ κατανοοῦσιν ἕκα-
4 στα μᾶλλον. ὁμοίως δὲ καὶ φιλόμουσοι, καὶ φιλοικοδόμοι,

καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστοι, ἐπιδιδόασιν εἰς τὸ οἰκεῖον ἔργον, χαίρον-
τες αὐτῷ. συναύξουσι δὲ αἱ ἡδοναί. τὰ δὲ συναύξοντα οἰ-
κεῖα. τοῖς ἑτέροις δὲ τῷ εἴδει, καὶ τὰ οἰκεῖα, ἕτερα τῷ εἴδει.
ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦτ' ἂν φανείη ἐκ τοῦ τὰς ἀφ' ἑτέρων ἡδονὰς
ἐμποδίους ταῖς ἐνεργείαις εἶναι. οἱ γὰρ φίλαυλοι ἀδυνατοῦ-
σι τοῖς λόγοις προσέχειν, ἐὰν κατακούσωσιν αὐλοῦντος μᾶλ-
λον χαίροντες αὐλητικῇ, τῆς παρούσης ἐνεργείας. ἡ κατὰ
τὴν αὐλητικὴν οὖν ἡδονή, τὴν περὶ τὸν λόγον ἐνέργειαν φθεί- 1
ρει. ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων συμβαίνει, ὅταν ἅμα
περὶ δύο ἐνεργῇ. ἡ γὰρ ἡδίων τὴν ἑτέραν ἐκκρούει. καὶ ἐὰν πο-
λὺ διαφέρῃ κατὰ τὴν ἡδονήν, μᾶλλον, ὥστε μηδὲ ἐνεργεῖν
κατὰ τὴν ἑτέραν. διὸ χαίροντες ὁτῳοῦν σφόδρα, οὐ πάνυ
δρῶμεν ἕτερον. καὶ ἄλλα ποιοῦμεν, ἄλλοις ἠρέμα ἀρεσκό-
μενοι. οἷον καὶ ἐν τοῖς θεάτροις οἱ τραγηματίζοντες. ὅταν φαῦ-
λοι οἱ ἀγωνιζόμενοι ὦσι, τότε μάλιστα αὐτὸ δρῶσιν. ἐπεὶ δ' ἡ
μὲν οἰκεία ἡδονὴ ἐξακριβοῖ τὰς ἐνεργείας καὶ χρονιωτέρας 2
καὶ βελτίους ποιεῖ, αἱ δ' ἀλλότριαι, λυμαίνονται. δῆλον ὡς
πολὺ διεστᾶσι, σχεδὸν γὰρ αἱ ἀλλότριαι ἡδοναί, ποιοῦσιν ὅπερ
αἱ οἰκεῖαι λῦπαι. φθείρουσι γὰρ τὰς ἐνεργείας αἱ οἰκεῖαι λῦ-
παι. οἷον εἴ τῳ τὸ γράφειν ἀηδὲς καὶ ἐπίλυπον, ἢ τὸ λογίζε-
σθαι, ὁ μὲν, οὐ γράφει, ὁ δὲ, οὐ λογίζεται. λυπηρᾶς οὔσης τῆς
ἐνεργείας. συμβαίνει δὴ περὶ τὰς ἐνεργείας τοὐναντίον ἀπὸ
τῶν οἰκείων ἡδονῶν τε καὶ λυπῶν. οἰκεῖαι δ' εἰσίν, αἱ ἐπὶ τῇ
ἐνεργείᾳ καθ' αὑτὴν γινόμεναι. αἱ δ' ἀλλότριαι ἡδοναὶ εἴρην- 3
ται, ὅτι παραπλήσιόν τι τῇ λύπῃ ποιοῦσι, φθείρουσι γάρ, πλὴν
οὐχ ὁμοίως. διαφερουσῶν δὲ τῶν ἐνεργειῶν ἐπιεικείᾳ καὶ
φαυλότητι. καὶ τῶν μὲν, αἱρετῶν οὐσῶν, τῶν δέ, φευκτῶν, τῶν
δέ, οὐδετέρων, ὁμοίως ἔχουσι καὶ αἱ ἡδοναί, καθ' ἑκάστην γὰρ
ἐνέργειαν οἰκεία ἡδονή ἐστιν. ἡ μὲν οὖν τῇ σπουδαίᾳ οἰκεία,
ἐπιεικής. ἡ δὲ τῇ φαύλῃ μοχθηρά. καὶ γὰρ αἱ ἐπιθυμίαι τῶν
μὲν καλῶν, ἐπαινεταί, τῶν δ' αἰσχρῶν, ψεκταί. οἰκειότεραι δὲ
ταῖς ἐνεργείαις, αἱ ἐν αὐταῖς ἡδοναί, τῶν ὀρέξεων. αἱ μὲν γὰρ 4

διωρισμέναι εἰσὶ καὶ τοῖς χρόνοις καὶ τῇ φύσει. αἱ δὲ, σύνεγ-
γυς ταῖς ἐνεργείαις, καὶ ἀδιόριστοι οὕτως, ὥστ᾽ ἔχειν ἀμφισβή-
τησιν εἰ ταυτόν ἐστιν ἡ ἐνέργεια τῇ ἡδονῇ. οὐ μὴν ἔοικέ γε ἡ ἡδο-
νὴ διάνοια εἶναι, οὐδ᾽ αἴσθησις, ἄτοπον γάρ. ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ χω-
ρίζεσθαι, φαίνεται ταυτόν τισιν. ὥσπερ οὖν αἱ ἐνέργειαι ἕτε-
ραι, καὶ αἱ ἡδοναί. διαφέρει δὲ ἡ ὄψις ἁφῆς, καθαρειότητι, καὶ
ἀκοὴ καὶ ὄσφρησις, γεύσεως. ὁμοίως δὲ διαφέρουσι, καὶ αἱ
1 ἡδοναί, καὶ τούτων αἱ περὶ τὴν διάνοιαν καὶ ἑκάτεραι, ἀλλή-
λων. δοκεῖ δ᾽ εἶναι ἑκάστῳ ζῴῳ καὶ ἡδονὴ οἰκεία ὥσπερ καὶ ἔρ-
γον. ἡ γὰρ κατὰ τὴν ἐνέργειαν καὶ ἐφ᾽ ἑκάστῳ δὲ θεωροῦντι,
τοῦτ᾽ ἂν φανείη, ἑτέρα γὰρ ἵππου ἡδονὴ καὶ κυνὸς καὶ ἀνθρώ-
που, καθάπερ Ἡράκλειτός φησιν. ὄνον σύρματα ἂν ἑλέσθαι
μᾶλλον ἢ χρυσόν, ἥδιον γὰρ χρυσοῦ τροφὴ ὄνοις. αἱ μὲν οὖν τῶν
ἑτέρων τῷ εἴδει, διαφέρουσιν εἴδει. τὰς δὲ τῶν αὐτῶν, ἀδιαφό-
ρους εὔλογον εἶναι. διαλλάττουσι δὲ οὐ μικρὸν ἐπί γε τῶν ἀν-
2 θρώπων, τὰ γὰρ αὐτὰ, τοὺς μὲν λυπεῖ, τοὺς δὲ, τέρπει. καὶ τοῖς
μὲν, λυπηρὰ καὶ μισητά ἐστι. τοῖς δὲ, ἡδέα καὶ φιλητά. καὶ ἐπὶ
γλυκέων δὲ τοῦτο συμβαίνει. οὐ γὰρ τὰ αὐτὰ τῷ πυρέττοντι
δοκεῖ καὶ τῷ ὑγιαίνοντι. οὐδὲ θερμὸν εἶναι τῷ ἀσθενεῖ καὶ τῷ
εὐεκτικῷ. ὁμοίως δὲ καὶ ἐφ᾽ ἑτέρων τοῦτο συμβαίνει. δοκεῖ δ᾽ ἐν
ἅπασι τοῖς τοιούτοις εἶναι τὸ φαινόμενον τῷ σπουδαίῳ. εἰ δὲ
τοῦτο καλῶς λέγεται, καθάπερ δοκεῖ. καὶ ἔστιν ἑκάστου μέτρον,
ἡ ἀρετὴ καὶ ὁ ἀγαθὸς, ᾗ τοιοῦτος, καὶ ἡδοναὶ εἶεν ἂν, αἱ τού-
3 τῳ φαινόμεναι. καὶ ἡδέα, οἷς οὗτος χαίρει. τὰ δὲ τούτῳ δυσ-
χερῆ, εἴ τῳ φαίνεται ἡδέα, οὐδὲν θαυμαστόν, πολλαὶ γὰρ φθο-
ραὶ καὶ λῦμαι ἀνθρώπων γίνονται, ἡδέα δ᾽ οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ τού-
τοις καὶ οὕτω διακειμένοις. τὰς μὲν οὖν ὁμολογουμένως αἰ-
σχρὰς, δῆλον ὡς οὐ φατέον ἡδονὰς εἶναι, πλὴν τοῖς διεφθαρ-
μένοις. τῶν δ᾽ ἐπιεικῶν δοκουσῶν εἶναι, ποίαν ἢ τίνα φατέον τοῦ
ἀνθρώπου εἶναι, ἢ ἐκ τῶν ἐνεργειῶν δῆλον, ταύταις γὰρ ἕπον-
ται αἱ ἡδοναί. εἴτ᾽ οὖν μία ἐστὶν εἴτε πλείους, αἱ τοῦ τελείου
4 καὶ μακαρίου ἀνδρὸς, αἱ ταύτας τελειοῦσαι ἡδοναὶ, κυρίως

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

λέγοιντ' ἂν ἀνθρώπου ἡδοναὶ εἶναι. αἱ δὲ λοιπαί, δευτέρως
καὶ πολλοστῶς, ὥσπερ αἱ ἐνέργειαι. Εἰρημένων δὲ τῶν
περὶ τὰς ἀρετάς τε καὶ φιλίας καὶ ἡδονάς, λοιπὸν περὶ εὐ-
δαιμονίας τύπῳ διελθεῖν ἐπειδὴ τέλος αὐτὴν τίθεμεν τῶν
ἀνθρωπίνων ἀναλαβοῦσι δὴ τὰ προειρημένα, συντομώτερος
ἂν εἴη ὁ λόγος. εἴπομεν δ' ὅτι οὐκ ἔστιν ἕξις, καὶ γὰρ τῷ καθεύ-
δοντι διὰ βίου ὑπάρχοι ἄν, φυτῶν ζῶντι βίον. καὶ τῷ δυστυχοῦ-
ντι τὰ μέγιστα. εἰ δὴ ταῦτα μὴ ἀρέσκει, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἐνέρ- 1
γειάν τινα θετέον. καθάπερ ἐν τοῖς πρότερον εἴρηται. τῶν
δ' ἐνεργειῶν, αἱ μέν, εἰσιν ἀναγκαῖαι καὶ δι' ἕτερα αἱρεταί. αἱ
δέ, καθ' αὑτάς, δῆλον ὅτι τὴν εὐδαιμονίαν τῶν καθ' αὑτὰς αἱρε-
τῶν τινα θετέον καὶ οὐ τῶν δι' ἄλλο, οὐδενὸς γὰρ ἐνδεὴς ἡ εὐ-
δαιμονία, ἀλλ' αὐτάρκης. καθ' αὑτὰς δ' εἰσὶν αἱρεταί, ἀφ' ὧν
μηδὲν ἐπιζητεῖται παρὰ τὴν ἐνέργειαν. τοιαῦται δ' εἶναι δο-
κοῦσιν, αἱ κατ' ἀρετὴν πράξεις. τὰ γὰρ καλὰ καὶ σπουδαῖα
πράττειν, τῶν δι' αὑτὰ αἱρετῶν. καὶ τῶν παιδιῶν δέ, αἱ ἡδεῖαι, 2
οὐ γὰρ δι' ἕτερα αὐτὰς αἱροῦνται. βλάπτονται γὰρ ἀπ' αὐτῶν
μᾶλλον ἢ ὠφελοῦνται, ἀμελοῦντες τῶν σωμάτων καὶ τῆς
κτήσεως. καταφεύγουσι δ' ἐπὶ τὰς τοιαύτας διαγωγὰς τῶν εὐ-
δαιμονιζομένων οἱ πολλοί. διὸ παρὰ τοῖς τυράννοις εὐδοκιμοῦ-
σιν, οἱ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς εὐτράπελοι. ὧν γὰρ ἐφίεν-
ται, ἐν τούτοις παρέχουσι σφᾶς αὐτοὺς ἡδεῖς, δέονται δὲ τοιού-
των. δοκεῖ μὲν οὖν εὐδαιμονικὰ ταῦτα εἶναι, διὰ τὸ τοὺς ἐν ταῖς
δυναστείαις ἐν τούτοις ἀποσχολάζειν. οὐδὲν δ' ἴσως σημεῖον οἱ 3
τοιοῦτοί εἰσιν, οὐ γὰρ ἐν τῷ δυναστεύειν ἡ ἀρετή, οὐδ' ὁ νοῦς,
ἀφ' ὧν αἱ σπουδαῖαι ἐνέργειαι. οὐδ' εἰ, ἄγευστοι οὗτοι ὄντες
ἡδονῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἐλευθερίου, ἐπὶ τὰς σωματικὰς κατα-
φεύγουσι, διὰ τοῦτο ταύτας οἰητέον αἱρετωτέρας εἶναι, καὶ
γὰρ οἱ παῖδες, τὰ παρ' αὐτοῖς τιμώμενα, κράτιστα οἴονται εἶ-
ναι. εὔλογον δὴ ὥσπερ παισὶ καὶ ἀνδράσιν ἕτερα φαίνεται
τίμια, οὕτω καὶ φαύλοις καὶ ἐπιεικέσι. καθάπερ οὖν πολ-
λάκις εἴρηται καὶ τίμια καὶ ἡδέα ἐστὶ τὰ τῷ σπουδαίῳ τοιαῦτα 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὄντα. ἑκάστῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν οἰκείαν ἕξιν, αἱρετωτάτη ἐνέρ-
γεια. καὶ τῷ σπουδαίῳ δὲ ἡ κατὰ τὴν ἀρετήν. οὐκ ἐν παιδιᾷ
ἄρα ἡ εὐδαιμονία. καὶ γὰρ ἄτοπον τὸ τέλος εἶναι παιδιάν.
καὶ πραγματεύεσθαι καὶ κακοπαθεῖν τὸν βίον ἅπαντα τοῦ
παίζειν χάριν. ἅπαντα γὰρ ὡς εἰπεῖν, ἑτέρου χάριν αἱρούμε-
θα, πλὴν τῆς εὐδαιμονίας, τέλος γὰρ αὕτη. σπουδάζειν δὲ
καὶ πονεῖν παιδιᾶς χάριν, ἠλίθιον φαίνεται καὶ λίαν παιδι-
1 κόν. παίζειν δ᾽ ὅπως σπουδάζῃ κατ᾽ Ἀνάχαρσιν, ὀρθῶς ἔχειν
δοκεῖ, ἀναπαύσει γὰρ ἔοικεν ἡ παιδιά. ἀδυνατοῦντες δὲ συνε-
χῶς πονεῖν, ἀναπαύσεως δέονται. οὐ δὴ τέλος ἡ ἀνάπαυσις,
γίνεται γὰρ ἕνεκα τῆς ἐνεργείας. δοκεῖ δ᾽ ὁ εὐδαίμων βίος
κατ᾽ ἀρετὴν εἶναι. οὗτος δὲ, σπουδαῖος, ἀλλ᾽ οὐκ ἐν παιδιᾷ.
βελτίω τε λέγομεν τὰ σπουδαῖα, τῶν γελοίων καὶ μετὰ παι-
διᾶς. καὶ τοῦ βελτίονος ἀεὶ καὶ μορίου καὶ ἀνθρώπου, σπου-
δαιοτέραν τὴν ἐνέργειαν. ἡ δὲ τοῦ βελτίονος, κρείττων καὶ
2 εὐδαιμονικωτέρα ἤδη. ἀπολαύσειέ τ᾽ ἂν τῶν σωματικῶν ἡ-
δονῶν ὁ τυχὼν καὶ ἀνδράποδον, οὐχ ἧττον τοῦ ἀρίστου. εὐδαι-
μονίας δ᾽ οὐδεὶς ἀνδραπόδῳ μεταδίδωσιν, εἰ μὴ καὶ βίου,
οὐ γὰρ ἐν ταῖς τοιαύταις διαγωγαῖς ἡ εὐδαιμονία, ἀλλ᾽ ἐν
ταῖς κατ᾽ ἀρετὴν ἐνεργείαις, καθάπερ πρότερον εἴρηται.
Εἰ δ᾽ ἐστὶν ἡ εὐδαιμονία, κατ᾽ ἀρετὴν ἐνέργεια, εὔλογον κατὰ
τὴν κρατίστην. αὕτη δ᾽ ἂν εἴη τοῦ ἀρίστου, εἴτε δὴ νοῦς τοῦτο,
εἴτε ἄλλό τι, ὃ δὴ κατὰ φύσιν δοκεῖ ἄρχειν καὶ ἡγεῖσθαι, καὶ
3 ἔννοιαν ἔχειν περὶ καλῶν καὶ θείων, εἴτε θεῖον ὂν καὶ αὐτὸ, εἴ-
τε τῶν ἐν ἡμῖν τὸ θειότατον, ἡ τούτου ἐνέργεια κατὰ τὴν οἰκείαν
ἀρετὴν, εἴη δ᾽ ἂν ἡ τελεία εὐδαιμονία. ὅτι δ᾽ ἐστὶ θεωρητικὴ, εἴρη-
ται. ὁμολογούμενον δὲ τοῦτ᾽ ἂν δόξειεν εἶναι, καὶ τοῖς πρότερον,
καὶ τῷ ἀληθεῖ, κρατίστη τε γὰρ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια. καὶ γὰρ ὁ νοῦς
τῶν ἐν ἡμῖν καὶ τῶν γνωστῶν, περὶ ἃ ὁ νοῦς. ἔτι δὲ συνεχεστάτη.
θεωρεῖν τε γὰρ δυνάμεθα συνεχῶς μᾶλλον, ἢ πράττειν ὁτιοῦν.
οἰόμεθά τε δεῖν ἡδονὴν παραμεμῖχθαι τῇ εὐδαιμονίᾳ. ἡδίστη
4 δὲ τῶν κατ᾽ ἀρετὴν ἐνεργειῶν, ἡ κατὰ τὴν σοφίαν ὁμολογου

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μένως ἐστί. δοκεῖ γοῦν ἡ σοφία, θαυμαστὰς ἡδονὰς ἔχειν καθα-
ρειότητι καὶ τῷ βεβαίῳ. εὔλογον δὲ τοῖς εἰδόσι τῶν ζητούντων
ἡδίω τὴν ἀγωγὴν εἶναι. ἥ τε λεγομένη αὐτάρκεια, περὶ τὴν θεω-
ρητικὴν μάλιστ᾽ ἂν εἴη. τῶν μὲν γὰρ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, καὶ
σοφὸς καὶ δίκαιος καὶ οἱ λοιποὶ δέονται. τοῖς δὲ τοιούτοις ἱκα-
νῶς κεχορηγημένων ὁ μὲν δίκαιος δεῖται πρὸς οὓς δικαιοπρα-
γήσει καὶ μεθ᾽ ὧν. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ σώφρων καὶ ὁ ἀνδρεῖος καὶ
τῶν ἄλλων ἕκαστος. ὁ δὲ σοφὸς καὶ καθ᾽ αὑτὸν ὢν, δύναται θεω- 1
ρεῖν. καὶ ὅσῳ ἂν σοφὸς ᾖ, μᾶλλον. βέλτιον δ᾽ ἴσως, συνερ-
γοὺς ἔχων. ἀλλ᾽ ὅμως αὐταρκέστατος. δόξειε δ᾽ ἂν αὐτὴ μόνη
δι᾽ αὑτὴν ἀγαπᾶσθαι, οὐδὲν γὰρ ἀπ᾽ αὐτῆς γίνεται παρὰ τὸ θεω-
ρῆσαι. ἀπὸ δὲ τῶν πρακτικῶν, ἢ πλεῖον ἢ ἔλαττον, περιποιού-
μεθα παρὰ τὴν πρᾶξιν. δοκεῖ τε ἡ εὐδαιμονία ἐν τῇ σχολῇ
εἶναι. ἀσχολούμεθα γὰρ, ἵνα σχολάζωμεν. καὶ πολεμοῦμεν,
ἵνα εἰρήνην ἄγωμεν. τῶν μὲν οὖν πρακτικῶν ἀρετῶν, ἐν τοῖς
πολιτικοῖς ἢ τοῖς πολεμικοῖς, αἱ ἐνέργειαι. αἱ δὲ περὶ ταῦτα 2
πράξεις, δοκοῦσιν ἄσχολοι εἶναι. αἱ μὲν οὖν πολεμικαὶ, καὶ
παντελῶς, οὐδεὶς γὰρ αἱρεῖται τὸ πολεμεῖν, τοῦ πολεμεῖν ἕνε-
κα. οὐδὲ παρασκευάζει πόλεμον. δόξαι γὰρ ἂν παντελῶς
μιαιφόνος τις εἶναι. εἰ τοὺς φίλους πολεμίους ποιοῖτο, ἵνα μά-
χαι καὶ φόνοι γίγνοιντο. ἔστι δὲ καὶ ἡ τοῦ πολιτικοῦ ἄσχολος καὶ
παρ᾽ αὐτὸ τὸ πολιτεύεσθαι, περιποιουμένη δυναστείας καὶ τι-
μάς. ἢ τήν γε εὐδαιμονίαν αὐτῷ καὶ τοῖς πολίταις, ἑτέραν
οὖσαν τῆς πολιτικῆς, ἣν καὶ ζητοῦμεν. δῆλον ὡς ἑτέραν οὖ- 3
σαν. εἰ δὴ τῶν μὲν κατὰ τὰς ἀρετὰς πράξεων αἱ πολιτικαὶ καὶ
πολεμικαὶ, κάλλει καὶ μεγέθει προέχουσιν, αὗται δὲ, ἄσχο-
λοι καὶ τέλους τινὸς ἐφίενται, καὶ οὐ δι᾽ αὑτὰς εἰσὶν αἱρεταί.
ἡ δὲ τοῦ νοῦ ἐνέργεια σπουδῇ τε διαφέρειν δοκεῖ, θεωρητικὴ
οὖσα, καὶ παρ᾽ αὑτὴν οὐδενὸς ἐφίεσθαι τέλους. ἔχειν τε ἡδο-
νὴν οἰκείαν, αὕτη δὲ συναύξει τὴν ἐνέργειαν. καὶ τὸ αὐταρ-
κες δὴ, καὶ σχολαστικὸν, καὶ ἄτρυτον, ὡς ἀνθρώπινον, καὶ ὅσα
ἄλλα τῷ μακαρίῳ ἀπονέμεται, κατὰ ταύτην τὴν ἐνέργειαν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

φαίνεται ὄντα. ἡ τελεία δὴ εὐδαιμονία αὕτη ἂν εἴη ἀνθρώπου
λαβοῦσα μῆκος βίου τέλειον, οὐδὲν γὰρ ἀτελές ἐστι τῶν τῆς εὐ-
δαιμονίας. ὁ δὲ τοιοῦτος ἂν εἴη κρείττων βίος, ἢ κατὰ ἄνθρω
πον. οὐ γὰρ ᾗ ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω βιώσεται, ἀλλ' ᾗ θεῖόν τι ἐν
αὐτῷ ὑπάρχει. ὅσῳ δὲ διαφέρει τοῦτο τοῦ συνθέτου, τοσοῦτῳ
καὶ ἡ ἐνέργεια, τῆς κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετήν. εἰ δὴ θεῖον ὁ νοῦς
πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καὶ ὁ κατὰ τοῦτον βίος, θεῖος πρὸς τὸν ἀν-
1 θρώπινον βίον, χρὴ δὲ οὐ κατὰ τοὺς παραινοῦντας, ἀνθρώπινα
φρονεῖν, ἄνθρωπον ὄντα, οὐδὲ, θνητὰ τὸν θνητόν, ἀλλ' ἐφ' ὅσον
ἐνδέχεται ἀπαθανατίζειν καὶ ἅπαντα ποιεῖν πρὸς τὸ ζῆν κατὰ
τὸ κράτιστον τῶν ἐν αὐτῷ. εἰ γὰρ καὶ τῷ ὄγκῳ μικρόν ἐστι, δυνάμει
καὶ τιμιότητι πολὺ μᾶλλον ὑπερέχει πάντων. δόξειε δ' ἂν καὶ
ἕκαστος εἶναι τοῦτο, εἴπερ τὸ κύριον καὶ ἄμεινον. ἄτοπον οὖν γίνοιτ' ἄν,
εἰ μὴ τὸν αὑτοῦ βίον αἱροῖτο, ἀλλά τινος ἄλλου. τὸ λεχθέν τε πρό-
τερον ἁρμόσει καὶ νῦν. τὸ γὰρ οἰκεῖον ἑκάστῳ τῇ φύσει, κράτιστον
2 καὶ ἥδιστον ἐσθ' ἑκάστῳ. καὶ τῷ ἀνθρώπῳ δὴ ὁ κατὰ τὸν νοῦν βίος,
εἴπερ μάλιστα τοῦτο ἄνθρωπος, οὗτος ἄρα καὶ εὐδαιμονέστατος.
Δευτέρως δ', ὁ κατὰ τὴν ἄλλην ἀρετήν, αἱ γὰρ κατ' αὐτὴν
ἐνέργειαι, ἀνθρωπικαί. δίκαια γὰρ καὶ ἀνδρεῖα καὶ τὰ ἄλλα, τὰ
κατὰ τὰς ἀρετάς, πρὸς ἀλλήλους πράττομεν. ἐν συναλλάγ-
μασι καὶ χρείαις καὶ πράξεσι παντοίαις, ἔν τε τοῖς πάθεσι τὸ
πρέπον ἑκάστῳ διατηροῦντες. ταῦτα δ' εἶναι φαίνεται πάντα
ἀνθρωπικά. ἔνια δὲ καὶ συμβαίνειν ἀπὸ τοῦ σώματος δοκεῖ. καὶ
3 πολλὰ συνῳκειῶσθαι τοῖς πάθεσιν ἡ τοῦ ἤθους ἀρετή. συνέ-
ζευκται δὲ καὶ ἡ φρόνησις τῇ τοῦ ἤθους ἀρετῇ. καὶ αὕτη, τῇ φρο-
νήσει. εἴπερ αἱ μὲν τῆς φρονήσεως ἀρχαί, κατὰ τὰς ἠθικάς εἰ-
σιν ἀρετάς. τὸ δ' ὀρθὸν τῶν ἠθικῶν κατὰ τὴν φρόνησιν. συνηρ-
τημέναι δ' αὗται καὶ τοῖς πάθεσι καὶ περὶ τὸ σύνθετον ἂν εἶεν.
αἱ δὲ τοῦ συνθέτου ἀρεταί, ἀνθρωπικαί. καὶ ὁ βίος δὴ ὁ κατ'
αὐτὰς καὶ ἡ εὐδαιμονία. ἡ δὲ τοῦ νοῦ, κεχωρισμένη. τοσοῦτον
γὰρ περὶ αὐτῆς εἰρήσθω. διακριβῶσαι γὰρ μεῖζον τοῦ προκει-
4 μένου ἐστί. δόξειε δ' ἂν καὶ τῆς ἐκτὸς χορηγίας ἐπὶ μικρόν, ἢ ἐπ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἔλαττον δεῖσθαι τῆς ἠθικῆς. τῶν μὲν γὰρ ἀναγκαίων ἀμφοῖν χρεία καὶ ἐξ ἴσου ἔστω, (εἰ καὶ μᾶλλον διαπονεῖ περὶ τὸ σῶμα ὁ πολιτικὸς καὶ ὅσα τοιαῦτα) μικρὸν γὰρ ἄν τι διαφέρῃ. πρὸς δὲ τὰς ἐνεργείας, πολὺ διοίσει. τῷ μὲν γὰρ ἐλευθερίῳ, δεήσει χρημάτων, πρὸς τὸ πράττειν τὰ ἐλευθέρια καὶ τῷ δικαίῳ δὴ, εἰς τὰς ἀνταποδόσεις, αἱ γὰρ βουλήσεις, ἄδηλοι. προσποιοῦνται δὲ καὶ οἱ μὴ δίκαιοι βούλεσθαι δικαιοπραγεῖν. τῷ ἀνδρείῳ δὲ, δυνάμεως, εἴπερ ἐπιτελεῖ τι τῶν κατ' ἀρετὴν, καὶ τῷ σώ- 1
φρονι, ἐξουσίας. πῶς γὰρ δῆλος ἔσται ἢ οὗτος ἢ τῶν ἄλλων τις. ζητεῖται δὲ, πότερον κυριώτερον τῆς ἀρετῆς ἡ προαίρεσις, ἢ αἱ πράξεις. ὡς ἐν ἀμφοῖν οὔσης. τὸ δὴ τέλειον δῆλον ὡς ἐν ἀμφοῖν ἂν εἴη. πρὸς δὲ τὰς πράξεις, πολλῶν δεῖται. καὶ ὅσῳ ἂν μείζους ὦσι καὶ καλλίους, πλειόνων. τῷ δὲ θεωροῦντι, οὐδενὸς τῶν τοιούτων, πρός γε τὴν ἐνέργειαν, χρεία, ἀλλ' ὡς εἰπεῖν, καὶ ἐμπόδιά ἐστι, πρός γε τὴν θεωρίαν. ᾗ δὲ ἄνθρωπός ἐστι καὶ πλείοσι συζῇ, αἱρεῖται καὶ τὰ κατ' ἀρετὴν πράττειν. δεήσεται 2
οὖν τῶν τοιούτων πρὸς τὸ ἀνθρωπεύεσθαι. ἡ δὲ τελεία εὐδαιμονία, ὅτι θεωρητική τις ἐστὶν ἐνέργεια καὶ ἐντεῦθεν ἂν φανείη, τοὺς θεοὺς γὰρ μάλιστα ὑπειλήφαμεν μακαρίους καὶ εὐδαίμονας εἶναι. πράξεις δὲ ποίας ἀπονεῖμαι χρεὼν αὐτοῖς, πότερα τὰς δικαίας, ἢ γελοῖοι φανοῦνται συναλλάττοντες καὶ παρακαταθήκας ἀποδιδόντες, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. ἀλλὰ τὰς ἀνδρείους, ὑπομένοντας τὰ φοβερὰ καὶ κινδυνεύοντας ὅτι καλὸν, ἢ τὰς ἐλευθερίους. τίνι δὲ δώσουσιν. ἄτοπον δ' εἰ καὶ ἔσται 3
αὐτοῖς νόμισμα, ἤ τι τοιοῦτον. αἱ δὲ σώφρονες, τί ἂν εἶεν, ἢ φορτικὸς ὁ ἔπαινος, ὅτι οὐκ ἔχουσι φαύλας ἐπιθυμίας. διεξιοῦσι δὲ πάντα, φαίνοιτ' ἂν τὰ περὶ τὰς πράξεις, μικρὰ καὶ ἀνάξια θεῶν. ἀλλὰ μὴν ζῆν τε πάντες ὑπειλήφασιν αὐτοὺς, καὶ ἐνεργεῖν ἄρα. οὐ γὰρ δὴ καθεύδειν ὥσπερ τὸν ἐνδυμίωνα. τῷ δὴ ζῶντι, τοῦ πράττειν ἀφῃρημένῳ, ἔτι δὲ μᾶλλον τοῦ ποιεῖν, τί λείπεται πλὴν θεωρίας. ὥστε ἡ τοῦ θεοῦ ἐνέργεια, μακαριότητι διαφέρουσα, θεωρητικὴ ἂν εἴη. καὶ τῶν ἀνθρωπίνων δὴ ἡ ταύ- 4

τῆ συγγενεστάτη, εὐδαιμονικωτάτη. σημεῖον δὲ καὶ τὸ μὴ μετέχειν τὰ λοιπὰ ζῶα εὐδαιμονίας, τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ἐστερημένα τελείως. τοῖς μὲν γὰρ θεοῖς, πᾶς ὁ βίος μακάριος. τοῖς δ' ἀνθρώποις, ἐφ' ὅσον ὁμοίωμά τι, τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπάρχει. τῶν δ' ἄλλων ζώων οὐδὲν εὐδαιμονεῖ. ἐπειδὴ οὐδαμοῦ κοινωνεῖ θεωρίας, ἐφ' ὅσον δὴ διατείνει ἡ θεωρία, καὶ ἡ εὐδαιμονία. καὶ οἷς μᾶλλον ὑπάρχει τὸ θεωρεῖν, καὶ εὐδαι-
1 μονεῖν, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς, ἀλλὰ κατὰ τὴν θεωρίαν. αὕτη
γὰρ καθ' αὑτὴν τιμία. ὥστ' εἴη ἂν ἡ εὐδαιμονία θεωρία τις. δεήσει δὲ καὶ τῆς ἐκτὸς εὐημερίας, ἀνθρώπῳ ὄντι, οὐ γὰρ αὐτάρκης ἡ φύσις πρὸς τὸ θεωρεῖν. ἀλλὰ δεῖ καὶ τὸ σῶμα ὑγιαίνειν, καὶ τροφὴν, καὶ τὴν λοιπὴν θεραπείαν ὑπάρχειν. οὐ μὴν οἰητέον γε πολλῶν καὶ μεγάλων δεήσεσθαι τὸν εὐδαιμονήσοντα, εἰ μὴ ἐνδέχεται ἄνευ τῶν ἐκτὸς ἀγαθῶν, μακάριον εἶναι, οὐ γὰρ ἐν τῇ ὑπερβολῇ τὸ αὔταρκες, οὐδ' ἡ κρίσις, οὐδ' ἡ
2 πρᾶξις. δυνατὸν δὲ καὶ μὴ ἄρχοντας γῆς καὶ θαλάττης, πράτ-
τειν τὰ καλά, καὶ γὰρ ἀπὸ μετρίων δύναιτο ἄν τις πράττειν κατὰ τὴν ἀρετήν. τοῦτο δ' ἔστιν ἰδεῖν ἐναργῶς. οἱ γὰρ ἰδιῶται, τῶν δυναστῶν οὐχ ἧττον δοκοῦσι τὰ ἐπιεικῆ πράττειν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον. ἱκανὸν δὲ τοσαῦθ' ὑπάρχειν. ἔσται γὰρ ὁ βίος εὐδαίμων, τοῦ κατὰ τὴν ἀρετὴν ἐνεργοῦντος. καὶ Σόλων δὲ τοὺς εὐδαίμονας ἴσως ἀπεφαίνετο καλῶς, εἰπὼν μετρίως τοῖς ἐκτὸς κεχορηγημένους. πεπραγότας δὲ τὰ κάλλιστα ὡς ᾤετο, καὶ βεβιω-
3 κότας σωφρόνως, ἐνδέχεται γὰρ μέτρια κεκτημένους, πράτ-
τειν ἃ δεῖ. ἔοικε δὲ καὶ Ἀναξαγόρας, οὐ πλούσιον, οὐδὲ δυνάστην, ὑπολαβεῖν τὸν εὐδαίμονα. εἰπὼν ὅτι οὐκ ἂν θαυμάσειεν εἴ τις ἄτοπος φανείη τοῖς πολλοῖς, οὗτοι γὰρ κρίνουσι τοῖς ἐκτὸς, τούτων αἰσθανόμενοι μόνον. συμφωνεῖν δὲ τοῖς λόγοις ἐοίκασιν αἱ τῶν σοφῶν δόξαι. πίστιν μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἔχει τινά. τὸ δ' ἀληθὲς ἐν τοῖς πρακτοῖς ἐκ τῶν ἔργων καὶ τοῦ βίου κρίνεται, ἐν τούτοις γὰρ τὸ κύριον.
4 σκοπεῖν δὲ τὰ προειρημένα χρὴ, ἐπὶ τὰ ἔργα καὶ τὸν

βίον ἐπιφέροντας, καὶ συναδόντων μὲν τοῖς ἔργοις, ἀποδεκτέον.
διαφωνούντων δὲ, λόγους ὑποληπτέον. ὁ δὲ κατὰ νοῦν ἐνερ-
γῶν, καὶ τοῦτον θεραπεύων, καὶ διακείμενος ἄριστα, καὶ θεοφι-
λέστατος ἔοικεν εἶναι. εἰ γάρ τις ἐπιμέλεια τῶν ἀνθρωπίνων ὑπὸ
θεῶν γίνεται ὥσπερ δοκεῖ, καὶ εἴη ἂν εὔλογον χαίρειν τε αὐτοὺς
τῷ ἀρίστῳ καὶ τῷ συγγενεστάτῳ, τοῦτο δ' ἂν εἴη ὁ νοῦς. καὶ τοὺς
ἀγαπῶντας μάλιστα τοῦτο καὶ τιμῶντας, ἀντευποιεῖν. ὡς τῶν
φίλων αὐτοῖς ἐπιμελουμένους, καὶ ὀρθῶς τε καὶ καλῶς πράτ- 1
τοντας. ὅτι δὲ ταῦτα πάντα τῷ σοφῷ μάλιστα ὑπάρχει, οὐκ ἄ-
δηλον. θεοφιλέστατος ἄρα. τὸν αὐτὸν δ' εἰκὸς καὶ εὐδαιμονέστα-
τον. ὥστε κἂν οὕτως εἴη ὁ σοφὸς μάλιστ' εὐδαίμων.

Ἆρ' οὖν εἰ περί τε τούτων καὶ τῶν ἀρετῶν, ἔτι δὲ καὶ φιλίας καὶ
ἡδονῆς, ἱκανῶς εἴρηται τοῖς τύποις, τέλος ἔχειν οἰητέον τὴν
προαίρεσιν. ἢ καθάπερ λέγεται, οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς πρακτοῖς τέ-
λος τὸ θεωρῆσαι ἕκαστα καὶ γνῶναι, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ πράττειν
αὐτά. οὐδὲ δὴ περὶ ἀρετῆς ἱκανὸν τὸ εἰδέναι. ἀλλ' ἔχειν καὶ χρῆ- 2
σθαι πειρατέον. ἢ εἴ πως ἄλλως ἀγαθοὶ γινόμεθα. εἰ μὲν οὖν
ἦσαν οἱ λόγοι αὐτάρκεις πρὸς τὸ ποιῆσαι ἐπιεικεῖς, πολλοὺς ἂν
μισθοὺς καὶ μεγάλους δικαίως ἔφερον κατὰ τὸν Θέογνιν, καὶ
ἔδει ἂν τούτους πορίσασθαι. νῦν δὲ φαίνονται προτρέψασθαι μὲν
καὶ προορμῆσαι τῶν νέων τοὺς ἐλευθερίους, ἰσχύειν, ἦθός τε εὐ-
γενὲς, καὶ ὡς ἀληθῶς φιλόκαλον ποιῆσαι ἂν κατακώχιμον
ἐκ τῆς ἀρετῆς. τοὺς δὲ πολλοὺς ἀδυνατεῖν πρὸς καλοκαγα-
θίαν προτρέψασθαι, οὐ γὰρ πεφύκασιν αἰδοῖ πειθαρχεῖν, ἀλ- 3
λὰ φόβῳ. οὐδ' ἀπέχεσθαι τῶν φαύλων διὰ τὸ αἰσχρὸν, ἀλλὰ
διὰ τὰς τιμωρίας, πάθει γὰρ ζῶντες, τὰς οἰκείας ἡδονὰς διώ-
κουσι. καὶ δι' ὧν αὗται ἔσονται. φεύγουσι δὲ τὰς ἀντικειμένας
λύπας. τοῦ δὲ καλοῦ καὶ ὡς ἀληθῶς ἡδέος, οὐδ' ἔννοιαν ἔχου-
σιν, ἄγευστοι ὄντες. τοὺς δὴ τοιούτους, τίς ἂν λόγος μεταρρυθμί-
σαι. οὐ γὰρ οἷόν τε, ἢ οὐ ῥᾴδιον, τὰ ἐκ παλαιοῦ τοῖς ἤθεσι κα-
τειλημμένα, λόγῳ μεταστῆσαι. ἀγαπητὸν δ' ἴσως ἐστὶν, εἰ πάν-
των ὑπαρχόντων, δι' ὧν ἐπιεικεῖς δοκοῦμεν γίνεσθαι, μεταλά- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἔοιμεν τῆς ἀρετῆς. γίνεσθαι δ᾽ ἀγαθοὺς οἴονται, οἱ μὲν, φύσει,
οἱ δὲ, ἔθει, οἱ δὲ, διδαχῇ. τὸ μὲν οὖν τῆς φύσεως, δῆλον ὡς οὐκ
ἐφ᾽ ἡμῖν ὑπάρχει, ἀλλὰ διά τινος θείας αἰτίας τοῖς ὡς ἀλη-
θῶς εὐτυχέσιν ὑπάρχει. ὁ δὲ λόγος καὶ ἡ διδαχὴ μήποτε οὐκ
ἐν ἅπασιν ἰσχύει, ἀλλὰ δεῖ προδιειργάσθαι τοῖς ἔθεσι τὴν τοῦ
ἀκροατοῦ ψυχὴν πρὸς τὸ καλῶς χαίρειν καὶ μισεῖν, ὥσπερ γῆν
τὴν θρέψουσαν τὸ σπέρμα. οὐ γὰρ ἂν ἀκούσειε λόγου ἀποτρέπον-
1 τος. οὐδ᾽ ἂν συνίη ὁ κατὰ πάθος ζῶν. τὸν δ᾽ οὕτως ἔχοντα,
πῶς οἷόν τε μεταπεῖσαι. ὅλως δ᾽ οὐ δοκεῖ λόγῳ ὑπείκειν τὸ
πάθος, ἀλλὰ βίᾳ. δεῖ δὴ τὸ ἦθος προϋπάρχειν πως οἰκεῖον τῆς
ἀρετῆς, στέργον τὸ καλὸν καὶ δυσχεραῖνον τὸ αἰσχρόν. ἐκ νέου δὲ
ἀγωγῆς ὀρθῆς τυχεῖν πρὸς ἀρετὴν, χαλεπὸν, μὴ ὑπὸ τοιού-
τοις τραφέντα νόμοις. τὸ γὰρ σωφρόνως ζῆν καὶ καρτερικῶς,
οὐχ ἡδὺ τοῖς πολλοῖς, ἄλλως τε καὶ νέοις. διὸ νόμοις δεῖ τε-
τάχθαι τὴν τροφὴν καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα, οὐκ ἔσται γὰρ λυπη-
2 ρὰ συνήθη γινόμενα, οὐχ ἱκανὸν δὲ ἴσως νέους ὄντας τρο-
φῆς καὶ ἐπιμελείας τυχεῖν ὀρθῆς, ἀλλ᾽ ἐπειδὴ καὶ ἀνδρωθέν-
τας δεῖ ἐπιτηδεύειν αὐτὰ καὶ ἐθίζεσθαι, καὶ περὶ ταῦτα δεοί-
μεθ᾽ ἂν νόμων. καὶ ὅλως δὴ περὶ πάντα τὸν βίον, οἱ γὰρ πολλοὶ
ἀνάγκῃ μᾶλλον ἢ λόγῳ πειθαρχοῦσι, καὶ ζημίαις ἢ τῷ καλῷ.
διόπερ οἴονταί τινες τοὺς νομοθετοῦντας δεῖν μὲν παρακαλεῖν
ἐπὶ τὴν ἀρετὴν, καὶ προτρέπεσθαι τοῦ καλοῦ χάριν, ὡς ὑπακου-
σομένων τῶν ἐπιεικῶν τοῖς ἔθεσι προηγμένως, ἀπειθοῦσι δὲ
3 καὶ ἀφυεστέροις οὖσι, κολάσεις τε καὶ τιμωρίας ἐπιτιθέναι.
τοὺς δ᾽ ἀνιάτους ὅλως ἐξορίζειν, τὸν μὲν γὰρ ἐπιεικῆ, καὶ πρὸς τὸ
καλὸν ζῶντα, τῷ λόγῳ πειθαρχήσειν, τὸν δὲ φαῦλον, ἡδονῆς
ὀρεγόμενον, λύπῃ κολάζεσθαι ὥσπερ ὑποζύγιον. διὸ καὶ φα-
σι δεῖν τοιαύτας γίνεσθαι λύπας, αἳ μάλιστα ἐναντιοῦνται
ταῖς ἀγαπωμέναις ἡδοναῖς. εἰ δ᾽ οὖν καθάπερ εἴρηται, τὸν ἐσό-
μενον ἀγαθὸν τραφῆναι καλῶς δεῖ καὶ ἐθισθῆναι. εἶθ᾽ οὕτως
ἐν ἐπιτηδεύμασιν ἐπιεικέσι ζῆν, καὶ μήτε ἄκοντα, μήτε ἑκόν-
4 τα πράττειν τὰ φαῦλα. ταῦτα δὲ γίγνοιτ᾽ ἂν βιουμένοις κατά

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τινα νοῦν καὶ τάξιν ὀρθήν, ἔχουσαν ἰσχύν. ἡ μὲν οὖν πατρικὴ πρόσταξις, οὐκ ἔχει τὸ ἰσχυρόν, οὐδὲ τὸ ἀναγκαῖον. οὐδὲ δὴ ὅλως ἡ ἑνὸς ἀνδρός, μὴ βασιλέως ὄντος, ἤ τινος τοιούτου. ὁ δὲ νόμος ἀναγκαστικὴν ἔχει δύναμιν, λόγος ὢν ἀπό τινος φρονήσεως καὶ νοῦ. καὶ τῶν μὲν ἀνθρώπων ἐχθραίνουσι τοὺς ἐναντιουμένους ταῖς ὁρμαῖς, κἂν ὀρθῶς αὐτὸ δρῶσιν, ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐπαχθὴς τάττων τὸ ἐπιεικές. ἐν μόνῃ δὲ τῇ λακεδαιμονίων πόλει μετ' ὀλίγων ὁ νομοθέτης ἐπιμέλειαν δοκεῖ πεποιῆσθαι τροφῆς 1
τε καὶ ἐπιτηδευμάτων. ἐν δὲ ταῖς πλείσταις τῶν πόλεων, ἐξημέληται περὶ τῶν τοιούτων. καὶ ζῇ ἕκαστος ὡς βούλεται. κυ-
» κλωπικῶς θεμιστεύων παίδων, ἠδ' ἀλόχου. κράτιστον μὲν οὖν γίνεσθαι κοινὴν ἐπιμέλειαν καὶ ὀρθήν. καὶ δρᾶν αὐτὸ δύνασθαι. κοινῇ δὲ ἐξαμελουμένων, ἑκάστῳ δόξειεν ἂν προσήκειν τοῖς σφετέροις τέκνοις καὶ φίλοις εἰς ἀρετὴν συμβάλλεσθαι, ἢ προαιρεῖσθαί γε. μάλιστα δ' ἂν τοῦτο δύνασθαι δόξειεν ἐκ τῶν εἰρημένων, νομοθετικὸς γενόμενος, αἱ μὲν γὰρ κοιναὶ ἐπιμέ- 2
λειαι δῆλον ὅτι διὰ νόμων γίνονται. ἐπιεικεῖς δέ, αἱ διὰ τῶν σπουδαίων, γεγραμμένων δ' ἢ ἀγράφων, οὐδὲν ἂν δόξειε διαφέρειν, οὐδὲ δι' ὧν εἷς ἢ πολλοὶ παιδευθήσονται, ὥσπερ οὐδ' ἐπὶ μουσικῆς καὶ γυμναστικῆς καὶ τῶν ἄλλων παιδευμάτων. ὥσπερ γὰρ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐνισχύει τὰ νόμιμα καὶ τὰ ἤθη, οὕτω καὶ ἐν οἰκίαις, οἱ πατρικοὶ λόγοι καὶ τὰ ἤθη. καὶ ἔτι μᾶλλον διὰ τὴν συγγένειαν καὶ τὰς εὐεργεσίας, προϋπάρχουσι γὰρ στέργοντες καὶ εὐπειθεῖς τῇ φύσει. ἔτι δὲ καὶ διαφέρου- 3
σιν αἱ καθ' ἕκαστον παιδεῖαι τῶν κοινῶν ὥσπερ ἐπὶ ἰατρικῆς, καθόλου μὲν γὰρ τῷ πυρέττοντι συμφέρει ἀσιτία καὶ ἡσυχία. τινὶ δέ, ἴσως, οὔ. ὅ τε πυκτικὸς ἴσως οὐ πᾶσι τὴν αὐτὴν μάχην περιτίθησιν. ἐξακριβοῦσθαι δὲ δόξειεν ἂν μᾶλλον τὸ καθ' ἕκαστον, ἰδίας τῆς ἐπιμελείας γινομένης, μᾶλλον γὰρ τοῦ προσφόρου τυγχάνει ἕκαστος, ἀλλ' ἐπιμεληθείη μὲν ἄριστα τὸ καθ' ἕνα, καὶ ἰατρὸς καὶ γυμναστὴς καὶ πᾶς ἄλλος, ὁ τὸ καθόλου εἰδώς, ὅτι πᾶσιν ἢ τοῖς τοιοῖσδε, τῶν κοινῶν γὰρ αἱ ἐπιστῆμαι λέγονταί τε καὶ εἰσίν. 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἑνός τινος οὐδὲν ἴσως κωλύει καλῶς ἐπιμελη-
θῆναι καὶ ἀνεπιστήμονα ὄντα, τεθεαμένον δὲ ἀκριβῶς τὰ συμ-
βαίνοντα ἐφ' ἑκάστῳ δι' ἐμπειρίαν, καθάπερ καὶ ἰατροὶ ἔνιοι δο-
κοῦσιν ἑαυτοῖς ἄριστοι εἶναι, ἑτέρῳ οὐδὲν ἂν δυνάμενοι ἐπαρκέσαι.
οὐδὲν δ' ἧττον ἴσως τῷ γε βουλομένῳ τεχνικῷ καὶ θεωρητικῷ ἐπὶ
τὸ καθόλου βαδιστέον εἶναι, δόξειεν ἄν, κἀκεῖνο γνωριστέον ὡς ἐνδέχε-
ται, εἴρηται γὰρ ὅτι περὶ τοῦθ' αἱ ἐπιστῆμαι. τάχα δ' αὖ καὶ τῷ βου-
1 λομένῳ δι' ἐπιμελείας βελτίους ποιεῖν, εἴτε πολλοὺς, εἴτε ὀ-
λίγους νομοθετικῷ πειρατέον γενέσθαι, εἰ διὰ νόμων ἀγαθοὶ
γενοίμεθ' ἄν. ὅντινα γὰρ οὖν καὶ τὸν προτεθέντα διαθεῖναι καλῶς,
οὐκ ἔστι τοῦ τυχόντος. ἀλλ' εἴπερ τινὸς, τοῦ εἰδότος, ὥσπερ ἐπ' ἰα-
τρικῆς καὶ τῶν λοιπῶν, ὧν ἐστιν ἐπιμέλειά τις καὶ φρόνησις. ἆρ'
οὖν μετὰ τοῦτο ἐπισκεπτέον πόθεν ἢ πῶς νομοθετικὸς γένοιτ'
ἄν τις. ἢ καθάπερ ἐπὶ τῶν ἄλλων, παρὰ τῶν πολιτικῶν, μόριον
γὰρ ἐδόκει τῆς πολιτικῆς εἶναι. ἢ οὐχ ὅμοιον φαίνεται ἐπὶ τῆς πολι-
2 τικῆς καὶ τῶν λοιπῶν ἐπιστημῶν τε καὶ δυνάμεων, ἐν μὲν γὰρ
τοῖς ἄλλοις, οἱ αὐτοὶ φαίνονται τάς τε δυνάμεις παραδιδόντες
καὶ ἐνεργοῦντες ἀπ' αὐτῶν. οἷον ἰατροὶ. γραφεῖς. τὰ δὲ πολιτικὰ
ἐπαγγέλλονται μὲν διδάσκειν οἱ σοφισταὶ, πράττει δ' αὐτῶν οὐ-
δεὶς, ἀλλ' οἱ πολιτευόμενοι, οἳ δόξαιεν ἂν δυνάμει τινὶ τοῦτο
πράττειν, καὶ ἐμπειρίᾳ μᾶλλον ἢ διανοίᾳ, οὔτε γὰρ γράφοντες,
οὔτε λέγοντες περὶ τῶν τοιούτων φαίνονται. καίτοι κάλλιον ἦν
ἴσως, ἢ λόγους δικανικούς τε καὶ δημηγορικοὺς, οὐδ' αὖ πολιτι-
3 κοὺς πεποιηκότες, τοὺς σφετέρους υἱεῖς, ἤ τινας ἄλλους τῶν φί-
λων. εὔλογον δ' ἦν, εἴπερ ἐδύναντο, οὔτε γὰρ ταῖς πόλεσιν
ἄμεινον οὐδὲν κατέλιπον ἄν. οὔθ' αὑτοῖς ὑπάρξαι προέλοιντ'
ἂν μᾶλλον τῆς τοιαύτης δυνάμεως, οὐδὲ δὴ τοῖς φιλτάτοις.
οὐ μὴν μικρόν γε ἔοικεν ἡ ἐμπειρία συμβάλλεσθαι, οὐ γὰρ ἐ-
γίνοντ' ἂν διὰ τῆς πολιτικῆς συνηθείας μᾶλλον πολιτι-
κοί. διὸ τοῖς ἐφιεμένοις περὶ πολιτικῆς εἰδέναι, προσδεῖν ἔοι-
κεν ἐμπειρίας. τῶν δὲ σοφιστῶν οἱ ἐπαγγελλόμενοι, λίαν φαί-
4 νονται πόρρω εἶναι τοῦ διδάξαι. ὅλως γὰρ οὐδὲ ποιόν τί ἐστιν, οὐδὲ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

περὶ ποῖα ἴσασιν. οὐ γὰρ ἂν τὴν αὐτὴν τῇ ῥητορικῇ, οὐδὲ χείρω ἐτίθεσαν. οὐδ' ἂν ᾤοντο ῥᾴδιον εἶναι τὸ νομοθετῆσαι συναγαγόντι τοὺς εὐδοκιμοῦντας τῶν νόμων, ἐκλέξασθαι γὰρ εἶναι τοὺς ἀρίστους. ὥσπερ οὐδὲ τὴν ἐκλογὴν οὖσαν συνέσεως. καὶ τὸ κρῖναι ὀρθῶς μέγιστον, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ μουσικήν, οἱ γὰρ ἔμπειροι περὶ ἕκαστα κρίνουσιν ὀρθῶς τὰ ἔργα. καὶ δι' ὧν ἢ πῶς ἐπιτελεῖται, συνιᾶσιν. καὶ ποῖα ποίοις συνᾴδει. τοῖς δ' ἀπείροις, ἀγαπητὸν
τὸ μὴ διαλανθάνειν, εἰ εὖ, ἢ κακῶς πεποίηται τὸ ἔργον. ὥσπερ ἐπὶ 1
γραφικῆς. οἱ δὲ νόμοι τοῖς πολιτικοῖς ἔργοις, ἐοίκασι. πῶς οὖν ἐκ τούτων νομοθετικὸς γένοιτ' ἄν τις, ἢ τοὺς ἀρίστους κρῖναι. οὐ γὰρ φαίνονται, οὐδ' ἰατρικοὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων γίνεσθαι. καίτοι πειρῶνταί γε λέγειν, οὐ μόνον τὰ θεραπεύματα, ἀλλὰ καὶ ὡς ἰαθεῖεν ἄν, καὶ ὡς δεῖ θεραπεύειν, ἑκάστου διελόμενοι τὰς ἕξεις. ταῦτα δὲ τοῖς μὲν ἐμπείροις, ὠφέλιμα εἶναι δοκεῖ, τοῖς δ' ἀνεπιστήμοσιν, ἀχρεῖα. ἴσως οὖν καὶ τῶν νόμων καὶ τῶν πολιτειῶν αἱ
συναγωγαί, τοῖς μὲν δυναμένοις θεωρῆσαι καὶ κρῖναι, τί κα- 2
λῶς, ἢ τοὐναντίον, ἢ ποῖα ποίοις ἁρμόττει, εὔχρηστα ἂν εἴη, τοῖς δ' ἄνευ ἕξεως τὰ τοιαῦτα διεξιοῦσι, τὸ μὲν κρίνειν καλῶς, οὐκ ἂν ὑπάρχοι. εἰ μὴ ἄρα αὐτόματον, εὐσυνετώτεροι δὲ εἰς ταῦτα τάχα ἂν γένοιντο. παραλιπόντων οὖν τῶν προτέρων ἀνερεύνητον τὸ περὶ τῆς νομοθεσίας, αὐτοὺς ἐπισκέψασθαι μᾶλλον, βέλτιον ἴσως. καὶ ὅλως δὴ περὶ πολιτείας, ὅπως εἰς δύναμιν ἡ περὶ τὰ ἀνθρώπινα φιλοσοφία τελειωθῇ. πρῶτον
μὲν οὖν εἴ τι κατὰ μέρος εἴρηται καλῶς ὑπὸ τῶν προγενεστέρων, 3
πειραθῶμεν ἐπελθεῖν. εἶτα ἐκ τῶν συνηγμένων πολιτειῶν θεωρῆσαι τὰ ποῖα σώζει καὶ φθείρει τὰς πόλεις, καὶ τὰ ποῖα ἑκάστας τῶν πολιτειῶν. καὶ διὰ τίνας αἰτίας, αἱ μέν, καλῶς, αἱ δέ, τοὐναντίον πολιτεύονται. θεωρηθέντων γὰρ τούτων τάχα ἂν μᾶλλον συνίδοιμεν, καὶ ποία πολιτεία ἀρίστη. καὶ πῶς ἑκάστη ταχθεῖσα καὶ τίσι νόμοις καὶ ἔθεσι χρωμένη. λέγωμεν οὖν ἀρξάμενοι.

Τέλος τῶν ἠθικῶν νικομαχείων ἀριστοτέλους. 4

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΟἸΚΟΝΟΜΙΚΩ͂Ν ΤῸ Α.

Ἡ οἰκονομικὴ καὶ πολιτικὴ διαφέρει, οὐ
μόνον τοσοῦτον, ὅσον οἰκία καὶ πόλις,
ταῦτα μὲν γὰρ αὐταῖς ἐστι τὰ ὑποκεί-
1 μενα, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἡ μὲν πολιτικὴ ἐκ
πολλῶν ἀρχόντων ἐστίν, ἡ οἰκονομικὴ δὲ
μοναρχία. ἔνιαι μὲν οὖν τῶν τεχνῶν
διῄρηνται. καὶ οὐ τῆς αὐτῆς ἐστι ποιῆ-
σαι καὶ χρήσασθαι τῷ ποιηθέντι, ὥσπερ λύρᾳ καὶ αὐλοῖς.
τῆς δὲ πολιτικῆς ἐστι καὶ πόλιν ἐξ ἀρχῆς συστήσασθαι. καὶ ὑ-
παρχούσῃ χρήσασθαι καλῶς. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ τῆς οἰκο-
νομικῆς ἂν εἴη καὶ κτήσασθαι οἶκον, καὶ χρήσασθαι αὐτῷ. πό-
2 λις μὲν οὖν οἰκιῶν πλῆθός ἐστι καὶ χώρας καὶ κτημάτων
αὐταρκὲς πρὸς τὸ εὖ ζῆν. φανερὸν δὲ, ὅταν γὰρ μὴ δύνωνται
τούτου τυγχάνειν, διαλύεται καὶ ἡ κοινωνία. ἔτι δὲ ἕνεκα
τούτου συνέρχονται. οὗ δὲ ἕνεκα ἕκαστόν ἐστι καὶ γέγονε, καὶ ἡ
» οὐσία αὐτοῦ αὕτη τυγχάνει οὖσα. ὥστε δῆλον, ὅτι πρότε-
» ρον γενέσει ἡ οἰκονομικὴ πολιτικῆς ἐστι. καὶ γὰρ τὸ ἔργον. μό-
» ριον γὰρ οἰκία πόλεώς ἐστι. σκεπτέον οὖν περὶ τῆς οἰκονομι-
κῆς. καὶ τί τὸ ἔργον αὐτῆς. μέρη δὲ οἰκίας, ἄνθρωπός τε καὶ
3 κτῆσίς ἐστιν. ἐπεὶ δὲ πρῶτον ἐν τοῖς ἐλαχίστοις ἡ φύσις ἑκά-
» στου θεωρεῖται, καὶ περὶ οἰκίας ἂν ὁμοίως ἔχοι. ὥστε καθ᾽-
» Ἡσίοδον δέοι ἂν ὑπάρχειν, οἶκον μὲν πρώτιστα γυναῖκά τε βοῦν
» τ᾽ ἀροτῆρα. τὸ μὲν γὰρ τῆς τροφῆς, πρῶτον. τὸ δὲ, τῶν ἐλευ-
θέρων. ὥστε δέοι ἂν τὰ περὶ τὴν τῆς γυναικὸς ὁμιλίαν οἰ-
κονομήσασθαι καλῶς. τοῦτο δ᾽ ἐστὶ τὸ, ποίαν τινὰ δεῖ ταύτην
εἶναι, παρασκευάσαι. κτήσεως δὲ πρώτη ἐπιμέλεια ἡ κατὰ φύ-
σιν. κατὰ φύσιν δὲ γεωργικὴ προτέρα. καὶ δεύτεραι, ὅσαι ἀπὸ
4 τῆς γῆς, οἷον μεταλλευτική. καὶ εἴ τις ἄλλη τοιαύτη. ἡ δὲ γεωρ-

γικὴ μάλιστα, ὅτι δικαία. οὐ γὰρ ἀπ' ἀνθρώπων οὔθ' ἑκόντων
ὥσπερ καπηλεία καὶ αἱ μισθαρνίαι. οὔτ' ἀκόντων ὥσπερ αἱ πο-
» λεμικαί. ἔτι δὲ καὶ τῶν κατὰ φύσιν. φύσει γὰρ ἀπὸ τῆς μη-
» τρὸς ἡ τροφὴ πᾶσιν ἐστὶν, ὥστε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τῆς γῆς.
» πρὸς δὲ τούτοις καὶ πρὸς ἀνδρίαν συμβάλλεται μεγάλα. οὐ
» γὰρ ὥσπερ αἱ βάναυσοι τὰ σώματα ἀχρεῖα ποιοῦσιν. ἀλλὰ
δυνάμενα θυραυλεῖν καὶ πονεῖν. ἔτι δὲ δυνάμενα κινδυνεύειν
πρὸς τοὺς πολεμίους. μόνον γὰρ τούτων τὰ κτήματα, ἔξω τῶν 1
ἐρυμάτων ἐστί. τῶν δὲ περὶ τὸν ἄνθρωπον ἡ κατὰ γυναῖκα
πρώτη ἐπιμέλεια. κοινωνία γὰρ φύσει τῷ θήλει καὶ τὸ ἄρρενι
» μάλιστα ἐστίν. ὑπόκειται γὰρ ἡμῖν ἐν ἄλλοις, ὅτι πολλὰ τοιαῦ-
» τα ἡ φύσις ἐφίεται ἀπεργάζεσθαι, ὥσπερ καὶ τῶν ζώων ἕκα-
» στον. ἀδύνατον δὲ τὸ θῆλυ ἄνευ τοῦ ἄρρενος ἢ τὸ ἄρρεν ἄνευ
» τοῦ θήλεος ἀποτελεῖν τοῦτο. ὥστ' ἐξ ἀνάγκης αὕτη ἡ κοινωνία
συνέστηκεν, ἐν μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις ζώοις ἀλόγως τοῦτο ὑπάρ-
χει, καὶ ἐφ' ὅσον μετέχουσι τῆς φύσεως, ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τεκνο 2
ποιίας μόνον χάριν. ἐν δὲ τοῖς ἡμέροις καὶ φρονιμωτέροις διήρ
θρωται μᾶλλον. φαίνονται γὰρ μᾶλλον βοήθειαι γινόμεναι καὶ
εὖνοιαι καὶ συνεργίαι ἀλλήλοις, ἐν ἀνθρώπῳ δὲ μάλιστα. ὅτι
οὐ μόνον τοῦ εἶναι ἀλλὰ καὶ τοῦ εὖ εἶναι συνεργὰ ἀλλήλοις τὸ
» θῆλυ καὶ τὸ ἄρρεν ἐστί. καὶ ἡ τῶν τέκνων κτῆσις οὐ λειτουργίας
» ἕνεκεν τῇ φύσει μόνον οὖσα τυγχάνει, ἀλλὰ καὶ ὠφελείας. ἃ
» γὰρ ἂν δυνάμενοι εἰς ἀδυνάτους πονήσωσι, πάλιν κομίζον-
» ται παρὰ δυναμένων ἀδυνατοῦντες ἐν τῷ γήρᾳ. ἅμα δὲ καὶ ἡ 3
φύσιν ἀναπληροῖ ταύτῃ τῇ περιόδῳ, τὸ ἀεὶ εἶναι. ἐπεὶ κατ'
ἀριθμὸν οὐ δύναται, ἀλλὰ κατὰ τὸ εἶδος. οὕτω προῳκο-
νόμηται ὑπὸ τοῦ θείου ἑκατέρου ἡ φύσις τοῦ τε ἀνδρὸς καὶ
τῆς γυναικὸς πρὸς τὴν κοινωνίαν. διῄρηται γὰρ τῷ μὴ ἐπὶ
ταὐτὰ πάντα χρήσιμον ἔχειν τὴν δύναμιν, ἀλλ' ἔνια μὲν ἐπὶ
τἀναντία, εἰς ταὐτὸ δὲ συντείνοντα. τὸ μὲν γὰρ ἰσχυρότερον,
τὸ δ' ἀσθενέστερον ἐποίησεν. ἵνα τὸ μὲν φυλακτικώτερον ᾖ διὰ
τὸν φόβον. τὸ δ' ἀμυντικώτερον διὰ τὴν ἀνδρίαν. καὶ τὸ μὲν 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

προείξηται ἔξωθεν, τὸ δὲ σώζηται ἔνδον. καὶ πρὸς ἐργασίαν τὸ
μὲν, δυνάμενον, ἑδραῖον εἶν. πρὸς δὲ τὰς ἔξωθεν θυραυλίας
ἀσθενές. τὸ δὲ πρὸς μὲν τὰς ἡσυχίας χεῖρον. πρὸς δὲ τὰς κι-
νήσεις ὑγιεινόν. καὶ περὶ τέκνων τὴν μὲν γένεσιν κοινὴν, τὴν
δὲ ὠφέλειαν ἴδιον. τῶν μὲν γὰρ τὸ θρέψαι. τῶν δὲ τὸ παιδεῦ-
σαί ἐστι. πρῶτον μὲν οὖν νόμοι πρὸς γυναῖκα καὶ τὸ μὴ ἀδι-
κεῖν. οὕτως γὰρ ἂν οὐδ᾽ αὐτὸς ἀδικοῖτο. τοῦθ᾽ ὑφηγεῖται δὲ καὶ
1 ὁ κοινὸς νόμος καθάπερ οἱ πυθαγόρειοι λέγουσιν ὥσπερ ἱκέ-
τιν καὶ ἀφ᾽ ἑστίας ἠγμένην, ὡς ἥκιστα δεῖν δοκεῖν ἀδικεῖν. ἀδι-
κίαι δὲ ἀνδρὸς, αἱ θύραζε συνουσίαι γινόμεναι. περὶ δὲ ὁμι-
λίας μήθ᾽ ὥστε δεῖσθαι. μὴ δ᾽ ὡς ἀπόντων ἀδυνατεῖν ἡσυχά-
ζειν, ἀλλ᾽ οὕτως ἐθίζειν, ὥστε ἱκανῶς ἔχειν παρόντος καὶ μὴ παρόν-
» τος. εὖ δ᾽ ἔχει καὶ τὸ τοῦ ἡσιόδου. παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ἵνα ἤθεα
» κεδνὰ διδάξῃς. αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν ἠθῶν, ἥκιστα φιλικόν.
περὶ δὲ κοσμήσεως ὥσπερ οὐδὲ τὰ ἤθη δεῖ ἀλαζονευομένους
2 ἀλλήλοις πλησιάζειν, οὕτως οὐδὲ τὰ σώματα. ἡ δὲ διὰ τῆς κο-
σμήσεως, οὐδὲν διαφέρουσά ἐστι τῆς τῶν ὑποκριτῶν ἐν τῇ σκευῇ
πρὸς ἀλλήλους ὁμιλίας. τῶν δὲ κτημάτων πρῶτον μὲν καὶ ἀ-
ναγκαιότατον, τὸ βέλτιστον καὶ ἡγεμονικώτατον. τοῦτο δὲ ὁ ἄν-
θρωπος. διὸ δεῖ πρῶτον δούλους παρασκευάζεσθαι σπουδαίους.
» δούλων δὲ εἴδη δύο, ἐπίτροπος καὶ ἐργάτης. ἐπεὶ δ᾽ ὁρῶμεν, ὅτι
» αἱ παιδεῖαι ποιούς τινας ποιοῦσι τοὺς νέους, ἀναγκαῖον καὶ παρα-
» σκευασάμενον τρέφειν, οἷς τὰ ἐλευθέρια τῶν ἔργων προσακτέον.
3 ὁμιλία δὲ πρὸς δούλους, ὡς μήτε ὑβρίζειν ἐᾶν, μήτε ἀνιέναι.
καὶ τοῖς ἐλευθεριωτέροις, τιμῆς μεταδιδόντα. τοῖς δ᾽ ἐργάταις
τροφῆς πλῆθος. καὶ ἐπειδὴ ἡ τοῦ οἴνου πόσις καὶ τοὺς ἐλευθέρους
ὑβριστὰς ποιεῖ, καὶ πολλὰ ἔθνη ἀπέχεται καὶ τῶν ἐλευθέρων, οἷον
καρχηδόνιοι ἐπὶ στρατιᾶς, φανερὸν ὅτι τούτου ἢ μηδὲν ἢ ὀλίγον
μεταδοτέον. ὄντων δὲ τριῶν, ἔργου καὶ κολάσεως καὶ τροφῆς, τὸ μὲν
μήτε κολάζεσθαι μήτ᾽ ἐργάζεσθαι, τροφὴν δ᾽ ἔχειν, ὕβριν ἐμποιεῖ.
τὸ δὲ ἔργα μὲν ἔχειν καὶ κολάσεις, τροφὴν δὲ μὴ, βίαιον καὶ ἀδυ-
4 ναμίαν ποιεῖ. λείπεται δὴ ἔργα παρέχειν καὶ τροφὴν ἱκανὴν, ἀ-

μισθῶν γὰρ οὐχ οἷόν τε ἄρχειν. δούλῳ δὲ μισθὸς, τροφή.
» ὥσπερ δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις ὅταν μὴ γίγνηται τοῖς βελτίοσι βέλ-
» τιον. μηδὲ ἆθλα ἦ ἀρετῆς καὶ κακίας, γίνονται χείρους. οὔ-
» τω καὶ περὶ οἰκέτας. διόπερ δεῖ ποιεῖσθαι σκέψιν καὶ δια-
» νέμειν τε καὶ ἀνιέναι κατ' ἀξίαν ἕκαστα καὶ τροφὴν καὶ ἐσθῆ-
τα καὶ ἀργίαν καὶ κολάσεις, λόγῳ καὶ ἔργῳ μιμουμέ-
νους τὴν τῶν ἰατρῶν δύναμιν ἐν φαρμάκου λόγῳ, προσ-
θεωροῦντας ὅτι ἡ τροφὴ οὐ φάρμακον διὰ τὸ συνεχές. γέ- 1
νη δὲ ἂν εἴη πρὸς τὰ ἔργα βέλτιστα, μήτε δειλὰ μήτε ἀν-
» δρεῖα ἄγαν. ἀμφότερα γὰρ ἀδικοῦσι. καὶ γὰρ οἱ ἄγαν δει-
» λοὶ οὐχ ὑπομένουσι. καὶ οἱ θυμοειδεῖς οὐκ εὔαρχοι. χρὴ
» δὲ καὶ τέλος ὡρίσθαι πᾶσι. δίκαιον γὰρ καὶ συμφέρον τὴν
ἐλευθερίαν κεῖσθαι ἆθλον. βούλονται γὰρ πονεῖν, ὅταν ἦ
ἆθλον, καὶ ὁ χρόνος ὡρισμένος. δεῖ δὲ καὶ ἐξομηρεύειν ταῖς
τεκνοποιίαις, καὶ μὴ κτᾶσθαι ὁμοεθνεῖς πολλοὺς ὥσπερ καὶ
ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς θυσίαις καὶ ταῖς ἀπολαύσεις μᾶλ- 2
λον τῶν δούλων ἕνεκα ποιεῖσθαι ἢ τῶν ἐλευθέρων. πλείο-
να γὰρ ἔχουσιν οὗτοι, οὗπερ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα ἐνομίσθη. εἴ-
δη δὲ τοῦ οἰκονόμου τέτταρα, ἃ δεῖ ἔχειν περὶ τὰ χρήμα-
» τα. καὶ γὰρ τὸ κτᾶσθαι δυνατὸν χρὴ εἶναι καὶ φυλάττειν.
» εἰ δὲ μὴ, οὐδὲν ὄφελος τοῦ κτᾶσθαι. τῷ γὰρ ἠθμῷ ἀντλεῖν
» τοῦτ' ἐστὶν. καὶ ὁ λεγόμενος τετρημένος πίθος. ἔτι δὲ καὶ εἶναι
κοσμητικὸν τῶν ὑπαρχόντων καὶ χρηστικόν. τούτων γὰρ ἕνε-
κα κἀκείνων δεόμεθα. διῃρῆσθαι δὲ δεῖ τῶν κτημάτων ἑκά- 3
στην, καὶ πλείω τὰ κάρπιμα εἶναι τῶν ἀκάρπων. καὶ τὰς ἐρ-
γασίας οὕτω νενεμῆσθαι, ὅπως μὴ ἅμα κινδυνεύσωσιν ἅ-
πασι. πρὸς δὲ φυλακὴν τοῖς τε περσικοῖς συμφέρει χρῆ-
σθαι καὶ τοῖς λακωνικοῖς. καὶ ἡ ἀττικὴ δὲ οἰκονομία χρήσι-
μος. ἀποδιδόμενα γὰρ ὠνοῦνται. καὶ ἡ τοῦ ταμιείου θέσις
οὐκ ἔστιν ἐν ταῖς μικροτέραις οἰκονομίαις. περσικὰ δὲ ἦν
τὸ πάντα τε τάχθαι καὶ πάντ' ἐφορᾶν αὐτόν. καὶ ὃ ἔλεγε Δίων
περὶ Διονυσίου. οὐδεὶς γὰρ ἐπιμελεῖται ὁμοίως τῶν ἀλλο- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» ἰδίων καὶ τῶν οἰκείων. ὥστε ὅσα ἐνδέχεται, δι' αὐτοῦ ποιεῖ-
» σθαι τὴν ἐπιμέλειαν. καὶ τὸ τοῦ πέρσου καὶ τὸ λίβυος ἀπό-
» φθεγμα εὖ ἂν ἔχοι. ὁ μὲν γὰρ ἐρωτηθείς, τί μάλιστα ἵππον
» πιαίνει, ὁ τοῦ δεσπότου ὀφθαλμὸς ἔφη. ὁ δὲ λίβυς ἐρωτη-
» θείς, ποία κόπρος ἀρίστη, τὰ τοῦ δεσπότου ἴχνη ἔφη. ἐπισκε-
» πτέον οὖν τὰ μὲν αὐτόν, τὰ δὲ τὴν γυναῖκα, ὡς ἑκατέροις
διαιρεῖται τὰ ἔργα τῆς οἰκονομίας. καὶ τοῦτο ποιητέον ἐν
1 μικραῖς οἰκονομίαις ὀλιγάκις. ἐν δ' ἐπιτροπευομέναις,
πολλάκις. οὐ γὰρ οἷόν τε μὴ καλῶς ὑποδεικνύντος, κα-
λῶς μιμεῖσθαι, οὔτ' ἐν τοῖς ἄλλοις, οὔτ' ἐν ἐπιτροπείᾳ. ὡς
ἀδύνατον μὴ ἐπιμελεία δεσποτῶν, ἐπιμελεῖς εἶναι τοὺς ἐφε-
στῶτας, ἐπεὶ δὲ ταῦτα καὶ καλὰ πρὸς ἀρετὴν, καὶ ὠφέλι-
μα πρὸς οἰκονομίαν, ἐγείρεσθαι χρὴ πρότερον δεσπότας
οἰκετῶν, καὶ καθεύδειν ὕστερον, καὶ μηδέποτε ἀφύλακτον οἰ-
κίαν εἶναι ὥσπερ πόλιν. ὅσα τε δεῖ ποιεῖν, μήτε νυκτὸς μή-
2 τε ἡμέρας παριέναι, τό, τε διανίστασθαι νύκτωρ. τοῦτο
γὰρ καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ οἰκονομίαν καὶ φιλόσοφον χρή-
σιμον. ἐν μὲν οὖν ταῖς μικραῖς κτήσεσιν ὁ ἀττικὸς τρόπος
τῆς διαθέσεως τῶν ἐπικαρπιῶν χρήσιμος. ἐν δὲ ταῖς μεγά-
λαις, διαμεριθέντων καὶ τῶν πρὸς ἐνιαυτὸν καὶ τῶν κα-
τὰ μῆνα δαπανωμένων, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ σκευῶν χρή-
σεως τῶν καθ' ἡμέραν, καὶ τῶν ὀλιγάκις, ταῦτα παραδοτέον
τοῖς ἐφεστῶσιν. ἐπὶ τούτοις καὶ τὴν ἐπίσκεψιν αὐτῶν διά τι-
3 νος χρόνου ποιητέον, ἵνα μὴ λανθάνῃ τὸ σωζόμενον καὶ τὸ ἐλ-
λεῖπον. οἰκίαν δὲ πρός τε τὰ κτήματα ἀποβλέποντα κα-
τασκευαστέον, καὶ πρὸς ὑγίειαν καὶ πρὸς εὐημερίαν αὐτῶν.
λέγω δὲ κτήματα μέν, οἷον καρποῖς καὶ ἐσθῆτι ποία συμ-
φέρει. καὶ τῶν καρπῶν ποία ξηροῖς καὶ ποία ὑγροῖς, καὶ
τῶν ἄλλων κτημάτων, ποία ἐμψύχοις καὶ ποία ἀψύχοις,
καὶ δούλοις καὶ ἐλευθέροις καὶ γυναιξὶ καὶ ἀνδράσι, καὶ
ξένοις καὶ ἀστοῖς. καὶ πρὸς εὐημερείαν δὲ καὶ πρὸς ὑγί-
4 ειαν δεῖ εἶναι εὔπνουν μὲν τοῦ θέρους, εὐήλιον δὲ τοῦ χειμῶ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

νος, εἴη δ' ἂν ἡ τοιαύτη καὶ εὐκόρρος οὖσα καὶ μὴ ἰσοπλατής. δοκεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς μεγάλαις οἰκονομίαις χρήσιμος εἶναι θυρωρὸς, ὃς ἂν ᾖ ἄχρηστος τῶν ἄλλων ἔργων πρὸς σωτηρίαν τῶν εἰσφερομένων καὶ ἐκφερομένων. πρὸς δὲ χρῆσιν δὲ σκευῶν, τὸ λακωνικόν. χρὴ γὰρ ἓν ἕκαστον ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ κεῖσθαι. οὕτω γὰρ ἂν ἕτοιμον ὂν οὐ ζητοῖτο.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΟἸΚΟΝΟΜΙΚΩ͂Ν Β'.

ΤΟ'Ν οἰκονομεῖν μέλλοντα κατὰ τρό-
πον, τῶν τε τόπων οὓς ἂν πραγματεύη-
ται, μὴ ἀπείρως ἔχειν, καὶ τῇ φύσει εὐ-
1 φυῆ εἶναι. καὶ τῇ προαιρέσει φιλόπο-
νον καὶ δίκαιον. ὅτι γὰρ ἂν ἀπῇ τούτων
τῶν μορίων, πολλὰ διαμαρτήσεται πε-
ρὶ τὴν πραγματείαν, ἣν μεταχειρί-
» ζεται. οἰκονομίαι δέ εἰσι τέσσαρες, ὡς ἐν τύπῳ διελέσθαι. τὰς
» γὰρ ἄλλας εἰς ταῦτα ἐμπιπτούσας εὑρήσομεν, βασιλική, σατρα-
» πική, πολιτική, ἰδιωτική. τούτων δὲ μεγίστη μὲν καὶ ἁπλου-
» στάτη ἡ βασιλική. ποικιλωτάτη δὲ καὶ ῥάστη ἡ πολιτική. ἐλα-
2 χίστη δὲ καὶ ποικιλωτάτη, ἡ ἰδιωτική. ἐπικοινωνεῖν μὲν τὰ πολ-
λὰ ἀλλήλαις ἀναγκαῖόν ἐστιν. ὅσα δὲ μάλιστα δι' αὐτῶν ἑκά-
στῃ συμβαίνει, ταῦτα ἐπισκεπτέον ἡμῖν ἐστι. πρῶτον μὲν τοίνυν
» τὴν βασιλικὴν ἴδωμεν. ἔστι δὲ αὕτη δυναμένη μὲν τὸ καθό-
» λου, εἴδη δὲ ἔχουσα τέτταρα περὶ νόμισμα. περὶ τὰ ἐξαγώ-
γιμα. περὶ τὰ εἰσαγώγιμα. περὶ τὰ ἀναλώματα. τούτων δὲ
ἕκαστον μὲν περὶ τὸ νόμισμα λέγω ποῖον καὶ πότε τίμιον ἢ
εὔωνον ποιητέον. περὶ δὲ τὰ εἰσαγώγιμα καὶ ἐξαγώγιμα, πό-
3 τε καὶ τίνα παρὰ τῶν σατραπῶν ἐν τῇ ταγῇ ἐκλαβόντι αὐτῷ
λυσιτελήσει διατίθεσθαι. περὶ δὲ τὰ ἀναλώματα, τίνα πε-
ριαιρετέον, καὶ πότε καὶ πότερον δοτέον νόμισμα εἰς τὰς δα-
πάνας, ἢ ἀντὶ νομίσματος ὤνια. δεύτερον δὲ τὴν σατραπι-
κήν. ἔστι δὲ ταύτης εἴδη ἓξ τῶν προσόδων. ἀπὸ γῆς, ἀπὸ τῶν ἐν
τῇ χώρᾳ ἰδίων γινομένων, ἀπὸ ἐμπόρων, ἀπὸ τελῶν, ἀπὸ βοσκη-
μάτων, ἀπὸ τῶν ἄλλων. αὐτῶν δὲ τούτων πρώτη μὲν καὶ κρα-
τίστη ἡ ἀπὸ τῆς γῆς. αὕτη δέ ἐστιν, ἣν οἱ μὲν ἐκφόριον, οἱ δὲ δε-
4 κάτην προσαγορεύουσι. δευτέρα δὲ ἀπὸ τῶν ἰδίων γινομένων,

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

οὐ μὲν χρυσίον, οὐ δὲ ἀργύρειον. οὐ δὲ χαλκός, οὐ δὲ ὁπόσα
δύναται γίνεσθαι. τρίτη δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἐμπορείων. τετάρ-
τη δὲ καὶ ἡ ἀπὸ τῶν κατὰ γῆν τε καὶ ἀγοραίων τελῶν γινο-
μένη. πέμπτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν βοσκημάτων ἐπικαρπία τε καὶ δε-
κάτη καλουμένη. ἕκτη δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἄλλων, ἐπικεφάλαιόν
τε καὶ χειρωνάξιον προσαγορευομένη. τρίτην δὲ τὴν πολιτι-
κήν. ταύτης δὲ κρατίστη μὲν πρόσοδος ἡ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἐν τῇ
τῇ χώρᾳ γινομένων. εἶτα ἀπὸ ἐμπορειῶν καὶ δι' ἀγώνων. εἶτα, ἡ 1
ἀπὸ τῶν ἐγκυκλίων. τέταρτον δὲ καὶ πλεῖστον τὴν ἰδιωτικήν.
αὕτη δὲ ἐστὶν ἀνώμαλος μὲν διὰ τὸ δεῖν μὴ πρὸς ἕνα σκοπὸν
οἰκονομεῖν. ἐλαχίστη δὲ διὰ τὸ καὶ τὰς προσόδους καὶ τὰ ἀνα-
λώματα βραχέα γίνεσθαι. αὐτῆς δὲ ταύτης κρατίστη μὲν πρό-
σοδος, ἡ ἀπὸ γῆς γινομένη. δευτέρα δὲ ἡ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐγ-
κλημάτων. τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ ἀργυρείου. χωρὶς δὲ τούτων ὁ πᾶ-
σι μὲν ἐπικοινωνεῖται ταῖς οἰκονομίαις καὶ προσήκει σκοπεῖν
αὐτὸ μὴ παρέργως. μάλιστα δὲ ταύτῃ, τὸ τἀναλώματα, μὴ 2
μείζω τῶν προσόδων γίνεσθαι. ἐπεὶ τοίνυν τὰς διαιρέσεις εἰρή-
καμεν, μετὰ τοῦτο πάλιν νοητέον ἡ μὲν ἡ σατραπεία, περὶ ἣν ἂν
πραγματευώμεθα ἡ πόλις, πότερον ἃ πάντα ἄρτι διηλό-
μεθα, ἢ τὰ μέγιστα τούτων εἰ δυνατὴ φέρειν ἐστὶ, τούτοις χρη-
στέον. μετὰ δὲ τοῦτο ποῖαι τῶν προσόδων ἢ τὸ παράπαν οὐκ εἰ-
σί, δυναταὶ δ' εἰσὶ γίνεσθαι. ἢ μικραὶ μὲν οὖσαι, μείζους οἷαί
τινες κατασκευασθῆναι. ἢ τῶν ἀναλωμάτων τῶν νῦν ἀνα-
λουμένων, τίνα τε καὶ πόσα περιαιρεθέντα ὅλα μηθὲν βλά- 3
ψει. τὰ μὲν οὖν περὶ τὰς οἰκονομίας τί καὶ τὰ μέρη τὰ τού-
των εἰρήκαμεν. ὅσα δὲ τινὲς τῶν πρότερον πεπράχασιν εἰς πό-
ρον χρημάτων, ἢ τεχνικῶς τε διῴκηται, ἃ ὑπελαμβάνομεν ἀ-
ξιόλογα αὐτῶν εἶναι, συναγηόχαμεν. οὐ δὲ γὰρ ταύτην τὴν
ἱστορίαν ἀχρεῖον ὑπολαμβάνομεν εἶναι. ἔστι γὰρ ὅτε τούτων
ἐφαρμόσει τις, οἷα ἂν αὐτὸς πραγματεύηται. Κυψέλ-
λος ὁ Κορίνθιος, εὐξάμενος τῷ διῒ ἐὰν κύριος γένηται τῆς πό-
λεως, τὰ ὄντα Κορινθίοις πάντα ἀναθήσειν, ἐκέλευσεν αὐ- 4

γράψασθαι. ἀπογραψαμένων δὲ τούτων, τὸ δέκατον μέρος τῶν
ἑκάστου ἔλαβε. τοῖς δὲ λοιποῖς ἐκέλευσεν ἐργάζεσθαι. περιελ-
θόντος δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ, τὸ αὐτὸ ἐποίησεν. ὥστε συνέβαινεν ἐν
δέκα ἔτεσι, κεῖνόν τε ἅπαντα ἔχειν, ἅπερ ἀνιέρωσε. τούς τε Κο-
ρινθίους ἕτερα κεκτῆσθαι. Λύγδαμις νάξιος ἐκλαβὼν φυγά-
δας, ἐπειδὴ τὰ κτήματα αὐτῶν οὐθεὶς ἤθελησεν ἀλλ᾿ ἢ βρα-
χέος ἀγοράζειν, αὐτοῖς τοῖς φυγάσιν ἀπέδοτο. τά τε ἀναθήμα-
1 τα ὅσα ἦν αὐτῶν ἐν τοῖσιν ἐργαστηρίοις ἡμίεργα ἀνακείμενα ἐ-
πώλει τοῖς τε φυγάσι, καὶ τῶν ἄλλων τῷ βουλομένῳ. ὥστε ἐ-
πιγράψαι τὸ τοῦ πριαμένου ὄνομα. Βυζάντιοι δὲ δεηθέν-
τες χρημάτων τὰ τεμένη τὰ δημόσια ἀπέδοντο, τὰ μὲν καρ-
πιμα χρόνον τινά, τὰ δὲ ἄκαρπα ἀεννάως, τά, τε θιασωτι-
κὰ καὶ τὰ πατρωϊκά, ὡσαύτως καὶ ὅσα ἐν χωρίοις ἰδιωτι-
κοῖς ἦν. ὠνοῦντο γὰρ πολλοῦ, ὧν ἦν καὶ τὸ ἄλλο κτῆμα. τοῖς δὲ
θιασώταις ἕτερα τὰ δημόσια, ὅσα ἦν περὶ γυμνάσιον, ἢ τὴν
2 ἀγορὰν ἢ τὸν λιμένα, τούς τε τόπους τοὺς ἀγοραίους, ἐν οἷς ἐ-
πώλειτό τι, καὶ τῆς θαλάττης τὴν ἁλείαν, καὶ τὴν τῶν ἁλῶν
ἁλατοπωλίαν, τῶν τ᾿ ἐργαζομένων θαυματοποιῶν, καὶ μάν-
τεων καὶ φαρμακοπώλων καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. τρί-
τον δὲ μέρος τοῦ ἐργαζομένου ἀποτελεῖν ἔταξαν. τῶν τε νομι-
σμάτων τὴν καταλλαγὴν ἀπέδοντο μιᾷ τραπέζῃ. ἑτέρῳ δὲ οὐκ
ἦν οὐθενὶ οὔτε ἀποδόσθαι ἑτέρῳ οὔτε πρίασθαι παρ᾿ ἑτέρου.
εἰ δὲ μή, στέρησις ἦν. ὄντος δὲ νόμου αὐτοῖς μὴ εἶναι πολίτην,
3 ὃς ἂν μὴ ἐξ αὐτῶν ἀμφοτέρων ᾖ, χρημάτων δεηθέντες, ἐψη-
φίσαντο τὸν ἐξ ἑνὸς ὄντα αὐτοῦ καταβαλόντα μνᾶς τριάκοντα
εἶναι πολίτην. ἐν σιτοδείᾳ δὲ γενόμενοι καὶ ἀποροῦντες χρη-
μάτων, κατήγαγον τὰ πλοῖα τὰ ἐκ τοῦ πόντου. χρόνου δὲ γι-
νομένου τῶν ἐμπόρων ἀγανακτούντων ἐπέλυον αὐτοῖς τόκους
ἐπιδεκάτους. τοῖς δὲ ὠνουμένοις τε ἔταξαν χωρὶς τῆς τιμῆς δι-
δόναι τὸ ἐπιδέκατον. μετοίκων δέ τινων ἐπιδεδανεικότων ἐπὶ
κτήμασιν, οὐκ οὔσης αὐτοῖς ἐκτίσεως, ἐψηφίσαντο τὸ τρίτον μέ-
4 ρος εἰσφέροντα τοῦ δανείου τὸν βουλόμενον κυρίως ἔχειν τὸ

κτῆμα. Ἱππίας ὁ ἀθηναῖος τὰ ὑπερέχοντα τῶν ὑπερῴων
εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ τοὺς ἀναβαθμοὺς, καὶ τὰ προ-
φράγματα καὶ τὰς θύρας τὰς ἀνοιγομένας ἔξω ἐπώλησεν.
ὠνοῦντο οὖν, ὧν ἦν τὰ κτήματα. καὶ συνελέγη χρήματα οὕ-
τως συχνά. τό, τε νόμισμα τὸ ὂν ἀθηναίοις ἀδόκιμον ἐποίη-
σε. τάξας δὲ τιμὴν ἐκέλευσε πρὸς αὐτὸν ἀνακομίζειν. συνελ-
θόντων δὲ ἐπὶ τῷ κόψαι ἕτερον χαρακτῆρα, ἐξέδωκε τὸ αὐτὸ
ἀργύριον. ὅσοι τε τριηραρχεῖν ἢ φυλαρχεῖν, ἢ χορηγεῖν ἤ τινα 1
εἰς ἑτέραν λειτουργίαν τοιαύτην ἤμελλον δαπανᾶν, τίμημα
τάξας μέτριον, ἐκέλευσε τὸν βουλόμενον ἀρτίσαντα τοῦτο,
ἐγγράφεσθαι εἰς τοὺς λελειτουργηκότας. τῇ τε ἱερείᾳ τῇ τῆς
ἀθηνᾶς τῆς ἐν ἀκροπόλει ὑπὲρ τοῦ ἀποθανόντος, φέρειν χοί-
νικα κριθῶν καὶ πυρῶν ἑτέραν καὶ ὀβολὸν, καὶ ὅτῳ ἂν παι-
δάριον γένηται τὸ αὐτὸ τοῦτο. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐν ποτιδαίᾳ οἰ-
κοῦντες δεόμενοι χρημάτων εἰς τὸν πόλεμον, ἀπογράψασθαι
ἅπασι συνέταξαν τὰς οὐσίας μὴ ἀθρόας εἰς τὸν αὐτοῦ δῆμον 2
ἕκαστον, ἀλλὰ κατὰ κτῆμα ἐν ᾧ τόπῳ ἕκαστον εἴη. ἵνα οἱ πένη-
τες δύνωνται ὑποτιμᾶσθαι. ὅτῳ δὲ μὴ ἦν κτῆμα μηδὲν, τὸ
σῶμα διμναῖον τιμήσασθαι. ἀπὸ τούτων οὖν εἰσέφερον τὸ
ἐπιγραφὲν ἕκαστος σῶον τῇ πόλει. Ἀντισσαῖοι δὲ δεηθείσης
τῆς πόλεως χρημάτων, εἰθισμένων λαμπρῶς ἄγειν διονύ-
σια, ἐν οἷς ἄλλα τε πολλὰ ἀνήλισκον ἐξ ἐνιαυτοῦ παρασκευά-
ζοντες, καὶ ἱερεῖα πολυτελῆ, ὑπ' ἐγγὺς δὲ οὔσης ταύτης τῆς
ἑορτῆς, ἔπεισεν αὐτοὺς τῷ μὲν διονύσῳ εὔξασθαι εἰς νέωτα ἀ- 3
ποδώσειν διπλάσια. ταῦτα δὲ συναγαγόντας ἀποδόσθαι.
συνελέγη οὖν αὐτοῖς χρήματα οὐκ ὀλίγα πρὸς τὴν χρείαν.
Λαμψακηνοὶ προσδοκίμων οὐσῶν τριήρων πολλῶν πρὸς αὐ-
τοὺς ὄντος μεδίμνου τῶν ἀλφίτων τετραδράχμου, προσέτα-
ξαν τοῖς ἀγοραίοις πωλεῖν ἑξαδράχμου. καὶ τοῦ ἐλαίου τὸν
χοᾶ ὄντα δραχμῶν τεττάρων καὶ τριωβόλου. τοῦ τε οἴνου
καὶ τῶν ἄλλων ὡσαύτως. τὴν μὲν οὖν ἀρχαίαν τιμὴν ἐλάμ-
βανεν ὁ ἰδιώτης. τὸ δὲ πλέον ἡ πόλις. καὶ εὐπόρησε χρη- 4

μάτων. Ἡρακλεῶται πέμποντες ναῦς τετταράκοντα ἐπὶ τοὺς
ἐν βοσπόρῳ τυράννους οὐκ εὐποροῦμενοι χρημάτων, παρὰ
τῶν ἐμπόρων συνηγόρασαν τόν τε σῖτον πάντα καὶ τὸ ἔλαιον
καὶ τὸν οἶνον καὶ τὴν ἄλλην ἀγοράν. χρόνου διϊσαμένου, ἐν
ᾧ ἔμελλον ἀποδώσειν τὴν τιμήν, τοῖς τε δὴ ἐμπόροις καλῶς
εἶχε μὴ κοτυλίζειν, ἀλλ' ἀθρόα τὰ φορτία πεπρᾶσθαι. ἐκεῖ-
νοί τε διδόντες δι' ἄλλην, οὐ μισθὸν παρῆγον, ἀλλὰ τὴν ἀγο-
1 ρὰν ἐν ὁλκάσιν ἄνδρα ταμίαν ἐπιστήσαντες ἐφ' ἑκάστῃ τῶν νεῶν.
ἀφικομένων δ' εἰς τὴν πολεμίαν αὐτῶν, ἠγόραζον οἱ στρατιῶ-
ται παρὰ τούτων ἅπαντα. πρότερον συνελέγη, ἢ ἀργύριον
ἐδίδοσαν οἱ στρατηγοὶ πάλιν τὸν μισθόν, ὥστε συνέβαινε ταυ-
τὸ τ' ἀργύριον δίδοσθαι, ἕως εἰς οἶκον ἀπῆλθον. Λακεδαι-
μόνιοι σαμίων δεηθέντων χρήματα αὐτοῖς εἰς τὴν κάθοδον
δοῦναι, ἐψηφίσαντο μίαν ἡμέραν καὶ αὐτοὺς καὶ τοὺς οἰκέ-
τας καὶ τὰ ὑποζύγια νηστεῦσαι. ὅσον δὲ ἐδαπάνα ἕκαστος,
2 τοσοῦτον δοῦναι τοῖς σαμίοις. Καρχηδόνιοι δὲ ξένων ἐν τῇ
πόλει συχνῶν παρ' αὐτοῖς γινομένων, ὀφείλοντες αὐτοῖς μι-
σθὸν οὐκ ἠδύναντο διαλῦσαι. ἀνήγγειλαν οὖν, εἴ τις τῶν
πολιτῶν ἢ μετοίκων, σύλαν ἔχει κατὰ πόλεως ἢ ἰδιώτου,
ἢ βούλεται λαβεῖν, ἀπογράψασθαι. ἀπογραψαμένων δὲ
συχνῶν, τὰ πλοῖα τὰ πλέοντα εἰς τὸν πόντον ἐσύλων με-
τὰ προφάσεως εὐλόγου. ἔταξε δὲ χρόνον, ἐν ᾧ λόγον ὑπὲρ
αὐτῶν ἔφασαν ποιήσασθαι. συλλεγέντων δὲ χρημάτων συχ-
3 νῶν, τοὺς μὲν στρατιώτας ἀπήλλαξαν. ὑπὲρ δὲ τῶν συλῶν
διεδικάσαντο. τοῖς δὲ μὴ δικαίως συληθεῖσιν, ἡ πόλις ἀπὸ
τῶν προσόδων ἀπεδίδου. Κυζικηνοὶ δὲ στασιάσαντες πρὸς
ἀλλήλοις ἐπικρατήσαντος τοῦ δήμου, τῶν δὲ πλουσίων συ-
νειλημμένων, ὀφείλοντες χρήματα στρατιώταις ἐψηφίσαν-
το μὴ θανατῶσαι τοὺς συνειλημμένους, ἀλλὰ χρήματα πρα-
ξαμένους φυγαδεῦσαι. Χῖοι δὲ νόμου ὄντος αὐτοῖς ἀπο-
γράφεσθαι τὰ χρέα εἰς τὸ δημόσιον, δεηθέντες χρημάτων,
4 ἐψηφίσαντο τοὺς ὀφείλοντας μὲν ἀποδοῦναι τῇ πόλει τὰ

δάνεια. τὴν δὲ πόλιν ἐκ τῆς προσόδου τοὺς τόκους τοῖς δεδα-
νεικόσι καταφέρειν. ἕως ἂν καὶ τὸ ἀρχαῖον εὐπορήσωσι.
Μαύσωλος ὁ καρίας τύραννος πέμψαντος βασιλέως πρὸς
αὐτὸν ἐπὶ τῷ τοὺς φόρους δοῦναι, συναγαγὼν τοὺς εὐπορωτά-
τους ἐν τῇ χώρᾳ ἔλεγεν, ὅτι ὁ βασιλεὺς αἰτεῖ τοὺς φόρους.
αὐτὸς δὲ οὐκ εὐπορεῖται. κατεσκευασμένοι δ' ἄνδρες αὐτῷ εὐ-
θέως ἐπηγγέλλοντο ὅσον εἰσοίσει ἕκαστος. τούτων δὲ τοῦτο
πραξάντων, οἱ εὐπορώτεροι, τὰ μὲν αἰσχυνόμενοι, τὰ δὲ φο- 1
βούμενοι, πολλῷ τούτων πλείω ἐπηγγέλλοντο, καὶ εἰσέφε-
ρον. πάλιν δεηθεὶς χρημάτων, ἐκκλησιάσας τοῖς μυλασεῦ-
σιν ἔλεγεν, ὅτι μητρόπολις οὖσα ἡ πόλις αὐτοῦ αὕτη ἀτεί-
χιστός ἐστιν. ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπ' αὐτὸν στρατεύει. ἐκέλευσεν οὖν
τοὺς μυλασεῖς φέρειν ἕκαστον ὅτι πλεῖστα χρήματα, φάσκων
αὐτοὺς τὰ νῦν εἰσενεχθέντα καὶ τὰ λοιπὰ σώζειν. εἰσενεχθέν-
των δὲ πολλῶν, τὰ μὲν χρήματα εἶχε. τὸ δὲ τεῖχος οὐκ ἔφη
τὸν θεὸν ἐν τῷ παρόντι οἰκοδομεῖν. Κόνδαλος μαυσώλου 2
ὕπαρχος ὁπότε διαπορευομένῳ αὐτῷ διὰ τῆς χώρας, προ-
σενέγκοι τις πρόβατον ἢ μόσχον, ἀπογραψάμενος τὸν δόντα
καὶ τὸν χρόνον, ἀπαγαγόντα εἰς οἶκον, ἐκέλευσε τρέφειν, ἕως
ἂν ἐπανέλθοι. ὁπότε δὲ δοκοίη χρόνος ἱκανὸς εἶναι, αὐτό τε
τὸ τραφὲν καὶ τὴν ἐπικαρπίαν λογισάμενος ἀπῄτει. τῶν τε
δένδρων τὰ ὑπερέχοντα ἢ πίπτοντα εἰς τὰς ὁδοὺς τὰς βασι-
λικὰς ἐπώλει τὰς ἐπικαρπίας. τῶν δὲ στρατιωτῶν εἴ τις
τελευτήσειε διαπύλιον ἐπώλει δραχμὴν τοῦ σώματος. ἅ- 3
μα οὖν ἐντεῦθεν καὶ ἀργύριον ἐλάμβανεν. ἅμα τε οἱ ἡγε-
μόνες οὐ παρεκρούοντο αὐτόν, πότε τετελεύτηκεν ὁ στρα-
τιώτης. τούς τε λυκίους ὁρῶν ἀγαπῶντας τὸ τρίχωμα φέ-
ρειν, ἔφησε γράμματα ἥκειν παρὰ βασιλέως, κόμας ἀποστεῖ-
λαι εἰς προκόμια. προστετάχθαι οὖν αὐτῷ ὑπὸ μαυσώ-
λου, ἀποκεῖραι αὐτούς. ἔφησεν οὖν εἰ βούλονται ἐπικεφά-
λαιον τακτὸν δοῦναι μεταπέμψασθαι ἐκ τῆς ἑλλάδος κό-
μην. οἱ δὲ ἀσμένως ἔδωκαν ὃ ᾔτει. καὶ συνελέγη χρήματα 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πλὴν ἀπὸ πολλοῦ ὄχλου. Ἀριστοτέλης ῥόδιος ἄρ-
χων φωκαίας ἀπορῶν χρημάτων, ὁρῶν στάσεις οὔσας δύο
τῶν φωκαιέων, λόγους ἐποιήσατο πρὸς τὴν ἑτέραν στάσιν ἐν
ἀπορρήτοις φάσκων αὐτῷ διδόναι χρήματα τοὺς ἑτέρους, ἐ-
φ᾽ ᾧ αὐτοῖς τὰ πράγματα ἐγκλῖναι. αὐτὸς δὲ μᾶλλον βού-
λεσθαι παρὰ τούτων λαβεῖν. καὶ τὰ περὶ τὴν πόλιν τού-
τοις διοικεῖν παραδοῦναι. ἀκούσαντες δὲ ταῦτα εὐθέως τὰ
1 χρήματα οἱ παρόντες, ὅσα ἐκέλευσεν, ἔδωκαν. ὁ δὲ τοῖς ἑ-
τέροις πᾶσιν ἔδειξεν ἃ εἰληφὼς εἴη παρὰ τῶν ἑτέρων. οἱ δὲ
καὶ αὐτοὶ ἔδοσαν οὐκ ἐλάττω. λαβὼν δὲ παρ᾽ ἀμφοτέρων
κατήλλαξεν αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους. τοῖς τε πολίταις κα-
τιδὼν οὔσας δίκας πολλὰς, καὶ μεγάλας ἐκ πολλοῦ χρό-
νου ἀδικίας, ταύτας διὰ πολέμου δικαστήριον καθίσας,
προεῖπεν ὅσοι ἂν μὴ δικάσωνται. νόμον δ᾽ ἔθηκε μηκέτι εἶ-
ναι ἀπὸ τῶν προτέρων ἐγκλημάτων κρίσεις. τότε δὴ πα-
2 ραβόλου πολλῶν δικῶν καὶ τοῖς ἐγκλήμασι μετ᾽ ἐπιτιμίων ἐ-
φ᾽ αὑτὸν ποιούμενος καὶ παρ᾽ ἑκατέρων δι᾽ ἑτέρων λαμβά-
νων συνήγαγεν οὐκ ὀλίγα χρήματα. Κλαζομένιοι δ᾽
ἐν σιτοδείᾳ ὄντες χρημάτων ἀποροῦντες, ἐψηφίσαντο παρ᾽-
οἷς ἔλαιόν ἐστι τοὺς ἰδιώτας δανεῖσαι τῇ πόλει ἐπὶ τόκῳ. γίνε-
ται δὲ πολὺς οὗτος ὁ καρπὸς ἐν τῇ χώρᾳ αὐτῶν. δανεισάν-
των δὲ μισθωσάμενοι πλοῖα ἀπέστειλαν εἰς τὰ ἐμπόρια. ὅ-
θεν αὐτοῖς ἧκε σῖτος, ἀποθήκης γενομένης τῆς τοῦ ἐλαίου τι-
3 μῆς, ὀφείλοντες στρατιώταις μισθὸν εἴκοσι τάλαντα καὶ οὐ
δυνάμενοι, τόκον ἔφερον τοῖς ἡγεμόσι τέτταρα τάλαντα τοῦ
ἐνιαυτοῦ. ἐπεὶ δὲ τοῦ μὲν ἀρχαίου ἀπέκοπτον οὐθὲν, ἀεὶ δὲ
μάτην ἐδαπάνων, νόμισμα ἔκοψαν σιδηροῦν εἰς ἀργυρίου
λόγον, εἴκοσι ταλάντων. εἶτα διδόντες τοῖς εὐπορωτάτοις ἐν
τῇ πόλει κατὰ λόγον ἑκάστῳ, παρ᾽ ἐκείνων ἔλαβον ἴσον. οἵ τε
οὖν ἰδιῶται εἶχον εἰς τὰς καθ᾽ ἡμέραν χρείας ἀναλίσκειν, καὶ
ἡ πόλις τοῦ χρέους ἀπηλλάγη. δεύτερον δ᾽ ἐκ τῶν προσό-
4 δων ἐκείνοις τόν τε τόκον κατέφερον ἀεὶ διαιροῦντες ἑκάστῳ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

πρὸς μέρος διέδοσαν. τοῖς δὲ σιδηροῖς ἐνομίζοντο. σηλυβρια-
νοὶ δὲ δεηθέντες χρημάτων, νόμου ὄντος αὐτοῖς σῖτον μὴ ἐξά-
γειν ἐν λιμῷ γινομένοι, ἐκείνοις δὲ ὑπάρχοντος σίτου πα-
λαιοῦ, ἐψηφίσαντο τῇ πόλει παραδοῦναι τοὺς ἰδιώτας τὸν σῖ-
τον, τῆς τεταγμένης τιμῆς ἀπολειπόμενον ἕκαστον ἐνιαυτοῦ
τροφήν. εἶτα ἐξαγωγὴν ἔδωκαν τῷ βουλομένῳ, τάξαντες
τιμὴν, ἣν ἐδόκει καλῶς ἔχειν αὐτοῖς. ἀβυδηνοὶ δὲ διὰ τὸ στασια-
σμὸν τῆς χώρας ἀργοῦ γινομένης. καὶ τῶν μετοίκων οὐ 1
προϊεμένων αὐτοῖς οὐδὲν διὰ τὸ καὶ ἔτι ὀφείλειν, ἐψηφίσαν-
το τὸν βουλόμενον τοῖς γεωργοῖς δανείζειν ὡς ἐργάσωνται, ὡς
πρώτοις αὐτοῖς ἐσομένης τῆς κομιδῆς ἐκ τοῦ καρποῦ, τοῖς
δὲ ἄλλοις ἐκ τῶν λειπομένων. ἐφέσιοι δεηθέντες χρημάτων,
νόμον ἔθεντο μὴ φορεῖν χρυσὸν τὰς γυναῖκας, ὅσον δὲ νῦν ἔ-
χουσι δανεῖσαι τῇ πόλει. τῶν τε κιόνων τῶν ἐν τῷ νεῷ τάξαν-
τες ἀργύριον ὃ δεῖ καταβαλεῖν, εἴων ἐπιγράφεσθαι τὸ ὄνο-
μα τοῦ δόντος ἀργύριον ὡς ἀνατεθεικότος. διονύσιος συρα- 2
κούσιος βουλόμενος χρήματα συναγαγεῖν ἐκκλησίαν ποιή-
σας ἔφησεν ἑωρακέναι τὴν δήμητρα. καὶ κελεύειν τὸν τῶν γυ-
ναικῶν κόσμον εἰς τὸ ἱερὸν ἀποκομίζειν. αὐτὸς μὲν οὖν τὸν
παρ᾽ αὐτῷ γυναικῶν τὸν κόσμον οὕτω πεποιηκέναι. ἠξίου δὲ
καὶ τοὺς ἄλλους, μή τι μήνιμα παρὰ τῆς θεοῦ γένηται. τὸν δὲ
μὴ οὕτω ποιήσαντα, ἔνοχον ἔφησεν ἱεροσυλίας ἔσεσθαι. ἀνε-
νεγκάντων δὲ πάντων ἃ εἶχον διὰ τὴν θεὸν καὶ δι᾽ ἐκεῖνον, θύ-
σας τῇ θεῷ, τὸν κόσμον ἀπηνέγκατο, ὡς παρὰ τῆς θεοῦ δεδα- 3
νεισμένος. προελθόντος δὲ χρόνου καὶ τῶν γυναικῶν πάλιν
φορουσῶν, ἐκέλευσε τὴν βουλομένην χρυσοφορεῖν, τάγμα-
τα ἀνατιθέναι ἐν τῷ ἱερῷ. τριήρεις δὲ ναυπηγήσειν μέλλων ἤ-
δει, ὅτι δεήσοιτο χρημάτων. ἐκκλησίαν οὖν συναγαγὼν, ἔφη
πόλιν αὐτῷ τινα προδίδοσθαι, εἰς ἣν δεῖσθαι χρημάτων. ἠ-
ξίου τε αὐτῷ τοὺς πολίτας εἰσενέγκαι δύο στατῆρας ἕκαστον. οἱ
δ᾽ εἰσήνεγκαν. διαλιπὼν δὲ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας ὡς διημαρτη-
κὼς τῆς πράξεως, ἐπαινέσας αὐτοὺς, ἀπέδωκεν ἑκάστῳ, ὃ εἰ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

σήνεγκαν. ποιήσας δὲ τοῦτο ἀνεκτήσατο τοὺς πολίτας. εἶτα πά-
λιν οἰόμενοι ἀπολήψεσθαι, εἰσήνεγκαν. ὁ δὲ λαβὼν εἶχεν εἰς τὴν
ναυπηγίαν. οὐκ εὐπορῶν δὲ ἀργυρίου, νόμισμα ἔκοψε καττι-
τέρου, καὶ συναγαγὼν ἐκκλησίαν, πολλὰ ὑπὲρ τοῦ κεκομμένου νομί-
σματος ὑπερεῖπεν. οἱ δὲ ἐψηφίσαντο καὶ μὴ βουλόμενοι. ἕκα-
στος οὖν εἵλετο ἔχειν ὡς ἀργυροῦν, ἀλλὰ μὴ καττιτέρινον. πά-
λιν τε δεηθεὶς χρημάτων, ἠξίου τοὺς πολίτας εἰσενεγκεῖν αὐτῷ.
1 οἱ δ' οὐκ ἔφασαν ἔχειν. ἐξενέγκας οὖν τὰ σκεύη τὰ παρ' αὐ-
τοῦ, ἐπώλει ὡς δι' ἀπορίαν τοῦτο ποιῶν. ἀγοραζόντων δὲ τῶν
συρακουσίων, ἀπεγράφετο τί ἕκαστος ἀγοράσειεν. ἐπεὶ δὲ
τὴν τιμὴν κατέβαλον, ἐκέλευσε τὸ σκεῦος ἀναφέρειν ἕκα-
στον, ὃ ἠγόρασε. τῶν δὲ πολιτῶν διὰ τὰς εἰσφορὰς οὐ τρεφόν-
των βοσκήματα, εἶπεν ὅτι ἱκανὰ ἦν αὐτῷ πρὸς τοσοῦτον.
τοὺς οὖν νῦν κτησαμένους ἀτελεῖς ἔσεσθαι. πολλῶν δὲ ταχὺ
κτησαμένων πολλὰ βοσκήματα ὡς ἀτελῆ ἑξόντων, ἐπὶ καί-
2 ρως τὸ εἶναι τιμήσασθαι κελεύσας, ἐπέβαλε τέλος. οἱ οὖν
πολῖται ἀγανακτήσαντες ἐπὶ τῷ ἐξηπατῆσθαι, σφάζοντες ἐπώ-
λουν. ὡς δὲ πρὸς τοῦτο ἔταξε σφάζεσθαι, ὅσα δεῖ τῆς ἡμέρας.
οἱ δὲ πάλιν ἱερόθυτα ἐποίουν. ὁ δὲ ἀπεῖπε θῆλυ μὴ θύειν. πά-
λιν δεηθεὶς χρημάτων ἐκέλευσεν ἀπογράψασθαι χρήματα
πρὸς αὐτὸν, ὅσοι οἶκοι εἰσὶν ὀρφανικοί. ἀπογραψαμένων δὲ
ἄλλων τὰ τούτων χρήματα, ἀπεχρᾶτο, ἕως ἕκαστος εἰς ἡ-
λικίαν ἔλθοι. ῥήγιόν τε καταλαβὼν ἐκκλησίαν συναγαγὼν
3 εἶπε. διότι δικαίως μὲν ἂν ἐξανδραποδισθεῖεν ὑπ' αὐτοῦ. νῦν
μέντοι τὰ εἰς τὸν πόλεμον ἀνηλωμένα χρήματα κομισάμε-
νος καὶ ὑπὲρ ἑκάστου σώματος τρεῖς μνᾶς, ἀφήσειν αὐτούς.
οἱ δὲ ῥηγῖνοι ὅσα ποτ' ἦν αὐτοῖς ἀποκεκρυμμένα, ἐμφανῆ
ἐποίουν. καὶ οἱ ἄποροι παρὰ τῶν εὐπορωτέρων καὶ παρὰ τῶν
ξένων δανειζόμενοι ἐπόρισαν, ἃ ἐκέλευε χρήματα. λαβὼν δὲ
ταῦτα παρ' αὐτῶν, τά τε σώματα πάντα οὐδὲν ἧττον ἀπέδοτο.
τά τε σκεύη ἃ τότε ἦν ἀποκεκρυμμένα, ἐμφανῆ ἅπαντα
4 ἔλαβε, δανεισάμενός τε παρὰ τῶν πολιτῶν χρήματα ἐπ' ἀπο-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δώσει. ὡς ἀπήντων αὐτῶν, ἐκέλευσεν ἀναφέρειν, ὅσον ἔχει τις
ἀργύριον πρὸς αὐτόν. εἰ δὲ μὴ, θάνατον ἔταξε τὸ ἐπιτίμιον.
ἀνενεχθέντος δὲ τοῦ ἀργυρίου, ἐπικόψας χαρακτῆρα ἐξέδω-
κε τὴν δραχμὴν δύο δυναμένην δραχμάς. καὶ τό, τε ὀφει-
λόμενον πρότερον ἀνήνεγκαν πρὸς αὐτόν, εἰς Τυρρηνίαν τε
πλεύσας ναυσὶν ἑκατὸν, ἔλαβεν ἐκ τοῦ τῆς Λευκοθέας ἱεροῦ,
χρυσίον τε καὶ ἀργύριον πολὺ καὶ τὸν ἄλλον κόσμον οὐκ ὀλί-
γον. εἰδὼς δὲ, ὅτι καὶ οἱ ναῦται πολλὰ ἔχουσι, κήρυγμα ἐποίη- 1
σε τὰ ἡμίσεα ὧν ἔχει ἕκαστος ἀναφέρειν πρὸς αὐτόν. τὰ δὲ
ἡμίσεα ἔχειν τὸν λαβόντα. τῷ δὲ μὴ ἀνενέγκαντι θάνατον ἔ-
ταξε τὸ ἐπιτίμιον. ὑπολαβόντες δὲ οἱ ναῦται ἀνενεγκόντες
τὰ ἡμίσεα, τὰ καταλοιπὰ ἔχειν ἀδεῶς, ἀνήνεγκαν. ὁ δ' ἐπεί-
περ ἐκεῖνα ἔλαβεν, ἐκέλευσε πάλιν τὰ ἡμίσεα ἀναφέρειν.
Μενδαῖοι δὲ τὰ μὲν ἀπὸ λιμένων καὶ τῶν ἄλλων τελῶν αὐτοῖς
προσποριζόμενα ἐχρῶντο εἰς διοίκησιν τῆς πόλεως. τὰ δὲ ἀπὸ
τῆς γῆς καὶ οἰκιῶν τέλη οὐκ ἔπραττον, ἀλλ' ἀνέγραφον τοὺς ἔ- 2
χοντας. ὁπόταν δὲ δεηθεῖεν χρημάτων, ἀπεδίδοσαν ὀφείλοντες.
ἐκέρδαινον οὖν τὸν παρεληλυθότα χρόνον ἀτόκοις τοῖς χρήμα-
σιν ἀποκεχρημένοι. πολεμοῦντες πρὸς Ὀλυνθίους καὶ δεόμενοι
χρημάτων, ὄντων αὐτοῖς ἀνδραπόδων, ἐψηφίσαντο καταλειπο-
μένων ἑνὶ ἑκάστῳ θήλεος καὶ ἄρρενος, τὰ ἄλλα ἀποδόσθαι τῇ
πόλει, ὡς ἐκδανεῖσαι τοὺς ἰδιώτας χρήματα. Καλλίστρατος ἐν
Μακεδονίᾳ πωλουμένου τοῦ ἐλλιμενίου ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἴκο-
σι ταλάντων, ἐποίησεν εὑρεῖν τὸ διπλάσιον. καθεωρῶν γὰρ ὠνου- 3
μένους τοὺς εὐπορωτέρους ἀεὶ διὰ τὸ δεῖν ταλαντιαίους κα-
θιστάναι τοὺς ἐγγύους τῶν εἴκοσι ταλάντων, προεκήρυξεν ὠνεῖ-
σθαι τὸν βουλόμενον, καὶ τοὺς ἐγγύους καθιστάναι τοῦ τρίτου
μέρους, καὶ καθ' ὁπόσον ἕκαστος δύνηται πείθειν. Τιμόθεος Ἀ-
θηναῖος πολεμῶν πρὸς Ὀλυνθίους καὶ ἀπορούμενος ἀργυρίου,
κόψας χαλκὸν διεδίδου τοῖς στρατιώταις, ἀγανακτούντων δὲ
τῶν στρατιωτῶν, ἔφη αὐτοῖς τοὺς ἐμπόρους τε καὶ ἀγοραίους ἅπαν-
τας ὡσαύτως πωλήσειν. τοῖς δ' ἐμπόροις προεῖπεν, ὃν αὐτοῖς 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

λάβῃ χαλκόν, τοῦτον πάλιν ἀγοράζειν τά τε ἐκ τῆς χώρας ὤνια, καὶ τὰ ἐκ τῶν λοιπῶν ἀγώγιμα. ὅσα δ᾽ ἂν περιλειφθῇ αὐτοῖς χαλκοῦς πρὸς αὐτὸν ἀναφέροντας ἀργύριον λαμβάνειν. περὶ κέρκυραν δὲ πολεμῶν καὶ ἀπόρως διακείμενος, καὶ τῶν στρατιωτῶν αἰτούντων τοὺς μισθοὺς καὶ ἀπειθούντων αὐτῷ, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους φασκόντων ἀποχωρήσεσθαι, ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἔφησεν οὐ δύνασθαι διὰ τοὺς χειμῶνας παραγενέσθαι
1 αὐτῷ ἀργύριον, ἐπεὶ τοσαύτην εἶναι περὶ αὐτὸν εὐπορίαν, ὥστε τὴν προδεδομένην τρίμηνον σιταρκίαν, δωρεὰν αὐτοῖς διδόναι. οἱ δὲ ὑπολαβόντες οὐκ ἄν ποτε προέσθαι τοσαῦτα χρήματα τὸν τιμόθεον αὐτοῖς, εἰ μὴ τῇ ἀληθείᾳ προσδόκιμα ἦν τὰ χρήματα πρὸς αὐτόν, ἡσυχίαν ἔχον ὑπὲρ τῶν μισθῶν, ἕως ἐκεῖνος διῳκήσατο ἃ ἐβούλετο. σάμον δὲ πολιορκῶν τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν ἀπεδίδοτο αὐτοῖς τοῖς σαμίοις, ὥστε εὐπόρησε χρημάτων εἰς μισθοὺς τοῖς στρατιώταις. τῶν
2 τε ἐπιτηδείων ἐπεὶ σπάνις ἦν ἐν τῷ στρατοπέδῳ διὰ τοὺς ἀφικνουμένους, ἀπηγόρευσε μὴ πωλεῖν σῖτον ἀληλεσμένον, μηδὲ μέτρον ἔλασσον ἢ μέδιμνον, μηδὲ τῶν ὑγρῶν μηδὲν ἔλαττον ἢ μετρητόν. οἱ μὲν οὖν ταξίαρχοι τε καὶ λοχαγοὶ ἀγοράζοντες ἀθρόα, διεδίδοσαν τοῖς στρατιώταις, οἱ δὲ εἰσαφικνούμενοι, ἦγον αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια. ὁπότε ἀπαλλάττοιντο, εἴ τι περίλοιπον εἴη αὐτοῖς, ἐπώλουν. ὥστε συνέβαινεν εὐπορεῖσθαι τοὺς στρατιώτας τῶν ἐπιτηδείων. Διδάλης πέρσης ἔχων στρατιώ-
3 τας τὰ μὲν καθ᾽ ἡμέραν πορίζειν ἐδύνατο ἐκ τῆς πολεμίας αὐτοῖς. νόμισμα δὲ οὐκ ἔχων διδόναι, ἀπαιτούμενος δέ, χρόνου γινομένου, οὗ ὤφειλε, τεχνάζει τοιόνδε. ἐκκλησίαν συναγαγὼν ἔφη οὐκ εὐπορεῖσθαι χρημάτων, ἀλλ᾽ εἶναι αὐτῷ ἐν χωρίῳ τινὶ, λέγων ἐν ᾧ εἴη. καὶ ἀναζεύξας ἐβάδιζεν ἐπ᾽ αὐτό. εἶτα ὡς ἐγγὺς τῆς χώρας ἐγένετο, προελθὼν εἰς αὐτὸ ἔλαβεν ἐκ τῶν ἐνόντων ἱερῶν, ὅσος ἦν κοῖλος ἄργυρος. ἔπειτ᾽ ἐπισκευάσας τοὺς ἡμιόνους ὡς ἄγουσας ἀργύριον περιφαινού-
4 σας τε ταῦτα ἐβάδιζεν. ἰδόντες δὲ οἱ στρατιῶται καὶ νομίσαν-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τις, ἅπαντα εἶναι ἀργύριον τὸν ἀγόμενον, ἐθάῤῥησαν ὡς κομιού
μενοι τὸν μισθόν. ὁ δὲ ἔφη δεῖν εἰς Ἄμισον ἐλθόντας ἐπισημή-
νασθαι. ἦν δ' εἰς τὴν Ἄμισον ὁδὸς πολλῶν τε ἡμερῶν καὶ χει-
μέριος. τὸν δὴ χρόνον τοῦτον ἀπεχρᾶτο τῷ στρατοπέδῳ, τὰ
ἐπιτήδεια μόνον διδούς. τοὺς τεχνίτας τοὺς ἐν τῷ στρατοπέδῳ
αὐτὸς εἶχε καὶ τοὺς καπήλους τοὺς μεταβαλλομένους τι. ἄλ-
λῳ δὲ οὐκ ἦν οὐθενὶ οὐθὲν τούτων ποιεῖν. Χαβρίας ἀθηναῖος
Ταῷ τῷ αἰγυπτίων βασιλεῖ ἐκστρατεύοντι καὶ δεομένῳ χρη- 1
μάτων συνεβούλευε τῶν τε ἱερῶν τινὰ καὶ τῶν ἱερέων τὸ πλῆ-
θος φάναι πρὸς τοὺς ἱερεῖς δεῖν περιλυθῆναι διὰ τὴν δαπά-
νην. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἱερεῖς καὶ τὸ ἱερὸν παρ' αὐτοῖς ἕκαστοι βου-
λόμενοι εἶναι, καὶ ἴδια αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς ἐδίδοσαν χρήματα. ἐπεὶ
δὲ παρὰ πάντων εἰλήφει, προστάξαι αὐτοῖς ἐκέλευσεν εἰς μὲν
τὸ ἱερὸν καὶ εἰς αὑτὸν τῆς δαπάνης ἧς πρότερον ἐποιοῦντο τὸ
δέκατον μέρος ποιεῖσθαι. τὰ δὲ λοιπὰ αὐτῷ δανεῖσαι, ἕως ὁ
πόλεμος ὁ πρὸς βασιλέα διαλυθῇ. ἀπ' οἰκίας δὲ ἑκάστης ἐκέ- 2
λευσεν ἅπαντας εἰσενέγκαι τάξαντα, ὃ δεῖ καὶ ἀπὸ τοῦ σώμα-
τος ὡσαύτως. τοῦ σίτου τε πωλουμένου χωρὶς τῆς τιμῆς, διδό-
ναι τὸν πωλοῦντα καὶ ὠνούμενον ἀπὸ τῆς ἀρτάβης τὸν ὀβο-
λόν, ἀπὸ τῶν πλοίων τε καὶ ἐργαστηρίων. καὶ τῶν ἄλλην τινὰ
ἐργασίαν ἐχόντων τῆς ἐργασίας μέρος τὸ δέκατον, τέλος ἀπο-
τελεῖν. ἐκστρατεύειν δ' αὐτῷ μέλλοντι ἐκ τῆς χώρας, εἴ τις τι
ἔχει ἄσημον ἀργύριον ἢ χρυσίον, κελεῦσαι ἐνέγκαι πρὸς αὐ-
τόν. ἐνεγκάντων δὲ τῶν πλείστων, ἐκέλευσε τούτῳ μὲν ἐκεῖνον 3
χρῆσθαι. τοὺς δὲ δανείσαντας συστῆναι τοῖς νομάρχοις, ὥστ' ἐκ-
τῶν φόρων αὐτοῖς ἀποδοῦναι. Ἰφικράτης ἀθηναῖος Κότυος συ
ναγαγόντος στρατιώτας, ἐπόρισεν αὐτῷ χρήματα τρόπον τοιοῦ
τον. ἐκέλευσε τῶν ἀνθρώπων ὧν ἦρχε, προστάξαι σπεῖραι αὐ-
τῷ γῆν τριῶν μεδίμνων. τούτου δὲ πραχθέντος συνελέγη σίτου
πολὺ πλῆθος. καταγαγὼν οὖν ἐπὶ τὰ ἐμπόρια ἀπέδοτο. καὶ ηὐ-
πόρησε χρημάτων. Κότυς θρᾷξ παρὰ περινθίων ἐδανείζετο
χρήματα εἰς τὸ τοὺς στρατιώτας συναγαγεῖν, οἱ δὲ περίνθιοι. 4

οὐκ ἐδίδοσαν αὐτῷ, ἠξίωσε γοῦν αὐτοὺς ἄνδρας γε τῶν πολι-
τῶν φρουροὺς δοῦναι εἰς χωρία τινά. ἵνα τοῖς ἐκεῖ στρατιώταις
νῦν φρουροῦσι χρῆ ἀποχρήσασθαι. οἱ δὲ τοῦτο ταχέως ἐποίησαν
οἰόμενοι τῶν χωρίων κύριοι ἔσεσθαι. ὁ δὲ Κότυς τοὺς ἀποσταλέν-
τας εἰς φυλακὴν ποιήσας τὰ χρήματα αὐτοὺς ἐκέλευσεν ἀπο-
στείλαντας, ἃ ἐδανείζετο παρ᾽ αὐτῶν, κομίσασθαι. Μέντωρ ῥόδιος
ἑρμείαν συλλαβὼν καὶ τὰ χωρία αὐτοῦ κατασχών, τοὺς ἐπιμε-
1 λητὰς εἴασε κατὰ χώραν τοὺς ἀπὸ τοῦ ἑρμείου καθεστηκότας.
ἐπεὶ δὲ ἐθάρρησάν τε ἅπαντες, καὶ ἔτι περὶ τὴν αὐτοῖς ἀποκε-
κρυμμένον ἢ ὑποκείμενον, ὃ μεθ᾽ ἑαυτῶν εἶχον, συλλαβὼν αὐ-
τοὺς πάντα παρείλετο, ἃ εἶχον. Μέμνων ῥόδιος κυριεύσας λαμ-
ψάκου δεηθεὶς χρημάτων ἐπέγραψε τοῖς πλουσιωτάτοις
αὐτῶν πλῆθός τι ἀργυρίου. τούτοις δὲ τὴν κομιδὴν ἔσεσθαι
παρὰ τῶν ἄλλων πολιτῶν ἔφησεν. ἐπεὶ δὲ οἱ ἄλλοι πολῖται
εἰσήνεγκαν, ἐκέλευσε καὶ ταῦτα αὐτῷ δανεῖσαι ἐν χρόνῳ, διει-
2 πάμενος, ἐν ᾧ πάλιν αὐτοῖς ἀποδώσει. πάλιν τε δεηθεὶς χρη-
μάτων ἠξίωσεν αὐτοὺς εἰσενέγκαι, κομίσασθαι δὲ ἐκ τῶν προ-
σόδων. οἱ δ᾽ εἰσήνεγκαν ὡς διὰ ταχέων αὐτοῖς ἐσομένης τῆς κο-
μιδῆς, ἐπεὶ δὲ καὶ αἱ καταβολαὶ τῶν προσόδων παρῆσαν, ἔ-
φησεν ἐπ᾽ αὐτῷ χρείαν εἶναι καὶ τούτων, ἐκείνοις δὲ ὕστερον
ἀποδώσειν ἐν τόκῳ. τῶν τε στρατευομένων παρῄτει τὰς σι-
ταρχίας καὶ τοὺς μισθοὺς ἓξ ἡμερῶν τὸν ἐνιαυτόν, φάσκων
ταύταις ταῖς ἡμέραις οὔτε φυλακὴν αὐτοῖς οὐδεμίαν οὔτε
3 πορείαν οὔτε δαπάνην ποιεῖσθαι. τὰς ἐξαιρεσίμους λέγων.
τόν τε πρὸ τοῦ χρόνον διδοὺς τοῖς στρατιώταις τῇ δευτέρᾳ
τῆς νουμηνίας τὰς σιταρχίας, τῷ μὲν πρώτῳ μηνὶ παρέβη
τρεῖς ἡμέρας. τῷ δ᾽ ἐχομένῳ πέντε. τοῦτον δὲ τὸν τρόπον προῆ-
γεν, ἕως εἰς τὴν τριακάδα ἦλθε. Χαρίδημος ὠρείτης ἔχων τῆς
αἰολίδος τινὰ χωρία ἐπιστρατεύοντος ἐπ᾽ αὐτὸν ἀρταβάζου,
χρημάτων ἐδεῖτο εἰς τοὺς στρατιώτας. οἱ μὲν οὖν πρῶτον εἰσέ-
φερον αὐτῷ, εἶτα οὐκέτι ἔφασαν ἔχειν. ὁ δὲ χαρίδημος ὃ ᾤετο
4 χωρίον εὐπορώτατον εἶναι, ἐκέλευσε καὶ εἴ τι νόμισμα ἔχοιεν ἢ

τι ἄλλο σκεῦος ἀξιόλογον εἰς ἕτερον χωρίον ἀποστέλλειν. παραπομπὴν δὲ δώσειν. ἅμα δὲ καὶ αὐτὸς τοῦτο ποιῶν φανερὸς ἦν. πεισθέντων δὲ τῶν ἀνθρώπων, προαγαγὼν αὐτοὺς τῆς πόλεως μικρὸν καὶ ἐξωνήσας ἃ εἶχον, ἔλαβεν ὅσων ἐδεῖτο. ἐκείνους δὲ πάλιν εἰς τὸ χωρίον ἀπῆγε. κήρυγμά τι ποιησάμενος, ἐν ταῖς πόλεσιν ὧν ἦρχε μηδένα μηδὲν ὅπλον κεκτῆσθαι ἐν τῇ οἰκίᾳ, εἰ δὲ μὴ ἀποτίσειν ἀργύριον, ὃ ἐπεκήρυξεν. ἠμέλει καὶ οὐδεμίαν ἐπιστροφὴν ἐποιεῖτο. τῶν δὲ ἀνθρώπων οἰομένων τὸ 1
κήρυγμα μάτην αὐτὸν πεποιῆσθαι, εἶχον ἃ ἔτυχον ἕκαστοι κεκτημένοι κατὰ τὴν χώραν. ὁ δ' ἐρευναν ἐξαίφνης ποιησάμενος τῶν οἰκιῶν, παρ' οἷς εὗρεν ὅπλον τι, ἐπράττετο τὸ ἐπιτίμιον. Φιλόξενός τις μακεδὼν, καρίας σατραπεύων δεηθεὶς χρημάτων διονύσια ἔφασκε μέλλειν ἄγειν. καὶ χορηγοὺς προέγραψε τῶν καρπῶν τοὺς εὐπορωτάτους. καὶ προσέταττεν αὐτοῖς, ἃ δεῖ παρασκευάζειν. ὁρῶν δ' αὐτοὺς δυσχεραίνοντας, ὑποπέμπων τινὰς ἠρώτα, τί βούλονται δόντες, ἀπαλλαγῆναι τῆς λειτουρ- 2
γείας, οἱ δὲ πολλῷ πλέον ἢ ὅσον ᾤοντο ἀναλώσειν, ἔφασαν δώσειν, τοῦ μὴ ὀχλεῖσθαι καὶ ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀπεῖναι. ὁ δὲ παρὰ τούτων λαβὼν ὃ ἐδίδοσαν, ἑτέρους κατέγραψεν, ἕως ἔλαβε παρὰ τούτων ἃ ἐβούλετο, καὶ προσῆν παρ' ἑκάστοις. Εὐαίσης σύρος αἰγύπτου σατραπεύων, ἀφίστασθαι μελλόντων τῶν νομαρχῶν ἀπ' αὐτοῦ, αἰσθόμενος, καλέσας αὐτοὺς εἰς τὰ βασίλεια ἐκρέμα ἅπαντας. πρὸς δὲ τοὺς οἰκείους ἐκέλευσε λέγειν, ὅτι ἐν φυλακῇ εἰσίν. ἕκαστος οὖν τῶν οἰκείων ἔπραττον ὑπὲρ ἑκάστου, καὶ 3
χρημάτων ἐξωνοῦντο συνειλημμένους. ὁ δὲ διομολογησάμενος ὑπὲρ ἑκάστου, καὶ λαβὼν τὰ ὁμολογηθέντα, ἀπέδωκεν ἑκάστοις τὸν νεκρόν. Κλεομένης ἀλεξανδρεὺς αἰγύπτου σατραπεύων, λιμοῦ γενομένου ἐν μὲν τοῖς ἄλλοις τόποις σφόδρα, ἐν αἰγύπτῳ δὲ μετρίως, ἀπέκλεισε τὴν ἐξαγωγὴν τοῦ σίτου. τῶν δὲ νομαρχῶν φασκόντων οὐ δυνήσεσθαι τοὺς φόρους ἀποδοῦναι τῷ μὴ ἐξάγεσθαι τὸν σῖτον, ἐξαγωγὴν μὲν ἐποίησε. τέλος δὲ πολὺ τῷ σίτῳ ἐπέλαβεν. ὥστε συνέβαινεν αὐτῷ ἐξαγομέ- 4

του ὀλίγου πολὺ τέλος λαμβάνειν, αὐτούς τε τοὺς νομάρχας πεπαῦσθαι τῆς προφάσεως. διαπλέοντος δ᾽ αὐτοῦ τὸν νομὸν, οὗ ἐστι θεὸς ὁ κροκόδειλος, ἡρπάσθη τις τῶν παίδων αὐτοῦ. καλέσας οὖν τοὺς ἱερεῖς ἔφη πρότερον ἀδικηθεὶς, ἀμύνεσθαι τοὺς κροκοδείλους. καὶ προσέταξε θηρεύειν αὐτούς. οἱ δὲ ἱερεῖς, ἵνα μὴ ὁ θεὸς αὐτῶν καταφρονηθῇ, συναγαγόντες ὅσον ἠδύναντο χρυσίον, ἔδωκεν αὐτῷ καὶ οὕτως ἐπαύσατο. Ἀλε-
1 ξάνδρου τοῦ βασιλέως ἐντειλαμένου αὐτῷ οἰκίσαι πόλιν πρὸς τῷ Φάρῳ, καὶ ἐμπόριον τὸ πρότερον ὂν ἐπὶ τοῦ κανώβου, ἐνταῦθα ποιῆσαι, καταπλεύσας εἰς τὸν κάνωβον πρὸς τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς κτήματα ἔχοντας ἐκεῖ, ἐπὶ τοῦτο ἥκειν ἔφη, ὥστε μετοικίσαι αὐτούς. οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ κάτοικοι εἰσενέγκαντες χρήματα ἔδωκαν, ἵν᾽ ἐᾷ κατὰ χώραν αὐτοῖς τὸ ἐμπόριον. ὁ δὲ λαβὼν τότε μὲν ἀπηλλάγη. εἶτα δὲ καταπλεύσας, ἐπεὶ ἦν εὐπρεπῆ αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν οἰκοδομίαν, ᾔτει αὐτοὺς χρήμα-
2 τα ὑπερβάλλων τῷ πλήθει. τοῦτο γὰρ αὐτῷ τὸ διάφορον εἶναι, τὸ αὐτοῦ εἶναι τὸ ἐμπόριον καὶ μὴ ἐκεῖ. ἐπεὶ δ᾽ οὐκ ἂν ἔφασαν δύνασθαι δοῦναι, μετῴκισεν αὐτούς. ἀποστείλας τέ τινα ἐπ᾽ ἀγοράσματι, αἰσθόμενος ὅτι εὐώνων ἐπιτετύχηκεν, αὐτῷ δὲ μέλλειν ἐκ τετιμημένα λογίζεσθαι, πρὸς τοὺς συνήθεις τοῦ ἀγορασοῦ ἔλεγεν, ὅτι ἀκηκοὼς εἴη τὰ ἀγοράσματα αὐτὸν ὑπερτίμια ἠγορακέναι. αὐτὸς οὖν οὐ προσέξειν. καὶ ἅμα τὴν ἀβελτηρίαν αὐτοῦ ἐλοιδόρει μετ᾽ ὀργῆς προσποιήτου. οἱ δὲ
3 ταῦτα ἀκούσαντες οὐκ ἔφασαν δεῖν πιστεύειν αὐτὸν τοῖς λέγουσί τινα κατ᾽ ἐκείνου, ἕως αὐτὸς παραγενόμενος τὸν λόγον αὐτῷ δῷ. ἀφικομένου δὲ τοῦ ἀγορασοῦ ἀπήγγειλαν αὐτῷ τὰ παρὰ τοῦ κλεομένους. ὁ δ᾽ ἐκείνοις τε βουλόμενος ἐνδείξασθαι καὶ τῷ κλεομένει, ἀνήνεγκε τὰς τιμὰς ὧν περ ἦν ἠγορακώς. τοῦ τε σίτου πωλουμένου ἐν τῇ χώρᾳ δέκα δραχμῶν, καλέσας τοὺς ἐργαζομένους ἠρώτα, πῶς βούλονται αὐτῷ ἐργάζεσθαι, οἱ δ᾽ ἔφασαν ἐλάσσονος ἢ ὅσου τοῖς ἐμπόροις ἐπώ-
4 λουν. ὁ δ᾽ ἐκεῖνον μὲν ἐκέλευσεν αὐτῷ παραδιδόναι, ὅσου περ

ἐπώλουν τοῖς ἄλλοις. αὐτὸς δὲ τάξας τριάκοντα καὶ δύο δραχμὰς τοῦ σίτου τιμὴν, οὕτως ἐπώλει. τούς τε ἱερεῖς καλέσας ἔφησε πολὺ τὸ ἀνώμαλον ἀνάλωμα ἐν τῇ χώρᾳ γίνεσθαι εἰς τὰ ἱερά. δεῖν οὖν καὶ τῶν ἱερῶν τινα καὶ τῶν ἱερέων τὸ πλῆθος καταλυθῆναι. οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος καὶ κοινῇ τὰ ἱερὰ χρήματα ἐδίδοσαν, οἰόμενοί τε αὐτὸν τῇ ἀληθείᾳ μέλλειν τοῦτο ποιεῖν. καὶ ἕκαστος βουλόμενος τό, τε ἱερὸν τὸ αὐτοῦ εἶναι κατὰ χώραν καὶ αὐτὸς ἱερεύς. Ἀντιμένης ῥόδιος 1
ἡμιόδιος γενόμενος ἀλεξάνδρου περὶ βαβυλῶνα ἐπόρισε χρήματα ὧδε. νόμου ὄντος ἐν βαβυλωνίᾳ παλαιοῦ δεκάτην εἶναι τῶν εἰσαγομένων. χρωμένου δὲ αὐτῷ οὐθενὸς τηρήσας τούς τε σατράπας ἅπαντας προσδοκίμους ὄντας καὶ στρατιώτας οὐκ ὀλίγους τε πρέσβεις καὶ τεχνίτας κλητοὺς ἄλλους ἄγοντας καὶ ἰδίᾳ ἀποδημοῦντας καὶ δῶρα πολλὰ ἀναγόμενα, τὴν δεκάτην ἔπρασσε κατὰ τὸν νόμον τὸν κείμενον.
πάλιν τε πρείζων τἀνδράποδα τὰ ἐπὶ τῷ στρατοπέδῳ ὄντα, 2
ἐκέλευσεν τὸν βουλόμενον ἀπογράφεσθαι, ὁπόσου θέλοι. μέλλειν δὲ τοῦ ἐνιαυτοῦ ὀκτὼ δραχμὰς ἀποτίσαι, ἂν δὲ ἀποδρᾷ τὸ ἀνδράποδον, κομίζεσθαι τὴν τιμὴν ἣν ἀνεγράψατο. ἀπογραφέντων οὖν πολλῶν ἀνδραπόδων, οὐκ ὀλίγον συντελεῖν ἀργύριον. εἰ δέ τι ἀποδρώη ἀνδράποδον, ἐκέλευε τὸν σατράπην τῆς ἐν ᾗ ἐστὶ, τὸ στρατόπεδον ἀνασώζειν, ἢ τὴν τιμὴν τῷ κυρίῳ ἀποδοῦναι. Ὀφέλας ὀλύνθιος, καταστήσας ἐπι-
μελητὴν εἰς τὸν νομὸν τὸν ἀθριβίτην, ἐπεὶ προσελθόντες 3
αὐτῷ οἱ νομάρχοι οἱ ἐκ τοῦ τόπου τούτου ἔφασαν βούλεσθαι πλείω αὐτοὶ πολὺ φέρειν. τὸν δ᾽ ἐπιμελητὴν τὸν νῦν καθεστηκότα ἀπαλλάξαι αὐτὸν ἠξίουν, ἐπερωτήσας αὐτοὺς, εἰ δυνήσονται συντελεῖν ἅπερ ἐπαγγέλλονται, φησάντων αὐτῶν, τὸν μὲν ἐπιμελητὴν κατὰ χώραν εἴα. τοὺς δὲ φόρους πράττεσθαι ἐκέλευεν, ὅσου αὐτοὶ ὑπετιμήσαντο. οὔτε οὖν ὃν κατέστησεν, ἀτιμάσαι ἐδόκει. οὔτ᾽ ἐκεῖνος πλείους φόρους ἐπιβαλεῖν, ἢ αὐτοὶ ἔταξαν. χρήματα δὲ πολλαπλάσια αὐτὸς ἐλάμ 4

βανε. Πυθοκλῆς ἀθηναῖος ἀθηναίοις συνεβούλευσε τὸν μόλιβ-
δον τὸν ἐκ τῶν λαυρείων παραλαμβάνειν παρὰ τῶν ἰδιωτῶν τὴν
πόλιν, ὥσπερ ἐπώλουν δίδραχμον, εἶτα τάξαντα αὐτοῖς τι-
μὴν ἑξαδράχμου, οὕτω πωλεῖν. Χαβρίας πληρωμάτων τε
κατειλεγμένων εἰς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ναῦς. τῶν δὲ νεῶν ἑξή-
κοντα μόνον οὐσῶν χρείας, προσέταξε τοῖς ἐκ τῶν ἑξήκοντα νεῶν
αὐτοῦ τῶν ἀπομενουσῶν τοὺς πλέοντας εἰς δίμηνον σιτηρεσιά-
1 σαι, ἢ αὐτοὺς πλεῖν. οἱ δὲ βουλόμενοι τὰ τῶν ἰδίων εἶναι ἔδω-
καν, ἃ προσέταξεν. Ἀντιμένης τούς τε θησαυροὺς τοὺς παρὰ
τὰς ὁδοὺς τὰς βασιλικὰς ἀναπληροῦν ἐκέλευε τοὺς σατράπας
κατὰ τὸν νόμον τὸν τῆς χώρας. ὁπότε δὲ διαπορεύοιτο στρα-
τόπεδον, ἢ ἕτερος ὄχλος ἄνευ τοῦ βασιλέως. πέμψας τινὰ
παρ᾽ αὐτῶν ἐπώλει τὰ ἐκ τῶν θησαυρῶν. Κλεομένης προσαπο-
ρευομένης τε τῆς νουμηνίας καὶ δέον τοῖς στρατιώταις σιταρ-
χίαν δοῦναι, κατέπλευσεν ἐξεπίτηδες. προσαπορευομένου δὲ
2 τοῦ μηνὸς ἀναπλεύσας διέδωκε τὴν σιταρχίαν. εἶτα τοῦ εἰσιόν-
τος μηνὸς διέλιπεν ἕως τῆς νουμηνίας. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται
διὰ τὸ νεωστὶ εἰληφέναι τὴν σιταρχίαν, ἡσυχίαν εἶχον. ἐκεῖνος
δὲ παραλλάξας ἕνα μῆνα παρὰ τὸν ἐνιαυτὸν ἀφῄρει μισθὸν
ἀεὶ μηνός. Σταβέλβιος ὁ Μυσῶν, στρατιώτας μισθὸν συγκα-
λέσας, ἔφησεν αὐτῷ τῶν μὲν ἰδιωτῶν οὐδεμίαν χρείαν εἶναι,
τῶν δὲ ἡγεμόνων ὅταν δέηται στρατιωτῶν, ἐκείνων ἑκάστῳ δοὺς
ἀργύριον ἀποστέλλειν ἐπὶ ξενολογίαν. τούς τε μισθοὺς οὓς
3 δεῖ ἐκείνοις δοῦναι, τοῖς ἡγεμόσιν αὖ ἥδιον διδόναι. ἐκέλευεν
οὖν αὐτοὺς ἀποστέλλειν ἕκαστον τοὺς αὑτῶν καταλόγους ἐκ τῆς
χώρας. τῶν δὲ ἡγεμόνων ὑπολαβόντων χρηματισμὸν αὐ-
τοῖς ἔσεσθαι, ἀπέστειλαν τοὺς στρατιώτας, καθάπερ ἐκεῖνος
προσέταξε. διαλιπὼν δὲ ὀλίγον χρόνον καὶ συναγαγὼν αὐ-
» τούς. οὔτε αὐλητῶν αὐτῷ χρεοῦ. ὅτι ἡγεμόνας αὐτῷ ἰδιωτῶν
» οὐδὲν ἔφη χρησίμους εἶναι. ἐκέλευεν οὖν αὐτοὺς ἀπαλλάττεσθαι ἐκ
τῆς χώρας. Διονύσιος τὰ ἱερὰ περιπορευόμενος εἰ μὲν τράπε-
4 ζαν ἴδοι παρακειμένην χρυσῆν ἢ ἀργυρᾶν ἀγαθοῦ δαίμονος

κελεύσας ἐγχέαι, ἐκέλευσεν ἀφαιρεῖν. ὅσα δὲ τῶν ἀγαλμάτων φιάλην εἶχε προτεταχότα, εἴπας ὅτι δέχομαι, ἐξαίρειν ἐκέλευε. τά θ' ἱμάτια τά τε χρυσᾶ καὶ τοὺς στεφάνους περιῄρει τῶν ἀγαλμάτων φάσκων αὐτὸς καὶ κουφότερα καὶ εὐωδέστερα δοῦναι. εἶτα ἱμάτιον μὲν λινοῦν, στεφάνους δὲ λευκίνους περιετίθει.

ΤΈΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Β΄.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙ-
ΤΙΚΩ͂Ν ΤῸ Α΄.

ΠΕΙΔΗ` πᾶσαν πόλιν ὁρῶμεν κοινω-
νίαν τινὰ οὖσαν, καὶ πᾶσαν κοινωνίαν
» ἀγαθοῦ τινὸς ἕνεκεν συνεστηκυῖαν, τοῦ
1 Ε γὰρ εἶναι δοκοῦντος ἀγαθοῦ χάριν, πάν-
» τα πράττουσι πάντες, δῆλον, ὡς πᾶ-
σαι μὲν ἀγαθοῦ τινος στοχάζονται. μά-
λιστα δὲ καὶ τοῦ κυριωτάτου πάντων, ἡ
πασῶν κυριωτάτη, καὶ πάσας περιέχουσα τὰς ἄλλας. αὕτη
δ᾽ ἐστὶν ἡ καλουμένη πόλις. καὶ ἡ κοινωνία ἡ πολιτική. Ὅσοι
μὲν οὖν οἴονται πολιτικὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ οἰκονομικὸν, καὶ
δεσποτικὸν εἶναι τὸν αὐτὸν, οὐ καλῶς λέγουσι. πλήθει γὰρ καὶ
2 ὀλιγότητι νομίζουσι διαφέρειν ἀλλ᾽ οὐκ εἴδει τούτων ἕκαστον.
οἷον ἂν μὲν ὀλίγων, δεσπότην. ἂν δὲ πλειόνων, οἰκονόμον. ἂν
δ᾽ ἔτι πλειόνων, πολιτικὸν, ἢ βασιλικόν. ὡς οὐδὲν διαφέρουσαν
μεγάλην οἰκίαν, ἢ μικρὰν πόλιν, καὶ πολιτικὸν δὲ καὶ βασι-
λικόν. ὅταν μὲν αὐτὸς ἐφεστήκει, βασιλικόν. ὅταν δὲ κατὰ λό-
γους τῆς ἐπιστήμης τῆς τοιαύτης, κατὰ μέρος ἄρχων καὶ ἀρ-
χόμενος, πολιτικόν. ταῦτα δ᾽ οὐκ ἔστιν ἀληθῆ. δῆλον δ᾽ ἔσται τὸ
λεγόμενον ἐπισκοποῦσι κατὰ τὴν ὑφηγημένην μέθοδον. ὥσ-
3 περ γὰρ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ σύνθετον μέχρι τῶν ἀσυνθέτων ἀνάγ-
» κη διαιρεῖν, ταῦτα γὰρ ἐλάχιστα μόρια τοῦ παντὸς, οὕτω καὶ πό-
\- λιν ἐξ ὧν σύγκειται σκοποῦντες, ὀψόμεθα. καὶ περὶ τούτων
μᾶλλον, τί τε διαφέρουσιν ἀλλήλων, καὶ εἴ τι τεχνικὸν ἐνδέχεται
λαβεῖν περὶ ἕκαστον τῶν ῥηθέντων. εἰ δή τις ἐξ ἀρχῆς τὰ πράγ-
ματα φυόμενα βλέψειεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἄλλοις ~~καὶ τούτοις~~
» καὶ ἐν τούτοις κάλλιστ᾽ ἂν οὕτω θεωρήσειεν. ἀνάγκη δὴ πρῶ-
» τον συνδυάζεσθαι τοὺς ἄνευ ἀλλήλων μὴ δυναμένους εἶναι, οἷον
4 θῆλυ μὲν καὶ ἄρρεν τῆς γενέσεως ἕνεκεν, καὶ τοῦτο, οὐκ ἐκ προαιρέ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» ρέσεως. ἀλλ' ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζώοις καὶ φυτοῖς φυ-
» σικὸν τὸ ἐφίεσθαι, οἷον αὐτὸ τοιοῦτον καταλιπεῖν ἕτερον. ἄρ-
χον δὲ φύσει καὶ ἀρχόμενον διὰ τὴν σωτηρίαν. τὸ μὲν γὰρ δυ-
νάμενον τῇ διανοίᾳ προορᾶν, ἄρχον φύσει, καὶ δεσπόζον φύ-
σει. τὸ δὲ δυνάμενον τῷ σώματι ταῦτα ποιεῖν, ἀρχόμενον καὶ
φύσει δοῦλον. διὸ δεσπότῃ καὶ δούλῳ ταὐτὸ συμφέρει. φύ-
σει μὲν οὖν διώρισται τὸ θῆλυ, καὶ τὸ δοῦλον. οὐθὲν γὰρ ἡ φύ-
σις ποιεῖ τοιοῦτον. οἷον χαλκοτύποι τὴν μάχαιραν πενιχρῶς, 1
» ἀλλ' ἓν πρὸς ἕν. οὕτω γὰρ ἂν ἀποτελοῖτο κάλλιστα τῶν ὀργά-
» νων ἕκαστον, μὴ πολλοῖς ἔργοις ἀλλ' ἑνὶ δουλεῦον. ἐν δὲ τοῖς
βαρβάροις τὸ θῆλυ καὶ δοῦλον τὴν αὐτὴν ἔχει τάξιν. αἴτιον
δ' ὅτι, τὸ φύσει ἄρχον οὐκ ἔχουσιν. ἀλλὰ γίνεται ἡ κοινωνία
αὐτῶν, δούλης καὶ δούλου. διό φασιν οἱ ποιηταὶ βαρβάρων
δ' Ἕλληνας ἄρχειν εἰκός. ὡς ταὐτὸ φύσει βάρβαρον καὶ
δοῦλον ὄν. ἐκ μὲν οὖν τούτων τῶν δύο κοινωνιῶν, οἰκία πρώ-
» τη. καὶ ὀρθῶς ἡσίοδος εἶπε ποιήσας. οἶκον μὲν πρώτιστα γυ- 2
» ναῖκά τε, βοῦν τ' ἀροτῆρα. ὁ γὰρ βοῦς ἀντ' οἰκέτου τοῖς πένη-
σιν ἐστίν. ἡ μὲν οὖν εἰς πᾶσαν ἡμέραν συνεστηκυῖα κοινωνία κατὰ
φύσιν, οἶκός ἐστιν. οὓς χαρώνδας μὲν καλεῖ ὁμοσιπύους. ἐπι-
μενίδης δὲ ὁ κρὴς, ὁμοκάπνους. ἡ δ' ἐκ πλειόνων οἰκιῶν κοινω-
νία πρώτη χρήσεως ἕνεκεν μὴ ἐφημέρου, κώμη. μάλιστα δὲ
κατὰ φύσιν ἔοικεν ἡ κώμη ἀποικία οἰκίας εἶναι. οὓς καλοῦ-
σί τινες ὁμογάλακτας παῖδάς τε καὶ παίδων παῖδας. διὸ καὶ
τὸ πρῶτον ἐβασιλεύοντο αἱ πόλεις. καὶ νῦν ἔτι τὰ ἔθνη, ἐκ- 3
βασιλευομένων γὰρ συνῆλθον. πᾶσα γὰρ οἰκία βασιλεύε-
ται ὑπὸ τοῦ πρεσβυτάτου. ὥστε καὶ αἱ ἀποικίαι διὰ τὴν συγ-
» γένειαν, καὶ τοῦτ' ἐστὶν ὃ λέγει ὅμηρος. θεμιστεῖ δὲ ἕκαστος
» παίδων, ἠδ' ἀλόχων. σποράδες γὰρ καὶ οὕτω τὸ ἀρχαῖον ᾤκουν.
καὶ τοὺς θεοὺς δὲ διὰ τοῦτο πάντες φασὶ βασιλεύεσθαι, ὅτι καὶ
αὐτοὶ οἱ μὲν, ἔτι νῦν. οἱ δὲ, τὸ ἀρχαῖον ἐβασιλεύοντο. ὥσπερ δὲ
καὶ τὰ εἴδη ἑαυτοῖς ἀφομοιοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ τοὺς
βίους τῶν θεῶν. ἡ δ' ἐκ πλειόνων κωμῶν κοινωνία τέλειος, πό- 4
λις, ἡ δὴ πάσης ἔχουσα πέρας τῆς αὐταρκείας, ὡς ἔπος μὲν

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

εἰπεῖν. γινομένη μὲν οὖν τοῦ ζῆν ἕνεκεν, οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν. διὸ πᾶσα
» πόλις φύσει ἐστίν, εἴπερ καὶ αἱ πρῶται κοινωνίαι. τέλος γὰρ αὕτη
» ἐκείνων. ἡ δὲ φύσις, τέλος ἐστί. οἷον γὰρ ἕκαστόν ἐστι τῆς γενέσεως
» τελεσθείσης, ταύτην φαμὲν τὴν φύσιν εἶναι ἑκάστου, ὥσπερ ἀνθρώ-
» που, ἵππου, οἰκίας. ἔτι τὸ οὗ ἕνεκα καὶ τὸ τέλος, βέλτιστον. ἡ δ'
αὐτάρκεια καὶ τέλος, βέλτιστον. ἐκ τούτων οὖν φανερόν, ὅτι τῶν
φύσει ἡ πόλις ἐστί. καὶ ὅτι ἄνθρωπος, φύσει πολιτικὸν ζῶον. καὶ
1 ὁ ἄπολις διὰ φύσιν, καὶ οὐ διὰ τύχην, ἤτοι φαῦλός ἐστιν, ἢ κρείτ-
των ἢ ἄνθρωπος. ὥσπερ καὶ ὁ ὑφ' Ὁμήρου λοιδορηθεὶς ἀφρήτωρ,
ἀθέμιστος, ἀνέστιος. ἅμα γὰρ φύσει τοιοῦτος. καὶ πολέμου ἐπιθυμη-
τής. ἅτε περ ἄζυξ ὢν ὥσπερ ἐν πετεινοῖς. διότι δὲ πολιτικὸν ὁ
ἄνθρωπος ζῶον, πάσης μελίττης καὶ παντὸς ἀγελαίου ζώου
» ζῶον μᾶλλον, δῆλον. οὐθὲν γὰρ ὥς φαμεν μάτην ἡ φύσις ποιεῖ.
» λόγον δὲ μόνον ἄνθρωπος ἔχει τῶν ζώων. ἡ μὲν οὖν φωνή, τοῦ λυ-
πηροῦ καὶ ἡδέος ἐστὶ σημεῖον. διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει ζώοις.
2 μέχρι γὰρ τούτου ἡ φύσις αὐτῶν περιῆλθεν, ὥστε αἰσθάνεσθαι τοῦ
λυπηροῦ καὶ ἡδέος, καὶ ταῦτα σημαίνειν [illegible] ἀλλήλοις. ὁ δὲ λό-
γος ἐπὶ τῷ δηλοῦν ἐστι τὸ συμφέρον καὶ τὸ βλαβερόν. ὥστε καὶ τὸ δί-
καιον καὶ τὸ ἄδικον. τοῦτο γὰρ πρὸς τὰ ἄλλα ζῶα τοῖς ἀνθρώποις
ἴδιον, τὸ μόνον ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, καὶ δικαίου καὶ ἀδίκου. καὶ τῶν ἄλλων
αἴσθησιν ἔχει. ἡ δὲ τούτων κοινωνία ποιεῖ οἰκίαν καὶ πόλιν. καὶ πρό-
τερον δὴ τῇ φύσει πόλις ἡ οἰκία καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἐστι. τὸ γὰρ ὅ-
» λον, πρότερον ἀναγκαῖον εἶναι τοῦ μέρους. ἀναιρουμένου γὰρ τοῦ
3 ὅλου, οὐκ ἔσται ποὺς οὐδὲ χείρ, εἰ μὴ ὁμωνύμως ὥσπερ εἴ τις λέ-
» γει τὴν λιθίνην. διαφθαρεῖσα γάρ, ἔσται τοιαύτη. πάντα δὲ τῷ ἔργῳ
» ὥρισται, καὶ τῇ δυνάμει. ὥστε μηκέτι τοιαῦτα ὄντα, οὐ λεκτέον,
» τὰ αὐτὰ εἶναι, ἀλλ' ὁμώνυμα. ὅτι μὲν οὖν ἡ πόλις, καὶ φύσει
καὶ πρότερον ἢ ἕκαστος, δῆλον. εἰ γὰρ μή, αὐτάρκης ἕκαστος χω-
ρισθεὶς ὁμοίως τοῖς ἄλλοις μέρεσιν, ἕξει πρὸς τὸ ὅλον. ὁ δὲ μὴ
δυνάμενος κοινωνεῖν, ἢ μηδὲν δεόμενος δι' αὐτάρκειαν, οὐθὲν
μέρος πόλεως. ὥστε ἢ θηρίον ἢ θεός. φύσει μὲν οὖν ἡ ὁρμὴ
4 ἐν πᾶσιν ἐπὶ τὴν τοιαύτην κοινωνίαν. ὁ δὲ πρῶτος συστήσας,

» μεγίστων ἀγαθῶν αἴτιος. ὥσπερ γὰρ καὶ τελεωθὲν βέλτιστον
» τῶν ζώων, ἄνθρωπός ἐστιν, οὕτω καὶ χωρισθὲν νόμου καὶ δίκης,
» χείριστον πάντων. χαλεπωτάτη γὰρ ἀδικία ἔχουσα ὅπλα. ὁ
δ᾽ ἄνθρωπος ὅπλα ἔχων φύεται φρονήσει καὶ ἀρετῇ. οἷς ἐπὶ
τἀναντία ἐστὶ χρῆσθαι μάλιστα. διὸ ἀνοσιώτατον καὶ ἀγριώ-
τατον ἄνευ ἀρετῆς, καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδὴν χείριστον.
» ἡ δὲ δικαιοσύνη, πολιτικόν. ἡ γὰρ δίκη πολιτικῆς κοινωνίας
» τάξις ἐστίν. ἡ δὲ δίκη τοῦ δικαίου κρίσις. Ἐπεὶ δὲ φανερὸν, ἐξ 1
ὧν μερῶν ἡ πόλις συνέστηκεν, ἀναγκαῖον περὶ οἰκονομίας εἰ-
πεῖν πρότερον. πᾶσα γὰρ πόλις ἐξ οἰκιῶν σύγκειται. οἰκονο-
μίας δὲ μέρη, ἐξ ὧν αὖθις οἰκία συνίσταται. οἰκία δὲ τέλειος,
ἐκ δούλων καὶ ἐλευθέρων. ἐπεὶ δ᾽ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις πρῶτον
ἕκαστον ζητητέον. πρῶτα δὲ καὶ ἐλάχιστα μέρη οἰκίας, δεσπό-
της καὶ δοῦλος, καὶ πόσις καὶ ἄλοχος, καὶ πατὴρ καὶ τέκνα.
περὶ τριῶν ἂν τούτων σκεπτέον εἴη, τί ἕκαστον καὶ ποῖον δεῖ εἶναι.
ταῦτα δ᾽ ἐστὶ δεσποτικὴ καὶ γαμικὴ ἀνώνυμον γὰρ ἡ γυναικὸς 2
καὶ ἀνδρὸς σύζευξις, καὶ τρίτον τεκνοποιητική, καὶ γὰρ αὕτη
οὐκ ὠνόμασται ἰδίῳ ὀνόματι. ἔστωσαν δ᾽ αὗται τρεῖς, ἃς εἴπομεν.
ἔστι δέ τι μέρος, ὃ δοκεῖ τοῖς μὲν εἶναι οἰκονομία. τοῖς δὲ, μέγι-
στον μέρος αὐτῆς. ὅπως δ᾽ ἔχει, θεωρητέον. λέγω δὲ, περὶ τῆς
καλουμένης χρηματιστικῆς. πρῶτον δὲ, περὶ δεσπότου καὶ δού-
λου εἴπωμεν. ἵνα τά, τε πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν ἴδωμεν.
κἂν εἴ τι πρὸς τὸ εἰδέναι περὶ αὐτῶν, δυναίμεθα λαβεῖν βέλ-
τιον, τῶν νῦν ὑπολαμβανομένων. τοῖς μὲν γὰρ δοκεῖ ἐπιστήμη 3
τέ τις εἶναι ἡ δεσποτεία. καὶ ἡ αὐτὴ οἰκονομία καὶ δεσποτεία.
καὶ πολιτικὴ καὶ βασιλική. καθάπερ εἴπομεν ἀρχόμενοι. τοῖς
δὲ παρὰ φύσιν τὸ δεσπόζειν νόμῳ γὰρ, τὸν μὲν δοῦλον εἶναι,
τὸν δ᾽ ἐλεύθερον, φύσει δ᾽ οὐθὲν διαφέρειν. διόπερ οὐδὲ δί-
καιον. βίαιον γάρ. ἐπεὶ οὖν ἡ κτῆσις, μέρος τῆς οἰκίας ἐστί.
» καὶ ἡ κτητικὴ, μέρος τῆς οἰκονομίας. ἄνευ γὰρ τῶν ἀναγκαίων,
» ἀδύνατον καὶ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν ὥσπερ δὲ ἐν ταῖς ὡρισμέναις
» τέχναις ἀναγκαῖον ἂν εἴη ὑπάρχειν τὰ οἰκεῖα ὄργανα, εἰ μέλλει 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀποτελεσθήσεσθαι τὸ ἔργον, οὕτω καὶ τῶν οἰκονομικῶν. τῶν
δ' ὀργάνων, τὰ μὲν ἄψυχα· τὰ δὲ, ἔμψυχα. οἷον, τῷ κυβερνή-
τῃ, ὁ μὲν οἴαξ ἄψυχον· ὁ δὲ πρωρεὺς ἔμψυχον. ὁ γὰρ ὑπηρέτης
ἐν ὀργάνου εἴδει ταῖς τέχναις ἐστίν, οὕτω καὶ τὸ κτῆμα ὄργα-
νον πρὸς ζωήν ἐστι. καὶ ἡ κτῆσις, πλῆθος ὀργάνων ἐστί. καὶ ὁ
δοῦλος κτῆμά τι ἔμψυχον. καὶ ὥσπερ ὄργανον πρὸ ὀργάνων
πᾶς ὁ ὑπηρέτης. εἰ γὰρ ἠδύνατο ἕκαστον τῶν ὀργάνων κελευ-
1 σθὲν, ἢ προαισθανόμενον ἀποτελεῖν τὸ αὑτοῦ ἔργον, ὥσπερ τὰ
Δαιδάλου φασὶν, ἢ τοὺς τοῦ Ἡφαίστου τρίποδας, οὕς φησιν ὁ ποιη-
τὴς, αὐτομάτους θεῖον δύεσθαι ἀγῶνα, οὕτως αἱ κερκίδες ἐκέρ-
κιζον αὐταί. καὶ τὰ πλῆκτρα ἐκιθάριζεν, οὐδὲν ἂν ἔδει οὔτε
τοῖς ἀρχιτέκτοσιν ὑπηρετῶν, οὔτε τοῖς δεσπόταις δούλων. τὰ
μὲν οὖν λεγόμενα ὄργανα, ποιητικὰ ὄργανά ἐστι. τὸ δὲ κτῆμα,
πρακτικόν. ἀπὸ μὲν γὰρ τῆς κερκίδος, ἕτερόν τι γίνεται παρὰ
» τὴν χρῆσιν αὐτῆς. ἀπὸ δὲ τῆς ἐσθῆτος καὶ τῆς κλίνης ἡ χρῆσις
2 μόνον. ἔτι δ' ἐπεὶ διαφέρει ἡ ποίησις εἴδει καὶ ἡ πρᾶξις. δέον-
» ται δὲ ἀμφότεραι ὀργάνων, ἀνάγκη καὶ ταῦτα τὴν αὐτὴν ἔχειν
διαφοράν. ὁ δὲ βίος, πρᾶξις οὐ ποίησίς ἐστι. διὸ καὶ ὁ δοῦλος,
ὑπηρέτης τῶν πρὸς τὴν πρᾶξιν. τὸ δὲ κτῆμα λέγεται, ὥσπερ
καὶ τὸ μόριον. τό, τε γὰρ μόριον, οὐ μόνον ἄλλου ἐστὶ μόριον,
ἀλλὰ καὶ ὅλως ἄλλου. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ κτῆμα. διὸ ὁ μὲν
δεσπότης τοῦ δούλου, δεσπότης μόνον. ἐκείνου δ' οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ
δοῦλος, οὐ μόνον δεσπότου δοῦλός ἐστιν, ἀλλὰ καὶ ὅλως ἐκεί-
3 νου. τίς μὲν οὖν ἡ φύσις τοῦ δούλου, καὶ τίς ἡ δύναμις, ἐκ
τούτων δῆλον. ὁ γὰρ μὴ αὑτοῦ φύσει, ἀλλ' ἄλλου. ἄνθρωπος
δὲ οὗτος φύσει, δοῦλός ἐστιν. ἄλλου δ' ἐστὶν ἄνθρωπος, ὃς ἂν κτῆ-
μα ᾖ, ἄνθρωπος ὤν. κτῆμα δὲ, ὄργανον πρακτικὸν καὶ χωρι-
στόν. πότερον δ' ἐστί τις φύσει τοιοῦτος, ἢ οὔ, καὶ πότερον βέλ-
τιον καὶ δίκαιόν τινι δουλεύειν, ἢ οὔ, ἀλλὰ πᾶσα δουλεία παρὰ
φύσιν ἐστὶ, μετὰ ταῦτα σκεπτέον. οὐ χαλεπὸν δὲ καὶ τῷ λόγῳ
» θεωρῆσαι, καὶ ἐκ τῶν γινομένων καταμαθεῖν. τὸ γὰρ ἄρχειν καὶ
4 ἄρχεσθαι, οὐ μόνον τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ τῶν συμφερόν-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

των ἐστί. καὶ εὐθὺς ἐκ γενετῆς ἔνια διέστηκε. τὰ μὲν, ἐπὶ τὸ ἄρχεσθαι. τὰ δ' ἐπὶ τὸ ἄρχειν. καὶ εἴδη πολλὰ καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχομένων ἐστί. καὶ ἀεὶ βελτίων ἡ ἀρχή, ἡ τῶν βελτιόνων καὶ ἀρχομένων. οἷον, ἀνθρώπου, ἢ θηρίου. τὸ γὰρ ἀποτελούμενον ἀπὸ τῶν βελτιόνων, βέλτιον ἔργον. ὅπου δὲ τὸ μὲν, ἄρχει. τὸ δ' ἄρχεται, ἔστι τι τούτων ἔργον. ὅσα γὰρ ἐκ πλειόνων συνέστηκε, καὶ γίνεται ἕν τι κοινὸν, εἴτε ἐκ συνεχῶν, εἴτε ἐκ διῃρημένων, ἐν ἅπασιν ἐμφαίνεται τὸ ἄρχον, καὶ τὸ ἀρχόμενον. καὶ 1
τοῦτο ἐκ τῆς ἁπάσης φύσεως ἐνυπάρχει τοῖς ἐμψύχοις†. καὶ γὰρ ἐν τοῖς μὴ μετέχουσι ζωῆς, ἔστι τις ἀρχή, οἷον, ἁρμονίας. ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἴσως ἐξωτερικωτέρας ἐστὶ σκέψεως. τὸ δὲ ζῶον, πρῶτον συνέστηκεν ἐκ ψυχῆς, καὶ σώματος. ὧν τὸ μὲν, ἄρχον ἐστὶ φύσει, τὸ δ' ἀρχόμενον. δεῖ δὲ σκοπεῖν ἐν τοῖς κατὰ φύσιν ἔχουσι, μᾶλλον τὸ φύσει, καὶ μὴ ἐν τοῖς διεφθαρμένοις. διὸ καὶ τὸν βέλτιστα διακείμενον καὶ κατὰ σῶμα καὶ κατὰ ψυχὴν ἄνθρωπον θεωρητέον. ἐν ᾧ τοῦτο δῆλον. τῶν γὰρ μοχθη- 2
ρῶν ἢ μοχθηρῶς ἐχόντων, δόξειεν ἂν ἄρχειν πολλάκις τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς, διὰ τὸ φαύλως καὶ παρὰ φύσιν ἔχειν. ἔστι δ' οὖν ὥσπερ λέγομεν, πρῶτον ἐν ζώῳ θεωρῆσαι, καὶ δεσποτικὴν ἀρχὴν καὶ πολιτικήν. ἡ μὲν γὰρ ψυχὴ σώματος ἄρχει δεσποτικὴν ἀρχήν. ὁ δὲ νοῦς τῆς ὀρέξεως, πολιτικὴν καὶ βασιλικήν. ἐν οἷς φανερόν ἐστιν, ὅτι κατὰ φύσιν καὶ συμφέρον, τὸ ἄρχεσθαι τῷ σώματι ὑπὸ τῆς ψυχῆς, καὶ τῷ παθητικῷ μορίῳ ὑπὸ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ μορίου τοῦ λόγον ἔχοντος. τὸ δ' ἐξ ἴσου, ἢ ἀνάπαλιν, βλαβερὸν 3
πᾶσι. πάλιν ἐν ἀνθρώπῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ζώοις ὡσαύτως. τὰ μὲν γὰρ ἥμερα τῶν ἀγρίων βελτίω τὴν φύσιν τούτοις δὲ πᾶσι βέλτιον ἄρχεσθαι ὑπ' ἀνθρώπου. τυγχάνει γὰρ σωτηρίας οὕτως. ἔτι δὲ τὸ ἄρρεν, πρὸς τὸ θῆλυ φύσει. τὸ μὲν κρεῖττον. τὸ δὲ, χεῖρον. τὸ μὲν, ἄρχον, τὸ δ', ἀρχόμενον. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἀναγκαῖον εἶναι, καὶ ἐπὶ πάντων ἀνθρώπων. ὅσοι μὲν οὖν τοσοῦτον διεστᾶσιν, ὅσον ψυχὴ σώματος. καὶ ἄνθρωπος, θηρίου, διάκεινται δὲ τοῦτον τὸν τρόπον. ὅσων ἐστὶν ἔργον ἡ τοῦ σώματος χρῆσις, καὶ τοῦτ' 4

† μάλιστα

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἔστ' ἀπ' αὐτῶν βέλτιστον, οὗτοι μέν εἰσι φύσει δοῦλοι. οἷς βέλ-
τιόν ἐστιν ἄρχεσθαι ταύτην τὴν ἀρχὴν εἴπερ καὶ τοῖς εἰρημένοις.
ἔστι γὰρ φύσει δοῦλος, ὁ δυνάμενος ἄλλου εἶναι. διὸ καὶ ἄλλου
ἐστί. καὶ ὁ κοινωνῶν λόγου τοσοῦτον, ὅσον αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ μὴ
» ἔχειν. τὰ γὰρ ἄλλα ζῶα οὐ λόγου αἰσθανόμενα, ἀλλὰ παθήμα-
σιν ὑπηρετεῖ. καὶ ἡ χρεία δὲ παραλλάττει μικρόν. ἡ γὰρ πρὸς
τἀναγκαῖα τῷ σώματι βοήθεια γίνεται παρ' ἀμφοῖν, παρά τε τῶν
1 δούλων καὶ παρὰ τῶν ἡμέρων ζώων. βούλεται μὲν οὖν ἡ φύ-
σις. καὶ τὰ σώματα διαφέροντα ποιεῖ τὰ τῶν ἐλευθέρων καὶ
τῶν δούλων. τὰ μὲν ἰσχυρὰ, πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρῆσιν. τὰ
δ' ὀρθὰ καὶ ἄχρηστα πρὸς τὰς τοιαύτας ἐργασίας, ἀλλὰ χρή-
σιμα πρὸς πολιτικὸν βίον. οὕτως δὲ καὶ γίνεται διῃρημένος εἴς
τε τὴν πολεμικὴν χρείαν, καὶ τὴν εἰρηνικήν. συμβαίνει δὲ
πολλάκις καὶ τοὐναντίον, τοὺς μὲν, τὰ σώματ' ἔχειν ἐλευθέρων.
τοὺς δὲ, τὰς ψυχάς. ἐπεὶ τοῦτό γε φανερόν, ὡς εἰ τοσοῦτον γέ-
2 νοιντο διάφοροι τὸ σῶμα μόνον, ὅσον αἱ τῶν θεῶν εἰκόνες, τοὺς
ὑπολειπομένους πάντες φαῖεν ἂν ἀξίους εἶναι τούτοις δου-
λεύειν. εἰ δ' ἐπὶ τοῦ σώματος τοῦτ' ἀληθὲς, πολὺ δικαιότερον
» ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦτο διωρίσθαι. ἀλλ' οὐχ ὁμοίως ῥᾴδιον ἰδεῖν
» τό, τε τῆς ψυχῆς κάλλος, καὶ τὸ τοῦ σώματος. ὅτι μὲν τοίνυν
εἰσὶ φύσει τινὲς, οἱ μὲν ἐλεύθεροι, οἱ δὲ δοῦλοι, φανερόν. οἷς
καὶ συμφέρει τὸ δουλεύειν καὶ δίκαιόν ἐστιν. ὅτι δὲ καὶ οἱ τἀ-
ναντία φάσκοντες τρόπον τινὰ λέγουσιν ὀρθῶς, οὐ χαλεπὸν
3 ἰδεῖν. διχῶς γὰρ λέγεται τὸ δουλεύειν καὶ ὁ δοῦλος. ἔστι γάρ
τις καὶ κατὰ νόμον δοῦλος, καὶ δουλεύων. ὁ γὰρ νόμος ὁμο-
» λογία τίς ἐστιν, ἐν ᾧ τὰ κατὰ πόλεμον κρατούμενα τῶν κρα-
τούντων εἶναι φασί. τοῦτο δὴ τὸ δίκαιον πολλοὶ τῶν ἐν τοῖς νό-
μοις, ὥσπερ ῥήτορα γράφονται παρανόμων, ὡς δεινὸν, εἰ τοῦ
βιάσασθαι δυναμένου καὶ κατὰ δύναμιν κρείττονος, ἔσται
δοῦλον καὶ ἀρχόμενον τὸ βιασθέν. καὶ τοῖς μὲν οὕτω δοκεῖ. τοῖς
δ' ἐκείνως, καὶ τῶν σοφῶν. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς ἀμφισβη-
4 τήσεως, καὶ ὃ ποιεῖ τοὺς λόγους ἐπαλλάττειν, ὅτι τρόπον τινὰ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ἀρετὴ τυγχάνουσα χορηγίας, καὶ βιάζεσθαι δύναται μάλι-
στα. καὶ ἔστιν ἀεὶ τὸ κρατοῦν, ἐν ὑπεροχῇ ἀγαθοῦ τινος. ὥστε
δοκεῖν μὴ ἄνευ ἀρετῆς εἶναι τὴν βίαν. ἀλλὰ περὶ τοῦ δικαίου
μόνον εἶναι τὴν ἀμφισβήτησιν. διὰ γὰρ τοῦτο, τοῖς μέν, εὔνοια
δοκεῖ τὸ δίκαιον εἶναι. τοῖς δ' αὐτὸ τοῦτο δίκαιον, τὸ τὸν κρείτ-
τονα ἄρχειν. ἐπεὶ διαστάντων γε χωρὶς τούτων τῶν λόγων, οὔτ'
ἰσχυρὸν οὐθὲν ἔχουσιν, οὔτε πιθανὸν ἅτεροι λόγοι. ὡς οὐ δεῖ τὸ
ὁμῶς βέλτιον κατ' ἀρετὴν ἄρχειν καὶ δεσπόζειν. ὅλως δ' ἀντεχό- 1
μενοί τινες, ὡς οἴονται, δικαίου τινός. ὁ γὰρ νόμος, δίκαιόν τι,
ὅλως τὴν κατὰ πόλεμον δουλείαν τιθέασι δικαίαν. ἅμα δ' οὔ φα-
σί. τήν τε γὰρ ἀρχὴν ἐνδέχεται μὴ δικαίαν εἶναι τῶν πολέμων.
καὶ τὸν ἀνάξιον δουλεύειν οὐδαμῶς ἂν φαίη τις δοῦλον εἶναι.
εἰ δὲ μή, συμβήσεται τοὺς εὐγενεστάτους εἶναι δοκοῦντας, δού-
λους εἶναι. καὶ ἐκ δούλων, ἐὰν συμβῇ πραθῆναι ληφθέντας.
διόπερ αὑτοὺς οὐ βούλονται λέγειν δούλους ἀλλὰ τοὺς βαρ-
βάρους, καίτοι ὅταν τοῦτο λέγωσιν, οὐθὲν ἄλλο ζητοῦσιν, ἢ τὸ 2
φύσει δοῦλον, ὅπερ ἐξ ἀρχῆς εἴπομεν. ἀνάγκη γὰρ εἶναί τινας
φάναι, τοὺς μέν, πανταχοῦ δούλους. τοὺς δ' οὐδαμοῦ. τὸν αὐ-
τὸν δὲ τρόπον καὶ περὶ εὐγενείας. αὑτοὺς μὲν γάρ, οὐ μόνον
παρ' αὑτοῖς εὐγενεῖς, ἀλλὰ πανταχοῦ νομίζουσι. τοὺς δὲ βαρ-
» βάρους οἴκοι μόνον. ὡς ὄν, τι τὸ μὲν ἁπλῶς εὐγενές, ἐλεύθε-
» ρον. τὸ δ' οὐχ ἁπλῶς. ὥσπερ καὶ ἡ Θεοδέκτου Ἑλένη φησί.
θείων » θεῖον δ' ἀπ' ἀμφοῖν ἐκγόνοιν ῥιζωμάτων, τίς ἂν προσειπεῖν ἀ-
» ξιώσειε λάτριν. ὅταν δὲ τοῦτο λέγωσιν, οὐθενί, ἀλλ' ἢ ἀρετῇ καὶ 3
» κακίᾳ διορίζουσι τὸ δοῦλον καὶ ἐλεύθερον, καὶ τοὺς εὐγενεῖς καὶ
» τοὺς δυσγενεῖς. ἀξιοῦσι γὰρ ὥσπερ ἐξ ἀνθρώπου ἄνθρωπον, καὶ
» ἐκ θηρίων γίνεσθαι θηρίον, οὕτω καὶ ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθόν. ἡ δὲ φύ-
σις βούλεται μὲν τοῦτο ποιεῖν πολλάκις. οὐ μέντοι δύναται.
ὅτι μὲν οὖν ἔχει τινὰ λόγον ἡ ἀμφισβήτησις, καὶ εἰσὶν καὶ οὐκ
εἰσὶν οἱ μὲν φύσει δοῦλοι, οἱ δ' ἐλεύθεροι, δῆλον. καὶ ὅτι ἔν-
τισι διώρισται τὸ τοιοῦτον, ὧν συμφέρει τῷ μέν, τὸ δουλεύειν. τῷ
δέ, δεσπόζειν. καὶ δίκαιον. καὶ δεῖ τὸ μέν, ἄρχεσθαι, τὸ δ' ἄρ- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

χειν. ᾗ πεφύκασιν ἀρχὴν ἄρχειν. ὥστε καὶ δεσπόζειν. τὸ δὲ
κακῶς, ἀσυμφόρως ἐστὶν ἀμφοῖν. τὸ γὰρ αὐτὸ συμφέρει τῷ μέ-
ρει καὶ τῷ ὅλῳ, καὶ σώματι καὶ ψυχῇ. ὁ δὲ δοῦλος, μέρος τι
τοῦ δεσπότου. οἷον ἔμψυχόν τι τοῦ σώματος, κεχωρισμένον δὲ
μέρος. διὸ καὶ συμφέρον ἐστί τι καὶ φιλία, δούλῳ καὶ δεσπό-
τῃ πρὸς ἀλλήλους τοῖς φύσει τούτων ἠξιωμένοις. τοῖς δὲ μὴ
τοῦτον τὸν τρόπον, ἀλλὰ κατὰ νόμον καὶ βιασθεῖσι, τοὐναντίον.
1 Φανερὸν δὲ καὶ ἐκ τούτων, ὅτι οὐ ταυτόν ἐστι δεσποτεία καὶ πο-
λιτική. οὐδὲ πᾶσαι ἀλλήλαις αἱ ἀρχαί, ὥσπερ τινές φασιν.
ἡ μὲν γὰρ ἐλευθέρων φύσει. ἡ δὲ δούλων ἐστί. καὶ ἡ μὲν οἰκο-
νομικὴ μοναρχία. μοναρχεῖται γὰρ πᾶς οἶκος. ἡ δὲ πολιτι-
κὴ, ἐλευθέρων καὶ ἴσων ἀρχή. ὁ μὲν οὖν δεσπότης, οὐ λέγε-
ται κατ᾽ ἐπιστήμην, ἀλλὰ τῷ τοιόσδ᾽ εἶναι. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ δοῦ-
λος καὶ ὁ ἐλεύθερος. ἐπιστήμη δ᾽ ἂν εἴη καὶ δεσποτικὴ καὶ δου-
λική. δουλικὴ μὲν, οἵαν περ ὁ ἐν συρακούσαις ἐπαίδευεν. ἐκεῖ
2 γὰρ λαμβάνων τις μισθὸν, ἐδίδασκε τὰ ἐγκύκλια διακονήμα-
τα τοὺς παῖδας. εἴη δ᾽ ἂν καὶ ἐπὶ πλεῖον τῶν τοιούτων μάθη-
σις. οἷον ὀψοποιικὴ, καὶ τἆλλα τὰ τοιαῦτα γένη τῆς διακονίας.
ἔστι γὰρ ἕτερα ἑτέρων. τὰ μὲν, ἐντιμότερα ἔργα. τὰ δ᾽ ἀναγ-
» καιότερα. καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, δοῦλος πρὸ δούλου. δε-
» σπότης, πρὸ δεσπότου. αἱ μὲν οὖν τοιαῦται πᾶσαι δουλικαὶ
ἐπιστῆμαί εἰσι. δεσποτικὴ δ᾽ ἐπιστήμη ἐστὶν, ἡ χρηστικὴ δούλων. ὁ
γὰρ δεσπότης οὐκ ἐν τῷ κτᾶσθαι τοὺς δούλους, ἀλλ᾽ ἐν τῷ χρῆ-
3 σθαι δούλοις. ἔστι δ᾽ αὕτη ἡ ἐπιστήμη, οὐδὲν μέγα ἔχουσα οὐδὲ
σεμνόν. ἃ γὰρ τὸν δοῦλον ἐπίστασθαι δεῖ ποιεῖν, ἐκεῖνον δεῖ
ταῦτα ἐπίστασθαι ἐπιτάττειν. διὸ ὅσοις ἐξουσία μὴ αὐτοὺς κα-
κοπαθεῖν, ἐπίτροπος λαμβάνει ταύτην τὴν τιμήν. αὐτοὶ δὲ πο-
λιτεύονται ἢ φιλοσοφοῦσιν. ἡ δὲ κτητικὴ ἑτέρα ἀμφοτέρων
τούτων. οἷον, ἡ δικαία, πολεμική τις οὖσα ἢ θηρευτική. περὶ
μὲν οὖν δούλου καὶ δεσπότου τοῦτον διωρίσθω τὸν τρόπον. ὅ-
λως δὲ περὶ πάσης κτήσεως καὶ χρηματιστικῆς θεωρήσωμεν
4 κατὰ τὸν ὑφηγημένον τρόπον. ἐπείπερ καὶ ὁ δοῦλος τῆς κτή-

ἄλλως μέρος τι ἦν. πρῶτον μὲν οὖν ἀπορήσειεν ἄν τις, πότε-
ρον χρηματιστική, ἡ αὐτὴ τῇ οἰκονομικῇ ἐστιν, ἢ μέρος τι. ἢ ὑπη-
ρετική. καὶ εἰ ὑπηρετική, πότερον ὡς ἡ κερκιδοποιική, τῇ ὑφαν-
τικῇ. ἢ ὡς ἡ χαλκουργικὴ τῇ ἀνδριαντοποιΐα. οὐ γὰρ ὡσαύτως
ὑπηρετοῦσιν, ἀλλ' ἡ μὲν, ὄργανα παρέχει, ἡ δὲ τὴν ὕλην, λέγω
δ' ὕλην, τὸ ὑποκείμενον, ἐξ οὗ τι ἀποτελεῖται ἔργον. οἷον, ὑφάν-
τῃ μὲν, ἔρια. ἀνδριαντοποιῷ δὲ χαλκόν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ ἡ αὐ-
τὴ οἰκονομικὴ, τῇ χρηματιστικῇ, δῆλον. τῆς μὲν γὰρ, τὸ πορίσα- 1
σθαι. τῆς δὲ, τὸ χρήσασθαι. τίς γὰρ ἔσται ἡ χρησομένη τοῖς κα-
τὰ τὴν οἰκίαν, παρὰ τὴν οἰκονομικήν. πότερον δὲ μέρος αὐ-
τῆς ἐστί τι, ἢ ἕτερον εἶδος ἔχει διαμφισβήτησιν. εἰ γάρ ἐστι τοῦ
χρηματιστικοῦ θεωρῆσαι, πόθεν χρήματα καὶ κτῆσις ἔσται, ἡ
δὲ κτῆσις πολλὰ περιείληφε μέρη, καὶ ὁ πλοῦτος, ὥστε πρῶ-
τον ἡ γεωργικὴ πότερον μέρος τι τῆς χρηματιστικῆς. ἢ ἕτερόν
τι γένος. καὶ καθόλου ἡ περὶ τὴν τροφὴν ἐπιμέλεια καὶ κτῆ-
σις. ἀλλὰ μὴν εἴδη γε πολλὰ τροφῆς. διὸ καὶ βίοι πολλοὶ καὶ 2
τῶν ζῴων καὶ τῶν ἀνθρώπων εἰσίν. οὐ γὰρ οἷόν τε ζῆν ἄνευ τρο-
φῆς. ὥστε αἱ διαφοραὶ τῆς τροφῆς, τοὺς βίους πεποιήκασι δια-
φέροντας τῶν ζῴων. τῶν τε γὰρ θηρίων, τὰ μὲν, ἀγελαῖα. τὰ
δὲ, σποραδικά ἐστιν, ὁποτέρως συμφέρει πρὸς τὴν τροφὴν αὐ-
τοῖς, διὰ τὸ τὰ μὲν, ζῳοφάγα. τὰ δὲ, καρποφάγα. τὰ δὲ, παμ-
φάγα αὐτῶν εἶναι. ὥστε πρὸς τὰς ῥαστώνας καὶ τὴν αἵρεσιν
τὴν τούτων ἡ φύσις τοὺς βίους αὐτῶν διώρισεν, ἐπεὶ δ' οὐ ταυ-
τὸ ἑκάστῳ ἡδὺ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ ἕτερα ἑτέροις, καὶ αὐτῶν τῶν 3
ζῳοφάγων καὶ τῶν καρποφάγων οἱ βίοι πρὸς ἄλληλα διεστᾶσιν.
ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων. πολὺ γὰρ διαφέρουσιν οἱ τούτων
βίοι. οἱ μὲν οὖν ἀργότατοι, νομάδες εἰσίν. ἡ γὰρ ἀπὸ τῶν ἡμέρων
τροφὴ ζῴων, ἄνευ πόνου γίνεται σχολάζουσιν, ἀναγκαίου δ' ὄντος
μεταβάλλειν τοῖς κτήνεσι διὰ τὰς νομὰς, καὶ αὐτοὶ ἀναγκάζον-
ται συνακολουθεῖν ὥσπερ γεωργίαν ζῶσαν γεωργοῦντες. οἱ
δ' ἀπὸ θήρας ζῶσιν. καὶ θήρας ἕτεροι ἑτέρας. οἷον, οἱ μὲν,
ἀπὸ λῃστείας. οἱ δ' ἀφ' ἁλιείας, ὅσοι λίμνας, καὶ ἕλη καὶ 4

[illegible] τοῦ οἰκονομικοῦ

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ποταμοὺς ἢ θάλατταν τοιαύτην προσοικοῦσιν. οἱ δ' ἀπ' ὀρνί-
θων ἢ θηρίων ἀγρίων. τὸ δὲ πλεῖστον γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ
» τῆς γῆς ζῇ καὶ τῶν ἡμέρων καρπῶν, οἱ μὲν οὖν βίοι τοσοῦτοι
» σχεδόν εἰσιν, ὅσοι γε αὐτόφυτον ἔχουσι τὴν ἐργασίαν. καὶ μὴ
δι' ἀλλαγῆς καὶ καπηλείας πορίζονται τὴν τροφὴν, νομαδι-
κὸς, γεωργικὸς, λῃστρικὸς, ἁλιευτικὸς, θηρευτικός. οἱ δὲ, καὶ
μιγνύντες ἐκ τούτων ἡδέως ζῶσι προσαναπληροῦντες τὸν ἐν-
1 δεέστατον βίον, ᾗ τυγχάνει ἐλλείπων πρὸς τὸ αὐτάρκης εἶναι.
οἷον. οἱ μὲν, νομαδικὸν ἅμα καὶ λῃστρικόν. οἱ δὲ γεωργικὸν καὶ
θηρευτικὸν, ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τοὺς ἄλλους, ὡς ἂν ἡ χρεία συ-
» ναναγκάζῃ, τοῦτον τὸν τρόπον διάγουσιν. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κτῆ-
» σις, ὑπ' αὐτῆς φαίνεται τῆς φύσεως διδομένη πᾶσιν, ὥσπερ
» κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν, εὐθὺς οὕτω καὶ τελειωθεῖσι. καὶ
γὰρ κατὰ τὴν ἐξ ἀρχῆς γένεσιν τὰ μὲν, συνεκτίκτει τῶν ζώ-
ων, τοσαύτην τροφὴν, ὡς ἱκανὴν εἶναι. μέχρις οὗ ἂν δύνηται
2 αὐτὸ αὑτῷ πορίζειν τὸ γεννηθέν. οἷον, ὅσα σκωληκοτοκεῖ, ἢ
ᾠοτοκεῖ. ὅσα δὲ ζωοτοκεῖ, τοῖς γινομένοις ἔχει τροφὴν ἐν
αὑτοῖς μέχρι τινὸς, τὴν τοῦ καλουμένου γάλακτος φύσιν.
» ὥστε ὁμοίως δῆλον, ὅτι καὶ γινομένοις, οἰητέον, τά τε φυ-
» τὰ τῶν ζώων ἕνεκεν εἶναι. καὶ τὰ ἄλλα ζῶα τῶν ἀνθρώ-
πων χάριν. τὰ μὲν ἥμερα, καὶ διὰ τὴν χρῆσιν καὶ διὰ τὴν
τροφήν. τῶν δ' ἀγρίων, εἰ μὴ πάντα, ἀλλὰ τά γε πλεῖστα
τῆς τροφῆς καὶ ἄλλης βοηθείας ἕνεκεν. ἵνα καὶ ἐσθὴς καὶ
3 ἄλλα ὄργανα γίνηται ἐξ αὐτῶν. εἰ οὖν ἡ φύσις μηθὲν, μήτε
» ἀτελὲς ποιεῖ. μήτε μάτην, ἀναγκαῖον τῶν ἀνθρώπων ἕνε-
» κεν αὐτὰ πάντα πεποιηκέναι τὴν φύσιν. διὸ καὶ ἡ πολεμι-
κὴ, φύσει κτητική πως ἔσται. ἡ γὰρ θηρευτικὴ μέρος αὐτῆς.
ᾗ δεῖ χρῆσθαι πρός τε τὰ θηρία, καὶ τῶν ἀνθρώπων ὅσοι πε-
φυκότες ἄρχεσθαι μὴ θέλουσιν, ὡς φύσει δίκαιον τοῦτον ὄν-
τα τὸν πόλεμον. ἓν μὲν οὖν εἶδος κτητικῆς κατὰ φύσιν, τῆς
οἰκονομικῆς μέρος ἐστίν. ὃ δεῖ ἤτοι ὑπάρχειν ἢ πορίζειν αὐτὴν
4 ὅπως ὑπάρχῃ, ὧν ἐστι θησαυρισμὸς χρημάτων πρὸς ζωὴν

[τὸ ἐνδεὲς τοῦ βίου.]

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» ἀναγκαίων καὶ χρησίμων εἰς κοινωνίαν πόλεως ἢ οἰκίας. καὶ
» ἔοικεν ὅ γ' ἀληθινὸς πλοῦτος, ἐκ τούτων εἶναι. ἡ γὰρ τῆς τοιαύ
» της κτήσεως αὐτάρκεια, πρὸς ἀγαθὴν ζωὴν, οὐκ ἄπειρός ἐστιν,
» ὥσπερ σόλων φησὶ ποιήσας. πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασ
» μένον ἀνδράσι κεῖται. κεῖται γὰρ, ὥσπερ καὶ ταῖς ἄλλαις τέ-
χναις. οὐδὲν γὰρ ὄργανον ἄπειρον οὐδεμιᾶς ἐστι τέχνης, οὔτε
πλήθει οὔτε μεγέθει. ὁ δὲ πλοῦτος, ὀργάνων πλῆθός ἐστιν οἰ-
κονομικῶν καὶ πολιτικῶν. ὅτι μὲν τοίνυν ἐστί τις κτητικὴ κατὰ 1
φύσιν τοῖς οἰκονόμοις καὶ τοῖς πολιτικοῖς καὶ δι' ἣν αἰτίαν,
δῆλον. ἔστι δὲ γένος ἄλλο κτητικῆς. ἣν μάλιστα καλοῦσι. καὶ
δίκαιον αὐτὸ καλεῖν χρηματιστικήν. δι' ἣν οὐδὲν δοκεῖ πέρας
εἶναι πλούτου καὶ κτήσεως. ἣν ὡς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τῇ λε-
χθείσῃ πολλοὶ νομίζουσι διὰ τὴν γειτνίασιν. ἔστι δ' οὔτε ἡ αὐτὴ
τῇ εἰρημένῃ, οὔτε πόρρω ἐκείνης. ἔστι δ' ἡ μὲν φύσει, ἡ δ' οὐ φύ
σει αὐτῶν. ἀλλὰ δι' ἐμπειρίας τινὸς καὶ τέχνης γίνεται μᾶλ-
» λον. λάβωμεν δὲ περὶ αὐτῆς τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν. ἑκάστου 2
» γὰρ κτήματος διττὴ ἡ χρῆσις ἐστίν. ἀμφότεραι δὲ, καθ' αὑτὸ
μὲν, ἀλλ' οὐχ ὁμοίως καθ' αὑτό. ἀλλ' ἡ μὲν, οἰκεία. ἡ δ' οὐκ οἰ-
κεία τοῦ πράγματος. οἷον ὑποδήματος, ἥτε ὑπόδεσις καὶ ἡ με
ταβλητική. ἀμφότεραι γὰρ ὑποδήματος χρήσεις. καὶ γὰρ ὁ
ἀλλαττόμενος τῷ δεομένῳ ὑποδήματος, ἀντὶ νομίσματος ἢ
τροφῆς χρῆται τῷ ὑποδήματι, ᾗ ὑπόδημα, ἀλλ' οὐ τὴν οἰκείαν
χρῆσιν. οὐ γὰρ ἀλλαγῆς ἕνεκεν γέγονε. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔ-
ἀντὶ χει καὶ ~~περὶ~~ τῶν ἄλλων κτημάτων. ἔστι γὰρ ἡ μεταβλητικὴ 3
πάντων ἀρξαμένη τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ κατὰ φύσιν, τῷ τὰ
μὲν, πλείω. τὰ δὲ ἐλάττω τῶν ἱκανῶν ἔχειν τοὺς ἀνθρώπους, ᾗ
καὶ δῆλον, ὅτι οὐκ ἔστι φύσει τῆς χρηματιστικῆς ἡ καπηλική.
ὅσον γὰρ ἱκανὸν αὐτοῖς, ἀναγκαῖον ἦν ποιεῖσθαι τὴν ἀλλαγήν.
ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ κοινωνίᾳ, τοῦτο δ' ἐστὶν οἰκία, φανερὸν ὅτι
οὐδὲν ἐστιν ἔργον αὐτῆς, ἀλλ' ἤδη πλείονος τῆς κοινωνίας οὔ-
σης. οἱ μὲν γὰρ τῶν αὐτῶν ἐκοινώνουν πάντων. οἱ δὲ, κεχωρι-
σμένοι πολλῶν πάλιν ἑτέρων, ὧν κατὰ τὰς δεήσεις ἀναγκαῖον 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ποιεῖσθαι τὰς μεταδόσεις, καθάπερ ἔτι πολλὰ ποιεῖ καὶ τῶν
βαρβαρικῶν ἐθνῶν κατὰ τὴν ἀλλαγήν. αὐτὰ γὰρ τὰ χρήσι-
μα πρὸς αὐτὰ καταλλάττονται, ἐπὶ πλεῖον δ᾽ οὐθέν. οἷον οἶνον
πρὸς σῖτον διδόντες, καὶ λαμβάνοντες, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιού-
των ἕκαστον. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη μεταβλητικὴ, οὔτε παρὰ φύ-
σιν, οὔτε χρηματιστικῆς ἐστὶν εἶδος οὐδέν. εἰς ἀναπλήρωσιν γὰρ
τῆς κατὰ φύσιν αὐταρκείας ἦν. ἐκ μέντοι ταύτης, ἐγένετ᾽ ἐκεί-
1 νη κατὰ λόγον. ξενικωτέρας γὰρ γινομένης τῆς βοηθείας, τῷ
» εἰσάγεσθαι ὧν ἐνδεεῖς, καὶ ἐκπέμπειν ὧν ἐπλεόναζον, ἐξ ἀνάγ-
» κης ἡ τοῦ νομίσματος ἐπορίσθη χρῆσις. οὐ γὰρ εὐβάστακτον ἕκα-
στον τῶν κατὰ φύσιν ἀναγκαίων. διὸ πρὸς τὰς ἀλλαγὰς τοιοῦ-
τόν τι συνέθεντο πρὸς σφᾶς αὐτοὺς διδόναι καὶ λαμβάνειν. ὃ
τῶν χρησίμων αὐτὸ ὂν, εἶχε τὴν χρείαν εὐμεταχείριστον πρὸς
τὸ ζῆν. οἷον, σίδηρος καὶ ἄργυρος, κἂν εἴ τι τοιοῦτον ἕτερον. τὸ
μὲν πρῶτον ἁπλῶς ὁρισθὲν μεγέθει καὶ σταθμῷ. τὸ δὲ τελευ-
2 ταῖον καὶ χαρακτῆρα ἐπιβαλλόντων, ἵνα ἀπολύσῃ τῆς μετρή-
» σεως αὐτούς. ὁ γὰρ χαρακτὴρ ἐτέθη τοῦ ποσοῦ σημεῖον. πορι-
» σθέντος οὖν ἤδη νομίσματος ἐκ τῆς ἀναγκαίας ἀλλαγῆς θάτε-
ρον εἶδος τῆς χρηματιστικῆς ἐγένετο τὸ καπηλικόν. τὸ μὲν πρῶ-
τον ἁπλῶς ἴσως γινόμενον. εἶτα δι᾽ ἐμπειρίας, ἤδη τεχνικώ-
τερον, πόθεν καὶ πῶς μεταβαλλόμενον πλεῖστον ποιήσει κέρ-
δος. διὸ δοκεῖ ἡ χρηματιστικὴ μάλιστα περὶ τὸ νόμισμα εἶν᾽,
καὶ ἔργον αὐτῆς τὸ δύνασθαι θεωρῆσαι, πόθεν ἔσται πλῆθος
3 χρημάτων. ποιητικὴ γὰρ εἶναι τοῦ πλούτου καὶ χρημάτων. καὶ
γὰρ τὸν πλοῦτον πολλάκις τιθέασι νομίσματος πλῆθος, διὰ
τὸ περὶ τοῦτ᾽ εἶναι τὴν χρηματιστικὴν καὶ τὴν καπηλικήν. ὁτὲ
δὲ πάλιν, λῆρος εἶναι δοκεῖ τὸ νόμισμα καὶ εἰς νόμους παντά-
πασι, φύσει δ᾽ οὐθέν. ὅτι μεταθεμένων τε τῶν χρωμένων, οὐ-
θενὸς ἄξιον οὔτε χρήσιμον πρὸς οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐστί. καὶ
νομίσματος πλουτῶν πολλάκις, ἀπορήσει τῆς ἀναγκαίας τρο-
φῆς. καίτοι ἄτοπον τοιοῦτον εἶναι πλοῦτον, οὗ εὐπορῶν, λιμῷ
4 ἀπολεῖται. καθάπερ καὶ τὸν μίδαν ἐκεῖνον μυθολογοῦσι διὰ

μίδαν

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

» τὴν ἀπληστίαν τῆς εὐχῆς, πάντων γιγνομένων τῶν παρατιθε-
μένων χρυσῶν. διὸ ζητοῦσιν ἕτερόν τι τὸν πλοῦτον καὶ τὴν
χρηματιστικήν, ὀρθῶς ζητοῦντες. ἔστι γὰρ ἑτέρα ἡ χρηματιστι-
κή, καὶ ὁ πλοῦτος ὁ κατὰ φύσιν. καὶ αὕτη μὲν, οἰκονομική.
ἡ δὲ καπηλική, ποιητικὴ χρημάτων, οὐ πάντως. ἀλλ' ἢ διὰ χρη-
μάτων μεταβολῆς. καὶ δοκεῖ περὶ τὸ νόμισμα αὕτη εἶναι.
» τὸ γὰρ νόμισμα, στοιχεῖον καὶ πέρας τῆς ἀλλαγῆς ἐστί. καὶ ἄπει-
ρος δὴ οὗτος ὁ πλοῦτος ὁ ἀπὸ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς. ὥσ- 1
περ γὰρ ἡ ἰατρικὴ τοῦ ὑγιαίνειν εἰς ἄπειρόν ἐστι. καὶ ἑκάστη τῶν
τεχνῶν τοῦ τέλους εἰς ἄπειρον, ὅτι μάλιστα γὰρ ἐκεῖνο βού-
λονται ποιεῖν. τῶν δὲ πρὸς τὸ τέλος οὐκ εἰς ἄπειρον. πέρας
» γὰρ τὸ τέλος, πάσαις. οὕτω καὶ ταύτης τῆς χρηματιστικῆς
» οὐκ ἔστι τοῦ τέλους πέρας. τέλος δέ, ὁ τοιοῦτος πλοῦτος καὶ
χρημάτων κτῆσις. τῆς δ' οἰκονομικῆς, οὐ χρηματιστικῆς ἐστι
πέρας. οὐ γὰρ τοῦτο τῆς οἰκονομικῆς ἔργον. διὸ τῇ μὲν φαί-
νεται ἀναγκαῖον εἶναι παντὸς πλούτου πέρας. ἐπὶ δὲ τῶν 2
γινομένων ὁρῶ συμβαῖνον τοὐναντίον. πάντες γὰρ εἰς ἄπει-
ρον αὔξουσιν οἱ χρηματιζόμενοι τὸ νόμισμα. αἴτιον δὲ τὸ σύ-
νεγγυς αὐτῶν. ἐπαλλάττει γὰρ ἡ χρῆσις τοῦ αὐτοῦ οὖσα ἑκα-
τέρα τῆς χρηματιστικῆς. τῆς γὰρ αὐτῆς ἐστι χρήσεως κτῆσις, (κτήσεως χρῆσις)
ἀλλ' οὐ κατὰ ταὐτόν, ἀλλὰ τῆς μὲν ἕτερον τέλος. τῆς δ' ἡ
αὔξησις. ὥστε δοκεῖ τισι τοῦτ' εἶναι τῆς οἰκονομικῆς ἔργον.
καὶ διατελοῦσιν ἢ σώζειν οἰόμενοι δεῖν, ἢ αὔξειν τὴν τοῦ νομί-
σματος οὐσίαν εἰς ἄπειρον. αἴτιον δὲ ταύτης τῆς διαθέσεως, 3
τὸ σπουδάζειν περὶ τὸ ζῆν, ἀλλὰ μὴ τὸ εὖ ζῆν. εἰς ἄπειρον
οὖν ἐκείνης τῆς ἐπιθυμίας οὔσης, καὶ τῶν ποιητικῶν ἀπεί-
ρων ἐπιθυμοῦσιν. ὅσοι δὲ καὶ τοῦ εὖ ζῆν ἐπιβάλλονται,
τὸ πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τὰς σωματικὰς ζητοῦσιν. ὥστ' ἐπεὶ
καὶ τοῦτ' ἐν τῇ κτήσει φαίνεται ὑπάρχειν, πᾶσα ἡ διατριβὴ
περὶ τὸν χρηματισμόν ἐστι. καὶ τὸ ἕτερον εἶδος τῆς χρηματι-
στικῆς διὰ τοῦτ' ἐλήλυθεν. ἐν ὑπερβολῇ γὰρ οὔσης τῆς ἀπο-
λαύσεως, τὴν τῆς ἀπολαυστικῆς ὑπερβολῆς ποιητικὴν ζη- 4

ποιοῦσι. κἂν μὴ διὰ τῆς χρηματιστικῆς δύνωνται πορίζειν, δι᾽ ἄλ-
λης αἰτίας τοῦτο πειρῶνται, ἑκάστῃ χρώμενοι τῶν δυνάμεων
οὐ κατὰ φύσιν. ἀνδρίας γὰρ οὐ χρήματα ποιεῖν ἐστὶν, ἀλλὰ
θάρσος. οὐδὲ στρατηγικῆς καὶ ἰατρικῆς, ἀλλὰ τῆς μὲν, νίκην.
τῆς δ᾽ ὑγίειαν. οἱ δὲ, πάσας ποιοῦσι χρηματιστικὰς, ὡς τοῦτο
» τέλος ὄν. πρὸς δὲ τὸ τέλος ἅπαντα δέον ἀπαντᾶν. περὶ μὲν
» οὖν τῆς τε μὴ ἀναγκαίας χρηματιστικῆς, καὶ τίς, καὶ δι᾽ αἰ-
1 τίαν τινὰ ἐν χρείᾳ ἐσμὲν αὐτῆς, εἴρηται. καὶ περὶ τῆς ἀναγ-
καίας, ὅτι ἑτέρα μὲν αὐτῆς. οἰκονομικὴ δὲ κατὰ φύσιν, ἡ
περὶ τὴν τροφήν. οὐχ ὥσπερ αὕτη ἄπειρος, ἀλλὰ ἔχουσα
ὅρον. δῆλον δὲ καὶ τὸ ἀπορούμενον ἐξ ἀρχῆς, πότερον τοῦ
οἰκονομικοῦ καὶ πολιτικοῦ ἐστὶν ἡ χρηματιστικὴ, ἢ οὔ. ἀλλὰ δεῖ
τοῦτο μὲν ὑπάρχειν, ὥσπερ γὰρ καὶ ἀνθρώπους οὐ ποιεῖ ἡ πο-
λιτικὴ, ἀλλὰ λαβοῦσα παρὰ τῆς φύσεως χρῆται αὐτοῖς, οὕ-
τω καὶ τροφὴν τὴν φύσιν δεῖ παραδοῦναι γῆν ἢ θάλατταν,
2 ἢ ἄλλο τι. ἐκ δὲ τούτων ὡς δεῖ ταῦτα διαθεῖναι προσήκει τὸν
οἰκονόμον. οὐ γὰρ τῆς ὑφαντικῆς ἔρια ποιῆσαι, ἀλλὰ χρήσα-
σθαι αὐτοῖς. καὶ γνῶναι δὲ, τὸ ποῖον χρηστὸν καὶ ἐπιτήδειον,
ἢ φαῦλον, καὶ ἀνεπιτήδειον. καὶ γὰρ ἀπορήσειεν ἄν τις. διὰ
τί ἡ μὲν χρηματιστικὴ μόριον τῆς οἰκονομίας. ἡ δ᾽ ἰατρικὴ, οὐ
μόριον. καίτοι δεῖ ὑγιαίνειν τοὺς κατὰ τὴν οἰκίαν, ὥσπερ ζῆν,
ἢ ἄλλο τι τῶν ἀναγκαίων. ἐπεὶ δ᾽ ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου καὶ
τοῦ ἄρχοντος καὶ περὶ ὑγιείας ἰδεῖν, ἔστι δ᾽ ὡς οὔ, ἀλλὰ τοῦ ἰα-
3 τροῦ, οὕτω καὶ περὶ τῶν χρημάτων, ἔστι μὲν ὡς τοῦ οἰκονόμου,
ἔστι δ᾽ ὡς οὔ, ἀλλὰ τῆς ὑπηρετικῆς. μάλιστα δὲ καθάπερ εἴρη-
ται πρότερον, δεῖ φύσει τοῦτο ὑπάρχειν. φύσεως γὰρ ἐστὶν ἔρ-
γον, τροφὴν τῷ γεννηθέντι παρέχειν. παντὶ γὰρ ἐξ οὗ γίνεται
τροφὴ τὸ λειπόμενόν ἐστι. διὸ κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ χρηματιστικὴ
πᾶσιν, ἀπὸ τῶν καρπῶν, καὶ τῶν ζώων. διπλῆς δ᾽ οὔσης αὐτῆς,
ὥσπερ εἴπομεν, καὶ τῆς μὲν καπηλικῆς, τῆς δ᾽ οἰκονομικῆς. καὶ
ταύτης μὲν ἀναγκαίας καὶ ἐπαινουμένης. τῆς δὲ μετα-
4 βλητικῆς ψεγομένης δικαίως. οὐ γὰρ κατὰ φύσιν, ἀλλ᾽ ἀπ᾽ ἀλ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

λήλων ἐστὶ, εὐλογώτατα μισεῖται ἡ ὀβολοστατική, διὰ τὸ ἀπ' -
αὐτοῦ τοῦ νομίσματος εἶναι τὴν κτῆσιν. καὶ οὐκ ἐφ' ὅπερ ἐπο-
ρίσθη. μεταβολῆς γὰρ ἐγένετο χάριν. ὁ δὲ τόκος αὐτὸ ποιεῖ
πλέον. ὅθεν καὶ τοὔνομα τοῦτ' εἴληφεν. ὅμοια γὰρ τὰ τικτό-
μενα τοῖς γεννῶσιν αὐτά ἐστιν. ὁ δὲ τόκος, γίνεται νόμισμα ἐκ νο-
μίσματος. ὥστε καὶ μάλιστα παρὰ φύσιν οὗτος τῶν χρηματι-
σμῶν ἐστιν. ἐπεὶ δὲ τὰ πρὸς τὴν γνῶσιν διωρίκαμεν ἱκανῶς,
τὰ πρὸς τὴν χρῆσιν δεῖ διελθεῖν. πάντα δὲ τὰ τοιαῦτα, τὴν 1
μὲν θεωρίαν ἐλευθέραν ἔχει. τὴν δ' ἐμπειρίαν, ἀναγκαίαν.
ἔστι δὲ χρηματιστικῆς μέρη χρήσιμα, τὸ περὶ τὰ κτήματα ἔμπει
ρον εἶναι. ποῖα λυσιτελέστατα. καὶ ποῦ. καὶ πῶς. οἷον, ἵππων
κτῆσις. ποία τις. ἢ βοῶν. ἢ προβάτων. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν λοι
πῶν ζώων. δεῖ γὰρ ἔμπειρον εἶναι. πρὸς ἄλληλά τε τούτων
τίνα λυσιτελέστατα, καὶ ποῖα ἐν ποίοις τόποις. ἄλλα γὰρ ἐν
ἄλλαις εὐθηνεῖ χώραις, ἢ περὶ γεωργίας, καὶ ταύτης ἤδη ψι-
λῆς τε καὶ πεφυτευμένης. καὶ μελιττουργίας, καὶ τῶν ἀλ- 2
λων ζώων τῶν πλωτῶν, ἢ πτηνῶν, ἀφ' ὅσων ἐστὶ τυγχάνειν βοη-
θείας. τῆς μὲν οὖν οἰκειοτάτης χρηματιστικῆς, ταῦτα μόρια
καὶ πρῶτα. τῆς δὲ μεταβλητικῆς, μέγιστον μὲν ἐμπορεία. καὶ
ταύτης μέρη τρία. ναυκληρία, φορτηγία, παράστασις. διαφέρει
δὲ τούτων ἕτερα ἑτέρων, τῷ τὰ μὲν, ἀσφαλέστερα εἶναι. τὰ δὲ,
πλείω πορίζειν τὴν ἐπικαρπίαν. δεύτερον δὲ, τοκισμός. τρί-
τον δὲ μισθαρνία. ταύτης δ' ἡ μὲν, τῶν βαναύσων τεχνῶν. ἡ δὲ,
τῶν ἀτέχνων καὶ τῷ σώματι μόνῳ χρησίμων. τρίτον δὲ εἶδος 3
χρηματιστικῆς μεταξὺ ταύτης καὶ τῆς πρώτης. ἔχει γὰρ καὶ τῆς
κατὰ φύσιν τι μέρος, καὶ τῆς μεταβλητικῆς, ὅσα ἀπὸ γῆς καὶ
τῶν ἀπὸ γῆς γινομένων, ἀκάρπων μὲν, χρησίμων δέ. οἷον, ὑλο
τομία τε, καὶ πᾶσα μεταλλευτική. αὕτη δὲ, πολλὰ ἤδη πε-
ριείληφε γένη. πολλὰ γὰρ εἴδη τῶν ἐκ γῆς μεταλλευομένων
ἐστί. περὶ ἑκάστου δὲ τούτων, καθόλου μὲν εἴρηται καὶ νῦν. τὸ δὲ
κατὰ μέρος ἀκριβολογεῖσθαι, χρήσιμον μὲν πρὸς τὰς ἐργα-
σίας. φορτικὸν δὲ, τὸ ἐνδιατρίβειν. εἰσὶ δὲ τεχνικώταται μὲν 4

τῶν ἐρ-

τῶν ἐργασιῶν, ὅπου ἐλάχιστον τύχης. βαναυσόταται δὲ ἐν
αἷς τὰ σώματα λωβῶνται μάλιστα. δουλικώταται δὲ, ὅπου
τοῦ σώματος πλεῖσται χρήσεις. ἀγεννέσταται δὲ, ὅπου ἐλάχιστον
προσδεῖ ἀρετῆς. ἐπεὶ δ' ἐστὶν ἐνίοις γεγραμμένα περὶ τού-
των. οἷον Χάρητι δὴ τῷ παρίῳ, καὶ Ἀπολλοδώρῳ τῷ λημνίῳ
περὶ γεωργίας καὶ ψιλῆς καὶ πεφυτευμένης, ὁμοίως δὲ καὶ
ἄλλοις περὶ ἄλλων, ταῦτα μὲν ἐκ τούτων θεωρείτω, ὅτῳ ἐπι-
1 μελές. ἔτι δὲ καὶ τὰ λεγόμενα σποράδην, δι' ὧν ἐπιτετυχή-
κασιν ἔνιοι χρηματιζόμενοι, δεῖ συλλέγειν. πάντα γὰρ ὠφέλι
μα ταῦτ' ἐστὶ τοῖς τιμῶσι τὴν χρηματιστικήν. οἷον καὶ τὸ θάλεω
τοῦ μιλησίου. τοῦτο γάρ ἐστι κατανόημά τι χρηματιστικόν. ἀλ-
λ' ἐκείνῳ μὲν διὰ τὴν σοφίαν προσάπτουσι. τυγχάνει δὲ κα-
» θόλου τι ὄν. ὀνειδιζόντων γὰρ αὐτῷ διὰ τὴν πενίαν, ὡς ἀνω-
» φελοῦς τῆς φιλοσοφίας οὔσης, κατανοήσαντά φασιν αὐτὸν
ἐλαιῶν φορὰν ἐσομένην ἐκ τῆς ἀστρολογίας, ἔτι χειμῶνος
2 ὄντος, εὐπορήσαντα χρημάτων ὀλίγων, ἀρραβῶνας διαδοῦναι
τῶν ἐλαιουργιῶν. τῶν τ' ἐν μιλήτῳ καὶ χίῳ πάντων ὀλίγου
μισθωσάμενον, ἅτ' οὐθενὸς ἐπιβάλλοντος. ἐπειδὴ δ' ὁ καιρὸς
ἧκε. πολλῶν ζητουμένων ἅμα, καὶ ἐξαίφνης ἐκμισθοῦντα ὃν
τρόπον ἠβούλετο, πολλὰ χρήματα συλλέξαντα, ἐπιδεῖξαι ὅτι
ῥᾴδιόν ἐστι πλουτεῖν τοῖς φιλοσόφοις, ἂν βούλωνται. ἀλλ' οὐ
τοῦτ' ἐστὶ, περὶ ὃ σπουδάζουσι. Θαλῆς μὲν οὖν λέγεται, τοῦτον
τὸν τρόπον ἐπίδειξιν ποιήσασθαι τῆς σοφίας. ἔστι δ' ὥσπερ εἴ-
3 πομεν καθόλου τὸ τοιοῦτον, χρηματιστικόν. ἐάν τις δύνηται
μονοπωλίαν αὑτῷ κατασκευάζειν. διὸ καὶ τῶν πόλεων ἔνιαι,
τοῦτον ποιοῦνται τὸν πόρον, ὅταν ἀπορῶσι χρημάτων. μονο-
πωλίαν γὰρ τῶν ὠνίων ποιοῦσιν. ἐν σικελίᾳ δέ τις τεθέντος
παρ' αὐτῷ νομίσματος, συνεπρίατο πάντα τὸν σίδηρον ἐκ τῶν
σιδηρείων. μετὰ δὲ ταῦτα ὡς ἀφίκοντο ἐκ τῶν ἐμποριῶν οἱ ἔμ-
ποροι, ἐπώλει μόνος, οὐ πολλὴν ποιήσας ὑπερβολὴν τῆς τι-
μῆς. ἀλλ' ὅμως ἐπὶ τοῖς πεντήκοντα ταλάντοις, ἐπέλαβεν
4 ἑκατόν. τοῦτο μὲν οὖν ὁ διονύσιος αἰσθόμενος, τὰ μὲν χρήμα-

τα ἐκέλευσεν ἐκκομίσασθαι, μὴ μέντοι γε ἐπιμένειν ἐν συῤῥα-
κούσαις, ὡς πόρους εὑρίσκοντα τοῖς αὐτοῦ πράγμασιν ἀσυμ-
φόρους. τὸ μέντοι ὅραμα Θάλεω, καὶ τοῦτο ταὐτόν ἐστιν. ἀμ-
φότεροι γὰρ ἑαυτοῖς ἐτέχνασαν γενέσθαι μονοπωλίαν. χρήσι-
μον δὲ γνωρίζειν ταῦτα καὶ τοῖς πολιτικοῖς. πολλαῖς γὰρ πό-
λεσι δεῖ χρηματισμοῦ, καὶ τοιούτων πόρων, , ὥσπερ οἰκίᾳ.
μᾶλλον δὲ, διόπερ τινὲς καὶ πολιτεύονται τῶν πολιτευομέ-
» νων ταῦτα μόνον ἐπεὶ δὲ τρία τῆς οἰκονομικῆς ἦν. ἓν μὲν δεσπο- 1
» τική, περὶ ἧς εἴρηται πρότερον. ἓν δὲ πατρική. τρίτον δὲ γαμική.
καὶ γὰρ γυναικὸς ἄρχειν καὶ τέκνων ὡς ἐλευθέρων μὲν ἀμφοῖν,
οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον τῆς ἀρχῆς, ἀλλὰ γυναικὸς μὲν πολιτι-
» κῶς, τέκνων δὲ βασιλικῶς. τό, τε γὰρ ἄρρεν, φύσει τοῦ θήλεος
» ἡγεμονικώτερον, εἰ μή που συνέστηκε παρὰ φύσιν, καὶ τὸ πρεσ-
» βύτερον καὶ τέλειον τοῦ νεωτέρου καὶ ἀτελοῦς. ἐν μὲν οὖν
ταῖς πολιτικαῖς ἀρχαῖς ταῖς πλείσταις μεταβάλλει τὸ ἄρ-
χον καὶ τὸ ἀρχόμενον. ἐξ ἴσου γὰρ εἶναι βούλεται τὴν φύσιν καὶ 2
διαφέρειν μηδέν. ὅμως δὲ ὅταν τὸ μὲν, ἄρχῃ. τὸ δὲ, ἄρχε-
ται, ζητεῖ διαφορὰν εἶναι καὶ σχήμασι καὶ λόγοις καὶ τιμαῖς.
ὥσπερ καὶ Ἄμασις εἶπε τὸν περὶ τοῦ ποδανιπτῆρος λόγον. τὸ
δ᾽ ἄρρεν ἀεὶ πρὸς τὸ θῆλυ τοῦτον ἔχει τὸν τρόπον. ἡ δὲ τῶν τέκ-
νων ἀρχὴ, βασιλική. τὸ γὰρ γεννῆσαν, καὶ κατὰ φιλίαν ἄρ-
χον, καὶ κατὰ πρεσβείαν ἐστίν. ὅπερ ἐστὶ βασιλικῆς εἶδος ἀρ-
» χῆσ. διὸ καλῶς Ὅμηρος τὸν Δία προσηγόρευσεν εἰπών. πατὴρ
» ἀνδρῶν τε θεῶν τε τὸν βασιλέα τούτων ἁπάντων. φύσει γὰρ 3
τὸν βασιλέα διαφέρειν μὲν δεῖ. τῷ γένει δ᾽ εἶναι τὸν αὐτόν, ὅ-
περ πέπονθε τὸ πρεσβύτερον πρὸς τὸ νεώτερον, καὶ ὁ γεννή-
σας πρὸσ τὸ τέκνον. φανερὸν τοίνυν, ὅτι πλείων ἡ σπουδὴ τῆς
οἰκονομίασ περὶ τοὺς ἀνθρώπους, ἢ περὶ τὴν τῶν ἀψύχων
κτῆσιν, καὶ περὶ τὴν ἀρετὴν τούτων. ἢ περὶ τῆς κτίσεως, ὃν κα-
λοῦμεν πλοῦτον, καὶ τῶν ἐλευθέρων μᾶλλον, ἢ δούλων. πρῶ-
τον μὲν οὖν περὶ δούλων ἀπορήσειεν ἄν τις. πότερον ἐστὶν ἀρε-
τή τις δούλου παρὰ τὰς ὀργανικὰς καὶ διακονικὰς ἄλλη τιμιωτέ- 4

ρα τούτων. οἷον. σωφροσύνη, καὶ ἀνδρία, καὶ δικαιοσύνη. καὶ
τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων ἕξεων. ἢ οὐκ ἔστιν οὐδεμία παρὰ τὰς σω
ματικὰς ὑπηρεσίας. ἔχει γὰρ ἀπορίαν ἀμφοτέρως. εἴτε γὰρ
ἐστί, τί διοίσουσι τῶν ἐλευθέρων. εἴτε μὴ ἔστιν ὄντων ἀνθρώπων
καὶ λόγου κοινωνούντων, ἄτοπον. σχεδὸν δὴ ταυτόν ἐστι τὸ ζη-
» τούμενον καὶ περὶ γυναικὸς, πότερα καὶ τούτων εἰσὶν ἀρεταί. [καὶ παιδός
» καὶ δεῖ τὴν γυναῖκα εἶναι σώφρονα καὶ ἀνδρείαν καὶ δικαίαν.
1 καὶ παῖς ἐστὶ καὶ ἀκόλαστος καὶ σώφρων, ἢ οὔ. καὶ καθόλου δὴ,
τοῦτ' ἔστιν ἐπισκεπτέον περὶ ἀρχομένου φύσει καὶ ἄρχοντος. πό-
τερον ἡ αὐτὴ ἀρετὴ, ἢ ἑτέρα. εἰ μὲν γὰρ δεῖ ἀμφοτέρους μετέ-
χειν καλοκαγαθίας, διὰ τί τὸν μὲν ἄρχειν δέοι ἄν. τὸν δὲ ἄρ-
χεσθαι καθάπαξ. οὐδὲ γὰρ τὸ μᾶλλον καὶ ἧττον τι διαφέρειν.
τὸ μὲν γὰρ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν εἴδει διαφέρει. τὸ δὲ μᾶλλον
καὶ ἧττον, οὐδέν. εἰ δὲ τὸν μὲν δεῖ. τὸν δὲ μὴ, θαυμαστόν. εἴτε γὰρ
ὁ ἄρχων μὴ ἔσται σώφρων καὶ δίκαιος, πῶς ἄρξει καλῶς. εἴθ'
2 ὁ ἀρχόμενος, πῶς ἀρχθήσεται καλῶς. ἀκόλαστος γὰρ ὢν καὶ
δειλὸς, οὐδὲν ποιήσει τῶν προσηκόντων. φανερὸν τοίνυν, ὅτι ἀ-
νάγκη μὲν μετέχειν ἀμφοτέρους ἀρετῆς. ταύτης δ' εἶναι διαφο-
ράς. ὥσπερ καὶ τῶν φύσει ἀρχομένων. καὶ τοῦτο εὐθὺς ὑφήγη-
» ται περὶ τὴν ψυχήν. ἐν ταύτῃ γάρ ἐστι φύσει τὸ μὲν ἄρχον, τὸ
» δὲ, ἀρχόμενον. ὧν ἑτέραν φαμὲν εἶναι ἀρετὴν, οἷον τοῦ λόγον
ἔχοντος καὶ τοῦ ἀλόγου. δῆλον τοίνυν, ὅτι τὸν αὐτὸν τρόπον ἔχει
καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥστε φύσει τὰ πλείω ἄρχοντα καὶ ἀρχό-
3 μενα. ἄλλον γὰρ τρόπον τὸ ἐλεύθερον τοῦ δούλου ἄρχει. καὶ τὸ
ἄρρεν τοῦ θήλεος, καὶ ἀνὴρ παιδὸς, καὶ πᾶσιν ἐνυπάρχει μὲν, τὰ
μόρια τῆς ψυχῆς. ἀλλ' ἐνυπάρχει διαφερόντως. ὁ μὲν γὰρ δοῦ
λος ὅλως οὐκ ἔχει τὸ βουλευτικόν. τὸ δὲ θῆλυ, ἔχει μὲν, ἀλλ' ἄ-
κυρον. ὁ δὲ παῖς ἔχει μὲν, ἀλλ' ἀτελές. ὁμοίως τοίνυν ἀναγκαῖον
ἔχειν καὶ περὶ τὰς ἠθικὰς ἀρετάς. ὑποληπτέον, δεῖν μὲν μετέ
χειν πάντας, ἀλλ' οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλ' ὅσον ἑκάστῳ, πρὸς
τὸ αὑτοῦ ἔργον. διὸ τὸν μὲν ἄρχοντα τελέαν ἔχειν δεῖ τὴν ἠ-
4 θικὴν ἀρετήν. τὸ γὰρ ἔργον ἐστὶν ἁπλῶς τοῦ ἀρχιτέκτονος.

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

ὁ δὲ λόγος ἀρχιτέκτων. τῶν δ' ἄλλων ἕκαστον, ὅσον ἐπιβάλ-
λει αὐτοῖς. ὥστε φανερὸν, ὅτι ἐστὶν ἠθικὴ ἀρετὴ τῶν εἰρημένων
πάντων. καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ σωφροσύνη γυναικὸς καὶ ἀνδρός.
οὐδ' ἀνδρία καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ᾤετο Σωκράτης. ἀλλ' ἡ
μὲν, ἀρχικὴ ἀνδρία. ἡ δ' ὑπηρετική. ὁμοίως δ' ἔχει καὶ περὶ
τὰς ἄλλας. δῆλον δὲ τοῦτο καὶ κατὰ μέρος μᾶλλον ἐπισκο-
ποῦσι. καθόλου γὰρ οἱ λέγοντες ἐξαπατῶσιν ἑαυτοὺς. ὅτι
τὸ εὖ ἔχειν τὴν ψυχὴν ἀρετὴ, ἢ τὸ ὀρθοπραγεῖν, ἤ τι τῶν τοιού- 1
των. πολὺ γὰρ ἄμεινον λέγουσιν οἱ ἐξαριθμοῦντες τὰς ἀρετὰς
ὥσπερ Γοργίας, τῶν οὕτως ὁριζομένων. διὸ δεῖ ὥσπερ ὁ ποιη-
τὴς εἴρηκε περὶ γυναικὸς, οὕτω νομίζειν ἔχειν περὶ πάντων.
» γυναικὶ κόσμον ἡ σιγὴ φέρει. ἀλλ' ἀνδρὶ οὐκέτι τοῦτο. ἐπεὶ
» δ' ὁ παῖς ἀτελὴς, δηλονότι τούτου μὲν καὶ ἡ ἀρετὴ, οὐκ αὐτοῦ
» πρὸς αὐτόν ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τέλειον καὶ τὸν ἡγούμενον ὁ-
μοίως δὲ καὶ δούλου πρὸς δεσπότην. ἔθεμεν δὲ πρὸς τἀναγ
καῖα χρήσιμον εἶναι τὸν δοῦλον. ὥστε δῆλον, ὅτι καὶ ἀρετῆς 2
δεῖται μικρᾶς καὶ τοσαύτης, ὅπως μήτε δι' ἀκολασίαν, μήτε
διὰ δειλίαν ἐλλείψῃ τῶν ἔργων. ἀπορήσειε δ' ἄν τις τὸ νῦν εἰρη-
μένον. εἰ ἀληθὲς, ἆρα καὶ τοὺς τεχνίτας δεήσει ἔχειν ἀρετήν.
πολλάκις γὰρ δι' ἀκολασίαν ἐλλείπουσι τῶν ἔργων. ἢ διαφέρει
τοῦτο πλεῖστον. ὁ μὲν γὰρ δοῦλος κοινωνὸς ζωῆς. ὁ δὲ, πορρώ-
τερον καὶ τοσοῦτον ἐπιβάλλει ἀρετῆς ὅσον περ καὶ δουλείας.
ὁ γὰρ βάναυσος τεχνίτης, ἀφωρισμένην τινὰ ἔχει δουλείαν.
καὶ ὁ μὲν δοῦλος τῶν φύσει. σκυτοτόμος δ' οὐθεὶς, οὐδὲ τῶν 3
ἄλλων τεχνιτῶν. φανερὸν τοίνυν, ὅτι τῆς τοιαύτης ἀρετῆς αἴ-
τιον εἶναι δεῖ τῷ δούλῳ τὸν δεσπότην. ἀλλ' οὐ τὴν διδασκαλι-
κὴν ἔχοντα τῶν ἔργων δεσποτικήν. διὸ λέγουσιν οὐ καλῶς, οἱ
λόγου τοὺς δούλους ἀποστεροῦντες, καὶ φάσκοντες ἐπιτάξει
χρῆσθαι μόνον. νουθετητέον γὰρ μᾶλλον τοὺς δούλους ἢ τοὺς
παῖδας. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.
περὶ δ' ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ πατρὸς, τῆς τε
περὶ ἕκαστον αὐτῶν ἀρετῆς, καὶ τῆς πρὸς σφᾶς αὐτοὺς ὁμι- 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

λίας, τί τὸ καλῶς καὶ μὴ καλῶς ἐστι, καὶ πῶς δεῖ, τὸ μὲν εὖ, διώκειν. τὸ δὲ κακῶς φεύγειν, ἐν τοῖς περὶ τὰς πολιτείας ἀναγκαῖον ἐπελθεῖν. ἐπεὶ οἰκία μὲν πᾶσα, μέρος πόλεως, ταῦτα δ' οἰκίας. τὴν δὲ τοῦ μέρους πρὸς τὴν τοῦ ὅλου δεῖ βλέπειν ἀρετὴν, ἀναγκαῖον πρὸς τὴν πολιτείαν βλέποντα, παιδεύειν, καὶ τοὺς παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας. εἴπερ τι διαφέρει πρὸς τὸ τὴν πόλιν εἶναι σπουδαίαν, καὶ τοὺς παῖδας εἶναι σπου-
1 δαίους, καὶ τὰς γυναῖκας σπουδαίας. ἀναγκαῖον δὲ διαφέρειν. αἱ μὲν γὰρ γυναῖκες, ἥμισυ μέρος τῶν ἐλευθέρων. ἐκ δὲ τῶν παίδων, οἱ κοινωνοὶ γίνονται τῆς πολιτείας. ὥστ' ἐπεὶ περὶ μὲν τούτων διώρισται. περὶ δὲ τῶν λοιπῶν ἐν ἄλλοις λεκτέον ἀφέντες ὡς τέλος ἔχοντας τοὺς νῦν λόγους. ἄλλην ἀρχὴν ποιησάμενοι, λέγωμεν. καὶ πρῶτον ἐπισκεψώμεθα περὶ τῶν ἀποφηναμένων περὶ τῆς
2 πολιτείας τῆς ἀρίστης.

ΤΕ΄ΛΟΣ, ΤΟΥ͂ Α΄.

ἈΡΙΣΤΟΤΈΛΟΥΣ ΠΟΛΙ-
ΤΙΚΩ͂Ν ΤΟ` Β'.

ε ΠΕΙ` δὲ προαιρούμεθα θεωρῆσαι περὶ
τῆς κοινωνίας τῆς πολιτικῆς, ἡ κρατί-
στη πασῶν τοῖς δυναμένοις ζῆν ὅτι μά-
λιστα κατ' εὐχήν, δεῖ καὶ τὰς ἄλλας ἐπι- 1
σκέψασθαι πολιτείας. αἷς τε χρῶνταί
τινες τῶν πόλεων τῶν εὐνομεῖσθαι λεγο-
μένων. κἂν εἴ τινες ἕτεραι τυγχάνωσιν
ὑπό τινων εἰρημέναι, καὶ δοκοῦσαι καλῶς ἔχειν. ἵνα τό, τ' ὀρ-
θῶς ἔχον ὀφθῇ καὶ τὸ χρήσιμον. ἔτι δὲ τὸ ζητεῖν τι παρ' αὐτὰς
ἕτερον, μὴ δοκῇ πάντως εἶναι σοφίζεσθαι βουλομένων. ἀλλὰ
διὰ τὸ μὴ καλῶς ἔχειν ταύτας τὰς νῦν ὑπαρχούσας, διὰ τοῦτο
ταύτην δοκῶμεν ἐπιβαλέσθαι τὴν μέθοδον. ἀρχὴν δὲ πρῶτον 2
ποιητέον, ἥπερ πέφυκεν ἀρχὴ ταύτης τῆς σκέψεως. ἀνάγκη γὰρ
ἤτοι πάντας πάντων κοινωνεῖν τοὺς πολίτας, ἢ μηδενὸς ἢ τινῶν
μὲν. τινῶν δὲ μή. τὸ μὲν οὖν μηδενὸς κοινωνεῖν, φανερὸν ὡς ἀδύ-
νατον. ἡ γὰρ πολιτεία, κοινωνία τίς ἐστι. καὶ πρῶτον ἀνάγκη
τοῦ τόπου κοινωνεῖν. ὁ μὲν γὰρ τόπος, ἰσότης μιᾶς πόλεως. οἱ
δὲ πολῖται, κοινωνοὶ τῆς μιᾶς πόλεως. ἀλλὰ πότερον ὅσων
ἐνδέχεται κοινωνῆσαι, πάντων βέλτιον κοινωνεῖν τὴν μέλλου-
σαν οἰκήσεσθαι πόλιν καλῶς. ἢ τινῶν μὲν, τινῶν δ' οὐ βέλτιον. 3
ἐνδέχεται γὰρ καὶ τέκνων καὶ γυναικῶν καὶ κτημάτων κοινω-
νεῖν τοὺς πολίτας ἀλλήλοις, ὥσπερ ἐν τῇ πολιτείᾳ τοῦ πλάτω-
νος. ἐκεῖ γὰρ ὁ σωκράτης φησὶ δεῖν κοινὰ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖ-
κας εἶναι καὶ τὰς κτήσεις. τοῦτο δὴ πότερον ὡς νῦν οὕτω βέλτιον
ἔχειν, ἢ κατὰ τὸν ἐν τῇ πολιτείᾳ γεγραμμένον νόμον. ἔχει δὴ
δυσχερείας ἄλλας τε πολλάς, τὸ πάντων εἶναι τὰς γυναῖκας
κοινάς. καὶ δι' ἣν αἰτίαν φησὶ δεῖν νενομοθετῆσθαι τὸν τρόπον
τοῦτον ὁ σωκράτης, οὐ φαίνεται συμβαῖνον ἐκ τῶν λόγων. ἔτι 4

δὲ πρὸς τὸ τέλος, ὅ φησι τῇ πόλει δεῖν ὑπάρχειν, ὡς μὲν εἴρη-
ται νῦν ἀδύνατον. πῶς δὲ δεῖ διελεῖν, οὐδὲν διώρισται. λέγω
δὲ μίαν εἶναι τὴν πόλιν πᾶσαν, ὡς ἄριστον ὅτι μάλιστα. λαμ-
βάνει γὰρ ταύτην ὑπόθεσιν ὁ σωκράτης. καίτοι φανερόν ἐστιν,
ὡς προϊοῦσα καὶ γινομένη μία μᾶλλον, οὐδὲ πόλις ἔσται. πλῆ-
θος γάρ τι τὴν φύσιν ἐστὶν ἡ πόλις. γινομένη τε μία μᾶλλον
οἰκία μὲν ἐκ πόλεως. ἄνθρωπος δ' ἐξ οἰκίας ἔσται, μᾶλλον γὰρ
1 μίαν τὴν οἰκίαν τῆς πόλεως φαίημεν ἄν, καὶ τὸν ἕνα τῆς οἰ-
κίας. ὥστ' εἰ καὶ δυνατός τις εἴη τοῦτο δρᾶν, οὐ ποιητέον. ἀ-
ναιρήσει γὰρ τὴν πόλιν. οὐ μόνον δ' ἐκ πλειόνων ἀνθρώπων ἐστὶν
ἡ πόλις, ἀλλὰ καὶ ἐξ εἴδει διαφερόντων. οὐ γὰρ γίνεται πόλις
ἐξ ὁμοίων. ἕτερον γὰρ συμμαχία καὶ πόλις. τὸ μὲν γὰρ τῷ
ποσῷ χρήσιμον, κἂν ᾖ τὸ αὐτὸ τῷ εἴδει. βοηθείας γὰρ χάριν
ἡ συμμαχία πέφυκεν. ὥσπερ ἂν εἰ σταθμὸς πλεῖον ἑλκύσῃ.
διοίσει δὲ τῷ τοιούτῳ καὶ πόλις ἔθνους. ὅταν μὴ κατὰ κώ-
2 μας ὦσι κεχωρισμένοι τὸ πλῆθος, ἀλλ' οἷον ἀρκάδες. ἐξ ὧν
δὲ δεῖ ἓν γενέσθαι, εἴδει διαφέρει. διόπερ τὸ ἴσον τὸ ἀντιπεπον-
θὸς σώζει τὰς πόλεις. ὥσπερ ἐν τοῖς ἠθικοῖς εἴρηται πρότε-
ρον. ἐπεὶ καὶ ἐν τοῖς ἐλευθέροις καὶ ἴσοις, ἀνάγκη τοῦτ' εἶναι.
ἅμα γὰρ οὐχ οἷόν τε πάντας ἄρχειν, ἀλλ' ἢ κατ' ἐνιαυτὸν, ἢ
κατά τινα ἄλλην τάξιν ἢ χρόνον. καὶ συμβαίνει δὴ τὸν τρόπον
τοῦτον, ὥστε πάντας ἄρχειν. ὥσπερ ἂν εἰ μετέβαλλον οἱ σκυ-
τεῖς καὶ οἱ τέκτονες, καὶ μὴ οἱ αὐτοὶ ἀεὶ σκυτοτόμοι καὶ τέκτονες ἦ-
3 σαν. ἐπεὶ δὲ βέλτιον οὕτως ἔχειν καὶ τὰ περὶ τὴν κοινωνίαν τὴν
πολιτικὴν, δῆλον ὡς τοὺς αὐτοὺς ἀεὶ βέλτιον ἄρχειν, εἰ δυνα-
τόν. ἐν οἷς δὲ μὴ δυνατὸν, διὰ τὸ τὴν φύσιν ἴσους εἶναι πάντας.
ἅμα δὲ καὶ δίκαιον, εἴτ' ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον τὸ ἄρχειν, πάν-
τας αὐτοῦ μετέχειν. ἐν τούτοις δὲ μιμεῖσθαι τὸ ἐν μέρει τοὺς ἴ-
σους εἴκειν ὁμοίως τοῖς ἐξ ἀρχῆς. οἱ μὲν γὰρ, ἄρχουσιν. οἱ δ' ἄρ-
χονται κατὰ μέρος, ὥσπερ ἂν ἄλλοι γενόμενοι. τὸν αὐτὸν δὴ
τρόπον ἀρχόντων, ἕτεροι ἑτέρας ἄρχουσιν ἀρχάς. φανερὸν
4 τοίνυν ἐκ τούτων, ὡς οὔτε πέφυκε μίαν οὕτως εἶναι τὴν πόλιν,

ὥσπερ λέγουσί τινες. καὶ τὸ λεχθὲν ὡς μέγιστον ἀγαθὸν ἐν ταῖς
πόλεσιν, ὅτι τὰς πόλεις ἀναιρεῖ. καίτοι τό γε ἑκάστου ἀγαθὸν
σώζει ἕκαστον. ἔτι δὲ καὶ κατ' ἄλλον τρόπον φανερόν, ὅτι τὸ λίαν
ἑνοῦν ζητεῖν τὴν πόλιν, οὐκ ἔστιν ἄμεινον. οἰκία μὲν γὰρ αὐταρ-
κέστερον ἑνός. πόλις δ' οἰκίας. καὶ βούλεταί γ' ἤδη τότε εἶναι
πόλις, ὅταν αὐτάρκη συμβαίνῃ τὴν κοινωνίαν εἶναι τοῦ πλή-
θους. εἴπερ οὖν αἱρετώτερον τὸ αὐταρκέστερον, καὶ τὸ ἧττον ἕν,
τοῦ μᾶλλον αἱρετώτερον. ἀλλὰ μὴν οὐδ' εἰ τοῦτο ἄριστόν ἐστι τὸ 1
μίαν ὅτι μάλιστ' εἶναι τὴν κοινωνίαν. οὐδὲ τοῦτ' ἀποδείκνυ-
σθαι φαίνεται κατὰ τὸν λόγον, ἐὰν πάντες ἅμα λέγωσι τὸ ἐμὸν
καὶ τὸ μὴ ἐμόν. τοῦτο γὰρ οἴεται ὁ σωκράτης σημεῖον εἶναι, τοῦ
τὴν πόλιν τελέως εἶναι μίαν. τὸ γὰρ πάντες, διττόν. εἰ μὲν οὖν
ὡς ἕκαστος τάχ' ἂν εἴη μᾶλλον, ὃ βούλεται ποιεῖν ὁ σωκράτης.
ἕκαστος γὰρ υἱὸν ἑαυτοῦ φήσει τὸν αὐτόν, καὶ γυναῖκα δὴ αὐτήν.
καὶ περὶ τῆς οὐσίας, καὶ περὶ ἑκάστου δὴ τῶν συμβαινόντων
ὡσαύτως. νῦν δ' οὐχ οὕτω φήσουσιν οἱ κοιναῖς χρώμενοι ταῖς 2
γυναιξὶ καὶ τοῖς τέκνοις. ἀλλὰ πάντες μέν. οὐχ ὡς ἕκαστος
δ' αὐτῶν. ὁμοίως δὲ καὶ τὴν οὐσίαν πάντες μέν. οὐχ ὡς ἕκα-
στος δ' αὐτῶν. ὅτι μὲν τοίνυν παραλογισμός τίς ἐστι τὸ λέγειν
πάντας, φανερόν. τὸ γὰρ πάντες καὶ ἀμφότερα, καὶ περιτ-
τὰ καὶ ἄρτια διὰ τὸ διττόν, καὶ ἐν τοῖς λόγοις ἐριστικοὺς ποιεῖ
συλλογισμούς. διὸ ἐστὶ τὸ πάντας, τὸ αὐτὸ λέγειν. ὡδὶ μέν, κα-
λόν. ἀλλ' οὐ δυνατόν. ὡδὶ δ' οὐδὲν ὁμονοητικόν. πρὸς δὲ τού-
τοις, ἑτέραν ἔχει βλάβην τὸ λεγόμενον, ἥκιστα δ' ἐπιμελείας 3
τυγχάνει τὸ πλείστων κοινόν. τῶν γὰρ ἰδίων μάλιστα φροντίζου-
σι, τῶν δὲ κοινῶν ἧττον. ἢ ὅσον ἑκάστῳ ἐπιβάλλει. πρὸς γὰρ
τοῖς ἄλλοις ὡς ἑτέρου φροντίζοντος, ὀλιγωροῦσι μᾶλλον, ὥσ-
περ ἐν ταῖς οἰκετικαῖς διακονίαις, οἱ πολλοὶ θεράποντες ἐνίο-
τε χεῖρον ὑπηρετοῦσι τῶν ἐλαττόνων, γίνονται δ' ἑκάστῳ χίλιοι
τῶν πολιτῶν υἱοί. καὶ οὗτοι, οὐχ ὡς ἑκάστου, ἀλλὰ τοῦ τυχόν-
τος ὁ τυχὼν ὁμοίως ἐστὶν υἱός. ὥστε πάντες ὁμοίως ὀλιγωρή-
σουσιν. ἔτι οὕτως ἕκαστος ἐμὸς λέγει τὸν εὖ πράττοντα τῶν 4

πολιτῶν. ἢ κακῶς ὁπόσος τυγχάνει τὸν ἀριθμόν. οἷον, ἐμὸς
ἢ τοῦ δεῖνος. τοῦτον τὸν τρόπον λέγων καθ' ἕκαστον τῶν χιλίων, ἢ
ὅσων ἡ πόλις ἐστὶ καὶ τοῦτο διστάζων. ἄδηλον γὰρ ᾧ συνέβη γε-
νέσθαι τέκνον, καὶ σωθῆναι γενόμενον. καίτοι πότερον οὕτω
κρεῖττον τὸ ἐμὸν λέγειν ἕκαστον τὸ αὐτὸ μὲν προσαγορεύοντας
δισχιλίων καὶ μυρίων, ἢ μᾶλλον ὡς νῦν ἐν ταῖς πόλεσι τὸ ἐμὸν
λέγουσιν. ὁ μὲν γὰρ, υἱὸν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ προσα-
1 γορεύει τὸν αὐτόν. ὁ δ' ἀνεψιόν. ἢ κατ' ἄλλην τινὰ συγγένειαν.
ἢ πρὸς αἵματος. ἢ κατ' οἰκειότητα καὶ κηδείαν αὐτοῦ πρῶ-
τον, ἢ τῶν αὐτοῦ. πρὸς δὲ τούτοις, ἕτερον φράτορα φυλέτην.
κρεῖττον γὰρ ἴδιον ἀνεψιὸν εἶναι, ἢ τὸν τρόπον τοῦτον υἱόν. οὐ μὴν
ἀλλ' οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατόν, τὸ μή τινας ὑπολαμβάνειν ἑαυ-
τῶν ἀδελφούς τε καὶ παῖδας καὶ πατέρας καὶ μητέρας.
κατὰ γὰρ τὰς ὁμοιότητας αἳ γίνονται τοῖς τέκνοις πρὸς τοὺς
γεννήσαντας, ἀναγκαῖον λαμβάνειν περὶ ἀλλήλων τὰς πίστεις.
2 ὅπερ φασὶ καὶ συμβαίνειν τινὲς τῶν τὰς τῆς γῆς περιόδους
πραγματευομένων. εἶναι γάρ τισι τῶν ἄνω λιβύων κοινὰς
τὰς γυναῖκας. τὰ μέντοι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ
τὰς ὁμοιότητας. εἰσὶ δέ τινες καὶ γυναῖκες καὶ τῶν ἄλλων ζώ-
ων οἷον, ἵπποι καὶ βόες. αἳ σφόδρα πεφύκασιν ὅμοια ἀποδι-
δόναι τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσιν. ὥσπερ ἡ ἐν φαρσάλῳ κληθεῖσα
δικαία ἵππος. ἔτι δὲ καὶ τὰς τοιαύτας δυσχερείας οὐ ῥᾴδιον
εὐλαβηθῆναι τοῖς ταύτην κατασκευάζουσι τὴν κοινωνίαν. οἷον,
3 αἰκίας, καὶ φόνους ἀκουσίους. τοὺς δὲ, ἑκουσίους. καὶ μάχας
λοιδορίας. ὧν οὐδὲν ὅσιόν ἐστι γίνεσθαι πρὸς πατέρας, καὶ
μητέρας, καὶ τοὺς μὴ πόρρω τῆς συγγενείας ὄντας. ὥσπερ
πρὸς τοὺς ἄπωθεν. ἀλλὰ καὶ πλεῖον συμβαίνειν ἀναγκαῖον ἀ-
γνοούντων, ἢ γνωριζόντων. καὶ γενομένων. τῶν μὲν γνωριζόν-
των ἐνδέχεται τὰς νομιζομένας γίνεσθαι λύσεις. τῶν δὲ, μη-
δεμίαν. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ κοινοὺς ποιήσαντα τοὺς υἱούς, τὸ συ-
νεῖναι μόνον ἀφελεῖν τῶν ἐρώντων, τὸ δ' ἐρᾶν μὴ κωλῦσαι. μὴ
4 δὲ τὰς χρήσεις τὰς ἄλλας, ἃς πατρὶ πρὸς υἱὸν εἶναι πάντων

ἐστὶν ἀπρεπέστατον, καὶ ἀδελφῷ πρὸς ἀδελφόν. ἐπεὶ καὶ τὸ
ἐρᾶν μόνον. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὴν συνουσίαν ἀφελεῖν δι' ἄλλην
μὲν αἰτίαν μηδεμίαν ὡς λίαν δὲ ἰσχυρᾶς τῆς ἡδονῆς γινομένης.
ὅτι δ' ὁ μὲν πατὴρ, ἢ υἱός. οἱ δ' ἀδελφοὶ ἀλλήλων, μηδὲν οἴε-
σθαι διαφέρειν. ἔοικε δὲ μᾶλλον τοῖς γεωργοῖς εἶναι χρήσι-
μον τὸ κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας, ἢ τοῖς φύλαξιν.
ἧττον γὰρ ἔσται φιλία, κοινῶν ὄντων τῶν τέκνων καὶ τῶν γυναι-
κῶν. δεῖ δὲ τοιούτους εἶναι τοὺς ἀρχομένους πρὸς τὸ πειθαρ- 1
χεῖν, καὶ μὴ νεωτερίζειν. ὅλως δὲ συμβαίνειν ἀνάγκη τοὐναν-
τίον διὰ τὸν τοιοῦτον νόμον. ὧν προσήκει τοὺς ὀρθῶς κειμένους
νόμους αἰτίους γίνεσθαι. καὶ δι' ἣν αἰτίαν ὁ σωκράτης οὕτως
οἴεται δεῖν τάττειν τὰ περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας. φιλίαν
τε γὰρ οἰόμεθα μέγιστον εἶναι τῶν ἀγαθῶν ταῖς πόλεσιν. οὕτω
γὰρ ἂν ἥκιστα στασιάζοιμεν, καὶ τὸ μίαν εἶναι τὴν πόλιν ἐπαινεῖ
μάλισθ' ὁ σωκράτης. ὃ καὶ δοκεῖ κἀκεῖνος εἶναί φησι τῆς φι-
λίας ἔργον. καθάπερ ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς λόγοις ἴσμεν λέγον- 2
τα τὸν ἀριστοφάνην, ὡς τῶν ἐρώντων διὰ τὸ σφόδρα φιλεῖν ἐπι-
θυμούντων συμφῦναι, καὶ γενέσθαι ἐκ δύο ὄντων ἀμφοτέρους
ἕνα. ἐνταῦθα μὲν οὖν ἀνάγκη, ἀμφοτέρους ἐφθάρθαι, ἢ τὸν ἕ-
να. ἐν δὲ τῇ πόλει τὴν φιλίαν ἀναγκαῖον ὑδαρῆ γίνεσθαι διὰ
τὴν κοινωνίαν τὴν τοιαύτην. καὶ ἥκιστα λέγειν τὸν ἐμὸν ἢ υἱὸν
πατέρα. ἢ πατέρα υἱόν. ὥσπερ γὰρ μικρὸν γλυκὺ εἰς πολὺ ὕ-
δωρ μιχθὲν ἀναίσθητον ποιεῖ τὴν κρᾶσιν, οὕτω συμβαίνει καὶ
τὴν οἰκειότητα τὴν πρὸς ἀλλήλους τὴν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων 3
Διὸ φροντίζει τούτων. ~~διαφροντίζειν~~, ἥκιστα ἀναγκαῖον ὂν ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ
τοιαύτῃ ἢ πατέρα ὡς υἱῶν, ἢ υἱὸν, ὡς πατρὸς, ἢ ὡς ἀδελφοὺς
ἀλλήλων. δύο γάρ ἐστιν, ἃ μάλιστα ποιεῖ κήδεσθαι τοὺς ἀνθρώ-
πους καὶ φιλεῖν, τό τε ἴδιον καὶ τὸ ἀγαπητόν. ὧν οὐδέτερον οἷόν
τε ὑπάρχειν τοῖς οὕτω πολιτευομένοις. ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ
μεταφέρειν τὰ γινόμενα τέκνα, τὰ μὲν ἐκ τῶν γεωργῶν καὶ τε-
χνιτῶν, εἰς τοὺς φύλακας. τὰ ἐκ τούτων εἰς ἐκείνους, πολ-
λὴν ἔχει ταραχὴν, τίνα ἔσται τρόπον. καὶ γινώσκειν ἀναγκαῖον 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τοὺς διδόντας καὶ μεταφέροντας, τίσι τίνας διδόασιν. ἔτι δὲ
καὶ τὰ πάλαι λεχθέντα μᾶλλον ἐπὶ τούτων ἀναγκαῖον συμ-
βαίνειν, οἷον, οἰκίας, ἔρωτας, φόνους. οὐ γὰρ ἔτι προσαγορεύσου-
σιν ἀδελφοὺς, καὶ τέκνα καὶ πατέρας καὶ μητέρας τοὺς φύ-
λακας. οἵ τε εἰς τοὺς ἄλλους πολίτας δοθέντες, καὶ πάλιν οἱ
παρὰ τοῖς φύλαξι τοὺς ἄλλους πολίτας. ὥστ᾽ εὐλαβεῖσθαι
τῶν τοιούτων τι πράττειν διὰ τὴν συγγένειαν. περὶ μὲν οὖν τῆς
1 περὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας κοινωνίας, διωρίσθω τὸν τρό-
πον τοῦτον. ἐχόμενον δὲ τούτων ἐστὶν ἐπισκέψασθαι περὶ τῆς κτή-
σεως, τίνα τρόπον δεῖ κατασκευάζεσθαι τοῖς μέλλουσι πολι-
τεύεσθαι τὴν ἀρίστην πολιτείαν. πότερον κοινὴν, ἢ μὴ κοινὴν
εἶναι τὴν κτῆσιν. τοῦτο δ᾽ ἄν τις καὶ χωρὶς σκέψαιτο ἀπὸ τῶν πε-
ρὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας νενομοθετημένων. λέγω δὲ τὰ
περὶ τὴν κτῆσιν, πότερον κἂν ᾖ ἐκεῖνα χωρὶς, καθ᾽ ὃν νῦν τρόπον
ἔχει πᾶσι. τάς τε κτήσεις κοινὰς εἶναι βέλτιον καὶ τὰς χρή-
2 σεις. οἷον, τὰ μὲν γήπεδα, χωρὶς. τοὺς δὲ καρποὺς εἰς τὸ κοι-
νὸν φέροντας ἀναλίσκειν, ὅπερ ἔνια ποιεῖ τῶν ἐθνῶν. ἢ τοὐναν-
τίον, τὴν μὲν γῆν, κοινὴν εἶναι καὶ γεωργεῖν κοινῇ. τοὺς δὲ καρ-
ποὺς διαιρεῖσθαι πρὸς τὰς ἰδίας χρήσεις. λέγονται δέ τινες,
καὶ τοῦτον τὸν τρόπον κοινωνεῖν τῶν βαρβάρων, ἢ καὶ τὰ γήπεδα
καὶ τοὺς καρποὺς κοινούς. ἑτέρων μὲν οὖν ὄντων τῶν γεωργούν-
των, ἄλλος ἂν εἴη τρόπος καὶ ῥᾴων. αὐτῶν δ᾽ αὐτοῖς διαπο-
νούντων, τὰ περὶ τὰς κτήσεις πλείους ἂν παρέχοι δυσκολίας.
3 καὶ γὰρ ἐν ταῖς ἀπολαύσεσι καὶ ἐν τοῖς ἔργοις μὴ γινομένων
ἴσων, ἀναγκαῖον ἐγκλήματα γίνεσθαι πρὸς τοὺς ἀπολαύον-
τας μὲν ἢ λαμβάνοντας πολλὰ, ὀλίγα δὲ πονοῦντας. τοῖς
» ἐλάττω μὲν λαμβάνουσι, πλείω δὲ πονοῦσιν. ὅλως δὲ τὸ
» συζῆν καὶ κοινωνεῖν, τῶν ἀνθρωπικῶν πάντων χαλεπὸν, καὶ
μάλιστα τῶν τοιούτων. δηλοῦσι δ᾽ αἱ τῶν συναποδήμων κοι-
νωνίαι. σχεδὸν γὰρ οἱ πλεῖστοι διαφερόμενοι, ἐκ τῶν ἐν ποσὶ καὶ
ἐκ μικρῶν προσκρούοντες ἀλλήλοις. ἔτι δὲ τῶν θεραπόντων του-
4 τοις μάλιστα προσκρούομεν, οἷς πλεῖστα προσχρώμεθα πρὸς

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

τὰς διανομὰς τὰς ἐγκυκλίους. τὸ μὲν οὖν κοινὰς εἶναι τὰς κτή-
σεις, ταύτας τε καὶ ἄλλας τοιαύτας ἔχει δυσχερείας. ὃν δὲ
νῦν τρόπον ἔχει, καὶ ἐπικοσμηθὲν ἤθεσι καὶ τάξει νόμων ὀρθῶν,
οὐ μικρὸν ἂν διενέγκαι. ἕξει γὰρ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων ἀγαθόν.
λέγω δὲ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων, τὸ ἐκ τοῦ κοινὰς εἶναι τὰς κτήσεις. καὶ
τὸ ἐκ τοῦ ἰδίας. δεῖ γὰρ πῶς μὲν εἶναι κοινὰς, ὅλως δ᾽ ἰδίας.
αἱ μὲν γὰρ ἐπιμέλειαι διῃρημέναι τὰ ἐγκλήματα πρὸς ἀλ-
λήλους οὐ ποιήσουσι. μᾶλλον δ᾽ ἐπιδώσουσιν, ὡς πρὸς ἴδιον 1
» ἑκάστου προσεδρεύοντος. δι᾽ ἀρετὴν δ᾽ ἔσται πρὸς τὸ χρῆσθαι κα-
» τὰ τὴν παροιμίαν κοινὰ τὰ φίλων. ἔστι δὲ καὶ νῦν τὸν τρόπον
τοῦτον ἐν ἐνίαις πόλεσιν οὕτως ὑπογεγραμμένον, ὡς οὐκ ὂν
ἀδύνατον, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς καλῶς οἰκουμέναις. τὰ μὲν
ἐστί. τὰ δὲ, γένοιτ᾽ ἄν. ἰδίαν γὰρ ἕκαστος τὴν κτῆσιν ἔχων, τὰ
μὲν, χρήσιμα ποιεῖ τοῖς φίλοις. τοῖς δὲ, χρῆται κοινοῖς. οἷον
καὶ ἐν λακεδαίμονι. τοῖς τε δούλοις χρῶνται τοῖς ἀλλήλων
ὡς εἰπεῖν ἰδίοις. ἔτι δ᾽ ἵπποις καὶ κυσί. κἂν δεηθῶσιν ἐφοδίων 2
ἐν τοῖς ἀγροῖς κατὰ τὴν χώραν. φανερὸν τοίνυν, ὅτι βέλτιον
εἶναι μὲν ἰδίας τὰς κτήσεις. τῇ δὲ χρήσει ποιεῖν κοινὰς, ὅπως
δὲ γίνωνται τοιοῦτοι, τοῦ νομοθέτου τοῦτ᾽ ἔργον ἴδιόν ἐστιν. ἔτι
δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον, ὅσον διαφέρει τὸ νομίζειν ἴδιόν
τι. μὴ γὰρ οὐ μάτην τὴν πρὸς αὑτὸν αὐτὸς ἔχει φιλίαν ἕκα-
στος. ἀλλ᾽ ἔστι τοῦτο φυσικόν. τὸ δὲ φίλαυτον εἶναι, ψέγεται δι-
καίως. οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο τὸ φιλεῖν ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον,
ἢ δεῖ φιλεῖν, καθάπερ καὶ τὸν φιλοχρήματον. ἐπεὶ φιλοῦ- 3
σι γε πάντες ὡς εἰπεῖν ἕκαστον τῶν τοιούτων. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ
χαρίσασθαι καὶ τὸ βοηθῆσαι φίλοις ἢ ξένοις ἢ ἑταίροις ἥδι-
στον, ὃ γίνεται τῆς κτήσεως ἰδίας οὔσης. ταῦτά τε δὴ οὐ συμ-
βαίνει τοῖς λίαν ἓν ποιοῦσι τὴν πόλιν. καὶ πρὸς τούτοις ἀναι-
ροῦσιν ἔργα δυοῖν ἀρεταῖν φανερῶς. σωφροσύνης μὲν, τὸ
» περὶ τὰς γυναῖκας. ἔργον γὰρ καλὸν ἀλλοτρίας οὔσης ἀπέ-
» χεσθαι διὰ σωφροσύνην. ἐλευθεριότητος δὲ, τὸ περὶ τὰς
κτήσεις. οὔτε γὰρ ἔσται φανερὸς ἐλευθέριος ὢν, οὔτε πρά- 4

ξει πρᾶξιν ἐλευθέριον οὐδεμίαν. ἐν γὰρ τῇ χρήσει τῶν κτημάτων τὸ τῆς ἐλευθεριότητος ἔργον ἐστίν. εὐπρόσωπος μὲν οὖν ἡ τοιαύτη νομοθεσία, καὶ φιλάνθρωπος ἂν εἶναι δόξειεν. ὁ γὰρ ἀκροώμενος ἄσμενος ἀποδέχεται νομίζων ἔσεσθαι φιλίαν τινὰ θαυμαστὴν πᾶσι πρὸς ἅπαντας. ἄλλως τε καὶ ὅταν κατηγορῇ τις τῶν νῦν ὑπαρχόντων ἐν ταῖς πολιτείαις κακῶν ὡς γινομένων, διὰ τὸ μὴ κοινὴν εἶναι τὴν οὐσίαν. λέγω
1 δὲ δίκας τε πρὸς ἀλλήλους περὶ συμβολαίων καὶ ψευδομαρτυριῶν κρίσεις, καὶ πλουσίων κολακείας, ὧν οὐδὲν γίνεται διὰ τὴν ἀκοινωνησίαν ἀλλὰ διὰ τὴν μοχθηρίαν. ἐπεὶ καὶ τοὺς κοινὰ κεκτημένους καὶ κοινωνοῦντας, πολλῷ διαφερομένους μᾶλλον ὁρῶμεν, ἢ τοὺς χωρὶς τὰς οὐσίας ἔχοντας. ἀλλὰ θεωροῦμεν ὀλίγους τοὺς ἐκ τῶν κοινωνιῶν διαφερομένους πρὸς πολλοὺς συμβάλλοντες τοὺς κεκτημένους ἰδίᾳ τὰς κτήσεις. ἔτι δὲ δίκαιον μὴ μόνον λέγειν, ὅσων στερή-
2 σονται κακῶν κοινωνήσαντες, ἀλλὰ καὶ ὅσων ἀγαθῶν. φαίνεται δ' εἶναι πάμπαν ἀδύνατος ὁ βίος. αἴτιον δὲ τῷ σωκράτει τῆς παρακρούσεως χρὴ νομίζειν τὴν ὑπόθεσιν οὐκ οὖσαν ὀρθήν. δεῖν μὲν γὰρ εἶναί πως μίαν καὶ τὴν οἰκίαν καὶ τὴν πόλιν. ἀλλ' οὐ πάντως. ἔστι μὲν γάρ, ὡς οὐκ ἔσται προϊοῦσα πόλις. ἔστι δ', ὡς ἔσται μέν. ἐγγὺς δ' οὖσα τοῦ μὴ πόλις εἶναι, χείρων πόλις. ὥσπερ κἂν εἴ τις τὴν συμφωνίαν ποιήσειεν ὁμοφωνίαν, ἢ τὸν ῥυθμὸν βάσιν. ἀλλὰ δεῖ πλῆθος ὂν ὥσπερ
3 εἴρηται πρότερον διὰ τὴν παιδείαν κοινὴν καὶ μίαν ποιεῖν. καὶ τόν γε μέλλοντα παιδείαν εἰσάγειν καὶ νομίζοντα διὰ ταύτης ἔσεσθαι τὴν πόλιν σπουδαίαν, ἄτοπον τοῖς τοιούτοις οἴεσθαι διορθοῦν ἀλλὰ μὴ τοῖς ἔθεσι καὶ τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ τοῖς νόμοις. ὥσπερ τὰ περὶ τὰς κτήσεις ἐν λακεδαίμονι καὶ κρήτῃ τοῖς συσσιτίοις ὁ νομοθέτης ἐκοίνωσε. δεῖ
» δὲ μὴ δὲ τοῦτο αὐτὸ ἀγνοεῖν, ὅτι χρὴ προσέχειν τῷ πολλῷ
» χρόνῳ καὶ τοῖς πολλοῖς ἔτεσιν, ἐν οἷς οὐκ ἂν ἔλαθεν, εἰ ταῦτα
4 καλῶς εἶχε. πάντα γὰρ σχεδὸν εὕρηται μέν. ἀλλὰ τὰ μέν, οὐ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

συνῆκται. τοῖς δ' οὐ χρῆσθαι γινώσκοντες, μάλιστα δ' ἂν γένοιτο
φανερόν, εἴ τις τοῖς ἔργοις ἴδοι τὴν τοιαύτην πολιτείαν
κατασκευαζομένην. οὐ γὰρ δυνήσεται μὴ μερίζων αὐτὰ καὶ
χωρίζων ποιῆσαι τὴν πόλιν, τὰ μὲν, εἰς συσσίτια. τὰ δὲ, εἰς
φρατρίας καὶ φυλάς. ὥστε οὐδὲν ἄλλο συμβήσεται νενομοθε-
τημένον, πλὴν μὴ γεωργεῖν τοὺς φύλακας. ὅπερ καὶ νῦν λακε-
δαιμόνιοι ποιεῖν ἐπιχειροῦσιν. οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ ὁ τρόπος τῆς
ὅλης πολιτείας τίς ἔσται τοῖς κοινωνοῦσιν, οὔτ' εἴρηκεν ὁ σω- 1
κράτης, οὔτε ῥᾴδιον εἰπεῖν. καίτοι σχεδὸν τόγε πλῆθος τῆς πό-
λεως, τὸ τῶν ἄλλων πολιτῶν γίνεται πλῆθος. περὶ ὧν οὐδὲν
διώρισται, πότερον καὶ τοῖς γεωργοῖς κοινὰς εἶναι δεῖ τὰς κτή-
σεις, ἢ καὶ καθ' ἕκαστον ἰδίας. ἔτι δὲ καὶ γυναῖκας καὶ παῖδας
ἰδίους ἢ κοινούς. εἰ μὲν γὰρ τὸ αὐτὸν τρόπον κοινὰ πάντα πάν-
των, τί διοίσουσιν οὗτοι ἐκείνων τῶν φυλάκων. ἢ τί πλεῖον τοῖς
ὑπομένουσι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. ἢ τί μαθόντες ὑπομένουσι τὴν
ἀρχήν, ἐὰν μή τι σοφίζωνται τοιοῦτον, οἷον κρῆτες. ἐκεῖνοι γὰρ 2
τἆλλα ταὐτὰ τοῖς δούλοις ἐφέντες, μόνον ἀπειρήκασι τὰ
γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὅπλων κτῆσιν. εἰ δὲ καθάπερ ἐν ταῖς
ἄλλαις πόλεσι καὶ παρ' ἐκείνοις ἔσται τὰ τοιαῦτα, τίς ὁ τρόπος
ἔσται τῆς κοινωνίας. ἐν μιᾷ γὰρ πόλει δύο πόλεις ἀναγκαῖον
εἶναι καὶ ταύτας ὑπεναντίας ἀλλήλαις. ποιεῖ γὰρ τοὺς μὲν φύ-
λακας. οἷον φρουρούς. τοὺς δὲ γεωργούς, καὶ τοὺς τεχνίτας, καὶ
τοὺς ἄλλους πολίτας. ἐγκλήματα δὲ καὶ δίκαι καὶ ὅσα ἄλλα
ταῖς πόλεσιν ὑπάρχειν φησὶ κακά, πάνθ' ὑπάρξει καὶ τούτοις. 3
καίτοι λέγει ὁ σωκράτης, ὡς οὐ πολλῶν δεήσονται νομίμων
διὰ τὴν παιδείαν, οἷον ἀστυνομικῶν καὶ ἀγορανομικῶν, καὶ
τῶν ἄλλων τῶν τοιούτων. ἀποδιδοὺς μόνον τὴν παιδείαν τοῖς
φύλαξιν. ἔτι δὲ κυρίους ποιεῖ τῶν κτημάτων τοὺς γεωργοὺς ἀπο-
φορὰν φέροντας. ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον εἰκὸς εἶναι χαλεποὺς καὶ
φρονημάτων πλήρεις, ἢ τὰς παρ' ἐνίοις εἱλωτείας τε καὶ πε-
νεστείας καὶ δουλείας. ἀλλὰ γὰρ εἴτ' ἀναγκαῖα ταῦθ' ὁμοίως,
εἴτε μή, νῦν γ' οὐδὲν διώρισται. καὶ περὶ τῶν ἐχομένων τίς ἥ τ' 4

τῶν τε πολιτεία καὶ παιδεία, καὶ νόμοι τινές. ἔστι δ' οὔθ' εὑρεῖν
ῥᾴδιον, οὔτε τὸ διαφέρον μικρόν, τὸ ποιούς τινας εἶναι τού-
τους πρὸς τὸ σώζεσθαι τὴν τῶν φυλάκων κοινωνίαν. ἀλλὰ μὴν
εἴ γε τὰς μὲν γυναῖκας ποιήσει κοινάς, τὰς δὲ κτήσεις ἰδίας. τίς
οἰκονομήσει. ὥσπερ τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οἱ ἄνδρες αὐτῶν. κἂν
εἰ κοιναὶ αἱ κτήσεις, καὶ αἱ τῶν γεωργῶν γυναῖκες. ἄτοπον δὲ
καὶ τὸ ἐκ τῶν θηρίων ποιεῖσθαι τὴν παραβολήν. ὅτι δεῖ τὰ
1 αὐτὰ ἐπιτηδεύειν τὰς γυναῖκας τοῖς ἀνδράσιν. οἷς οἰκονο-
μίας οὐδὲν μέτεστιν. ἐπισφαλὲς δὲ καὶ τοὺς ἄρχοντας, ὡς
καθίστησιν ὁ σωκράτης. ἀεὶ γὰρ ποιεῖ τοὺς αὐτοὺς ἄρχοντας. τοῦ-
το δὲ στάσεως αἴτιον γίνεται, καὶ παρὰ τοῖς μηδὲν ἀξίωμα κε-
κτημένοις, ἤπου δὴ παράγε θυμοειδέσι καὶ πολεμικοῖς γε
ἀνδράσιν. ὅτι δ' ἀναγκαῖον αὐτῷ ποιεῖν τοὺς αὐτοὺς ἄρχον-
» τας, φανερόν. οὐ γὰρ ὁτὲ μὲν, ἄλλοις. ὁτὲ δὲ, ἄλλοις μέμι-
» κται ταῖς ψυχαῖς ὁ παρὰ τοῦ θεοῦ χρυσός, ἀλλ' ἀεὶ τοῖς αὐ-
2 τοῖς. φησὶ δὲ τοῖς μὲν, εὐθὺς γινομένοις μῖξαι χρυσόν. τοῖς
δ' ἄργυρον. χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον τοῖς τεχνίταις μέλλου-
σιν ἔσεσθαι καὶ γεωργοῖς. ἔτι δὲ καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀφαι-
ρούμενος τῶν φυλάκων, ὅλην φησὶ δεῖν εὐδαίμονα ποι-
εῖν τὴν πόλιν τὸν νομοθέτην. ἀδύνατον δὲ εὐδαιμονεῖν ὅλην, ἢ μὴ
» μὴ τῶν πλείστων πάντων μερῶν, ἢ τινῶν ἐχόντων τὴν εὐ-
» δαιμονίαν. οὐ γὰρ τῶν αὐτῶν τὸ εὐδαιμονεῖν, ὧνπερ τὸ ἄρ-
4 τιον. τοῦτο μὲν γὰρ ἐνδέχεται τῷ ὅλῳ ὑπάρχειν, τῶν δὲ μερῶν,
3 μηδετέρῳ. τὸ δὲ εὐδαιμονεῖν ἀδύνατον. ἀλλὰ μὴν εἰ οἱ φύλα-
κες μὴ εὐδαίμονες, τίνες ἕτεροι. οὐ γὰρ δὴ οἵ γε τεχνῖται καὶ τεχνῖται γε
τὸ πλῆθος, τὸ τῶν βαναύσων. ἡ μὲν οὖν πολιτεία, περὶ ἧς ὁ
σωκράτης εἴρηκε, ταύτας τε τὰς ἀπορίας ἔχει, καὶ τούτων
οὐκ ἐλάττους ἑτέρας. σχεδὸν δὲ παραπλησίως καὶ περὶ τοὺς
νόμους ἔχει τοὺς ὕστερον γραφέντας. διὸ καὶ περὶ τῆς ἐν
ταῦθα πολιτείας, ἐπισκέψασθαι μικρὰ βέλτιον. καὶ
γὰρ ἐν τῇ πολιτείᾳ περὶ ὀλίγων πάμπαν διώρικεν ὁ σω-
κράτης. περί τε γυναικῶν καὶ τέκνων καὶ κοινωνίας πῶς

ἔχειν δεῖ καὶ περὶ κτήσεως, καὶ τῆς πολιτείας τὴν τάξιν.
διῄρηται γὰρ εἰς δύο μέρη τὸ πλῆθος τῶν οἰκούντων. τὸ μὲν
εἰς τοὺς γεωργούς. τὸ δὲ, εἰς τὸ προπολεμοῦν μέρος. τρίτον
δὲ ἐκ τούτων τὸ βουλευόμενον καὶ κύριον τῆς πόλεως. περὶ δὲ
τῶν γεωργῶν καὶ τῶν τεχνιτῶν οὐδεμιᾶς, ἢ μετέχουσί τινος ἀρ-
χῆς. καὶ πότερον ὅπλα δεῖ κεκτῆσθαι καὶ τούτους, καὶ συμ-
πολεμεῖν, ἢ μή, περὶ τούτων οὐδὲν διώρικεν ὁ σωκράτης, ἀλ-
λὰ τὰς μὲν γυναῖκας οἴεται δεῖν συμπολεμεῖν, καὶ παιδείας 1
μετέχειν τῆς αὐτῆς τοῖς φύλαξι. τὰ δ᾽ ἄλλα τοῖς ἔξωθεν λό-
γοις πεπλήρωκε τὸν λόγον. καὶ περὶ τῆς παιδείας, ποίαν
τινὰ δεῖ γίνεσθαι τῶν φυλάκων. τῶν δὲ νόμων τὸ μὲν πλεῖ-
στον μέρος, νόμοι τυγχάνουσιν ὄντες. ὀλίγα δὲ, περὶ τῆς πο-
λιτείας εἴρηκε, καὶ ταύτην βουλόμενος κοινοτέραν ποιεῖν ταῖς
πόλεσι. κατὰ μικρὸν περιάγει πάλιν πρὸς τὴν ἑτέραν πο-
λιτείαν. ἔξω γὰρ τῆς τῶν γυναικῶν κοινωνίας καὶ τῆς κτή-
σεως, τὰ ἄλλα ταυτὰ ἀποδίδωσιν ἀμφοτέραις ταῖς πολιτείαις. 2
καὶ γὰρ παιδείαν τὴν αὐτὴν, καὶ τὸ τῶν ἔργων τῶν ἀναγκαίων
ἀπεχομένους ζῆν. καὶ περὶ συσσιτίων ὡσαύτως. πλὴν ἐν
ταύτῃ φησὶ δεῖν εἶναι συσσίτια καὶ γυναικῶν. καὶ τὴν μὲν, χι-
λίων τῶν ὅπλα κεκτημένων. ταύτην δὲ πεντακισχιλίων. τὸ μὲν
οὖν περιττὸν ἔχουσι πάντες οἱ τοῦ σωκράτους λόγοι, καὶ τὸ
κομψὸν, καὶ τὸ καινοτόμον καὶ τὸ ζητητικόν. καλῶς δὲ πάν-
τα ἴσως χαλεπόν. ἐπεὶ καὶ τὸ νῦν εἰρημένον πλῆθος, δεῖ μὴ
λανθάνειν. ὅτι χώρας δεήσει τοῖς τοσούτοις βαβυλωνίας, ἤ- 3
τινος ἄλλης ἀπεράντου τὸ πλῆθος, ἐξ ἧς ἀργοὶ πεντακισχί-
λιοι θρέψονται. καὶ περὶ τούτους γυναικῶν καὶ θεραπόντων
» ἕτερος ὄχλος πολλαπλάσιος. δεῖ μὲν οὖν ὑποτίθεσθαι
» κατ᾽ εὐχὴν, μηδὲν μέντοι ἀδύνατον. λέγεται δὲ, ὡς δεῖ τὸν νο-
» μοθέτην πρὸς δύο βλέποντα τιθέναι τοὺς νόμους, πρός τε τὴν
χώραν καὶ τοὺς ἀνθρώπους. ἔτι δὲ καλῶς ἔχει προσθεῖναι
καὶ πρὸς τοὺς γειτνιῶντας τόπους. εἰ δεῖ τὴν πόλιν ζῆν βίον
πολιτικόν. καὶ γὰρ μόνον ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὴν τοιούτοις χρῆ- 4
σθαι πρὸς

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

δεῖ πρὸς τὸν πόλεμον ὅπλοις, ἃ χρήσιμα κατὰ τὴν οἰκείαν
χώραν ἐστὶν. ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς ἔξω τόπους. εἰ δέ τις μὴ τοιοῦτον
ἀποδέχεται βίον, μήτε τὸν ἴδιον, μήτε τὸν κοινὸν τῆς πόλεως,
ὅμως οὐδὲν ἧττον δεῖ φοβεροὺς εἶναι τοῖς πολεμίοις, μὴ μό-
νον ἐλθοῦσιν εἰς τὴν χώραν, ἀλλὰ καὶ ἀπελθοῦσι. καὶ τὸ πλῆ-
» θος δὲ τῆς κτήσεως ὁρᾶν δεῖ. μήποτε βέλτιον ἑτέρως διορί-
» σαι, τῷ σαφῶς μᾶλλον. τοσαύτην γὰρ εἶναί φησι δεῖν, ὥστε
1 ζῆν σωφρόνως. ὥσπερ ἂν εἴ τις εἶπεν ὥστε ζῆν εὖ. τοῦτο γάρ
ἐστι καθόλου μᾶλλον. ἔτι δ' ἔστι σωφρόνως μὲν, ταλαιπώρως
δὲ ζῆν. ἀλλὰ βελτίων ὅρος τὸ σωφρόνως καὶ ἐλευθερίως. χω-
ρὶς γὰρ ἑκάτερον. τῷ μὲν, τὸ τρυφᾶν ἀκολουθήσει. τῷ δὲ τὸ
ἐπιπόνως. ἐπεὶ μόναι γ' εἰσὶν ἕξεις αἱρεταὶ περὶ τὴν τῆς οὐ- αἱρετοὶ habitus expetendi.
σίας χρῆσιν αὗται. οἷον, οὐσίᾳ πράως ἢ ἀνδρείως χρῆσθαι
οὐκ ἔστι. σωφρόνως δὲ καὶ ἐλευθερίως ἐστίν. ὥστε καὶ τὰς χρή-
σεις ἀναγκαῖον περὶ αὐτὴν εἶναι ταύτας. ἄτοπον δὲ καὶ τὸ τὰς
2 κτήσεις ἰσάζοντα, τὸ περὶ τὸ πλῆθος τῶν πολιτῶν μὴ κατα-
σκευάζειν, ἀλλ' ἀφεῖναι τὴν τεκνοποιίαν ἀόριστον, ὡς ἱκανῶς
ἂν ὁμαλισθησομένην εἰς τὸ αὐτὸ πλῆθος διὰ τὰς ἀτεκνίας
ὁσωνοῦν γεννωμένων. ὅτι δοκεῖ τοῦτο καὶ νῦν συμβαίνειν περὶ
τὰς πόλεις. δεῖ δὲ τοῦτ' οὐχ ὁμοίως ἀκριβῶς ἔχειν περὶ τὰς
πόλεις τότε καὶ νῦν. νῦν μὲν γὰρ οὐδεὶς ἀπορεῖ διὰ τὸ μερί-
ζεσθαι τὰς οὐσίας εἰς ὁποσονοῦν πλῆθος. τότε δ' ἀδιαιρέτων
οὐσῶν, ἀνάγκη τοὺς παράζυγας μηδὲν ἔχειν. ἐάν τ' ἐλάττους
3 ὦσι τὸ πλῆθος, ἐάν τε πλείους. μᾶλλον δὲ δεῖν ὑπολάβοι
τις ἂν ὡρίσθαι τῆς οὐσίας τὴν τεκνοποιίαν. ὥστε ἀριθμοῦ
τινος μὴ πλείονα γεννᾶν, τοῦτο δὲ τιθέναι τὸ πλῆθος ἀπο-
βλέποντα πρὸς τὰς τύχας, ἂν συμβαίνῃ τελευτᾶν τινὰς τῶν
γεννηθέντων, καὶ πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἀτεκνίαν. τὸ δ' ἀφεῖ-
» σθαι καθάπερ ἐν ταῖς πλείσταις πόλεσι πενίας ἀναγκαῖον
αἴτιον γίνεσθαι τοῖς πολίταις. ἡ δὲ πενία, στάσιν ἐμποιεῖ καὶ κα-
κουργίαν. Φείδων μὲν οὖν ὁ Κορίνθιος ὢν νομοθέτης τῶν ἀρ-
4 χαιοτάτων τοὺς οἴκους ἴσους ᾠήθη δεῖν διαμένειν, καὶ τὸ πλῆ-

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

θος τῆς πολιτείας. καὶ εἰ πρότερον τοὺς κλήρους ἀνίσους εἶχον
πάντες κατὰ μέγεθος. ἐν δὲ τοῖς νόμοις τούτοις, τοὐναντίον
ἐστί. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων πῶς οἰόμεθα βέλτιον ἂν ἔχειν, λε-
κτέον ὕστερον. ἐλλέλειπται δὲ τοῖς νόμοις τούτοις καὶ τὰ περὶ
τοὺς ἄρχοντας. ὅπως ἔσονται διαφέροντες τῶν ἀρχομένων.
φησὶ γὰρ δεῖν ὥσπερ ἐξ ἑτέρου τὸ στημόνιον ἐρίου γίνεται τῆς
κρόκης. οὕτω καὶ τοὺς ἄρχοντας ἔχειν δεῖν πρὸς τοὺς ἀρχομέ-
νους. ἐπεὶ δὲ τὴν πᾶσαν οὐσίαν ἐφίησι γίνεσθαι μείζονα μέ- 1
χρι πενταπλασίας, διατί τοῦτ᾽ οὐκ ἂν εἴη ἐπὶ τῆς γῆς μέχρι
τινὸς καὶ τὴν τῶν οἰκοπέδων δὲ διαίρεσιν δεῖ σκοπεῖν, μή ποτ᾽
οὐ συμφέρει πρὸς οἰκονομίαν, δύο γὰρ οἰκόπεδα ἑκάστῳ ἔνει-
με διελὼν χωρίς. χαλεπὸν δὲ οἰκίας δύο οἰκεῖν. ἡ δὲ σύνταξις
ὅλη βούλεται μὲν εἶναι μήτε δημοκρατία, μήτε ὀλιγαρχία.
μέση δὲ τούτων, ἣν καλοῦσι πολιτείαν. ἐκ γὰρ τῶν ὁπλιτευ-
όντων ἐστί. εἰ μὲν οὖν ὡς κοινοτάτην ταύτην κατασκευάζει
ταῖς πόλεσι τῶν ἄλλων πολιτειῶν, καλῶς εἴρηκεν ἴσως. εἰ δ᾽ 2
ὡς ἀρίστην μετὰ τὴν πρώτην πολιτείαν, οὐ καλῶς. τάχα
γὰρ τὴν τῶν λακώνων ἄν τις ἐπαινέσειε μᾶλλον. ἢ κἂν ἄλλην
τινὰ ἀριστοκρατικωτέραν. ἔνιοι μὲν οὖν λέγουσιν, ὡς δεῖ τὴν
ἀρίστην πολιτείαν, ἐξ ἁπασῶν εἶναι τῶν πολιτειῶν μεμιγμέ-
νην. διὸ καὶ τὴν τῶν λακεδαιμονίων ἐπαινοῦσιν. εἶναι γὰρ αὐ-
τὴν οἱ μὲν ἐξ ὀλιγαρχίας καὶ μοναρχίας καὶ δημοκρατίας
φασί, λέγοντες τὴν μὲν βασιλείαν μοναρχίαν. τὴν δὲ τῶν
γερόντων ἀρχὴν, ὀλιγαρχίαν. δημοκρατεῖσθαι δὲ κατὰ 3
τὴν τῶν ἐφόρων ἀρχήν. διὰ τὸ ἐκ τοῦ δήμου εἶναι τοὺς ἐφόρους.
οἱ δὲ τὴν μὲν ἐφορείαν εἶναι τυραννίδα. δημοκρατεῖσθαι δὲ,
κατά τε τὰ συσσίτια καὶ τὸν ἄλλον βίον τὸν καθ᾽ ἡμέραν. ἐν
δὲ τοῖς νόμοις εἴρηται τούτοις, ὡς δέον συγκεῖσθαι τὴν ἀρί-
στην πολιτείαν ἐκ δημοκρατίας καὶ τυραννίδος. ἃς ἢ τὸ πα-
ράπαν οὐκ ἄν τις θείη πολιτείας, ἢ χειρίστας πασῶν. βέλτιον
» οὖν λέγουσιν οἱ πλείους μιγνύντες. ἡ γὰρ ἐκ πλειόνων συγ-
» κειμένη πολιτεία, βελτίων. ἔπειτ᾽ οὐδ᾽ ἔχουσα φαίνεται 4

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68

μοναρχικὸν οὐδὲν, ἀλλ' ὀλιγαρχικὰ καὶ δημοκρατικά.
μᾶλλον δ' ἐγκλίνειν βούλεται πρὸς τὴν ὀλιγαρχίαν. δῆ-
λον δὲ ἐκ τῆς τῶν ἀρχόντων καταστάσεως. τὸ μὲν γὰρ ἐξ αἱ-
ρετῶν κληρωτοὺς, κοινὸν ἀμφοῖν. τὸ δὲ τοῖς μὲν εὐπορω-
τέροις ἐπάναγκες ἐκκλησιάζειν εἶναι καὶ φέρειν ἄρχοντας,
ἤ τι ποιεῖν ἄλλο τῶν πολιτικῶν. τοὺς δ' ἀφεῖσθαι, τοῦτο δ'
ὀλιγαρχικόν. καὶ τὸ πειρᾶσθαι πλείους ἐκ τῶν εὐπόρων
1 εἶναι τοὺς ἄρχοντας. καὶ τὰς μεγίστας ἐκ τῶν μεγίστων τι-
μημάτων. ὀλιγαρχικὴν δὲ ποιεῖ καὶ τὴν τῆς βουλῆς αἵ-
ρεσιν. αἱροῦνται μὲν γὰρ πάντες ἐπάναγκες, ἀλλ' ἐκ τοῦ
πρώτου τιμήματος. εἶτα πάλιν ἴσους ἐκ τοῦ δευτέρου. εἶτ'
ἐκ τῶν τρίτων. πλὴν οὐ πᾶσιν ἐπάναγκες ἦν τοῖς ἐκ τῶν τρί-
των, ἢ τετάρτων. ἐκ δὲ τοῦ τετάρτου, τῶν τετάρτων μόνοις
ἐπάναγκες τοῖς πρώτοις καὶ τοῖς δευτέροις. εἶτ' ἐκ τούτων
ἴσον ἀφ' ἑκάστου τιμήματος ἀποδεῖξαί φησι δεῖν ἀριθμόν.
2 ἔσονται δὴ πλείους οἱ ἐκ τῶν μεγίστων τιμημάτων καὶ βελ-
τίους, διὰ τὸ μὴ ἐπάναγκες. ὡς μὲν οὖν οὐκ ἐκ δημοκρα-
τίας καὶ μοναρχίας δεῖ συνιστάναι τὴν τοιαύτην πολι-
τείαν, ἐκ τούτων φανερὸν καὶ ἐκ τῶν ῥηθησομένων, ὅταν ἐπι-
βάλλῃ περὶ τῆς τοιαύτης πολιτείας ἡ σκέψις. ἔχει δὲ καὶ
περὶ τὴν αἵρεσιν τῶν ἀρχόντων τὸ ἐξ αἱρετῶν αἱρετοὺς, ἐπι- κληρωτοὺς
κίνδυνον. εἰ γάρ τινες συστῆναι θέλουσι καὶ μέτριοι τὸ πλῆ-
θος, αἰεὶ κατὰ τὴν τούτων αἱρεθήσονται βούλησιν. τὰ μὲν
3 οὖν περὶ τὴν πολιτείαν τὴν ἐν τοῖς νόμοις, τοῦτον ἔχει τὸν
τρόπον. εἰσὶ δέ τινες πολιτεῖαι καὶ ἄλλαι. αἱ μὲν, ἰδιωτῶν.
αἱ δὲ, φιλοσόφων καὶ πολιτικῶν. πᾶσαι δὲ τῶν καθεστη-
κυιῶν καὶ καθ' ἃς πολιτεύονται νῦν, ἐγγύτερόν εἰσι τού-
των ἀμφοτέρων. οὐδεὶς γὰρ οὔτε τὴν περὶ τὰ τέκνα κοι-
νότητα καὶ τὰς γυναῖκας ἄλλος κεκαινοτόμηκεν, οὔτε
περὶ τὰ συσσίτια τῶν γυναικῶν. ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων
ἄρχονται μᾶλλον. δοκεῖ γάρ τισι τὸ περὶ τὰς οὐσίας εἶναι
4 μέγιστον τετάχθαι καλῶς. περὶ γὰρ τούτων ποιεῖσθαι

Early European Books, Copyright © 2010 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.2.1.68